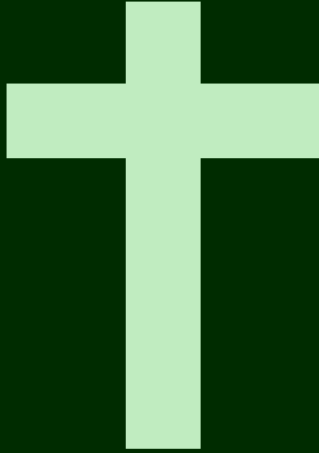

Nkomine Fal
Ritelé

Sola New Testament

Nkomine Fal Ritɛlé

Sola New Testament

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛlé

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1

Contents

Matiyee	1
Mariki	49
Luki	77
Yohani	125
Uléecaa Pitumε Mεwai	159
Rom	203
1 Korenti	224
2 Korenti	243
Kalaati	256
Efεεsi	264
Filipu	271
Kolbosi	277
1 Tεsaloniki	282
2 Tεsaloniki	287
1 Timotee	290
2 Timotee	296
Tiiti	300
Filemoo	303
Epireeye	305
Yakupu	321
1 Piyεε	327
2 Piyεε	333
1 Yohani	337
2 Yohani	342
3 Yohani	343
Yuuti	344
Yohani Meyεne	346

Nsimé Kεcirε ritélé ke Matiyee uu n wói

Lελεε ritélé ntí kémεε ní we

Matiyee yεε ritélé ntí wói. Uricuruu yε Usuifi le. Pisuiifi kuu kó ri wói. U pεε ulampooyóó le un kó Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use. U ritélé ntí wóile un nfasimé má re uké Pisuiifi cereise re Yeesu yεε yé anóó nyē ke Nkóméine Kpure ritélé ari n yikikeε wapisi. U nyísele re Uléécaá iyóopi yεε Nsímé Kεcirε riyíki. Sinyárú kuu ne pi símisi.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Icélaa kuu rikúú kecáá m pa. I nyísele lē kai m pise re Yeesu pipiretiki piké n sónε (5-7).
2. Isé kuu upipiretiki m pa uú ne pi tum te piké ha nsímé kεcirε riyóó (10).
3. Sinyárú sεε Uléécaá iyóopi mēwee ró ní céreise (13).
4. Kirisi pikó mεfine Uléécaá icápine kémεε (18).
5. Itunε tóóó kecáá icélaa Yeesu uké kelene m pεεme (24-25).

Piké kelene Yeesu m mári, pi pεε u sélei re Emanuyēli. Liasei re Uléécaá ye keróméé wele (1:23). Tinóó ntí ke Nsímé Kεcirε ke Matiyee uu n wói ní ne tenεse re: Ani n nyu re siyáá nnéi kam nókεnékúrí we ketē keké ha ne tenε (28:20). Lελεε nyíse re Yeesu ke Uléécaá u ye ne ritiki uú ne sisoipipi kecōpe n we.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri

(Luki 3:23-38)

¹ Yeesu Kirisi ye Tafiti keyase le, Tafiti póon kó Apiraham keyase. Upikpure anyiri ye nnyé: ² Apiraham yεε Isaaki mari, Isaaki póó Yakupu maru, Yakupu póó Yuta ne upimarecō márei, ³ Yuta póó Peresi ne Sera maru. Piuni yεε Tamaa. Peresi póó Hεsiróó maru, Hεsiróó póó Aram maru, ⁴ Aram póó Aminatapi maru, Aminatapi póó Nasóó maru, Nasóó póó Salimani maru, ⁵ Salimani póó Poosi maru. Pi ye Poosi uni sée re Rahapi. Poosi póó Opeti maru. Uyē uni yεε Ruuti. Opeti póó Yeseε maru, ⁶ Yeseε póó uyóopi Tafiti maru,

Tafiti póó Salomóó maru. Salomóó uni ye mekεε-me Urii sóonlenle. ⁷ Salomóó póó Ropowam maru, Ropowam póó Apiya maru, Apiya póó Asaa maru, ⁸ Asaa póó Yosafati maru. Yosafati póó Yoram maru. Yoram póó Osiyasi maru, ⁹ Osiyasi póó Yotam maru, Yotam póó Akaasi maru, Akaasi póó Esekiyasi maru, ¹⁰ Esekiyasi póó Manasee máru, Manasee póó Amóó maru, Amóó póó Yosiyasi maru, ¹¹ Yosiyasi póó Yekoniya ne upimarecō márei. Likumúnjé kpe-i kapi Isirayēli pikó cōpii apí ne Papilóoni kuyu sí.

¹² Kapi Isirayēli pikó n cōpii apí ne Papilóoni kuyu sí mεmáá ke Yekoniya póó pεε Sealitiyeli mari, Sealitiyeli póó Soropapēli maru, ¹³ Soropapēli póó Apihuuti maru, Apihuuti póó Eliyakim maru, Eliyakim póó Asóó maru, ¹⁴ Asóó póó Satóki maru, Satóki póó Akim maru, Akim póó Eliwuuti maru, ¹⁵ Eliwuuti póó Eleyasaa maru, Eleyasaa póó Matani maru, Matani póó Yakupu maru, ¹⁶ Yakupu póó Maari ula Yosefi maru. Maari kéméé ke Yeesu kapi ye kó n sée re Kirisi uu léeme.

¹⁷ Lē nnya, kaí ne Apiraham-i n kpísi dí ne Tafiti-i pá, li wale ncōpuri anai kefi ne ana. Kai Tafiti-i n kpísi dí ne kumúnjé kpe-i kapi Isirayēli pikó n

cópii apí ne Papilōni kuyu sī pá, li wale ncəpuri anai kefi ne ana. Kai kō kei n kpísi aí ne Kirisi imaretuŋe pá, li wale ncəpuri anai kefi ne ana acō.

Lē kapi Yeesu Kirisi m mári

(Luki 2:1-7)

¹⁸ Lē kapi Yeesu Kirisi m mári ye nní: Uuni Maari kapí pēe Yosefi feleilē, amá Nfáasōne nn tíyese uu fapisi u ne Yosefi apí kō kahane kulee rimpéne. ¹⁹ Uula Yosefi ye aseí ute le, úu péé la uké unósi isei lukeise kuyu kuké kō, uu péé n la uké riséé ne u lakase. ²⁰ Kuu rí we un likecáá músu, Upiima uleecaatumē unyine uu keláré-i u kpáfúme uu u maa re: Tafiti kepirē Yosefi, Maari pikpíké apí kape pō n cōŋlē. Nfáasōne mēe tíyese kuu fapisi. ²¹ U kewántisi marune aa ke séi re Yeesu. Kēkēe sōnti kēké kempuri pikó akōpe kēmeē lese.

²² Lē nnéi ai wai, Upiima rinōo kuu mekēe antepu Esayi m máase riké ne n li nnya. Lelēe re: ²³ Ukpére yee úu utisi n nyu yé kefa wa, uu kewántisi maru apí ke

séi re Emanuyēeli, liasei re Uléecaa ye keróméé we.

²⁴ Ke Yosefi uu n yisi, uu lē ke Upiima uleecaatumē uu u n símisi wai, uu Maari kunósi kpísi. ²⁵ Amá u ne uyē apí kulee ripéne uú ha ne kewántisi maru. Kuu ke m mári, Yosefi uu ke séi re Yeesu.

2

Pinyuwe piima pinyine ye Yeesu piyéne ha

¹ Yutee ketē kēmeē kapi Petelehem-pō Yeesu mari. Erooti yee pēe kei kumúnjé kpe-i uyóopi piima. Pinyuwe piima pinyine apí ketuŋeleeme-mempō yisi apí Yerusalem tulu. ² Apí ha pise re: Yei ye kewá kē kapi m mári pin tee re kēkēe sōnti kēké Pisuifi iyóopi tone? Háí ketuŋeleeme-pō kari riwárepi tee n nyiselē te pi kewá kē mari yē. Lē nnya kari ka re tóké ke yáási ari wúla. ³ Ke uyóopi piima Erooti uu lē n kō, ai u ne Yerusalem pikó nnéi mpóocai tani. ⁴ Uu pēpēe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése nnéi ne isé picélaa cápine uu pi pise re kelō kéye-i kapí uyē ke Uléecaa uu n wēe marune. ⁵ Apí u pēse re: Yutee keteni-i, Petelehem-pō le. Antepu Mísee ye mekēe-me wōi re:

⁶ Pó Petelehem kuyu!

Ai pōo Yutee ketē kecáá ayu kecōpe ríyu paalē.

Li we re kepóméé ke uyóopi piima uu léerine,

uyee yé pinésoi Isirayēeli pikó n séni.

⁷ Kei ke Erooti uu pēe pinyuwe piima pē meyaa sée uu pi pise re piké u símisi rísōne uké céri kumúnjé kpe-i ke riwárepi tē ari n léeme. ⁸ Úu pēe limemáá Petelehem-pō pi tum uu pi maa re: ani n ŋme ani ha kewá kē kecáá rísōne písei ani kóm. Nōn ke n yē, ani pēeri ani né símisi néeké ha kō ke yáási ké riwula.

⁹ Ke Erooti uu lē pisímé pi ní masí, apí yisi apí ncée pōlo. Kei kapi pēe ripái, apí yénu riwárepi tē kapí pēe ketuŋeleeme-pō n yé tin pikeyu sōne pin ti tikilē. Ari kelō ke-i ke kewá kē ake rí we tulu, ari nyere. ¹⁰ Kapi kei ri n yé, ai meyíkíyiki pi larisi. ¹¹ Apí kéyo loni apí kewá ne keuni Maari yenu, apí ke yáási apí ne wula. Apí pēe pimemá fénne apí wura ne tulaali ŋmaa-ŋmaa ne mékpō kapi ye n sée re miiri lese apí ke hekēsi. ¹² Uléecaa uu péé masí keláré kēmeē pi símisi re apí kape Erooti kēmeē pēle. Kei kapi pēe ncée féé kpísi apí ne pikuyu pēle.

Pi Yeesu ne Esipiti ketē ha

¹³ Ke pinyuwe pē api n tómpo, Upiima uleecaatumē unyine uu keláré-i Yosefi kpáfúme uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aa wuru aa Esipiti ketē loni. Erooti ye lale uké ke kpu. Lē nnya, ani ha kei-po n tū liké ha ne tu kumúnjé kpe-i kam yé nó n símisi re ani peme. ¹⁴ Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uu ne kesineco wuru uu ha Esipiti-po pésu. ¹⁵ Uu kei n we Erooti uu ha ne kpi. Lē ke Upiima uu pee uantepu m máase liké ne n wa nnya kai lē wa. U pee re:
Ne unéjmane sée re uké Esipiti keteni-i le.

Pi Petelehem ketē-po siwá strísápi kō

¹⁶ Ke Erooti uu ní ka uu céru re pinyuwe pee u kiraasele, kuwói píima kunyine aku u wai. Uu pee kumúnjé kpē ke pinyuwe pē api u n símisi ne páme uu tíyese api siwántisi nnéi see aḡmē até n tu ne sē sisírsá Petelehem ne ayu nyee ne kei n kólē kémee kóni. ¹⁷ Lē ke antepu Yeremii uu pee mekeme mí ma kai lē wa. U pee re:

¹⁸ Rama-po kari nní nné kómeyiri.

Sicáálla ne ikpoṭu ke unyine uu wórii

Raseeli yee lē usiwá kecáá tēni.

Uu nkpáni la piké u kpurei.

Ne kee, ái nkpáni u tise.

Pi ne Yeesu Isirayeli keteni-i peme

¹⁹ Upiima uleecaatumē unyine uu Esipiti-po Erooti mekpō-maá keláré-i Yosefi kpáfúme, ²⁰ uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aa ne Isirayeli ketē pele. Pēpee pee ní la piké kewá kē kpu ye kpínle. ²¹ Kei ke Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uu ne Isirayeli pele. ²² Amá ke Yosefi uu n kō te Aricelayuusi yee usáa Erooti iyōpi Yutee ketē kecáá tōne, iwame ii u wai uu péé n yulu re uu kei tonene. Ulécaá uu kō keláré-i u símisi uu yisi uu Kalílee ketē-mē tómpo, ²³ uu ha kuyu kpē kapi ye n sée re Nasareti-i tone. Lē ke antepuye apí pee mí ma kai lē tikilē. Pi pee re: Pi yé kam api kewá kē séi re Nasareti ukó.

3*Yohani Uniwole ye Ulécaá Nsímé yóólē*

(Mariki 1:1-8; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Aí weri kumúnjé kunyine-i, Yohani Uniwole uu léeri un Yutee kucesi kóima-i yóólē te: ² Ani mēfine conse, Ulécaá iyōpi ye nyahaimelē! ³ Yohani nsímé ke antepu Esayi uu pee maa re:

Usoi rinō ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upiima ncee nyōonse,

ani usiceepi tēiise.

⁴ Kuyooyoo nkpíi ketukanka ke Yohani uu pee tanaalē un kekónepampi kehale-i télē. Apáani ne meté kuú pee le. ⁵ Yerusalem pikó ne Yutee ketē nnéi pikó ne Yuritee nkoi ketē pikó nnéi ye pee ukeme sónaapole, ⁶ api ye piakópe yámne api tíyese uu Yuritee nkoi kémee míni pi wole.

⁷ Yohani uu yénu re Pifarisi ne Pisatusee pee ukeme n sónaapo re uké míni pi wole ápi kusa kulúí we. Uu pee pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi re ani Ulécaá kuwói kpee n nyahaimelē kaase? ⁸ Ani nóménéwai ne nyíse re nō mesei mēfine consele. ⁹ Ani kape n nyu re kani nní mí máikee re

Apiraham yee núnésáayaha nnya, lee ne nó piye. Amá ne kale ké nó símisi re Uléécaá yé fe uu aparé nnyé pansese Apiraham siyase. ¹⁰ Iso ye pinaḥaa máálenle piké ne aléé iníñí sémní. Lē nnya, kuléé kúye kunsá apípi sone m maru, pi yé ku riké api nna-i sápo. ¹¹ Míni ḡmané ke nēé nó wole liké nyíse re nō mēfine consele. Amá uyee né memáá n sōnti ye né fele. Am tu ricuruu ké uanēéri u mahā. Uyee sōnti uké Nfáasone ne nna nó wole. ¹² U nkpáni yaré usoi nkó yee kulū kapí ne n cácai m múlē. U yé kukpépi pééi uu melukepipi risime-i súúni, uu kō acólé ilúké té uké wa uké nna teneciré kémea a risé.

Yohani ye Yeesu míni wole
(Mariki 1:9-11; Luki 3:21-22)

¹³ Kumúnjé kpe-i ke Yohani uu kei ní we un písoi míni wole ke Yeesu uu Kalilee-pō yisi uu Yuritēe nkoi mme-i u léepō re uké kō uyē míni wole. ¹⁴ Amá Yohani uu yúlu uu re: Nē kaí ne sá re ké kepóméé hapō póké né wole, ái pōó yé meníñe kenéméé kam. ¹⁵ Yeesu uu pēe u pēse re: A riyá liké pēe lē n wē kelenē. Lē kari yé fe arí ne lē nnéi ke Uléécaá uu ní la rísone wai. Kuu lē ní ma, Yohani uu pēe kóm uu míni u wole. ¹⁶ Ke Yohani uu lē Yeesu piwóle ní masí, Yeesu uu míni-i léepō. Keyómē ake kei nní wúkule uu Uléécaá Nfaasone yenu nn keyómēcaá-pō súiri yaré rilólá, nn ukecáá tone. ¹⁷ Tinóó rinyine ari pēe keyómēcaá-pō leeri re: Nkó yee Kenépipi lala kecire, am ye ukecáá kō.

4

Setani ye Yeesu peikēe
(Mariki 1:12-13; Luki 4:1-13)

¹ Lē memáá, Uléécaá Nfaasone nn pēe Yeesu kpísi nní ne kucesi kóima loni re Setani uké ha u peikēe. ² Ke Yeesu uu sitúnjé afēena ne sisine afēena anóó m paasi, nkū nn u wai. ³ Setani yee m peikēe uú ne u kō uu u maa re: Pōn mesei Uléécaá Kepipi, a aparé nnyé rinóó maa aké pansē akpónó, aa le. ⁴ Yeesu uu u pēse re: Li Nléécaasimé kémea wólaalē te: Aí iluke ḡmané yee ye usoi nfáa he, amá nípa nsímé ní-ye mee Uléécaá nnō-i n léeme yee kō usoi nfáa hele.

⁵ Setani uu kō Yeesu kpísi uú ne Uléécaá kuyu Yerusalem sí, uú ha kei Uléécaá keyō kehórē-pō u tōsi ⁶ uu re: Pōn mesei Uléécaá Kepipi, a mēpócire keteni-i risápo. Li we re li Nléécaasimé kémea wólaalē te:

Uléécaá yé pō nnya upileecaatumē rinóó he
api pō yéu

kupóna áku kape ne riparē rinyine rinkpóu nnya.

⁷ Yeesu uu kō u pēse re: Li kō kemēe wólaalē te:

Kape Upíima Upóléécaá peikēe póké uketo yē.

⁸ Setani uu kō pikpíké u kpá uú ha riyópe maamaa píima rinyine kehórē-pō tōsi uu keté nké kecáá ayōpiyu ne ammule nnéi u nyísente ⁹ uu pēe kō u maa re: Pōn n ḡmurei aa wúla aa né yáási, am nní nnéi pō he. ¹⁰ Yeesu uu u maa re: A kenékúri yisi, Setani. Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te:

Upíima Upóléécaá mēcire kóló kaí pise re usoi uké riwula uké yáási.

¹¹ Kei ke Setani uu pēe Yeesu riyá, piléecaatumē api ukékúri hapō api pēe ukecáá m páilē.

Yeesu ye upikēi Kalilee keteni-i kóraane
(Mariki 1:14-15; Luki 4:14-15)

¹² Ke Yeesu uu n kō te Yohani ye kukpaniilee-i we, uu yisi uu Kalilee ketē-mē pele. ¹³ Kuu n hāpō, úu Nasareti-i tōne, amá Kaperinawum-mē kuu tōmpō. Kei ye kupiye ritime wele, Sapilō ne Nefitalii ketē-pō. ¹⁴ Lē ke antepu Esayi uú pee ní ma liké ne n wa nnya kai lē wa. U pee re:

¹⁵ Nō Sapilō ne Nefitalii sitē pikó,
nōo mínimaa ritime ní we
ne nōo Yuritee nkoi metéj ní we,
nō mpuri sané pikó, nōo Kalilee keteni-i ní we,
¹⁶ nōo pee kuḡmaha-i ní we, ani kō te
nō nkpéni metéi píima yenle.
Nkpō kuhore-i kaní péé we,
metéi ye nkpéni nō leepole.

¹⁷ Kaí ne kei n kpísi ke Yeesu uu pee piyóó lō te: Ani mēfine conse, Uléécaa iyōopi ye nyahaiméle.

*Yeesu ye pikpíntomécópii pina sée
(Mariki 1:16-20; Luki 5:1-11)*

¹⁸ Yeesu ye pee Kalilee kupiye ritime sónéle uu Simōo kapi rinyíri n he re Piyee ne uuwā Antiree yenu. Piketé ye pikpíntomécópii le. Anyejí kapi pee fóm pin ne ikpíntomé cópii. ¹⁹ Uu pee pi maa re: Ani né ritiki ké tíyese ani ye písoi pee yé né rintíki wéési. ²⁰ Apí mēse ne mēse anyejí sá apí u tiki. ²¹ Kuu kei n yisi, uu kényu-mē sí uu kō Sepetee piḡmáné pité Yakupu ne uuwā Yohani yenu pi ne piusaa Sepetee pin pikuninōi-i we pin piányejí nyóonsente. Uu pi séi ²² api mēse ne mēse kúninōi ne piusaa yá api u tiki.

Yeesu ye céésile un kō itói pōise

²³ Yeesu ye pee Kalilee ketē nnéi kónúnlenle un Pisuiḡ ayomeyáhaalee kémeé céési un kō Uléécaa iyōopi Nsímé Kεcire yóólē un kō itói ncōpuri ne ncōjé ncōpuri mee písoi m pekési pōisente. ²⁴ Kei ke urinyiri ari pee Sirii ketē nnéi kecáá rikóónú. Api péé ne pítóikó nnéi ncōpuri ne pē nnéi pee piipijé-i ncōjé nnyine n kómei u n sónaapō un pi pōisente. Lelee nní yare pinírihélaa ne rikpínkpí pikó ne síkankáláká. ²⁵ Asoiwuú píima nyee Kalilee-pō ne Ayu Kefi ketē-pō ne Yerusalem-pō ne Yutee-pō ne Yuritee nkoi metéj-pō n léeme aa pee u n tikilē.

5

*Istmé ke Yeesu uu upipiretiki riyópe kecáá n símisi
(Luki 6:20-23)*

¹ Ke Yeesu uu lē tisoiwuú n yé, uu yisi uu riyópe yopoi uú ha tone. Upipiretiki api pee kei u leepō, ² uu pee picélaa pi loni. Icélaa iyee nnyí:

Nkḡnjije yiktyiki

³ Pēpēe n nyu re ápi Uléécaa inipēe-i líka tulaalē pee pínaḡkome.

Pēpēe Uléécaa iyōopi te.

⁴ Pēpēe n téni pee pínaḡkome.

Uléécaa ye sántile uké pi kpurei.

⁵ Pēpēe ní purú pee pínaḡkome.

Uléécaa yé ketē kuú ne upísoi m mé pi pa.

⁶ Pēpēe n náasi piké mewai wa meké aseí n tikilē pee pínaḡkome.

Uléécaa yé kam uu pimela pi wai.

⁷ Pēpēe ye picō íwe n té pee pínaḡkome.

Uléecaa yé kam uu kɔ pɛ́ iwe téní.

⁸ Pɛpɛɛ kɛfa n kpáiiilɛ́ pɛɛ pínarɛkome.

Pi yé kam apí Uléecaa yénu.

⁹ Pɛpɛɛ n wéési rɛ pin yei n we,
liké kei n niñú pɛɛ pínarɛkome.

Uléecaa yé kam uu pi séi rɛ usipipi.

¹⁰ Pɛpɛɛ aseí n tíkilɛ́, písoi pin lɛ́ nnya pi wéékuselɛ́
pɛɛ pínarɛkome.

Pɛpɛɛ Uléecaa iyɔɔpi pikó.

¹¹ Nɔ́ mpí kapi n lámisi pin nɔ́ wéékuselɛ́ pin nɛ́ nnya nɔ́kenécáá nnóome símaankee, nɔ́ pínarɛkome. ¹² Liké nɔ́ n láárú nɔn ne mpóonare cuunkɛɛ. Nónínhɛɛ ye keyómecaa-pɔ́ piyɛle ái kumúnjé má. Limɛcɔ́ kapí pɛɛ antepuyɛ pɛɛ pɛ́ n we ani kelene weri wéékuselɛ́.

Nnyási ne metéi kecáá icélaa

(Mariki 9:50; Luki 14:34-35)

¹³ Nɔ́o ketɛ́ kecáá nnyási. Nnyási melɔ́ mɛn nkpéni n kpu, yo kapi yé pɛ́e ne melɔ́ n pesɛ? Li tise piké ketahai-mɛ́ n fómɔ́ písoi piké téleise.

¹⁴ Nɔ́o kɔ ketɛ́ metéi. Kuyu kpɛɛ riyópe kecáá m mómmaalɛ́ áku yé fe kuké m pékaalɛ́. ¹⁵ Uka úu ye kɛfiráa risé uu kucári ke kipi. Kecáa kuu ye ke ritəsi ake nɔ́pá úye kɛyɔ́-i n kpáiiilɛ́. ¹⁶ Limɛcɔ́ kai pise rɛ nómɛnɛtɛ́i meké n kpáiiilɛ́ písoi nnéi pin me nyáni. Písoi piké nómɛnɛwai sɔne n nyáni pin ne Nónunésáa Uléecaa ye keyómecaa-pɔ́ n we ríyu waise.

Isé kecáá icélaa

¹⁷ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Ani kapɛ m músu rɛ Moisi isé ne antepuyɛ icélaa kam pikópe ka. Am ka rɛ ké i kpu, amá ne kale rɛ liké lɛ́ li. ¹⁸ Asei kam nní nɔ́ símisi, ketɛ́ ne keyóme ye kpére we, kɛwóipi cíú-cíú kéka nɛɛ kesímépi kéka áke isé kémɛɛ mélele má, liké ha ne nɔ́pá yo ketɔ́ tu. ¹⁹ Lɛ́ nnya, úye un isé rinɔ́ rinyine n kesi uu kɔ picɔ́ céési rɛ piké ri kesi, nɔ́pá rinɔ́ tɛ́ tinsá pitíki m páápú, uyɛɛ yé masí Uléecaa iyɔɔpi kémɛɛ usínísá. Amá úye un ti m pakarɛ un kɔ picɔ́ n céési rɛ piké limɛcɔ́ wa, uyɛɛ yé masí Uléecaa iyɔɔpi kémɛɛ úyukɔ́. ²⁰ Asei ye nyɛ rɛ nɔ́nsá Uléecaa mela n tikilɛ́ liké isé picélaa ne Pifarisi n fe, áni yé Uléecaa iyɔɔpi kémɛɛ lɔ́.

Kuwóí kecáá icélaa

²¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Nɔ́ kɔ́ tɛ Uléecaa ye pirókpure maa rɛ: Kapɛ usoi kpu. Úye un usoi n kpu, piké liute ne túhaane. ²² Amá nɛ́ ne nɔ́ maa rɛ: Úye un ne uuɔ́ n wóosi, piké ne liute túhaane. Úye un uuɔ́ m maa rɛ: Pó unírí nkó, piké liute ne pɛpɛɛ ye ketúhaane píma-i n túhaane kémɛɛ ha. Úye un uuɔ́ m maa rɛ: Pó unírí nkó, li tu rɛ piké liute nna tenɛciré iwe kémɛɛ risáɔ́. ²³ Lɛ́ nnya, pɔ́n Uléecaa kɛyɔ́-i kenýóonɛ-i linyine ne Uléecaa piheɛ n ha, pɔ́n n léise rɛ upóɔ́ ye ne pó wólaalɛ́, ²⁴ li pise rɛ pɔ́ké kei ipóhɛɛ iyɛ́ tiyá pɔ́ké liute lɛɛɔ́ nɔ́ké nsímé nyóonɛ kelene, aa pɛɛ inyóonɛ piwai pɛle.

²⁵ Pitele pin nɔ́ ne unyine kɛcɔ́pe n we, nɔn ketahai pitúhaane n sí, a tíyɛɛ nɔ́ ne uyɛ́ ani ncéé kómɛine. Insá lɛ́, u yé ne utúhaane-i pɔ́ ha, uyɛ́ uu pɔ́ kpísi uu písóɔ́ca pa, pɛ́ apí kukpaniilee pɔ́ tani. ²⁶ Asei kam nní pɔ́ símisi, pɔ́nsá ripówóme nnéi n héele tiké tɛne cáká-cáká ne ketanká tɔ́rɔ́-pɔ́, áa kei mélele má.

Iwásá kecáá icélaa

²⁷ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kō te Uléécaá ye maa re: Kapε iwásá wa. ²⁸ Amá né ne nó maa re: Utisi úye un ucə unəsi n yé uu káipi, u ukemúnjé kémee iwásá ne unəsi uyé piwai masile lé. ²⁹ In te mepónipee luke-luke mee akópe pó waise, a me lese aa ketaa-pə fómpə. Li kutəsi we usoi uké uipiηe likó linyine paa uú ne nfáa yenu ne kuu yé uipiηe nnéi ní má apí ne nna teneciré kémee u sápo. ³⁰ In te kupónipe luke-luke kpee ye akópe pó waise, a ku riké aa ketaa-pə ku fómpə. Li kutəsi we pəké kupónipe luke-luke paa aá ne nfáa yenu ne kaa yé ipópiηe nnéi ní má apí ne nna teneciré kémee pó sápo.

Utisi ne unəsi pitúunne kecáa icélaa

(Matiyee 19:1-12; Mariki 10:1-12; Luki 16:18)

³¹ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kō te pi pεε pirókpure maa re: Uye un unəsi n lakase, uké rítelé wa uké unəsi rimúise re u u yeε. ³² Amá né ne nó maa re: Uye un unəsi n lakase linsá iwásá nnya, iwásá kuu lé u tani. Uye un kə unəsi ke ucə uu n lákase n kpísi, iwásá ke liute uu lé wa.

Tinóo piyekei kecáa icélaa

³³ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kō te pi pεε pirókpure maa re: Pən tinóo n yekei, a ti ritiki. Pən tinóo n yekei re pó Upíima linyine wa, kapε piwai li riyá. ³⁴ Amá né ne nó maa re: Ani kapε ye rinóo yekei re nó Uléécaá linyine wa. Ani kapε ye wéeri aní ne keyómecaa séi. Kai nní kei ye Uléécaá riyəpitú nnya. ³⁵ Ani kapε ye kə wéeri aní ne keté séi, kai nní kei ye Uléécaá ritú nnya. Ani kapε ye kə wéeri aní ne Yerusalem séi, kai nní kei ye uyəəpi wéεse kuyu nnya. ³⁶ Ani kapε ye kə wéeri aní ne nórinéyu séi, káni yé nní n fe nəké nṙá nnyúpi cireníηe riwárarase née nəké risəmaase nnya. ³⁷ Nən ye m maa re "εεε", liké "εεε"! Nən ye m maa re "eehei", liké "eehei"! Nən lé memáa nnyine ncə rinkpáse, Setani nkó ye mmé.

Mεwai picεεi kecáa icélaa

(Luki 6:29-30)

³⁸ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kō te pi maa re: Uye un ucə menípee n fori, piké liute menípee pifore cεei. Uye un ucə kuní n wehe, piké liute kuní piwéhe cεei. ³⁹ Amá né ne nó maa re: Ani kapε ye usoi mεwai kópe cεei. Usoi un kuluke-luke-mé kepese pó n tə, a kumíi-mé pansε uké kə kei kepese pó tə. ⁴⁰ Usoi un n la uké ketahai pó sée uké kepótúkanka tene yəsi, aa mese kupókπέlenku mahani aa u múise. ⁴¹ Usoi un pó n tí un ilú pó n cənsε re a ne riná tise u sarumpə, aa mese i cəni aá ne tinā tē meté u sarumpə. ⁴² Uye un linyine pó n we, a u he, úye un kə re u yé linyine pó lə, a u lonse.

Ani nópínélaarə n la

(Luki 6:27-28, 32-36)

⁴³ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kō te pi maa re: A upósáne n la aa upóláarə ipuri n yulu. ⁴⁴ Amá né ne nó maa re: Ani nópínélaarə n la, ani ye pεpεe nó n wéekuselé kecáa keyóme yáasi. ⁴⁵ Nən lé n wai, nə pεε mesei Nónécaá Uléécaá yeε keyómecaa-pə ní we sipipi le. U ye tíyesele itunε ii písoi səne ne pikópe leeri, uu kə tíyese ikónε ní cuuni ai pεpεe u m pakarelé ne pεpεe ápi u m pakarelé yoriye. ⁴⁶ Asei kecáa, in te pεpεe nó ní la ηmane kaní la, ihéé íye kani pεε mé te Uléécaá uké nó pa? Pilampooyó ηmaa ricuruu pó ne ye kə limεcə wale. ⁴⁷ In te nópínémáreco ηmane kaní ye yáasi, yo kani pεε wa lisánə? Pεpεe ápi Uléécaá m pakarelé ticuruu yeε kə limεcə

wale. ⁴⁸ Ani n nyarí ne kέtα-pα yare ke Nóunésáa yee keléécαα-pα ní we uu ní nyarí ne kέtα-pα mecα.

6

Lē kapi ye ptwekαó linyine n he kecáá icélaa

¹ Yeesu uu kα pimáa pi kpá re: Ani nómenécíre tí, áni kape ye lē kai ne n sá re nαké Uléécαα nnya wa písoi inipee-i wa re piké nó yé piké pakare nnya. Insá lē, Nóunésáa yee keyómecαα-pα ní we úu ihéé íka nó pane. ² Lē nnya pαn úwekαó linyine n he, kape kuloo pi pαké riyóó yare ke kecáá kecáá mewai pikó api ye ayómeyáhaalee-i ne icée kecáá n wai re písoi piké pi pakare mecα. Asei kecáá, pi piihéé piyóó masile lē! ³ Amá pαon ye linyine úwekαó n he, kupónípe mii áku kape lē ke kuluke-luke aku n wa ceri. ⁴ A ye riséé ne he. Upósáa Uléécαα yee mepówai kaá ne riséé n wai n nyáni yé ppe pó hééle.

Piyómeyáhaa kecáá icélaa

(Luki 11:2-4)

⁵ Yeesu uu kα pimáa pi kpá re: Nαn ye keyóme n yáasi, áni kape ye kecáá kecáá mewai pikó mecα n wai. Pi ye n lalé piké ayómeyáhaalee-i ne sicépepe-i n nyenu pin ne keyóme yáasi re písoi piké pi yé nnya. Asei ye nye kam nní nó símisi re pi piihéé piyóó masile. ⁶ Amá pαon ye n la pαké keyóme yáasi, a ye kupólee lō aa hānesi aa ppe Upósáa Uléécαα ke úka úu n nyáni yáasi. Upósáa Uléécαα yee n nyáni lē kaá ne riséé n wai yé ipóhéé pó pa.

⁷ Nαn ye keyóme n yáasi, áni kape ye méwoo kusíménaapí n wai yare pepee ápi Uléécαα n nyu mecα. Pi ye m músu re pin lē meyá n símaankée, Uléécαα yé ne pi kō. ⁸ Ani kape pimecα n wai. Nóunésáa Uléécαα ye lē kai nó m pise nyule ani ye kelené li u welu. ⁹ Lē kai m pise re nαké ye keyóme n yáasi ye nní:

Urósáa, pαó keyómecαα-pα ní we,

¹⁰ Písoi piké céri re tipónyiri ye kóólelenle,

Ipóyōpi iké kam,

Mepóla meké ketē kecáá wa yare keyómecαα-pα.

¹¹ A ye nípá keweesi kéye iluke ró he,

¹² A arókópe ró sárei yare ke tōo ye kα picα n sárei

pin akópe ró n wa mecα.

¹³ Kape tíyese táké pipeikée kémeε loó.

Amá a kuníri anipe-i ró lese.

Li we re pαó iyōopi ne nnanε ne

nímule te nípá píyei-pα.

Amí.

¹⁴ Nαn ye picα akópe kapi nó n wa pi n sárei, Nóunésáa yee keyómecαα-pα ní we yé kα nóanékó nó sárei. ¹⁵ Amá nαnsá ye picα akópe pi n sárei, Nóunésáa páa yé kα nóanékó nó sárei.

Anópahaα kecáá icélaa

¹⁶ Yeesu uu kα pimáa pi kpá re: Nαn ye anōo m pahaalē, áni kape ye kecáá kecáá mewai pikó mecα kéyu n caailē. Pi ye kéyu n cōhanelenle re písoi piké céri re anōo kapi pahaalē. Asei kam nní nó símisi re pi piihéé lē piyóó masile. ¹⁷ Amá pαon ye anōo m pahaalē, a ye lihí aa ríyu tulaali fóm. ¹⁸ Písoi ápi kape ne n céri re anōo kaa pahaalē nnya. Upósáa Uléécαα ke úka úu n nyáni nmanε yee nyáni lē kaá ne riséé n wai. Uyee yé ppe ipóhéé pó pa.

Keyómecaa memá

(Luki 12:33-34)

¹⁹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani kape n wéési nɔké ketē nté memá yé nɔké curii. Apapi ne ncámé yèè nté me caaile, piyaa pɔɔ ihánaa foru api me yáái. ²⁰ Amá keyómecaa-pɔ kái ne sá re nɔké memá yé nɔké curii. Apapi ne ncámé nn ye kei fe nké me caai, piyaa ápi yé kɔ fe piké ihánaa fori piké me yáái. ²¹ Li we re kei ke mepómá ame ní we ke kepómúnjé aké wepɔ.

Metéi kenyárū

(Luki 11:33-36)

²² Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Inípee yee ipiñe kefiráa. Ipónípee in n nyamí, i ye ipiñe nnéi n kpáiiilenle. ²³ Amá ipónípee in m pɔólú, ipópiñe nnéi yee ye kunj Maha-i n we. Lē nnya, in te metéi mē kaa m má ye pansELE kunj Maha, a yē te kunj Maha píima-i kaá we.

Uléecaa ne siwóó kecáá icélaa

(Luki 16:13)

²⁴ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Uka úu yé fe uké kumúnjé kuse kémee píyɔsaa pité n tikilē. Mpá liké íye wa, u yé use ipuri yé uu ucɔ ikó n la, née u yé use ne kutu n cɔlē úu ye pee ucɔ n waiselē. Ani yé fe nɔké kumúnjé kuse kémee Uléecaa ne siwóó n tikilē.

Ani ne Uléecaa n tálē

(Luki 12:22-31)

²⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Lē nnya kam nó maa re áni kape lē kani yé n li ne lē kani yé ní ntí nɔké ne nfáa m má ne ilū kani yé nɔínépiñe n yárii nfasimé wa. Nfáa nn iluke fee, née ipiñe yee ilū fe? ²⁶ Ani sinúipi ripaí nké. Asi ye lukesi, ási ye kpasi, ási ye líka risíme súū. Amá Nɔúnésáa yee keyómecaa-pɔ ní we ye si kpíniile! Yare nó ŋmaa áni pee ríyu má lin sinúipi sē fee? ²⁷ Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aŋmē m̀pá nkáripí kpáse?

²⁸ Yo nnya kani pee nkpáni ilū kani yé nɔínépiñe n yárii nfasimé wai? Ani meyúí mee ye sicare-i n felesi ripaí nké! Ame pikei píka wai, áme kɔ ilū íka nyelaanke. ²⁹ Amá ké nó símisi re m̀pá ne lē, Uyóopi píima Salomɔɔ ricuruu ne ummule mmú nnéi, úu pee ilū inyine má yee ní nyamí ai mefele menyine tulu. ³⁰ Nó písoi mpí nfatene rín piye. In te Uléecaa ye meyúí mee neni kecare-i ní we pin kɔ kóso nna me ŋmaasine lē sɔnukuse, nó kecáá kúu yé pee meníñe ripaí? ³¹ Lē nnya, áni kape ye nfasimé wa nɔké maa re: Yo kari yé li née yo kari yé ní ntí née yo kari yé tā. ³² Pɛpɛe ápi Uléecaa n nyu pee lē likó mesére wéési. Amá Nɔúnésáa yee keyómecaa-pɔ ní we ye nyule lē kai nó m pise. ³³ Uléecaa iyóopi kani yé mefoi wéési, ani kɔ lē kuu m pise n wai, u yé kɔ litóroɔ nní nnéi mpuri pihée nó rikpá. ³⁴ Lē nnya, áni kape ye nfasimé wa re íye kai yé kóso n we. Li we re m̀pá keyáa kéye ne kenkó ye mu.

7

Ai we re táké ye picɔ akópe m palē

(Luki 6:37-38, 41-42)

¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani kape ye picɔ ne túhaane, Uléecaa úu kape ne nó n túhaane nnya. ² Lē kani ye picɔ akópe ní pa meɔ ke Uléecaa uu akópe nó pane. Kemúnjé kē kani ye ne picɔ ní musí kapi kɔ ne nó músune. ³ Yo nnya kaa keyúipi kee upóɔ menipɛe-i ní we nyáni, áa pee kenawelépi

kee mepókó-i ní we nyáni? ⁴ Iye kaa yé fe aa ucó maa re: A nyere ké keyúipi mepónípe-e-i lese, kenawelépi ken kó péé ne mepókó kémeé we? ⁵ A tíye pò kecáá kecáá mewai má kpa! Kenawelépi kee mepónípe-e-i ní we kaa yé mefoí lese aa péé nísone n nyáni áá ne keyúipi kee ucó menípe-e-i ní we lese.

⁶ Ani kape ye Uléécaá likó sipòpi pa re siké li. Insá lè, si yé ne nó panse asi nó kèheni. Ani kape ye kó nónékólé kecire áfòn keyu-i risá. Insá lè, a yé i teleise ii caai.

Piwei ne piyóó

(Luki 11:9-13)

⁷ Yeesu uu kó pimáa pi kpa re: Ani ye Uléécaá we, u yé nó he. Ani ye ukemeé piwélaa ha, u yé tíyese ani yénu. Ani ye ihánaa u rikómkóm, u yé nó hánne. ⁸ Uye un u n we, u ye u helé. Uye un ukemeé linyine n wéési, u ye li yenle. Uye un kó ihánaa u rinkómkóm, u ye u hánnele. ⁹ Nó úye kepipi kee yé iluke u we, uu péé ripare kpísi uu ke he? ¹⁰ Néé nó úye kepipi kee yé nkpíntomé u we, uu péé iwáa kpísi uu ke he? ¹¹ Mpa nó pikpááree mpí nní, nó ye fele ani nósínepipi lisone he. Nónunésáa yee keyómecaa-pò ní we yee yé péé menípe pepeé lisone u m píse piheé riyáá?

¹² Lè nnéi kani ní la re písoi piké ye nó wa, ani ye limecò pi wa. Lè ke isé ne antepuye api píse re nóké ye wa.

Tinonoo tee m mókú-mókúlè

(Luki 13:24)

¹³ Yeesu uu kó pimáa pi kpa re: Ani ne rinonoo tee m mókú-mókúlè lompo. Tinonoo pére-pére ne ncée mee n laanu pelele ye nkpo-mè simpòle. Písoi kulúí péé ye ne kei lompo. ¹⁴ Amá rinonoo tee ye ne nfáa-mè ní ha ye mókú-mókúlènlé. Lincee pò ne kó nkpani mese wéké-wéké. Písoi péé ye n n yé ápi kulúí we.

Antepuye nòome kecáá icélaa

(Luki 6:43-44)

¹⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpa re: Ani nómenécire tí ne antepuye nòome. Pi ye rikpáárele ápi n nyíselè te pi asáhpipi le, némpákané pi písifa-i ákpe kpááree le. ¹⁶ Pimewai kani yéé ne pi ceri yare kapi ye aléepipi ne akuléé ní céri mecò. Api ye areeseé sínípeleépi kecáá tó. Api ye kó afiiki ahíhíi kecáá tó. ¹⁷ Kuléé sone kpee ye apipi sone mari, kuléé kópe pò apipi kópe maru. ¹⁸ Limecò ke kuléé sone áku ye fe kuké apipi kópe mari, kukópe páa ye kó fe kuké apipi sone mari. ¹⁹ Pi ye kuléé kpee áku apipi sone m máru rikéle api nna-i ku sápo. ²⁰ Limecò kani yéé antepuye nòome mewai ne pi ceri.

Pipiretiki ylktyiki kecáá icélaa

(Luki 13:25-27)

²¹ Yeesu uu kó pimáa pi kpa re: Ai pè nnéi péé né n sélei re Upíima, Upíima péé Uléécaá iyòopi kémeé lonine, amá pepeé Unésáa yee keyómecaa-pò ní we mela n wai ñmané péé Uléécaá iyòopi kémeé lonine. ²² Meyá né ha keyáa ké ke Uléécaá uu písoi n túhaanene né maa re: Upíima, Upíima, ái tóo ripónyíri ne Uléécaá nsímé písoi símisi ari aníri lakasente ari kó tipónyíri ne mewaisaṅa kulúí wapisii? ²³ Kei kam yé péé pi símisi nísone re: Am píkaí nó nyu! Nó pikópekwó mpí. Ani kenékúrí nté rinyósó!

Styò sité sinyine kecáá nstmé

(Luki 6:47-49)

24 Yeesu uu pɛɛ ntórɔɔ pi maa re: Uye un nsímé mmú nnéi kutu rincɔ un kɔ n tintiki, u we yare usohɔɔ yee kepare kecáá ukeyɔ m m̄. 25 Ikónɛ ii cuuni, ikóii yipu, kuyɔ píima kunyine aku kényɔ ke-i pépu, ái nkpráni líka ke wa, kake kepare kecáá m m̄maale nnya. 26 Nkó yee nsímé mmú nnéi kutu rincɔ, úu ye pɛɛ n titiki ye we yare uníri yee nnyene kecáá ukeyɔ méwoo m m̄. 27 Ikónɛ ii cuuni ikóii yipu, kuyɔ píima kunyine aku kényɔ ke-i pépu, ake lolu ake foru téké-téké.

Yeesu nnaŋɛ kuú nɛ n céési

28 Ke Yeesu uu anɔɔ nyɛ nnéi pimáa m̄ masí, umecélaa amɛ pɛɛ pisoii riwúú meýá nnɔɔ n yipaale. 29 Uyɛ úu céési yare isé picélaa meɔɔ. Amá Uléecaa nnaŋɛ ke uyɛ uú péɛ nɛ céési.

8

Yeesu ye uyɔ unyine pɔise

(Mariki 1:40-45; Luki 5:12-16)

1 Ke Yeesu uu riyɔpɛ rincépimɛ memáa, asoiwuú píima anyine aa pɛɛ u n tikilɛ. 2 Kei ke uyɔ unyine uu ukekúri hápɔ uu wúla uu re: Upíima, pɔn n la, pɔ né wole am funi. 3 Yeesu uu kunípe saapɔ uu u ca uu re: Nɛ lalɛ a peí. Mese nɛ mese, keyɔ ake ukecáá lelu uu funi. 4 Yeesu uu pɛɛ rinɔɔ u he re: Kapɛ wa unyine uké kɔ. Amá a uye Uléecaa inyóɔnse n wai leɔpɔ uké pɔ musí uké yɛ tɛ pɔ peí, aa pɛɛ limemáa inyóɔnse ke Moisi uú nɛ nó n tíye wai líké n̄pá uye nyíse re pɔ peile.

Yeesu ye Rɔm usóɔca kpéɛ unyine ukeikó pɔise

(Luki 7:1-10; Yohani 4:43-54)

5 Yeesu uu pɛɛ limemáa nceɛ kpísi uu Kaperinawum kuyu lompɔ. Rɔm usóɔca kpéɛ unyine uu ukekúri nyɔsɔpɔ uú nɛ u tɛni re uké u come. 6 U Yeesu maa re: Upíima, unékeikó ye kényɔ-pɔ nɛ kufɔŋ finupɔle lin ána u pahaale, úu nkéhɛ nɛ kényu mápɔ. 7 Yeesu uu u pɛse re: Nɛ kɔ, né ha u pɔise. 8 Kei ke usóɔca kpéɛ uyɛ uu pɛɛ kɔ re: Am tu re pɔké kenéyɔ-i lompɔ, Upíima. Amá pɔ kpére rinɔɔ he, unékeikó ye lɛ peile. 9 Li we re né ticuruu ye pinéwéese mále nen pi pakarele. Nen kɔ pisóɔca má pɛɛ né m pakarele. Nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kɔ ucɔ m maa re uké kam, u ye kale. Nen kɔ unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wale. 10 Ke Yeesu uu anɔɔ nyɛ n kɔ, ai nnɔɔ u yipu, uu pɛpɛɛ u n tikilɛ maa re: Asei kam nní nó símisi, ám Isirayeli keteni-i ricuruu úka kémɛɛ nfatene píima mmú ncɔ yenaale. 11 Nɛ la ké nó símisi re pisoii meýá yé ketunjeleeme nɛ ketunjelolé-mɛ leeme, pi nɛ pirásáyaha Apiraham nɛ Isaaki nɛ Yakupu api Uléecaa iyɔɔpi-i tone api kesé iluke le. 12 Amá pi ye pɛ kaí péɛ nɛ n sá re piké Uléecaa iyɔɔpi kémɛɛ lɔ ketahai kunmaham-mɛ fómpɔ api pɛɛ kei m pupukɛɛ pin iní takai.

13 Kei ke Yeesu uu pɛɛ usóɔca kpéɛ uyɛ maa re: A n ŋme a kui. Mpófatenɛ nnya, lɛ kaa m pise yé wa. Ukeikó uu mesei itunje ise iye-i pélu.

Yeesu ye pitóikó kulú pɔise

(Mariki 1:29-34; Luki 4:38-41)

14 Yeesu uu pɛɛ limemáa yisi uu Piyee keyɔ sí, uu kei uyɛ ulóhóni leɔpɔ un finu uipinje in tolú. 15 Yeesu uu kunípe u ca, kupinjetoi aku tene, unósi uu yisi uu ukecáa paí.

16 Kai nnyóɔ n wa, apí nɛ pinírihɛlaa kulúii Yeesu leɔpɔ, uu rinɔɔ aníri male, aa wuru aa pikeméɛ lelu, uu kɔ pitóikó nnéi poisente. 17 Lɛ ke antepu

Esayi uu pee ní ma ke mewai mē ame ritiki re: Tirónárei kuú yási uu irótóí kpísi uu cóni.

Yeesu pitiki kecáá icélaa
(Luki 9:57-62)

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yeesu uu Kalilee kupiye ritime we, risoiwuí ari u kálaapo. Kei kuu pee upipiretiki maa re u ne pē piké ritime ricō-mē ha. ¹⁹ Kei ke isé ucélaa use uu ne u rikō uu u maa re: Ucélaa, mpa yei kaa sí né pō ritiki. ²⁰ Yeesu uu u pese re: Sisáná ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má. Amá né Usói Kepipi, ám tíka má kam yé ríyu n tampō ké wénte. ²¹ Kei ke uupiretiki use pōo pee kō u maa re: Upiima, a ncée né he ké ha unésáa kulesi ké pee kelené pō ritiki. ²² Yeesu uu u pese re: A né ritiki aa pikpōkpo yá piké pipikpōkpo kulaankee.

Yeesu ye meyo piima menyine riséése
(Mariki 4:35-41; Luki 8:22-25)

²³ Yeesu uu kúninói kéme lompō, upipiretiki api yisi api u leepō. ²⁴ Kapi n tósu, meyo píima menyine ame pipépe kápáá, míni ame kúninói yarii. Amá Yeesu pōon pee loni. ²⁵ Upipiretiki api ukekúrí nyasópō api u yóhse api re: Upiima a ró come, tō kpínine. ²⁶ Yeesu uu pee pi maa re: Yo nnya kani iwame wai? Nó písoi mpí, nónnéfatené rín piye. Kei kuu pee yisi uu ne kuyo ne míni cési, ai pee séé léké-léké keu. ²⁷ Ai mpa úye nnóó yipu api pee pimécōpecire n tee re: Usói úye kecire ye nkó kaí ne kuyo ne míni ripéne lin u pakarelē?

Yeesu ye pinirihélaa pité pinyine paise
(Mariki 5:1-20; Luki 8:26-39)

²⁸ Ke Yeesu uu kupiye ritime te-i n yisi uu Kataraa ketē-pō ritime ricō tulu, pinirihélaa pité pinyine api akpíi kecōpe leeri api u leepō. Písoi pē tikpákará kapi n wai nnya, úka úu ye pee kaha uké ncée mmē titiki. ²⁹ Kapí ne Yeesu rinsáne, api péé n cáái re: Uléécaá Kepipi, tó ne mpó ne ní-ye? Pō ka re pōké íwe ró wa Uléécaá itunje iye-i kuú ne ró n túhaanene iké kelene tuu?

³⁰ Afōn anyine ye pee kei kulúí wele an túkuri, ái meyá ne ketaa pi we. ³¹ Aníri aa Yeesu suúluse re: Pōn n la pōké písoi mpí-i ró lákase, a tíye tōké ha afōn nnyé nyee nté-pō nní kulúí ní we kéme lompō. ³² Yeesu uu a maa re: Ani n tósu! Aa pee písoi pité pe-i yisi aá ha afōn nyé-i loni. Mese ne mese, afōn nyē aa wuru aá ne rikúú cēpi aá ha ne kupiye-i kpúupō aa kpíni. ³³ Pēpee pee afōn nyē m mé api itóó karii api kuyu sí apí ha lē nnéi lēe n wa ne lelee pinirihélaa pē n wa keeni. ³⁴ Kei ke kuyu písoi nnéi api ripehépo api Yeesu leepō. Kapi u n yé, api u suúluse re uké piketeni-i le uké tōmpo.

9

Yeesu ye kékankáláká kenyine paise
(Mariki 2:1-12; Luki 5:17-26)

¹ Yeesu uu pee kúninói loni uu kupiye pitéj kpá, uu ukuyu pele. ² Api pee kékankáláká kenyine risánáapōré wai apí ne u leepō. Kuu pinfatene n yé, uu kékankáláká ké maa re: A n kahari unépipi, ne apókōpe pō sáreile. ³ Kei ke isé picélaa pinyine api pee pimécōpecire tee re: Utisi nkó ye Uléécaá riyu kopule! ⁴ Yeesu uu pikemúnjé céru uu re: Yo nnya kani lē nōsinéfa-i simúnjé kōpe wai? ⁵ Anóó nnyé keté kecōpe, ríye tee fákú ne ricō: Ke usói uu yé kékankáláká ní maa re: Ne apókōpe pō sárei née kuu yé ke ní maa re: A

yisi a sône? ⁶ Ne la nõké céri re né, Usoi Kepipi ye ketê kecáá rínanje mále ké ne písoi akópe pi sári. Kei kuu pɛɛ kékankáláká kē maa re: A yisi a nyere, a rípósánjáápɔré pílesi áá kulu. ⁷ Utisi uu yisi uú kulu. ⁸ Ke písoi kulú pɛɛ kei ní we api lē n yé, ai píri pi wai api pɛɛ Uléecaa m pakarente re u sisoipipi rínanje píima mmē he nnya.

*Yeesu ye Matiyee sée re uké u ritiki
(Mariki 2:13-17; Luki 5:27-32)*

⁹ Yeesu uu kéyu-mē n tósu uu utisi unyine kapi ye n sée re Matiyee yenu un pilampooyóó kékéi-i tú. Uu u maa re: A yisi a né ritiki. Matiyee uu yisi uu u tiki. ¹⁰ Yeesu uu pɛɛ lē memáá sí uú ha Matiyee keyo-i n tú un iluke le. Pilampooyóó ne pikópekoó picó apí hapo api kei u ne upipiretiki kekúri tone. ¹¹ Ke Pifarisi api lē n yé, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nõunécélaa ne pilampooyóó ne pikópekoó picó apí keló kese tú pin le? ¹² Yeesu uu kóm pin lē símisi uu re: Ai písoi pɛɛ isare n láarú nnya ke upaise uú we, amá pitóikó nnya kuú we. ¹³ Ani ha Uléecaa nsímé mmú kuu mí ma aseí wéési ani kóm. U maa re: Né, Uléecaa ye nó písei re ani íwe n ténaane, ám nó písei re ani ye isee ne né nyóonse. Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ai pɛpɛɛ pimécire n nyáni re pi písoi le pɛɛ aseí n tikilē kam písei ka, amá pikópekoó nnya kamí ka.

*Yeesu ye anóopahaa nsímé wai
(Mariki 2:18-22; Luki 5:33-39)*

¹⁴ Kei ke Yohani Uniwole pipiretiki api Yeesu kekúri hápɔ api u píse re: Yo nnya ke tó ne Pifarisi ari anó pahaaankeɛ mesére, amá pó pipiretiki ápi ye pɛɛ paasi? ¹⁵ Yeesu uu pɛɛ pi pɛse re: Nɔ músu re usoi yé písoonne anyá n wai uu upisane séi api péé hapo apí ne mpóocaaí n tú? Aai, mmē ín we. Li yé kam api kumúnjé kunyine-i unósikó uyé pikécɔpe lese apí ne tómpo. Péé uyé-i kapi yé pɛɛ anó paasi.

¹⁶ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Api ye kusánjáá fale kepampi kpísi apí ne risípii kpure tanene. Insá lē, kusánjáá fale kepampi yé kusánjáá kpure nkú m pasalē aí ceéri, kupóle aku pɛɛ kufoí feriyé. ¹⁷ Uu kó kpá re: Uka úu ye píta pelē akónenuj kpure-i súú. Insá lē, píta yé kam api pelu, anúrj aa kpáfú api keteni-i lúlu, anúrj pɔó kó méwoo wai. Amá akónenuj fale kémee kapi ye píta fale súú, ai lē n we apí ha ne pelu.

*Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kó unósi unyine paise
(Mariki 5:21-43; Luki 8:40-56)*

¹⁸ Yeesu un lē we un ne Yohani Uniwole pipiretiki símisi, Pisuífi uyukóó unyine uú hapo uu ukeyu-i wúla uu re: Unékpére ye nfáani nní kpupɔ aí kahané n nánai. Amá a kam a ha anípe ukecáá rilaa. U yé nfáa wa. ¹⁹ Yeesu uu yisi u ne upipiretiki api u tiki.

²⁰ Unósi unyine ye ménye n foho hái ínmē kefi ne ité, uú ne Yeesu kó, uu uilú titime kepíre-mē ca. ²¹ Ai méwoo kuu lē tica. U ukefa-i maa re: Nen péé ηmaa uilú kerí n fe amí ca, ne ye péé péí. ²² Yeesu uu pɛɛ kepíre-mē pansepo uu u yenu uu u maa re: A n kahari unékpére, mpófatené ye pó péisele. Unósi uyé uu kei nní pélu.

²³ Ke Yeesu uú ha úyukóó uyé keyo n tuipe, písunsímaa pɛɛ pimécire n cápíne piké nkpo wa ne risoiwuí ne iwóó líkí-líkí kuu léepo kéyo meyipe. ²⁴ Uu pi maa re: Ani nté léepo. Kekpérepí nké áke kpu, ke lonile. Kuu lē mí ma, api u sényi. ²⁵ Kapi písoi ketahai-mē n lésépo, Yeesu uu pɛɛ kulee

lompo. Uu kekpérepí kunípe tini, ake yisi ake nyere. ²⁶ Nsímé nn kei keté kē nnéí kóónú nn tánɛnɛ.

Yeesu ye pinyíye pité paise

²⁷ Ke Yeesu uu kei n yisi un tósu, pinyíye pité pinyine api u n tikilē pin cáái re: A irówe yē, Taftiti Kepipi.

²⁸ Kuu kényo n tu, pinyíye pē api ukekúrí hapo. Kei kuu pee pi pise re: Nɔ ne kefa tene re né fe am lē kani ní la wai? Api u pese re: Ee Upíima, pó fe. ²⁹ Kei ke Yeesu uu pee piinipee rica uu re: Uléécaá uké lē kaní ne nní kefa n tene nó wa. ³⁰ Kuu lē ní ma, piinipee ii wúkule apí n nyáni. Uu pee pi kúrúrúse re: Aní nóménécíre tí rísone, áni kape tíye unyine uké lē kō. ³¹ Amá kapi yé kei nní n léepo, api piketē kē nnéí ne Yeesu nsímé kóónú api ríyu u waise.

Yeesu ye usoi yee úu ye n símisi paise

³² Pinyíye pē póon nní fáaupólē, pinyine apí ne unírihélaa unyine yee úu ye nsímé n fe Yeesu lepo. ³³ Ke Yeesu uu yé kuníri kpē n lákasepo, utisi uyē uu nsímé kápáá. Ai riwúú te-i nḗpá úye nnóo yipu, api pee re: Ari píkaí Isirayēeli keteni-i mewai mmé meco yenaalē! ³⁴ Amá Pifarisi póo re: Kunírílá wéése kpee rinaɛe u he un ne aníri lakase!

Yeesu ye písoi pee n cápínélé tɔwe tē

³⁵ Yeesu ye pee ayu ne siyupi nnéí kóónúlenle un kei Pisuífi ayomeyáhaalee kémee céési un kō Uléécaá iyóopi Nsímé Keciye písoi yóólé un kō itói ncɔpuri ne ncón ncɔpuri mee písoi m pekési póisente. ³⁶ Uu asoiwúú yénu an pònelē lin a feriyelē, an méwoo tóórinkee yare isán yee ii usé m má, ai íwe u wai. ³⁷ Uu pee upipiretiki maa re: Kεcare kee kúkpaa n tu ye laanule pelele, amá pepēe yé ke ní kpasi ápi pee kulúú we. ³⁸ Lē nnya, aní Upíima pise re uké pikeikó pee yé ní kpasi pame.

10

Pitume kefi ne pité ke Yeesu uu n wée

(Mariki 3:13-19; Luki 6:12-16)

¹ Yeesu uu pee upiretiki kefi ne pité séi uu rinaɛe pi he piké ye ne aníri lakase api ye kō ne itói ncɔpuri ne ncón ncɔpuri mee písoi m pekési póisente. ² Pitume kefi ne pité pē anyiri ye nnyé: Ufoí yee Simóo kapi rinyíri n he re Piyee ne uuwā Antiree, ne Yakupu ne uuwā Yohani. Pē keté ye Sepetee piɛmáne le, ³ ne Filipu ne Patelemii ne Tomaa ne ulampooyóó Matiyee ne Alifee unmáne Yakupu ne Tatee, ⁴ ne Simóo yee pee ukuyu pimúlé kecáá n tɔpu ne Yutasi Isikariyóoti yee Yeesu n tí uu piláarɔ anipe-i wai.

Pikei ke Yeesu uu ne písoi pē n tum

(Mariki 6:7-13; Luki 9:1-6)

⁵ Písoi kefi ne pité pē ke Yeesu uu ne pikei tú uu pi céési re: Aní siló se-i ke mpuri sane pikó api ní we n kaase. Aní kape Samarii pikó ayu kémee ha. ⁶ Amá Isirayēeli pikó pee ní we yare isán yee m pō kémee kani yé ha. ⁷ Aní icée kémee pi n símisi re: Uléécaá iyóopi ye nyahaimēle. ⁸ Aní pitóikó m póisente, aní pikpəkpə yukusente, aní tíyese piyó piké pansé písoi pee ápi mékperinkpe m má, aní aníri lakase. Faalaa kani yé, faalaa ke nóo yé kō picɔ he. ⁹ Aní kape nkpáni wura née nwóóweni née mewóópipi kpísi nəké awóólə-i wa nəké ne ripéne. ¹⁰ Aní kape kulóo kpísi nəké ne ncée ritiki, aní kape kō ketúkanka keke kpísi. Aní kape kō anééri née kuséle rimúlú. Li we re ukeikó yee ye upikei piluke li.

¹¹ Mpa kuyu maa-i née keyupi-i kani lompo, ani ye uyee yé ní ηmurei uu nó yósu wéési. Un n ηmurei un nó n yósi, ani ukemeé tone aí ha ne nókenétónyaa tulu. ¹² Nón ye kéyo kéye-i n lompo, ani ye kepikó yáasi re: Liké nó n ninjú! ¹³ Kéyo ké pikó pin nó n yósi, nkínñine kani ne pi ní la nké nókenémee ppepo. ¹⁴ Pin kéyo kenyinε-i née kuyu kunyinε-i n ye re ápi nó yósune née ápi kó nónnésímé kutu cōne, ani kéyo ke-i née kuyu kpe-i léepo ani nóanána nkoño péi ani pikuwéé-mē yaapo. ¹⁵ Asei kam nní nó símisi re keyáa ké ke Uléécaá uu n sónti uké ne písoi n túhaane, Sotom ne Komōori pikó ke Uléécaá uu nna n ηmaasi iwe yé ne kuyu kpe ikó kutási wa.

Lē kapí masí kēpire písoi n wéékusene
(Mariki 13:9-13; Luki 21:12-17)

¹⁶ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ani rísonε kō te, kam nní nó n tum, ani isán ye ákpe kecōpe ní we mecō n sōne. Lē nnya, ani mesōho m má yare iwáa, ani alóalā mecō kéyu m purú. ¹⁷ Ani nómenécire ne písoi tí. Li yé kam api ye nó tini apí ne sitúhaane-i sí, api ye kó piayomeyáhaalee-i iséi nó súúkee. ¹⁸ Pi yé kam api ye né nnya piyukó ne piyóopi kémee nó séi re nóké kó pē keyu-i ne mpuri sane pikó keyu-i inétansei li nnya. ¹⁹ Pin ye ketahai nó n sée, iwame íi kape ye nó wa re ní-ye kani yé ha símisi née íye kani yé ha n símisi. Liitunε in n tu, Uléécaá yé nímaa-maa nó he aní male. ²⁰ Ai nókenémee knn léerine. Amá Nóunesáa Uléécaá Nfaasone ye nókenémee símisine. ²¹ Usoi yé umárecō kpísi uú pa re piké kpu. Usoi uu kó ukepipi kpísi uú ne limecō wai. Siwá asi písaa ne píni kecáa nyere asi pi kpísi así pa re piké kpu. ²² Písoi nnéi yé kam api né nnya nóinépurí yulu. Amá nkó ye rinkáhá-káhá ne kētō-pō, Uléécaá yé uriyu lō. ²³ In kuyu kúye-i nó n wéékuselē, ani wuri ani kucō tēř. Asei kam nó símisi re áni Isirayeli ayu kóónúne nóké tánne Usoi Kepipi kéké kelene kam.

²⁴ Upeikee úka úu uucélaa fe. Limecō, ukeikó úka úu ukeisaa fe. ²⁵ Li nyam te upeikee uké ucélaa ketule tu. Li nyam te ukeikó uké ukeisaa ketule tu. Née nóunéyōsaa, né kápi píséi tíye re Pelisepule, wōo ppe nó pinéyókó?

Uyē kai m píse re usoi uké n wuru
(Luki 12:2-7)

²⁶ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ani kape písoi n wuru. Lē nnéi lee m pékaalē ne lē nnéi ke úka úu n nyu yé kam aí metéi kémee léeri nípa úye uu li yenu uu kó li ceru. ²⁷ Mmē kam nní kuñmaha-i nó n símisi, ani ha metéi kémee n tiyóó. Ani ha kó mmē kam nní kutu-i nó rinwéi-wéi, kecáca-i nyere ani yóó nípa úye uké kō. ²⁸ Ani kape ppepe ye usoi ní kpu ápi ye ppe fe piké ukumíiri kpu n wuru. Amá Uléécaá kani yé meníne n wuru re u ye fele uu usoi kopu uu kó u ne ukumíiri kpísi uu nna teneciré kémee waipō nnya. ²⁹ Nté pi ye sinúipi yuke-yuke sité yáa aí ne kétanká kumúné sá, née yo? Mpa ne lē, kéka áke ye méwoō kpu kái Nóunesáa Uléécaá mela. ³⁰ Ticuruu Uléécaá ye nórinéyu kecáa nnyúpi keenle un n-nnéi nyu. ³¹ Lē nnya, iwame íi kape ye nó wa. Nō Uléécaá inipeε-i ríyu mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

Yeesu meyóó ne umeyule kecáa nstmé
(Luki 12:8-9)

³² Yeesu uu kó kpá re: Uye un písoi kecōpe n ηmurei re u unékó le, né né kó Unésáa ye keyómecaa-pō ní we keyu-i ηmurei re née u te. ³³ Amá úye un

kɔ pɪsɔi keɔɔpɛ n kesi rɛ ʉu unɛkɔ, nɛ nɛ kɔ Unɛsɔa yɛɛ keyɔmɛɔaa-pɔ n rɛ keyu-i kɛsi rɛ ɔm u nyu.

*Yeesu ʉu nɛ nktɪnɪjɛ pɪsɔi ka, amɔ atɔpi kuu nɛ pɪsɔi ka
(Luki 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ Yeesu uu kɔ kpɔ rɛ: Ani kape m mʉsu rɛ rɪnɪjɛ kam nɛ ketɛ keɔɔa ka. Ai nkpɔni rɪnɪjɛ, amɔ atɔpi kam nɛ ka. ³⁵ Nɛ kale kɛ unɪmɔnɛ nɛ usɔa ɔɛnɛ, am kɔ ukpɛrɛ nɛ ʉni nɛ ufɔsi nɛ unyɔani ɔɛnɛ. ³⁶ Usoi keyɔ ɔirɛ pikɔ nɪmaa pɛɛ ilɔarɔ u wainɛ.

³⁷ Usoi nkɔ yɛɛ usɔa nɛɛ ʉni nɛ la ai tɔsu lɛ kuu nɛ nɛ rɛ la ʉu nɛ sɔ rɛ ukɛ unɛpɪrɛtiki. Nkɔ yɛɛ kɔ unɪmɔnɛ nɛɛ uukpɛrɛ nɛ la ai tɔsu lɛ kuu nɛ nɛ rɛ la ʉu nɛ sɔ rɛ ukɛ unɛpɪrɛtiki. ³⁸ Nkɔ yɛɛ ʉu n nɪmurei rɛ ukɛ mɛnɛɔ ukunapɛɛkɔ rɪya * ukɛ pɛɛ nɛ ritiki, ʉu nɛ sɔ rɛ ukɛ unɛpɪrɛtiki. ³⁹ Nkɔ yɛɛ nɛ la ukɛ unfaa m mʉlɛ, yɛ kam uu nɛ n fɔmni. Amɔ nkɔ yɛɛ nɛ nɪya unfaa n fɔm, yɛ kam uu n yɛnu.

*Ihɛɛ keɔɔa icɛlaa
(Mariki 9:41)*

⁴⁰ Yeesu uu kɔ pimɔa pi kpɔ rɛ: Nkɔ yɛɛ nɔ n yɔsi, yɛ kɔ nɛ yɔsilɛ. Nkɔ yɛɛ nɛ n yɔsi, yɛ kɔ uyɛɛ nɛ n tumme yɔsilɛ. ⁴¹ Uye un antepu unyɪnɛ n yɔsi rɛ antepu lo nɪya kuu u yɔsi, Ulɛɛɔa yɛ ihɛɛ kuu yɛ antepu m pa ɪɔ u hɛɛlɛ. Nkɔ yɛɛ kɔ uyɛɛ aseɪ nɛ Ulɛɛɔa pikɛi n wai n yɔsi rɛ aseɪ ute lo nɪya kuu u yɔsi, Ulɛɛɔa yɛ ihɛɛ kuu yɛ aseɪ ute m pa u hɛɛlɛ. ⁴² Aseɪ kam nɔ sɪmisi rɛ nkɔ yɛɛ pɪsɔi mpɪ ke ʉka ʉu nnɪ n waisɛlɛ keɔɔpɛ unyɪnɛ mɪni rɪrwuhʉsɛ rɛ pi pinɛpɪrɛtiki lɛ nɪya, Ulɛɛɔa yɛ lihɛɛ u pa.

11

*Yohani Uniwolɛ pitumɛ
(Luki 7:18-35)*

¹ Kɛ Yeesu uu upɪpɪrɛtiki kefi nɛ pitɛ pɛ uicɛlaa pɪpa m masɪ, uu keɪ yisi uu ha ketɛ kɛ ayu kɛmɛɛ n ɔɛsi un kɔ Nlɛɛɔasimɛ yɔlɛ. ² Yohani Uniwolɛ yɛ pɛɛ likumʉnɛ kpɛ-i kukpaniilee-i wepɔlɛ. Uu Kirisi pikɛi kuu n wai nkɔ kɔm, uu pɛɛ upɪpɪrɛtiki yukusɛ uu ukemɛɛ tum ³ tɛ pikɛ ha u pɪsɛ rɛ uyɛɛ usoi uyɛ kapi mɛkɛɛ-mɛ n tee rɛ u sɔnti nɛɛ unyɪnɛ uɔ yɛ kepirɛ wemɛlɛ? ⁴ Keɪ kɛ Yeesu uu pɛɛ pi pɛsɛ rɛ: Ani ha lɛ kani n kɔmɛi nɔn kɔ nyɔni Yohani sɪmisi, ⁵ lɛlɛ rɛ pɪnyɪyɛ yɛ nyɔnilɛ, sɪkankɔlɔkɔ sin sɔnɛ, piyɔ pin wolɛ pin funi, pitusuɪ pin kɔmɛi, pikpɔkpɔ pin yisikɛɛ, pɪwɛkɔ pin kɔ Nsɪmɛ Kɛɔirɛ ke pɪsɔi api pi n yɔlɛ kɔmɛi. ⁶ Uye unsɔ nɛ nɪya n loɔ, liute yɛ ʉnɛrɛkɔmɛ lɛ.

⁷ Kɛ Yeesu uu lɛ pɪsɪmɛ pi m masɪ api tɔmpɔ, uu pɛɛ Yohani keɔɔa nsɪmɛ pɪsɔi pɛɛ n ɔpɪnɛlɛ n sɪmisi, uu rɛ: Yo kani kuɔesi kɔɪma-i piyɛnɛ ha? Kɛkpɔpi ke kuyɔ aku n fikɪisɛɛ? ⁸ Usoi yɛɛ mɛlapɛ keɔirɛ n lapɔalɛ yɛɛ keɪ wɛ, nɛɛ yo? Amɔ piyɔɔpi akpɔnɔ-i ke pɛpɛɛ mɛlapɛ keɔirɛ m mɔ apɪ wɛ. ⁹ Yarɛ yo keɔirɛ nɪmaa kani mpɪ piyɛnɛ ha? Antepu unyɪnɛ nɛɛ yo? Amɔ aseɪ keɔɔa uyɛ kani nnɪ nɛ yɛ nɛ antepu feɛ. ¹⁰ Ukɛɔɔa kai wɔlaalɛ tɛ: Unɛtumɛ yɛ nkɔ kam n tumme ukɛ nɛ kekpɛɛ pɔ wa ukɛ mpɔɔɛ nyɔɔnsɛ. ¹¹ Aseɪ kam nnɪ nɔ sɪmisi rɛ kaɪ nɛ n wɛmɛ, apɪ unyɪnɛ marɔalɛ yɛɛ Yohani Uniwolɛ n fe. Mpɔ nɛ lɛ, pɛpɛɛ Ulɛɛɔa iyɔɔpi kɛmɛɛ nɛ wɛ keɔɔpɛ, uyɛɛ n filɛ yɛ u feɛ. ¹² Kaɪ nɛ kumʉnɛ kpɛ-i ke Yohani uu Ulɛɛɔa Nsɪmɛ n yɔlɛ n kpɪimɛ aɪ nɛ kumʉnɛ

* **10:38** Kunapɛɛkɔ piya: aseɪ rɛ iwe piluke Yeesu mɛɔ

nkú-i tuiiri, písoi ye Uléécáa iyóopi nnya tɔpule pin náasi piké i yě, pináñe-nañe pɛɛ ye i yě. ¹³ Antepuyɛ nnéi nɛ isé ye Uléécáa iyóopi nsímé símaarile aí wɛri aí nɛ Yohani ikamɛtuɛ tulu. ¹⁴ In tɛ nɔ mɛsei la nɔkɛ nnésímé kɔ, Yohani yɛɛ Elii uyě kápí pɛɛ n tɛɛ u wɛmɛ. ¹⁵ Uye un ukómɛ uu kóm!

¹⁶ Uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Yo kam yé fe ké nɛ nfáani písoi múnɛisɛnɛ? Pi nkpáni yarɛ siwá sɛɛ kɛyaála-i n tũ si nɛ sisicɔ sin nɛ ipupɛi séleine, asi ye rɛ: ¹⁷ Tɔ asũ nɔ símisile rɛ ani yesi, ani yúlu, ari sikpɔyomɛ yom, áni tɛ. ¹⁸ Mɛsei kɛ Yohani uú ka, úu ye ilukɛ li, úu ye píta n ntí, ani rɛ aníri kuu héesi. ¹⁹ Usoi Kɛpipi pɔɔ wɛri kɛn le kɛn níru, ani kɔ rɛ: Pilukɛ nɛ píta niré ñmanɛ nkɔ mɛɛ uyě wɛ. U kɔ pilampɔoyɔɔ nɛ pikɔpɛkɔɔ usanɛ lɛ. Amá li pɛɛ umɛwai kɛmɛɛ nyísɛlɛnɛ rɛ Uléécáa mɛwɛésɛsɔhɔ ye mɛ.

Ayu nyɛɛ áa Yeesu nsímé ní ñmurei

(Luki 10:13-15)

²⁰ Lɛ mɛmáa, Yeesu uu pɛɛ ayu nyɛ-i kuu mɛwaisaɲa mɛyã n wapisi pikó picé kápáa kápí nɛ mɛfinɛ n consɛ nnya. U nɛ pi cési rɛ: ²¹ Nɔ Korasin pikó, íwɛ kani topori. Nɔ Petisayita pikó, íwɛ kani topori! Likumúnɛ rɛ mɛwaisaɲa kapi nɔkɛnɛmɛ n wapisi mɛn pɛɛ Tiiri nɛ Sitɔɔ kɛmɛɛ n wa, aí nní ní wɛ pin piakɔpɛ kɛpire rito api áfɔrɔnti tani api pimɛcɛrɛ nfúrɔ kɔikɛɛ liké nyíse rɛ pi consɛ. ²² Lɛ nnya kam nɔ símisi rɛ Tiiri nɛ Sitɔɔ pikó íwɛ yé ha ketúhaanɛyaa kɛ nɛ nɔínékó kutɔsi wa. ²³ Ntɛ nɔ Kaperinawum pikó, nɔ músu rɛ keléécáa-mɛ kaní taálɛ? Ai nkpáni lɛ. Amá kukúlāyui kɛ Uléécáa uu ketɛ-mɛ nɔ láupɔlɛ. Ai líka nnya, pin pɛɛ mɛwaisaɲa mmɛ kapi nní nɔkɛnɛmɛ n wapisi mɛcɔ Sotɔm kɛmɛɛ n wapisi, li yé pɛɛ nní ní wɛ kuyu kpɛ kun nɛ wɛ. ²⁴ Lɛ nnya kam nɔ símisi rɛ keyáa kɛ kɛ Uléécáa uú nɛ písoi n túhaanɛnɛ, Sotɔm pikó íwɛ íi nɔínékó nɛ kutɔsi wa.

Yeesu ye rɛ písoi piké ukɛmɛ piwɛntɛ hapɔ

(Luki 10:21-22)

²⁵ Yeesu uu pɛɛ likumúnɛ kɛpɛ-i maa rɛ: Sáa, ketɛ nɛ keyómɛ Upiima, nɛ pɔ pakarɛ rɛ pɔ tíyɛsɛ siwá sínsápi asi nsímé mmɛ kaa pisɔhɔɔ nɛ pinyuwɛ ní pɛsí asɛi kom. ²⁶ Pɔɔ la rɛ liké lɛ wa kai kɔ mɛsei lɛ wa, Sáa.

²⁷ Yeesu uu kɔ limɛmáa pi maa rɛ: Unésáa ye nípa yo nnéi né pale. Uka ucɔ úu nɛ, Ukɛpipi nyu Unésáa mɛmáa. Uka ucɔ úu kɔ Unésáa nyu insá nɛ Ukɛpipi nɛ pɛ kam n tíyɛsɛ api u ceru. ²⁸ Nɔ mpí nnéi nɔɔ nní ncɔni mulemule nɛ n nákaankɛɛ lin nɔ pelaalɛ, ani kɛnɛmɛ kɛ kɛ nɔ topilɛ ani wɛntɛ. ²⁹ Am la kɛ nɔ n nyikilɛ lin nɔ pelaalɛ. Ani ncɔni kam nɛ nɔ ní la ñmurei ani cɔni, ani tíyɛ kɛ nɔ n céési. Nɔ pɛɛ yé kani yé ní wɛntɛ. Nɛ kɛfa láárúle. Mɛnɛkó ámɛ kɔ pɔólú. ³⁰ Ncɔni mmɛ kam nní nɛ nɔ ní la rɛ ani cɔ ye fákúle, ñn nkpáni mulú.

12

Yeesu ye kɛwɛntɛyaa ute

(Mariki 2:23-28; Luki 6:1-5)

¹ Lɛ mɛmáa, Yeesu uu pɛɛ kɛwɛntɛyaa ketúnɛ imúí inyine kɛcarɛ kɛmɛɛ n tikilɛ un tósu. Nkú nn upipirɛtiki wai, api pɛɛ iwéhe kpéeni api mɛpipi takai. ² Kɛ Pifarisi api lɛ n yé, api Yeesu maa rɛ: A ripá kɛ pipópirɛtiki api n wai lɛ kɛ isé ii ní maa rɛ písoi ápi kape ye kɛwɛntɛyaa ketúnɛ wa. ³ Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ pi pɛsɛ rɛ: Lɛ nnya, áni lɛ kɛ Tafiti uu kumúnɛ kɛpɛ-i kɛ nkú nn u nɛ upikó n wa kɛɛnlɛ, néɛ yo? ⁴ Uléécáa keyo-i kuu lomɔɔ uu akpónɔ kapi

Uléecaa n yekei kpisi u ne upikó api le, ái kó pée re piunyine ye ncée má uké a li. Pēpee ye Uléecaa inyóonse n wa nmane pēe ncée má piké a li. ⁵ Née áni isé atelé kémee kéē te pēpee ye Uléecaa inyóonse n wa ye Uléecaa keyo-i pikei waille áí ne kewénteyaa péne? Lē nnya akópe kapi lē waa? ⁶ Amá ké nó símisi re uyee nté nni ní we ye Uléecaa keyo fele. ⁷ Non pēe Uléecaa ritelé kémee iwóí nnyi aseí meykíyiki n kó te Uléecaa ye maa re: Né, Uléecaa ye nó písei re ani íwe n ténaane, ám nó písei re ani ye isee ne né nyóonse, áni yéé pēe nkó yee úu líka n caai akópe pa. ⁸ Lē nnya ke né, Usoi Kepipi am kewénteyaa ute.

*Utisi uyee kunípe kópe m má
(Mariki 3:1-6; Luki 6:6-11)*

⁹ Yeesu uu kei yisi uu tómpo uu ha pikuyomeyáhaalee loni. ¹⁰ Utisi unyine ye pēe kei wele un kunípe kópe má. Pēpee kei ní we api pēe kewáaná n wéési piké ne Yeesu tí. Api Yeesu píse re: Ncée ye we re piké kewénteyaa ketúné usoi pōisee? ¹¹ Uu pí pēse re: Nó úye un nképni isáñ ise m má ii kewénteyaa ketúné kuhóre címé-címé kunyine-i lóipó, úu yé ha kei i lese? ¹² Kesoipipi ye kó pēe isáñ fele áí nkáripí. Lē nnya, irósé ye ncée hele re piké ye kewénteyaa ketúné usoi lisone wa. ¹³ Yeesu uu pēe utisi uyē maa re: A kupónípe ritunáme. Uu ku tunápó aku pélu aku kucó mecó sonesi. ¹⁴ Kai lē n wa, Pifarisi api pēe léepó apí ha símaane piké yé te íye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Ukeikó ke Uléecaa uu n wée

¹⁵ Ke Yeesu uu n kó te pí la piké u kpu, uu kei yisi uu nyósó. Písoi kulúí api yisi api u tiki, uu pitóikó nnéí pōisente. ¹⁶ Amá uu pēe pí símisi nsonne uu kúrúrúse re ápi kape tíye unyine uké kó te lē kuu wa. ¹⁷ Lē ke antepu Esayi uu uritelé kémee m ma líkē ne n wa nnya. U pēe re:

¹⁸ Unékeikó lala ye nkó. Uyē kam wée.

Am kusa u la.

Né Nnéfáasone ukemee wa uké ne sité nnéí isoipuri aseí kam ne i n weme riyóó.

¹⁹ U ne úka ápi líka kecáá kēne, úu yé kó senkee.

Api yé unné ícēe-i n kómei.

²⁰ Uu yé kekpápi kee pikónós m máálē sei.

Uu yé kó kēfiráa kee pinyúm-nyúm m masi kpu.

Lē kuu yé n wai áí weri áí ne tulu

kumúnjé kpe-i ke aseí aa yé mpa yo n feriyē.

²¹ Sité nnéí isoipuri ii péé ne u n tálē.

*Yeesu ye pēpee ukecáá nkópe n símisi rinóó pēse
(Mariki 3:22-30; Luki 11:14-23)*

²² Kei ke pinyine api péé ne unírihélaa unyine ke aníri aa n nyiinse uu kó símisi Yeesu léepó re uké u pōise. Yeesu uu u pōise uu pēe fe uu ye símisi uu ye kó yenu. ²³ Ai písoi pēe n cápinelē nnóó yipu, pinnéí api ye pēe re: Néntē utisi nkó ye Taffiti Kepipi lē? ²⁴ Ke Pifarisi api lē n kó, api re: Aníri uyóopi Pelisepule yee utisi nkó nnañe he kuú ne aníri lakasente. ²⁵ Amá Yeesu ye pēe pikemúnjé nyule. Uu pēe pí maa re: Kuyópiyu kunyine písoi pin pimécopécire n tópu, ku ye kpule. Limécó, kuyu kunyine née kéyo kenyine pikó pin pimécopécire n tópu, pí ye kpule. ²⁶ Setani un nképni aníri n lakasente, umécire kuu lē ne tópu, íye ke ukuyópiyu aku yé pēe fe akú ne n we? ²⁷ In te Pelisepule yee nnañe né he kam ne aníri lakasente, wóo pēe

nópinékó pṓ ṛnanḡe he kapí ne a lakasente? Ani n nyu re nópinékó cire pɛɛ nó nyísene re áni alari má. ²⁸ Asei kecáá, Uléécáa Nfaasone nnanḡe kamí ne aníri lakasente. Lelɛ nyíselɛ te Uléécáa iyṓpi ye nókenémee pituime masile.

²⁹ Uka úu yé fe uké unánḡe-nanḡe keyṓ-i lomṓo uu ulikṓ yáái, kumúnḡe kpe-i kúu kahane u n tí uké paasi. Amá un n fe un u n tí uu paasi, u yé pɛɛ fe uu keyṓ likṓ nnéi yáái. ³⁰ Nkó yeɛ úu kenécáá n kpálɛ ye iláarṓ né waille. Nkó yeɛ úu kṓ picápine né n léni ye haresile. ³¹ Lɛ nnya kam nó símisi re Uléécáa yé akópe ne alé nnéi mpuri kesoiipi sárei, amá úye un Uléécáa Nfaasone n lámaankee, Uléécáa úu yé liute sárei. ³² Uléécáa yé nkó yeɛ né Usoi Kepipi kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei, amá Uléécáa úu yé nkó yeɛ Nfaasone kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei ne keweesi-pṓ.

Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa
(Luki 6:43-45)

³³ Yeesu uu kṓ pimáa pi kpá re: Kuléé kun isare n láárú, kuapipi yèè n nyamle. Kunsá isare n láárú, kuapipi yèè n caailenle. Mpá kuléé kúye apipi kapi ye ne ku ceri. ³⁴ Nó akpurií nnyé! Iye ke nó písoi kpááree mpí ani yé fe ani nsímé sone male? Li we re nsímé mee usoi kefa-i ní we mee ye nnṓo-i léeme. ³⁵ Usoi sone yeɛ ye nsímé sone mee ukefa sone-i ní we símisi, usoi kópe pṓo nsímé kópe mee ukefa kópe-i ní we símisi. ³⁶ Ké nó símisi re keyáa kɛ ke Uléécáa uú ne písoi n túhaanene, isímé kópe ke písoi api n símaankee cire nnya kapí ne pi túhaanene. ³⁷ Li we re mpónṓosimé mee tíyesene pṓké alari néé akópe yé.

Pi Yeesu píse re uké mewaisanḡa wa uu yúlu
(Mariki 8:11-12; Luki 11:29-32)

³⁸ Lɛ memáá, isé picélaa kecṓpe pinyine ne Pifarisi pinyine api Yeesu maa re: Tṓ pɛé la re a mewaisanḡa menyine wa tṓké yé. ³⁹ Yeesu uu pi pɛse re: Nfáani ketḡ nké písoi ye caailenle hái. Api la piké Uléécáa ḡmanɛ ritiki, amá mewaisanḡa kapi wéési piké yé. Mewaisanḡa mɛ ke antepu Yonaasi uu n yé menyinecṓ kapi yé kṓ yé. ⁴⁰ Asei kecáá, lɛ ke Yonaasi uu mekpíntomé maamaa kefa-i sitúnḡe sitaani ne sisine sitaani n wa mecṓ ke Usoi Kepipi pṓo kṓ sónti keké ketḡ kémee wa sitúnḡe sitaani ne sisine sitaani. ⁴¹ Keyáa kɛ ke Uléécáa uú ne písoi n túhaanene, Niniifi pikṓ yé ha yisi api nfáani ketḡ nké písoi akópe pa. Li we re kumúnḡe kpe-i ke Yonaasi uú pɛɛ Nléécaasimé rinyóó api kóm, pi pɛɛ mɛfine consele. Uyɛɛ nté nní ní we ye kṓ pɛɛ Yonaasi fele. ⁴² Keyáa kɛ ke Uléécáa uú ne písoi n túhaanene, unṓsiyṓpi yeɛ Saapa ketḡ kecáá n tú yé ha yisi uu nfáani ketḡ nké písoi akópe pa. Li we re uyɛɛ pɛɛ hái ketḡ ketṓ-pṓ leemele uú weri re uké Salomṓo mewéésésṓhṓ kṓ. Uyɛɛ nté nní ní we ye kṓ pɛɛ Salomṓo fele.

Kuntri ye kuripṓhṓ kpure-i pɛle
(Luki 11:24-26)

⁴³ Yeesu uu kṓ kpá re: Kuníri kun usoi kémee n yisi, ku ye hale akú ha kelṓ kóima kenyine-i n keraai kun kewénte wéési. Káku nní ke n yé nnya, ⁴⁴ aku pɛɛ re: Né kenéyṓ kɛ kam n yisime kémee pɛle. Kun m pɛɛpṓ, aku keyṓ ḡmanɛ lɛpṓ kapi m péeinkeɛ api nyṓonsente cáká-cáká. ⁴⁵ Kei kaku ye pɛé ha kuacṓ aseɛi nyɛɛ kuricuruu rikpákára ní fe kpíipṓ aá ne keyṓ ke-i tone. Lelɛ ye tíyese ke liute uyɛ mewee fale ame ye n caailɛ ame mekpure me-i kuú pɛɛ mekeɛ ní we tṓsu. Lɛ ke nfáani písoi kópe mpí api sónti piké ne kṓtṓ tenɛ.

Yeesu uni ne upiwā

(Mariki 3:31-35; Luki 8:19-21)

⁴⁶ Yeesu un kei lē we un ne písoi símisi, uuni ne upiwā pin tuipō, api ketahai-pō nyere, pin la piké rinōo u maa. ⁴⁷ [Unyine uu Yeesu maa re: A ripái, upóni ne pipōwá ye ketahai-pō nyenule pin la piké rinōo pó maa.] ⁴⁸ Yeesu uu liute uyē pese re: Wóo unéni, piye pee pinéwá? ⁴⁹ Uu pee upipiretiki-mē kunípe tunápo uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí nté! ⁵⁰ Asei kecáá, úye un Unésáa yee keyómecaa-pō ní we mela n wai, uye unéwá née unéyēi née unéni.

13

Ulukaa kenyárū

(Mariki 4:1-9; Luki 8:4-8)

¹ Yeesu uu keyáa kē kényō-i léeri uu sí uú ha kupiye ritime tone. ² Písoi kulúí api ukékúrí cápinepō uu pee lē nnya kúninōi loni uú tone. Písoi pē pōo kupiye ritime tone. ³ Uu sinyárū kpísi uú ne isímé isímé pi símaanke. Uu re: Utisi unyine yee we, uu keyáa ukecare-i ipuri pifóme leepō. ⁴ Kuu lē n fóm, ipuri inyine ii ricéetime lólesi, sinúipi así hapō asi i kpóuli. ⁵ Ico ii keparetē kecáá ke ntaai nn m piye lólesi. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mese ne mese lelu. ⁶ Amá ke ntunje nn n ta, melei fale mē ame inínj kuweeciré nnya tore. ⁷ Ipuri ico ii sinípelepi kepáápáá lólesi, sinípelepi asi pelu asi i hila. ⁸ Amá ipuri ico ii ha ketē sone kecáá lólesi ii lelu ii pelu ii fólu. Mpuri nse nn fólu ipipi píle, nco ipipi kuwóo ne kefi, nco ipipi afetaani. ⁹ Ke Yeesu uu lē pimáa pí m masí, uu kō pi kpá re: Úye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uú ne sinyárū céesi?

(Mariki 4:10-12; Luki 8:9-10)

¹⁰ Kei ke upipiretiki api péé ne u rikō api u píse re: Yo nnya kaa sinyárū kpísi pōn ne písoi símisi? ¹¹ Yeesu uu pi pese re: Nó ke Uléecaa uu uiyōpi nsímé mee m pékaalē cereise, úu pē cereise. Lē nnya kam ne lē pi símisi. ¹² Li we yare kapi ye ní maa re: Nkó yee linyine m má kapi ye licō rikpá ai meyá wai. Amá nkó yee úu líka m má kapi ye likáripikōō lē kuu m má yōsí. ¹³ Lē nnya kam sinyárū kpísi nen ne pi símisi. Li we re pi ye n wiilenle, amá ápi pee nyáni, api ye kutu n cōlē, amá ápi pee kō kómei. Ápi kō asei ceri. ¹⁴ Lē ke antepu Esayi uú pee meke-me ní ma yee lē wai re:

Nó kam ani ye n kómei, áni yéé pee liasei ceri.

Nó kam ani ye n nyáni, áni yéé pee yé.

¹⁵ Li we re mpuri mmú písoi akinj ye takasile.

Pi pimécire atu tápisile.

Ápi inípee wúkesi,

api yúlu re piatu áa kape ye kō,

piinípee íi kape ye yē

pimesōhō áme kape ye kō líka ceri.

Lē kémee, ápi yé pee fe piké piméfine conse.

Né Uléecaa, ké ne pi m pōise.

¹⁶ Amá in nōo, nō pínarekome le re nóinénípee ye nyáni, nóanétu an kómei.

¹⁷ Asei kam nní nó símisi re antepuye ne asei pite Uléecaa inípee-i ye kulúí wele pee péé ní la piké lē kani nní ní nyáni yē, amá ápi li yē. Pi pee kō lala piké lē kani nní ne nóanétu n kómei kō, amá ápi li kō.

*Yeesu ye ulukaa kenyárū aseɪ lese uu sɪmisi
(Mariki 4:13-20; Luki 8:11-15)*

¹⁸ Kei ke Yeesu uu peɛ pi maa re: Ani nkpɛni ulukaa kenyárū kɛ aseɪ kɔ: ¹⁹ PISOI peɛ ye Uléɛcaa iyɔɔpi nsímé kutu riñcɔ ɔpi yé nkeméé kɔ ye we yare ricétime te-i ke ipuri ii n lólesi. Kuníri yèè kale aku nsímé mmē pikeméé lese. ²⁰ PICO ye kɔ we yare keparetê ke-i ke ipuri ii n lólesi. Lipite yèè nsímé kutu ricɔle api mese ne mese piakin kémee n yósu ne mpóonare. ²¹ Amá ɔpi ye tíye nké pikemee iníjɪ wa, rɪn ye pikemee tónɛ liké náɲai. Ncɔɲ nn nsímé mmē nnya pi n leeme néé méwee kópe menyine men pi m pekesi, api kei ne kewááná yénu ɔpi ne Uléɛcaa kepire tɔ. ²² PICO ye kɔ we yare ipuri yeɛ sinípeleépi kepáápáá ní loó. Lipite yèè nsímé kutu ricɔle, amá ketê kecáá pikɛi ke pISOI ɔpi ne ní kparálê ne mɛmá nnáápi mee ye n kíraaɛ yèè nsímé mmē tihilale rɪn ye peɛ líka pi yoriye. ²³ PICO ye kɔ wele yare ipuri yeɛ kefɛnetê kecáá ní loó. Lipite yèè nsímé mmē kutu ricɔle api nkeméé kóm nn pi léni api peé n we yare aléé nyee ye apipi m mári, kunyine píle, kucɔ kuwóó ne kefi, kucɔ afɛetaani.

Meyúipuri kópe kenyárū

²⁴ Yeesu uu kɔ kenyárū kecɔ pi kpá re: Uléɛcaa iyɔɔpi ye we yare usoi nkó nsímé mmú: Utisi unyine yeɛ ukɛcare-i melukɛpipi lukesi. ²⁵ Uláarɔ uu kesine kenyine hapɔ, pISOI pin lɔni uu iluke kepáápáá meyúipuri kópe uu yaa, uu tómpɔ. ²⁶ Kɛ iluke ii n le ii mɛpéi leeri ii fólu, meyúipuri pɔɔ kɔ leeri. ²⁷ Pikeikó ɔpi weri api ucarete uyɛ maa re: Ai ilukɛpuri kaa kepócare-i lukesii, Upíima? Kai peɛ íye wa ke meyúipuri kópe amé ne n le? ²⁸ Uu pi peɛ re: Unélaarɔ unyine yeɛ lɛ wa. Pikeikó ɔpi re: Pɔ la tóké ha me weheɛ? ²⁹ Uu re: Eehei. Ne wuru re nó meyúipuri kópe píléɛ n la aní ne iluke péne aní wehe. ³⁰ Lɛ nnya, ani liketê riyá liké kesé m pelu aɪ ne kúkpaa tulu. Lin kúkpaa n tu, né pepeɛ ní kpasi maa re: Ani meyúipuri kópe mefoɪ lese ani apehe me pahaankeɛ tóké me risé, ani peɛ kɔ iluke cápine ani rinésímɛ-i súúni.

*Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū
(Mariki 4:30-32; Luki 13:18-19)*

³¹ Yeesu uu kɔ kenyárū pi kpá re: Uléɛcaa iyɔɔpi ye kɔ we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu n kpísi uu ukɛcare-i lukesi. ³² Ipuri keɔɔpe mme mee ní-yuke icɔ fe. Amá nn n le, nkuléé kpeɛ ye kecare-i ayéheléé keɔɔpe kumáa. Ai peɛ wai kuléé maa kpɛ ilese kecáá ke sinúipi asi ye ayámé wa.

*Nkpónótɔ pite kenyárū
(Luki 13:20-21)*

³³ Yeesu uu kɔ kenyárū pi wai re: Uléɛcaa iyɔɔpi ye kɔ we yare nkpónótɔ pite ke unósi uu ntɔ píima kémee n cɔhɔnepɔ uu pulu pikpée ɔpi yisi.

*Lɛ ke Yeesu uu ye peɛ sinyárū n kpísi uú ne pISOI céési
(Mariki 4:33-34)*

³⁴ Sinyárū ke Yeesu uu ye peɛ kpísi uú ne pISOI peɛ n cápínélɛ n céési. Sinyárū ɲmanɛ kuu ye peɛ kpísi uú ne pi céési. ³⁵ Lɛ ke antepu uú peɛ n wóɪ liké ne n wa nnya. U peɛ re: Sinyárū kam kpísine ké ne n sɪmisi. Né sinyárū kpísi amí ne lɛ nnéi lee mɪpá yo kekoraane-me m pékaalɛ yóó.

Yeesu ye meyúipuri kópe kenyárū kɛ aseɪ sɪmisi

³⁶ Kei ke Yeesu uu pee yisi uu pisoι pee n cápinelē yá uu kέyo sí. Upipiretiki api u λeπo api u pise re: A meyuúipuri kópe mee kecare-i n le kenýarū kē aseí ró símisi. ³⁷ Uu pi pese re: Uyee ilukepuri n lukesi yee nní Usoi Kepipi. ³⁸ Ke care kee nní ketē, nlukepuri sone mee nní Uléecaa iyōpi pikó, pepee Setani n tíkile pee nní meyuúipuri kópe. ³⁹ Uláarō uyee meyuúipuri kópe n lukesi yee nní Setani. Ketē nké metene yee nní kúkraa. Pepee ní kpasine pee nní piléecaatumē. ⁴⁰ Yare kapi ye nní meyuúipuri kópe n wéhe api nna sé mecō kai sōnti liké ketē metene ketúnē wa. ⁴¹ Né, Usoi Kepipi yé pinéléecaatumē tū api pē nnéi pee inéyōpi kέmee picō akópe n waise ne pē nnéi pee mewai kópe n wai lese. ⁴² Api nna píima kέmee pi sápo. Kei ke pisoι api yé meyá ténesi pin iní takai. ⁴³ Peé uyē-i ke pepee aseí n tíkile pōo yé pee piusaa Uléecaa iyōpi kέmee n we pin tēlu yare itunē. Uye un ukóme uu kóm!

Memá kenýarū

⁴⁴ Yeesu uu kō upipiretiki kenýarū kecō kpá re: Uléecaa iyōpi ye kō we yare nsímé mmú: Memá píima menyine mee kecare kenyine-i kúlaalē. Utisi unyine uu keyáa memá píima mē yenu, uu pikúlaa me pese, uu kō mpōnare ne ulikó nnéi kpisi uu yái uú ne kecare kē lōlu. ⁴⁵ Yeesu uu kō kpá re: Uléecaa iyōpi ye kō we yare ukpéense unyine yee keyáa ikólé kecire wéési. ⁴⁶ Kuú ha nkólé mee meyíkíyiki ní nyamí n yé, uu sí uú ha ulikó nnéi yái uú ne n lōlu.

Kunyerj kenýarū

⁴⁷ Uu kō kpá re: Uléecaa iyōpi ye kō we yare kunyerj kunyine ke usoi uu mínimaa-i n fō aku ikpíntomé nnyí ncōpuri paála. ⁴⁸ Kaku n yi, pikpíntomécpíi api ku pasai api ritime leseri api peé n tū pin ikpíntomé tési, pin isone anére-i wai pin ikópe fōne. ⁴⁹ Lē kai sōnti liké ketē metene kumúnē-i wa. Piléecaatumē ye ha sōntile piké pepee Uléecaa mela n wa ne pepee ápi Umela n wa kóolenē, ⁵⁰ api pepee ápi Umela n wa nna píima kέmee sápo. Kei ke pisoι api yé meyá ténesi pin iní takai.

Isé ucélaa fale ne ukpure kecáa nsímé

⁵¹ Yeesu uu upipiretiki pise re: Nō pee lē nnéi kam nní n símisi aseí konle nní? Api re: Eee, tō konle. ⁵² Kei kuu pee pi maa re: Lē nnya, isé ucélaa úye un Uléecaa iyōpi nkó n ηmurei, u we yare úyosaa unyine yee ulikó kέmee lifále ne likpure ní lese.

Nasareti pikó ápi Yeesu ne kefa tene (Mariki 6:1-6; Luki 4:16-30)

⁵³ Ke Yeesu uu lē ne sinyárū sē picélaa pi m masí, uu kei yisi uu tōmpō, ⁵⁴ uu kuyu kpē-i kuu iwá n li kέmee sí uú ha kei Pisuífi kuyomeyáhaalee-i n cési. Ai pepee kei ní we nnéi nnōo yipu, api ye pee re: Yei kecire ke nkó uu mpíi mewéesesōhō mmé tu? Iye kuu ye ne mewaisan̄a mmé wapisi? ⁵⁵ Néntē uyee uséré uyē unmánē? Ai úní yee Maari? Ai upiwā pee nní Yakupu ne Yosefi ne Simōo ne Yuutii? ⁵⁶ Ai tó ne upiyei nnéi tōo nté kesé wee? Yei kecire kuu pee mpíi rnan̄e mmú yé? ⁵⁷ Nní nnéi ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene. Yeesu uu pee pi maa re: Api ye antepu kuyu-i ne ukeyō-i u n waiselē. ⁵⁸ Pinfatene kuciré nnya, Yeesu úu kei mewaisan̄a meyá wapisi.

14

Yohani Uniwolε nkpɔ
(*Mariki 6:14-29; Luki 9:7-9*)

¹ Uyɔɔpi Erooti yee pee likumúnjé kpe-i Kalilee ketē kecáá pafilē. Uu pee kóm pin Yeeseu nsímé símisi. ² Uu upikεikó maa re: Yohani Uniwolε yee n kpu nsímé kapi símisi. U pikpɔkpɔ kémee yisile. Lē nnya kuu nní rínanje yē un ne mēwaisanja wapisi.

³ Asei kecáá, Erooti ye pee tíyesele api Yohani Uniwolε tini api paasi api kukpaniilee tani. Umáa Filipu unɔsi kapi ye n sée re Erootiyati nnya kuú pee lē wa. ⁴ Yohani ye pee Erooti maa re: Aa ncée má páké upómáa unɔsi kpísi. ⁵ Lē nnya ke Erooti uú pee la uké Yohani kpu, amá un pee písoi pee ne cápínelē wuru. Pē ne pee nyánile re Yohani ye antepu le. ⁶ Api pee keyáa kenylene Erooti kemareyaa anyá n wai, Erootiyati ukpére uu léépɔ uu pisáne pee ne cápínelē kecɔpe yesu ai Erooti yúkúlú ⁷ uu písoi inipεε iyε-i símisi uu wéeri re ukpére uyē un yo mpuri n la, un li u m pise, u yé li u pa. ⁸ Kei ke Erootiyati uu ukpére tálaankeε, uyē uu pee Erooti maa re: A nté nní Yohani Uniwolε riyu kecáripí tái-tái kémee wa aa né pa. ⁹ Ke Erooti uu lē n kɔ, uripɔ ari caai. Amá uawéeri ne pisanε isei nnya, uu rinó hε re piké lē kuu m pise u pa. ¹⁰ Uu unyine tum te piké ha kukpaniilee-i Yohani riyu tɔ. ¹¹ Apí ha ríyu tɔlu apí ne weri api ukpére uyē pa, uyē uu ri kpísi uu úni pa. ¹² Kei ke Yohani pipiretiki api pee ha api u kpísi api kúlesi, api limemáa pee sí apí ha lelee n wa nnéi Yeeseu keeni.

Yeeseu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(*Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14*)

¹³ Ke Yeeseu uu nsímé mmē n kɔ, uu yisi uu kúninɔi loni re uké tɔmpɔ uké ha umεcire kei ke úka úu rí we n tū. Písoi api kóm api ayu nyee ne kei n kólē kémee ne ána yisi api lē kupiyε n kanei apí ha ne u leεpɔ. ¹⁴ Kuu kúninɔi-i rí suí, uu risoiwuí yénu, tiícɔ ii íwe u wai uu pitóikó pee n hápɔ pipoisente loni. ¹⁵ Kai nnyóó n wa, upipiretiki api ukekúrí hapɔ api re: Itunje ye nkpéni pitene masile, ári kɔ nté ne kuyu kúka kolē. A písoi kulú mpí riyá piké siyupi-i pilukelale ha piké li. ¹⁶ Yeeseu uu pi pese re: Ai tílasi re piké tɔmpɔ. Ani nórínécúruu iluke pi he piké li. ¹⁷ Apí pee u maa re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité nmanε kari nté má. ¹⁸ Yeeseu uu pi pese re: Ani ne nté né kam. ¹⁹ Kapí ne n hápɔ, uu pee písoi riwuí tē maa re piké meyúí kecáá tone. Uu akpónó anupū nyē ne ikpíntomé ité iyē kpísi uu keléεcaa werí uu Uléεcaa pɔnεse, uu akpónó kpókɔrine uu upipiretiki pa api písoi riwuí hóóne. ²⁰ Pinnéi api le re apí lepu. Upipiretiki api akéri nyee m pɔnε cápíne ai anéré kefi ne até yipu. ²¹ Pεpεε iluke iyē n li ye tu pitisi nmanε ákotokú anupū (5.000). Api pinósi ne siwá keē.

Yeeseu ye míni kecáá sɔne
(*Mariki 6:45-52; Yohani 6:15-21*)

²² Kapi piluke m masí, Yeeseu uu upipiretiki rinó hε re piké kúninɔi lɔ piké ha kupiyε ritime ricɔ-pɔ u fɔsí, uyē uké pee kei písoi riwuí tē n kpiiselē kelene. ²³ Ke písoi apí pikúú m masí, uu yisi uu riyópe taá re uké kei umεcire n we un keyóme yáási. Uu pee kei lē umεcire n we aí ne nnyóó wai. ²⁴ Kúninɔi ye pee likumúnjé kpe-i míni ritime ne ketaa piwai masile. Ke kuyɔ aku nní kukeyu-mē m pépuri nnya, ániwalé aa pee ku n tánaise. ²⁵ Yeeseu uu riweeki kumúnjé míni kecáá n sɔne un ne upipiretiki kémee sí.

²⁶ Kapi lē u n yé un míni kecáá sône, piipiŋe ii kpi ne iwame mepehē, api pēe pimēcəpəcīre n tee re: Kunírīlā ye ku. Api pēe iwame ne m pupukēe. ²⁷ Yeesu uu pēe mēse ne mēse pi maa re: Ani kapē pírí tónē. Néē lo, iwame íi kapē nó wa! ²⁸ Piyēe uu u maa re: In tē mēsei pōo lo, a tíyese ké míni kecáá sône ké ne pó lēpə, Upiima! ²⁹ Uu re: A kam!

Piyēe uu kúninōi-i lēepə uu míni kecáá sône re uké Yeesu lēepə. ³⁰ Amá kuu n yé tē kuyə ye páápúle, iwame ii u loni, míni amē pēe u m muuni. Uu cáái re: Upiima, a né yóriye! ³¹ Yeesu uu mēse ne mēse kunípe saapə uu u tini uu u piŋe re: Mpófatenē rín piye. Yo nnya kaá tirí? ³² Kei ke piketé api pēe kúninōi kēmēe lompə, kuyə aku séé. ³³ Yeesu pipiretiki picə pēe kúninōi kēmēe ní we api pēé ha Yeesu metene wula api re: Pə mēsei Ulééca Kēpīpi lē.

*Yeesu ye Kenesareti ketē kēmēe pitóikó paise
(Mariki 6:53-56)*

³⁴ Kapi kupiyē pitérí ní masí api Kenesareti ketē tulu, ³⁵ kei pikó api Yeesu ceru, api pitumē ní pá yei yékáase re piké písoi símisi re u ka. Písoi api pēe pitóikó nnéi ne u sónaapə. ³⁶ Api u welu re uké ŋmurei pitóikó pē piké ní pá ukutukanka ritime ŋmanē rica. Pē nnéi pēe riíca api pélu cáká-cáká.

15

*Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nstmé
(Mariki 7:1-13)*

¹ Kei ke Pifarisi ne isé picélaa pinyine api Yerusalem-pə leemē api Yeesu lēeri api u piŋe re: ² Yo nnya ke pipópiretiki api ye inyékii ke pirókpure api n yekei rilóó? Lēlēe re ápi ye nalē piké kelene lí yarē kai mēkēe-me n wemē? ³ Yeesu uu pi pēse re: Nó ní, yo nnya ke nóo Ulééca isé rilóó ani nópínékpure inyekii n tikilē? ⁴ Ulééca ye maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kə re úye un usáa néē úni anóo n wa, lí piŋe re piké liute kpu. ⁵ Amá nó ne ye re: Úye un usáa néē úni m maa re u lē kuú pēé ní la uké ne u n lē Ulééca hele, ⁶ u yé fe uu lē nnya usáa néē úni nkpeni pilé yá. Ulééca nsímé kani lē fómpə ani pēe nópínékpure inyekii n tikilē. ⁷ Nó kecáá kecáá mewai pikó mpí! Antepu Esayi ye alari mále uké nókenécáa maa re:

⁸ Nnóo-i ŋmanē ke písoi mpí api ríyu né waiselē, amá ápi pēe pisifa-i ne né kólē.

⁹ Piiyáhaa ye likpárakóo lē.

Pi rinyalē pin sisoipipi inyekii kpiŋi pin céesi yarē inékó ye nyi.

*Lēlēe ye usoi mékperinkpe n waise
(Mariki 7:14-23)*

¹⁰ Yeesu uu pēe risoiwuí cápine uu pi maa re: Ani kutu né ricə ani kóm rísone: ¹¹ Ai lēlēe ye usoi nnəo-i n lompə lēe ye mékperinkpe u waise, amá lēlēe ye unnəo-i n léemē lēe ye mékperinkpe u waise. ¹² Kei ke upipiretiki api ukekúrí rinyəsópə api u maa re: Pə nyu re lē kaa nní n símisi ye Pifarisi meyá ticón? ¹³ Uu pi pēse re: Kuléé kúye kun n we, kái Unésáa ye ke yómēca-pə ní we ye ku tamesi, pi ku wehene. ¹⁴ Ani pi riyá kei. Pi nkpani yarē pinyiye pēe pinyiyecə n tórikē? Uniyiye un unyiyecə n tərəi, pi sántile piké ha ne piketé kúcoŋhorē kunyine-i lóipə. ¹⁵ Piyēe uu pēe rinóo yósu uu Yeesu maa re: A kenyárū nké aseí ró símisi. ¹⁶ Yeesu uu u pēse re:

Aí ne nǎ péne áni kahane nkpáni líka n kǎo? ¹⁷ Ani kǎ te lǎ nnéí lee ye usoi nnǎo-i n lompo yèè kefa-i hale uu wai uu iyaa leepo uu li leserii? ¹⁸ Kefa kémee ke nsímé nn ye n we, nn pee nnǎo-i tíkime nné ne leeri. Mmeee ye usoi mékperinkpe waise. ¹⁹ Lǎ nnya, kefa-i ke simúné kópe asi léeri. Seseé ye tíyese ke usoi uu ye usoi kpu, uu uco unǎsi néé uco ula kuwáncǎ wai, uu iwásá wai, uu yáái, uu kǎ uco ne nsímé kpárá, néé uu uco lámaanké. ²⁰ Lǎlee ye usoi mékperinkpe n waise ye lǎ. Amá usoi unǎsi n nale yare ke irónyékkii ii mǎ ma uké kelené li, áí yé mékperinkpe u waise.

*Kanaa kuyu unǎsi unyine nfatene
(Mariki 7:24-30)*

²¹ Yeesu uu limemáa kei yisi uu Tiiri ne Sitǎo sitǎ-mǎ tǎmpǎ. ²² Kanaa ketǎ unǎsi unyine yee kei n hápo uu yisi uu Yeesu leepo, uu pupéi re: Upíima, Tafiti Kepipi, a inéwe yǎ. Kuníri ye unékpéré lémaapólenle áí nyamí! ²³ Yeesu uu kǎ lǎ n séélǎ léké-léké. Kei ke upipiretiki api ukekúrí rinyósópo api re: A unǎsi nkó ne kutu ricǎ uké tǎmpǎ. U wele un pupuké un ne ró tǎkilǎ! ²⁴ Yeesu uu pi pése re Isirayeli pikó pee ní we yare isán yee m pǎ íi ne usé nmané kémee ke Uléécaá uu né tumme.

²⁵ Kei ke unǎsi uyǎ uu pee yisipǎ uú ha ukenyale-i wúla uu u maa re: A risuúlu a né lǎ, Upíima. ²⁶ Yeesu uu u pése re: Ai nyamí te piké siwá iluke kpísi piké sipǎpipi risá. ²⁷ Unǎsi uyǎ uu kǎ kpá re: Mesei ye me, Upíima. Amá mpá ne lǎ, sipǎpipi pite pin n le, si ye lelee keteni-i m póroi n hínile sin le. ²⁸ Yeesu uu pee u pése re: A tíye mpǎfatene ye piye kpa! Uléécaá yé tíyese lǎ kaa ní la ai wai. Kei nní uukpéré uyǎ uu mese ne mese pélu.

Yeesu ye pitóikó kulúí pǎise

²⁹ Yeesu uu kei yisi uu Kalilee kupiye ritime sí. Uu pee rikúú rinyine taá uú tone. ³⁰ Kei ke písoi kulúí apí ne pipáikǎo ne pinyíye ne síkankáláká ne písíméciré ne pitóikó picǎ picǎ u kálaapo api uana-i pi laiké, uu pi pǎisente. ³¹ Ke písoi api písíméciré n yé pin símisi, síkankáláká sin pélaalǎ, pipáikǎo pin sóne, pinyíye pin nyáni, ai nnǎo pi yipu api pee Isirayeli pikó Uleecaa ríyu n waise.

*Yeesu ye písoi ákotokú ana (4.000) kpínii
(Mariki 8:1-10)*

³² Yeesu uu pee upipiretiki séi uu pi maa re: Písoi mpí icǎ ye íwe né wele. Siyáa sitaani ye nsí kapi kenékúrí we apí kǎ nkpéni líka má piké li. Am kǎ la ké ne nkú pi kuise. Insá lǎ, li yé ha ncée pi feriyé. ³³ Upipiretiki api pee u píse re: Yei kari yé kuyúí nkú-i iluke meyá tu písoi píima mpí piké ne n le? ³⁴ Yeesu uu pee pi píse re: Akpónó alé kani má? Api re: Aseei ne síkpíntomépi nkáripí. ³⁵ Kei kuu pee písoi pee n cápínélǎ tinǎo he re piké keteni-i tone. ³⁶ Kapi n tǎne, uu akpónó aseei nyé ne ikpíntomé iyé kpísi uu Uléécaá pǎnese uu pee a kpókǎrine uu upipiretiki pa, api písoi nnéí hǎone. ³⁷ Mpá úye uu le uu lepu. Pipiretiki apí akpónó kerí nyee m pǎone kǎóí ai anére aseei yipu. ³⁸ Pēpee pee n li ye lele pitisi nmané ákotokú ana (4.000), apí pinǎsi ne siwá kemée kéǎ. ³⁹ Yeesu uu pee lǎ memáa pi kuise, uyǎ uu pee kúninǎi loni uú ne Makatani ketǎ-mǎ tǎmpǎ.

16

*Pifarisi ne Pisatusee ye Yeesu píse re uké mewaisara wa
(Mariki 8:11-13; Luki 12:54-56)*

¹ Ke Yeesu uu kei n tuiɔ, Pifarisi ne Pisatusee api ukekúrí haɔ, pin wéési piké ripine u wa. Api u pise re uké mewaisaŋa menyine wa mee yé n nyise re Ulééca-i kuu léeri. ² [Kei kuu pi pese re: Itunje in n lóipɔ keyóme ken n wɔŋne, nɔ ye maa re keyáa ye neni nyamle. ³ Keyóme ken mmare n sannye lin n hiihiilē, nɔ ye kɔ maa re keyáa ye neni caaine. Nɔ ye fele ani keyóme mewee yenu ani measei kom, amá ani ye lē ke Ulééca u itunje nnyí-i nókencɔɔpe n wai aseɪ kɔ!] ⁴ Nfáani ketē nké písoi ye caailenle hái, ápi la piké Ulééca ŋmane ritiki. Amá mewaisaŋa kapi wéési piké yé. Mewaisaŋa mē ke Yonaasi uu n yé menyineɔ kapi yé kɔ yé. Yeesu uu pɛe pi yá uu tɔmpɔ.

*Pifarisi ne Pisatusee nkpónótɔ pite
(Mariki 8:14-21)*

⁵ Ke Yeesu ne upipiretiki api ritime ricɔ-mē n sɪ, upipiretiki api palei piké akpónó kpisi piké ne ripéne. ⁶ Yeesu uu pɛe pi maa re: Ani nómencíre tí nsonne ne Pifarisi ne Pisatusee nkpónótɔ pite. ⁷ Api pɛe pimɛɔpɛcɪre pipiseine kápáa re: Kári akpónó ne rimpéneme nnya kuu lē cési. ⁸ Yeesu uu lē ceru uu pi pise re: Nó písoi mpí nfatene nín piye. Yo nnya kani lē símaane re áni akpónó kpisi? ⁹ Iye nnya káni kómei hái ne nkpéni-me? Ani akpónó anupū nyē kapi písoi ákotokú anupū n hɔne ne anére tɔɔɔ nyee m pɔne ani kósi léisee? ¹⁰ Ani akpónó nyē kapi písoi ákotokú ana n hɔne ne anére tɔɔɔ nyee m pɔne ani kósi pɔ kɔ léisee? ¹¹ Iye kai pɛe wa ne nkpéni-me áni kahane n kɔ te ái akpónó kam tee kam péé ne maa re: Ani nómencíre tí ne Pifarisi ne Pisatusee nkpónótɔ pite?

¹² Kei ke upipiretiki api pɛe kɔ te ái nkpónótɔ pite kapi ye ne akpónó ní wa kuu pɛe tee re piké ne pimɛcɪre tí. Amá lē ke Pifarisi ne Pisatusee api n céési kuu re piké ne pimɛcɪre tí.

*Piyee ye yámmɛ re Yeesu ke Ulééca uu wée
(Mariki 8:27-30; Luki 9:18-21)*

¹³ Ke Yeesu uu Filipu ketē-mē Sesaree kuyu-i n lomɔ, uu upipiretiki pise re: Písoi ye re nē, Usoi Kepipi née úye? ¹⁴ Api u pese re: Pinyine ye símisi re pɔɔ Yohani Uniwole, picɔ re pɔɔ Elii, picɔ pɔɔ kɔ re Yeremii née antepuye kecɔpe use unyine. ¹⁵ Kei kuu pɛe pi pise re: Nɔ ní, nɔ ne mpíi re née úye? ¹⁶ Simɔ Piyee uu rinɔɔ u yósu re: Pɔɔ Kirisi ke Ulééca uu n wée. Pɔɔ Ulééca, nfáa ute Kepipi. ¹⁷ Kei ke Yeesu uu pɛe rinɔɔ rikpá uu re: Pɔ únarekome le, pɔ Yonaasi ŋmánɛ Simɔ! Li we re ái kesoiɔpɪ kee mmú pɔ símisi, amá Unésáa yee keyómecaa-pɔ ní we lo. ¹⁸ Lē nnya, ké mmú pɔ símisi re pɔɔ Piyee, liasei re ripare. Tipare tē kecáa kam pinékó cápinene, nkɔ ŋmaa ricuruu nín yé nnaŋe nka pikecáa m má. ¹⁹ Né Ulééca iyɔɔpi rinɔɔɔ keháane pɔ rimúise. Pɔn ye linyine ketē nké kecáa n ye, Ulééca ye kɔ keyómecaa-pɔ li yé. Pɔn ye kɔ ketē nké kecáa yo n ŋmurei, Ulééca pɔ né kɔ keyómecaa-pɔ li ŋmurei. ²⁰ Kei ke Yeesu uu pɛe upipiretiki rinɔɔ he re ápi kape úka símisi re uyē ke Ulééca uu wée.

*Yeesu ye unkpɔ ne umeyise nstmé riyóó
(Mariki 8:31-9:1; Luki 9:22-27)*

²¹ Kaí ne kei n kpisi ke Yeesu uu pɛe upipiretiki pisímé kóraane re li pise re uké Yerusalem ha, uké ha meyá Pisuifi piwéése ne pepɛe ye Ulééca inyɔnse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i íwe li, piké u kpu uké pɛe keyáa táanū tunjé nkɔ kémeɛ yisi. ²² Piyee uu pɛe u kpisi uú ne iyaa leɔpɔ uú ne u cési

re: Uléécáa úu yé ηmurei, Upíima! Líka ái pó waine! ²³ Kei ke Yeesu uu panserá uu Piyee maa re: Póké mē pele, Setani! Kapε ne né rikó! Pó lalε póké né púnεisente ké loó! Kepómúnε ye sisoipipi kemúnε le, ái Uléécáa kékó.

²⁴ Yeesu uu pεε upipiretiki maa re: Uye un n la uké né ritiki, uké umεcire pípaí riyá, uu ukunapéékó ya * uu pεε né tíki. ²⁵ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa ló, u n fómnile. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, u ye kale uu n yenu. ²⁶ Usoi un nkpeni ketē nté likó nnéi n yē uu pεε nfáa paa, kuláa kúye kuu pεε yé? Néε yo kecire ke usoi uu yé fe uu hééle uú ne unfaa yenu? ²⁷ Usoi Kepipi ye ha Kεusaa meyoopi kémeε sóntile ne piléecaatumε, akε pεε nnpá úye lē kuu n wa hééle. ²⁸ Asei kam nní nó símisi re: PISOI pεε nté nní ní we kémeε, pinyine yé né Usoi Kepipi yē kumúnε kpe-i kam inéyoopi n lene api kelene kpíni.

17

Yeesu ipiηe ye conse

(Mariki 9:2-13; Luki 9:28-36)

¹ Siyáa sikuulú memáá, Yeesu uu Piyee ne Yakupu ne uyē uwā Yohani kpísi apí ne riyópe cáca rinyine taá apí ha kei pimεcire n we. ² Kei ke uipiηe ii piinipεε iye-i conse. Ukeyu aké n tēlu yarε itunε. Uilú ii wárara yarε metéi. ³ Moisi ne Elii apí pεε kráfúme, pi ne Yeesu pin yói. ⁴ Kei ke Piyee uu pεε Yeesu maa re: Upíima, li nyamle re tóké nté n we. Pón n la, né sicánúpi sitaani nté karií, pó keε kpísi, Moisi keε, Elii keε. ⁵ Un kei lē símisi, kuhope pei-peí kunyine akú weri aku pi hila. Tinóo rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yε Kenépipi lala keε nnépónare nnéi ní te. Ani kutu ke ricó! ⁶ Ke Yeesu pipiretiki apí rinóo tē n kó, iwame píima ii pi loni apí lolu apí ketē kényu tuhu. ⁷ Yeesu uu péé nyósópó uú ne pi kó uu re: Ani yisi, iwame ii kapε nó wa. ⁸ Kapi inípeε rinsika, Yeesu mεcire kapi yé. ⁹ Kapi riyópe n cépilē, Yeesu uu rinóo ntí pi he: Ani n séélē, áni kapε úka lē kani n yé símisi liké ha ne keyáa kē ke Usoi Kepipi akε yé nkpó kémeε n yisi tu.

¹⁰ Upipiretiki apí pεε u pise re: Yo nnya ke isé picélaa apí re Elii yεε mefoi sónti liké kelene ketē ketó tu? ¹¹ Uu pi pese re: Li pise aseí kecáa re Elii uké mefoi pεeme uké nnpá yo ripóhó-i li yekei. ¹² Né ne la ké nó símisi re Elii ye pipeeme masile písoi apí nkpani u ceri, amá apí ne u wai yarε kapi ní la. Limεcó ke Usoi Kepipi aké kó pianipe-i íwe lene. ¹³ Kei ke upipiretiki apí pεε kó te Yohani Uniwole nsímé kuu pi símisi.

Yeesu ye kewá kē ke kuntri aku m pekési paise

(Mariki 9:14-29; Luki 9:37-43a)

¹⁴ Ke Yeesu ne upipiretiki apí risoiwuí ne riñkó, utisi unyine uu ukekúrí nyósópó uu uana-i wúla. ¹⁵ Uu re: Upíima, a kenéwá nké íwe té! Ke rikpínkpí pólúle akε ye mesére loírentε aké ne míni-i néε nna-i loípo. ¹⁶ Ne ne pipópiretiki ke lepoλε apí fe piké ke paise. ¹⁷ Yeesu uu pεε re: Nó nfateneεcírē ne pikrááree mpuri mmú! Itunε ilé kam nókenémeε pitóne kpáne? Itunε ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam. ¹⁸ Yeesu uu kuníri senkeε aku kenmánepi ke-i lelu akε meyéne mese kei nní pélu. ¹⁹ Kei ke upipiretiki apí pεε ukekúrí hápó apí iyaa u pise re: Yo nnya kári fe tóké kenmánepi kē aníri pese? ²⁰ Yeesu uu pi pese re: Ke nónnéfatenε

* 16:24 10:38

nn n filē nnya ye ni. Asei kam nó sīmisi re nōnnéfate ne nn pee mpuri yuke-yuke sei nnyine n tulaalē, nó ye pee fe ani riyópe ntí maa re: A nté yisi a ha nté-pò nyere, ari mesei lē wai. Líka áí yé pee n we kani yé piwai m pòne. ²¹ [Piyómeyáhaa ne pinóðpahaa ke usoi uu yé ne aníri nnyé mpuri pese.]

Yeesu ye unkpò ne umeyise nstmé kpálē

(Mariki 9:30-32; Luki 9:22-27)

²² Kumúnjé kpe-i kapi Kalilee ketē n kóónúlē, Yeesu uu pee pi maa re: Pi yé Usoi Kepipi tí api písoi anipe-i wai ²³ api ke kopu, ake pee keyáa táánū tunjé nkpò kémee yisi. Kuu lē m ma, upipiretiki apò aa caai háí.

Uléécaá keyò ulampoo pihéle kecáá nstmé

²⁴ Ke Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum n tuiwò, pèpee Uléécaá keyò kémee lampoo n yósu api Piyee kekúrí sí apí ha u pise re: Nóunéwéese úu ye Uléécaá keyò ulampoo héele née? ²⁵ Piyee uu pi pese re: U ye héelele. Kuu káyò-i m pèepò, Yeesu uu u pise re: Iye kaa músu Simòò? Piyupipi née písáne kai pise re piké ketē nté piyòopi lampoo ne ítəhò m pasii? ²⁶ Piyee uu u pese re: Písáne ye pi. Kei ke Yeesu uu pee re: In lee ni, áí pise re piyupipi piké hééle. ²⁷ Amá ári la meròwai menyine meké pi ricóh. Lē nnya, a ha kupiyé kémee kehímpi ripòlò aa nkpíntomé fói kaa ní tinine leseri aa nnò n haase. Pó kémee siwóò sē kai ró m pise leeò, aa si kpísi áá ne tó ne mpò ulampoo hééle.

18

Wóo Uléécaá iyòopi kémee uwéése?

(Mariki 9:33-37; Luki 9:46-48)

¹ Likumúnjé kpe-i, Yeesu pipiretiki api ukékúrí hapò api u pise re: Wóo *Uléécaá iyòopi kémee uwéése? ² Kei ke Yeesu uu pee kewá sírsápi kenyine sée uu pikecòpe ke nyeresé ³ uu re: Asei kam nní nó sīmisi re nònsá mēfine n conse nòké siwá sírsápi mecò n we, áni yé Uléécaá iyòopi kémee lompo. ⁴ Lē nnya, uyee umecire rincépiise úú n we yare kewá sírsápi nké mecò yee Uléécaá iyòopi kémee uwéése. ⁵ Uye un nē nnya kewá nké kecò kusáne n yòsí, tinécúruu ηmaa kuu lē kusáne yòsí.

Akòpe pikaase kecáá nstmé

(Mariki 9:42-48; Luki 17:1-2)

⁶ Yeesu uu kò upipiretiki pimáa kpá re: Amá úye un n tíyese un siwá nsí kenyine kee ne kefa né n tenelē akòpe n waise, li kutəsi we in te pi rináipare mule-mule risáa-i u lesi apí ne mínimaa kémee u nyikipò. ⁷ Ke ketē nké pikó api pipikó akòpe n waise nnya, íwe kapi topori. Likei lē áí piwée yáne. Amá úye un lē n wa, íwe ke liute u topori. ⁸ In te kupónipe née kupóna kpee ye akòpe pò waise, a ku riké aa ketaa-pò fómni. ⁹ In te kupónipe mee ye akòpe pò waise, a me lese aa ketaa-pò fómni. Li kutəsi we pòké menípee mese m má áá ne nfáa yenu ne kaa yé inípee ité m má áá ne íwe píima kémee loni nna teneciré kelò-pò.

Isán iyee m pò api i heei kenyárú

(Luki 15:3-7)

¹⁰ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ani nómenécire tí ne siwá nsí kecòpe kenyine pilómiise. Asei ye nyere *pipilecaatumē ye meséte Unésáa yee

keyómecaa-pɔ́ ní we leekεεpɔle. [¹¹ Li we re písoi pεe m pɔlaalē piwélaa ke Usoi Kepipi aké ka keké piayu lo.]

¹² Iye kani yé? Usoi un isán píle m má, ikemεε ise in m pɔ, úu ye ise íi we píle nnyí riyópe kekáa tíye uú ha ise nnyí yeε nní m pɔ wéésii? ¹³ Un n fe un i n heei, aseí kam nó símisi re ise iyē piheei yeε urikiñ niñukusele ai tósu ise íi we píle nnyí yeε íi nní m pɔ. ¹⁴ Lē nnya, Nónésáa yeε keyómecaa-pɔ́ ní we úu la re pεpεε nní ne kefa u n tenelē, úka úu kɔ pεε pi waiselē kekɔpe unyine uké pɔ.

Ucɔ akópe písárei

¹⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Upóɔ un ne pɔ m púnne, a mepócíre u leεpɔ aa u nyíse lē kuú ne pɔ m púnne. Un n ηmurei, upóɔ kaa lē ncée sɔne-i pεseme. ¹⁶ Amá unsá ne kutu pɔ rincɔ, aa usoi use née pité kpísi aá ne u leεpɔ líké wa re písoi pité née pitaani ye itansei nó li aní ne nónnésímé nyóɔnse. ¹⁷ Amá un pē kutu píɔɔ n yē, aa Uléécáa icápine pikó símisi. Un kɔ Uléécáa icápine pikó kutu píɔɔ n yē, a u kpísi re usoi yeε úu Uléécáa n nyu née *ulampooyɔ́ lo.

¹⁸ Asei kam nní nó símisi re nɔn ye linyine ketē nké kekáa n yē, Uléécáa yé kɔ keyómecaa-pɔ́ li yē. Nɔn ye kɔ ketē nké kekáa yo n ηmurei, Uléécáa pɔ́ né kɔ keyómecaa-pɔ́ li ηmurei. ¹⁹ Asei kam kɔ nní nó símisi re písoi pité pin nókenécɔpe n kómeline ketē nté apí ne nípa yo kapi ní la píse, Unésáa yeε keyómecaa-pɔ́ ní we yé likei lē pi pa. ²⁰ Li we re písoi pité née pitaani pin tinényíri yei n sée pin ne n tū, ne pikεɔpe wele.

Ukeikó yeε ucɔ akópe písárei ní yē kenyárú

²¹ Kei ke Piyee uu Yeesu keyúrí rinyɔ́sɔpɔ uu re: Upíima! Unéɔ un ne né m púnne, melé kam yé fe am u sárei? Meseei kesē, née iye? Yeesu uu u pεse re: ²² Am pɔ́ maa re meseei ηmane, amá meseei meseei mepehē kuwóɔ ne afere. ²³ Lē nnya ke *Uléécáa iyɔ́pi íi we yare nsímé mmú: Uyɔ́pi unyine yeε keyáa upikeikó píse re piké awóme kapi ne u m má héélente. ²⁴ Kuu yé pikéé n kóraane, apí ne uukeikó unyine hapɔ yeε riwóme píima ne u m má. ²⁵ Ke ukeikó uyē úu nní pihéele n fene, uukeisaa uu rinóɔ he re piké u ne unósi ne siwá ne ulikó nnéi yáa piké ne riwóme hééle. ²⁶ Ukeikó uyē uu keteni-i anui kekáa wúla uu ukeisaa keyu-i kpará uu re: A ísuúlu li kelene Upíima, né linnéi pɔ́ hééle. ²⁷ Ukeisaa uu íwe u téní uu u yá uu tómpɔ, uu kɔ riwóme tē u he. ²⁸ Ke ukeikó uyē uu kei n léepɔ, uú ne ukeicɔ unyine sáne yeε riwóme u n lukaalē yare siwóɔ nkáripí kumúnjé. Uu uwómeluke uyē kemuú yéu uu re: A lē kaa né n li né hééle. ²⁹ Ukeicɔ uyē uu anui u fine uu u kpurukεε re: A ísuúlu li kelene, né pɔ́ hééle. ³⁰ Amá uu yúlu, ticuruu uu tíye api kukpaniilee u tani re uké kei n we uú ne uriwome hééle. ³¹ Ke pikeikó píɔɔ api n yé lelee n wai, mpóɔcaai nn pi loni api yisi apí ha lē nnéi lee n wa piukeisaa keeni. ³² Ukeisaa uu pεε tum api ukeikó uyē u séipɔ uu u maa re: Pɔ́ ukeikó kpááree nkó! Tipówóme nnéi kamí pεε pɔ́ he re pɔ́ rikεáa ísuúlu né we nnya. ³³ Páa ye pεε upókeicɔ nkó íwe tē yare ke née íwe pɔ́ n tē meɔɔ? ³⁴ Uukeisaa uu kuwóí ne tíye api kukpaniilee u tani re uké íwe rilélé uú ne uriwome nnéi hééle.

³⁵ Yeesu uu kɔ kpá re: Nókenécɔpe úye unsá ye uucɔ ne kefa keεe n sárei, limεɔ ke Unésáa yeε keyómecaa-pɔ́ ní we uu u waine.

19

Utisi ne unósi pitúunne kecáá icélaa

(Mariki 10:1-12)

¹ Ke Yeesu uu lē pisimé m masí, uu Kalilee keteni-i yisi uu Yutee ketē kee Yuritee nkoi kuwéé-mē ní we sí. ² PISOI kulúí API kei u tikipɔ uu pitóikó pɔisente. ³ Pifarisi pinyine API NE u kɔ RE piké ripine u wa nnya. API u pise re: Ncée ye we RE utisi yé fe uu nípá yo mpuri nnya unósi yuluu? ⁴ Yeesu uu pi pese re: Ani Ulééca Nsimé ritelé kémee nsimé mmú kapi n wói keenléi? Pi wói re: Kékoraane, utisi ne unósi ke Ulééca uu wa ⁵ uu re: Lē nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine u ne unósi API ha péne API pansé ipiñe ise. ⁶ Lē nnya, API nkpeni pité, amá piipiñe ye ise le. Lē nnya usoi úu kape lē ke Ulééca uu rimpéne kóolene. ⁷ Kei ke Pifarisi API PEE u pise re: Yo nnya ke Moisi uu péé maa RE utisi yé fe uu pitúunne ritelé unósi wɔlu uu PEE u yulu. ⁸ Yeesu uu pi pese re: Nónékín ntake nnya ke Moisi uu ncée nó he RE ani ye fe ani nópínénsi lakase. Ai PEE Kékoraane-me lē we. ⁹ Asei kam nní nó símisi: Uye un unósi n lakase, linsá iwásánkaí nnya, kuu péé ha unósi féé kpísi, iwásánkaí kuu lē wa. ¹⁰ Kei ke upipiretiki API PEE u maa re: In lē kai pise RE utisi uké ne unósi n we, li kutási we RE usoi úu kape unósi kpísi. ¹¹ Yeesu uu pi pese re: Ai pISOI nnéi PEE yé nsimé mmú ηmurei. Pē ke Ulééca uu n tiyese RE piké ηmurei mecire PEE yé ηmurei. ¹² Li we RE pISOI ye wele PEE API ye pinósi n kpísi RE API yé fe nnya. Lē kapi ne picɔ mari. PISOICɔ mewai mee lē picɔ pansese. Picɔ pɔɔ Ulééca iyɔpi nnya pinósikpiké yá. Uye un n la uké icélaa nnyi kɔ uu kóm.

Yeesu ye siwá tinóɔ sɔne ritikise

(Mariki 10:13-16; Luki 18:15-17)

¹³ Lē memáá pISOI pinyine API NE siwá sínsápi sinyine Yeesu hapɔ RE uké anípe sikecáá rilaa uké kɔ sikecáá keyóme yáási. Amá upipiretiki API NE pi cesi. ¹⁴ Kei kuu PEE pi maa re: Ani siwá tiyá síké kenémee kam. Ani kape ncée si tápisi. Likumúnjé RE mpí PEE simecɔ ní we PEE yé Ulééca iyɔpi kémee lɔ. ¹⁵ Kei kuu anípe sikecáá rilaa uu PEE limemáá kei yisi uu tómpɔ.

Ujmané mamá unyine kecáá nsimé

(Mariki 10:17-31; Luki 18:18-30)

¹⁶ Keyáa ke Ujmané unyine uú ne Yeesu rikɔ uu u pise re: Sáa, lisone liye kai pise RE ké wa ké ne nfáa teneciré n yé? ¹⁷ Uu u pese re: Yo nnya kaa lisone kecáá nkó né písei? Use kóló yee Usone. Uyee Ulééca. Pɔn n la pɔké nfáa teneciré yé, isé kuu m pásii kaa yé n tikilē. ¹⁸ Uu re: Iyee iye? Yeesu uu re: Iyee re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape nnóome itansei nyere, kape yáai. ¹⁹ A ye upósáa ne upóni ríyu waise, aa kɔ upɔɔ n la yare kaa ripócúruu ní la. ²⁰ Ujmané uyē uu u pese re: Ne lē nnéi wale. Yo ico kai pise RE ké wa? ²¹ Yeesu uu PEE u maa re: Pɔn n la pɔké wa liké n nyamí ne kété-pɔ, a n ηme a lē kaa m má yáa, aa siwóɔ sē píwekɔɔ hɔane, pɔ PEE memá yé keyómecaa-pɔ. Pɔn lē piwai m masí, aa péé weri aa né tíki. ²² Ke Ujmané uyē uu lē n kɔ, uú ne mpɔɔcaai tómpɔ, ke ukunipe aku nní m mulú nnya.

²³ Kei ke Yeesu uu PEE upipiretiki maa re: Asei kam nní nó símisi RE Ulééca iyɔpi kémee pilone ye ne umámá páápúle. ²⁴ Ké kɔ nó rikpá re: Kuyooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lomɔ, li yé kutási m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Ulééca iyɔpi kémee n lomɔ. ²⁵ Ke upipiretiki Pē API lē n kɔ, ai pi muuni símí API PEE re: In lē, wóo yé PEE fe uu piyulale yenu?

²⁶ Yeesu uu pi nyánei n̄sone uu p̄e re: L̄e l̄e ái sisoipipi k̄eme kuwai n̄ we ye Ulécaá k̄eme kuwai wele. ²⁷ Kei ke Piyee uu p̄e rinó̄ yósi uu re: A ripá̄ kari lirókó̄ nn̄i n̄ t̄ye t̄n p̄ó̄ t̄ikil̄. Yo kari likeme ȳnune? ²⁸ Yeesu uu pi p̄e re: Asei kam nn̄i n̄ó̄ s̄imisi re kumún̄j̄e k̄e-i ke n̄é̄ Usoi Kepipi am n̄ s̄onti k̄e méyuká̄o ket̄e fale ke Ulécaá uu n̄ conse k̄eme rinéyó̄pitū̄ kecáá̄ n̄ tone, n̄ó̄ kefi ne pit̄e mp̄i n̄ó̄ nn̄i n̄é̄ rintiki, n̄ó̄ ne k̄o atū̄ kefi ne at̄e kecáá̄ t̄untine an̄i ne Isirayeli ipuri kefi ne it̄e iȳe p̄isoi ketahai t̄uhaane. ²⁹ P̄epe n̄é̄ n̄nya s̄ȳō n̄ee pimáā ne piwá̄ n̄ee piȳi n̄ee pisáā n̄ee p̄ini n̄ee pinósi ne sipipi n̄ee sicare n̄ t̄ye, ȳe l̄e kapi n̄ t̄yente ȳe mepeh̄e p̄ile, api k̄o nfáā tenacir̄e ȳenu ai likecáā kpá. ³⁰ Pifoī meyā̄ ȳe pit̄ó̄ō panse, pit̄ó̄ō meyā̄ api pifoī.

20

Pikeikó̄ p̄e itun̄e ikó̄ ikó̄ kekei k̄eme n̄ háp̄ō kenýarū̄

¹ Yeesu uu k̄o kpá re: L̄e n̄nya, Ulécaá̄ iȳōpi ye k̄o we yare nsím̄e mmú: Ukeisaā unyine ye kemaresine leep̄ō re uk̄e p̄ikeikó̄ w̄é̄si p̄iké ualé̄e kapi ye n̄ s̄ee re fiinyi kecare k̄eme u keisi. ² U ne p̄e api kómeine re uk̄e pi h̄é̄le nn̄i mm̄e kapi ye keyáā k̄ese ukeikó̄ n̄ h̄é̄le. Kei kuu p̄e kecare-i pi t̄on̄sepō. ³ Kai m̄ pi yare itun̄e mese áme we kefi kumún̄j̄e, uu k̄o leep̄ō uu p̄ikeikó̄ pic̄ō yenu, p̄e pin̄ keyaala-i méwoo nyenu. ⁴ Uu pi maa re: Nók̄e ha k̄o kenécare-i keisi k̄e nn̄i mm̄e kai m̄ pise n̄ó̄ h̄é̄le. ⁵ Api yisi api s̄i. Uu k̄o itun̄e kecir̄e kumún̄j̄e ne n̄nyó̄ō metaani kumún̄j̄e piléep̄ō kpá, uu k̄o p̄ikeikó̄ pic̄ō kp̄isi. ⁶ Kai n̄nyó̄ō menupū̄ m̄ pi, uu k̄o piléep̄ō kpá uu p̄inyine yenu pin̄ kei nyenu, uu pi maa re: Yo n̄nya kani nt̄e méwoo nyenu itun̄e ne imelól̄e? ⁷ Api u p̄e re: L̄e l̄e re úkā úu p̄ikei r̄ō kp̄isi. Uu pi maa re: Nók̄e k̄o n̄ n̄me an̄i ha kenécare-i keisi.

⁸ Kai n̄nyó̄ō n̄ wa, ucarete uȳe uu uyee ulikó̄ kecáā m̄ pail̄e maa re: A p̄ikeikó̄ p̄e s̄ee aa p̄epe met̄ó̄ō n̄ ka ne p̄ih̄é̄le koraane aá ne pifoī k̄étō p̄áala. ⁹ P̄epe n̄nyó̄ō menupū̄ kumún̄j̄e p̄ikei n̄ kóraane ap̄i weri, n̄p̄á̄ úye uu nn̄i mm̄e kapi ye keyáā k̄ese ukeikó̄ n̄ h̄é̄le yósu. ¹⁰ Ke p̄ikeikó̄ fōi p̄e api n̄ ka, ap̄i m̄ m̄úsu re p̄ih̄é̄e ȳe pic̄ō ikó̄ rifaau. Amá̄ n̄p̄á̄ úye uu nn̄i n̄se mm̄e kapi ye keyáā k̄ese ukeikó̄ n̄ h̄é̄le yósu. ¹¹ Api kewóyó̄ō ke-i in̄m̄ulaa ne ukeisaā uȳe iwóh̄ō loni. ¹² Api re: Mp̄i p̄e nn̄i p̄ikei met̄ó̄ō mm̄e n̄ ka ye wale itun̄e mek̄ó̄n̄ú̄ mese. Aa p̄e t̄ō ne p̄e nn̄i n̄se h̄é̄le, in̄ k̄o ne t̄ō meyā̄ ntun̄e ne mp̄ōne k̄o. ¹³ Ukeisaā uȳe uu piuse rinó̄ō yósu re: Am in̄ipee p̄ó̄ li, unésáne! Aí̄ r̄ō kómeinele re nn̄i mm̄e kapi ye keyáā k̄ese ukeikó̄ n̄ h̄é̄le kaa ȳe yósi? ¹⁴ A lipókó̄ kp̄isi aa t̄omp̄o! Ne l̄e k̄e n̄ó̄ ne uyee p̄ikei met̄ó̄ō mm̄e n̄ ka nn̄i n̄se h̄é̄le. ¹⁵ Yare am̄ n̄cé̄e má̄ k̄e linékó̄ ne men̄la wa, n̄ee iye? N̄e p̄ō in̄ipee w̄on̄e re ne kefa l̄áarū̄ n̄nya? ¹⁶ Kei ke Yeesu uu rikpá̄ re lim̄ēō ke pit̄ó̄ōō api ȳe panse pifoī, pifoī api pit̄ó̄ōō.

Yeesu ye met̄áanū̄ unkp̄ō ne umeyise n̄stm̄e st̄misi
(Mariki 10:32-34; Luki 18:31-34)

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api keyáā kenyine Yerusalem n̄ t̄osu, uu upipiretiki kefi ne pit̄e p̄e iyaā séi uu pi maa re: ¹⁸ N̄ō nyánii, Yerusalem kari nn̄i s̄imp̄ō p̄iké ha kei Usoi Kepipi t̄i p̄iké p̄epe ye Ulécaá̄ inyó̄onse n̄ wa piwé̄ese ne is̄e pic̄elaā anipe-i wa, p̄e p̄iké ne u t̄uhaane api yekei re p̄iké u kpu. ¹⁹ Pi ȳe p̄epe ap̄i Ulécaá̄ m̄ pakarel̄e anipe-i u wa, api méwoo u nyánēi ap̄i is̄é̄i u fopii ap̄i kunap̄é̄k̄ōō kecáā u kari, uu p̄e keyáā t̄áanū̄ tun̄j̄e nkp̄ō k̄eme yisi.

Lē ke Yakupu ne Yohani uni uu Yeesu m pise

(Mariki 10:35-45)

²⁰ Kei ke unosi uu upinmane keté, Yakupu ne Yohani kpisi uu ne Yeesu lepo, uu ukeyu-i wúla uu ne u téní. ²¹ Yeesu uu pee u pise re: Yo kaá la ké pó wa? Uu rinó u yósu re: Ne la re a ηmurei re pó tíyese pinéηmáne mpí keté apí masí ipóyóopi kémeε tone, ucó kupólukε-lukε, ucó kupómíi-mē. ²² Yeesu uu pee pi pese re: Ani nyu lē kani kei nní n welu. Nó fe ani ntóosi keporipi kam n nírunε níruu? Api re: Eεε, tó fe. ²³ Yeesu uu pi maa re: Nó mesei ntóosi keporipi menéε n ntí. Amá in kunélukε-lukε néε kunémíi metone nkó mmú, ái néε yé tíyese líké ne lē. Pē nnya ke Unésáa uu sitóne sē n nyóanselē kuu si pane.

²⁴ Ke upipiretiki kefi tōrō mpí póo lē n kō, piripō arí ne pimáreε pité mpí caai. ²⁵ Yeesu uu pinnéí séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpíilē te ayu piwéεse ye pinnanε ne a wéékuselenle, písoi keεire pin pinnanε a nyíselē. ²⁶ Amá ái limεε kai nō kémeε we. Uye un n la uké nókenéεpε uwéεse, uké panse núnékeikó. ²⁷ Uye un kō nókenéεpε ikpéē n la, liute uké núnélásí. ²⁸ Limεε ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke n keisi. Amá ke kale re keké picó keisi keké kō kenfaa kpisi keké piakópe nnya he líké ne písoi meyā ayu lō.

Yeesu ye pinyíye pité paise

(Mariki 10:46-52; Luki 18:35-43)

²⁹ Lē memáá, Yeesu ne upipiretiki api Yeriko kuyu tulu. Kapi kei n yisi pin tósu, tisoiwú píima rinyine ari un n tikilē. ³⁰ Kei ke pinyíye pité pinyine pee ricéetime n tú api kō te Yeesu yee tósu. Api pee sicááila kápáa re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí! ³¹ Písoi pee n cápínelē api pi cési re piké riséé, amá api pee meyá n cáái ηmaa ne ínanε re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí! ³² Yeesu uu pee nyere, uu pi séi uu pi pise re: Yo kaní la ké nó wa? ³³ Api u pese re: Upíima, tō la re a wa irónípeε iké wúkule. ³⁴ Yeesu uu piíwe paí uu piínipeε ca, mese ne mese, inípeε íi wúkule, piketé api pee u tiki.

21

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Ke Yeesu ne upisencó api Yerusalem n nyahaipo, api Olifiyee rikútu metene Petifaseε kuyu-i lompō. Yeesu uu upipiretiki pité tum ² uu pi maa re: Ani kuyu nkú kpee nní nókenéyε-pō ní we kémeε hapō. Nó mese ne mese keminaayaha kenyine lepo, ke ne kekepipi sin toraalē. Ani si fénnε aní ne né si weri. ³ Uye un ní-ye nó m pise, ani u pese re: Upíima ye si lalε. Liute yé kei nní nó riyá ani tómpō.

⁴ Lē ke antepu uu pee m ma líké ne n wa nnya kai lē wa. U peé maa re:

⁵ Ani Siyōo kuyu pikó maa re:

Ani ripaí, núnéyóopi yee nní nókenémεε weme.

Usoi niηε-niηε lo,

keminaa kepipi kecáá kuu túnti.

⁶ Upipiretiki api yisi api tómpō, apí ha wai yare kuu pi n forii. ⁷ Apí ne keminaa ne kekepipi weri api pimelape sikecáá láai apí mekecáá u tonse. ⁸ Písoi kulúí apí písitukanka lese apí ncée-i táηente, picó apí apéí hépiri apí táηente re piké ne ríyu u waise. ⁹ Písoi pee ukeyu n sōne ne pepεε ukepíre n tikilē apí péé n cáái re: Tafiti Kepipi, ani uyεε n sónti ne Upíima

rinyiri ritaáse! Osanna, ani urinyiri keyómecaa-pò ritaáse! ¹⁰ Ke Yeesu uu Yerusalem kuyu-i n lompò, ai pìsoi nnéi lémesi api péé m pìseine re: Usoi úye kecire ye nkó? ¹¹ Pìsoi péé u n tíkilé api re: Uyee antepu Yeesu, Kalilee keté-pò Nasareti ukó lo.

Yeesu ye Uléecaa keyò-i pikpéense lakase

(Mariki 11:15-19; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹² Yeesu uu Uléecaa keyò kémee lompò uu pépee kei n yálisi ne pépee n léeri nnéi lákase. Uu pépee siwóó n còhòne ataapili ne pilóláiyái situmpi láuli. ¹³ Uu péé pi maa re: Li wòlaalé te: Pi yé Kenéyò sée re keyómeyáhaayo. Amá nò ne ke ripólósele piyaaluke kuhore. ¹⁴ Ke Yeesu uu kei lè ní we, pinyíye ne sikankáaláká así hapò así ne Uléecaa keyò kémee u kò uu si pòisente. ¹⁵ Amá ke pépee ye Uléecaa inyóonse n wa ne isé picélaa api mewai píima ke Yeesu uu n wapisi n yé ne siwá sée Uléecaa keyò kémee n cáái re: Osanna, Tafiti Kepipi, ai pi tóósi. ¹⁶ Kei kapi péé u pìse re: Pò kómèi lè kapi nní n cááii? Yeesu uu re: Eee. Uu péé pi pìse re: Lè nnya, áni kahane Uléecaa ritelé kémee nsímé mmú n keé te: Pò tíyese aí ne siwá sínsápi ne siwá fenfèí péne asi pò m pakarentee? ¹⁷ Yeesu uu péé limemáá kei pi yá uu kuyu lelu uu ha Petanii-pò fine.

Yeesu ye kúfikiyee anóo wa

(Mariki 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Kai n weesi, Yeesu uu yisi un Yerusalem tósu, nkú nn u wai. ¹⁹ Uu kúfikiyee ricéetime yenupò, uu sónepò uu ne ku kò, amá mepéi ñmane kuu leepò. Uu péé kuléé kpè maa re: Páa nkpéni kò píakai márune! Kei nní, kúfikiyee kpè aku kóósi. ²⁰ Ke upipiretiki api lè n yé, ai nnóo pi yipu api péé re: Iye ke kúfikiyee nkú aku nní mese ne mese kólaapo? ²¹ Yeesu uu péé pi maa re: Ké aseí kecáá nò símisi re non Uléecaa ne kefa n tenelè nònsá kò n tíru, nò fe ani lè kam nní kuléé nkú n wa mecò wai. Ai kò lè ñmane, ticuruu, nò fe ani riyópe ntí maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripòlo, ai kò mesei lè wai. ²² Non Uléecaa ne kefa n tenelè, nò ye lè nnéi kani ye keyómeyáhaa-i m pìse yé.

Yei ke Yeesu nnañe nn léeri?

(Mariki 11:27-33; Luki 20:1-8)

²³ Lè memáá, Yeesu uu péé Uléecaa keyò-i lompò un we un pìsoi céési, pépee ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne kuyu piwéése apí hapò apí ne u kò api u pìse re: Nnañe ní-ye kaá ne nní wai? Uyé yee ñnañe pò he pòké ne nní n wai? ²⁴ Yeesu uu péé pi pése re: Ne la ké nse nò pìse. Non tinóo né m pése, né péé nò símisi ñnañe mmè kam ne lè n wai. ²⁵ Ne la ké nò pìse re wóo Yohani tumme re uké pìsoi míni wole? Uléecaa néé pìsoi péé u tumme? Api péé símaane re: Tòn nkpéni m maa re Uléecaa yee u tumme, u yé ró pìse re: Kai péé íye wa káni ne Yohani nsímé ñmurei? ²⁶ Tòn kò m maa re pìsoi péé u tumme, aí yé wa. Tò péé risoiwuí wurule. Li we re pìsoi nnéi ye Yohani nyánile re antepu lo. ²⁷ Api péé mese Yeesu rinóo pése re: Ari nyu. Uyé uu kò pi pése re: Né ám kò nò símisine ñnañe mmè kam ne lè n wai.

Utisi unyine piñmáne pité kenyárú

²⁸ Yeesu uu kò pipise pi kpá re: N-ye kani kenyárú nké-i yé? Pi re utisi unyine yee péé piñmáne pité má, uu keyáa unñmáne wéése maa re: Unéñmáne, a neni waasi a ha anéléé nyé kapi ye n sée re fiinyi kecare kémeé keisi. ²⁹ Unñmáne uu u pése re: Am sí! Kai rinkpáse, uu kemúnjé conse,

uu yisi uu waasi. ³⁰ Utisi uyē uu kɔ uŋmáne tərɔɔ limɛɔ male. Uyē uu re: Ee, ne kɔ, Saa. Amá úu pɛɛ nkpráni waasi. ³¹ Yeesu uu pɛɛ pi pise re: Nɔ músu re wɔo piketé keɔpɛ usáa mela wa? Api re ufoí lo. Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Asei kam nní nɔ símisi re pilampooyɔɔ ne piwásánkáí yé ne kekpéé nɔ wa api Ulééca iyɔɔpi kémɛɛ lomɔ. ³² Li we re Yohani Uniwole ye nɔkenémɛɛ kale uu aseí ncee nɔ nyíse, áni ne kutu u ricɔ. Amá pilampooyɔɔ ne piwásánkáí api unsímé ŋmurei. Ani kɔ lē nnéí yénu, amá áni mɛfine conse nɔké unsímé ŋmurei.

Pikeikó pɛɛ rikpákárá m má kenyárú
(Mariki 12:1-12; Luki 20:9-19)

³³ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ani kɔ kenyárú keɔ kutu ricɔ: Ucarete unyine yee we, uu aléé nyē kapi ye n sée re fiinyi keɔare tamesi, uu mmele wai uú ne ke kóónú. Uu kɔ keɔare ke-i kuhóre túni uu kétacerii mɔm kei kapi yé píta n cérii. Uu kɔ limemáá keméré cáca kenyine mɔm uu pɛɛ pikeikó wéési re piké keɔare kē kecáá u m paílē uké ncee ha uké kam. ³⁴ Kai aléepipi nyē kutúú n tu, uu upilasi yukuse re piké ha upikeikó pɛ-i ualéepipi u yóome. ³⁵ Pikeikó pē api pilási mpí cǎpii. Api use kaii api ucɔ kopu, api utáánú apare tapisi uu kpi. ³⁶ Ucarete uu kɔ pilási picɔ piyukuse kpá, pē pin kulúú we ne pifoí. Pikeikó pē api kɔ pē wai yarɛ lē kapi pilási foí n wa meɔ. ³⁷ Uu picérei pɔone uu uunmáne yukuse uu pikemɛɛ tum, un músu re: Mpá líké íye wa, pi yé unéŋmáne wuri. ³⁸ Amá ke pikeikó api uunmáne uyē n yé, api pimɛɔpɛcire n tee re: Nkó yee masí usáa memá nnéí te. Ani kam tóké u kpu tóké pɛɛ umemá n te. ³⁹ Kuu n tuiɔ, api u tini api keɔare ilúké u sá api u kopu. ⁴⁰ Ke Yeesu uu pinyárú m masí, uu pi pise re: Ucarete uyē un ha n ka, yo kuu yé pikeikó pē wa? ⁴¹ Api rinóɔ u yósu re: U pikeikó kpákárá pē mekópe kónine. Pilicɔ áí yé nkpráni íwe u wa. Uu pɛé ha pikeikó féé forii re piké keɔare kecáá u m paílē, apipi an m pi, api ye u túúni. ⁴² Kei ke Yeesu uu pi pise re: Ani nsímé mmú pikai Ulééca Nsímé ritelɛ kémɛɛ kéénlē te:

Tipare ke pimóme api n fóm tee panse ricíre-cire tee kenui-i ní wee?

Upíima yee lē wa. Mɛwaisaŋa kuu ró n yéneise ye mē!

⁴³ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Lē nnya, nɔ mpí, nɔo nní Ulééca iyɔɔpi kémɛɛ ní we, pi yé ikemɛɛ nɔ lese api mpuri féé mɛɛ Ulééca mela n wai tonse. ⁴⁴ [Lin úye n fóm un tipare tē tinkpɔu, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukécáá n loó, tí yé u nā]. ⁴⁵ Ke pɛpɛɛ ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api Yeesu sinyárú sē n kɔ, api céru re pē kuú ne máne. ⁴⁶ Api pɛɛ icéé n wéési piké ne u tí, pin kɔ pɛɛ risoiwuí wuru re pisei ye u nyáni re u antepu le nnya.

22

Pinósikpiké anyá iluke kenyárú
(Luki 14:15-24)

¹ Yeesu uu kɔ kenyárú keɔ pi kpá re: ² Ulééca iyɔɔpi ye kɔ we yarɛ nsímé mmú: Uyóɔpi unyine yee keyáa uunmáne yee unósi n kpísi anyá píima wai. ³ Uu upikeikó tum te piké ha pisei séleime piké anyá iluke li. Amá pisei api isáneséi iyē yulu api anyá wénte. ⁴ Uu kɔ pikeikó picɔ pitumɛ kpá uu pi maa re: Ani písáne sée ani pi símisi re: Anyá iluke ye pipele masile. Anénáala ne inésee kpokóó kam kɔ. Mpá yo ye kéyu wale. Ani kam ani pinósikpiké anyá iluke li. ⁵ Api nkpráni isáneséi iyē kutu ricɔ. Mpá úye uu ulikó-mē tómpo.

Picɔ api sicare waikεε, picɔ api ayáa tñhapɔ ⁶ pitórɔɔ pɔɔ pikεikɔ pē cɔpii api isei pi waise api pεε pi kóni. ⁷ Ai uyóɔpi kuwói wai, uu upisóɔca tum apí ha písoi pē kóni api pikuyu nna ñmaasi. ⁸ Uu pεε upikεikɔ picɔ maa re: Anyá iluke ye pipele masile, amá písáne ápi pεε ikuluke tulaalē. ⁹ Lē nnya, ani sicéperεne-i léepɔ, ñon píye n yē, ani kusáne pi séiri. ¹⁰ Upikεikɔ pē api yisi api icée tóoi api písoi nnéi kapi n yé sélei, písone ne pikópe, písáne api pεε kenyáɔ yipu. ¹¹ Kei ke uyóɔpi uu pεε lomɔ re uké písáne pē yáasi, uu usoi unyine yenu yeé úu inyánlū n tanaalē. ¹² Úu u pise re: Unésáne, íye kaa wa áa ne nté lonti áa kɔ inyánlū tanaalē? Ai utisi muuni uu n séélē. ¹³ Uyóɔpi uu pεε pikεikɔ maa re: Ani ána ne anípe u paasi ani ketahai kunmaha-i u sáɔ. Kei kuu yé n téni u iní takai. ¹⁴ Yeesu uu pεε re: Li we re písoi kulúí kapi sée, amá pē kapi pikεɔpe n wéε ápi pεε kulúí we.

Lampoo kapi ye Rɔm uyóɔpi plima n héele
(Mariki 12:13-17; Luki 20:20-26)

¹⁵ Kei ke Pifarisi api pεε símaane re íye kapi yé ne Yeesu ripine wa piké ne unñɔsimé cire u n tī. ¹⁶ Api pipiretiki pinyine ne Erooti pipiretiki pinyine lese api tum te piké ha Yeesu maa re: Upíima, tɔ nyule re aseí ñmane kaa ye símisi. Pɔ ye kɔ Uléécáa ncee písoi céesile ne aseí. Mpá usoi uké íye nsá rínanje m má, áa ye uinipεε n wuru pɔn ne símisi. ¹⁷ Tɔ la re a kepómúñé ró símisi také yé te ncée ye we re také ye Rɔm uyóɔpi lampoo héele née ári kape ye héele? ¹⁸ Amá Yeesu pɔ ne pimεsɔhɔ kópe kapi n wai pinyuwe máálenle. Uu pεε pi maa re: Nó kecáá kecáá mēwai pikó mpí, yo nnya kani né peikeε? ¹⁹ Ani ne siwóɔ sē kani ye ne lampoo n héele kam nké! Api mēwóɔpipi mεse ne u hapɔ. ²⁰ Uu pεε pi pise re: Uye riyu ne úye rinyiri tεε nní mekecáá we? ²¹ Api u pεse re: Sesaa lo. Kei ke Yeesu uu kɔ pi maa re: In lē, ani Sesaa likɔ Sesaa pa, ani Uléécáa likɔ Uléécáa pa. ²² Kuu lē tinóɔ tē pi m pεse, ai nnóɔ pi yipu api pεε u yá api tómpɔ.

Pisatusee ne nkɔ kémεε meyise nstmé
(Mariki 12:18-27; Luki 20:27-40)

²³ Keyáa kē cire ke Pisatusee api Yeesu kémεε ha. Pisatusee pεε tee re pikpɔkɔ ápi ye nkɔ-i yisi. Api sí apí ha Yeesu leepɔ, api u pise re: Sáa, Moisi ye maa re: ²⁴ Unósikɔ úye un n kpu unsá kewá m má, li pise re uuwá yeé yé unósi uyē kukúmannəsi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁵ Too! Amá piñmáne pinyine pεε pεε kerɔcɔpe nté we. Pi pimáreɔɔ piseei le. Umáa uu unósi kpísi, uu kpi úu kewá yē. Uwá uu pεε umáa ukúmannəsi kpísi. ²⁶ Uyē uu kɔ limεcɔ kpi, uu ukúmannəsi uyē ne utáánū yá. Ai lē n wai hái ne usééi-sééi kémεε-pɔ. ²⁷ Pē memáá, unósi uyē pɔɔ kɔ kpi. ²⁸ Tɔ la také nkɔpéni pɔ pise re ke pimáreɔɔ piseei pē api nní pinnéi unósi uyē n kpísi, pi uye unósi ye ha lo, keyáa kē ke pikpɔkɔ apí ha nkɔ kémεε n yisine? ²⁹ Kei ke Yeesu uu pεε pi pεse re: Lē nnya kani nómenécire kiraasente. Ani Nléécaasimé aseí kóméi, áni kɔ Uléécáa nnanje nyu. ³⁰ Kumúñé kpe-i ke pikpɔkɔ apí ha n yisine, pitisi ápi pinósi kpíkεsine, pinósi páa kɔ pila sónkεεne. Amá pimεfine yé ha n we yarε piléécaatumε keyómεcaa-pɔ. ³¹ Ani lē ke Uléécáa uu pikpɔkɔ meyise kecáá nó ní ma api Unsímé Ritelé kémεε wólú kēē, née yo? U maa re: ³² Néε Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. Uléécáa úu pikpɔkɔ Uleecaa amá u pinyánnýá Uleecaa le. ³³ Ke písoi pē nnéi pεε n cápínelē pin kutu u cɔlε apí lē n kɔ, uicélaa iyē ii pi loni rísone.

Isé iyee Uléécaa isé kecəpe icə n fe

(Mariki 12:28-34; Luki 10:25-28)

³⁴ Ke Pifarisi api n kō te Yeesu ye Pisatusee feriyē uu séése, api cápine. ³⁵ Pikēcəpe isé ucélaa uniyine uu pēe ripine Yeesu wai uu u pise re: ³⁶ Ucélaa, Uléécaa isé nnéi kémeē iye yee imáa?

³⁷ Yeesu uu re: A Upiima, Upóléécaa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi, ne kepómúnjé nnéi. ³⁸ Iyee isé foí, iyee kə innéi kecəpe imáa. ³⁹ Ilírū yee ifoí iyē mecə n sá ye nnyí: A upócə n la yare kaa ripócúruu ní la. ⁴⁰ Isé nnyí keté yee isé ne antepuye icélaa riyíki.

Uyē ke Uléécaa uu n wée ne Tafiti kecáa nstmé

(Mariki 12:35-37; Luki 20:41-44)

⁴¹ Ke Pifarisi api lē n cápine, Yeesu uu pēe pi pise re: ⁴² Iye kani uyē ke Uléécaa uu n wée kecáa músu? Uye kepipi ye ke? Api u pēse re Tafiti Kepipi ye ke. ⁴³ Yeesu uu pēe pi maa re: In lē, iye kai wa ke Nfáasəne nn Tafiti metéi he uú ne u séi re Upiima? Tafiti ye pēé maa re: ⁴⁴ Upiima ye Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukótone-i tone

hái ne kumúnjé kpe-i kam yé

pipóláarə kepónyále-i n cə.

⁴⁵ In te Tafiti ye mesei u sée re Upiima, iye ke uyē cire uu yé kə pēe Tafiti Kepipi?

⁴⁶ Pifarisi pē ápi fe piké níka Yeesu pēse. Kai ne kei n kpisi, úka úu ye pēe kaha uké nnyine u pise.

23

Yeesu ye re písoi piké pimecīre ne isé picélaa ne Pifarisi tí

(Mariki 12:38-39; Luki 11:43,46; 20:45-47)

¹ Lē memáa, Yeesu uu pēe písoi pēe n cápinelē ne upipiretiki-mē pansəpə uu pi maa re: ² Isé picélaa ne Pifarisi kai pēé we re piké isé ke Moisi uu nó m pa aseí nó símisi. ³ Li ne sá re nəké piicélaa rimúlú ani kə i tiki. Amá áni kape ye piməwai ne yíraane. Li we re pē ne ye picə céesi re piké piicélaa ritiki, amá piricuruu ápi ye pēe i ritiki. ⁴ Pi ye limúle-mule paasile api picə yase, piricuruu ápi ye pēe líka rica. ⁵ Pi mpá yo wai re písoi piké ye pi yē nnya. Lē nnya kapi ye Nléécaasimé siləpi kapi ritii kecáa rimímeełú mepéré rikpáse api kə pīsítukanka atime nwépi mepéré kpáse ai picə síkə feriyē. ⁶ Sitóne foí kapi ye keluke kémeē ne Pisuífi ayomeyáhaalee-i n la. ⁷ Pi la re písoi piké ipakare ne pi n yáhaankeē sicápine kémeē, piké ye kə pi sée re picélaa. ⁸ Amá nó áni kape ye tíye piké ye nó sée re picélaa. Nə nónnénéi pimáreə le. Usoi use kóló yee kə núnécélaa. ⁹ Ani kape ye keté kecáa úka sée re núnésáa. Núnésáa cirenínje kani m má yee keyómecaa-pə we. ¹⁰ Ani kape ye tíye piké ye nó sée re úyukó. Núnéyukó ye use le. Uyee nní uyē ke Uléécaa uu n wée. ¹¹ Nókenécəpe uwéése uké pansə núnékeikó. ¹² Uye un umecire rintaáse, li ye u ricepisele. Uye un umecire rincepise, li ye u ritaásele.

Yeesu ye isé picélaa ne Pifarisi kecáa kecáa məwai kesi

(Mariki 12:40; Luki 11:39-52; 20:45-47)

¹³ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nə kecáa kecáa məwai pikó le! Nə ye písoi ncée tápisile re ápi kape Uléécaa iyəpi kémeē lə. Nórínécúruu áni ye lompo, áni kə pēe pepēe ní la yáne piké lompo.

14 [Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Nóo pikúmannási anipe-i lē kapi m má yóoi, ani ye kò pēe keyóme yáasi ai nánai pisoí piké ne nó n yé nnya. Lē nnya ke Uléécaá uu íwe iyee íi icò m má nó wainē.] 15 Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Ketē nké nnéi ne mínimaa kani kálē te nòké use unyine yé nòké u pansese núnépirētiki. Nón liute piyénē m masí, ani t́yese uu pansē usoi nkó kaí ne n sá re piké íwe teneciré kelò kémēe íwe lukeise iké nòinéko n fe meté. 16 Iwe kani topori, nó pinyíye mpí, nóo nní pisoico n séni! Nò ye maa re: Uye un Uléécaá keyo n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un wura yee Uléécaá keyo-i ní we n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, ncée rín we re uké lipiwai riyá. 17 Nó piníri ne pinyíye mpí! Wura ne Uléécaá keyo kee wura uyē m pansese Uléécaá likó, yo yee liketé kecōpe ríyu má ne lico? 18 Nò ye kò maa re: Uye un Uléécaá keyo kémēe kenyónshéúpi n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un inyónsese yee kehúupi kecáá ní lálalē n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, úu ncée má uké lipiwai riyá. 19 Nó pinyíye mpí! Isee kapi ne n nyónse api kehúupi kecáá láa ne kehúupi kee i m pansese Uléécaá likó, yo yee liketé kecōpe ríyu má ne lico? 20 Lē nnya, úye un kenyónshéúpi n sée uú ne wéeri, kelò kē ne lē nnéi lēe kei ní we kuu sée uú ne wéeri. 21 Uye un Uléécaá keyo n sée uú ne wéeri, Uléécaá keyo ne Uléécaá yee kekemee ní we kuu sée uú ne wéeri. 22 Uye un keyómecaa n sée uú ne wéeri, Uléécaá riyōpitú ne Uléécaá yee rikécáá ní tū kuu sée uú ne wéeri.

23 Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò ye mpá yo hōnele, aní ne manti ne ayéhepei ncōpuri péne ani hōne awélé kefi, ani Uléécaá kuwélé kuse pa. Amá ani ye pēe isé nnéi kecōpe ipiima yare nní aseí piwélaa ne usoico piwetu ne aseí pitiki nkó ne pikei wa. Lē kaí pēe pise re naké n tikilē nōn pēe kò ne litóroo lico nní wai. 24 Nó pinyíye mpí, nóo nní pisoico n séni. Nò ye kúcerii ne ríso lesele, ani pēe ísu ne péne ani muuni.

25 Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò we yare mpí pēe ye kehee ne kecáripí kepire nmanē n heere api kemée yá meco. Lē kapi ye sikemee n li ne kapi ye ní ntí ye pēe liyaa-yaa le kapi n káipinkee. 26 Nó Pifarisi, pinyíye mpí! Ani ye kehee ne kecáripí kémēe mefoí heere, kepire yé pēe limeco sonesi.

27 Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò we yare rikpíí mmēle kapi míni tomé n túkei ari pēe n wariye pói-pói rísonē meco, némákane asoikōhō ne líkperinkpekóó lēe rikemee yípaalē. 28 Limeco kaní we. Nò pisoí keyu-i nyíselē te nó isé t́kilēnle, némákane kecáá kecáá mewai ne mewai kópe mee nósínēfa-i yípaalē. 29 Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò ye antepuye akpíí mónle ani pepēe aseí n t́kilē akó sōnukuse 30 ani pēe re: Tōn pēe pirókpure isoi kumúnjé kpe-i n we, ári yé pēe n̄murei tóké pi rikpá tóké ne antepuye kō. 31 Nò pēe lē nyísele ani nórínécúruu yámne re nò pepēe antepuye n kō sipirē le. 32 Lē nnya, ani mese nópínékpure mewai kópe ne ḱyuu mahā ne ḱeto-pò! 33 Nó iwáa kpákárá nnyí! Iye kani yé wa áni yé ne nna teneciré kémēe n lompo. 34 Ani kō te né antepuye ne pisoí pēe mewéesesōhō m má ne isé picélaa kecire nó páme. Nó picò kō, ani picò kunapéékóó kecáá karií, ani kò nōanýómeyáhaalee-i picò iséí súúke, ani kò picò mpá kuyú kúye-i n tikilē nōn wéékuselē. 35 Lē nnya ke pē nnéi

kani n kó ápi kó líka wa nkpó nń ne nń tenene, kai n kpíime usone Apreeli kέmee aí ne sí Perekiya unmánε Sakarii kani Uléécαα keyo kέmee kelo sone ne kenýoonseshúupi kepáápáá ní kpu kέmee-pó. ³⁶ Ké asei nó símisi re nfáani písoi mpí pεε mewai kópe mē akpanii yenne.

Yeesu ripoo ye caai Yerusalem nnya
(Luki 13:34-35)

³⁷ Lē memáá, Yeesu uu pεε Yerusalem pikó maa re: Nń Yerusalem pikó, nō ye antepuyε kónle ani kó pē ke Uléécαα uu nńkenémεε n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesē kam pεé la ké nó cápine yare ke kucáyaha aku ye kuamérj metene kusipipi n tā líka ái ye si wa mecō ani yúlu? ³⁸ Lē nnya, Uléécαα keyo yé menmanε n we úka úu yé n we. ³⁹ Ani kó te áni neni piyéne né kpáne liké ha ne tu kumúnjε kpe-i kani yé ha ní maa re: Uléécαα uké uyεε Upíima rinyiri ne n wemε rikpá!

24

Yeesu re Uléécαα keyo yé fori
(Mariki 13:1-2; Luki 21:5-6)

¹ Yeesu uu pεε Uléécαα keyo-i léeri un tósu. Kei ke upipiretiki api pεé ne u rikó re piké kememame u nyíse. ² Amá Yeesu póo pεε pi pesε re: Lē nnéí kani nń ní nyáni, asei kecáá, lí sónti liké wa ripare ríka ári yé ricō kecáá n tasilé. Linnéí mmú ye sóntile liké fori téké-téké.

Lelé n nyíse re ketē ye ketene tu
(Mariki 13:3-13; Luki 21:7-19)

³ Yeesu uu pεε sí uú ha Olifiyee rikúú kecáá tone. Upipiretiki api kei u kálaapo api u píse re: A ró símisi píyei kai lē waine, ne yo kari yé kō ne ceri re mepópeeme mee lē tu re ketē keto ye kē. ⁴ Yeesu uu pi pesε re: Ani nómenécíre tí nsone, áni kapε tíye unyine uké kuyúí nó tā. ⁵ Písoi kulúí yé sónaame use use, api ye rinényiri ne písoi meýā kiraasente api ye pi maa re: Née uyē ke Uléécαα uu n wée. Lē kέmee kapi yé písoi kulúí kuyúí tā. ⁶ Nó kó te atopi ye nókenékúrí née ketaa-pó wai, amá áni kapε nfasimé tóne. Lē kai m píse re liké wa kai lē wai. Amá kέto áke kahane n tu. ⁷ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncō ne tōpu, keyóōpitē ake keyóōpitē kecō ne tōpu, nkú nn silō sinyine leeri, ketē ake silō sinyine yenesi. ⁸ Lē nnéí ye we yare ke memárenlō ame ye unósi pikéhē n kóraane. ⁹ Pεé uyε-i ke písoi api yé nó kpísi api nópínéláarō anipe-i wai, api íwe nó wai api nó kóni. Isoipuri nnéí ii kó né nnya nńinépuri yulu. ¹⁰ Kei kai yé pεε písoi meýā ne kelólé-mē ha, api pεé n yámmnentene, api pεε ipuri n yúinne. ¹¹ Antepuyε nōome kulúí yé léeme api písoi meýā kiraasente. ¹² Mewai kópe yé kέyu mahā, písoi meýā nla nn pεε hásu. ¹³ Amá úye un tinkáhá-káhá ne kέto-pó Uléécαα yé uriyu lo. ¹⁴ Uléécαα iyōopi Nsímé Kecire mee ketē nnéí kecáá kóónúne isoipuri nnéí iké kó. Lē memáá, mpá yo keto ake pεε tulu.

Iwe píima mekame
(Mariki 13:14-23; Luki 21:20-24)

¹⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Antepu Taniyεeli ye pεé maa re kumúnjε kunyine yé kam ani ncaai píima mee ye n cókoi yenu nn kelō sone riyíkí-i tū. Uye un nsímé mmē n keē, uké musí uké liasei kō. ¹⁶ Lin lē n wa, pεpεε Yutee ketē kέmee ní we piké wuri api ayópe taá. ¹⁷ Uyεε yé ha kulee ipíraa kecáá ní we, uké wuri úu kapε re uké nkpáni kukemεε lompo uké linyine

kpísi uké ne ripéne. ¹⁸ Uyee kecare-i ní we, úu kape nkpáni re uké wurime uké káyó-i uketukanka kpísi. ¹⁹ Iwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. ²⁰ Ani ne Uléecaa té te úu kape tíye itóó iyē iké nnyiyee kumúnjé nēe kewénteeyaa ketúnjé ró leeme. ²¹ Iwe píima iyē ke sisoipipi asi kumúnjé kpe-i n lené ico íi píkai léemelē hái ketē kekoraane-me ne neni-me, iico íi kó píkai léeri. ²² Uléecaa unsá pee síweyaa sē n hasi, úka úu yé pee nfáa yē. Amá pē kuu n wée nnya, u yé siyáa sē hasi. ²³ Lē nnya, úye un nó m maa re: Ani ripái, nté ke Kirisi uu we nēe uyee nkó nté-pó áni kape ηmurei. ²⁴ Pikirisi nōome ne antepuyee nōome ye leerine piké mémare píima lese piké nyíse, piké kó mewaisan̄a wapisi hái lin pee kufee n we, pin yé fe ricuruu apí pē ke Uléecaa uu n wée kiraase. ²⁵ Ani léise re ne pisímé nó li masile.

²⁶ Lē nnya, pin nó m maa re: Ani ripái, uyee nkó kucesi kóima-i, áni kape ha. Née pin nó m maa re: Ani ripái, uyee nkó kulee-i pékaalē, áni kape ηmurei. ²⁷ Yare ke kekónetēhe ake ye nní keléecaa-pó n léeme ake meyéne mese yeéri ketunjeleeme-pó aké ne sí ketunjelolē-pó, limēco ke Usoi Kepipi ake sónti. ²⁸ Li we yare kapi ye ní maa re: Kei ke isare kópe ii ní we, ke áyemeekú aa ye cápine.

Usoi Kepipi mekame

(Mariki 13:24-27; Luki 21:25-28)

²⁹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Síweyaa sē metómpó ke itunje íi sómaane, iwáre ii metéi paa, awárepi aa keyómecaa-pó poroiri, linan̄e-nan̄e lee keyómecaa-pó ní we ai meyá yenesi. ³⁰ Linyine ai pee keyómecaa-pó nyíse re Usoi Kepipi ye nyahaimēle. Kei ke ketē nnéi kecáa isoipuri ii yé pee itu lō. Api pee Usoi Kepipi yenu, ken ahope kecáa weme ne kennan̄e ne kemeyoópi. ³¹ Api pee rináatón̄i maa ténse, uu pee upitume ketē awélé nnéi kémee túmēi. Api pē kuu n wéekēe ketē nké ne keketo-pó cápine.

Kúfikiyee kecáa icélaa

(Mariki 13:28-31; Luki 21:29-33)

³² Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu rico. Ku ye kun ilése ηmú n wairi, mepéi men n leeri, no ye mese ne mese ceri re kupii ye nyahaimēle. ³³ Limēco kaí we. N̄on píyei lē nnéi mmē n yē lin n wai, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimēle, un tin̄on̄o ne kōlē. ³⁴ Asei kam símisi: PISOI kunai nkú áku tósune kelene, nní nnéi líkē ne ní kam. ³⁵ Ketē ne keyóme yé tōsí, amá anén̄o áa metón̄jé má.

Uléecaa ηman̄e yee n̄pá yo keto nyu

(Mariki 13:32-37; Luki 17:26-30; 34-36)

³⁶ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kē nēe liitunje iyē nyu, n̄pá piléecaatume pee keyómecaa ní we nēe Uléecaa Kepipi ricuruu. Amá Usáa mecire yee nyu. ³⁷ Kumúnjé kpe-i ke Usoi Kepipi aké ha m peeri, li ha waine yare kai Nowee nfaa kémee n wa mecó. ³⁸ Nní kaí pee Nowee nfaa kémee wa: Keyáa kē ke míni amé pee ketē nnéi rin̄fe keké kelene n tu, pISOI ye pēé wele pin le pin níru, pin sóonne, pin pisipipi pila ne pinósi pasii hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kémee n lompo. ³⁹ Api nkpáni níka musí, míni amé ha ne weri ame pinnéi muuni. Limēco kaí ha waine pēé uyē-i ke Usoi Kepipi aké ha m peeri. ⁴⁰ Pitisi pité yé likumúnjé kpe-i kecare-i n we, ai use kpíípo ai uco yá. ⁴¹ Pinósi pité yé n we pin nam, ai use kpíípo ai uco yá. ⁴² Lē nnya, áni kape lōpile, li we re áni nyu keyáa kē ke N̄onépiíma uu m pesine. ⁴³ Ani n̄sone kō te úyasaa un ye pēé n nyu itunje iyē-i ke uyaa uu kesine n sónepó, u yéé pee n nyánile úu yé tíye uyaa

uké kέyo-i lompo. ⁴⁴ Lē nnya, nóaké nómenécíre mesére n cápinelē nōn ne mē. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kεpipi ake pεeri.

Ukeikó sone ne ukeikó kópe
(Luki 12:41-48)

⁴⁵ Yeesu uu pεe upipiretiki pise re: Wóo ukeikó yee aseí n tíkílē un kó mesohó má? Uyee ukeikó uyē ke úyosaa uu ye ne kέyo rin-yá re uké ke m paílē, uu ye upikeicó iluke ísone wai yare kai m pise. ⁴⁶ In te úyosaa ye ukeikó uyē leeme un mesei upikεi kecáá we, u únarekome le! ⁴⁷ Ké aseí nó símisi ani kóm te úyosaa uyee ne ulikó nnéi ukeikó yáne re uké likecáá m paílē. ⁴⁸ Amá in te ukeikó kópe lo, u yé ukefa-i maa re: Unéyosaa úu mekee sónti. ⁴⁹ Uu pεe upikeicó ipépi loni, u ne pítapome api pεé n le pin níru. ⁵⁰ Keyáa ké ne itunje iyē ke ukeikó uyē úu ne m músu kέmee ke uuyosaa úu ha sónti. ⁵¹ Kei kuu yé pεe ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye kecáá kecáá mewai pikó n wa mecó. Kei kuu yé n téni un ínl takai.

25

Pikpére kefi pinyine kenyárú

¹ Yeesu uu kó upipiretiki pimáa kpá re: Lē nnya, Uléecaa iyōopi yé ha n we yare nsímé mmú: Pikpére kefi pinyine pεe keyáa yisi re piké ujmáne unyine yee pinósikpiké ní la meri. Api sífiráa kpíkεsi apí ne péne. ² Pikecōpe pinupū pεe piníri, pinupū picó pisohóo. ³ Ke piníri mpí api pisifiráa n kpísine, ápi símekpō méka mecō iyaa wa piké ne ripéne, ⁴ amá pisohóo pōo pisifiráa me súúkee api kó mecō sinúnipi-i wai apí ne péne. ⁵ Ke ujmáne uyē úu ne pikáme n náhaise, nnō nn pí yáái api lopilente. ⁶ Ke kesine ake m pi, kecááila aké lelu re: Ujmáne uyee nní weme! Ani leepō ani u tépei! ⁷ Pikpére pē nnéi api yisi api pisifiráa pinyóonsente loni. ⁸ Piníri mpí api pεe pisohóo pē maa re: Ani nómenékpo mē tó he, sírófiráa ye lale síké kpi. ⁹ Pisohóo pē pōo re: Eehei! Me ne tó risále, áme tise tóké nó he. Li kutōsi we nóké piyái kέmee ha ani kei nómenékó lōlu. ¹⁰ Kumúnjé kpe-i kapi pilale n tōsu, ujmáne uyē un tuiiri, u ne pinupū pεpεe pimεcire n cápinelē pin ne u mē api kesē kulee kpe-i kapi pinósikpiké anyá n wai loni, ihánaa ii hánaapo. ¹¹ Likεpire, pikpére niri mpí pōo tuiiri api cáái re: Upíima, a ró hánne! Upíima, a ró hánne! ¹² Kei ke ujmáne uyē uu pí maa re: Ne la ké aseí nó símisi re ám nó nyu! ¹³ Yeesu uu pεe kpá re: Lē nnya, nnō rín we. Li we re áni nyu keyáa kέye néε itunje íye-i kam sónti.

Pikeikó pitaani pinyine kenyárú
(Luki 19:11-27)

¹⁴ Yeesu uu kó upipiretiki pimáa kpá re: Uléecaa iyōopi yé ha n we yare nsímé mmú: Utisi unyine yee pεe ncée pihápe la, uu upikeikó sélei uu umemá pianipe-i wai. ¹⁵ Uu use wura mewóopipi sipehepi sinupū pa, uu ucó wura mewóopipi sipehepi sité pa, uu utáánū wura mewóopipi kepehepi kesε pa. U mpa úye nnahe ne musile úu ne lē kai m pise u pa, uu pεe yá uu tómpo. ¹⁶ Ukeikó uyee wura mewóopipi sipehepi sinupū ní yōsí uu mese ne mese siwóó sē kpisi úu ne kpéense, uu wura mewóopipi sipehepi sinupū sicó kuláa yenu. ¹⁷ Uyee wura mewóopipi sipehepi sité ní yōsí pōo kó limεcō wai, uu wura mewóopipi sipehepi sité sicó kuláa yenu. ¹⁸ Amá uyee wura mewóopipi kepehepi kesε ní yōsí pōo ha kuhóre túni uu ukeisaa siwóó sē pésu.

19 Kai siyáa sité n wa, piukeisaa uu kúiri uu re piké ulikó kée uké yé. 20 Ukeikó uyee wura mewóropipi sipehepi sinupū ní yosí uu ukeisaa keyúri nyósopó ne wura mewóropipi sipehepi sinupū féé sicó, uu re: Wura mewóropipi sipehepi sinupū kaá pee né pa. Aa yéε, Upíima? Wura mewóropipi sipehepi sinupū sicó ye nsí kam kuláa n yé. 21 Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pó ukeikó sone ne aseí ute le. Likáripikós-i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya, né limáa-maa pó rimúise. A lomme toké anyá li. 22 Ukeikó uyee wura mewóropipi sipehepi sité ní yosí póó kó nyósopó uu re: Wura mewóropipi sipehepi sité kaá pee né pa, Upíima! Aa yéε? Wura mewóropipi sipehepi sité sicó ye nsí kam kuláa n yé. 23 Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pó ukeikó sone ne aseí ute le. Likáripikós-i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya né limáa-maa pó rimúise. A lomme toké anyá li. 24 Ai nkpréni yá uyee wura mewóropipi kepehepi kesé ní yosí. Uyé póó kó nyósopó uu re: Ne nyule Upíima re mepókó áme kusa pólú. Kεcare ke-i káa n lukesi kaa ye kpasi. Kei káa n fó kaa ye kpéε. 25 Lē nnya ke iwame ii né wa am keté kémee sipówóó kúlesi. Aa yéε! Sipówóó see nsí, a yosí! 26 Kei ke ukeisaa uu rinóó u pese re: Pó ukeikó kópe ne ukánsói le! Kaa lē n nyu re kεcare ke-i kám n lukesi kam ye kpasi. Néε kei kám n fó kam ye kpéε. 27 Pó yee pee sinéwóó ne kewóófore piyekei hale, am péε ha pεeri am sinéwóó sē yósu ne sikulaa. 28 Ukeisaa uyé uu pee pikeikó picó maa re: Ani mekee wura mewóropipi kepehepi kē uanipe-i yosí ani nkó yee nní wura mewóropipi sipehepi kefi m má kpá. 29 Li we re nkó yee meyá m má kapi ye pípa rikpá aí ne u fuu, amá nkó yee úu líka m má, pi ye lē kuu m músu re u má ricuruu u yósile. 30 Amá ukeikó nkó yee úu nní líka n yóriye likó lεε re ani u tí ani ketahai-mē kunmahai-i u sápo. Kei kuu ye n téní un iní takai.

Usoi Kepipi ye sántile keké ne písoi túhaane

31 Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Keyáa kē ke Usoi Kepipi aké ha kemmule kémee n sánti ne piléecaatumε nnéí, keriyukósótú kekáá kaké ha tonene. 32 Keté nké kekáá isoipuri nnéí yé ha kekeyu-i n cápínelenle, ake pee písoi ne pipicó kóólene yare ke useesé uu ye isáj ne ipoi n kóólene. 33 Uu pee isáj ukulukε-luke-mē wai uu ipoi ukumii-mē wai. 34 Kei ke uyóopi uu yé pee pepeε ukulukε-luke-mē ní we maa re: Nó mpi ke Unésáa Uléεcaa uu nní rinkpá, ani kam ani iyóopi kuu hái keté kekoraane-mē n yekeilē un ne nó mé yosí. 35 Li we re nkú ye né wale, ani né he am le, nnírε nn né wai, ani né he am níru. Ne pee usáne le, ani nósínéyo-i kusáne né yósu, 36 ne pee meηmane wele, ani ilū né tani, ne pee pólúle, ani kenécáa paí. Ne pee kukpaniilee-i wele, ani hapó ani né lóólú. 37 Kei ke pepeε nní aseí n tíkilē api yé pee rinóó yosí re: Upíima, keyáa kéye kari pó yé nkú nn pó we, ari pó he aa le, néε nnírε nn pó we, ari pó he aa níru? 38 Keyáa kéye kaa usáne, ari siróyo-i kusáne pó yósu? Keyáa kéye kari pó yé pón meηmane we, ari ilū pó tani? 39 Keyáa kéye kari pó yé pón pólú néε pón kukpaniilee-i we, ari pó lóólú? 40 Uyóopi yé pee rinóó pi pese re: Asei kekáá, kē nó símisi re lē kani pinémárecó kεcōpe usínásá unyine n wa, né kani lē li wa.

41 Kei ke uyóopi uu yé pee pepeε ukumii-mē ní we maa re: Ani kenékúri yisi ani ketaa-pó rinyosó. Uléεcaa ye anóó nó wale! Ani ha nna teneciré kémee lompo. Kei ke Uléεcaa uu n nyóonse un ne Setani ne upitume mé. 42 Nkú ye né wale, ani né he kē li, nnírε nn né wai, ani né he kē n ntí. 43 Ne pee usáne le, ani nósínéyo-i kusáne né yosí. Ne pee meηmane wele, ani ilū né

tā. Ne pee pólólúle née ne pee kukpaniilee-i wele, áni hapo noké né rilóólú. ⁴⁴ Kei ke pē pódó kó rinódó yósi re: Upiima, keyáa kéye kari pó yé nkú nn pó we née nnírē nn pó we née pón usáne née pón menmane we née pón pólólú née pón kukpaniilee-i we, ári peé ne kutu pó rico? ⁴⁵ Kei ke uyē uu yé kó pi pese re: Asei kecáa, ké nó símisi re lē káni písírísá pē kecōpe unyine n wa, né káni lē li wa. ⁴⁶ Api peé ne íwe teneciré kémee pi tómpo, amá pepēe nní aseí n tíkílē pódó pee nfáa teneciré kémee lompo.

26

Pisuifi piwéése ye kómēine re piké Yeesu tí
(Mariki 14:1-2; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Ke Yeesu uu lē picélaa ní masí, uu pee upipiretiki maa re: ² Nō yē te li tise siyáa sité piké ne nkpó melódó anyá li. Kei kapi Usoi Kepipi piláaro anipe-i waine, pē piké kunapéékó kecáa ke karií.

³ Kei ke pepēe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése api Uléécaá usina kapi ye n sée re Kayifu keyōcōpe cápine, ⁴ api rinódó rise wai re piké meyaá Yeesu tí piké kpu. ⁵ Api pee re: Amá áí kape pee anyá kémee. Insá lē, písoi pee n cápínelē yé yisi api nyere.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáa tulaali kōonu
(Mariki 14:3-9; Yohani 12:1-8)

⁶ Yeesu uu Petanii ketē-mē sí uú ha uyó Simáo keyō-i topile. ⁷ Kapi n tú pin iluke le, unósi unyine uu kenúmpí sōne kenyine kémee tulaali néíkó píima unyine múípo uú ne sónepo uú ne Yeesu kó. Uu Yeesu riyu kecáa tulaali uyē kōoni. ⁸ Ke upipiretiki api lē n yé, áí ne pi risá, api pee unósi uyē maa re: Yo pícaainkee ye nkpéni mpí? ⁹ Pi yé pee fe api tulaali nkó yái nnéí píima api lisiwó sē píwekó hóone.

¹⁰ Yeesu uu céru re lē kapi símisi, uu pee pi maa re: Yo nnya kani lē unósi uyē cōhlē? Mēwai sōne kuu né wa. ¹¹ Likumúhē re nípa píyei ke nó ne píwekó aní we, áí nípa píyei ke tó ne nnó arí we. ¹² Inépinje kuu mēncire tulaali fō piké kelene nhóre né tā. ¹³ Asei kecáa, ké nó símisi re nípa yei kapi ketē nnéí kecáa Nsímé Kēcire yóólē, pi yéé unósi nkó mēwai mmé símisi apí ne u n léiselē.

Yutasi ye lalē uké Yeesu tí
(Mariki 14:10-11; Luki 22:3-6)

¹⁴ Kei ke Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyōti uu pee yisi uu pepēe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése leepo ¹⁵ uu pi pise re: Nen Yeesu nōanénipe-i n wa, yo kani yé né pa? Pē api mēse ne mēse kei nní nwóōweni mēpipi afēetaani keeni api u múíse. ¹⁶ Kái ne kei n kpísi, Yutasi uu pee icée n wéési uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

Yeesu ne upipiretiki ye nkpó melódó anyá iluke le
(Mariki 14:12-21; Luki 22:7-14, 21-23; Yohani 13:21-30)

¹⁷ Anyá nye-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li keyaa foí ke Yeesu pipiretiki api ukekúrí hápo, api u pise re: Yeí kaá la toké anyá nyē iluke pó wa? ¹⁸ Uu pi pese re: Aní kuyu-i kó keyō-i hapo aní u maa re: Ucélaa ye re unkpó itunje ye tule. Kepóyō-i ke u ne upipiretiki api sónti piké nkpó melódó anyá li! ¹⁹ Upipiretiki api mēsei lē kuu pi ní ma wai, api nkpó melódó anyá iluke wai. ²⁰ Kái nnyósó ní wa, u ne upipiretiki kefi ne pité pē apí tone api iluke

n le. ²¹ Kεluxe κε-i kuu pi maa re: Asei κεcάά, ké nó símisi re nóκενέcαpe unyine yé né tí uu pinélaáro anipe-i wai. ²² Kuu lé mí ma, upipiretiki apáo aa meýíkíyiki caai api use use u m písei re: Upiima, yare né née? Ucá uu ká re: Upiima, yare né née? ²³ Kei kuu pee pi pese re: Tó ne uyé tóo nní ricáripí rise-i n le yee sónti uké pinélaáro anipe-i né wa. ²⁴ Usoi Kεpipi ye keté nké κεcάά tósule yare lé kai Nléécaasimé kémeε κεκεcάά ní wólaalé mecá. Amá uyee pilááro anipe-i ke n waine ye íwe toporile. Li kutási we ápi kape pee liute m mari. ²⁵ Yutasi yee pilááro anipe-i u n waine páo pee u píse re: Yare née pee lo née, Upiima? Yeesu uu re: Yare kaa nní mí ma.

Yeesu nkpó ne umeyise piléise inyeki

(Mariki 14:22-26; Luki 22:14-20; Kórenti Foí, 11:23-25)

²⁶ Ke Yeesu ne upipiretiki api lé n tú pin iluxe le, uu kukpónó kpísi uu kukεcάá Uléécaá páoηese uu ku kpókárine uu pi pa uu re: Inépine ye nnyí, ani yási ani li. ²⁷ Úu lé memáá κεpóripi kpísi uu κεκεcάá Uléécaá páoηese uu pi pa uu re: Ani yási ani nónnénéí n ntí. ²⁸ Menénye ye mmé mee n kóonu písoi meýā nnya re Uléécaá uké piakópe pi sárei. Ménye mé kai ne ritiki Uléécaá uú ne písoi séi re u ne pē piké kómēine. ²⁹ Ké nó símisi re kai ne neni rimpá, ám aléepipi pita mpí piníré kpáne liké ha ne tu keyáa ké ke tó ne nnó ari yé ha kó píta fale Unésáa iyóopi kémeε ní ntí. ³⁰ Kuu lé písímé pi mí masí api pee ipakare siyome n yom pin pakarente, api wai api yisi api Olifiyee rikúú taá.

Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re úu u nyu

(Mariki 14:27-31; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

³¹ Kei ke Yeesu uu pee upipiretiki maa re: Nó nónnénéí kesine nké né ηmeriye ani wúrunkεε. Li Uléécaá ritelé-i wólaalé te: Né useesé kpu, kuseelee isee nnéi ii kpíi. ³² Yeesu uu kó kpá re: Amá nen píyee nkpó kémeε piyise m masí, né ha Kalilee ketē-pó nó m mé. ³³ Piyee uu rináo yósu uu re: Mpá písoi nnéi pin pó nnya kelólé n yē, né ám yé pikai loó. ³⁴ Yeesu uu u pese re: Asei κεcάά, ké pó símisi re pó kesine nké cire kesi metaani re áa né nyu, icá ii kelene kooi. ³⁵ Kei ke Piyee uu pee u maa re: Mpá lin nkpó ye mu, tó ne mpó toké kesé kpu, ám kunmeriye pó we. Pipiretiki nnéi api limécá male.

Yeesu ye Ketisemanee-pó keyóme yáási

(Mariki 14:32-42; Luki 22:39-46)

³⁶ Lé memáá, Yeesu ne upipiretiki api keló kenyine kapi ye n sée re Ketisemanee kémeε tuiπό. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tú néeké rinyósó ké ha keyóme yáási. ³⁷ Uu Piyee ne Sepetee pinmáne keté kpísi uú ne péne. Nfasimé piima ne mpóocai nnyine nn pee u tini. ³⁸ Kei kuu pee pi maa re: Tinépáo ye caailenle hái lin ne nkpó menyíne we. Ani nté n tú, áni kape lapile, toké kesé n nyáni. ³⁹ Kei kuu nkáripí ne ketaa pi wa, uu wúla uu kéyu keté kipi uu Uléécaá yáási re: Unésáa, pó fe aa nípa yo wai, a ne ntóosi keporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lé, kape menépóola wa, amá mepókó wa. ⁴⁰ Kuu piyómeyáhaa mí masí, uu upipiretiki pē kémeε peepó, uu pi leepó pin lóni. Uu pee Piyee píse re: Lé nnya, áni nkpáni fe tó ne nnó toké kenampi kesé kesé n nyánii? ⁴¹ Ani n tú non nyáni non keyóme yáási áni kape ne pipeikeε kémeε ní loó nnya. Li kesoiipi ripáo we re keké ye lisone wa, amá ke pee rinárei mále.

⁴² Uu kɔ melírū nkáripí ne ketaa pí wai, uu kɔ Uléécáa yáási re: Unésáa, in te áa yé ηmurei ntóosi keporipi nké keké ne ketaa né wa re ne meníré ke mále, mepóla meké wa. ⁴³ Uu pɛeri uu kɔ pí lɛeri pin lóni, likumúnjé re piinipɛe ye mulesile. ⁴⁴ Uu kɔ metáánū piyise kpá uú ne ketaa pí wai, uú ha kɔ mese mé ne Uléécáa téní ⁴⁵ uu pɛe kɔ upipiretiki kέmee pɛɛpɔ uu pí maa re: Nένte nɔ nkpéni lónile nɔn wéntelɛ? Itunje ye nkpéni tula re piké Usoi Kepipi tí piké pikópɛkɔ́ anipɛ-i wa. ⁴⁶ Ani yisi táké u tɛpei. Uyee né n kpísine uké pikópɛkɔ́ anipɛ-i wa ye nyahaimɛɛ.

Yeesu metine

(Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴⁷ Ke Yeesu uu lɛ ní we un símisi, upipiretiki kefi ne pité pɛ keɔɔpe use kapi ye n sée re Yutasi un tuiɔ ne risoiwuí, atéhe ne apúnípi an muleilɛ. Pɛpɛe ye Uléécáa inyóonse n wa piwéése ne Pisuiɓi piwéése pɛe lɛ pi tumpɔ. ⁴⁸ Yutasi uyee pɛe pianipɛ-i Yeesu n waine ye pɛe risoiwuí céesile lɛ kapi yé ne Yeesu n céri piké tí. Uu pɛe pí maa re: Nen ha úye rimpira aní u yáási, uyee lo. Ani u tí. ⁴⁹ Kuu n tuiɔ, uú ne Yeesu kέmee n sairilɛ uú ha u maa re: Ne pɔ yáasi, Sáa! Uu pɛe u pira uu u yáasi. ⁵⁰ Yeesu uu pɛe u maa re: Unésáne, a pikéi pɛ kaa piwai ní ka mekee wa! Kei ke pɛ api pɛe cápínɛpɔ, api Yeesu tini api múlú. ⁵¹ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaapɔ uu ritéhe kpeúu uu Uléécáa usina ukeikó kutu sení. ⁵² Yeesu uu u maa re: A ripótéhe tɛ tikukai-i pɛɛpɔ. Li we re pɛ nnéi pɛe ne ritéhe n kóni, titéhe kapi ye kɔ ne pɛ kpu. ⁵³ Aa nyu re nen pɛe nté Unésáa m pise re uké né lémmɛ, u yé pɛe nté nní pilécaatumɛ né pame ai inɔη kefi ne ité fáauu? ⁵⁴ Nen nkpéni lɛ n wa, li yé pɛe mmɛ kapi nní Uléécáa ritelɛ-i n wói re nní kai nní n wai kai pise re liké wa kecáá ritikii?

⁵⁵ Yeesu uu pɛe písoi pɛe n cápínɛlɛ maa re: Nɔ atéhe ne apúnípi ne pitíne né ka yarɛ usoi kpááree unyine kani pitíne ka. Mpá keyáa kéye ke tó ne nnó arí pɛe Uléécáa keyɔ-i we nen céési, áni né tí. ⁵⁶ Amá lɛ ke antepuye api Nléécaasimé kέmee n wói liké ne n wa nnya kai lɛ wa. Kei ke upipiretiki nnéi api pɛe u ηmeriyɛ api wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane píma-i ha

(Mariki 14:53-65; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Pɛpɛe Yeesu n tí ye pɛe u kpísile apí ne Uléécáa usina Kayifu keyɔ sí. Kei ke isé picélaa ne Pisuiɓi piwéése apí pɛe cápínɛlɛ. ⁵⁸ Piyee uu ketaa-pɔ Yeesu n tikilɛ uú ne Uléécáa usina keyɔɔɔpe tulu, uu lomɔpɔ uu piméré kekúri tone un ne mé uké yé lɛ kai yé ne kέto ní kpu.

⁵⁹ Pɛpɛe ye Uléécáa inyóonse n wa piwéése ne pitúhaane píma nnéi api písoi wéési pɛe yé Yeesu ne nsímé rinkpára piké ne u ní kpu nnya. ⁶⁰ Piseérakɔ́ nɔɔme api cápínɛpɔ. Mpá ne lɛ, apí nka yɛ piké ne u rikpára. Kai yé rinkpáse, pitisi pité pinyine apí hapɔ ⁶¹ api re: Usoi nkó ye maa re u yé fe uu Uléécáa keyɔ foru uu siyáa sitaani ne pimóme ke pɛɛɛ. ⁶² Kei ke Uléécáa usina uu pɛe yisi uu u maa re: Nsímé mmú nnéi ke písoi mpí api nní kepócaá n símisi kέmee, ní-ye kaa yé pókɛ pɛɛɛ? ⁶³ Yeesu uu n séélɛ léké-léké. Uléécáa usina uu pɛe u maa re: Ne la re a Uléécáa yee n nyáni rinyiri sée áa ne wéeri, in te pɔ́ ke Uléécáa uu wée. Néɛ pɔ́o Uléécáa Kepipii? ⁶⁴ Yeesu uu u pɛɛɛ re: Lɛ kaa nní ma. Limɛmáa, né kɔ nɔ rikpáse re kái ne neni n kpísi, nɔ Usoi Kepipi yé ken Uléécáa, nnaηe nnéi ute kuluke-luke-mɛ káyukáɔtone-i tí. Nó kɔ u yé un keyómɛcaa-pɔ ahope kecáá tí un ne weme. ⁶⁵ Kei ke Uléécáa usina uu pɛe uricuruu ilú kuu n tanaalɛ céerii ai

nyíse re li u tóósile hái. Uu pee re: Uléécaá ηmaa kuu nní lámaankεε. Ai nkpáni nkpéni pise re tóké píseérakóó pinyine wéési. Nórínécúruu ye alé kuu Uléécaá n lámaankεε konle. ⁶⁶ Lẽ nnya, íye kani músu? Api u pese re: Li ne sá re piké u kpu. ⁶⁷ Api pee meta kényu-i pitúkente u loni. Api akpini u tini, picó api sipese u kápáá ⁶⁸ api ye pee re: Pó ke Uléécaá uu n wéε, a ηmáinu aa ró símisi nké te wóo pó pi?

Piyee ye kesi re úu Yeesu nyu

(Mariki 14:66-72; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ke Piyee uu kei lã tipoo-i n tú, unósi keikó unyine uu léepó uu kei u léepó uu u maa re: Ne póo lo! Pó ne kó pee Kalilee ukó Yeesu uyē tikilenle. ⁷⁰ Uu pinnéi inipee iye-i késu uu re: Nē ám nyu ní-ye kaa símisi. ⁷¹ Uu limemáá yisi uu rinónó-mē sí. Unósi keikó ucó póo kó kei piyéne u kpá uu pεpεe kei n cápínelē maa re: Nkó pó ne kó pee Nasareti ukó Yeesu uyē tikilenle. ⁷² Piyee uu kó pikéne kpá uu wéeri re: Am usoi nkó nyu.

⁷³ Liké ne rinsáse, pεpεe kei ní we apí nyósópó apí ne u kó api u maa re: Asei kecáá, pó písoi pē use le. Mepósímé kémεε kai lē nyíselē. ⁷⁴ Kei ke Piyee uu kési ηmaa uú ne ketē kpeeni uu wéeri re: Ne Uléécaá, ám usoi nkó nyu. Mese ne mese, icá ii kooi. ⁷⁵ Piyee uu rinóó tē ke Yeesu uú pee u m ma léise re: Icá iké kelene n kooi, pó kesi metaani re áa né nyu. Kei ke Piyee uu léepó uu ne mpóocaaí téní.

27

Pi ne Yeesu Pilati kémεε ha

(Mariki 15:1; Luki 23:1-2; Yohani 18:28-32)

¹ Kai kóso n weesi mmare mare, pεpεe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése nnéi ne Pisui fi piwéése api rinóó rise wai re piké Yeesu kpu. ² Kei kapi pee u paasi apí ne Róm uyóopi Pilati léepó.

Yutasi nkpó kecáá nstmé

(UPM 1:18-19)

³ Yutasi yee Yeesu n kpísi uu piláaró anipe-i wai uu yénu re pi la piké Yeesu kpu. Ai u cón, uu ukefa-i téní uu nwóóweni mεpipi afεetaani mē kpísi uú ne pele uú ha pεpεe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisui fi piwéése pē pa. ⁴ Uu pi maa re: Ne akópe wale. Ne usoi yee úu líka n caai yáá am pa api kópu. Pē api u pese re: Mpókó ye mmē! Ai ne tó yē! ⁵ Uu pee siwóó sē kpísi uu Uléécaá keyó-i sá, uu sí uú ha umεcire níηme wai. ⁶ Pεpεe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api siwóó sē híni api re: Kai nní ménye kewóó nnya, ncée ní n irósé kémεε we re piké Uléécaá keyó kuwóótakai kémεε ke waipó. ⁷ Api kómeine api pee ke kpísi apí ne utúhumóme kémεε ketē lólu re piké ye kei písáne kulesi. ⁸ Lẽ nnya kaí ne kei n kpíime ne neni-mē, pi ketē kē sélei re: ménye kecare. ⁹ Lẽ ke antepu Yeremii uú pee Yeesu kecáá m ma uu Uléécaá nsímé ritelé kémεε wólu kai wa re: Pi nwóóweni mεpipi afεetaani mē kpísile. Mē ke Isirayēli pikó apí musí re pi yé ukecáá hééle.

¹⁰ Apí ne utúhumóme kémεε ketē lólu. Lẽ ke Upíima uu re ké pi símisi.

Pilati ye Yeesu nstmé píseisε

(Mariki 15:2-5; Luki 23:3-5, Yohani 18:33-38)

¹¹ Kapi uyóopi Pilati kémεε ne Yeesu pitúhaane ní ha, uyóopi uyē uu u pise re: Póo Pisui fi uyóopii? Yeesu uu rinóó u yósu re: Mmē kaa nní ma. ¹² Amá

ke pepee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése apí ne nsímé u rinkpára, úu ríka pí pese. ¹³ Kei ke Pilati uu pee u pise re: Aa mmē kapi nní ne pó n kparai kómēi, née? ¹⁴ Uu kó lē n séléé úu ríka pese. Ai pee Pilati píri wai.

*Pi túhaane ai tone re piké Yeesu kpu
(Mariki 15:6-15; Luki 23:13-25; Yohani 18:39-19:16)*

¹⁵ Mpa nkpó melós anyá áye, Pilati yèè ukpaniikó uyē ke risoiwuí ari ní la uké lese akpanii kémee léselé. ¹⁶ Utisi unyine kapi mpá yei n nyu ye pee anyá kumúnjé kpe-i akpanii kémee wele. Pi ye u sée re Yeesu Parapasi. ¹⁷ Pilati uu pee písoi pee n cápinelē pise re: Yeesu Parapasi ne Yeesu kapi n sélei re Kirisi kecōpe, úye kaní la ké akpanii kémee lese? ¹⁸ U pee nyule ηmaa rísone re nfarole nnya kapi Yeesu uanipe-i wa. ¹⁹ Pilati un kei lē ketúhaane ke-i we, liké ne rinsáse, uunosi uu písoi tumpo re piké u maa re: Usoi nkó úu ncaai ríka wa. A unsímé kémee apónipe mahā. Ne kesine nké uyē nnya kelaré kópe kenyine kémee íwe lile hái.

²⁰ Pepee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése pin likumúnjé kpe-i písoi pitálaanke masí re piké Pilati símisi re uké Parapasi akpanii kémee lese uu Yeesu pó kopu. ²¹ Uyóopi uu pipise pi kpá re: Piketé kecōpe, úye kaní la ké lese? Api u pese re Parapasi lo. ²² Ké iye Yeesu kapi n sélei re Kirisi pó wa? Api pinnéi u pese re: A kunapéékó kecáá u kariii! ²³ Kei kuu kó pipise pi rikpá re: Ncaai ní-ye kuu mpíi wa? Api pee sicááilla nákiise ηmaa re: A kunapéékó kecáá u kariii! ²⁴ Ke Pilati uu n yé te mpá un ne n símisi, ái nkpáni líka yoriyene, iwóo in meníne meyá cālē, uu míni kpísi uu písoi nnéi inipee-i anípe nale uu re: Ai née ncée he re piké usoi nkó yee úu ncaai ríka n wa kpu. Nónnékó ye mmē! ²⁵ Písoi pee n cápinelē nnéi api u pese re: Eee! Tó ne sirówá táké unkpó ncōni n te! ²⁶ Kei ke Pilati uu pee akpanii kémee Parapasi pí lese, uu tíyese api Yeesu iséi sútúkee, uu pi u pa re piké ha kunapéékó kecáá kariii.

*Pisóoca ye Yeesu kecáá nyáni
(Mariki 15:16-20; Yohani 19:2-3)*

²⁷ Uyóopi pisóoca api Yeesu kpísi apí ne kei kapi ye n túhaane lompo, pisóoca nnéi api kei u kálaapo. ²⁸ Api ilū u mahani api kukpélenku wéé u tani. ²⁹ Api pee sinípelepi rikōη parii api u kipise, api kó kenaapi kunípe luke-luke-mē u múise. Api pee ukeyu-i wúla api sényyi api re: Tó pó yáasi, Pisuifi uyóopi! ³⁰ Api pee meta u n tükente. Api ye kó kenaapi kē kpísi apí ne ríyu kecáá u pepu. ³¹ Kapi nnyei u m masí, api kukpélenku u mahani api uilū pitane u pese apí ne kunapéékó kecáá pikarii u tómpo.

*Pi Yeesu kunapéékó kecáá kariii
(Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)*

³² Kapi kuyu-i n léeri pin ne Yeesu pikarii tósu, apí ne Sirēeni ketē utisi unyine sáne. Pi ye u sée re Simōo. Api rínanje ne Yeesu kunapéékó u cōnse. ³³ Api peé ha ne keló kenyine tulu. Pi ye kei sée re Kólikota. Liasei re: Kúyu Kōjoo keló. ³⁴ Api pita ne pite tule-tule pinyine cōhōne api u pa re uké n ntí. Uu lélé uu yúlu re úu nírunē. ³⁵ Api u kpísi apí ha kunapéékó kecáá kariii, api panai apí ne pimēcōpēcīre uilū hōonente. [...] ³⁶ Api pee kei n tū pin u mé. ³⁷ Api kekpénkpélepi kenyine kecáá wólu lē nnya kapi u ní kpu api kunapéékó-i uríyu kecáá kariii. Pi wai re: Nkó yee Yeesu, Pisuifi uyóopi.

³⁸ Api pɛɛ kɔ limɛmáá písoi kpááree pité pinyine kesé karii, ucɔ ukuluke-luke-mē ucɔ ukumii-mē apí nɛ u kɔ.

³⁹ Picéetɔŋé api u lámaankɛɛ api ríyu m pɔuli. ⁴⁰ Api yɛ u maa rɛ: Pɔɔ yɛ Uléécɔa keyɔ n forii aa siyáa sitaani nɛ pimɔme kɛ pɛsɛ, pɔn mesei Uléécɔa Kɛpipi, a nkpéni ripóyu lɔ aa kunapéékɔɔ kecáá súiri! ⁴¹ Pɛpɛɛ yɛ Uléécɔa inyɔnɛ n wa piwéése nɛ isé picélaa nɛ Pisuífi piwéése pɔɔ kɔ limɛcɔ kecáá u nyánei api yɛ nɛ maa rɛ: ⁴² U picɔ yoriyentele amá úu pɛɛ fe uké uricuruu yoriyɛ! Néntɛ Isirayɛli Uyɔɔpi lo! Uké kɔ kunapéékɔɔ kecáá súime toké pɛé nɛ kɛfa u tɛnɛ. ⁴³ Uléécɔa kuú nɛ ritá uu yɛ nɛ maa rɛ: Nɛ Uléécɔa Kɛpipi lɛ. Lɛ nnya, in tɛ Uléécɔa yɛ ukɛcáá kpálɛ, uké nkpéni u yoriyɛ toké yé nké! ⁴⁴ Háí aí nɛ písoi kpááree pɛ keté kapi kesé n karii péne api kɔ lɛ u lámisi.

Yeesu nkpɔ

(Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

⁴⁵ Ituŋɛ kecíre kumúnjé háí nɛ ketúnjé metaani kumúnjé kɛ kuŋmaha aku keté nnéi kecáá cɔ. ⁴⁶ Kai ketúnjé metaani kumúnjé ní tu, Yeesu uu kecááila píima kɛnyine súúni rɛ Elii, Elii lama sapatani? Lɛlɛɛ rɛ: Unéléécɔa, Unéléécɔa, yo nnya kaa né ŋmeriyɛ? ⁴⁷ Písoi pɛɛ kei n cápínɛlɛ kecɔpɛ, pinyine api lɛ kom api rɛ: Elii kuu nní sélei. ⁴⁸ Mɛsɛ nɛ mɛsɛ, pikɛcɔpɛ unyine uu wuru uú ha sinéé kpísi uu píta nyɛpɛ-nyɛpɛ pinyine fɛ uú nɛ kɛnaapi kɛnyine kecáá tuhu uu u pa rɛ uké n ntí. ⁴⁹ Picɔ api pɛɛ rɛ: Ani riyá toké yé tɛ Elii yé kam uu u yoriyɛ néɛ.

⁵⁰ Yeesu uu meyá pipupei kpá uu pɛɛ kpi. ⁵¹ Likumúnjé kpɛ-i kɛ kusánjáá kapi nɛ Uléécɔa keyɔ kémɛɛ n kénɛlɛ aku ricéérine meté háí kecáá nɛ metene-pɔ. Keté akɛ yénesi, aparecaŋaa aa foresi, ⁵² akpíi meyá aa wúkulente, Uléécɔa písoi kulúí pɛɛ n kpí api yisikɛɛ. ⁵³ Api akpíi kémɛɛ léenti. Kɛ Yeesu uu ní ka uu nkpɔ kémɛɛ yisi, api Uléécɔa kuyu lompo, písoi meyá api pi yɛnu. ⁵⁴ Kɛ Rɔm usóɔca kpéé nɛ pisóɔca picɔ pɛɛ kei ní we pin kesé Yeesu mé api n yé lɛ kɛ keté akɛ n yénesi nɛ lico lico lɛɛ n wapisi, iwame ii meyikíyiki ŋmaa pi loni api rɛ: Usoi nkó yɛ pɛɛ mesei Uléécɔa Kɛpipi lɛ. ⁵⁵ Pinósi yɛ pɛɛ kulúí wele, pin ketaa-pɔ nyɛnu pin nyánei. Pimeyá pɛɛ háí Kalilee-pɔ u ritikime pin u léni. ⁵⁶ Pikɛcɔpɛ pinyine pɛɛ nní Makitala kuyu ukó Maari nɛ Yakupu nɛ Yosefi uni Maari nɛ Sepetee piŋmánɛ uni.

Yeesu mekulaa

(Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁵⁷ Kai nnyóɔ n wa, utisi mamá uyɛ kapi yɛ n sée rɛ Yosefi un Arimatee kuyu ukó, uú harɔ. Uyɛ nɛ kɔ pɛɛ Yeesu upirɛtiki lɛ. ⁵⁸ Uu Pilati kémɛɛ sí uú ha u pise rɛ uké Yeesu u pa. Kei kɛ Pilati uu ŋmurei uu ncée hɛ rɛ piké ha Yeesu u pa. ⁵⁹ Yosefi uu Yeesu kpísi uu kesánjáápi tomé kecíre-i wai ⁶⁰ uú ha nɛ nhóre fale kuu kuparepoo-i n wa kémɛɛ u finse, uu pɛɛ mɛpɛrɛ píima menyine pímiise uu rinɔnɔɔ fi, uu pɛɛ yá uu tómpɔ. ⁶¹ Likumúnjé kpɛ-i, Makitala kuyu ukó Maari nɛ Maari ucɔ uyɛ pɔɔn kei rikpíi keyúrí tú.

Tikpíi piméré

⁶² Kɛ keyáa kɛɛ yɛ nɛ kɛwéntɛyaa n tise akɛ n tu, pɛpɛɛ yɛ Uléécɔa inyɔnɛ n wa piwéése nɛ Pifarisi api yisi api Pilati keyɔ sí, ⁶³ api u maa rɛ: Urósáa, tɔ léise rɛ kɛ unóme nkó uú pɛɛ nfáa m má, u pɛé maa rɛ u yé unkpɔ memáá keyáa táánú tunjé yisi. ⁶⁴ Lɛ nnya, a ncée hɛ rɛ písoi piké ha siyáa sitaani urikpíi rísonɛ m mé, upipirɛtiki ápi kapɛ nɛ u n yáai piké lese, piké pɛé nɛ písoi n kiraase rɛ: u nkpɔ kémɛɛ yisile nnya. Lin lɛ n wa, nnóme mmɛ né

pee caai ai nfoi feriyee. ⁶⁵ Pilati uu pi pese re: Piméré ye mpí! Ani ne pi ha piké ha rikpíi m mé yare kani ní la. ⁶⁶ Kei kapi yisi apí ha músu, api yénu lē kapi yé pimérékei pē n wa. Api mēpare mēe rinənoə n filē n̄səne kari i api pee piméré tónsente re piké m mé.

28

Yeesu ye nkpə kémee yisi

(Mariki 16:1-10; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Keyáa kee ne kewénteyaa rintiki ketúnjé, Maari Makitala ukó ne Maari ucə api yisi re piké ha rikpíi rilóólú. ² Kei nní, keté ake yénjesi, Upíima uleecaatumē unyine uu keyómecaa-pə súiri uu mēpare mēe rikpíi rinənoə n filē pímiise uu rikecáá tone. ³ U pee télule yare kekónetéhe, uilú in wariye pói-pói. ⁴ Liiwame píima inyine ii piméré tini, api péé n terii nfáa n̄n ne pári yare pi kpule. ⁵ Uléecaatumē uyē uu pee pinósi pē maa re: Iwame íi kape n̄ n we. Ne yē te Yeesu uyē kapi kunapékóó kecáá n kari i kani wéési. ⁶ Uu nté we. U nkpə kémee yisile yare kuu m̄ ma. Ani kam ani kei kapi pee u n finse yē, ⁷ ani mēkee sí aní ha upipiretiki símisi re u nkpə kémee yisile. U yé Kalilee-pə pi m mé. Kei kani yé ha u yē. Mmē kam m má ké n̄ n símisi ye mmē. ⁸ Api pee rikpíi kekúri yisi, iwame ne mpónare píima nn pi we apí ha mēkee nsímé mmē upipiretiki símisi. ⁹ Liké ne rinsáse, Yeesu uú ne pinósi pē sáne uu pi maa re: Ne n̄ yáasi. Api ukekúri hapə, api wúla api uana tini apí ne ríyu u waise. ¹⁰ Yeesu uu pee pi maa re. Iwame íi kape n̄ n we. Ani ha pinémárecə maa re piké Kalilee ha. Kei kapi yé ha né yē.

Piméré ye lē kapi n yé símisi

¹¹ Kumúnjé kpe-i ke pinósi pē api ncée ní we pin tósu, rikpíi piméré pinyine api yisi api kuyu pele, apí ha pepēe ye Uléecaa inyónse n wa piwéése lē nnéi lee n wa keenkēe. ¹² Pē ne piwéése apí tone api kómēine, api siwóó píima sinyine piméré pē he ¹³ api kə pi tálaankēe re piké maa re: Tə kesine ləpilēle, upipiretiki apí weri apí u yáái apí ne tómpə. ¹⁴ Piwéése pē apí kə pi kpá re: Uyóopi píima un lē n kó, tó u símisi uu kóm áni yé ncəj n̄ka yē. ¹⁵ Piméré pē api mesei siwóó sē yósu apí lē kapi pi n céesi wai. Lē nnya ke nsímé mmē n̄n we ne neni-me nn ne Pisui fi kémee kónúlē.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyise

(Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

¹⁶ Yeesu pipiretiki kefi ne use api yisi api Kalilee-pə riyópe te-i ke Yeesu uú pee ní maa re piké ha sí. ¹⁷ Kapi u n yé, api u yáasi apí ukeyu-i wúla. Amá picə pin ne we pin céreise. ¹⁸ Yeesu uú ne pi kə uu pi maa re: Uléecaa ye keyómecaa-pə ne keté nté n̄pá yo kecáá n̄nahe né hele. ¹⁹ Lē nnya, ani isoipuri nnéi kémee ha, ani tíyese písoi piké kenépire ritiki. Ani Saa Uléecaa ne Kepipi ne Nfáasəne rinyiri ne míni pi wole. ²⁰ Ani kə pi céesi re piké isé iyē nnéi kam n̄ n kari i ritiki. Ani n nyu re siyáa nnéi kam n̄n kenékúri we keté keké ha ne tene.

Nsímé Kεcιrε ritelé ke Mariki uu n wói

Lελεε ritelé ntí kέmεε ní we

Pisoi meýā ye músu re Mariki yee ritelé ntí wói. U kó pee Póoli ne Piyee ukeicó le (UPM 12:25). Pē kuu n̄sone písei uú ne Nsímé mmú wólu. Tó kó yē te u Yeosu ró nyísele yare Ulééca Kεpipi (1:1). Méwole keto-pó, R̄am usóoca wéése póo háa re "Usoi nkó ye mesei Ulééca Kεpipi le" (15:39). Ai re ríyu kuú la uké yé nnya kuu píri pikei pē wapisi, amá u kale uké keisi uké kó unfaa kpísi uké he uké písoi ayu lo (10:45). Lē nnya ke Mariki uu Yeosu isoi ne unsē tó nyíse yare unkpó isoolú. Uayu metepni, kai n kpísi Kalilee ketē hái ne Yutee-pó ye nyíselē te Yerusalem-pó kuú ha n kpine kaí ne u sí.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani Uniwole ye Yeosu nsímé riyóó uu kó míni u wole (1:1-11).
2. Kunírila ye kucesi kóima-i Yeosu peikee (1:12-13).
3. Yeosu ye sinyárū ne símisi un kó Kalilee-pó mewaisan̄a wapisi (1:14-8:26).
4. Yeosu ye unkpó ne umeyise nsímé símisi, un kó upipiretiki símisi lē kuu íwe n lenε. Uu kó pi maa re piricuruu piké pinfaa kpísi piké Yeosu mecó he (8:27-10:52).
5. Yeosu ye Yerusalem kuyu-i lompo Pisui fi piwéése api pitele u wai (11-13).
6. Yeosu ye íwe meýá lele. Pisui fi piwéése ye u tinle re piké u kpu. Pi kunapéékóó kecáá u kariile api kó nhóre nnyine kέmεε u wai (14-15). Yeosu uu nkpó kέmεε yisi uu umecire upipiretiki nyíse (16).

Yohani Uniwole ye Ulééca Nsímé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Nté kai wólaalē lē ke Yeosu Kirisi, Ulééca Kεpipi Nsímé Kεcιrε nn n kóri. ² Li antepu Esayi ritelé-i wólaalē te:

Né unétume kepókpéē waise
uké ncée pó nyóonse.

³ Usoi rinoo ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upiima ncee nyóonse,
ani usicepi tēiise.

⁴ Lē kai wa Yohani uu kucesi kóima-i pisoi míni wole, un pi símisi re: Ani mefine conse, ani tíyese ké míni nó wole, Ulééca uu nánékópe nó sárei.

⁵ Yutee ketē pikó nnéi ne Yerusalem pikó nnéi api ukemeé n sónaapo pin piakópe yámm̄ente, Yohani uu Yuritee nkoí kέmεε míni pi wole.

⁶ Kuyoooyo nkpíi ketukanka ke Yohani uú pee tanaalē un kekónepampi kehale-i télē. Apáani ne meté kuú pee le ⁷ un yóólē te: Uyee né memáá n sónti ye r̄nan̄e né fele. Inésoi íi tu re ké ripe ké ukunéeri n̄h̄me fénne. ⁸ Míni ke née ne nó wole, amá Nfáasone ke uyē uu yé ne nó wole.

Yohani ye Yeosu míni wole

(Matiyee 3:13-17; Luki 3:21-22)

⁹ Yeosu uu pee Kalilee kuyu kunyine kapi ye n sée re Nasareti leeri, Yohani uu Yuritee nkoí kέmεε míni u wole. ¹⁰ Ke Yeosu uu mese ne mese míni-i n léeme, uu keyóme yenu ken wúkulelē, Nfáasone nn ukecáá síiri

yaɾe tilóolā. ¹¹ Uu rinóó keyómecaa-pɔ komti re: Póó Kenépipi lala kecire. Ne pó wéle.

Setani ye Yeesu peikee

¹² Mese ne mese Nfáasone ní ne kucesi kóima-pɔ Yeesu sí. ¹³ Uu kei n we hái ne siyáa afena. Kei ke Setani uu u peikee. Icaɾeseɛ keɾáápáá kuu ye n we, piléecaatumɛ pin ukécáá paílɛ.

Yeesu ye pikpintomécópii pina sée
(Matiyee 4:18-22; Luki 5:1-11)

¹⁴ Kapí Yohani kukpaniileɛ n tā memáá, Yeesu uu Kalilee sí uu Uléecaa Nsímé Kecire n yóólɛ ¹⁵ un símisi re ituɾe ye tule, Uléecaa iyɔɔpi ye nyahaimɛle, ani mɛfine conse ani Nsímé Kecire ɱmurei.

¹⁶ Ke Yeesu uu Kalilee kupiye mecáa n tikiilɛ, uu Simɔɔ ne uuwā Antiree yenu pin anyeɾí fóm pin ne ikpintomé cópii. Pi pɛɛ pikpintomécópii le. ¹⁷ Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Ani né ritiki, né tíyese ani písoi pɛɛ yé né rintiki wéési. ¹⁸ Apí mese ne mese pianyeɾí sá apí u tiki. ¹⁹ Ke Yeesu uu nsé ní naɾíjɛ, uú ha Sepetee sipipi Yakupu ne uuwā Yohani yenu pin pianyeɾí nyóonse. ²⁰ Yeesu uu mese ne mese pí séi, apí piusaa Sepetee ne pikɛikó kúninɔi-i tíye apí u tiki.

Untrihélaa unyine nstmé
(Luki 4:31-37)

²¹ Yeesu ne upipiretiki apí Kaperinawum sí. Yeesu uu mese ne mese kewénteyaa ketúnjé Pisuiɾi kuyomeyáhaaleɛ loni uu písói picélaa kápáá. ²² Pírí ke umecélaa amɛ keyáa kɛ písói pɛ nnéi pɛɛ kutu u n cólɛ we, likumúnjé re umecélaa ne isé picélaa mecélaa áme sá. Amá uyɛ ne pɛɛ písói céésile ne n-yóɔpinaɾɛ. ²³ Kumúnjé kpe-i, usói unyine ke aníri aa m pekési uu Pisuiɾi kuyomeyáhaaleɛ-i lompɔ, uu pupɛi re: ²⁴ N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pɔ kale re póké ró náa? Ne pó nyule re Uléecaa ye pó wéle uu iyaa yekei. ²⁵ Yeesu uu kuníri kpɛ semni uu rinóó ku he re: A kei riséé, aa usói uye-i lelu. ²⁶ Kuníri kpɛ aku usói uyɛ lémesi aku ukeméé lelu kun pupukeɛ. ²⁷ Ai pinnéi nnóó yipu apí m píséine re: Yoo nní? Icélaa fale inyine ye nyi ne innaɾɛ! Mpá aníri kuu rinóó he, áa ye ti rilóó. ²⁸ Mese ne mese Yeesu nsímé nn Kalilee ketɛ nnéi kónnú.

Yeesu ye pitóikó kulú paise
(Matiyee 8:14-17; Luki 4:38-41)

²⁹ Apí Pisuiɾi kuyomeyáhaaleɛ-i léeri apí ne Simɔɔ ne Antiree keyɔ n tósu, Yakupu ne Yohani pin tikilɛ. ³⁰ Apí Simɔɔ ulóhóni leɾpɔ un finu ne kupiɾetoi. Ke Yeesu uu n tuiɾɔ, apí unósi uyɛ nsímé u wai. ³¹ Yeesu uú nyóóɾpɔ, uu ukunipe tini uu u yukuse. Kupiɾetoi aku mese ne mese tene, uu yisi uu pikecáá paí.

³² Metunɛlolé-maá, písói apí ne pitóikó ncɔpuri ne pinírihélaa Yeesu leɾpɔ. ³³ Kuyu pikó nnéi apí kéyɔ kɛ tipoo yipu. ³⁴ Yeesu uu písói meyā itóí ncɔpuri pɔisente, uu kɔ aníri meyā lakase. Uu tíyese aníri aké rinóó male, ke aricuruu aa u nyu nnya.

Yeesu ye Kalilee kuyu kónnúlɛ

³⁵ Kai n weesi, Yeesu uú ne kesine tɔɾɔó kéyɔ lelu. Uu iyaa sí uú ha kei umecire keyóme n yáási. ³⁶ Simɔɔ ne upicɔ apí pɛɛ piwélaa u loni. ³⁷ Kapí u n yé apí u maa re: Písoi nnéi pɛɛ pó wéési. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Tóké keló féé ha, ayu aɔ-i, li pise re ké kɔ kei Nléecaasimé símisi, likumúnjé

re lelee ne né ka. ³⁹ Lē kai wa Yeesu uu Kalilee ketē nnéi kóónú un Pisuifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé símisi un aníri lakase.

Yeesu ye uyó unyine pōise
(Matiyee 8:1-4; Luki 5:12-16)

⁴⁰ Uyó unyine uu Yeesu leepo uu ukeyu-i wúla uú ne u téní re: Pōn n la, pō né wole am funi. ⁴¹ Uico ii Yeesu íwe wai háí, Yeesu uu pēe kunípe saapo uu u ca, uu lē memáá u maa re: Ne la re a peí. ⁴² Mese ne mese, utisi uyē keyó áke tene uu funi. ⁴³ Yeesu uu lē memáá u cési uu u lakase ⁴⁴ un u kúrúrúselē te: A nsone kutu rico, kapē wa unyine uké mewai mē kō. Amá a ha uyee ye Uléécaá inyóonse n wa mepócíre nyíse uké yé lē kaa ní we. Lē memáá, aa inyóonse ke Moisi isé ii m píse wai pōké ne mpa úye nyíse re pō peí. ⁴⁵ Amá utisi uyē uu sí uu lē nnéi kai n wa mpa yei kéenkee. Lē nnya, Yeesu uu ye fe uké umecire riwú-i pinyíse rikpá, amá iyaa kuú le, kei ke úka uu ní we. Písoi pin mpa méye léenti pin ukemee sónaapo.

2

Yeesu ye kékankáláká kenyine pōise
(Matiyee 9:1-8; Luki 5:17-26)

¹ Kai siyáa rinkóónú, Yeesu uu Kaperinawum-i pēeri. Písoi api kóm te keyo-i kuú we. ² Api cápínepo mámi, kénacape áke nkpáni ripoo ricuruu-i we. Yeesu un Nsímé Kecire pi céési. ³ Pinyine api ne kékankáláká u weri ke písoi pina api n topori. ⁴ Amá api pōone piké Yeesu ke nyíse, ke písoi api kulú ní tōsí nnya. Api kulee kpe-i ke Yeesu uu ní we piriye, api kupóle kpē kumúhé ke Yeesu uu n nyenu kékankáláká kē cepísepo ne kerisánjáápōré. ⁵ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu kékankáláká maa re: Kenépipi, ne apókope pō sárei. ⁶ Isé picélaa pinyine pēe kei n tú api písifa-i túhaane re: ⁷ Yo nnya nmaa ke usoi nkó uu nní lē símisi? Uléécaá kuu lámisi. Wóo yé mpíí fe uké akópe sárei, Uléécaá memáá? ⁸ Yeesu uu pinfasimé cérupo uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ⁹ Ké kékankáláká ní maa re: Ne apókope pō sárei yee pólú nēe ké ke ní maa re: A yisi aa ripósánjáápōré pílesi, aa sone yee yé m pólú? ¹⁰ Ne la ké nó céreise re Usoi Kepipi ye ketē kecáá rínanje mále keké ne písoi akópe pi sárei. ¹¹ Uu pēe kékankáláká rinóo pimáa kpá re: Née pō ma, a yisi aa ripósánjáápōré pílesi aá kulu. ¹² Utisi uyē uu mpa úye inípe-i yisi uu mese ne mese urisánjáápōré sákaa uú kulu. Ai písoi maamáci wai api Uléécaá ríyu waise pin máíkee re: Ari pikai mewai mmé meco yenaalē.

Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Luki 5:27-32)

¹³ Ke Yeesu uu Kalilee kupiye ritime-mē m pele, písoi kulú api ukemé n sónaapo un pi céési. ¹⁴ Kuu n tósu, uu Alifee uhmáne Lefi yenu un lampoo keyó-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. Lefi uu yisi uu u tiki. ¹⁵ Ke Yeesu uu Lefi keyo-i iluke n le, u ne pilampooyó meyā ne pikópekó ne upipiretiki pēe kesé li. Písoi meyā pēe ye u n tikilē. ¹⁶ Ke isé picélaa pēe Pifarisi kulamaasinelee-i ní we api Yeesu n yé un ne písoi pē mpuri iluke le, api upipiretiki maa re: Yo nnya ke Yeesu ne pilampooyó ne pikópekó api kesé le? ¹⁷ Yeesu uu pinsímé kóm uu rinóo pi yósu re: Ai písoi pēe isare n láárú nnya ke upóise uú we, amá pitóikó nnya kuú we. Ai písoi pēe aseí n tikilē píséi kamí ka, amá pikópekó nnya kamí ka.

Yeesu ye anóopahaa nstmé wai
(Matiyee 9:14-17; Luki 5:33-39)

¹⁸ Keyáa keniyine ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api anóopahaalē, písoi api peē ha Yeesu pise re: Yo nnya ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api ye anóopaasi, pó pikó ápi ye pee a paasi? ¹⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nó músu re usoi yé písóonne anyá n wai upisane api pee anóo m pahaalē? Aaí, mmē nín we. Kumúnjé kpē nnéi ke unósikó uu anyá n wai, ápi anóopaasine. ²⁰ Amá keyáa ye weme kapi yé unósikó pikεcεpe ní lese. Keyáa kē ken n tu, pi yé anóopaasi.

²¹ Uka úu ye kusánjáa fale kepampi ne kusánjáa kpure tápisi. Li ye kukpure injme túúnle ai kupóle pérese. ²² Uka úu ye kó píta pelé kukónenunf kpure-i sùú, lin lē n wa, píta pē ne ye anúrj tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúrj ye méwoo wa. Amá kunúrj fale-i kapi ye píta pelé sùú.

Yeesu yee kewénteyaa ute
(Matiyee 12:1-8; Luki 6:1-5)

²³ Kewénteyaa ketúnjé keniyine ke Yeesu ne upipiretiki api imúy inyine kecare-i sónε. Upipiretiki api pee ricéetime mepipi n kpéeni pin ne tósu. ²⁴ Pifarisi api pee Yeesu maa re: A ripáí mmε-i ke pipópiretiki api ní we. Yo nnya ke pipópiretiki api lē ke irósé ii kewénteyaa ketúnjé n yúlu wai? ²⁵ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ani lē ke Tafiti uu n wa keyáa kē ke nkú nn u ne upikó m pekési píkaí kéenleε? ²⁶ U Uléécaá keyo lonle, uu akpónó kapi Uléécaá n yekei takai. Apiyataa yee ye kumúnjé kpε-i Uléécaá usina. Irósé kémεε, pepee ye Uléécaá inyóonse n wa nmanε pee ncée má re piké akpónó nyē takai. Mpá ne lē, Tafiti ne upikó ye a takailε. ²⁷ Yeesu uu kó pimáa pí kpá re: Ai kewénteyaa nnya kapi usoi wa, amá usoi nsone nnya kapi kewénteyaa wa. ²⁸ Lē nnya ke nē Usoi Kepipi am kewénteyaa ute.

3

Utisi uyee kunípe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Luki 6:6-11)

¹ Lē memáá, Yeesu uu kuyómeyáhaalee-i peeri. Utisi unyine ye pee kei wεle un kunípe kópe má. ² Pepee keyáa kē kei ní we, api kutu n cólē te Yeesu yé kewénteyaa ketúnjé utisi uyē paiseε? Likumúnjé re kewáána kapi ye n wéési piké ne Yeesu n tí. ³ Yeesu uu unípekópekóo uyē maa re: A yisi, a nyere nmpá úye uké pó yé. ⁴ Yeesu uu pee pepee nní n nyáneí pise re: Iye kai irósé kémεε pise? Li pise re tóké lisone wa kewénteyaa néε likópe kai pise re tóké wa má? Li pise re tóké usoi nfaa lo néε li pise re tóké n kpu? Amá ápi nmurei piké Yeesu rinóo yósi. ⁵ Yeesu uu pinnéi nyáneí, piico ii kuwóí u wai háí. Uripóo ari caai, atu kapi m má nnya. Yeesu uu lē memáá u utisi uyē maa re: A kupónípe né ritunáme. Kuu yé kunípe riintunápó, kunípe aku pélu. ⁶ Pifarisi api kuyómeyáhaalee-i léeri, pi ne pepee Erooti kemúnjé ní tikilē api mese ne mese cápine piké yé te iye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Pisoi kulúí ye Yeesu-i sónaapó

⁷ Lē memáá, Yeesu uu kei pi yá, u ne upipiretiki api Kalilee kupiyε ritime sí. Kalilee pikó meyā pee pee u tikilē. ⁸ Yutee ne Yerusalem ne Itumee ne Yuritεe metérj ne Tiiri ne Sitóo sité pikó meyā pee pee kó ukemεε sónaapó. Uliwaiwai kapi n kó yee ne pi sónaapó. ⁹ Yeesu uu pee upipiretiki maa re piké kúninóí kunyine u nyóonse, písoi ápi kape u nyikii nnya. ¹⁰ Ai líka,

kuu písoi m póisente meýá nnya ke pitóikó tərəə api yóənepə, ḿpá úye un náási uké u ríca. ¹¹ Ḿpá kumúnjé kúye-i ke aníri aa u yē, a ye u riwulale, an pupukεε re: Pə Uléécaə Kεpipi lε. ¹² Yeəsu uu rinóə a he ne rínanje re: Ani kapε tíyεse unyine uké céri re néε úye.

Yeəsu ye pitume kefi ne pité wée
(*Matiyee 10:1-4; Luki 6:12-16*)

¹³ Yeəsu uu lē memáá riyópe taá uu písoi pē kuu rí la séi api u tiki. ¹⁴ Uu písoi kefi ne pité wée. U pi wéele re u ne pē piké n we uké ye kə pi tū piké ne Nléécaasimé rikóónú. ¹⁵ Uu kə rínanje pi he piké ye ne aníri lakase. ¹⁶ Písoi kefi ne pité pē kuu n lése pεε Siməə ke Yeəsu uu rinyíri n he re Piyεε, ¹⁷ ne Sepete sipipi Yakupu ne uuwā Yohani ke Yeəsu uu rinyíri n he re Pəwanεrekeεe. Tínyíri tē aseí re ikónε pisenkeε. ¹⁸ Ne Antiree ne Filipu ne Patelemii ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kepipi Yakupu, ne Tatee ne Siməə yeε pεε ukuyu pimúlé kecáá n təpu, ¹⁹ ne Yutasi Isikariyəəti yeε Yeəsu n tī uu piláarə anipe-i wai.

Yeəsu pikó ye piwélaa u ha

²⁰ Lē memáá, Yeəsu uu kέyə-i pεeri. Písoi api kə pikálaa u kpá, u ne upipiretiki ápi pεε kέyú yē piké iluke li. ²¹ Ke Yeəsu pikó api lē n kə, api piwélaa u sí piké ne u kui pin músu re li yé u m pansεle.

Yeəsu ye pεpεε ukεcáá nkópe n símisi rinóə pεse
(*Matiyee 12:22-32; Luki 11:14-23; 12:10*)

²² Uléécaə isé picélaa pεε Yerusalem n léeri apí m máikεε re Pelisepule kuu héesi. Api kə re aníri uyəəpi nnanje kuu ye ne aníri lakase. ²³ Yeəsu uu pεε pi séi uu kenýárū pi maa re: Iye ke Setani uu ye Setani lakase má? ²⁴ Kuyóəpiyu kuse písoi pin n təpu, kuyóəpiyu kpεε kpine. ²⁵ Lē cirε kέyə keεe písoi pin n təpu, kέyə keε kpine. ²⁶ In lεε ni, Setani un ne uricuruu n təpu, pihóəneε pin ukuyəəpiyu-i n we, unnanje rín nəjine. Amá méwəo knn waine.

²⁷ Úye un n la uké unáñε-nanje keyə-i lə uké ulikó yəsí, u ye unáñε-nanje uyē íñme paasile. Umεpahaa maá kuu yé fe uu lεlεε ukεyə-i rí we nnéi yósu. ²⁸ Asei kam nó símisi, akópe nnéi ne alé ye kusárei wele. ²⁹ Amá úye un Nfáasəne n lámaankeε, akópe nyē áa kusárei we, atenεciré ye nyε. Mesére kaa yé u m póriilē.

³⁰ Kapi Yeəsu rí maa re u aníri héesile nnya kuu mmú pi rihaa.

Yeəsu uni ne upiwā
(*Matiyee 12:46-50; Luki 8:19-21*)

³¹ Yeəsu uni ne upiwā api péé hapə, api ketahai nyere, api usoi tumpə re piké u séeme. ³² Aí ne sá písoi kulúí pin Yeəsu kálaalē. Api pεε u maa re: A nyere nké, upóni ne pipówá ye pó wéési. ³³ Yeəsu uu rinóə pi yósu re: Wóo unéni? Píye pεε pinéwá? ³⁴ Uu pεε lē memáá písoi pεε nní u n kálaalē wérii uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí. ³⁵ Úye un Uléécaə mela n wai, uyεε unéwá néε unéyéi néε unéni.

4

Ulukaa kenýárū
(*Matiyee 13:1-9; Luki 8:4-8*)

¹ Ke Yeəsu uu icélaa Kalileε kupiye ritime-i n kpálē, písoi kulúí api u kálisi ai tósu uu mεse ha kúninəi kecáá tone. Míni kecáá ke kúninəi kpē

aku tósilē, pisoĩ pi n meritime nyenu. ² Sinyárū kuú nē icélaa meyā pi céesi. Uu icélaa iyē kémee pi maa re: ³ Ani kutu ricō ani kóm! Utisi unyine yee ilukepuri pifóme leeme. ⁴ Kuu n fóm, ilukepuri icō ii ricéetime-i lólu, sinúipi asi i le. ⁵ Icō ii kepare kecáa kei ke ntaai nín m piye lólu. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mese nē mese lelu. ⁶ Ntunē nn tapu. Ke inínjĩ fi m papisi nnya, melei ame kóosi. ⁷ Icō ii sinípeleépi kepáapáá lóipo. Sinípeleépi sē asi melei hila, áme pee apipi toresi. ⁸ Amá ipuri icō ii ketē sone nē sá, ii lelu ii papisi ii kō apipi toresi, iwéhe icō afeetaani, icō kuwóo nē kefi, icō píle. ⁹ Yeesu uu pi maa re: Uye un ukóme uké kō.

Yo nnya ke Yeesu uu nē sinyárū céesi?

(Matiyee 13:10-17; Luki 8:9-10)

¹⁰ Ke Yeesu uu lē memáa iyaa n léepō, pepere nē u n kólē nē upipiretiki kefi nē pitē api u pise re uké sinyárū sē aseĩ pi símisi. ¹¹ Yeesu uu rinóo pi pese re: Nō nē Uléecaa iyōopi nsímé mee m pékaalē picére masile, amá picō ye nípá yo kómēile yare sinyárū.

¹² Pi ye n wiilenle, amá ápi kō pee nyáni. Pi ye kutu n cōlenle, amá ápi kō pee kómēi. Lelēe re ápi ye ηmurei piké piisoi conse, Uléecaa uké piakōpe pi sárei.

Yeesu ye ulukaa kenyárū aseĩ lese uu stmisi

(Matiyee 13:18-23; Luki 8:11-15)

¹³ Yeesu uu pee pi maa re: Ani kenyárū kē kōo? Nōnsá ke n kō, íye kani yé pee nē sitórōo nsí nnéi kō má? ¹⁴ Kei ke Yeesu uu pee kenyárū kē aseĩ pi lese re: Li nkpáni yare nléecaasimé ke utisi uyē uu fóm. ¹⁵ Pisoĩ picō isoi ye ricéetime tē mecō wele. Pin nléecaasimé n kō, Setani uu mese nē mese nléecaasimé kapi pikemee n fō kpóupō. ¹⁶ Keparetē kee we yare pepere nléecaasimé n kō api mese nē mese piakij kémee n yósu nē mpóonare. ¹⁷ Amá ápi ye tíyese nké pikemee inínjĩ wa. Nn ye pikemee nánai. Ncōj ní-ye nēe íwe íye in n ka nléecaasimé nnya, nfatene ní nē pi kpi mese nē mese. ¹⁸ Pisoĩ picō ye we yare ketē kee sinípeleépi m má. Pi ye nléecaasimé kónle, ¹⁹ amá ketē kecáa likó nfasimé nē lálala lee ró n kíraasente nē memá ai nléecaasimé hila, nín ye pee kerómee líka yoriye. ²⁰ Pisoĩ picō pin we yare ketē sone. Pi ye nléecaasimé kónle api n yósu nn pikemee pelu nn linyine yoriye. Nléecaasimé nn picō kémee nkáripĩ wai, nn picō kémee nē kumúnjé wai, nn picō kémee meyá wai.

Kéfiraa kenyárū

(Luki 8:16-18)

²¹ Yeesu uu lē memáa pi pise re: Unyine yee kéfiraa riséle uu kucári ke kipi nēe uu ukefine metene ke pésu má? Nénte kelō caca kapi ye ke ritosi ake pee nípá úye n kpáiiilē? ²² Lē nnéi lee pee m pékaalē ai kúyene wai, lē ke nípá úye uu pee kúyene ní we ai metéi kémee léeri. ²³ Uye un ukóme uké kō. ²⁴ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ani nómenécíre tí nē lē nnéi kani n kómēi. Kulū kpē kani ye nē ní musí ke Uléecaa uu nē nó músune. Ticuruu u yé kusá nó rikpá. ²⁵ Likumúnjé re uyee m má kapi ye pípa rikpá amá úye unsá m má, nípá nkáripĩ ní-ye kuu má, pi n yósune.

Ilukepuri yee nē iricuruu n le kenyárū

²⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: Uléecaa iyōopi ye kō we yare usoi unyine yee ilukepuri ukecare-i n fō. ²⁷ Lē memáa, nípá un kesine nēe ketúnjé n loni

née un n nyáni, ilukepuri ye lelule in pelu úu nyu lelee i m peise. ²⁸ Ketē ticuruu kee iluke peise. Kuhéere kpee ye mefoi pi, lē memáá ripipi ari tóresi, ari metóroo pelu. ²⁹ Tin m pi, usoi uu ritéhe múlú. Kúkpaa kpee lē tu.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū
(Matiyee 13:31-32, 34; Luki 13:18-19)

³⁰ Yo kari yé kō ne Uléecaa iyōopi múñeisenē? Kenyárū kéye kari yé ne linsímé wa má? ³¹ Uléecaa iyōopi ye we yare mpuri yuke-yuke nnyine. Kelukaa-i, mme mee ye ketē nnéi kecáá ipuri kecōpe nsírísá. ³² Amá melukaa-maá, n ye lele nn papisi nn wai kuléé kpee kecāre-i aco mpiye n fe. Nkuléé yeé ilése kecīre wale, sinúipi asi ikecáá ayámé wapisí.

³³ Sinyárū nsí sicō ke Yeesu uu ye ne nípá úye céesi. Pēpēe kutu u n cólē mekome kuu ye ripái uú ne céesi. ³⁴ Uu ye píkai símisi kúu kenyárū n wa, amá lin u ne upipiretiki ŋmane rin-yá, nípá yo asei kuu ye pi lese.

Yeesu ye meyo píima menyine riséése
(Matiyee 8:23-27; Luki 8:22-25)

³⁵ Keyáa kē cire nnyóó, Yeesu uu upipiretiki maa re: Tóké míni kuwélé kucō-mē ha. ³⁶ Api risoiwuí yá, upipiretiki api kúninói kpe-i kuú pēe n tū ne n térélē. Aninói aco an kō pikeyúrí we. ³⁷ Kei ke meyo píima menyine ame pipépe kori ániwalé aa kúninói-i n léeripō míni ame pēe ku n yipu. ³⁸ Kumúnjé kpe-i, Yeesu un kúninói kémee kepīre-pō we, un lōni, tíyu tin tíyulaa kecáá lálalē. Upipiretiki api pēe u yónse api u maa re: Sáa, pō séélenle tóké kpíi? ³⁹ Yeesu uu yáka-yaka uu kuyō cési uu míni maa re: Séé, a nñesi. Kuyō aku kéu ai nñesi. ⁴⁰ Yeesu uu lē memáá upipiretiki pise re: Yo nnya ke iwame ii nó wa? Nōn ne nfatene máa? ⁴¹ Amá ai iwame píima pi wai apí m máikēene re: Usoi úye kecīre ye nkó kaí ne kuyō ne míni ripéne lin u pakarelē?

5

Yeesu ye untrihélaa pōise
(Matiyee 8:28-34; Luki 8:26-39)

¹ Lē memáá, api Kalilee kupiye téré api Kerasaa ketē lōni. ² Ke Yeesu uu kúninói-i rincúlame, uú ne usoi unyine yee akpíí-mē n léeri sáne. Kunirilá kunyine kpee ye utisi uyē m pekési. ³ Akpíí-i kuu ye n sói. Usoi uyē úu kupahaa we. Mpá akpanii, ápi ye fe piké u paasi. ⁴ Mēpehē kulúí kapi ye uana ne nweni hōpi api uanipe ne akpanii paasi, amá u ye ipehe iyē nnéí túúnle. Uka nnanje ŋn pēe tulaalē nké ne utisi uyē tí. ⁵ Ketúnjé ne kesine kuu ye akpíí-i ne akúú kecáá n kōnnii un pupukēe, un umecire itóí wai ne apare. ⁶ Uu Yeesu ketaa-pō yenu uu pēe wurupō uú ha ukeyu-i wúla ⁷ uu pupēi re: Uléecaa yee nípá yo kecáá n tū Kepipi Yeesu, tó ne mpó ne ŋ-ye? Ne ne pó ténile, ne Uléecaa rinyiri, kape íwe né wa. ⁸ Yeesu ye kunirilá kpē tinóo he re kuké utisi uyē kémee le. Lē nnya kaku lē máikēe. ⁹ Yeesu uu kō ku pise re: Iye kapi ye pó sée? Aku rinóo u yósu re: Pi ye né sée re kulúí, likumúnjé re tō kulúí wele. ¹⁰ Akú ne Yeesu tēni re úu kape a lakase aké kuyu ketō rilóó.

¹¹ Kúfōñlee píima kunyine ye pēe kei rikúúésaa-i túkurile. ¹² Aníri aa pēe ne Yeesu tēni re: A ncée ró he tóké áfōñ nnyé ló. ¹³ Yeesu uu ncée he. Aníri aa utisi uye-i léeri aa áfōñ lōni. Kúfōñlee kpee tu yare áfōñ ákotokú até (2.000). Áfōñ nyē nnéí aa wuru áa ne rikúú cépi áa ha ne mínimaa-i kpúupō. ¹⁴ Písoi pēe pēe a n sēni api wuru apí ha ne nsímé kuyu ne siyupi kóónú. Písoi api sí piké lelee n wa yē. ¹⁵ Api Yeesu-i sí api utisi uye pēe aníri

kulúí n héesi yenu un tū ne ukeyu cáká-cáká un kò lapaalē rísonē, ai iwame pi wai. ¹⁶ Pē nnéí inipēē-i kai lē n wapisi api lē ke aníri aá ne utisi uyē-i rí le keenkēē ne lē kai áfōn n wa. ¹⁷ Api pēē Yeesu suúluse re uké piketeni-i le. ¹⁸ Ke Yeesu uu kúninōi-i n loni, utisi uyē uu u suúluse re u yé u ritiki. ¹⁹ Yeesu uu ncéē u he, amá u rinóo u he re: A kui aa pipókó leepō. Aa lē ke Upíima uu íwe pó n tē uu pó wai pi keenkēē. ²⁰ Utisi uu mesei pele uú ha ne nsímé mmē kóónú kuwélē kpe-mē kapi ye n sée re Ayu Kefi ketē. Pē nnéí pēē ye n kō, nnóo kai ye pi yi.

*Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kò unósi unyine pōise
(Matiyee 9:18-26; Luki 8:40-56)*

²¹ Lē memáá, Yeesu uu ne kúninōi míni ritime rico tēí. PISOI kulúí api kò kei lē u n kálaalē. ²² Kei ke Pisui fi kuyomeyáhaalee uwéése unyine kapi ye n sée re Yairusi uu Yeesu yē uu uana metene wula. ²³ Uú ne Yeesu meyansei tēni, uu re: Kenékpérepí ye kekpo tule, a kam, aa anípe kekecáá láa líké ke yoriye áke kape kpu. ²⁴ Yeesu uu ne nsé u péne. PISOI kulúí pin u nyikii pin ne u tikilē.

²⁵ Kumúnjé kpe-i, unósi unyine ke ménye ame n foho hái inmē kefi ne ité-me un kei we. ²⁶ Pipóise meyā kuu rika ai u pelu, usiwóo nnéí asi kò itóí iyē-i tene, úu kò pēē peí. Amá itóí in nákiíselē. ²⁷ Kuu nní Yeesu nsímé n kómaalē, uu pēē riwúí tē-i lompo uu kepíre-mē Yeesu ilū ca. ²⁸ Likumúnjé re u ukefa-i písímé masí re: Mpá Yeesu ilū ηmane kam fe amí ca, né peí. ²⁹ Kuu lē tíncá, ménye mee pēē n foho ame mese ne mese nyere, uu pélu. ³⁰ Yeesu uu cérupō re unnahe ye pikei yisile. Uu riwúí tē kecōpe panse uu pise re: Wóo inélū tica? ³¹ Upípiretiki api rinóo u yósu re: Pō nyánile re pISOI ye pó nyíkiilē, aa kò pēé m písei re wóo pó ricaa? ³² Yeesu uu uilúké paí uké uyee u rírcá yē. ³³ Unósi uyē uu pitérii kápáá ne iwame mepehē. U lēlē n wa nyule. Uu lē nnya Yeesu ana metene wula uu aseí nnéí u símisi. ³⁴ Amá Yeesu pōo u maa re: Unékpére, mpófatenē ye pó yóriyēle. A n ηme ne nkíññe ipótóí iké tene.

³⁵ Uu kahanē nkpáni nsímé n tene ke pISOI pēē Pisui fi kuyomeyáhaalee uwéése uyē keyō-i n léeri apí maa re: Kepówá ye nkpo masile. Yo nnya kaa nkpáni Ucélaa méwoo cónjē? ³⁶ Amá Yeesu uu nkpáni pianōo nyē kutu rico, uu kuyómeyáhaalee uwéése maa re: Kepówuú áke kape tō, mpókó yee re a ne kefa tene. ³⁷ Lē memáá, úu úka ncéē he re uké u sarū, insá Piyee ne Yakupu ne Yakupu uwā Yohani. ³⁸ Kapi kuyómeyáhaalee uwéése uyē keyō n tuipō, iwóo ke Yeesu uu kō. PISOI ye pēē ikpōtu wóriile pin pupukēē. ³⁹ Uu lompo uu pi maa re: Yo nnya kani iwóo líkirelē nōn kò tēni? Kekpérepí kē áke kpu amá ke lonile. ⁴⁰ Api pēē Yeesu n sénnyí. Yeesu uu pēē lē memáá pi leseri. U ne kewá kē usaa ne keuni ne upípiretiki pitaani pē kuú pēē n tési api kei ke kewá kē aké rí we lompo. ⁴¹ Uu kewá kunipe tini uu ke maa re: Talita kum, lí aseí re kekpérepí, a yisi, néē rinóo pó he.

⁴² Kekpérepí áke mese ne mese yisi áke nsé kápáá. Anmē kefi ne até kake ye m má. Kapi mewai mē lē n yé, ai nípá úye nnóo yipu. ⁴³ Yeesu uu lē memáá pi kúrúrise re ápi kape tíyese unyine uké céri. Uu kò pimáa pi kpá re piké kekpérepí kē iluke he.

6

*Nasareti pikó ápi Yeesu ne kefa tene
(Matiyee 13:53-58; Luki 4:16-30)*

¹ Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi uu kuyu kpe-i kuu iwá n li kémee sí, upipiretiki api u tiki. ² Ke kewénteyaa ketúné ake n tu, uu Pisuiŋi kuyomeyáhaalee-i lompo uu pisoí n céési. Nsímé nn nnóo pisoí píima pē nnéí pēe kutu u n cólē yipu. Apí m píseine re: Yei ke nní ye nnéí ai mpíí u lénti má? Mewéésešohó méye mpuri kai nkó nní hé má? Iye kuú ne mewaisaŋa mmé mpuri wapisi má? ³ In ne Maari kepipi uséréé? Nénte upiwā pēe Yakupu ne Yosee ne Yuuti ne Simóo? Ai upiyei pēe nní keróope wee? Nní nnéí ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene. ⁴ Yeesu uu pēe rinóo pi pēse re: Antepu kuyu cire-i kapi ye u lómiise. Umpuri pikó ne upiyokó pēe ápi ye u waise. ⁵ Yeesu úu lē memáá fe uké mewaisaŋa piwai rikpá, insá pitóikó pinyine kecáá kuu anípe rinláa uu pi poise. ⁶ Ai Yeesu píri wai kápi ne kefa u n tene.

Yeesu ye pitume kefi ne pité túmēi
(Matiyee 10:5-15; Luki 9:1-6)

Lē memáá, Yeesu uu ayu aco nyee ne kei n kólē kémee sí uu apisoi nléecaasimé céési. ⁷ Uu pēe upipiretiki kefi ne pité séi uu pi tum pité pité, uu rnanje pi he re piké aníri n lakase. ⁸ Uu rinóo pi he re: Ani kape kunaapi memáá líka rimúlú yarē iluke née kulóo née kewóo re ncée kani ne sí. ⁹ Amá uu re: Ani anéeri metane mese mese tánti, amá ani kape sitúkanka sité sité tánti.

¹⁰ Uu pimáa pi kpá re: Nōn kényó kénye-i n topile, ani kei n tū hái ne kumúnjé kpe-i kani kuyu kpe n yisine. ¹¹ Pisoí pin yei kusáne piyóó nó n yē née kutu kápi nó ricó, nōn n tósu, ani nōanána nkoŋo péi. Liké pi nyíse re pi Uléecaa nsímé pipakare ye. ¹² Pipiretiki pē api ncée pōlo api pisoí nléecaasimé n símisi pin tee re piké piméfine conse. ¹³ Aníri meyā kapi lákase, api pitóikó meyā kecáá mékpo kōoni itói ii tenente.

Yohani Uniwolé nkpo
(Matiyee 14:1-12; Luki 9:7-9)

¹⁴ Lē kai wa Yeesu rinyiri ari mpá yei kóónú, uyóopi Erooti utú ne Yeesu nné kóm. Pisoí api pēé n símaanke re: Yohani Uniwolé ye pikpōkpō kémee yisile, lē nnya kuu nní rnanje má un mewaisaŋa wapisi. ¹⁵ Picó pin máikee re Elii lo. Picó pō te mekee antepuye kecōpe use unyine lo. ¹⁶ Amá ke Erooti uu lē n kō, uu re: Yohani uyē tiyu kam n tíyese api tólu yee yisi.

¹⁷ Likumúnjé re Erooti ricuruu yee rinóo hé api Yohani paasi api kukpaniilee-i sápo. Ai líka nnya ke Erooti uu lē wa. Erooti ye pēe uumaa Filipu unōsi Erootiyati yōsilē. ¹⁸ Kai lē n wa, Yohani uu pēe u maa re ái ne risá re uké uumaa unōsi yōsí. ¹⁹ Erootiyati uu lē nnya Yohani ukefa-i wai uu ncée wéési uké ne u kpu. Amá úu fe. ²⁰ Ke Erooti uu pēe Yohani m pakarelē un kō nyu re u aseí tikilenle, uisoí in kō kecire we nnya, Erooti úu ye pēe Yohani kecáá kō, un unsímé kutu n cōlē n ye u ricōŋle, mpá ne lē u kō pēe mpikome lalē. ²¹ Amá keyáa sōne ake Erootiyati leeri. Ke Erooti uu ukemarēyaa anyá n wai, uu lē nnya sóóni uu ukuyu pinaŋe-naŋe ne písóoca piwéése ne Kalilee ketē pisoí kecire sélei. ²² Kei ke Erootiyati ukpére uu kenýankale-i lompo uu yésu ai Erooti ne upisane nnéí larisi. Uyóopi Erooti uu ukpére uyē maa re: A lelee ripóo pō ní we né we, ké pō li hé. ²³ Ai wai úu ha ne wéeri re: Pōn yo né n we, né pō li hé, mpá in kenéyóopitē kuwélé, né pō hé. ²⁴ Ke ukpére uyē uu kekále-i n léepo, úu ha úní pise re: Yo kuo yé pise? Uyē uu u pēse re: A Yohani Uniwolé riyu pise. ²⁵ Uu mekekeee uyóopi-mē pele uu u maa re: Ne la re a nfáani Yohani Uniwolé riyu kecáripí-i né

ritosi. ²⁶ Uyóopi ripoo ari caai, amá uawéeri ne pisáne isei nnya, ái kúyule we. ²⁷ Uu mese ne mese uuméré use yukuse re uké ne Yohani riyu u kam. Uméré uú ha uriyu talu kukpaniilee-i. ²⁸ Uu ríyu képelente kecáá tósi uú ha ukpére uyē ti múise, ukpére póo úni ri pa. ²⁹ Ke Yohani pipiretiki api lē n kō, apí weri api u kpísi apí ha kulesi.

Yeesu ye písoi ákotoku anupū (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)

³⁰ Yeesu pitume api Yeesu keyúrí cápine, api lē ne lē kapi n wapisi ne lē kapi písoi n céesi u keenkēe. ³¹ Písoi pee Yeesu-i n sónaapo ne pepe ukemee ne léeri ye kulú tósile. U ne upipiretiki apí ye pee nkpáni kéyu yē piké iluke li. Lē nnya ke Yeesu uu pipiretiki maa re: Tóké iyaa le, kei ke písoi apí rí we aní ha nkáripu wéntē. ³² Api kúninói loni piké kei ke úka úu rí we ha. ³³ Písoi meya apí pimétóhē yénu api kō pi ceru. Ayu nyee ne pi n kólē nnéí písoi api ntóo wai api kei kapi n sí pi fósu.

³⁴ Ke Yeesu uu kúninói-i n léeme, uu písoi kulú yenu ai íwe u wai re pi pee we yare isee yee íi usé m má nnya. Uu mese picélaa pi loni ai náhái háí. ³⁵ Ke itunje ii n tene, upipiretiki apí ne u kō api uu maa re: Líka ái kelō nké-i we. Lē memáá, itunje ye kō tenele. ³⁶ A pi maa re piké ha siyupi ne ayu nyee ne ró n kólē kémee liluke-luke lééri. ³⁷ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ani nórínécúruu liluke-luke pi he. Api u pise re: Tō nkpéni sínle toké nwóoweni mepipi píle píle meté ne akpónó lō ari pi pa piké li néé? ³⁸ Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Ani ha ripaí. Api píseine api limemáá Yeesu rinóo yósu re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité. ³⁹ Uu pee rinóo pi he re piké meyúí péni kecáá awúí awúí pi tonse ⁴⁰ apí anái anái túnti, aco písoi píle píle, aco kuwóo kuwóo. ⁴¹ Uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité iyē kpísi, uu keyóme weríi, uu iluke iyē kecáá Ulééca pōonee. Uu lē memáá akpónó kpókarine uu upipiretiki pa re piké písoi hōone. Uu kō ikpíntomé ité iyē pinnéí hóone. ⁴² Api pinnéí le apí lepu. ⁴³ Upipiretiki apí akpónó ne ikpíntomé kerí cápínente ai anéré kefi ne até yipu. ⁴⁴ Peepe iluke iyē n li kémee pitisi ye lele ákotokú anupū (5.000).

Yeesu ye míni kecáá sōne
(Matiyee 14:22-33; Yohani 6:15-21)

⁴⁵ Yeesu uu lē memáá mese ne mese upipiretiki rinóo he re piké kúninói lō piké ha rikóitime ríco-pō u m mé, Petisayita kuyu kuwéé-mē, uyē uké pee kumúnjé kpe-i písoi n kúúnse. ⁴⁶ Kuu písoi rin-yá, uu riyópe taá uké keyóme yáási. ⁴⁷ Kai nnyóó rí wa, kúninói kun mínimaa kecōpe we. Yeesu pōon umecire ketē mmé we. ⁴⁸ Uu yénu re kúninói pitíkkí ye íwe pi waille, likumúnjé re mē kapi n sí ke kuyó píima kunyine aku pépuri. Tiweeki kumúnjé, uu pikuwéle-mē n sōnepō míni kecáá, un la uké pi rifaau. ⁴⁹ Kapi u n yé un míni kecáá sōne, api músu re képirii-pirii kenyine ye ke, apí pipupukēe loni. ⁵⁰ Pinnéí pee meyíkíyiki u yē ai pi túftúise. Yeesu uu pee rinóo pi maa re: Iwame íi kape nó wa, né ηmaa lo. ⁵¹ Uu limemáá kúninói-i pi leepo, kuyó aku kéu. Ai píri pi wai háí ⁵² likumúnjé re piakin ntake nnya, apí pee akpónó mewaisaηa mē kō.

Yeesu ye Kenesareti ketē kémee pitóikó pōise
(Matiyee 14:34-36)

⁵³ Metéj-maá apí Kenesareti ketē tulu, apí rikóitime pikuninói karií.
⁵⁴ Kapi kúninói-i n léeme, písoi apí mese ne mese Yeesu ceru. ⁵⁵ Api ketē

kē nnéi kónú, apí ye pin n kō te u yei we, api kei nnéi ne asánáapōré kēmee pitóikó u n sónaapō. ⁵⁶ Pi ye kényaála-i pitóikó nánjaisele siyupi ne ayu ne awosoo nye-i kuu n sōne apí ne u n téni re uké tíyese pitóikó piké múpá uketukanka nnōo rica. U ye pē nnéi pēe u riñca pōisentele.

7

*Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nsmé
(Matiyee 15:1-9)*

¹ *Pifarisi ne *isé picélaa pinyine pēe *Yerusalem n léeri api Yeesu kewúipi wai. ² Apí upipiretiki pinyine yenu pin iluke le ne anípe kperinkpekóó, apí pianipe nale yare kai piinyekii kēmee m pise. ³ Ke Pifarisi ne *Pisuifi picō nnéi apí meyansei pikpure inyekii m múlĕ nnya, pinsá n̄sone n nale, apí ye li. ⁴ Pin kō kuyáa n leeme, pi ye piinyekii menale mē nalele api kelenle. Pi ne pimekpurewai meyā yare nní piheehere ne sicáripí ne apóri pihere múllenle. ⁵ Pifarisi ne isé picélaa api pēe u pise re: Yo nnya ke pipópiretiki apí pirókpure inyekii tikilē pin ne anípe kperinkpekóó iluke le? ⁶ Yeesu uu rinóo pi pēse re: Asei ke *antepu *Esayi uu mekēe-me nónnésimé yémmē. Nō kecáá kecáá mewai pikó le yare ke Esayi uu n wói re Uléecaa ye maa re:

Nnōo-i n̄mane ke pisoí mpí api ríyu né waiselē, amá apí pēe pisifa-i ne né kólē.

⁷ Piíyáhaa ye likpárakóó le.
Pi rinyale pin sisoipipi inyekii kpísi
pin céesi yare inékó ye nyi.

⁸ Uléecaa isé kani kepíre ritō ani sisoipipi inyekii m múlĕ.

⁹ Uú nōj te: Ani rin̄móópú ani Uléecaa isé kepíre tō aní ne nínénnyékii picélaa kényu mahani. ¹⁰ Ticuruu *Moisi ye mekēe-me maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kō re úye un usáa née úní anóo n wa, li pise re piké liute kpu. ¹¹ Amá n̄ó ne ye re: Usoi un usáa née úní m maa re: Lē kuú pēé ní la uké ne u lē Uléecaa hele, ¹² ani ye liute riyá uké linyine licō piwai usáa née úní rikpá. ¹³ Méwee mē yee tíyesele ani Uléecaa Nsimé cókoi ne nínénnyékii isé kani n yekeilē. Mewai mē meco kani n wapísi ye kō piyele.

*Lēle ye usoi mékperinkpe n waise
(Matiyee 15:10-20)*

¹⁴ Yeesu uu limemáa pisoí picápine kpá uu re: Ani nónnénéi kutu né rico ani kóm. ¹⁵ Litahaikó líka ái we lee yé lin usoi kēmee n lō, ai Uléecaa inípee-i mékperinkpe u waise, amá lēle usoi kēmee n léenti lee ye Uléecaa inípee-i mékperinkpe u waise. [¹⁶ Uye un ukóme uké kō.]

¹⁷ Ke Yeesu uu pisoí pē kecōpe n yisi, u ne upiretiki api kényo loni api kenyárū kē aseí u pise. ¹⁸ Uu rinóo pi pēse re: N̄ó ticuruu áni kō mesōho máa? Lē nnya, áni nyu re lē nnéi lee usoi kēmee n léeripō ái yé fe líké Uléecaa inípee-i mékperinkpe u waise? ¹⁹ Likumúnjé re ái urikij kēmee kai léeripō, amá kuloi-i le, uu kō pēé cukú. Yeesu memaa mee nyíselē te iluke nnéi ye kuluke wele. ²⁰ Uu pimáa pi kpá re lēle usoi kēmee n léenti lee ye mékperinkpe u waise. ²¹ Liriyíkí re usoi kefa-i ke simúnjé kópe nfasimé ne iwásáa ne piyaa ne pisoikó ²² ne ucō unōsi née ucō ula kuwáncō piwai ne memá nnáapí ne rikpákáraa ne piyaaluke ne nturi ne inípee caa-caa ne picō alē ne rikókori ne piyuwélaa ai léenti. ²³ Nn̄í nnéi, usoi kefa-i ke nn̄í nnéi ai léenti, lēle ye kō mékperinkpe u waise.

Kanaa kuyu unosi unyine nfatene

(Matiyee 15:21-28)

²⁴ Ke Yeesu uu kei n yisi, uu Tiiri kuyu kuwélé-mē sí. Uu keyo kenyinge-i tone. Uu la unyine uké u yē. Amá mpá ne lē, úu fe uké umecire pesí. ²⁵ Unósi unyine kewā kee kuníri n héesi uu kóm pin Yeesu nsímé wai. Uu pēé ha Yeesu keyu-i wúla. ²⁶ Unósi uyee usáne le, úu *Usuifi. Sirii keteni-i kapi u mari. U Fenisii ukó le. Uú ne Yeesu tēni re uké uukpére kuníri lakase. ²⁷ Yeesu uu pēe u maa re: Ai nyamí te piké siwá iluke kpisi piké sipōpipi risá. ²⁸ Unósi uu rinóo u pēse re: Mesei ye me Sáa, amá siwá sin piluke m masí, sipōpipi yee lē ke siwá asi keteni-i m póroise híneile asi le. ²⁹ Yeesu uu pēe u maa re: Tipónóo ntí nnya, a n nme, kuníri ye upókpére kémee léepole. ³⁰ Kuu keyo n kúí, uu kewá leepo ken ne keripoo finu, kuníri kun tómpo.

Yeesu ye utusuí yee úu nsone n simisi paise

³¹ Yeesu uu limemáa Tiiri ketē yisi uu Sitoo kuyu copu, uu kuwélé kpē kapi ye n sée re Ayu Kefi ketē-mē walá uu Kalilee kupiyē-mē pele. ³² Api pēé ne utusuí yee úu nsímé n fe nsone Yeesu weri. Apí ne u tēni re uké anípe ukecáa rilaa. ³³ Yeesu uu ne iyaa u lelu, uu ne písoi ketaa wai uu usinipepi atu-i u tampo uu rilēmpi kecáa meta u teí. ³⁴ Uu lē memáa nfáa tóori uu re: Efaata, liasei re: A tápile. ³⁵ Mese ne mese uatu aa tápile, tilēmpi ari fénne, uu nsímé loni nsone. ³⁶ Yeesu uu lē memáa rinóo pi he re ápi kape tíyese unyine uké kó. Amá mpá Yeesu memale méye ke pē api nsímé piyóo nmóópúlē. ³⁷ Pírí píima kai meyánsei pi wa apí m máikēe re: Lē nnéi kuu n wa, asaa lo, mpá pitusuí, u ye pi komeisele, uu pē alempi nyee m pahaalē símaase.

8

Yeesu ye písoi ákotokú ana (4.000) kpínii

(Matiyee 15:32-39)

¹ Písoi kulúí api kó kumúnjé kpe-i picápine kpá nsone ápi kó líka má piké li. Yeesu uu upípiretiki séi uu pi maa re: ² Písoi mpí icó ye íwe né wele. Siyáa sitaani ye nsí kapi né tíkile ápi kó líka má piké li. ³ Pimeyā ye ketaa leerile. Lē nnya, nen nkpeni ne nkú mmú pi m maa re piké kúí, pi yé ha nsé pōone. ⁴ Kei ke upípiretiki api rinóo u yósi re: Yei kari yé písoi píima mpí nnéi iluke yē keló kóima nké-i? ⁵ Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Api rinóo yósu re: Aseei. ⁶ Uu limemáa písoi pē tinóo he re piké keteni-i tone, uu akpónó aseei nyé yósu, uu akecáa Uléecaa pōonee uu pēe a kpókōrine uu upípiretiki a pa piké hōnente, api písoi a hōone. ⁷ Pi kō pēe ikpíntomé inyine mále. Yeesu uu kó iyē kecáa Uléecaa pōonee uu re piké kó iyē hōone. ⁸ Api le api lepu, api iluke pōone-pōone kósi anéere aseei. ⁹ Písoi pēe tu yare ákotokú ana (4.000). Kapi ní masí, Yeesu uu pēe re piké kúí. ¹⁰ U ne upípiretiki api mese ne mese kúninói loni api Talimanuta ketē sí.

Pifarisi ye Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa

(Matiyee 16:1-4)

¹¹ Pifarisi api Yeesu leepo apí ne íkenene u kápáa api pēe ripine u wai re uké nyíse re Uléecaa kémee ke unnaŋe nn léeri. ¹² Yeesu uu meyá nfáa tóori, uu ukefa-i maa re yo nnya ke nfáani písoi mpí api mewaisaŋa piyéne la? Asei kam nó símisi, nfáani písoi mpí apí mewaisaŋa méka yenune. ¹³ Uu lē memáa kei pi yá uu kúninói loni uu rikóitime ricó sí.

Pifarisi ne Erooti nkpónǎto pite
(Matiyee 16:5-12)

¹⁴ Upipiretiki ye pɛe akpónó kecáá paleile. Kuse ηmane kapi múlǎ kúninǎi-i. ¹⁵ Yeesu uu rinǎo pi he re: Ani nómeneécire tí nsǎne ne Pifarisi ne Erooti nkpónǎto pite. ¹⁶ Pipiretiki ye pimεcɔpεcire símisi re ápi akpónó má. ¹⁷ Ke Yeesu uu lǎ n céri, uu pi pise re: Yo nnya kani máikεε re áni akpónó má? Ai kahane nó rikpáii néε áni kahane n ceri? Nǎanétu ye takasileε? ¹⁸ Nǎ inípeε mále, áni kǎ pεε nyáni, nǎ atu mále áni kǎ pεε kómεi. Ani léiseε? ¹⁹ Kumúnǎ kpe-i kam akpónó n kpókǎrine am písoi ákotokú anupǎ (5.000) hǎone, anére alé kani iluke tǎrǎo yǎpǎ aní ne tǎmpǎ? Api u maε re anére kefi ne até. ²⁰ Yeesu uu kǎ pi pise re: Kam akpónó aseεi písoi ákotokú ana (4.000) n kpókǎrine ní, anére alé kani iluke tǎrǎo yi? Api re: Aseεi. ²¹ Uu pεε pi maε re: Ai kahane nó n hemneε?

Yeesu ye Petisayita-pǎ unyíye pǎise

²² Ke Yeesu ne upipiretiki api Petisayita n tu, písoi apí ne unyíye unyine u lεεpǎ apí ne u tǎni re uké u rica. ²³ Yeesu uu unyíye kunípe tini uu u tǎrǎi uú ne kuyu ilúké sǎ uu pεε meta inípeε-i u wai, uu anípe ukecáá láa uu u pise re: Pǎ linyine nyánii? ²⁴ Unyíye uú werí uu re: Ne písoi nyánile, amá pi pεε wele yarε aléε, pin sǎne. ²⁵ Yeesu uu uinípeε píca kpá, ke unyíye uu n nyánεi tǎkǎ-tǎkǎ, uu pélu uu mpá yo n nyáni cáf-cáf. ²⁶ Yeesu uu pεε u maε re uké kúii, amá uu kape kuyu lǎ.

Piyεε ye yámne re Yeesu ke Uléεcaε uu wéε
(Matiyee 16:13-20; Luki 9:18-21)

²⁷ Yeesu ne upipiretiki api Sesaree Filipu siyupi kémεε sǎ. Uu ncéε kémεε pi pise re: Písoi ye máikεε re néε úye? ²⁸ Pi máikεε re pǎo Yohani yeε míni písoi ní wole, picǎ re pǎo Elii, picǎ re pǎ antepuye kecǎpe unyine le. ²⁹ Yeesu uu pi pise re: Nǎ ní? Nǎ mpíi máikεε re néε wóo? Piyεε uu rinǎo u yǎsu re pǎ ke Uléεcaε uu mekεε-me wéε. ³⁰ Yeesu uu pi nyi re ápi kape linka úka símisi.

Yeesu ye unkpǎ ne umεyise nsímé riyóo
(Matiyee 16:21-28; Luki 9:22-27)

³¹ Uu mencire picélaa pi kuru re li pise re Usoi Kepipi keké meyánsei íwe li. Pisui fi piwééεε ne pεpεε ye Uléεcaε inyǎnse n wa piwééεε ne isé picélaa piké ke ηmeriyε. Li kǎ pise re piké ke kpu ake kǎ keyáa tǎánǎ tuné yisi. ³² U símisile nsǎne kpáii. Kei ke Piyεε uu iyaa u sée uu re ái lǎ kuu yé pεε wa. ³³ Yeesu uú ηmεélú uu upipiretiki paí uú ne Piyεε cési re: Setani, a ne ketaa né wa, likumúnǎ re sipómúnǎ ási Uléεcaε sikǎ, amá sisoipipi sikǎ ye si.

³⁴ Yeesu uu pεε lǎ memáá písoi ne upipiretiki séi uu pi maε re: Uaye un n la uké né ritiki, uké umεcire pípaí riyá, uu ukunapéékǎo ya * uu pεε né tiki. ³⁵ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa lǎ, u n fómnilε, amá úye un unfaa n fóm né ne Nsímé Kεcire nnya, liute yeε yé unfaa lǎ. ³⁶ Usoi kulaa ye kúye in te u keté nté memá nnéi yé uu pεε kpi. ³⁷ Linyine ye we ke usoi uu yé n hééle uké ne unfaa n lǎo? ³⁸ Uye un neni inései ne nnésímé isei n wa, piwásánkaf ne pikópekǎo mpí kecǎpe, Usoi Kepipi yé kǎ uisei wa, ken píyei m pεeri ne keusaa meyǎopi ne piléεcaatumε.

* 8:34 Mat. 10:38

9

¹ Uu pimáa pi kpá re: Asei kam nó símisi, pinyine ye nté wele ppe yé Uléécaá iyōopi n yé in ne innanɛ weme api kelene kpíni.

Yeesu ipiɛ ye conse

(Matiyee 17:1-13; Luki 9:28-36)

² Siyáa siku puulú memáa, Yeesu uu Piyee ne Yakupu ne Yohani kpísi apí ne riyópe cáca rinyine taá apí ha kei pimécire n we. Uipiɛ ii conse piinipee-i. ³ Uilú íí n tǎlu, ii wárara pói-pói, ntómé mmē rín ncō má ketē nké ne kenkinii. ⁴ Kei ke Elii ne Moisi apí ppe rikpáfúme, pi ne Yeesu pin yósi. ⁵ Piyee uu ppe Yeesu maa re: Sáa, li nyamle re tóké ppe nté n we. Tǒ la re tóké sicánjǐpi sitaani kari, pǒ kесе, Moisi kесе, Elii kесе. ⁶ Piyee úu nkpáni nyu mmē kuu yé ppe ní male, likumúhǎ re iwame ye u ne Yeesu pipiretiki tǒwǒ wale háí. ⁷ Kuhope kunyine akú weri aku pi hila. Tinǒw rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yee Kenépipi lala, ani kutu ke ricǒ. ⁸ Mese ne mese apí piilúké nnéi páii, amá apí úka yé, Yeesu yee pikekúrí ní we memáa. ⁹ Kapi riyópe n cépilē, Yeesu uu rinǒw pi he re apí kape tiyese unyine uké lē kapi n yé kō háí ne keyáa kē ke Usoi Képipi ake yé pikpǒkpǒ-i n yisi. ¹⁰ Apí nsímé mmē nyi, amá apí pimécopécire m píseine re yoo pikpǒkpǒ kémeé meyiše?

¹¹ Lē memáa, upipiretiki apí u píse re: Yo nnya ke isé picélaa apí máikее re Elii yee pērine líké kelene ketē ketǒ tu? ¹² Uu pi pese re: Mesei ye me re Elii ye pērine kelene uké nǐpá yo nyǒonse. Yo nnya kai mpíi wǒlaalē te Usoi Képipi ye íwe lene meyá apí keipuri yulu? ¹³ Amá ne la ké nó símisi re Elii ye pipeeme masile písoi apí ne u wai lē kapi ní la yarɛ kai ukécáa n wǒlaamelē.

Yeesu ye kewá kē ke kuntri aku m pekési paise

(Matiyee 17:14-21; Luki 9:37-43a)

¹⁴ Kapi pipiretiki tǒwǒ n nyahaiǒ, apí písoi kulúí yenu pin kewúipi pi wailē, isé picélaa pin ne pi keɛne. ¹⁵ Ke písoi apí mese ne mese Yeesu n yé, ai pi kaikai, apí ppe n wúrunkeeǒ piké u yáasi. ¹⁶ Yeesu uu upipiretiki píse re: Yoo mpíi nó ne pē keɛnese? ¹⁷ Utisi unyine uu ppe riwúí te-i rinǒw yǒari re: Sáa, kepóméé karí ne kenépipi ka. Kuníri kpee ke n lǒ ye nsímé ke pǒnneselenle. ¹⁸ Mpá yei kai ke yisi, ku ye ketē ke talɛ ake atalalaá léeri, ken aní takai, ipiɛ ii nǎnu. Amí ne pipǒpiretiki téni re piké kuníri kpē lakase, amá apí fe. ¹⁹ Yeesu uu rinǒw pi yǒsu re: Nó nfatene círé pikǒ mpuri mmú, itunɛ ilé kam nókenémeé pitóne kpáne? Itunɛ ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá né kam. ²⁰ Apí ne ke u hapǒ. Ke kewá ake Yeesu n yé, kuníri aku kei nní ke lémesi, ake keteni-i lolú aké m pímiise ken atalalaá léeri. ²¹ Yeesu uu keusaa píse re: Píyei-me kai ye nní ke wa? Uu rinǒw yǒsu re: Háí uiwǎ-me le. ²² Mepéhé kulúí ke kuníri kpē aku ye nna ne míni-i ke risǒw keké ne n kpu nnya. Amá in te pǒ fe aa linyine wai, a kam aa ró come. A irǒwe ripái. ²³ Yeesu uu rinǒw u pese re: In te pǒ fe néé? Uye un ne ukéfa Uléécaá n tene, úu líka pǒnne. ²⁴ Mese ne mese, kewá kē usaa u pupɛi re: Né ne kefa tenele! Amá a kam a né come, nnéfatene rín piye.

²⁵ Ke Yeesu uu risoiwúí n yé tin u kálaari, uu kuníri semni re: Pǒ kuníri kpē, pǒw ye atusuí usoi n waise aa nsímé u pǒnne, a kewá ke-i le, kape pikai kekemeé pēpǒ, néé rinǒw pǒ he. ²⁶ Akú lelu kun pupukee, kun kǒ kewá naneiselē. Kewá aké n we yarɛ ke kpule, písoi meyá apí waise re ke kpule. ²⁷ Amá Yeesu uu kekunipe múlú uu ke yukuse, ake yisi ake nyere. ²⁸ Ke

Yeesu uu lē memáá kέγo n lō, upipiretiki api pimpehencire u pise re: Yo nnya kári fe tóké kuníri nkú lákase? ²⁹ Uu pi maa re: Keyóme mecire ke usoi uu yé yáási uu ne kuníri nkú mpuri lakase.

Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé kpálē
(Matiyee 17:22-23; Luki 9:43b-45)

³⁰ Api kei yisi api Kalilee ketē tēj. Yeesu uu pēē la piké kei kuu ní we ceri. ³¹ Likumúnjé re u ye pēē upipiretiki céésile uu ye pi maa re: Pi Usoi Kepipi tinine api pisoí anípe-i ke wai piké ke kpu. Kemekpō-máá, ke yé keyáa táánū tunjé nkpō kémee yisi. ³² Amá Yeesu pipiretiki ápi meyu mē kō. Iwame li kō ŋmurei piké pise.

Woo pipiretiki kecōpe uwéese?
(Matiyee 18:1-5; Luki 9:46-48)

³³ Api Kaperinawum tulu. Kapi kέγo n tu, Yeesu uu pi pise re: Yoo pēē ncée kémee nó kējēnese? ³⁴ Amá api sée keu. Ai líka nnya, pi pēē ncée kémee kējēne re úye ye pikecōpe uwéese? ³⁵ Yeesu uu pēē tone, uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Úye un n la uké ufoí, li pise re uké nónnénéí utōrō uu nónnénéí ukeikó. ³⁶ Uu kewá kenyine kpísi uu pikecōpe nyere, uu ke kpísi uu pékérí uu pēē pi maa re: ³⁷ Úye un siwá nsí kecōpe kέye kusáne n yōsí né nnya, tinécúruu kuu kusáne yōsí, úye un kō kusáne né n yōsí, ái rinécúruu kuú yōsí, amá uye né n tumme kuú yōsí.

Úye un kerócaa n kpálē, uyē úu uróláarō
(Luki 9:49-50)

³⁸ Yohani uu u maa re: Sáa, tō unyine yenle un aníri lakase ne ripónyíri nnaŋe úu kō pēē rō tíkilē. Kúu rō n tíkilē nnya, arí ne u yulu. ³⁹ Amá Yeesu uu rinóo yósu re: Aní kape ne u yē, likumúnjé re úka úu we ye ye rinényíri ne mewaisaŋa n wa uu kei nní cire nnékópe símisi. ⁴⁰ Úye un kerópire n we uyē úu uróláarō. ⁴¹ Kani né Kirisi pikó nnya, úye un kō rinényíri nnya míní nírē-niré nó n he, asei kam nó símisi, liute úu uihéé paane.

Akópe pikaase kecáá nsímé
(Matiyee 18:6-9; Luki 17:1-2)

⁴² Amá úye un siwá see ne nní kefa né n tene kenyine akópe n waise, li kutōsi we piké rináipare mule-mule ŋjeme wa api ripóo u lesi api mínimaa-i u sápo. ⁴³ In te kupónípe kpee akópe pó waise, a ku riké. Li kutōsi we a nfáa yē ne kunípe kerí ne kaa yé anípe keté m má áa ne nna kpōcírē kelō loni, kei ke nna ŋn ye píkaí n kpu. ⁴⁴ [Kei ke apapi nyee ye ipiŋe n li áa ye n kpí, kei ke nna ŋn ye kō n kpu.] ⁴⁵ In te kupóna kpee akópe pó waise, a ku riké, li kutōsi we a kúna kuse m má áa ne nfáa yēnu ne kaa yé ána keté m má apí ne nna kpōcírē kelō kémee pó sápo, kei ke nna ŋn ye píkaí n kpu. ⁴⁶ [Kei ke apapi nyee ye ipiŋe n li áa ye n kpí, kei ke nna ŋn ye kō n kpu.] ⁴⁷ In te mepónípe mee akópe pó waise, a me lese aa ketaa-pō fómni. Li kutōsi we pōké Uléecaa iyōpi kémee lō ne menípe mese ne kaa yé inípe ité m má api pēē nna kpōcírē kelō kémee pó sápo, kei ke nna ŋn ye píkaí n kpu. ⁴⁸ Kei ke apapi nyee ye ipiŋe n li áa ye n kpí, kei ke nna ŋn ye kō n kpu. ⁴⁹ Likumúnjé re: Pisoí nnéí kecáá kapi nna kōonune yare kapi ye nní iluke kecáá nnyási n fuléi.

⁵⁰ Nnyási ye linyine kecire le, amá mmelō men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? Aní nnyási mecō n láárú, nkíŋiŋe nké kō nōkenécope n we.

10

*Utisi ne unósi pittunne kecáa icélaa
(Matiyee 19:1-12; Luki 16:18)*

¹ Yeesu uu ncée pɔɔ uu Yutee ketē loni uu kɔ Yuritee rikoitime rico kuwélé-mē sí. Pisoí kulúí api kɔ pikálaa u kpá uu kɔ pē picélaa loni yare kuu ye n céesi. ² Pifarisi pinyine apí ne u kɔ piké ne ripine u n wa nnya, api u pise re in te ncée ye we re utisi uké uunósi ye. ³ Uu rinóo pi pese re: Iye ke Moisi uu nó pise re ani wa? ⁴ Api rinóo yósu re: Moisi ye utisi ncée hele re u yé fe uu pitúunne ritelé unósi wɔlu uu pee u yulu. ⁵ Yeesu uu pee pi maa re: Nóanékín ntake nnya ke Moisi uu isé nnyí nó wói. ⁶ Amá nṙpá yo mewai kekoraane, Uléécaá ye utisi ne unósi wale. ⁷ Lē nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine uu unósi kpísi api péne, ⁸ u ne uyē api panse ipiṙe ise. Kai nní lē n wa, apí nkpéni pité, amá piipiṙe ye ise le. ⁹ Lē nnya usoi úu kape lē ke Uléécaá uu rimpéne kóólene. ¹⁰ Kapi kényó n ha, Yeesu pipiretiki api kɔ nsímé mmē kecáa pipise u kpá. ¹¹ Uu pee pi maa re: Uye un uunósi n yé un uféé n kpísi, u ne unósi foi púnnele, iwásánkaí kuu lē wa. ¹² Unósi un uula n yé un uféé n sɔɔ, iwásánkaí kuu lē wa.

*Yeesu ye siwá tinóo sone ritikise
(Matiyee 19:13-15; Luki 18:15-17)*

¹³ PISOI APÍ NE Yeesu siwá leepɔ re uké si rica. Amá upipiretiki apí ne pi cési. ¹⁴ Ke Yeesu uu lē n yé, ái ne u risá, uu pi maa re: Ani riyá siwá síké kenéméé kam, áni kape si tápisi, likumúnjé re mpí pee simeco n we pee yé Uléécaá iyɔopi kémee ló. ¹⁵ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléécaá iyɔopi n ṙmurei yare ke kewá ake ye n ṙmurei, úu uiyɔopi kémee lonine. ¹⁶ Uu pee lē memáá si sakaa uu anípe si laa uú ne rinóo sone si tikise.

*Uṙmáne mamá unyine kecáa nstmé
(Matiyee 19:16-30; Luki 18:18-30)*

¹⁷ Ke Yeesu uu ncée m pólólē, utisi unyine uu u tulu ne ntóó, uú ha ukeyu-i wúla uu pee u pise re: Sáa sone, iye kam waine ké ne nfáa teneciré yé? ¹⁸ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usone? Uka úu usone, insá Uléécaá mecire. ¹⁹ Mpá líké iye wa, pɔ Uléécaá isé nyule re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape yáai, kape nnóome itansei nyere, kape unyine ncaai nka wa, a upósáa ne upóni riyu waise. ²⁰ Uu rinóo u yósu re: Sáa, hái inéwá-me kam lē múflē. ²¹ Yeesu uu u nyáneí ne nla, uu pee u maa re: Líkéi lise lee pó párilē, a n ṙme a lē nnéi kaa m má yáá, aa siwóó sē píwekóó hóone, pó pee memá yé keyómecaa-pɔ. Pɔn lē piwai m masí, aa péé weri aa né tíki. ²² Ke utisi uyē uu anóo nyē n kɔ, ke ukunipe aku nní m mulú nnya, ukeyu ake còhane uú ne mpóocaaí tɔmpɔ.

²³ Yeesu uu upipiretiki pee u n kálaalē nyáneí, uu pi maa re: Uléécaá iyɔopi kémee pilone ye ne pimámá páápú kpa! ²⁴ Anóo nnyé aa Yeesu pipiretiki píri wai. Amá Yeesu uu pimáa pi kpá re: Sinépipi, a tíye Uléécaá iyɔopi kémee pilone ye pólú kpa! ²⁵ Kuyooyoó kun n la kuké kehímpi kupole-i lomɔ, li yé kutási m purú ne ke umámá uu yé n la uké Uléécaá iyɔopi kémee n lomɔ. ²⁶ Ai kɔ meyansei píri Yeesu pipiretiki kpá, api péé m píseine re: In lee ni, wóo ye pee píyulale yé? ²⁷ Yeesu uu pi nyáneí uu re: Usói kémee, lē ái kuwai we, amá ái Uléécaá kémee. Likumúnjé re nṙpá yo ye kuwai wele Uléécaá kémee. ²⁸ Piyee uu pee re: A ripá kari lirókó nnéí n tíye tɔn pó tikilē. ²⁹ Yeesu uu rinóo yósu re: Asei kam nó símisi, úka úu we

ye ye né ne Nsimé kecire nnya, kéyo ne pimáa ne piwá, ne piyéi ne píni ne pisáa ne siwá ne sicare n tíye ³⁰ uu ye pee neni mewee mmé-i síyo ne pimáa ne piwá ne piyéi ne píni ne siwá ne sicare mephehē pile n yé. Uu ye kó Yeesu pitiki iwe paa. U ye kó aḡmē nyee n wéme kémee nfáa teneciré yé. ³¹ Pifoí meýā yé pitórōo panse, pitórōo meýā api pifoí.

*Yeesu ye metáanū unkpō ne umeyise nsimé simisi
(Matiyee 20:17-19; Luki 18:31-34)*

³² Ncée kémee kapí péé we pin Yerusalem-mē sí. Yeesu un pikekpeē sónē, upipiretiki pin kewuu piralē, iwame in pepe pi n tíkile we. Yeesu uu kó upipiretiki kefi ne pité kpísi uu lelee u n leetine pi simisi ³³ uu re: Nō nyáni, Yerusalem kari nní simpō piké ha kei Usoi Kepipi tí piké pepe ye Uléécaā inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i wa, pē piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu. Pi ye pepee ápi Uléécaā m pakarelē anipe-i u wa. ³⁴ Pi ye méwoo u nyáni api ukecáa meta tuke, api iséi u fopii api pee u kopu. Amá siyáa sitaani memáa, u ye nkpō kémee yisi.

*Lē ke Yakupu ne Yohani api Yeesu m pise
(Matiyee 20:20-28)*

³⁵ Sepetee sipipi keté, Yakupu ne Yohani apí ne Yeesu kó api u maa re: Sáa, tō la re a lē kari pō n welune ró wa. ³⁶ Uu pi maa re: Yo kani mpíi la re ké nō wa? ³⁷ Api u maa re: Pōn piyei ipóyōopi kémee n tone, tō la re a tíyese use uké kupólukē-lukē-mē n tū, uco kupómii-mē. ³⁸ Yeesu uu pi maa re: Ani nyu lē kani nní n welu. Nō fe ani ntóosi keporipi kam n nírunē níruu? Néé nō fe ani íwe takai yarē kam i n takaine? ³⁹ Api rinōo yósu re: Tó li fe. Yeesu uu rinōo pi peše re: Mesei ye me re nō ntóosi keporipi kam n nírunē n ntí, te íwe kam n takaine kani takaine. ⁴⁰ Amá in kunélukē-lukē néé kunémii-mē metone nkó mmú ái néé yé tíyese liké ne lē. Pē nnya ke sitónē sē asi n nyóonselē kuu si pane.

⁴¹ Ke Yeesu pipiretiki kefi tōrōo api lē n kō, piarōo áa ne Yakupu ne Yohani caai. ⁴² Yeesu uu pee pi séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpiilē te ayu piwéése ye pinnanē ne a wéekuselele, písoi kecire pin pinnanē a nyíselē. ⁴³ Amá ái li mecō kai nō kémee we. Uaye un n la uké nókencōpe uwéése, uké panse núnékeikó. ⁴⁴ Uye un kó nókencōpe ikpéē n la, uké nónnéni ulasi. ⁴⁵ Limēcō ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke keisi, amá ke kale re keké picō keisi, ake kó kenfaa ne riwóme hééle meýā meké ne piyulale ní yé nnya.

*Yeesu ye unyíye kapi ye n sée re Patimee paise
(Matiyee 20:29-34; Luki 18:35-43)*

⁴⁶ Api Yeriko tuipō. Kumúnē kpe-i ke Yeesu ne upipiretiki ne risoiwuí api kuyu ní lelu, unyíye unyine yee n wélei kapi ye n sée re Patimee, Timee uḡmáne un ticéetime tū. ⁴⁷ Uu kóm te Nasareti ukó Yeesu yee tósu, uu sicáaila kápáa re: Tafiti kepipi, Yeesu, a inéwe ripaí! ⁴⁸ Meýá ame ne u cési re uké riséé, amá uu meýá cásē re: Tafiti kepipi, a inéwe ripaí! ⁴⁹ Yeesu uu nyere uu re: Ani u séeme. Api unyíye séipō, pin u máikee re: A n kahari, a yisi, u pō séile. ⁵⁰ Unyíye uu uketukanka sá uu wákasi uu Yeesu-mē sí, ⁵¹ Yeesu uu u pise re: Yo kaá la ké pō wa? Unyíye uu re: Unésáa, ne la re inénipee iké ye yé. ⁵² Yeesu uu u maa re: A n ḡme, mpófatenē ye pō yóriye. Mese ne mese inípee ii wúkule uu Yeesu tiki.

11

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Kumúnjé kpe-i kapi Yerusalem n nyahaipɔ pin Petifasee ne Petanii ayu keyúrí we, aléé nyē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kuwélé-mē, Yeesu uu upipiretiki pité tum ² un pi tee re: Ani kuyu kpee nní nókénéyu ní wepɔ kémee ha. Nɔn píyei n tuiɔ, nókeminaapipi kenyinē leepɔ ken toraalē. Usoi úka úu ke tonelē. Ani ke fénnē aní nē né ke weri. ³ Uye un nó m maa re: Yo nnya kani lē wai? Ani rinóo u yósu re: Upiima yee ke la. U yé mese ne mese nó riyá aní nē nté ke weri.

⁴ Api sí api keminaapipi leepɔ ncée-i ken ketahai toraalē tinɔnɔo rinyinē keyúrí, api ke toriye. ⁵ Pɛpɛe kei ní we pinyinē api pi maa re: Yo kani kei wai? Yo nnya kani keminaapipi kē toriye? ⁶ Api rinóo yósu yare ke Yeesu uu pɛe ní ma. Api pi tíye api tósu. ⁷ Api nē keminaapipi kē Yeesu sí api kekecáa piilú laai, Yeesu uu ke tone. ⁸ Písoi meyā api piilú tánentē ncée kecáa, picɔ api apéi kapi sicare-i n kpási tánentē. ⁹ Písoi pɛe Yeesu keyu n sónē ne pɛpɛe ukɛpire n tikiilē pin pupukɛe re:

Osanna! Ani Uléecaa uyee n sónti nē Upiima rinyiri ritaáse. ¹⁰ Uléecaa uké rinóo sɔnē uyee n sónti uké urósáa Tafiti mɛɔ

iyóɔpi ní tone ritikise, Osanna! Ani urinyiri keyómecaa-pɔ ritaáse.

¹¹ Yeesu uu Yerusalem kuyu tulu, uu Uléecaa keyɔ sí. Ke itunɛ ii n tene nnya, uu nípa yo pinyáni másu, u ne upipiretiki kefi ne pité api Petanii tómpɔ.

Yeesu ye kúfikiyee anóo wa

(Matiyee 21:18-19)

¹² Kai n weesi, Yeesu nē upipiretiki api Petanii kuyu n leeri nkú nn Yeesu wai. ¹³ Uu ketaa-pɔ kúfikiyee yenu nē mɛpéi. Uu re u yé ha apipi wéési. Amá kuu n tuiɔ, mɛpéi nmanɛ kuu leepɔ, likumúnjé re itunɛ iye-i ke aléé nyē aa ye m pi íi kahanɛ n tu. ¹⁴ Yeesu uu pɛe ku maa re: Uka úu kapɛ píkai ripópiipi pilukɛ rikpá. Upipiretiki api anóo nyē kom.

Yeesu ye Uléecaa keyɔ-i pikpéense lakase

(Matiyee 21:12-17; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹⁵ Api lē memáa Yerusalem tulu, Yeesu uu Uléecaa keyɔ loni. Uu pɛpɛe Uléecaa keyɔ-i n yáisi nē pɛpɛe n lééri pilákase kápáa, uu pɛpɛe siwóó n cɔhɔnɛ ataapili nē pilóláyái situmpi láuli. ¹⁶ Uu tíyese unyinē uké nē ilú inyinē Uléecaa keyɔ-mē titiki. ¹⁷ Uu pi céesi re: Li wɔlaalē te: Pi yé kenéyo sée re sité nnéi písoi keyomɛyáhaayɔ. Amá nó nē ke ripólósele piyaaluke kuhore. ¹⁸ Pɛpɛe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése nē isé picélaa api uanɔo nyē kom, api ncée wéési piké nē u kpu. Amá pin u wuru re uicélaa ye pɛe písoi nnéi píri wa nnya. ¹⁹ Kai nnyóó n wa, Yeesu nē upipiretiki api kuyu lelu.

Yeesu nē kúfikiyee kóima

(Matiyee 21:20-22)

²⁰ Kai n weesi pin tósu, Yeesu pipiretiki api kúfikiyee kpē yenu kaku n kóosi nē iníjɔ-pɔ. ²¹ Piyee uu lelee n wa léise, uu Yeesu maa re: Sáa, a ripái, kulélé kaa anóo n wa ye kóosile. ²² Yeesu uu upipiretiki rinóo yósu re: Aní nē Uléecaa kefa tene. ²³ Asei kam nó símisi: Uye un tikúú ntí m maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripólɔ, unsá ukɛfa-i n tíru, amá un n waise re lē kuu nní

mí ma ye waine, li yé mesei wa. ²⁴ Lē nnya kam nó tee re: Ani ye waise re nó lē nnéi kani keyómeyáhaa-i n welu piyéne masile, Uléécaa yé kó nó li yeneise. ²⁵ Nón kó piyei n nyenu nən keyóme n yáási, nən ne unyine nnyine m má, ani u sárei, Nónésáa yee keyómecaa-pó ní we uké kó ne nórínécúruu akópe nó n sárei nnya. ²⁶ [Amá nansá ye akópe n sárei, Nónésáa yee keyómecaa-pó ní we úu kó nórínécúruu akópe nó sáreine.]

Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Luki 20:1-8)

²⁷ Api kó Yerusalem pihápe kprá, kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu Uléécaa keyo-i n kəonni, pɛpɛ ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuiŋi piwéése api u lɛpɔ. ²⁸ Api u maa re: Nnaŋe ní-ye kaá ne nní wai? Uye yee rínaŋe pó he pəké ne nní n wai? ²⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ké nse nó pise. Nən tinóo né m pɛse, né pɛe nó símisi rínaŋe mmē kam ne lē n wai. ³⁰ Uléécaa née písoi pɛe Yohani tumme re uké písoi míni wole? Ani rinóo né pɛse. ³¹ Api pɛe pimɛɔpɛcɪre n keŋene re: Tən m maa re: Uléécaa, u yé maa re: Kai pɛe íye wa káni ne Yohani nsímé ŋmurei? ³² Tən m maa re: Písoi, áí yé wa. Pi pɛe kuyu pikó wurule, likumúnjé re pinnéi ye pɛe Yohani kpíilɛnle yare antepu kecɪre. ³³ Api Yeesu rinóo yósu re: Ari nyu, Yeesu póo pi maa re: Né ám kó nó símisine rínaŋe mmē kam ne lē n wai.

12

Pikeikó pɛe rikpákárá m má kenyárū

(Matiyee 21:33-46; Luki 20:9-19)

¹ Yeesu uu pɛe lē memáá sinyárū pi loni, uu re: Utisi unyine yee we, uu aléé nyē kapi ye n sée re fiinyi kecare tamesi. Uu mmele wai uu ne ke kóónú. Uu kó kecare ke-i kuhóre túni uu kétacerii məm kei kapi yé píta n cérii. Uu kó limemáá rikúsi cáca rinyine məm uu pɛe pikeikó wéési re piké kecare ké kecáá u m paillé uké ncée ha uké kam. ² Kai aléépipi nyē kutúú n tu, uu ulási unyine upikeikó pɛ kémeɛ tumpɔ re piké aléépipi anyine u yóome. ³ Api u tini api káii, api menípe ŋmane u lakase. ⁴ Uu kó ulási ucó pikemeɛ tumpɔ, api uyē tíyu kecáá káii api u lámisi. ⁵ Uu utume táánū tum, api uyē kopu. Uu lē memáá pitume meyā túmeipɔ, api picɔ kaiinkɛe api kó picɔ kóni. ⁶ Ucarete uyē uŋmáne lala mɛcɪre kaí pɛe u pəone. Uu pɛe metórɔo uyē tumpɔ un tee re: Pi yé unéŋmáne wuri. ⁷ Amá pikeikó pɛe api símaane re: Nkó yee masí usáa ikulanlū nnéi te. Ani kam tóké u kpu ari pɛe uikulanlū iyē n te. ⁸ Kuu n tuipɔ api u tini, api kópu api kecare ilúké u sá.

⁹ Iye ke ucarete uu waine? U werine uké pikeikó pɛe kó uu aléé nyē picɔ pa. ¹⁰ Ani Uléécaa Nsímé ritelé kémeɛ kéénlē te:

Tipare ke pimóme api n fóm tee panse ticíre-cɪre

tee kenui-i ní wee?

¹¹ Upíima yee lē wa. Mɛwaisaŋa kuu ró n yéneise ye mē.

¹² Pisuiŋi piwéése api céru re pɛe ke Yeesu kenyárū aké ne máne. Api pɛe lē kapi yé ne u n tí wéési, amá risoiwuí ari iwame pi wai. Api u tíye api tósu.

Lampoo kapi ye Rəm uyəopi plima n héele

(Matiyee 22:15-22; Luki 20:20-26)

¹³ Api Yeesu kémeɛ Pifarisi pinyine ne pɛpɛe Erooti kepire ní we tumpɔ re piké ripine u wa apí ne uanəolempi cɪre u tini. ¹⁴ Apí weri api Yeesu pise re: Sáa, tó yē te póo aseí ute áa kó úka kewuu túúni. Likumúnjé re áí písoi meweɛ kaá ne músu pən ne símisi. Pó ye kó Uléécaa ncee písoi céesile ne

asei. Ncée ye we re tóké ye Sesaa lampoo héélee? Li pise re tóké ye hééle néé ári kapé ye héélee? ¹⁵ Yeesu yee pikécáá kecáá mewai n nyu uu rinóo pi yósu re: Yo nnya kani ripine né wai? Ani ne mewóópipi menyine né kam ké me yé. ¹⁶ Apí ne menyine u hapó. Yeesu uu pée pi pise re: Uye riyu ne úye rinyiri yee kewóó nké kecáá we? Apí rinóo yósu re Sesaa lo. ¹⁷ Uu pée pi maa re: Ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécáa likó Uléécáa pa. Urinóo meýóó ame meýá nnóo pi yipu.

Pisatusee ne nkpó kémee meýise nsímé
(Matiyee 22:23-33; Luki 20:27-40)

¹⁸ Pisatusee pée n tee re pikpókpó ápi ye nkpó-i yisi, api Yeesu kémee sí api u pise re: ¹⁹ Sáa, lē ke Moisi uu isé ní wói ye nní: Uye umaa un n kpu uu unósi tíye úu ne kewá, uuwá yee yé unósi uyē kukúmannósi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁰ Pimárecó piseei pinyine pée péé we. Ufoi uu unósi kpísi uu kpi úu ne kewá. ²¹ Ulirū uu ukúmannósi kpísi, uu kpi úu ne kewá. Lē meco kai kó utáánū titiki. ²² Pikeseei kē, úka úu kewá ne u mari. Pē memáá unósi uyē póo kó kpi. ²³ Pikpókpó keyiseyaa ketúné, pikecōpe úye yee yé unósi n te, likumúné re pikeseei kapi kunósi u kpíkési. ²⁴ Yeesu uu pi maa re: Lē nnya kani nómehécíre kírassente: Ani Nléécaasimé aseí kóméi, áni kó Uléécáa nnaŋe nyu. ²⁵ Meseisei kē ke písoi api pikpókpó kémee n yisine, pitisi ápi pinósi kpíkésine, pinósi pó ápi kó pila sóonkeene, amá piméfine yé n we yaré pilécaatumé keyómecaa-pó. ²⁶ Yo nnya kani tee re pikpókpó ápi yé yisi? Ani keló ke-i kai Moisi ritelé-i n wólaalē te Uléécáa ye kuhíhí kpee ní tore kémee we un ne Moisi símisi keenlēe? Li kei wólaalē te, Uléécáa ye Moisi maa re: Néé Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. ²⁷ Uléécáa úu pikpókpó Uleecaa, amá u pinyánnýá Uleecaa le. Nónnépúnne ye piyele.

Isé iyee Uléécáa isé kecōpe icō n fe
(Matiyee 22:34-40; Luki 10:25-28)

²⁸ Uléécáa isé ucélaa unyine yee pée Pisatusee ne Yeesu ikeŋeŋe n kó, uu yénu re Yeesu ye rinóo pi yósilé ísone, uú ne u kó, uu u pise re: Isé nnéi kémee íye yee imáa? ²⁹ Yeesu uu rinóo yósu re: Isé maa ye nnyí: Isirayeli, a kutu ricó, Upíima, Uróléécáa, Upíima ye ucíreníŋe le. ³⁰ A Upíima, Upóléécáa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi ne kepómúné nnéi ne mpónaŋe nnéi kó. ³¹ Ilirū ye nnyí: A upóco n la yaré kaa ripócuruu ní la meco. Isé íka íi we yee nnyí n fe. ³² Isé ucélaa uyē uu u maa re: Li nyamle, sáa. Asei ye nye kaá maa re Uléécáa ye ucíreníŋe le úu kó ucó má. ³³ Mpa úye uké u n la ne kefa nnéi, ne mesohó nnéi ne rínaŋe nnéi kó. Mpa úye uké kó uucó n la yaré kuu uricuruu ní la. Lē ne isee kapi ye ne Uléécáa n nyóonse api tóroise múkú-múkú ne inyóonse icó nnéi tósilé. ³⁴ Ke Yeesu uu n yé te mesohó kuú ne rinóo yósi, uu u maa re: Pó mepócíre ísone cápínele. Áa ne Uléécáa kuyóōpiyu ketaa we. Uka úu pée ikari piwai rikpá uké nnyine u pise.

Uyē ke Uléécáa uu n wéee ne Tafiti kecáá nsímé
(Matiyee 22:41-46; Luki 20:41-44)

³⁵ Yeesu ye Uléécáa keyó-i céésile uu pi pise re: Iye ke isé picélaa api yé fe apí maa re uyē ke Uléécáa uu n wéee ye Tafiti kepipi le. ³⁶ Nfáasone ye Tafiti ricuruu maase re:
Upíima ye Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukóstonē-i tone, hái ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláarō kepónyále-i n cō. ³⁷ Tafiti ricuruu yee u sée re "Upíima". Iye kuu yé pée ne Tafiti kepipi?

Yeesu ye re písoi piké pimεcire ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Luki 20:45-47)

Písoi kulúí ye pée kutu u cōlenle lin pi láarú. ³⁸ Uicélaa kέmεε kuu pi símisi re: Ani ne isé picélaa ne nómenécire tí. Piké ne atúkanka caaca n kōonii ne písoi piké pi n yáhaankεε ayáa kέmεε yee ripóó pi we. ³⁹ Ayómeyáhaalee sitone foí ne keluke kέmεε sitone foí yee pilikáipi-káipi. ⁴⁰ Pi ye lē ke pikúmannōsi api m má nnéi yóoile api ye pée keyóme yáasi mecáa yare pi písoi sōne le. Uléecaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúnjé má.

Ukúmannōsi ihεε
(Luki 21:1-4)

⁴¹ Yeesu uu lē memáá Uléecaa keyō-i, kei kapi ye ihεε n sariipō keyúrí tone. Uu lē ke písoi api siwóó n sariipō m paílē. Pimámá meyā api meyā hεkesi. ⁴² Ukúmannōsi unyine pōó kō weri uu sitanká sité sápo. ⁴³ Yeesu uu pée upipiretiki séi uu pi maa re: Asei kam nó símisi, ukúmannōsi wekōó nkó ye hεle ai mpa úye tósu. ⁴⁴ Likumúnjé re mpí nnéi, lē kápi ne líka n wai kapi he, amá uyē pō, ulikó kecire, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n lō kuu he.

13

Yeesu re Uléecaa keyō yé fori
(Matiyee 24:1-2; Luki 21:5-6)

¹ Ke Yeesu uu Uléecaa keyō-i n léeri, upiretiki use uu u maa re: Sáa, a ripái, kέyo kecire ne apare sōne-sōne, née yo? ² Yeesu uu rinóó u yósu re: Pō kέyo píima nké nyáníi? Li sōnti liké wa ripare ríka ári yé ricō kecáa n tōsilē. Linnéi mmú ye sōntile liké fori téké-téké.

Lελεε n nyíse re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Luki 21:7-19)

³ Uu Olifiyee rikúú kecáa tone Uléecaa keyō keyu-mē. Piyee ne Yakupu ne Yohani ne Antiree mecire ne uyē pin we, api u pise re: ⁴ A rō símisi kumúnjé kpe-i ke lē ai ní werine. Yo yee rō nyísene re lē nnéi yé tene?

⁵ Yeesu uu pée pi maa re: Ani nómenécire tí rísone, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tā. ⁶ Písoi meyā yé sónaame use use ne rinényíri, mpa úye uu ye maa re né ke Uléecaa uu wée. Lē kέmεε kapi yé písoi kulúí kuyúí tā. ⁷ Nōn píyei n kō te atapi ye nnyáa ne ketaa-pō weme, áni kape nfasimé tōne, likumúnjé re lελεε sōnti. Amá kέtō áke kahaane n tu. ⁸ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncō ne tōpu, keyōpitē áke keyōpitē kecō ne tōpu, ketē yéé silō silō weñesi, nkú yé kō wa. Limpole yé n we yare ke memárenlō ame ye unōsi pikéhē n kóraane. ⁹ Ani nómenécire tí. Pi yé ne sitúhaane nó ha, api ne sipópi nó káii ayómeyáhaalee-i. Pi yé né nnya kuyu piwéése kέmεε ne pitúhaane kέmεε nó sōne. Nó kō pikeyu-i inétansei li. ¹⁰ Li pise re piké Nsímé Kecire isoipuri nnéi riyóó kelene. ¹¹ Pin nó n tí api ne ketúhaane nó sī, áni kape píri tōne kelene ne mmē kani yé m maa, amá ani mme mee kumúnjé kpe-i nó n ka maa, likumúnjé re ái nó símisi, amá Nfáasone ye mu. ¹² Usoi yé umáa née uwá tí uu tíyese api u kopu. Pisáa yé kō limεcō pisipipi wa. Siwá yé pisáa ne píni kecáa nyere asi tíyese api pi kóni. ¹³ Tinényíri nnya, mpa

úye ye nóinépuri yulune, amá úye un tinkáhá-káhá hái ne kété-pɔ, Ulééca yé u yoriye.

Iwe píima mekame

(Matiyee 24:15-28; Luki 21:20-24)

¹⁴ Kumúnjé kunyine yé kam ani ncaai píima mæe ye n cókai yenu, kei kai ne n sá re nké n we. Uye un nsímé mmē n keē, uké musí uké liasei kō. Lin lē n wa, pɛpɛe Yutee ketē kémee ní we piké wuri api ayópe taá. ¹⁵ Uye un kényo ipiraa kecáa n we, úu kape kényo-i ricɛpime re uké linyine kpísi. ¹⁶ Uye un kō kecare-i n we, úu kape kepire pele re uké ha uketukanka kpísi. ¹⁷ Iwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. ¹⁸ Ani keyóme yáasi, ái kape nnyiyé kumúnjé ka. ¹⁹ Likumúnjé re siyáa sɛɛ íwe píima síkó lɛ. Ke Ulééca uú ne keté n wa, ápi íwe iyē icɔ yenaalē, iicɔ íi kō píkai léeri. ²⁰ Ulééca unsá pɛɛ siyáa sē n hasi, úka úu yé pɛɛ nfáa yē. Pē kuu n tési uú n te nnya kuu si hasi. ²¹ Uye un pɛɛ nó m maa re: Ukirisi ke Ulééca uu n wéɛ ye nté nɛe nté-pɔ wele, áni kape waise. ²² Likumúnjé re pikirisi nɔɔme ne antepuyɛ nɔɔme ye leerine. Pi yéé mewaisanɔ ne mewai píima wapisi piké ne nǐpá pē ke Ulééca uú n te pɔise. ²³ Ani kape lɔpile, nǐpá yo kam nní mɛncire nó símisi.

Usoi Kepipi mekame

(Matiyee 24:29-31; Luki 21:25-28)

²⁴ Amá siyáa sē kémee, íwe píima iyē memáa ke itunje íi sɔmaane, iwáre ii metéi paa.

²⁵ Awárepi aa keyómecaa-pɔ poroiri, linánje-nanje lɛɛ keyómecaa-pɔ ní we ai meyá yɛnesi.

²⁶ Pi yé pɛɛ Usoi Kepipi yē

ken ahope kecáa weme ne kennanje ne kemeyɔɔpi. ²⁷ U yé pɛɛ upitume pɛɛ keté ne keyóme-pɔ ní we awélé nnéi túmɛi api pē kuu n wéekɛ keté nké ne kekɛtɔ-pɔ cápine.

Kúfikiyee kecáa icélaa

(Matiyee 24:32-35; Luki 21:29-33)

²⁸ Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu ricɔ. Ku ye kun ilése nmú n wairi, mɛpéi men n leeri, nɔ ye mɛɛɛ ne mɛɛɛ ceri re kupii ye nyahaimɛɛ. ²⁹ Limɛcɔ kái we, nɔn píyɛi likɛi nní mewai n yē, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimɛɛ un tinanɔɔ ne kólɛ. ³⁰ Aɛɛi kam nó símisi: Písɔi kunai nkú áku tɔsunɛ kelene nní nnéi liké ne ní kam. ³¹ Keté ne keyóme yé tɔsí, amá anéhɔ́ɔ áa metóhɛ má.

Ulééca mɛcɛre ye keté ketene itunje nyu

(Matiyee 24:36-44)

³² Amá in keté metene nkó, úka úu likeyaa kē nɛɛ liitunje iyē nyu, nǐpá piléecaatumɛ pɛɛ keyómecaa-pɔ ní we nɛɛ Ulééca Kepipi ricuruu. Amá Usáa mɛcɛre ye nyu. ³³ Ani nómenécɛre tí, áni kape ripóɔ fóm, (ani ye keyóme yáasi), likumúnjé re áni nyu píyɛi ke liitunje ii yé kam. ³⁴ Li yé n we yarɛ usoi yeɛ ncée ní ha uu ukeyo tíye, uu upikɛikó nɛnanje he, uu nǐpá úye pikɛi u múise, uu rinanɔɔ uméré rinóɔ he re úu kape ripóɔ fóm. ³⁵ Lē nnya, áni kape ripóɔ fóm, likumúnjé re áni nyu píyɛi ke úyɔsaa uu pɛɛri, nnyóɔ nɛɛ kesine pele nɛɛ mɛcánkooi nɛɛ mmare. ³⁶ Ai kape wa re u mekáikai ka uu nó leeri nnó kémee. ³⁷ Lē kam nní nó n símisi, nǐpá úye kamí ne máne, áni kape ripóɔ fóm.

14

Pisuiŋi piwéese ye kómēine re piké Yeesu tŋ
(Matiyee 26:1-5; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Li riyále siyáa sité Isirayēli pikó piké ne nkɔ melóó ne akpónó nyee áa pite m má anyá li. Pēpēe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéese ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu n tŋ ne mesóhó piké u kpu. ² Api símaane re: Ai kapē anyá kumúnjé-i re pisoi yé yisi api pitele wai nnya.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáá tulaali káonu
(Matiyee 26:6-13; Yohani 12:1-8)

³ Kē Yeesu uu Petanii kuyu-i uyó Simóo keyó kēmēē ní we un iluke le, unósi unyine uu lomɔ. Unósi uyē un kenúrípi sone kēe tulaali pape-pape yee nnéí píima m má múlīlē. Uu kenúrípi kē foru uu tulaali Yeesu riyu kecáá káoni. ⁴ Mēwai mē áme ne picó risá, api pēe pimēcōpēcire m máikēe re: Linsone ye ní-ye kuu nní tulaali nkó n caai? ⁵ Tó pēe fe ari u yáí ne nnéí píima ari siwóó sē píwekóó hē. Apí ne unósi uyē wóósi. ⁶ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani u riyá. Yo nnya kani u cónjē? Mēwai sone kuu né wa. ⁷ Likumúnjé re nṛpá píyēi kē nó ne píwekóó aní we, nó fe ani lisone pi wai pēé uye-i kani ní la, amá nē, áí nṛpá píyēi kam yé ne nó n we. ⁸ Lē kē unósi nkó uu n fenē kuu wa. Inépinjē kuu mēncire tulaali fō piké kelene nhóre i tā. ⁹ Asei kecáá, kē nó símisi re nṛpá yēi kapi ketē nnéí kecáá Nsimé Kēcire yóólē, pi yéé unósi nkó mēwai mmé símisi apí ne u n léiselē.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tŋ
(Matiyee 26:14-16; Luki 22:3-6)

¹⁰ Yeesu pipiretiki kefi ne pité kecōpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyóoti uú ha pēpēe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéese lēpō re uké Yeesu tŋ uké pi rimúise. ¹¹ Nkīnhinjē kapí ne kutu u ricó api rinóo yekei re pi yé siwóó u hē. Yutasi uu icée sone wéési uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

Yeesu ne upipiretiki ye nkɔ melóó anyá iluke le
(Matiyee 26:17-25; Luki 22:7-14; 21-33; Yohani 13:21-30)

¹² Kenyáyaa foi kē kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kō nkɔ melóó anyá isan n kō, Yeesu pipiretiki api u pise re: Yei kaá la táké ha anyá iluke pó wa? ¹³ Uu upipiretiki pité tum uu pi maa re: Ani kuyu-i ha, utisi unyine yee kecórípi ne míni n topori yé ne nó risáne, ani u ritiki. ¹⁴ Un yei n lō ani úyote maa re: Urósáa ye pise re yēi ye kulee kpe-i kē u ne upipiretiki api nkɔ melóó anyá iluke n lenē? ¹⁵ U yé kēyó kecáá kulee maa kunyine kapi n̄sone n nyóonse nó nyíse. Ilū kapi ye ne anyá n li nnéí ye kukemēé welē. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹⁶ Yeesu pipiretiki api tósu api kuyu tulu, api nṛpá yo lēpō yare kē Yeesu uú pēe pi ní ma, api nkɔ melóó anyá iluke wai. ¹⁷ Kai nnyóó n wa, Yeesu ne upipiretiki kefi ne pité apí weri. ¹⁸ Kumúnjé kpe-i kapi iluke n le, Yeesu uú maa re: Asei kam nó símisi, nókenécōpe unyine yee ne iluke né n le yé né yáá. ¹⁹ Pīapōo aa caai api pēe use use u m písei re: Yare nē néē? ²⁰ Uu rinóo pi yósu re: Nó kefi ne pité pē use lo, tó ne uyē tō ricáripī rise-i n le. ²¹ Usoi Kēpīpi ye tósule yare lē kai kekecáá n wólaamelē. Amá usoi nkó yee yé Usoi Kēpīpi n yáá, íwe kē liute u topori. Li kutósi we ápi kapē pēe liute m mari.

Yeesu nkpɔ ne umeyise piléise inyeki

(Matiyee 26:26-30; Luki 22:14-20; Kɔrenti Foi, 11:23-25)

²² Kapi n le, Yeesu uu kukpɔnɔ kɔpisi, uu kukecáá Uléecaa pɔɔnese uu limemáá ku kɔkóri uu pi ku pa uu re: Ani yɔsí, inépiɛ ye nnyí. ²³ Uu lɛ memáá kɔpɔripi kɔpisi uu kukecáá Uléecaa pɔɔnese. Uu pi ke pa api pinnéí níru. ²⁴ Uu pi maa re: MENénye ye mmé, ménye memee pisoí meyá nnya kɔɔnu, Uléecaa uú ne pi séi re u ne pɛ piké kómɛine. ²⁵ Asei kam nɔ símisi, ám pikai aléepipi pita mpí pinírɛ kɔpáne hái ne keyáa kɛ kam yé pifále ní ntí Uléecaa iyɔɔpi kémee. ²⁶ Kuu lɛ pisímé pi m masí, api pee ipakare siyome n yom pin pakarente api wai api Olifiyee rikúú sí.

Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

²⁷ Yeesu uu pi maa re: Nɔ nónnénéí kɔpire né ritɔ, likumúnɛ re li Nléecaasimé ritelé-i wólalɛ te: Né useesé kpu,

isán pɔɔ kpii. ²⁸ Amá nen píyeyi nkpɔ kémee piyise m masí, né ha Kalilee ketɛ-pɔ nɔ m mé. ²⁹ Piyee uu u maa re: Mpá pinnéí pin kɔpire pɔ rintɔ, ái ne né. ³⁰ Yeesu uu u maa re: Asei kam pɔ símisi, neni kesine nké cirɛ icá iké kelene meté n kooi, pɔ kési nnɔɔ metaani re áa né nyu. ³¹ Amá Piyee uú n kenadɛ te: Mpá lin nkpɔ ye mu, tɔ ne mpɔ́ toké kesé kpu, ám kuɛmeriyɛ pɔ we. Pinnéí api kɔ nse mmɛ m máikɛɛ.

Yeesu ye Ketisemane-pɔ keyóme yáási

(Matiyee 26:36-46; Luki 22:39-46)

³² Yeesu ne upipiretiki api lɛ memáá kelɔ kɛnyine kapi ye n sée re Ketisemane sí. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tú, néké ha keyóme n yáhaarɔ. ³³ Uú ne Piyee ne Yakupu ne Yohani péne. Kei ke iwame ne mpɔɔcaai yíkíyiki nn u tɛ. ³⁴ Uu pi maa re: Tinéɔɔ ye caailenle hái lin ne nkpɔ menyíne we. Ani nté tone áni kape lɔpile. ³⁵ Uu lɛ memáá keyu-mɛ nyɔsɔpɔ nkáripí, uu wúla uu Uléecaa yáási re lin iye n we, a tíyese nɔpɔle itunɛ iyɛ íi kape ka. ³⁶ Uu keyóme yáási re: Unésáa, pɔ fe aa nɔpá yo wai, a ne ntóosi kɔporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lɛ, kape menéɔɔla wa, amá a meɔkɔ wa. ³⁷ Uu lɛ memáá upipiretiki-mɛ pele, uu pi leepɔ pin lɔni. Uu Piyee maa re: Simɔ, pɔ lɔnilɛ? Aa nkpáni fe pɔké n nyáni kenampi kesee? ³⁸ Ani n tú nɔn nyáni nɔn keyóme yáási, áni kape ne pipeikee kémee ní loó nnya. Li kesoiɔpí ripɔɔ we re keké ye lisone wa, amá ke pee rinárei mále.

³⁹ Uú ne ketaa piwai pi kɔpá, uú ha keyóme yáási, uu umewele foi mɛ meco welu. ⁴⁰ Uu pɛeri uu kɔ pi leeri pin lɔni, likumúnɛ re piinipee ye mulesile. Api ceri mmɛ kapi yé rinɔɔ u n yɔsí. ⁴¹ Uu metáánú pɛeri uu pi maa re: Nénɛ nɔ nkpéni lɔnilɛ nɔn wéntelɛ? Li lɛ tule, itunɛ ye tule, lee nní, pi Usoi Kɛpípi pikópɛkɔɔ anipe-i wale. ⁴² Ani yisi toké tɔsí, uyee né n yáine ye nyahaimɛle.

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴³ Yeesu úu kahane nsímé n tene ke upipiretiki kefi ne pité pɛ use kapi ye n sée re Yutasi ne risoiwuú api mese ne mese rikpáfúme, pin atéhe ne apúnípi muléilɛ. Pɛpee ye Uléecaa inyɔɔnse n wa piwéese ne isé picélaa ne Pisuifi piwéese yee pi tumpɔ. ⁴⁴ Yutasi yee pee pianipe-i Yeesu n wainɛ, ye pee risoiwuú mesɔhɔ mɛ kuú ne u ní tinine céesile. U pee pi céesi re: Nen ha úye rimpira am u yáási, uyee lo, ani u tɛ, ani u múlú nɔne aní ne tósu.

⁴⁵ Kuu n tuiᵑo uú ne mese ne mese Yeesu kᵑ, uu re: Sáa! Uu pᵑe u pira uu u yáasi. ⁴⁶ PISOI pᵑe API Yeesu kecáa kunípe wai API u tini. ⁴⁷ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaᵑo uu uritéhe kpeú, uu Uléecaa usina ukeikó kutu semí. ⁴⁸ Yeesu uu rinᵑo yᵑsu uu pi maa re: Yo nnya kani pitíne né ka ne atéhe ne apúnípi yaᵑe usoi kpáaree? ⁴⁹ Mpá keyáa kéye kam ye nókenécape n we, nen Uléecaa keyᵑ-i céési, áni né tᵑ. Amá lᵑ kai Nléecaasimé ritelé-i n wólaamelᵑ liké ne n wa nnya kai lᵑ wai. ⁵⁰ Yeesu pipiretiki nnéi API u ᵑmeriyᵑ API wuru. ⁵¹ Uᵑmánᵑ unyine yᵑᵑ pᵑe Yeesu n tikilenle un kusáᵑáa ᵑmanᵑ yariilᵑ. API re piké u tᵑ, ⁵² uu kusáᵑáa tᵑpíri uu meᵑmanᵑ wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane piima-i ha

(Matiyee 26:57-68; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵³ Apí ne Yeesu Uléecaa usina kémeᵑ sᵑ. Kei ke pepᵑe ye Uléecaa inyᵑᵑnse n wa piwéése ne Pisuífi piwéése ne isé picélaa API pinnéi cápínelᵑ. ⁵⁴ Piyᵑe uu ketaa-pᵑo Yeesu n tikilᵑ hái ne Uléecaa usina keyᵑcape-pᵑo. U ne piméré API kei kesé n tᵑ un nna wéni.

⁵⁵ Pepᵑe ye Uléecaa inyᵑᵑnse n wa piwéése ne pitúhaane piima nnéi API pISOI wéési pᵑe yé Yeesu ne nsímé rinkpára. Pitúhaane pᵑe API nkᵑpe ríka yᵑ kapi yé ne u n kpu. ⁵⁶ Likumúᵑé re meyá meᵑ ne nsímé u kparai, amá mmᵑ kapi n símisi rín ncée nse ritiki. ⁵⁷ Picᵑo API ye yisi apí ne u wáána re: ⁵⁸ Tᵑ kᵑ un tee re: Né né Uléecaa keyᵑ nké ke usoi kunípe aku n wa fori, am siyáa sitaani kecape kefée mᵑm ke usoi kunípe áku yé n wa. ⁵⁹ Mpá ne kei ricurru, pinsímé rín ncée nse ritiki. ⁶⁰ Uléecaa usina uu icápíne iyᵑ kecape yisi uu Yeesu piᵑe re: Aa rinᵑo ríka yᵑsunᵑe? Mpókᵑpe rí-ye ke pISOI mpí API nní símisi? ⁶¹ Yeesu uu séé, úu rinᵑo ríka yᵑsí. Uléecaa usina uu pipíᵑe u kpá re: Pᵑo uyᵑ ke Uléecaa uu n wéᵑ? Uléecaa yeᵑ ipakare n te Kepipii? ⁶² Yeesu uu rinᵑo yᵑsu re: Néᵑ lo. Nó UsOI Kepipi yᵑ ken Uléecaa, rínᵑe nnéi ute kuluke-luke-mᵑ kéyukᵑᵑtone-i tᵑ. Nó kᵑ keyᵑmᵑecaa-pᵑo aᵑope kémeᵑ u yᵑ un ne weme. ⁶³ Kei ke Uléecaa usina uu pᵑe uricuruu ilú kuu n tanaalᵑ céerii ai nyíᵑe re li u tᵑósile hái uu re: Píseérakᵑó piye picᵑo kari nkᵑéni wéési? ⁶⁴ Nᵑ konle kuu Uléecaa kecáa aᵑᵑo kᵑpe n símisi. Iye kani músu? Pinnéi apí maa re li ne sá re piké u kpu. ⁶⁵ Picᵑo API ukecáa meta pitúkente loni, apí ukeyu paasi API akpini pinéi u kápáa pin u tee re: A uyᵑᵑ lᵑ pᵑ n wai ᵑmᵑinu! Piméré API u tini apí ne sipᵑe u tᵑpei.

Piyᵑe ye kesi re úu Yeesu nyu

(Matiyee 26:69-75; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Kumúᵑé kᵑe-i ke Piyᵑe uu metene ripoo-i rí we, unᵑsi unyine yeᵑ Uléecaa usina n keisi uú weri. ⁶⁷ Uu Piyᵑe yeᵑu un nna wéni, uu ukeyu-i nyániᵑe uu u maa re: Pᵑᵑ ne kᵑ pᵑe Nasareti ukᵑ Yeesu uyᵑ tikilenle. ⁶⁸ Uu késu re: Am nyu, am mmᵑ kaa rí la pᵑké símisi kᵑmei. Uu pᵑe kei yisi uu kupookpaᵑá-i sᵑ. ⁶⁹ Unᵑsi uyᵑ uu piyéne u kpá uu pepᵑe kei rí we maa re: U pISOI pᵑe use le. ⁷⁰ Piyᵑe uu kᵑ pikéᵑe kpá. Kai nkáripI rinkpáᵑe, pepᵑe kei rí we apí pimáa u kpá re: Mesei ye me, pᵑo pISOI pᵑe use le. Likumúᵑé re pᵑo Kalilele ukᵑ le. ⁷¹ Uu késu ᵑmaa uú ne ketᵑ kᵑeᵑni uu wéeri re: Ne Uléecaa, am usoi nkᵑo nyu. ⁷² Icá ii mese ne mese melírú kooi, Piyᵑe uu léise re Yeesu ye u maa re: Icá iké kelene meté n kooi, pᵑo kési metaani re áa né nyu. Kei kuu pᵑe mese ne mese itu ripe.

15

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ Piwéése nnéi api mmaɛ marɛ cápine: pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuiifi piwéése ne isé picélaa ne pitúhaane píima nnéi. Kei kapi peɛ Yeesu paasi apí ne u tósu apí Pilati anipe-i u wai. ² Pilati uu u pise re: Póo Pisuiifi uyóopi? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma. ³ Pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése apí ne nsímé meyā u kparaí. ⁴ Pilati uu kó pipise u kpá re: Aa rinóo yósunee? A ripaí mmē ne mmē kapi kepócaá n símisi. ⁵ Yeesu úu rinóo ríka piyóó rikpá. Ai Pilati píri wai.

Pi túhaane ai tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

⁶ Mpa nkɔ melóo anyá áye, Pilati yee peɛ ukpaniikó uyē ke písoi api n wée akpanii tɔle. ⁷ Utisi unyine kapi ye n sée re Parapasi ye kukpaniilee-i wele ne pinyine peɛ apí peɛ uyóopi kecáá n kpálē. Pitele pinyine-i kapi peɛ usoi kpu. ⁸ Tisoiwuí ari Pilati-mē tómpɔ, api lē kuu ye ńpá anyá áye pi n wa pise. ⁹ Pilati uu pi pise re: Nó la ké Pisuiifi uyóopi akpanii nó tɔo? ¹⁰ Likumúnjé re Pilati ye ceri re nfaɔle nnya ke pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése apí uanipe-i Yeesu wa. ¹¹ Amá pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése apí písoi Pilati-i teriipɔ piké u ricóh uké ne Parapasi akpanii tɔ. ¹² Pilati uu pipise pi kpá re: Iye kani mpíí la ŋmaa ké uyē kani nní n sélei re Pisuiifi uyóopi wa? ¹³ Api pipupeí kpá re: A kunapéékóo kecáá u karií. ¹⁴ Pilati uu pi maa re: Ncaai ní-ye kuu mpíí wa? Api meyá pipupeí kpá re: A kunapéékóo kecáá u karií. ¹⁵ Pilati uu risoiwuí meɔɔla tiki uu Parapasi akpanii tɔlu. Kapi Yeesu ne iséí pikáii ń masí, apí písoi anipe-i u wai re piké ha kunapéékóo kecáá u karií.

Pisóóca ye Yeesu kecáá nyánei

(Matiyee 27:27-31; Yohani 19:2-3)

¹⁶ Pisóóca apí ne káyɔɔpe, kei kapi ye n túhaane u sí api pisóóca tɔrɔo nnéí séí. ¹⁷ Api kuyóopikpelenku wée u tani api sínípeleépi ne riyóopikɔh parii api u kipise. ¹⁸ Api peɛ lē memáá u yáhaankɛe re: Tɔ pó yáasi, Pisuiifi uyóopi. ¹⁹ Api ríyuu kecáá ne kenaapi u pepu apí meta ukecáá tuke, apí ukɛyuu-i ńsɔne wula apí u yáasi. ²⁰ Kapi kecáá pinyánei u ń masí, apí kuyóopikpelenku wée kpē u lapile apí uilū pítane u pese apí ne kunapéékóo kecáá pikarií u tómpɔ.

Pi Yeesu kunapéékóo kecáá karií

(Matiyee 27:32-44; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)

²¹ Api ucéetɔh unyine yee sicare-mē n lééri ńnahe Yeesu kunapéékóo cɔnse. Pi ye utisi uyē sée re Simɔo, Sireeni kuyuu ukó lo. Uyee Alekisantiri ne Rufuusi usaa. ²² Apí ne kelɔ kē kapi ye n sée re Kòlikɔta Yeesu sí. Kòlikɔta aseí re Kúyuu Kɔhɔo kelɔ. ²³ Api píta kápí ne pite kapi ye n sée re miiri n còhɔne u pa re uké n ntí, amá úu n ntí. ²⁴ Api kunapéékóo kecáá u karií apí uilū hɔone. Pi paŋaile ńpá úye úu ne uikpíkékpíké céru. ²⁵ Ituhe in mese áme we kefi kumúnjé pepu kapi u karií kunapéékóo kecáá. ²⁶ Api lē nnya kapi Yeesu ní kpu wɔlu re: Pisuiifi uyóopi. ²⁷ Ū ne písoi kpááree pité pinyine kapi kesé karií, ucɔ ukuluke-luke-mē, ucɔ ukumii-mē. ²⁸ [Lē kai Nléécaasimé kémee rintíki ye lē: Piwaikópekoó kunai-i kapi u wa.]

²⁹ Picéetɔh apí u lámaankɛe pin tíyuu pɔuli pin máikɛe re: Yéee! Póo ye Uléécaá keyɔ n fori aa siyáa sitaani ne pimóme ke pese, ³⁰ a ripóócuruu

yoriye aa kunapéeékóó kecáá súiri. ³¹ Pɛpɛɛ yɛ Uléécáa inyóónsɛ n wa piwéésɛ ricuruu nɛ isé picélaa apí kecáá u nyánei pin pimɛɔpɛcɪrɛ tee rɛ: U picó yóriyɛntɛlɛ amá úu pɛɛ fɛ uké uricuruu yoriyɛ. ³² Ukírɪsɪ, Isirayɛɛli uyóòpɪ uké nkɛpɛni kunapéeékóó kecáá súime tóké yé arí nɛ kɛfa tɛnɛ. U nɛ pɛ kapi kɛsɛ n karií póò kó u lámaankɛɛ.

Yeesu nkɔ

(Matiyee 27:45-56; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

³³ Ituɲɛ kɛcɪrɛ kumúnjé, kuɲmaha aku ketɛ nnéi cɔni hái nɛ ituɲɛ metaani kumúnjé-pó. ³⁴ Ketúnjé metaani kumúnjé kpɛ-i, Yeesu uu kecááila píima kɛnyɪnɛ súúni rɛ: Eloi, Eloi, lama sapatani? Lɛɛɛ rɛ Uléécáa, Uléécáa, yo nnya kaa né ɲmɛriyɛ? ³⁵ Písɔi pɛɛ kei n cápɪnɛɛ́ kɛɔpɛ pɪnyɪnɛ apɪ lɛ kom apɪ rɛ: Ani ripáí, Elii kuu nní sélei. ³⁶ Kei kɛ pikɛɔpɛ unyɪnɛ uu wuri úú ha píta nyɛpɛ-nyɛpɛ pɪnyɪnɛ-i sínéɛ́ fɛ uu kɛnaapɪ tuhu uu u pa rɛ uké n ntí un tee rɛ: Tóké yé nké, in tɛ Elii yé kam uu u súisɛri. ³⁷ Amá Yeesu uu mɛyá kɛpupɛila sɛm uu pɛɛ kpi.

³⁸ Kusánjáa kapi nɛ Uléécáa keyó kɛmɛɛ n kɛnɛɛ́ akú cɛ́ɛrɪnɛ meté, kecáá nɛ mɛtɛnɛ-pó. ³⁹ Kɛ Róm usóóca kpéé yɛɛ pɛɛ Yeesu keyu-i n nyɛnu uu unkpó mmɛ n yé uu rɛ: Usɔi nkó yɛ pɛɛ mɛsɛi Uléécáa Kɛpɪpɪ lɛ. ⁴⁰ Pinósi pɪnyɪnɛ yɛ kɔ pɛɛ wɛlɛ pin kɛtaa nyánei. Pinósi pɛ́ kɛɔpɛ kɛ Makitala kuyu ukó Maari nɛ Maari Yakupu Sírsá nɛ Yosee uni nɛ Salomee apɪ pɛɛ wɛ. ⁴¹ Kɛ Yeesu úú pɛɛ Kalilee-pó rí wɛ, pinósi pɛ́ pɛɛ yɛ pɛɛ u n tikilɛ pin u keisi. Pinósi picó yɛ kɔ pɛɛ u tikilɛnɛ apɪ nɛ Yerusalem sí.

Yeesu mɛkulaa

(Matiyee 27:57-61; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Nnyóó nn pitulɛ masí kɛ Yosefi, Arimatee kuyu ukó uu ka. Yosefi yɛ pɛɛ pitúhaanɛ pɛ́ kɛmɛɛ usɔi kɛcɪrɛ lɛ. Uyɛ ticuruu yɛ kɔ pɛɛ Uléécáa iyóòpɪ mɛkamɛ mɛnɛ. Keyáa kɛ́ aí nɛ sá anyá isóólú keyaa yɛ kɛ, liké nɛ kóso weesi kɛwɛntɛyaa. Lɛ́ nnya kɛ Yosefi uu ikari wa uu Pilati kɛmɛɛ sí úú ha u pɪsɛ rɛ uké Yeesu u pa. ⁴⁴ Ai Pilati píri wai kuú nɛ n kó tɛ Yeesu yɛ nkɔ masí. Uu Róm usóóca kpéé séi uu u pɪsɛ rɛ in tɛ li nánɲai kɛ Yeesu úú nɛ n kpu. ⁴⁵ Kɛ Róm usóóca kpéé uu písɪmaa u mɛ masí lɛ kai rí wɛ, Pilati uu ncée hɛ rɛ piké Yeesu kpísɪ piké Yosefi pa. ⁴⁶ Uyɛ uu kusánjáa lolu uu kunapéeékóó kecáá Yeesu súisɛri uu kusánjáa u pílesɪ úú ha rikpí kapi kuparɛcaɲaa-i n wa kɛmɛɛ u yekei, uu pɛɛ lɛ mɛmáa mɛparɛ píima mɛnyɪnɛ pímiisɛ uu rinɔnɔ́ fi. ⁴⁷ Makitala kuyu ukó Maari nɛ Maari Yosee uni apɪ kei kapi u n waiɔpó n nyánei.

16

Yeesu yɛ nkɔ kɛmɛɛ yisi

(Matiyee 28:1-8; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Kɛ kɛwɛntɛyaa ketúnjé akɛ rí tósi, Makitala kuyu ukó Maari nɛ Maari Yakupu uni nɛ Salomee apɪ tulaali lolu piké ha Yeesu yakasi. ² Kɛwɛntɛyaa ukóso, apɪ mɛkɛkɛɛ mɛtuɲɛleemɛ rikpíí sí. ³ Apɪ pimɛɔpɛcɪrɛ píseine rɛ: Wóo yé ha riparɛ tɛɛ rikpíí rinɔnɔ́ n filɛ́ tó pímiisɛ? ⁴ Kapi yé inípɛɛ rinsíka, apɪ yénu rɛ li mɛparɛcaɲaa mɛ́ pímiisɛ. ⁵ Apɪ rikpíí-i lomɔpó apɪ kɛɲmánɛpɪ kɛnyɪnɛ yɛnu kɛn kulukɛ-lukɛ-mɛ́ tū kɛn ketúkanka tomé tanaalɛ́, iwamɛ ii pí wai. ⁶ Akɛ pí maa rɛ: Iwamɛ íi kapɛ nó wa, nté Yeesu Nasarɛti kuyu ukó uyɛ kapi kunapéeékóó kecáá n karií kani wéési? U nkɔ kɛmɛɛ yisilɛ́, úu nté

we. Ani nyánii, kelō nké-i kapi u finse. ⁷ Amá ani ha Piyee ne upipiretiki tərɔɔ maa re u yé ha Kalilee-pɔ pi m mé, kei kapi yé ha u yé yare kuu pi n símaalē. ⁸ Api rikpíi-i léeri api ntóó sé pin terii ne iwame, amá ápi úka ríka ma ne iwame mepehē.

*Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyise
(Matiyee 28:9-10; Yohani 20:11-18)*

⁹ [Ké Yeesu uu kewénteyaa ukóso mmare nkpɔ kémee n yisi, u týesele Maari Makitala uu mefoí u yenu. Maari Makitala uyē kémee kuu pɛe aníri aseí lakase. ¹⁰ Maari Makitala uú ha nsímé mmē pepɛe pɛe Yeesu rintíki símisi. Pē pin kumúnjé kpe-i nkpɔ tú pin kɔ ténesi. ¹¹ Kapi n kó te Yeesu ye nfáa mále, te Maari Makitala ye u yē, ápi ne kefa tene.

*Yeesu ye umecire upipiretiki pité nyise
(Luki 24:13-35)*

¹² Lē memáá, Yeesu uu méwee féé meɔ kpisi uu týese upipiretiki pité pinyine pɛe kecare-mē n sí api u yenu. ¹³ Pē ticurruu apí weri api picɔ nsímé mmē símisi, picɔ pē api kɔ ne kefa tene.

*Yeesu ye umecire upipiretiki kefi ne use nyise
(Matiyee 28:16-20; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)*

¹⁴ Yeesu uu metóɔɔ umecire upipiretiki kefi ne use nyise kumúnjé kpe-i kapi iluke n le. Uú ne pinfatene kucíré ne pinkiŋtake pi cési, kápi pepɛe pɛe nkpɔ kémee meyise-máá u n yé ne kefa u tene nnya. ¹⁵ Uu pɛe lē memáá pi maa re: Ani ketē nnéi rikóónú ani pisoí nnéi Nsímé Kεcire símisi. ¹⁶ Uléécaa yé nkó yee ne kefa u n tene uu kɔ míni wole yoriye. Amá u yé ne nkó yee úu ne kefa u n tene túhaane aí ne u kpi. ¹⁷ Mewaisaŋa ke pepɛe ne kefa Uléécaa n tene api yé n wapisi ye mmé: Pi yé rinényiri ne aníri lakase, api meyu féé símisi. ¹⁸ Pin iwáa n cɔpii, íi yé líka pi wa. Mpá pin kɔ linírē-niré lee yé n kpu n ntí, aí yé nkpáni líka pi wai. Pi yé pitóikó kecáá anípe rilaa, pitóikó pē api pélu.

¹⁹ Kε Upíima uu písímé pi ní masí, aí keyómecaa-mē u kpíipɔ uú ha Uléécaa kuluke-luke-mē kényukótone-i tone. ²⁰ Upipiretiki api sí apí ha nípá yei Nléécaasímé símisi. Upíima uu pikéi pi n léní, uu týe mewaisaŋa kapi n wapisi amɛ pinsímé aseí n nyise.]

Nsimé Kεcιrε ritelé ke Luki uu n wói

Lélee ritelé ntí kέmεε n we

Nsimé Kεcιrε ritelé ne Uléεcaa Pitumε Mεwai ritelé ke Luki uu wói. Pē inipεε-i ke Yeesu uu umεwai n wapisi ke Luki uu pisei nsone uu kelenε ritelé ntí uusanε Teofili wolu re uké Yeesu icélaa aseí kō nsone (Luki 1:1-4). Luki ye pεε Ukireki le. U kō pεε upoise píima unyine le yeε pεε Pōli n sárikeε. Luki ye Yeesu nyísele yare Usoi Kεpipi. Yeesu ye pansεle kesoipipi uú ne sisoipipi íwe ténι. U pεε pisoι ipiηε ne piamífri paísentele. Tíyυ 24 kέmεε ke isímé tōrōo yeε m mulú ii wólalē, iyē ke pεpεε Yeesu mεwai n yé api Luki rintéηse. Iyεε nní Yeesu meyise nkpō kέmεε ne umεkpáfúmε upipiretiki ne pinósi ne pipiretiki picō pεε pεε unkpō n ténι keyu-i. Uu lē ne lē ke átelé aa ukεcáá n símisi pi pérése uu pεε pi tum te piké ha nípá úye símisi re uyεε Uyulale.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Luki ye símisile lē ke Yeesu uu sisoipipi kέmεε n lompō (1:1-4:13). Umεmare ne ukeleeme nkó mεε kei we.
2. Upíima ye ketē kecáá unfaa nnéi kέmεε sisoipipi wéésile. Luki ye símisile lē kuú ne pinári ne píwekōd ne pitóikō kutu riñcō (4:14-19:27). Sinyárū kultúí kuu kpisi uú ne sisoipipi li céési: Uηmánε yeε m pō kenýárū (15), Samarií ketē usoi unyine yeε kusoi n nyu kecáá nsímé (10:25-37).
3. Unkpō kunapéékōd kecáá ne umeyise nkpō kέmεε ke Upíima uú ne sisoipipi yoriye (19:28-24).

Luki ye Teofili ritelé wói

¹Umáρεcō Teofili, pisoι meýā ye mεwai mεε kerócōpe n wapisi nkō piwóle peenle. ²Pi mεwai mē nsímé tó ritósele yare lē ke pεpεε kékoraane-me n yé pin neni ne Uléεcaa nsímé kónulē api ró n n kéenkeε. ³Lē nnya ke rinécúruu am nsone pisei ké lē nnéi leε kékoraane-me n wa ceri, ai né sonesi re ké linkó pō umáρεcō Teofili woi kélé-kélé. ⁴Ne wólule naké ne n céri re icélaa kaa n kō ye nsímésele le.

Uléεcaatumε ye símisi re pi yé Yohani Uniwole mari

⁵Kumúnjé kpe-i ke Erooti uú pεε Yutee ketē uyōopi ke Uléεcaa unyōonse unyine kapi ye n sée re Sakarií uú péé we. U pεε Apiya piléékōd kunai ukó use le. Uunōsi ye pεε pεpεε ye Uléεcaa inyōonse n wa uwéése Arōo kepire ukó le. Pi ye u sée re Elisapeti. ⁶Piketé ye pεε Uléεcaa inipεε-i kacíre sónele pin kō Upíima isé ne uicélaa nnéi múlilē nsone. ⁷Amá ápi pεε kewá má, Elisapeti ye pεε unyapi le. Lē memáá, u ne ula keté ye pεε kpurunule.

⁸Keyáa kenyine kai Sakarií kunai menyōonse tu, uu pεε keyáa kē Uléεcaa keyu-i upinyōonsekei n wai. ⁹Lē kai pεpεε ye Uléεcaa inyōonse n wa inyekii-i m pise kapi ritiki apí ne Sakarií wéε re uké Uléεcaa kunyōonselee lō uké tulaali ηmaasi. ¹⁰Kumúnjé kpe-i kapi tulaali n ηmaalē, pisoι riwúí ye pεε cápínelenle pin ketahai mmé keyóme yáasi. ¹¹Upíima uléεcaatumε unyine uu mεse ne mεse Sakarií keyu-i kpáfume, uu kehúú ke-i kapi tulaali n ηmaalē kuwélé luke-luke-mē nyere. ¹²Ke Sakarií uu u n yé, uú túí-túí, iwame ii u tini. ¹³Amá Upíima uléεcaatumε uu u maa re: Sakarií, iwame íi kape pó wa. Uléεcaa ye ipówele konle. Upónósi Elisapeti yé kewántisi

πό μάρι αα ρινύιρι κε ηε ρε Yohani. ¹⁴ Meyíkíyiki kake ripópōo larukusene. PISOI meyā apōō yé kō larisi ne kepimare. ¹⁵ Likumúnjé ρε u yé kam uu Upíima inipee-i wai usoi píima unyine. Feé ne píta pome-pome píka ápi unnōō-i lonine. Nfáasōne yé meyā u n yipaalenle kumúnjé kpe-i kapi u n cuunsene. ¹⁶ U yé Isirayeli pikó meyā pi-Uleecaa, Upíima-mē peseme. ¹⁷ U yé masí Uléecaa keyu-i n sōnele ne mewéesesōhō ne rínanjē ke Elii uú pēe m má, uu písáa ne pisiwā nfasimé péne, uu tíyese pepē aseí pite mewéesesōhō n háikuse api pepēe me n tíkilē kemúnjé ηmurei. U lē nnéí waine uké ne nsoipuri mee Upíima mekame m mé n yé nnya. ¹⁸ Amá Sakarii uu uléecaatume maa ρε: Iye kam yé ne ceri ρε aseí ye nyé? Likumúnjé ρε ne kpurunule, unénōsi ricuruu ye kō kpurunule. ¹⁹ Uléecaatume uu rinōō u pese ρε: Néε Kapiriyeli, Uléecaa keyu-i kam we nen upikei wai. U né tummele ρε ké ifaaci kecire nnyí pó símisi. ²⁰ Amá áa ne nsímé kapi n yekei ρε nké kumúnjé kunyine-i wa ne kefa tene. Lē nnya kai yé ripólémpi paasi áa yé fe pōké rinōō male hái ne kē ke mewai mē nnéí ame n waine.

²¹ Kumúnjé kpē nnéí kέmee, pISOI pEE n cápinelē pin ketahai Sakarii mé ye pEE píri túnle ρε pi kunyónselee-i meyā nánjai nnya. ²² Amá kuu n léeme, úu fe uké rinōō pi male. PISOI API céru ρε Uléecaa ye linyine u yeneisele kunyónselee-i. Anípe kuú ne pi símisi, tilémpi tin pahaalē.

²³ Ke Sakarii uu kumúnjé kpē kai m píse ρε uké Uléecaa pikei wa ketō n tu, uu ukeyō pēle. ²⁴ Kai rinkpáse, uunōsi Elisapeti uu fapisi, uu umecire kýōō-i pésu hái ne iwáre inupū kumúnjé, un tee ρε: ²⁵ Lē ke Upíima uu né n wa ye nní: Li nkpéni ripōō u wa ρε uké lelee pEE pISOI kecōpe inései n tese né lese.

Uléecaatume ye símisi ρε pi yé Yeesu mari

²⁶ Iwáre kpúúlu kέmee, Uléecaa uu uléecaatume Kapiriyeli Kalilee ketē kuyu kunyine kapi ye n sée ρε Nasareti kέmee tum. ²⁷ Úkpére unyine yee úu utisi n nyu kapi pEE Yosefi yelilē. Pi ye u sée ρε Maari. Úkemeé ke Uléecaa uu u tū. Yosefi ye pEE uyóōpi Tafiti kepíre ukó le. ²⁸ Uléecaatume uyē uu Maari keyō-i lompō, uu u maa ρε: Ne pó yáasi, Uléecaa ye ípēlēé pó nyísele un kepópire we. ²⁹ Anōō nyē aa Maari túi-túise, un umecire písei ρε: Iyáhaa íye mpuri ye nnyí? ³⁰ Uléecaatume uu pEE u maa ρε: Maari, iwame íi kape pó wa, Uléecaa ye uipēlēé pó nyísele. ³¹ Pō kómēi, pō fapisine aa kewántisi maru, aa ke séi ρε Yeesu. ³² Ke yé isoi wa api ye ke séi ρε Uléecaa yee nípá yo kecáá n tū Kepipi. Upíima Uléecaa yé tíyese ake usáyaha Tafiti iyōōpi tone. ³³ Ke yé Yakupu kepíre pikó kέmee iyóōpi teneciré li. Keiyōōpi íi kétō máne. ³⁴ Maari uu uléecaatume maa ρε: Iye kai ye lē wa, ám utisi nyu? ³⁵ Uléecaatume uu rinōō u pese ρε: Uléecaa Nfaasōne ye kepócaá súirine, Uléecaa yee nípá yo kecáá n tū uu unnyéré pó yárii. Lē nnya kewá kē ne Uléecaa kekó le. Pi yé ke sée ρε Uléecaa Kepipi. ³⁶ Upómáreco Elisapeti kapi pEE n sélei ρε unyapi ricuruu ye ne riwéese kewántisi kefa mále. Uiware kpúúlu kέmee kuu nní we. ³⁷ Likumúnjé ρε Uléecaa úu líka kupōone we. ³⁸ Kei ke Maari uu pEE u pese ρε: Ne Upíima ukeikó le. Liké wa yare kaa nní m ma. Uléecaatume uu pEE u yá uu tómpō.

Maari ye Elisapeti pilóólú ha

³⁹ Lisiyaa se-i, Maari uu mekekeke Yuta ketē kee akúú m má kuyu kunyine ncee pōlo. ⁴⁰ Uu Sakarii keyō-i lompō uu Elisapeti yáasi. ⁴¹ Kumúnjé kpe-i ke Elisapeti uu Maari iyáhaa n kō, kewá ake ukefa-i lémesi, Nfáasōne nn Elisapeti yipu ⁴² uu pupēi ρε: Uléecaa ye lisone pó wale ai tōsu pinósi tōrōō

72 Uléécaá ye nfanare pirósáayaha nyísele,
úu uricuruu rinóo kuu
u ne pē kecōpe n yekei palei.

73 Likumúnjé re Uléécaá ye urósáayaha Apiraham wéeri re

74 u yé piróláarō anipe-i ró lese,
uu tíyese ári yé ne iwame u n yáási.

75 Ai tíyese arí n kpáiiilē tōn kecire sōne uinipee-i hái ne
ntófáa siyaa ketō-pō.

76 Pó kenéwá, pi yé pó sée re Uléécaá yee
mípa yo kecáá ní tū antepu.

Likumúnjé re pōo yé Upiíma kekpeē wa aa ncée u nyóonse,

77 aa upikó céreise re u yé piriyu lo uu piakópe pi sárei.

78 Uléécaá nfanare toi-toi nnya,

u ne umetéi sōntile ame ró kpáii yare ntunje

79 uké pepee kuñmaha-i ne pepee nkpō kuhore-i ní we rikpáiiise,
uu aróna nkíñniñe ncee tikise.

80 Kewá ken papisi, kemēsōhō men kō papisi. Uu acesi kóima-i n finu hái
ne keyáa kē kuu upikei Isirayēeli pikó kecōpe n kóraane.

2

*Lē kapi Yeesu Kirisi m mári
(Matíyee 1:18-25)*

1 Ketē nnéi uyōopi Okusiti uu kumúnjé kpe-i rinóo he re piké ketē nnéi
pisoí kēē. 2 Pikéē pepee pifoí. Pi wale kumúnjé kpe-i ke Kiriniísi uú pee Sirii
ketē kecáá iyōopi n le. 3 Mpa úye uu ukuyu pikéē sí. 4 Yosefi uu Kalilee ketē
kémee Nasareti kuyu-i yisi uu Yutee keteni-i Tafiti kuyu kapi ye n sée re
Petelehem sí. Kuyu kpe-i kapi uyōopi Tafiti mari. Yosefi ricuruu ye Tafiti
keyō ne ukepire ukó le. 5 Uu kei pikéē sí, u ne uunōsi felei-felei Maari yee
kefa m má. 6 Pin Petelehem-i we, ukemarēyaa ake tulu 7 uu ukewā foí máru
ketisi, uu asánáá ke yarii uu kuhōpi kecáá ke finse, kapi picéetōnjé kulee-i
ketónē m paa nnya.

Uléecaatumē unyine ye Petelehem-pō rikpáfúme

8 Kelō kee ke-i ke píseesé pinyine apí pee kesine we pin sicare-i píisee
kecáá páilē. 9 Upiíma uleecaatumē uu pikeyu-i kpáfúme, Upiíma meyoopi
amé n tēlu men kekále pi wailē. Iwame ii pi wai meyansei. 10 Uléecaatumē
uu pee pi maa re: Iwame íi kape nó wa. Nsímé sōne mee yé Isirayēeli pikó
nnéi ripōo meýá n níñkukuse karí ne nó ka. 11 Neni keyaa nké kapi Tafiti
kuyu-i Nónunéyulale mari, uyē ke Uléécaá uu n wée, Upiíma. 12 Lē kani yé ne
u n céri ye nní: Nó kewá fenféi leepō kapi kusánáá m pílesi api kuhōpi kecáá
finse. 13 Mese ne mese, piléecaatumē picō api ufoi nkó kecáá kpápō api kulúí
wai, api pee Uléécaá meyoopi n yom te 14 Uléécaá yee keyómecaa-pō ipakare
te. Nkíñniñe nké pē kuu ketē kecáá ní la kecōpe n we.

Píseesé ye Petelehem sí

15 Ke piléecaatumē api pi rin-yá api keyómecaa-mē pele, píseesé api pee
símaane re: Tóké Petelehem ha. Li píse re tóké lelee n wa ke Upiíma uu ró
n céreise yē. 16 Api kei mekekeke sí apí ha Maari ne Yosefi leepō, kewá ken
kuhōpi kémee finu. 17 Kapi ke n yé, api lē ke uléecaatumē uu kewá kē nsímé
n símisi keenkee. 18 Lē ke píseesé api n símisi ai pē nnéi pee kutu pi n cólē píri

wai. ¹⁹ Maari uu mmē nnéi ukefa-i múlú un nkεcáá músu rísone. ²⁰ Pisεεsé api lē memáá nkúlecee póló. Api Uléécaá rinyiri taáse api umeyópi n yom te u týese api kóm api kó yenu nnya. Linnéi ye wa yare lē ke uléécaatumε uu pi n símisi.

Pi Yeesu rinyiri he

²¹ Siyáa sisεei memáá, kewá kekéyaa akε tulu, api rinyiri ke he re Yeesu. Tinyiri tē ke uléécaatumε uu pi céesi Maari uu kelenε fapisi.

Pi Yeesu Uléécaá keyó-i nyise

²² Lē memáá, itunje ii tulu re piké inyékii wa piké ne pimεcire hεere yare kai Moisi isé kémεε m pise, Maari ne Yosefi api peé ne kewá Yerusalem kuyu sí te piké Upíima ke nyise. ²³ Likumúnjé re li Upíima isé kémεε wólaalē te: Upíima yeε kewántisi foí te. ²⁴ Api kó inyóonse ke isé ise iyē ii m pise wai: Sikpéékpeepi sité née alólá sínsá até kapi yé ne wa.

²⁵ Utisi unyine kapi ye n sée re Simeyó ye pεε Yerusalem-i welε. Utisi uyē ye pεε usoi sone le un Uléécaá riwure má un uyē kaí pεε m pise re uké Isirayeli yoriye mé. Nfáasone ye pεε ukeméε welε. ²⁶ Uléécaá uú ne Nfáasone tiki uú ne u símisi re u yé uyē ke Upíima uu n wée uu tumti ne uinipεε yē uu kelenε kpi. ²⁷ Nfáasone nn týese Simeyó uu Uléécaá keyó sí. Ke Yeesu pikó api ne u n hápó piké inyékii iyē ke isé ii m pise wa, ²⁸ Simeyó uu u kpísi, uu Uléécaá pakare uu re:

²⁹ Upíima, tipónóó kaa n yekei ye nkpéni lile.

Pó fe aa nkpéni né upókeikó týε am nkíninje-i kpi.

³⁰ Likumúnjé re ne ne inénipεε pipóyulale yenle.

³¹ Pó Uyóriye kpíimele aa isoipuri nnéi keyu-i wai.

³² Uyεε metéi mεε yé n týese ketē nnéi ayu aa pó céru.

Uyεε yé týese mpópuri Isirayeli rinyiri arí taá.

Lē ke Simeyó uu Yeesu kecáá n símisi

³³ Yeesu usaa ne uuni api píri wai ne lē ke Simeyó uu Yeesu kecáá n símisi. ³⁴ Simeyó uu anóó sone pi tikise, uu Yeesu uni Maari maa re: Uléécaá ye kewá nké wée re keké týese pisoi meyā piké loó, pimεyā piké kó Isirayeli-i yisi. Kekeε Uléécaá linyise-nyise lee yé pisoi ne Uléécaá kecape m pásaisene. ³⁵ U yé lē ke pisoi meyā api riséé ne pisifa-i m músu yámne. Amá pó keuni, pó ntóosi kó yare ketéhe kapi pó tuhu.

Antepu Aani kecáá nkó

³⁶ Unósi unyine kapi ye n sée re Aani ye kó peé welε. U antepu le. Fanuwεeli ukpére lo Asee kumare-i. U pεε kpurunule rísone. Anmē aseei ke u ne uula pεε n sóonne unnahe kémεε api wa. ³⁷ Lē memáá, uu ikúmannási tone uú ha ne anmē kuwóó ne afεetaani ne ana tulu. Uu ye pikai Uléécaá keyó riyá, amá ketúnjé ne kesine kuu ye Uléécaá pikéi n wai un anóó paasi un welu. ³⁸ Uu kumúnjé kpe-i Uléécaá keyó-i hapó uu Uléécaá pipakare loni. Uu pē nnéi pεε pεε m mé te Uléécaá uké Yerusalem riyu lo kewá kē nsímé símisi.

Nasareti kémεε mεpεεmε

³⁹ Ke Yeesu pikó api lē ke Upíima isé ii m pise re piké wa piwai m masí, api ne Kalilee u pεle, pikuyu Nasareti kémεε. ⁴⁰ Kewá aké m papisi ken kó rínanje kpálē. Mewéésesohó píima kuu pεε má, Uléécaá ipεeléε in kó ukecáá we.

Yeesu ye aḡmē kefi ne até má uu ne Uléécaa keyo kémee lompo

⁴¹ Mpa kuḡmē kūye-i, Yeesu usaa ne uuni yèè pɛɛ nkpɔ meló anyá hale Yerusalem-pɔ. ⁴² Kumúnjé kpe-i, Yeesu ye pɛɛ aḡmē kefi ne até mále. Usáa ne úni apí ne u péne api anyá sí yare kapi ye ní ha. ⁴³ Ke anyá aa n tene, usáa ne úni api pele, amá Yeesu uu Yerusalem-i mésuni, upikó ápi kɔ nkpáni céri. ⁴⁴ Api músu re Yeesu yé pipisencɔ pinyine rintikile, api sône yare keyáa kɛse kumúnjé, api pɛɛ lē memáá pipimarecɔ ne pipisane kémee piwélaa u sí. ⁴⁵ Amá ápi u yé, api Yerusalem-mē pele pin piwélaa u nɔɔjlē. ⁴⁶ Api keyáa táánū tunjé Uléécaa keyo-i u yenu un isé picélaa kɛcɔpe tū un kutu pi cɔlē un kɔ nsímé pi písei. ⁴⁷ Pírí ke Yeesu mesɔhɔ ne uanɔ meyoóí ai pē nnéí pɛɛ kutu u n cɔlē wa. ⁴⁸ Ke usáa ne úni api u n yé, ai pírí pi wai, úni uu u maa re: Kenéwá, yo nnya kaa lē wa? Tó ne upósáa ye pɛɛ pɔ wéésile kɛrɔwu ken túúni. ⁴⁹ Uu rinó pi yósu re: Yo nnya kani né wéési? Ani nyu re li pise re ké unésáa pikéi waa? ⁵⁰ Amá ápi lē kuu pi ní ma aseí kó.

⁵¹ Yeesu uu pi tiki api Nasareti pele. U pɛɛ usáa ne úni pakarelenle. Uni uu kɔ mɛwai mē nnéí ukéfa-i n wailē. ⁵² Yeesu uu m pelu, umesɔhɔ men kpálē un kɔ isoi sɔne le, Uléécaa ne sisoipipi inipɛɛ-i, Uléécaa ipɛelée in kɔ ukécáá we.

3

Yohani Uniwole ye Uléécaa Nstmé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Yohani 1:19-28)

¹⁻² Kumúnjé kunyine-i, Uléécaa uu Sakarii unḡmáne Yohani kucesi kóima-i rinó maa. Rɔm uyɔɔpi píima kapi ye n sée re Tipɛɛ ye pɛɛ likumúnjé kpe-i iyóɔpi kémee aḡmē kefi ne anupū piwai masile. Pɔnsi Pilati yɛɛ pɛɛ Yutee ketē kecáá pailē, Erooti pɔɔn Kalílee kekó kecáá pailē. Uumaa Filípu yɛɛ pɛɛ Itumee ne Tarakoni sitē kecáá pailē, Lisaniya un Apiteeni ketē kecáá pailē. Likumúnjé kpe-i ke Aani ne Kayifu apí pɛɛ pɛpɛɛ ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése. ³ Yohani uu Yuritee ayu pikóónú loni un yóólē te: Ani mɛfine conse, ani tíyese piké míni nó wole Uléécaa uké nɔnánkópe nó sárei.

⁴ Ai wai yare lē ke antepu Esayi uu pɛɛ uritelé kémee n wói re:

Usoi rinó ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upíima ncee nyóonse,

ani uicee tēiise iké kɛcɛre wa.

⁵ Ahóre-hore nnéí ye sírune,

akútú ne sikútúpi nnéí asi foru,

icéé sikóónú nnéí asi tēii,

icéé ahore-hore nnéí aa síru.

⁶ Mpa úye uu pɛɛ yénu re Uléécaa ye usoi riyu lɔle.

⁷ Asoiwuí aa Yohani kémee n sónaapɔ uké míni pi wole. Uu pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi re nó fe ani Uléécaa ketahai kɛɛ n tu kaase má?

⁸ Ani ye mɛwai mee n nyíselē te nɔ mɛfine conse wa. Ani kape nómenécire m máikɛɛ re: Apiraham yɛɛ urósáayahá. Uléécaa yé fe uu waise aparɛ nnyé nní aa pansɛ Apiraham sipirē. ⁹ Isɔ isɔɔlu ye pile iké aléé sémni hái iníjɔ-pɔ. Pi kuléé nkú kpeɛ áku apípi sɔne m márei kéne api nna-i sápo.

¹⁰ Asoiwuí aa pɛɛ u pise re: In lɛɛ ni, íye kai nkpéni pise re táké wa? ¹¹ Uu rinó pi yósu re: Uye un sitúkanka sité m má, li pise re uké uyee úu m má kɛse he, úye un kɔ iluke m má, li pise re uké uucɔ yɛɛ úu m má he.

¹² Pilampooyóó ricuruu api simpó piké míni pi wole, api Yohani pise re: Urócélaa, íye kai pise re tóké wa? ¹³ Uu rinóó pi yósu re: Ani kape ye lé ke isé ii rinké re pisei piké ye hééle kecáá rilaase.

¹⁴ Pisóóca pó ticuruu api u pise re: Tó ní, íye kai pise re tóké wa? Uu pi maa re: Ani kape ye úka síwóó yósi ne rínanje née aní ne nsímé liute wááná, amá ani ne nóinéhéé ripá.

¹⁵ Kuyu nnéi yee pee tálē te lipíima linyine ye waine. Mpa úye uu péé m músu re née Yohani yee uyē ke Uléécaá uu n wée. ¹⁶ Yohani uu pee pi maa re: Míni ke née ne nó wóle, amá unyine yee rínanje né n fe ye sónti. Inésoi íi tu re ké uanééri nñme fénnē. Nfáasone ne nna kuu yé ne nó wole. ¹⁷ U ukunipe-i kuhóólo kapi ye ne n cácai múúlenle uké ne mēpīpi ne acólé kóólēne. U mēpīpi risímē-i súúnine uu ayúí pó nna mee rín ye píkaí n kpu kēmēē toroise.

¹⁸ Yohani ye pee pisei itisi kpariisele un ne Nsímé Kēcire pi símisi. ¹⁹ Erooti ye pee umárecó cire unósi Erootiyati kpísile uu kó mēwai kópe mecó meyā wapisi. Lé nnéi nnya ke Yohani uu péé ne u cési. ²⁰ Erooti uu kó mēwai kópe mecó kpá uu Yohani kukpaniilee wai.

Yohani ye Yeesu míni wole

(Matiyee 3:13-17; Mariki 1:9-11)

²¹ Kapi pisei nnéi míni piwóle mí masí, api kó Yeesu ricuruu wole. Kumúnjé kpe-i kuu keyóme n yáási, ai keyóme hánnē. ²² Nfáasone nn ukecáá súiri yare rilóólā, pin ti nyáni ne inípee. Tinóó ari keyómecca-pó maari re: Póó Kenépipi lala kēcire. Am ye kepóccáá kó.

Yeesu Kírisi pikpure anyiri

(Matiyee 1:1-17)

²³ Anmē afeetaani kumúnjé ke Yeesu uu má uu ne upikei kóru. Yare kapi pee m músu, u pee Yosefi kēpīpi lé. Yosefi un Elii kēpīpi, ²⁴ Elii un Matati kēpīpi, Matati un Lefi kēpīpi, Lefi un Melisi kēpīpi, Melisi un Yanayi kēpīpi, Yanayi un Yosefi kēpīpi, ²⁵ Yosefi un Matatiyasi kēpīpi, Matatiyasi un Amosi kēpīpi, Amosi un Nahum kēpīpi, Nahum un Esili kēpīpi, Esili un Nakai kēpīpi, ²⁶ Nakai un Maati kēpīpi, Maati un Matatiyasi kēpīpi, Matatiyasi un Simeyi kēpīpi, Simeyi un Yosee kēpīpi, Yosee un Yota kēpīpi, ²⁷ Yota un Yowanaa kēpīpi, Yowanaa un Resa kēpīpi, Resa un Soropaeeli kēpīpi, Soropaeeli un Salatiyeeli kēpīpi, Salatiyeeli un Neri kēpīpi, ²⁸ Neri un Melisi kēpīpi, Melisi un Ati kēpīpi, Ati un Kosam kēpīpi, Kosam un Elimatam kēpīpi, Elimatam un Eri kēpīpi, ²⁹ Eri un Yosuwee kēpīpi, Yosuwee un Eliyeseē kēpīpi, Eliyeseē un Sorim kēpīpi, Sorim un Matata kēpīpi, Matata un Lefi kēpīpi, ³⁰ Lefi un Simeyóó kēpīpi, Simeyóó un Yuta kēpīpi, Yuta un Yosefi kēpīpi Yosefi un Yonam kēpīpi, Yonam un Eliyakim kēpīpi, ³¹ Eliyakim un Meleya kēpīpi, Meleya un Mena kēpīpi, Mena un Matata kēpīpi, Matata un Nataa kēpīpi, Nataa un Taffiti kēpīpi, ³² Taffiti un Sese kēpīpi, Sese un Opeti kēpīpi, Opeti un Poosi kēpīpi, Poosi un Sala kēpīpi, Sala un Nasóó kēpīpi, ³³ Nasóó un Aminatapi kēpīpi, Aminatapi un Atimēē kēpīpi, Atimēē un Esiróm kēpīpi, Esiróm un Faresi kēpīpi, Faresi un Yuta kēpīpi ³⁴ Yuta un Yakupu kēpīpi, Yakupu un Isaaki kēpīpi, Isaaki un Apiraham kēpīpi, Apiraham un Tera kēpīpi, Tera un Nahóó kēpīpi ³⁵ Nahóó un Seruki kēpīpi, Seruki un Rakau kēpīpi, Rakau un Faleki kēpīpi, Faleki un Epee kēpīpi, Epee un Sala kēpīpi, ³⁶ Sala un Kenam kēpīpi, Kenam un Aripakisaati kēpīpi, Aripakisaati un Sem kēpīpi, Sem un

Nowee kepiipi, Nowee un Lemeki kepiipi, ³⁷ Lemeki un Matusalem kepiipi, Matusalem un Enoki kepiipi, Enoki un Yereti kepiipi, Yereti un Malaleyeli kepiipi, Malaleyeli un Kenaa kepiipi, ³⁸ Kenaa un Enosi kepiipi, Enosi un Seeti kepiipi, Seeti un Atam kepiipi, Atam un Uléecaa kepiipi.

4

Setani ye Yeesu peikee

(Matiyee 4:1-11; Mariki 1:12-13)

¹ Yeesu uu Yuritee nkoi-mē n leeri Nfáasone nn u yipaale. Nfáasone nn u kpisi nri ne kucesi kóima-mē sí. ² Setani uú ha kei u peikee siyáa afesena. Uu siyáa sē kémee líka li. Lē memáá nkú nn u wai. ³ Setani uu pee u maa re: Pōn Uléecaa Kepipi, a rinóo ripare ntí he riké ripóló kukpónó. ⁴ Yeesu uu rinóo ku yósu re: Li ritelé-i wólaalē te: Ai iluke nmane yee ye usoi nfáa he.

⁵ Setani uú ne kelō caca u sí, uu meyéne mese ketē nnéi ayóopiyyu u nyísente ⁶ uu u maa re: Né ayóopiyyu nnyé nnahe ne ammule pó he. Anénipe-i kapi lē nnéi wa, né fe aní uyē kam ní la he. ⁷ Pōn né rinwula aa né yáási, lē nnéi yé lipókó wa. ⁸ Yeesu uu rinóo ku yósu re: Li ritelé-i wólaalē te: Upíima meciré kóló kaí ne sá re usoi uké riwula uké yáási.

⁹ Kuniri aku lē memáá u kpáú ne Yerusalem-pō, akú ha Uléecaa keyo kecáa u tōsi, aku u maa re: Pōn Uléecaa Kepipi, a kecáa nké-i mepóciré risápō. ¹⁰ Likumúnē re li ritelé-i wólaalē te:

Uléecaa yé upitume rinóo he

¹¹ Api pó yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

¹² Yeesu uu rinóo u yósu re: Li ritelé-i wólaalē te:

Kape Upíima Upóléecaa peikee póké uketo yē. ¹³ Ke Setani uu méwee mpehē mpehē ne Yeesu m peikee, uu lē memáá ne ketaa u wai un ne kepole kecō mé.

Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane

(Matiyee 4:12-17; Mariki 1:14-15)

¹⁴ Yeesu uu Kalilee ketē pele. Nfáasone nnahe nn ukecáa we. Urinyiri ari ketē kē nnéi kónú. ¹⁵ Uu ayómeyáhaalee-i n céési, nípá úye un ríyyu u waise.

Nasareti pikó ye Yeesu yē

(Matiyee 13:53-68; Mariki 6:1-6)

¹⁶ Yeesu uu Nasareti-i kapi pee u rimmúlú uú ha ne papisi pele. Uu kewénteyaa tuné kuyómeyáhaalee-i loni yare kuu ye n lō mecō. Uu yisi re uké Nléecaasimé kéē. ¹⁷ Api antepu Esayi ritelé u múíse. Uu ripinne uu yénu kei kai n wólaalē te:

¹⁸ Upíima Nfaasone ye kenémee wele.

U né wéele re [ké pepee ne

mpócaai n tū ncón pi lese] ké kō píwekóó Nsímé Kecire riyóó, ké pikpaniikó símisi re pi yé akpanii kéme pi lese,

am kō pinyíye símisi re pi yé kam api ye yenu.

Am pē kapi íwe n wai nméherese

¹⁹ te ké kuñmē kpē ke Upíima uu uipeelée n nyísene

nkó símisi.

²⁰ Yeesu uu lē memáá ritelé pílesi uu ukeikó ri múíse uú tone. PISOI Pē nnéi pee kuyómeyáhaalee-i ní we api inípee u wii. ²¹ Uu pee pi maa re:

Nléécaasimé mmú kani nní n kó, neni ke rinóo tē ari li. ²² Anóo nyē ke Yeesu uu m máikēe aa nípá úye loni, ai pírí pi wai kuú ne nsímé sone mmú n símisi, api ye pēe maa re: In ne Yosefi Kēpipi? ²³ Yeesu uu pi maa re: Ne nyu re nó kenyárú kēe n tee re “Úpóise, a mēpócíre póise” né male. Nó kó né maa re: Tó konle lē ne lē kaa Kaperinawum-pó n wapisi. A kó limēcō kupóyui wapisi. ²⁴ Uu lē memáá kpá re: Asei kam nó símisine: Api ye antepu úka kusáne yósi ukuyu cirē-i. ²⁵ Asei kam nó símisi, pikúmannási ye pēe Elii kumúnjé piyēle Isirayēli-i, ke nkpei nn n wa aḡmē ataani ne kuwélé kumúnjé, nkú píima nn kuyu nnéi loni. ²⁶ Uléécaa úu pikúmannási pē unyine kēmeē Elii tū, insá uyēē Sitōo ketē kēmeē Sarepita-pó ní we. ²⁷ Piyó ye kó pēe kulúí wele Isirayēli-i antepu Elisee kumúnjé, nípá ne lē, piuka úu wole uké fū, insá Sirii ukó Naama mēcīre.

²⁸ Ke pē nnéi pēe kuyómeyáhaalee-i ní we api lē n kó, kuwói aku pi wai. ²⁹ Api yisi api u tōrōi apí ne kuyu lelu, apí ne rikúú tē kecáa ke pikuyu aku m mómaalē taá re piké ha kei-pó u riláume. ³⁰ Amá uu nnánári wai uu pikepáapá tiki uu tómpo.

Unirihélaa unyine nsímé
(Mariki 1:21-28)

³¹ Yeesu uu pēe Kalilee ketē kēmeē Kaperinawum-pó sí. Uu kēwénteyaa ketúnjé písoi Nléécaasimé céési. ³² Umecélaa ye pēe pírí pi wele, líriyíkí re u céésile ne rínaḡe. ³³ Kuyómeyáhaalee kēmeē, unirihélaa unyine un we. Uu pipupukēe kápáa. ³⁴ Ah! N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pó kale re póké ró náa? Ne pó nyule re Uléécaa ye pó wéle uu iyaa yekei. ³⁵ Yeesu uú ne ku cési uu ku maa re: A riséé aa usoi uyē kēmeé lelu. Kuníri aku písoi kecāpe ketē u tapu aku pēe ukeméé lelu áku líka u wa. ³⁶ Ai pinnéi nnóo yipu api pimēcāpēcīre m máikēene re: kpí! Nsímé ní-ye mpuri ye mmú? Usoi nkó ye aníri rinóo hele ne rínaḡe aá lelu. ³⁷ Api Yeesu rinyiri ne ketē kē nnéi kónú.

Yeesu ye pitóikó kulúí póise
(Matiyee 8:14-17; Mariki 1:29-34)

³⁸ Yeesu uu Pisuífi kuyómeyáhaalee-i léeri uu Simōo kēyō sí, Simōo ulóhóni ipinḡe in meyá tolu lin u pēkesi. Apí ne Yeesu tēni re uké u póise. ³⁹ Uu ukēcáa pē, uu kupinḡetoi rinóo he ne kuwói, kupinḡetoi aku u kpáii, uu mēse ne mēse yisi uu pikecáa paí.

⁴⁰ Ituḡe melólé-maá, pē nnéi pēe itói ncōpuri pitoikó m má apí ne Yeesu pi lēepō. Uu nípá úye kecáa anípe laa uu pi péise. ⁴¹ Aníri aa kó písoi meyā kēmeé lelu an pupukēe re: Póo Uléécaa Kēpipi. Amá Yeesu uú ne a cési uu nsímé ne a yulu, aníri ricuruu ye nyu re Yeesu ke Uléécaa uu wéē.

Yeesu ye Pisuífi ayómeyáhaalee-i Nléécaasimé yóólé
(Mariki 1:35-39)

⁴² Kai n weesi, Yeesu uu kuyu lelu uu kei ke úka úu ní we sí. Tisoiwuí ari piwélaa u loni. Kapi u n lēepō, apí n la yarē uké pikekúrí n we, úu kape pi riyá. ⁴³ Amá Yeesu uu pi maa re: Li pise re kē Uléécaa iyōopi Nsímé Kēcīre ayu acō símisi. Lē nnya ke Uléécaa uu né tummē. ⁴⁴ Uu Kalilee Pisuífi ayómeyáhaalee-i Nléécaasimé n símisi.

5

Yeesu ye pipiretiki fol séi
(Matiyee 4:18-22; Mariki 1:16-20)

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu Kenesareti kupiye ritime nyenu, pisoí pin u kálaapo re piké Nléécaasimé kutu ricó. ² Uu áninói até kuritime yenu, pikpíntomé cópii pin akemee léeme api pianyerí n heere. ³ Yeesu uu kúninói kuse-i loni aí ne sá Simóo kukó. Uu u maa re uké ne nkáripí ritime ketaa wa. Yeesu uu kúninói kémee tone uu risoiwuí icélaa koru.

⁴ Kuu nsimé m masí, uu Simóo maa re: A ne kúninói kecímé-cimé-mē ha, nó ne pipósencó ani pee nóanényerí fóm ani ikpíntomé cópii. ⁵ Simóo uu rinóo u yósu re: Sáa, kesine nké nnéi kari keisi ári kó pee líka yé. Amá kai nní póo re ké anyerí fóm, né fóm. ⁶ Api anyerí fóm api ikpíntomé paála íi kumúnjé má, anyerí ticuruu aá n céérii. ⁷ Api pipisencó pee kúninói kucó-i ní we séiri re piké pi lé. Pē apí hapó api áninói keté ikpíntomé yipu, áninói ricuruu an la aké mirii. ⁸ Ke Simóo Piyee uu lé n yé, uu Yeesu keyu-i wúla uu re: Upíima, a ne ketaa né wa, ne ukópekoó le! ⁹ Iwame ye Simóo ne pē ticuruu pee ukekúrí ní we wale, ikpíntomé píima iyé kapi keyáa ké n cópii nnya. ¹⁰ Lé cire kai kó Simóo píisencó Yakupu ne Yohani ne Sepetee sipipi wa. Amá Yeesu uu Simóo maa re: Iwame íi kapé pó wa. Kaí ne neni rimpá, né tíyese aa pisoí pee yé né rintíki wéési. ¹¹ Api pee pianinói ne ketē-mē sí, api mpa yo yá api Yeesu tiki.

Yeesu ye uyó unyine paise
(Matiyee 8:1-4; Mariki 1:40-45)

¹² Ke Yeesu uu kuyu kunyine-i ní we, utisi unyine yee keyó m pólú uú hapó. Kuu Yeesu n yé, uu keteni-i pa uu kéyu ketē tuhu uú ne u téni re: Upíima, pón n la, pó né wole am funi. ¹³ Yeesu uu kunípe saapo uu u ca uu re: Ne lalé, a peí! Keyó aké mese ne mese tene. ¹⁴ Yeesu uu rinóo u he re: Kapé úka nsimé mmú símisi. Amá a ha mepócíre uyee ye Uléécaa inyóonse n wa nyíse uké yé lé kaa ní we, aa limemáa ihée he aá ne mepócíre nyóonse yare kai Moisi isé kémee m pise, nmpá úye uké yé te pó peí. ¹⁵ Yeesu rinyiri ari pee kumúnjé kpe-i kuyu n kóónulé hái, asoiwuí aa ye u kálisi aké unsimé kutu ricó uké kó ne aitoi a paise. ¹⁶ Amá Yeesu uu ye kei ke pisoí apí ní we sí uú ha keyóme yáasi.

Yeesu ye kékankáláká kenyine paise
(Matiyee 9:1-8; Mariki 2:1-12)

¹⁷ Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un pisoí céési. Pifarisi ne pepeé isé n nyu pin ukekúrí tū. Kalilee ne Yutee sitē ayu-i ne Yerusalem kapi léenti. Upíima nnañe ye pee Yeesu kecáa wele, un ne pisoí paiseñte. ¹⁸ Pisoí pinyine apí hapó pin kékankáláká risánjápore wailē. Apí wéési lé kapi yé ne kéyo ke-i n lompo piké Yeesu keyu-i ke yekei. ¹⁹ Amá apí ceri mē kapi yé ne ke n lompo, ke pisoí api kulúí n tósi nnya. Apí ne itúhaa kecáa ke taá, apí itúhaa péré, apí ne risánjápore tē pisoí pee n cápínelē kecópe Yeesu keyu-i cépisepo. ²⁰ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu utóikó maa re: Ne apókópe pó sárei. ²¹ Isé picélaa ne Pifarisi api kemúnjé loni, pin tee re: Usóí úye kecire ye nkó un Uléécaa lámisi? Wóo yé fe uké akópe sárei? Uléécaa macire yee yé fe. ²² Yeesu uu pinfasimé cérupo uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ²³ Anóo nnyé keté kecópe, riye tee fákú ne ricó. Ke usóí un yé kékankáláká ní maa re: Ne apókópe pó sárei née kuu yé ke ní maa re: A yisi

a sónε? ²⁴ Nε la pókε céri rε Usoi Kepipi ye ketē kecáá rínanε mále keké ne písoi akópe pi sárei. Uu pεε kékankáláká rinóó hε rε: A yisi a ripósánáápōré pílesi áá kulu. ²⁵ Mεse ne mεse, usoi uu núpá úye keyu-i yisi uu risánáápōré tē kémεε kapí pεε u n finselē sákaa, uu nkúlecee pōlo un Uléεcaa rinyiri taáselē. ²⁶ Ai núpá úye nnóó yipu. Api Uléεcaa rinyiri taáse, iwame ii pi súúni pin tee rε: Tō neni mεwai kecire yē!

Yeesu ye Lefi sée rε uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Mariki 2:13-17)

²⁷ Lē memáá, Yeesu uu léeri, uu ulampooyóó unyine kapi ye n sée rε Lefi yenu un lampoo keyóó-i tú. Yeesu uu u maa rε: A né ritiki. ²⁸ Lefi uu yisi un linnéi yá uu u tiki. ²⁹ Lefi uu limemáá iluke kecire ukeyo-i u wai. Pilampooyóó meyā ne písoi picō pin kesē keluke ke-i we. ³⁰ Ai ne Pifarisi ne isé picélaa risá, api Yeesu pipiretiki maa rε: Yo nnya ke nó ne pilampooyóó ne pikópekóó ani kesē le? ³¹ Yeesu uu rinóó pi yósu rε: Písoi pεε isare n láárú ápi upōise pise, amá pitóikó pεε upōise pise. ³² Am ka rε ké písoi pεε ase i n tíkílē sée, amá pikópekóó nnya kaní ka rε piké pimefine conse.

Yeesu ye anóópahaa nstmé wai
(Matiyee 9:14-17; Mariki 2:18-22)

³³ Písoi pinyine api Yeesu maa rε: Yo nnya ke Yohani pipiretiki ne Pifarisi api ye anóó paasi api ye kō keyómε yáási núpá píyeyi. Amá pō pipiretiki pin le pin kō níru? ³⁴ Yeesu uu rinóó pi yósu rε: Nō músu rε usoi yé unósi kpísi un we, upisane api pεε anóó paasi? Aai, mmē rín we. ³⁵ Li yé kam api kumúnjé kunyine-i unósikó uyē pikεcōpe lese apí ne tómpō. Pεé uye-i kapi yé pεε anóó paasi.

³⁶ Yeesu uu kenyárū pimáa pi kpá rε: Uka úu ye kusánjáá fale kepampi ne kusánjáá kpure tápisi. Lin lē n wa, kusánjáá fale kuu lē ticeéri, kepámpi kē kuu n lése áke kō kukpure kémεε waine. ³⁷ Uka úu ye píta pelē kukónenuj kpure-i súú. Lin lē n wa, píta pē ne ye anúj tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúj ye méwoo wa. ³⁸ Amá anúj fale-i kapi ye píta pelē súú. ³⁹ Uka úu ye kō píta fale káipi un pipelē piniré m masí. Pi ye rε pipelē pεε pikεcire.

6

Yeesu yeε kewénteγaa ute
(Matiyee 12:1-8; Mariki 2:23-28)

¹ Kewénteγaa tunjé kenyine ke Yeesu uu kecare kémεε sónε un tósu. Upipiretiki api mepipi n kpéeni pin pianipe-i tekeise pin takai. ² Pifarisi pinyine api pi maa rε: Yo nnya kani lē ke isé ii ní maa rε písoi ápi kape ye kewénteγaa ketúnjé wa wai? ³ Kei ke Yeesu uu pεε pi pεse rε: Lē nnya áni lē ke Tafiti uu kumúnjé kpε-i ke nkū nn u ne upikó n wa keenlē, née yo? ⁴ U Uléεcaa keyo-i lonle uu akpónó kapi Uléεcaa n yekei kpísi uu le, uu kō upikó pa, lin kō ne irósé-i wólaalē te pεpεe ye Uléεcaa inyóonse n wa piwéese ηmanε pεε yé fe api a le. ⁵ Yeesu uu kō pimáa pi kpá rε: Né, Usoi Kepipi, née kewénteγaa ute.

Utisi uyεε kunípe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Mariki 3:1-6)

⁶ Kewénteγaa ketúnjé kecō kenyine, Yeesu uu kuyómεyáhaalee kunyine-i loni un písoi céési. Uu kei utisi unyine leepō ne kunípe luke-luke kópe. ⁷ Isé picélaa ne Pifarisi api Yeesu kutu n colē piké yé in te u yé kewénteγaa

ketúnjé usoi p̄aise, likumúnjé re pi p̄ee kewááná wéésile piké ne akópe u n lapaase. ⁸ Amá Yeesu ye p̄ee pinfasimé cérile. Uu unípekópekó ma re: A yisi a nyere mpá úye uké p̄ó yé. Utisi uu yisi uu nyere. ⁹ Yeesu uu p̄ee pi ma re: Ne nó pise re íye kai irósé kémeé pise? Li pise re táké kewénteyaa ketúnjé lisone néé likópe wa? Te táké usoi nfaa ló néé táké u kpu? ¹⁰ Uu pinnéi nyánei uu p̄ee limemáá usoi uyé ma re: A kupónipe ritunáme. Uu kunípe tunáp̄o, kunípe aku pélu. ¹¹ Amá ai mpí p̄ó tóosi api pimecap̄ecire n k̄ehene pin lē kapi yé ne Yeesu n wa taik̄ee.

*Yeesu ye pitum̄e k̄efi ne pité wée
(Matiye 10:1-4; Mariki 3:13-19)*

¹² Yeesu uu likumúnjé k̄pe-i kekuúpi taá re uké keyóme yáasi. Kesine nnéi kuu kei tone un Ulééca yáasi. ¹³ Kai n weesi, uu upipiretiki séi, uu pik̄ec̄ope k̄efi ne pité wée uu pi séi re pitum̄e. ¹⁴ P̄ep̄ee Sim̄o kuu rinyíri n h̄e re Piyee ne uyé uwā Antiree ne Yakupu ne Yohani ne Filipu ne Patelemi ¹⁵ ne Matiye ne Tomaa, ne Alifee k̄epipi Yakupu ne Sim̄o yee ukuyu ní la ¹⁶ ne Yakupu k̄epipi Yutasi Isikariyóoti yee ní ka uu k̄epire Yeesu yái.

*Yeesu ye céésile un k̄o itóí p̄aise
(Matiye 4:23-25; 5:1-12)*

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api kekuúpi cepime api kuté mmé weri, kei ke upipiretiki meyā api ní we. Yutee keté nnéi p̄isoi meyā pin k̄o kei we, ne Yerusalem pikó ne Tiiri ne Sitōo menimaa ritime ayu pikó. ¹⁸ Pi cáp̄inemele piké Yeesu icélaa kutu ric̄o, api k̄o piit̄oi pi p̄aise. P̄ē ke aníri aa m̄pek̄esi api pélu. ¹⁹ Mpá úye uu náasi uké u rica, líriyíkí re u p̄ee ín̄an̄e nnyine mále un ne pinnéi p̄oisente.

Nnare ne píweluke

²⁰ Yeesu uu upipiretiki inípe wii uu re:
Nó mpí nó nní íwe m̄ má, nó p̄inar̄ekom̄e le.

Nóo Ulééca iyóopi te.

²¹ Nó mpí nó nní nkū n tū,
nó p̄inar̄ekom̄e le, nó keyáa lepune.

Nó mpí nó nní n t̄eni, nó keyáa s̄ennyine.

²² In te p̄isoi ye nóinépuri yulu,
api nó lákase, pin lámisi pin
k̄o nónnék̄ope símisi re nó Usoi K̄epipi ne k̄efa tene nnya,
nó p̄inar̄ekom̄e le.

²³ Tikpákárá t̄ē tic̄o ke pipisaa apí p̄ee antepuye wa. In te lelee nó leeme, nórinép̄o riké n láarú, ani ne mp̄ónar̄e c̄o, nóinéhe ye keyóm̄ec̄aa-p̄o piyee ái kumúnjé má.

²⁴ Amá nó mpí nó nní ní má, íwe kani topori,
nó nónnénare píluke masile.

²⁵ Nó mpí nó neni nní n lepaalē, íwe kani topori,
nkū ye s̄ontile nké nó wa.

Nó mpí nó neni nní n s̄ennyi, íwe kani topori,
nó mp̄ócaai-i lonine ani t̄enisi.

²⁶ In te mpá úye ye nónnésone símisi, íwe kani topori,
likumúnjé re lē ke pipisaa apí p̄ee antepuye nōme wai.

*Ani nópinélaar̄o n la
(Matiye 5:38-48; 7:12a)*

27 Nɔɔ nní kutu né n cólɛ, ne nó símisile re ani nópinélaara n la, ani pepɛɛ nó n yúlu lisɔne n wai, 28 ani pepɛɛ awéeri nó n wai anɔɔ sɔne ritikise, ani pepɛɛ íwe nó n wai kecáá n welu. 29 In te usoi ye kumóri kuse-i kepeɛe pɔ tɔ, a kutɔrɔɔ u rituná, usoi un kupókpélenku pɔ n yɔsíé, a tíyɛe uké kɔ kepótúkanka tene kpísi. 30 Mpá úye ye linyine pɔ we a li u he, úye un kɔ lipókó linyine pɔ n yɔsí, kape li u korí. 31 Lɛ kani ní la picɔ piké nó wa, ani ye limecɔ pi wa. 32 In te pepɛɛ nó ní la nmanɛ kaní la, ihéé íye icɔ kani pɛɛ mé. Pikópekoó ricuruu ye pepɛɛ pi ní la lalɛ. 33 In te pepɛɛ lisɔne nó n wai nmanɛ kaní ye lisɔne wa, ihéé íye icɔ kani pɛɛ mé? Pikópekoó yèè kɔ lɛ wale. 34 In te nɔ tálɛ te pɛ kani n lonse yé nó héele, ihéé íye icɔ kani pɛɛ mé? Pikópekoó ricuruu yèè pikópekoó lonsele pin tálɛ te pi yé lɛ kapi n lonse ritísi linyine pi héele. 35 Amá nóké nópinélaara n la, ani lisɔne pi n wai. Ani kape ye n tálɛ te pi yé nó héele ani kelenɛ pi lonse. Nó ihéé kecire ye ani póló Uléecaa yeɛ nɔpá yo kecáá n tǔ sipipi, likumúnjé re u pepɛɛ ápi rícere m má ne písoi kpákára lalɛ. 36 Ani ye nómenécɔpɛcire íwe ténaane yare ke Nónésáa uu ye íwe nó n té mecɔ.

*Ai we re také ye picɔ akópe m palɛ
(Matiyee 7:1-5)*

37 Ani kape ye picɔ akópe m palɛ, Uléecaa úu kape kɔ ne nó akópe m palɛ nnya. Ani kape ye picɔ ne túhaane, Uléecaa úu kape ne nó n túhaane nnya. Ani ye picɔ akópe pi sárei, Uléecaa uu nóanékoó nó sárei. 38 Ani ye picɔ he, Uléecaa uu nó he. Pi nó músune ai yipu aí wure api tɔnɔ-tɔnɔ api nó kópɔ. Kemúnjé ké kani ye ne picɔ m músí kapi kɔ ne nó músune. Ai líka nnya, Uléecaa ye músune ai yipu uu tɔnɔ-tɔnɔ uu tírii uu nó kópɔ. Kulú kpɛ kani ye ne picɔ m músí kucɔ ke Uléecaa uu kɔ ne nó músune.

39 Yeesu uu kɔ kenýarú kpá re: Unyíyɛ úu yé fe uké unyíyɛcɔ tɔrɔi. Lin lɛ n wa, pinnéi ye ha kuhóre-i lóipɔne. 40 Uyee pikei m peikee úu ye uyee pi u m peikeese n fe. Amá uyee pi m peikee un pikei n ceri nɔne, u ne uyee pi u m peikeese yé n sá. 41 Yo nnya kaa keyúipi kee upómáreɔ menipee-i ní we nyáni áa pɛe kenawelépi kee mepókó-i ní we nyáni? 42 Iye kaa yé fe aa upómáreɔ maa re: Unémáreɔ, a riyá ké keyúipi kee mepónipee-i ní we lese, páa pɛe kenawelépi kee mepónipee-i ní we lese kelenɛ. A tíyɛ pɔ kecáá kecáá mewai má kpa! Kenawelépi kee mepónipee-i ní we kaa yé mefoi lese aa pɛe nɔne n nyáni áa ne keyúipi kee ucɔ menipee-i ní we lese.

*Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa
(Matiyee 7:16-20; 12:33-35)*

43 Kuléé kpeɛ isare n láarú áku ye apipi kópe mari, kuléé toikó áku ye kɔ apipi sɔne mari. 44 Pi ye nɔpá kuléé kúye ne kuapipi cerile. Api ye sínipeleépi kecáá afiki tɔ, ápi ye kɔ ahíhíi kecáá areese tɔ. 45 Lisɔne ke usoi sɔne uu ye ukéfa-i léseme, usoi kópe pɔ líkópe ukéfa-i léseri, likumúnjé re lelee usoi kéfa-i n yipaalɛ ke nnɔɔ nn ye símisi.

*Styɔ sité sinyine kecáá nsímé
(Matiyee 7:24-27)*

46 Yo nnya kani né sélei re Upíima, Upíima áni pɛɛ lɛ kam nó n céesi wai? 47 Ani tíyɛ ké nó nyíse lɛ ke uyee nnésímé kutu n cólɛ un ne n keisi uú ne menyíne ní we. 48 Liute ye we yare yeɛ keyɔ m móm uu túni ai cimisi uu kepare tulu, uu kekecáá rikúí tɔsi. Ke ikóí ii n yi ii waa, míni áme ke fe, amá áme kɔ fe meké ke ritɔnɔ-tɔnɔ, likumúnjé re ke mɔmaalenle nɔne.

49 Amá uyee nnésímé kutu n cólē úu pée ne n keisi ye we yare usoi yee kényo m móm uu ntaai pure-pure kecáá ke tōsi, rikúí ári we. Ke ikóí meni ame ke riífē, mese ne mese kake tōhō ake foru téké-téké.

7

*Yeesu ye Rōm usóca kpéē unyine ukeikó poise
(Matiyee 8:5-13)*

¹ Ke Yeesu uu pīsoi pēe u n kálaalē ifaacī piwai ní masí, uu yisi uu Kaperinawum tōmpō. ² Rōm usóca kpéē unyine ye pēe ukeikó unyine mále, úu ye uukeikó uyē kecáá kō. Ukeikó uyē un pólú, ticuruu un kekpō nyahai. ³ Ke usóca kpéē uyē uu n kō pin Yeesu nsímé símisi, uu Pisuífi piwéése tum te piké ha u séeme uké uukeikó poise. ⁴ Api Yeesu kémeē tuipō apí ne meyá u tēni re: Usoi uyee ne sá re pōké u lé. ⁵ U ntōpuri lale n̄sone. Uyee kō kurýómeyáhaalee m̄. ⁶ Yeesu uu pēe pi tikipō. Kuu kényo n nyahai, usóca kpéē uu upisane tumpō re piké u maa re: Upíima, kape mepócire ricōn. Am ne sá re pōké kenéyo lō. ⁷ Ne rinécúruu yenle re ám tu re ké kepómee hapō. Amá a rinōo he unékeikó uké peí. ⁸ Nē ticuruu ye piwéése mále nen pi pakarelē, nen kō pisóca má pēe nē m pakarelē, nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kō ucō m maa re uké kam, u ye kale. Nen kō unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wale. ⁹ Ke Yeesu uu anōo nyē n kō, usóca kpéē uyē isoi ii u sōnesi. Uu panse uu pīsoi kulúí pēe u n tīkilē maa re: Ne nō maa re m̄pá Isirayeli kémeē, ám píkai nfatene mmú ncō yenaalē. ¹⁰ Pē kuu n tū api kényo-i pepō api ukeikó uyē leepō un isare láárú.

Yeesu ye ukúmannōsi unyine kewā nfaa peseme

¹¹ Kai kóso n weesi, Yeesu uu kuyu kunyine kapi ye n sée re Naini sí. Upipiretiki ne risoiwuí tin u tīkilē. ¹² Kumúnjé kpe-i kuu kuyu kepoo n nyahai, uu yēnu pin ne kesoikópe pikúlaa tōsu. Ukúmannōsi unyine kewā cirenínje kapi lē ne tōsu. Kuyu pikó kulúí pin ne unósi uyē tū. ¹³ Ke Yeesu uu u n yē, íwe ii u wai uu u maa re: Kape té! ¹⁴ Yeesu uú nyósōpō uu asoikópemule ca, pepēe n topori api nyere, Yeesu uu re: Kehnánepi, ne rinōo pō he, a yisi! ¹⁵ Kesoikópe ake canáráa ake nsímé kápáa. Yeesu uu keuni ke pa. ¹⁶ Iwame ii pinnéi loni api Ulécaā rinyiri taáse pin tee re: Antepu píima ye kerócōpe rikpáfúmēle. Ulécaā ye kale uké umpuri come! ¹⁷ Nsímé mmē n Yutee ketē nnéi ne kemekō sitē kémeē kónú re lē ke Yeesu uu wa.

*Yohani Uniwole pítume
(Matiyee 11:2-19)*

¹⁸ Yohani pipiretiki api lē nnéi u símisi. Yohani uu pikecōpe pité séi, ¹⁹ uu Upíima kémeē pi tum te piké ha u pise re: Póo usoi uyē kapi mekeē-me n tee re u sōnti néē unyine ucō ye kepire wemele? ²⁰ Kapi Yeesu kémeē n tuipō, api u maa re: Yohani Uniwole ye ró tumme re tōké pō pise re: Póo usoi uyē kapi mekeē-me n tee re u sōnti néē unyine ucō ye kepire wemele? ²¹ Kumúnjé kpē kémeē, Yeesu un pīsoi meyā itóí poisente, un aníri pi pései un pinyíye meyā inipēe wúkulentē. ²² Uu pēe Yohani pítume maa re: Ani mpō ani ha lē kani n yē ani kō kom Yohani keenkeē: Lelee re pinyíye ye nyánile, síkankáláká sin sōne, piyó pin wole pin funi, pitusuí pin kómēi, pikpōkpō pin yisikee, piwékóó pin kō Nsímé Kēcire ke pīsoi api pi n yóólē kómēi. ²³ Uye unsá né nnya n loó, liute ye únarekome le.

24 Ke Yohani pitume api pitóné m masí, Yeosu uu Yohani nsímé pisoí pɛɛ n cápinɛ́ɛ n símisi rɛ: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? Kekpápi ke kuyɔ aku n fikiiseɛ, née yo? 25 Yare yo kani pɛɛ piyéne ha? Usoi yee melape kecire n lapaalé yee kei we, née yo? Amá siyóɔpiyɔ-i ke pɛpɛɛ ilū néikɔ́ɔ n tánti pin isoi le apí we. 26 Yare yo kecire ŋmaa kani pɛɛ piyéne ha? Antepu unyine, née yo? Amá aseí kecáá uyɛ kani nní n yé nɛ antepu fele. 27 Likumúnjé rɛ Yohani nsímé kai Nléécaasimé ritelé-i wólaalé tɛ:

Unétume ye nkó kam n tumme

uké nɛ kekpeé pó wa

uké mpóccée nyóonse.

28 Yeosu uu pimáa kpá rɛ: Nɛ nó símisile rɛ ápi unyine maraalé yee Yohani n fe, nɛpá nɛ lé, pɛpɛɛ Uléécaá iyóɔpi kémeɛ n we kecɔpe uyee n fiílɛ ye u fele. 29 Kuyu nnéi nɛ pilampooyó pɛɛ Yohani nsímé kutu riñcɔ api tíyese uu míní pi wole. Pi cerile rɛ Uléécaá yee aseí ute. 30 Ke Pifarisi nɛ pɛpɛɛ Uléécaá isé n nyu api n yè rɛ Yohani úu kape míní pi wole, li nyísele rɛ lé ke Uléécaá uu nɛ pi n la kapi kepire rito.

31 Yeosu uu pimáa pi kpá rɛ: Uye kam yé nɛ nfáani pisoí múŋeisene? Uye kapí nɛ menyíne we? 32 Pi nkpáni yare siwá see kéyaála-i n tú, si nɛ sisicɔ sin séleine asi ye rɛ:

Tɔ asū símisile, ani yúlu áni yesi,

ari sikpɔyome yom, áni té.

33 Likumúnjé rɛ Yohani Uniwole ye kale úu ye iluke li, úu ye kɔ píta n ntí, ani rɛ u unírihélaa le. 34 Usoi Kepipi pɔ́ɔ weri ken le ken níru, ani kɔ rɛ: Ani usoi nkó nyánii, piluke nɛ píta nkó ŋmane mee uyɛ we. Ticuruu u kɔ pilampooyó nɛ piwaikópekɔ́ɔ picɔ usane le. 35 Amá pɛpɛɛ u n ŋmurei ye nyíselenle rɛ Uléécaá mɛwéesesɔhɔ ye me.

Yeesu ye Ufarisi Simɔɔ keyɔ-i we

36 Ufarisi unyine uu Yeosu séi rɛ piké kesé iluke li. Yeosu uu usoi uyɛ keyɔ sí uu tone uu le. 37 Kuyu kpɛ unɔsi unyine yee mɛfine kópe m má un we. Kuu n kó tɛ Yeosu ye Ufarisi uyɛ keyɔ-i we un iluke le, uu nɛ kenúmpí nɛ tulaali meyipɛ sí 38 uu Yeosu kepire nyere, uana-mɛ. Uú n téní uu Yeosu ana ménini fɔlu, uu limemáá nɛ unnyúpi a tinnente, uu a pira uu tulaali akécáá kɔɔni. 39 Ke Ufarisi uyee Yeosu kusáne n wai uu lé n yé, uu ukɛfa-i n tee rɛ: Usoi nkó un pɛɛ mesei antepu, u yé pɛɛ unósi nkó yee nní u n cárii ceri rɛ wóo lo, u yé kɔ pɛɛ céri isoi íye mpuri kuu le. Unósi lo yee mɛfine kópe m má. 40 Yeosu uu pɛɛ Ufarisi rinóɔ yósu rɛ: Simɔɔ, nɛ nnyine mále ké pó male. Simɔɔ uu rinóɔ pɛse rɛ: Sáa, a male. 41 Yeosu uu rɛ: Pisoí pité pɛɛ nɛ uwóolonse riwóme má. Use un nɛ riwóme u má nwóóweni siwóó píle píle menupū, ucɔ pɔ́ɔn nɛ riwóme u má nwóóweni mepipi kuwóó. 42 Piketé kɛ úka úu kɔ pɛɛ fene uké uriwome hééle. Uwóolonse uu piketé sárei. Piketé kɛ kecɔpe úye yee yé meyansei uwóolonse uyɛ n la? 43 Simɔɔ uu rinóɔ u yósu rɛ: Nɛ músu rɛ uyɛ tiwome tee m piye yee yé meýá u n la. Yeosu uu rɛ: Pɔ alari mále.

44 Uu lé memáá unósi uyɛ-mɛ pansepɔ, uu Simɔɔ maa rɛ: Pɔ unósi nkó yéé? Nɛ kepóyɔ-i lommɛle áa míní né he rɛ ké anéna riké, amá uyɛ nɛ anéna umenini fɔlle uu nɛ unnyúpi a tinnente. 45 Aa né ripira rɛ kusáne kaa né yósu, amá karí nɛ n lomme kuu nní né yáhaankeɛ uu nɛ anéna tini. 46 Aa

mékɔɔ rinéyu kecáá kɔɔnu * , amá uyē ne tulaali anéna kecáá kɔɔnule. ⁴⁷ Lē nnya kam pɔ tee re: Nla píima kuu né ní nyíse ye nyísele re pi uakópe nnéi u sárei. Amá uyē kapi nkáripí n sáreile, nkáripí kuu ye unla nyíse. ⁴⁸ Yeesu uu pɛe unósi uyē maa re: Ne apókópe pɔ sárei. ⁴⁹ U ne pepɛe kesé n le api pisífa-i n simisi re: Usoi úye mpuri lo ye akópe n sárikee? ⁵⁰ Yeesu uu pɛe unósi uyē maa re: Mpófatenɛ ye pɔ yóriyele, a n ŋme ne nkínŋine.

8

Pinósi pɛe pɛe Yeesu n tikilē

¹ Lē memáá ke Yeesu uu ayu maa ne ayu sínsá rikóónú un Uléécaá iyɔɔpi Nsímé Kεcire yóólē. Upiretiki kefi ne pité ² ne pinósi pɛ kuu aníri m pɛsei ne pɛ kuu m pɔisente pin u tikilē. Maari kapi n sélei re Makitala ukó kapi aníri aseɛi m pɛse ne ³ Cusa ye Erooti keyɔ kecáá ní páilē unósi Yohana ne Susaani ne pinósi meyā pɛe pɛe pilikó ne Yeesu ne upipiretiki n léni.

Ulukaa kenýárū

(Matiyee 13:1-9; Mariki 4:1-9)

⁴ Ayu kulú kémee ke písoi api ye pɛe léepɔ api Yeesu leepɔ. Ke písoi api n cápine, uu kenýárū maa re: ⁵ Utisi unyine ye ilukepuri pífóme leepɔ, icɔ ii ricéetime lólu api ikεcáá cɔpisi sinúipi asi i le. ⁶ Ilukepuri icɔ ii kepare kecáá lólu. Kii n le, ii kóosi, ke rínine ŋn ní we nnya. ⁷ Icɔ ii sínipeleépi kémee lóipɔ ii lelu, sínipeleépi asi mese ne mese i hila. ⁸ Amá ilukepuri icɔ íi ne keté sɔne sá, ii lelu ii papisi ii máru n̄sɔne. Yeesu uu pimáa kpá re: Ani kutu ricɔ n̄sɔne, úye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uu ne sinyárū céesi?

(Matiyee 13:10-17; Mariki 4:10-12)

⁹ Yeesu pipiretiki api kenýárū kē aseɛi u pise. ¹⁰ Uu rinóɔ pi yósu re: N̄s ke Uléécaá uu uiyɔɔpi nsímé mee m pékaalē cereise, úu pɛ cereise. Amá picɔ ye n̄pá yo kómeile yare sinyárū liké wa re pi n̄sɔne páilē amá ápi kɔ pɛe n̄sɔne nyáni, pin n̄sɔne kutu cɔlē ápi kɔ pɛe n̄sɔne kómɛi.

Yeesu ye ulukaa kenýárū aseɛi lese uu simisi

(Matiyee 13:18-23; Mariki 4:13-20)

¹¹ Kenýárū kē aseɛi ye nnyé: Ilukepuri ye Nléécaasimé. ¹² Písoi pinyine isoi ye ricéetime tē mecɔ wele. Pi ye konle, amá kuníri akú weri aku nsímé mmē pisífa-i lese ápi kape ne kefa n tene liké pi n yóriye nnya. ¹³ Picɔ ye keparecaá kē mecɔ wele: Pi ye Nléécaasimé kónle api n yósu ne mpóɔnare, amá ápi ye n tíye nké pikemee iníŋí wa, ápi ye kefa tene liké náŋai. Neóŋ nn n ka, api nfatene yálapá. ¹⁴ Ilukepuri iyee sínipeleépi-i ní loó ye we yare pepɛe ye n kó, amá api tíyese nfasimé ne memá ne keté kecáá lilala ai n hila ápi ye pɛe rikáhákáhá ne kété-pɔ. ¹⁵ Ilukepuri iyee keté sɔne-i ní loó ye we yare pepɛe Nléécaasimé kutu riŋcɔ api pisífa-i n múlú, api n n tikilē ne kefa kesɛ api ŋmóɔpú nn kulaa pi wai.

Kéfírāa kenýárū

(Mariki 4:21-25)

¹⁶ Yeesu uu re: Uka úu ye kéfírāa risé uu kucári ke kipi néɛ uu kefine metene ke pɛsu. Amá kelɔ caca kapi ye ke ritɔsi liké ne n wa re pɛ nnéi pɛe kéyɔ-i n lompɔ ye metéi yé. ¹⁷ Lē nnéi lee pɛe m pékaalē ai kúyene wai, lē ke

* **7:46** Mékɔɔ pikɔɔnu ríyu kecáá: Kusáne piyóɔ ye pi Pisuífi kémee. Tiyu piwaise ye pi.

múpá úye úu pɛɛ kúyɛnɛ ní wɛ aɪ metéí kɛmɛɛ léeri. ¹⁸ Aní nómɛnécírɛ tí nɛ lɛ kani yɛ nsímé n kó. Likumúnjé rɛ uyɛɛ m má kapi yɛ pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripɪ mmɛ̄ kuu m má kapi u yósunɛ.

Yeesu uni nɛ upiwā

(Matiyee 12:46-50; Mariki 3:31-35)

¹⁹ Yeesu uni nɛ upiwā apí weri apɪ u lɛɛri, amá ápi fe piké ukɛmɛɛ tuiɔ, kɛ pɪsoi apɪ kulúí ní tɔsí nnya. ²⁰ Apɪ pimɛkamɛ Yeesu símisi rɛ: Upóni nɛ pipówá yɛ ketahai nyɛnu pin la piké pó yé. ²¹ Amá Yeesu uu pinnéí maa rɛ: Unéni nɛ pinéwá pɛɛ nní pɛpɛɛ Uléécɛaa Nsímé kutu n cólɛ pin lɛ knn pi m pɪsɛ tikilɛ.

Yeesu yɛ meyo píima mɛnyinɛ riséésɛ

(Matiyee 8:23-27; Mariki 4:35-41)

²² Kɛyáa kɛnyinɛ kɛ Yeesu nɛ upipirɛtiki apɪ kúninɔi ló uu pi maa rɛ: Tóké kupiyɛ kuwélé kucɔ-mɛ̄ ha. Apɪ mɛ̄ tɛj. ²³ Kumúnjé kpɛ-i kapi n tɛjɛlɛ, Yeesu uu lɔpɪlɛ. Kuyɔ píima kunyinɛ aku pipépe kápáá. Míni amɛ kúninɔi yipu lin nɛ nkɔɔ pi wéésɪ. ²⁴ Pipirɛtiki apɪ Yeesu lɛɛɔ apɪ u yónjɛ apɪ u maa rɛ: Sáa, Sáa, tɔ kpíninɛ! Yeesu uu yisi, uu kuyɔ nɛ ániwalé cési nɛ kuwóí, aɪ níjɛsɪ, aɪ sɛé léké-léké. ²⁵ Yeesu uu upipirɛtiki maa rɛ: Yei yɛ nónnéfatɛnɛ? Amá iwamɛ ii pi wai, aséké uu kɔ nnóɔ pi yipu apɪ pimɛɔɔpɛcɪrɛ m máikɛɛnɛ rɛ: Usoi úyɛ mpuri yɛ nkó, aɪ nɛ kuyɔ nɛ míni pɛnɛ lin u pakarɛlɛ un tinó n hɛ.

Yeesu yɛ untrihélaa pɔisɛ

(Matiyee 8:28-34; Mariki 5:1-20)

²⁶ Apɪ Kerasaa pikó ketɛ kɛɛ kupiyɛ metérj mɛɔ ní wɛ ken Kalilee ketɛ lorólɛ loni. ²⁷ Kɛ Yeesu uu kúninɔi-i rincúlɛmɛ, kuyɔ kpɛ utisi unyɛnɛ uu u tɛpɛi. Háí mɛkɛɛ-mɛ kúu yɛ ilú tā, anírɪ an u pɛkɛsɪ. Úu pɛɛ kɛyɔ má, amá akpíí kɛmɛɛ kuú pɛɛ sói. ²⁸ Kuu Yeesu n yé, uu pupɛi, uu uanui kɛcáá wúla uu meyá maa rɛ: Tó nɛ mpó nɛ ní-yɛ, Uléécɛaa yɛɛ múpá yo kɛcáá ní tɪ Kɛpɪpi Yeesu? Nɛ nɛ pó ténɪlɛ rɛ kapɛ íwɛ né wa. ²⁹ Aɪ líka nnya kuu lɛ malɛ, Yeesu yɛ rinóɔ hɛ rɛ anírɪ aké ukɛmɛé le. Li yɛ lin nɛ u n yisi, pi yɛ ána nɛ anípe akpanii u paasɪlɛ, amá uu a túúni, anírɪ aa kucɛsɪ kóima-mɛ̄ u kpáú. ³⁰ Yeesu uu u pɪsɛ rɛ: Iyɛ kapi yɛ pó sɛé? Uu rinóɔ yósu rɛ: Pi yɛ né sɛé rɛ “kulúí”, likumúnjé rɛ anírɪ yɛ ukɛmɛɛ kulúí wɛlɛ. ³¹ Anírɪ nyɛ áa nɛ Yeesu tɛni rɛ úu kapɛ nkɔɔ kuhorɛ-mɛ̄ a riláupɔ.

³² Kúfɔnjɛ píima kunyinɛ kun tikúú kɛcáá wɛ kun túkuri. Anírɪ áa nɛ Yeesu tɛni rɛ uké tíyɛsɛ aké áfɔnj nyɛ-i ló. Yeesu uu ncéɛ a hɛ. ³³ Anírɪ aa pɛɛ usoi uyɛ-i lɛlu aa áfɔnj loni. Afɔnj aa kɛkúúɛaa-pɔ ntóɔ sɛ áa ha míni-i sɛé. ³⁴ Kɛ pɪsoi pɛɛ áfɔnj n kpáúlɛ apɪ lɛ n yé, apɪ wuru apɪ ha nɛ nsímé mmɛ̄ kuyɔ maa-i nɛ siyupi nné-i kóónú. ³⁵ Pɪsoi apɪ léeri piké lɛlɛɛ n wa yé. Apɪ Yeesu kɛmɛɛ tuiɔ apɪ lɛɛɔ utisi uyɛ un pɛí, un Yeesu ana keyúrí tɪ un lapaalɛ, nɛ ukɛyɔ cáká-cáká. Iwamɛ ii pi wai. ³⁶ Pɛ̄ nnéí inipɛɛ-i kai lɛ n wapɪsɪ apɪ lɛ kɛ anírɪ áa nɛ utisi uyɛ-i ní le kɛɛnkɛɛ. ³⁷ Kerasaa ketɛ pikó nnéí apɪ Yeesu maa rɛ uké pikuyɔ-i le, kɛ iwamɛ ii pi n wa nnya. Yeesu uu kúninɔi yopoi uké tómpɔ. ³⁸ Utisi uyɛ kɛ anírɪ aa n tíyɛ uú nɛ Yeesu tɛni rɛ uké ncéɛ u hɛ uké u ritikí, amá Yeesu uu u lakasɛ uu u maa rɛ: ³⁹ A kupóyɔ pɛlɛ aa lɛ kɛ Uléécɛaa uu pó ní wa kɛɛnkɛɛ. Utisi uyɛ uu sɪ uú ha kuyɔ nnéí kɛmɛɛ lɛ kɛ Yeesu uu u n wa símaanɛɛ.

Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kɔ unɔsi unyine paise

(Matiyee 9:18-26; Mariki 5:21-43)

⁴⁰ Kumúnjé kpɛ-i ke Yeesu uu kupiyɛ ritime ricɔ-mɛ n léeme un pɛeri, písoi pɛe pɛe n cápínɛlɛ api u tɛpei. Pi nnéi ye pɛe u ménle. ⁴¹ Utisi unyine kapi ye n sée re Yairusi uu pɛé weri. U pɛe ukuyu Pisuifi kuyomɛyáhaalee uwéése le. Uu Yeesu ana metene wula uu nɛ u tɛni re uké ukeyɔ-i ha re ⁴² ukewá kpérepɛ cirenínɛ kee m má yare aɲmɛ kefi ne até ye lalɛ keké kpu.

Kumúnjé kpɛ-i ke Yeesu uu kei n sí, písoi pin awélé nnéi n nyikii pin nɛ u tikilɛ. ⁴³ Kumúnjé kpɛ-i, unɔsi unyine ke ményɛ amɛ n léenti hái inɲmɛ kefi ne ité-me un kei we. [Pipɔise píima nnéi kuu rika uu umɛmá nnéi caai], amá úka úu fe uké u pɔise. ⁴⁴ Uu Yeesu kepirɛ-mɛ nyɔsɔpɔ uu uketukanka ritime ca. Kuu lɛ tíncá, ményɛ mee n foho amɛ mɛsɛ ne mɛsɛ nyɛɛ. ⁴⁵ Yeesu uu pise re: Wóo né rica? Api pinnéi kénɛsi re ápi u rica. Piyɛɛ uu re: Sáa, písoi ye pɔ kálaalenle awélé nnéi. ⁴⁶ Yeesu uu maa re: Usoi ye né ricale. Liriyíki re nɛ ceri re rínanɛ nnyine ye kenémɛé lele. ⁴⁷ Unɔsi uu yénu re li u yánnɛle. Uu Yeesu-i sí un terii uu uana metene wula. Uu nípá úye keyu-i lɛ nnya kuu Yeesu rinca ne lɛ kuu mɛsɛ ne mɛsɛ ní peí símisi. ⁴⁸ Yeesu uu u maa re: Unékpére, mpófatenɛ mee pɔ yóriyɛ. A n ηme ne nkíñniɲɛ.

⁴⁹ Kumúnjé kpɛ-i ke Yeesu uu lɛ n símisi, utumɛ un Yairusi keyɔ leeri uu Yairusi maa re: Upókpére ye kpule, kape nkpáni urósáa pɛkesi. ⁵⁰ Yeesu uu kóm, uu kuyómɛyáhaalee uwéése Yairusi maa re: Kɛpɔwuu áke kape tɔ, mpókú yɛɛ re u nɛ kɛfa tɛne. Upókpére ye pɛlune. ⁵¹ Kapi kényɔ n tuipɔ, úu úka ncée he re u nɛ uyɛ piké lompɔ, insá Piyɛɛ ne Yohani ne Yakupu ne kɛwá kɛ usaa ne keuni. ⁵² Mpá úye un tɛni kɛwá kɛ nnya. Yeesu uu pɛé maa re: Anɛ kape tɛ, áke kpu, ke lɔnile. ⁵³ Api u n sɛnnyi, likumúnjé re pi nyu re kekpérepɛ ye kpule. ⁵⁴ Yeesu uu kekunipɛ tini, uu meyá pupɛi re: Kɛwá, a yisi! ⁵⁵ Kɛwá nfaa nn pɛeri, áke mɛsɛ ne mɛsɛ yisi. Yeesu uu rinɔɔ he re piké iluke ke he. ⁵⁶ Ai kɛwá pikó nnɔɔ yipu, amá Yeesu uu rinɔɔ pi he re ápi kape lelee n wa úka símisi.

9

Yeesu ye pitumɛ kefi ne pité wée

(Matiyee 10:5-15; Mariki 6:7-13)

¹ Yeesu uu upitumɛ kefi ne pité cápínɛ uu rínanɛ pi he re piké aníri n fe api kɔ itói m pɔisente. ² Uu pɛɛ pi tum tɛ piké ha Uléécaá iyɔɔpi nsímé símisi api pitóikó pɔisente. ³ Uu pi maa re: Anɛ kape linyine rimúlú yare kunaapi néɛ kulɔɔ néɛ iluke néɛ kɛwóó náké nɛ ncée ha. Anɛ kape sitúkanka sité sité rimúlú. ⁴ Nɔn kényɔ kéye-i n topilɛ, anɛ kei n tú hái nɛ nókɛnétóɲɛ tunjé. ⁵ Pin yei kusáne piyɔɔ nɔ n yɛ, anɛ pikuyu le, anɛ nɔanɛna nkonɔ péi liké nyíse re pi Uléécaá pipakarɛ yeɛ. ⁶ Upitumɛ api tósu, api ayu nnéi kɛmɛɛ sónɛ api Nsímé Kɛcirɛ símisi pin nípá yei pitóikó pɔisente.

Erooti ye píri tú

(Matiyee 14:1-12; Mariki 6:14-29)

⁷ Uyɔɔpi Erooti uu lɛ nnéi lee n wai nsímé kóm. Uu ceri lɛ kuu yé m musí, likumúnjé re pinyine ye pɛɛ tee re: Yohani Uniwolɛ yɛɛ pikpɔkpɔ-i yisi. ⁸ Picɔ pin tee re: Elii yɛɛ leemɛ. Picɔ pin kɔ tee re: Pɛɛ mekɛɛ antepu unyine yɛɛ nkpɔ-i yisi. ⁹ Amá Erooti uu re: Nɛ tíyɛsɛle api Yohani riyu tɔlu. Usoi úye mpuri nsímé kam pɛɛ nní kómɛi má? Uú n wéési uké Yeesu yɛ.

Yeesu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Yohani 6:1-14)

¹⁰ Pitume api pɛeri api lɛ ne lɛ kapi n wapisi Yeesu keenkɛɛ. Uú ne pimɛcɛre iyaa lelu kuyu kpɛ kapi ye n sɛe re Petisayita kekúrɪ. ¹¹ Amá písoi pɛe n cápinelɛ api kóm api u tiki. Yeesu uu Uléɛcaa iyɔɔpi nsímé pi símisi uu kɔ pepɛe m pólú poisente. ¹² Ke itunɛ ii n tene, upitume kefi ne pité apí ne u kɔ api u maa re: A písoi maa re piké ha ayu ne siyupi sɛe ne nní ró ní kólɛ kɛmɛe iluke ne sifine wéɛsi, likumúnɛ re kucɛsi keɔɔpe kari nté we. ¹³ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani nórínécúruu liluke-luke pi he. Api rinóó yósu re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité nmanɛ kari nté má. Nɛɛ pɔ la re tóké ha písoi mpí nnéi iluke lɔ? ¹⁴ Písoi ákotokú anupū (5.000) pɛe pɛe kei we. Yeesu uu upitume maa re: Ani pi tonsente písoi kuwóó kuwóó anai. ¹⁵ Pitume api lɛ kuu pi n forii wai, api písoi tonsente. ¹⁶ Yeesu uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité kpísi, uu keyóme weríí, uu iluke iyɛ keɔɔá Uléɛcaa pɔɔnɛɛ. Uu kpókɔrine uu upitume pa re piké písoi pɛe n cápinelɛ hɔɔne. ¹⁷ Pinnéi api le api lepu. Upitume api akéri nyɛɛ m pɔɔne cápine ai anéré kefi ne até yipu.

Piyɛɛ ye yámne re Yeesu ke Uléɛcaa uu wéɛ
(Matiyee 16:13-19; Mariki 8:27-29)

¹⁸ Keyáa kenɛyine ke Yeesu uu umɛcɛre keyóme yáasi, upipiretiki api u leɔpɔ, uu pi pise re: Písoi ye máikɛɛ re nɛɛ úye? ¹⁹ Api rinóó yósu re: Pinyine ye tee re pɔ Yohani Uniwole le, picɔ re pɔ Elii le, picɔ pin kɔ tee re pɔ pɛe mɛkɛɛ antepu unyine le yeɛ nkɔ kɛmɛɛ n yisi. ²⁰ Yeesu uu pi pise re: Nó ní, nɔ mpíi re nɛɛ úye? Piyɛɛ uu rinóó yósu re: Póó uyɛ ke Uléɛcaa uu n wéɛ.

Yeesu ye unkpɔ ne umɛyise nsímé riyóó
(Matiyee 16:20-28; Mariki 8:30-9:1)

²¹ Yeesu uu pi nyi re ápi kape úka nsímé mmɛ símisi. ²² Uu pimáa kpá re: Li pise re né Usoi Kɛpipi ké meýánsei íwe li. Pisufi piwéɛɛ ne pepɛɛ ye Uléɛcaa inyóɔnɛ n wa piwéɛɛ ne isé picélaa yé ke kesi. Li kɔ pise re piké ke kpu ake keyáa táánū tuné yisi.

²³ Uu pɛe pinnéi maa re: Uye un n la uké né ritiki, uké umɛcɛre pípaí riyá uu mpá keyáa kéye ukunapéékóó n yalɛ, uu pɛe né tiki. ²⁴ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa lɔ, u n fómnilɛ. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, liute yeɛ yé unfaa lɔ. ²⁵ Usoi kulaa ye kúye in te u keté nté líkó nnéi yé, uu pɛe kpi nɛɛ uu umɛcɛre ásáláú tani. ²⁶ Uye un neni inései ne nnésímé isei n wai, Usoi Kɛpipi yé kɔ uisei wa ken píyei kemɛyɔɔpi ne keusaa ne piléɛcaatume ke Uléɛcaa uu n wéɛ meýɔɔpi-i m pɛeri. ²⁷ Asei kam nó símisi, pinyine ye nté wele pɛe yé Uléɛcaa meýɔɔpi n yé api kelene kpíni.

Yeesu ipiɛ ye conse
(Matiyee 17:1-8; Mariki 9:2-8)

²⁸ Ke Yeesu uu lɛ písímé ní masí, ai wai yarɛ siyáa sipaha kumúnɛ, uu Yohani ne Yakupu kpísi uu ne rikúú taá piké keyóme yáasi. ²⁹ Kuu keyóme n yáasi, ukɛyu ake méwee conse, uilū ii wárara pói-pói. ³⁰⁻³¹ Mɛɛɛ ne mɛɛɛ, písoi pité pinyine api Uléɛcaa meýɔɔpi-i léeri, pi ne Yeesu pin yói. Pikei kai m pise re uké wa ne unkpɔ Yerusalɛm-pɔ ifaaci kapi lɛ wai. Pepɛɛ Moisi ne Elii. ³² Piyɛɛ ne upicɔ pin ne nnɔ ketaa tu, amá api yáka-yaka api Yeesu meýɔɔpi ne písoi pité pɛe ukekúrɪ ní nyenu yenu. ³³ Ke písoi pɛ api Yeesu rin-yá, Piyɛɛ uu u maa re: Saa, li nyamle re tóké nté n we. Tɔ la re tóké

sicáñípi sitaani kari, p̄́ kése, Moisi kése, Elii kése. Uu nkpáni nyu mm̄ kuu n símisi. ³⁴ Kumúnjé kp̄-i kuu l̄ n símisi, kuhope kunyine akú weri aku pi hila. Ke pipiretiki api n̄ yé kuhope kun l̄ pi hilalē, iwame ii pi loni. ³⁵ Tin̄ó rinyine ari kuhope kp̄-i léeri re: Nkó yee Kenépipi kam n wée, ani kutu ke ric̄! ³⁶ Kapi rin̄ó tē l̄ n kóm̄i Yeesu ηmane kapi p̄e nyáni. Pipiretiki api s̄éé, ápi kumúnjé kp̄-i úka l̄ kapi n yé símisi.

Yeesu ye kewá kē ke kuntri aku m pek̄esi p̄oise
(Matiyee 17:14-18; Mariki 9:14-27)

³⁷ Kai kóso n weesi, api rikúú cépime, risoiwuí píima rinyine ari Yeesu t̄p̄eip̄. ³⁸ Utisi unyine uu riwúú tē kec̄ope sicááila kápáá re: Sáa, ne ne p̄ó t̄eni re a kenéwá kecáá ripái, kenéc̄iren̄j̄e ye ke. ³⁹ Kun̄ri kunyine kp̄ee ye ke yisi, ake mese ne mese pipupuk̄ee loni, aku ke kpapamnise meyá, aku atalalaá ke w̄oise. Aku ye mese ne mese ke riyá, ku ye íwe ke wale kelene. ⁴⁰ An̄ ne pip̄op̄iretiki t̄eni re piké kun̄ri kp̄ē lakase, amá ápi fe. ⁴¹ Yeesu uu p̄e re: N̄ nfaten̄c̄iré ne pikp̄áaree mpuri mmú! Itun̄e il̄ kam n̄ókeném̄e pitón̄e kp̄áne? Itun̄e il̄ kam yé l̄ ne n̄ó n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam. ⁴² Ke kewá ake n nyahaīp̄, kun̄ri aku ke p̄ep̄ire aku ke lémesi meyá. Amá Yeesu uu ne kun̄ri c̄esi hái, uu kewá p̄oise uu keusaa múise. ⁴³ Ul̄éecaa nnañe píima nn n̄pá úye p̄iri wai.

Yeesu ye unkp̄o nsimé kp̄alē
(Matiyee 17:22-23; Mariki 9:30-32)

Yeesu mewai m̄e men k̄o l̄ n̄pá úye p̄iri we, uu upipiretiki maa re: ⁴⁴ Ani nkp̄eni aseí nyē kam n̄ la k̄e n̄ó símisi rimúlú r̄s̄ane. Pi yé Usói Kepipi p̄isoi an̄ip̄e-i wa piké ke kpu. ⁴⁵ Amá ápi nsimé mm̄ē k̄o. Pi pi m pesile re ápi kape n k̄o, iwame íi k̄o ηmurei piké ne Yeesu m p̄ise.

W̄oo pipiretiki kec̄ope uwéése?
(Matiyee 18:1-5; Mariki 9:33-37)

⁴⁶ Pipiretiki api pim̄ec̄op̄ec̄ire keyáa kenyine n ken̄ene piké c̄eri re úye yee p̄ikec̄ope uwéése. ⁴⁷ Yeesu uu pinfasimé c̄eru. Uu p̄ee kewá kenyine kp̄isi uu ukekúri nyeres̄e. ⁴⁸ Uu pi maa re: Uye un né n̄nya kewá nké kusáne n ȳosi, tin̄éc̄úruu kuu kusáne ȳosi. Uye un k̄o kusáne né n ȳosi, uye né n tumme kuu k̄o kusáne ȳosi. Likumúnjé re úye un n̄ókenéc̄ope us̄r̄s̄á, uye uwéése.

Uye un ker̄oc̄áa n kp̄alē, uyē úu ur̄óláaro
(Mariki 9:38-40)

⁴⁹ Yohani uu rin̄ó ȳosu re: Sáa, t̄o unyine yenle yee an̄ri n lákase ne ripón̄yiri nnañe ar̄i n la t̄aké ne u yē, kúu ker̄oc̄ope n̄ we t̄on ne p̄ó t̄ikilē n̄nya. ⁵⁰ Amá Yeesu uu rin̄ó u p̄ese re: Ani kape ne u yē, liriýíkí re úye un n̄ókenéc̄áa n kp̄alē, uyē úu n̄oun̄eláaro.

Samar̄ii kuyu kunyine ye Yeesu piȳó yē

⁵¹ Ke kumúnjé kp̄ē ke Yeesu uu keyóm̄e-m̄ē n̄ taáne aku n tu, Yeesu uu hó re uké Yerusalem ha. ⁵² Uu p̄isoi p̄inyine kek̄p̄éé t̄on̄j̄e, api Samar̄ii kuyu kunyine s̄i te piké l̄ ne l̄ kai u m p̄ise u w̄éesi uké kelene tuip̄. ⁵³ Amá kuyu kp̄ē pik̄ó ápi ηmurei piké kusáne u ȳosi, kuu Yerusalem-m̄ē n simp̄o n̄nya. ⁵⁴ Ke upipiretiki Yakupu ne Yohani api l̄ n̄ yé api u maa re: Upíima, p̄o lal̄e re t̄aké nna rin̄ó he nké pik̄ecáa cuunu nké pi tor̄ee? ⁵⁵ Yeesu uu pikuw̄al̄é-m̄ē pans̄ep̄o uú ne pi c̄esi [uu p̄ee pi maa re: Ani nyu kemúnjé kek̄ee n̄ókeném̄e

ń we. Usoi Kepipi áke ka re keké písoi fóm, amá ke kale re keké piayu ló].
⁵⁶ Api pɛɛ yisi api kuyu kuyu-mē sī.

Yeesu pitiki kecáá icélaa
(Matiyee 8:19-22)

⁵⁷ Pin ncée-i we ke utisi unyine uu Yeesu maa re: Ne pó tíkinε kei kaa n símpɔne nnéi. ⁵⁸ Yeesu uu u maa re: Sisáná ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má, amá nē, Usoi Kepipi ám tíka má kam yé ríyu n tampɔ ké wénte. ⁵⁹ Uu usoi ucɔ maa re: A né ritiki. Amá usoi uu re: Sáa, a ncée né he ké ha unésáa kulesi ké pɛɛ kelene pó ritiki. ⁶⁰ Yeesu uu rinóo u pɛɛ re: A tíye pikpɔkpɔ piké pikpɔkpɔ kulesi, póoké ha Uléécáa iyɔɔpi nsímé símisi. ⁶¹ Usoi ucɔ uu u maa re: Ne pó tíkinε Upíima, amá a ncée né he ké ha menétóné pinéko símisi. ⁶² Yeesu uu pɛɛ u pɛɛ re: Uyee ne ináa n kólɔi un pɛɛ kepíre ηméesni úu ne sá re uké Uléécáa iyɔɔpi kémee ukeikó.

10

Yeesu ye pipiretiki kuwóo ne afereé ne pité tum

¹ Lē memáá, Upíima uu písoi kuwóo ne afereé wée uu pité pité pi tum ayu ne siló nnéi kémee kai m pise re uricuruu uké kɔ sónε. ² Uu pi maa re: Iluke kapi ń kpasine ye piyele, amá pikeikó pɛɛ yé i n kpassi ápi piye. Ani ne ucarete té uké pɛɛɛ yé i n kpassi rikpá. ³ Ani ncée kpási! Ne nó tumle re ani isán ye ákpe kecɔpe ń we meɔ n sónε. ⁴ Ani kape siwóo née kulóo née anéeri rimúlú, áni kape ncée-i nyere re noké unyine yáasi. ⁵ Noké kelene kényo kenyine-i n lomɔ, ani ye maa re: Nkíninε nké kényo nké-i n we. ⁶ In te nkíninε ukó unyine ye kényo ke-i we, nónnékíninε yé u ritiki. Insá lē, nókenémee ke nónnékíninε nn pelene. ⁷ Ani kényo ke-i tone, ani lē kapi kei nó n he le ani níru, likumúné re ukeikó ye uihéé mále. Ani kape síyo n tórii. ⁸ Nɔn kuyu kúye-i n lomɔ pin kusáne nó n yósu, pin yo nó m pa, ani li. ⁹ Ani pitóikó m poisente, ani kuyu pikó maa re: Uléécáa iyɔɔpi ye nó nyahaimεle. ¹⁰ Amá nɔn kuyu kúye-i n lomɔ pin piyóo nó n yé, ani icée-i léepɔ ani maa re: ¹¹ Tɔ nókunéyu nkonɔ meε aróna rimúmelú nókenécáá ripéi. Mpá ne lē, ani ceri re Uléécáa iyɔɔpi ye ne nó rikɔle. ¹² Asei kam nní nó símisi re keyáa kē ke Uléécáa uu n sónti uké ne písoi n túhaane, Sotɔm pikó ke Uléécáa uu nna n ηmaasi iwε yé ne kuyu kpē ikó kutəsi wa.

Ayu nyee áa ye Yeesu nstmé ń ηmurei
(Matiyee 11:20-24)

¹³ Nó Korasin pikó, íwe kani topori. Nó Petisayita pikó, íwe kani topori! Likumúné re mewaisana kapi nókenémee n wapisi men pɛɛ Tiiri ne Sitɔo kémee n wa, ai nní ń we pin piakópe kepíre rito api áforonti tani api pimεcire nfúrɔ koikeε liké nyíse re pi conse. ¹⁴ Lē nnya ke Tiiri ne Sitɔo pikó iwε ii yé ha ketúhaane kéméé ne nóinéko kutəsi wa. ¹⁵ Nté nó Kaperinawum pikó, nɔ músu re keléécáa-mē kaní taálé? Ai nkpáni lē. Amá kukúláyu-i ke Uléécáa uu ketē-mē nó láupɔle. ¹⁶ Uu upipiretiki pimáa kpá re: Uye un kutu nó n cɔlē, né kuu kutu cɔlē, úye un nó n yulu né kuu yúlu. Uye un kɔ né n yulu, uyee né n tumme kuu yúlu.

Písoi kuwóo ne afereé ne pité mɛpɛeme

¹⁷ Písoi kuwóo ne afereé pē kapi n tú api pɛɛri ne mpóonare, api re: Sáa, aníri ricuruu yee ró pakarele, tɔn tinóo a n he ne ripónyíri. ¹⁸ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ne pɛɛ Setani yenle un keyómεcaa-pɔ lóiri yare kekónesépi.

19 Ani kutu ricɔ! Née rɔnɔɔ nɔ he re nɔké iwáa ne iná kecáá sɔne ani uláarɔ nnaɔe nnéí tékéé líka áí yé kɔ nɔ wa. 20 Amá áí kape nɔ n láárú re aniri ye nɔ wuru nnya. Lelɛe yé nɔ n láárú lɛe re Uléécáa ye nɔanényiri uritelé kémeɛ wói.

Yeesu ripɔɔ ye larisi

(Matiyee 11:25-27; 13:16-17)

21 Kumúnjé kpe-i, Nfáasɔne nn Yeesu rikinj ninjukuse uu maa re: Sáa, keté ne keyóme Upiima, ne pɔ pakare re pɔ tɔyese siwá sírnsápi asi nsímé mmē kaa pisɔhɔɔ ne pinyuwe ní pesí aseí kom. Pɔɔ mpɔfanare kémeɛ la re líké lē wa nnya kai kɔ mesei lē wa, Sáa. 22 Unésáa ye mɔpá yo nnéí né pale. Uka ucɔ uu né nyu Unésáa memáá. Uka ucɔ uu kɔ Unésáa nyu insá né Ukepipi ne pē kam n tɔyese api u ceru. 23 Yeesu uu lē memáá upipiretiki-mē pansɛpɔ uu pi maa re: Pɛpɛe lē kani nní n nyáni n nyáni ye pínarekome le. 24 Asei kecáá, antepuyɛ ne piyɔɔpi meyā ye káipile piké lē kani n yé yē, amá ápi li yē, api káipi re piké lē kani nní n kɔ kɔ, amá ápi li kɔ.

Samarii keté usoi unyine ye kusoi n nyu kecáá nstímé

25 Isé ucélaa unyine uu rinɔɔ maa un la uké Yeesu ripine wa, uu u pise re: Sáa, iye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé? 26 Yeesu uu rinɔɔ u yɔsu re: Iye kai írɔsɛ kémeɛ wólalé? Kaa ye isé ritelé n kéké, iye kaa ye mpíí i kɔ. 27 Usoi uyē uu rinɔɔ yɔsu re: A Upiima Upóléécáa n la ne kepófa nnéí, ne ipósoi nnéí, ne mpɔnɔɔe nnéí ne kepómúnjé nnéí, aa kɔ upɔcɔ n la yare kaa ripócúruu ní la. 28 Yeesu uu pɛe u maa re: Pɔ rɔsɔne rinɔɔ né pesele. A lē titiki, pɔ nfáa yē. 29 Amá isé ucélaa uu alari n wéési uu lē nnya Yeesu pise re: Wóo unesoicɔ? 30 Yeesu uu rinɔɔ u pesɛ re: Utisi unyine ye keyáa Yerusalem leeri u Yeriko-mē cepilē, piyaa api u tini api uilú yɔsu api u kpafui api itói u wai, api keteni-i u laléi heihei api tɔmpɔ. 31 Ái ne sá uyee ye Uléécáa inyɔɔne n wa unyine un ncée mmē tikilē. Kuu utisi uyē n yé, uu kénjéé uu fáau. 32 Lefi ukú unyine uu kɔ limecɔ kelɔ ke-i tuiɔɔ, uu utisi uyē yenu, uyē uu kɔ kénjéé uu fáau. 33 Amá Samarii ukú unyine ye ncée mmē n tíkimele uu utóikó uyē kelɔ tuiɔɔ. Kuu u n yé, ai meyíkíyiki íwe u wai. 34 Uú nyɔsɔpɔ uu mékpɔ ne feé uitoi kecáá kɔikee, uu i pahaankeɛ. Uu lē memáá ukeminaa kecáá u tonse uu ne picéetɔnjé keyɔ kenyine-i u sí uu ha kei ukecáá paí. 35 Kai n weesi, uu mɛwóɔpipi meté lese uu uyee picéetɔnjé keyɔ kecáá ní paílē pa uu u maa re: A usoi nkó kecáá ripaí, nen ha píyeyi nté m pɛeme, né riwóme tee n tise pɔ hélé. 36 Yeesu uu pimáa kpá re: Písoi pitaani mpí kecɔpe úye ye uyē ke piyaa api nní itói n wa usoi? 37 Isé ucélaa uu rinɔɔ yɔsu re: Uyee kusoi u n wa ye usoi. Yeesu uu pɛe u maa re: A n ηme, aa ye limecɔ wai.

Yeesu ye Marita ne Maari keyɔ ha

38-39 Ké Yeesu ne upipiretiki api pinsē ní nɔɔlē, api kuyu kunyine tulu, unósi unyine kapi ye n sée re Marita un kei we, uu ukeyɔ-i kusáne pi yɔsu. Marita ye pɛe uwá unyine mále api ye u séi re Maari. U pɛe kei wele. Uu Upiima ana metene tone un uicélaa kutu cɔlē. 40 Marita pɔɔn ne pisɔɔ keyu mahani. Uu yisi uu re: Upiima, áí pɔ cɔɔnjé ke unéwá uu ne menéciré pihúúkei n nyáneii? A u maa re uké né lē. 41 Upiima uu u maa re: Marita, Marita, pɔ mepócíre mɔpá yo kémeɛ picɔɔn tɔsilé ne pináakaankeɛ. 42 Amá likei lise kai usoi pise. Likei kecire ke Maari uu wée, úka uu yé fe uké li u yosi.

11

*Yeesu ye piyómeyáhaa upipiretiki céési
(Matiyee 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu kelō kenyine keyóme yáási. Kuu ní masí, uupiretiki unyine uu u pise re: Upíima, a piyómeyáhaa ró céési yare ke Yohani uu upipiretiki n céési meco. ² Yeesu uu pi maa re: Nɔn ye keyóme n yáásine, ani ye maa re:

Sáa, tipónyiri tiké n kóólélē.

Ipóyóopi iké lomme.

³ A mpá keyáa kéye iluke ró he.

⁴ A arókópe ró sárei,

Yare ke tó ye kɔ picɔ n sárei pin akópe ró n wa meco.

Kape tíyese tóké pipeikée kéme loó.

⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nó unyine un nkpéni usáne m má uu kesine u læpɔ uu u maa re: Unésáne, a akpónó ataani né lonse. ⁶ Unésáne unyine yee ncée leeri uu kenéyo-i weri, ám kɔ pee líka má ké u pa. ⁷ In n la uusané uyé yé hái kéyo kemee-pɔ rinóo u yóome re: Kape né ricón! Ne rinonoo hánésile am ká, tó ne sinéwá ye lonle, ám fene ké yisi ké akpónó pɔ pa. ⁸ Asei kam nó símisine re in n la úu yé yisi uké a u pa re u uusané nnya, amá u yé yisi uu lē nnéi kai u m pise u pa re uusané ye picón u nɔrlē nnya. ⁹ Né ne nó tee re: Ani ye we, pi yé nó he, ani ye wéési, nó yé, ani ye rikómkóm, pi yé rinonoo nó hánne. ¹⁰ Likumúnjé re usoi uyee n we kapi ye he, uyee n wéési yee ye yé, uyee rinkómkóm kapi ye hánne. ¹¹ Néé usáa úye kewá kee yé nkpíntomé u we, uu pee iwáa ke pa? ¹² Néé úye yee yé ukewá iná he, ken tipele u n we? ¹³ Mpá nó pikpááree mpí, nɔ ye fele ani nɔsinépipi lisone he. Nó pee re urósáa yee keyómecaa-pɔ ní we yee yé pee meníje pepee Nfáasone u m pise pihee riyáá?

*Yeesu ye pepee ukécáa nkópe n símisi rinóo pese
(Matiyee 12:22-30; Mariki 3:22-27)*

¹⁴ Keyáa kenyine ke Yeesu uu we un kuníri kunyine kpee utisi unyine nsímé ní pɔneselē lakase. Kaku ní le, utisi uyé uu nsímé loni ai písoi pee n cápínélē meykíyiki nnóo yipu. ¹⁵ Amá pikεcɔpe pinyine apí maa re: Aníri uyóopi Pelisepule nnaŋe kuu ye ne aníri lakase! ¹⁶ Amá picɔ pɔɔn la piké ripine u wa, api pee u pise re uké mewaisaŋa menyine wa uké ne nyíse re Uléécaa kéme kuu léeri. ¹⁷ Amá Yeesu pɔ ne pee pikemúnjé nyule. Uu pee pi maa re: Kuyóopiyyu kunyine písoi pin pimεcɔpεcire n tɔpu, ku ye kpule, kusiyo asi keke keke lólesi. ¹⁸ Lē nnya in te Setani ye ne umεcire tɔpu, íye ke ukuyóopiyyu aku yé pee fe akú ne n we? Nɔ maa re Pelisepule nnaŋe kamí ne aníri lakase nnya kam lē ma. ¹⁹ In te Pelisepule yee rínaŋe né he kamí ne aníri lakasente, wóo pee nɔpinékó pɔ rínaŋe he kapi ne a lakasente? Ani n nyu re nɔpinékó cire pee nó nyísene re ani alari má. ²⁰ Asei kecáa, Uléécaa nnaŋe kamí ne aníri lakasente. Lelē nyíselē te Uléécaa iyóopi ye nɔkenéme pituime masile.

²¹ Usói naŋe-naŋe un itópilū m má un ne ukéyo m mé, úka úu yé fe uké ulikó linyine yáái. ²² Amá unyine un rínaŋe u n feriyé, liute yéè uitópilū iyé kuú péé ne n tálé yósile uu umemá mē kpisi uu hónente.

²³ Nkó yee úu kenécáa n kpálē ye iláaro né waille, nkó yee úu picápine né n léni ye harešile.

Kuniri ye kuripohō kpure-i pele

(Matiyee 12:43-45)

²⁴ Kuniri kun usoi kemeé n le, kelō kóima kenyinge-i kaku ye ha n keradi kun kewénte wéési. Kunsá kewénte n yē, ku ye kukefa-i maa re: Ne kenéyo kpure kam n tiyeme-i pelene. ²⁵ Kun m pēepō, aku kényo leepō ken pééilē ken kō nyōnselē cāká-cāká. ²⁶ Kei kaku ye pēé ha kuacō aseéi nyee kuricuruu rikpákára ní fe kpíipō aá ne kényo ke-i tone. Lelee ye tiyese ke liute uyē mewee fale ame ye n caailē ame mekpure me-i kuú pee ní we tósu.

Mpōnare kecire

²⁷ Ke Yeesu uu lē pisimé ní masí, unósi unyinge uu riwúí kecōpe maari re: Unósi uyē kefa-i kaa n tónē uu kō pó nyense ye únarekomē le. ²⁸ Yeesu uu rinóo u yósu re: Pēpee ye Nléécaasimé kutu rinóo api lē knn m pise tiki pee meníne pinarekomē.

Pi Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa uu yulu

(Matiyee 12:38-42)

²⁹ Kumúnjé kpe-i ke asoiwuí aa Yeesu n kálaalē, Yeesu uú maa re: Nfáani ketē nké písoi ye caailenle hái. Pi mewaisaŋa kórulē. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yé menyinecō kapi yé kō yē. ³⁰ Yare ke Yonaasi uu Niniifi pikó mewaisaŋa n nyíse, limecō ke Usoi Kepipi ake yé nfáani ketē nké písoi me nyíse. ³¹ Keyáa kē ke Uléécaá uú ne písoi n túhaanene, unósiyōopi yee Saapa ketē kecáá n tú yé ha yisi, uu nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re uyee pee hái ketē ketō-pō leemele uú weri re uké Salomōo mewéésēsōhō kō. Uyee kō nté nní ní we ye kō pee Salomōo fele! ³² Niniifi pikó yé ha keyáa kē yisi, api nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re kumúnjé kpe-i ke Yonaasi uú pee Nléécaasimé rin-yóo api kóm, pi pee mēfine consele. Uyee nté nní ní we ye kō pee Yonaasi fele.

Metél kenyárū

(Matiyee 5:15; 6:22-23)

³³ Yeesu uu kō re: Úka úu ye kēfiráa risé uu ke pésu née uu kucári ke kipi, amá kelō cāká kuu ye ke ritōsi re pēpee n lompo piké metéi yé nnya. ³⁴ Ipónípee ye ipópiŋe kēfiráa le. Ipónípee in n nyáni nšone, ipópiŋe nnéi kai ye n kpáuilē, amá ipónípee insá nšone n nyáni, kuŋmaha-i ke ipópiŋe ii yé n we. ³⁵ Lē nnya a mēpócíre tí, metéi mee kepómee ní we áme kape ne riŋmaha rimpóló nnya. ³⁶ Ipópiŋe nnéi in metéi m má ke ikelō kéka áke kuŋmaha-i we, innéi yé metéi-i m pōlōnle yare lē ke kēfiráa ake ye ne kemetéi nnéi pō n kpáuilē.

Yeesu ye ne Pifarisi ne isé picélaa cési

(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

³⁷ Ke Yeesu uu ní we un símisi, Ufarisi unyinge uu ukéyo-i u séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu lompo uu piluke kápáa. ³⁸ Ai Ufarisi uyē píri wai ke Yeesu uú ne n le úu kō pee anípe nale kelenē yare ke piinyekii ii m pise. ³⁹ Upiima uu pee u maa re: Lē ke nš Pifarisi ani ní we ye lē. Kepóripi ne ricáripi kepíre kani ye heere, amá nōsinéfa kémeē, piyaa ne mewai kópe nfasimé mee yipaalē. ⁴⁰ Nō piníri le. In ne Uléécaá yee kepíre n wa cire yee kō keméē waa? ⁴¹ Lē nnya, ani lelee nōsinépóripi ne nōanécaripi-i ní we píwekōó hekesi, li ye pee nípa yo nó sonukuse.

42 Nó Pifarisi, íwe kani topori! Nò ye iyéhe yare manti ne ruu ne ayéhepei ncɔpuri ripénele ani hóone awélé kefi, ani kuwélé kuse Ulééca pa. Amá ani pɛe Ulééca ase ne unla waiselē. Lē kai kò pɛe m pise re ani n wai non kò pɛe ne litóɔo kecáá léiselē.

43 Nó Pifarisi, íwe kani topori. Síyukóɔtone kani ye ayómeyáhaalee-i n la. Nò kò la piké ye kényála-i nò n yáhaanke. 44 Iwe kani topori! Nò we yare ihóre iyē kecáá kapi n sónne ápi kò pɛe ikecáá nyu.

45 Isé ucélaa use uu u maa re: Sáa, pɔn lē n símisi, tó kaa kò lē lámisi. 46 Yeesu uu rinóo yósu re: Nó isé picélaa, íwe ke nóo kò topori! Ncɔni mule-mule kani ye picɔ cɔnse, áni ye kò pɛe nípá fíi ne nókenínipepi rica. 47 Iwe kani topori! Akpíi sɔne kani ye antepuye ke nópinésáayaha ápi n kó mómti. 48 Nómenéwai mɛe nyíselenle re lē ke nópinésáayaha ápi n wa ye ne nó risále, likumúnjé re pi antepuye kónle, nóo piakpíi mómti. 49 Lē nnya ke Ulééca uú pɛe ne umɛwéesesəhɔ maa re: Né Ulééca, né antepuye ne pitume pi pa, ápi pikecɔpe picɔ kóni ápi picɔ íwe wai. 50 Kai nní lē, nfáani ketē nké písoi pɛe yé antepuye pɛe hái ketē kekoraa-ne-me n kpí nkpɔ nnya akpanii yē. 51 Kai n kpiime Apeeli nkpɔ-me hái ne Sakarii kapi kenyóonshúúpi ne Ulééca keyo kepáápáá rí kpu nkpɔ-pɔ. Asei kam nó símisi, nfáani ketē nké písoi mpí kapi antepuye pē nkpɔ riwome kórunɛ.

52 Iwe kani topori, nó isé picélaa! Nò rinonɔo tē kapi ye ne rintíki ápi ne Ulééca céru kehánne leselɛ, nó áni kò pɛe fene nóké lompɔ, ani kò pɛe pepɛe pilompɔ rí la ncée tápisi.

53 Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi, isé picélaa ne Pifarisi ápi ne u wóosi, ápi isímé mpéhē mpéhē kecáá u m piseise. 54 Api apine u n wapisi re uké nkópe nnyine male.

12

*Yeesu ye kecáá kecáá mɛwai kesi
(Matiyee 10:26-27)*

1 Kumúnjé kpe-i, písoi ápi cápine kulúí, ai tulu ricuruu pin ána cɔpaane. Yeesu uu pɛe mefoí upipiretiki maa re: Ani nómenécíre tí ne Pifarisi nkpónóto pite. Lelɛ re pi kecáá kecáá mɛwai ye mɛ. 2 Lē nnéi lɛe m pékaalē ne lē nnéi ke úka úu n nyu yé kam ai metéi kémɛe léeri, nípá úye uu li yenu uu kò li ceru. 3 Lē nnya, lē kani yé meyaa ní male, metéi-i kapi yé li kò. Lē nnéi kani yé alee kémɛe picɔ atu-i rinwéíwéí, alee ne itúhaa kecáá kapi yé keyáa li riyóo.

*Uyē kai m pise re usoi uké n wuru
(Matiyee 10:28-31)*

4 Ne nó pinésáne símisi re: Ani kape pepɛe ye usoi rí kpu, amá ápi ye pɛe fe piké linyine licɔ wa n wuru. 5 Ké nó céési uyē kai m pise re nóké n wuru. Ulééca yɛe ye n fe uu usoi kopu, uu limemáa nna teneciré kémɛe u sápo kai pise re nóké n wuru. Eɛe, ne nó maa re uyē kai pise re nóké n wuru.

6 In ne sítanká sité kapi ye ne sinúipi yuke-yuke sinupú lɔo? Mpá ne lē, Ulééca úu ye kēka kecáá palei. 7 Pi nónnényúpi nnéi ricuruu kenle. Iwame íi kape ye nó wa. Nò Ulééca inipee-i ríyú mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

*Yeesu meyóo ne umeyule kecáá nsímé
(Matiyee 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Ne nó maa re: Uye un pisoĩ keɔpe n ηmureĩ re u unékó le, né Usoi Kepipi ricuruu yé Uléécaā pileecaatumē-i ηmureĩ re née u te. ⁹ Amá úye un pisoĩ keyu-i n kesi re úu né nyu, né Usoi Kepipi ricuruu yé Uléécaā pileecaatumē-i kesi re ám liute nyu. ¹⁰ Uye un Usoi Kepipi ricuruu kecáá nkópe n símisi, pi yé akópe nyé liute sárei, amá úye un Nfáasone n lámisi, liute akópe áa kusárei we.

¹¹ Pin píyei nó n tərōi re pi ne ayómeyáhaalee-i née piyóopi-i née kuyu piwéese-i pitúhaane nó sí, áni kape píri tónē ne mmē kani yé ha m mále nóké ne ketahai ní le. ¹² Nfáasone mee yé kumúnjé kpe-i mmē kai m pise re nóké male nó céesi.

Umámá niri kenýarū

¹³ Unyine uu riwúĩ keɔpe Yeesu maari re: Sáa, a unémáreɔ maa re tó ne uyē tóké ikúlanlū ke urósáa uú ne ró n tíye hōne. ¹⁴ Yeesu uu rinó u yósu re: Unésáne, wóo né tí te ké nónnésímé n túhaane née ké ye ikúlanlū nó hósone? ¹⁵ Uu pēe lē memáá pinnéi maa re: Ani nómeneécire tí ne memá nnápi. Mpa usoi un íye nsá m má, ái umemá mee unfaa tēse.

¹⁶ Uu pēe kenýarū pi wai re: Umámá unyine yee pēe sitē má sin iluke u wai. ¹⁷ Uu músu uu nfasimé wai re: Iye kam waine? Kewai áke ne né we kei kam yé inéluke nnéi n súúke. ¹⁸ Uu lē memáá umecire maa re: Ne anésime foresine am amáá móm̄ti, am kei menélukēpipi ne linékó tərōo nnéi súúke. ¹⁹ Am pēe limemáá menécire maa re: Ne meýíkíyiki nkpréni iluke yee yé aηmē kulúĩ né n wa mále. Lē nnya né n wéntelē nen le nen níru nen mpōnare-i we. ²⁰ Amá Uléécaā uu u maa re: Pó uníri nkó! Kesine nké cire ke mpófáa nn kétō waine. Lin lē n wa, wóo yé pēe lē kaa nní mepócire n yikikēe n te? ²¹ Yeesu uu kpá re: Limēɔ kai we ne uyee nní memá umecire n cāpine, amá úu pēe Uléécaā kēmēe líka má.

*Ani ne Uléécaā n tálē
(Matiyee 6:24-34)*

²² Yeesu uu pēe upipiretiki maa re: Lē nnya kam nó maa re áni kape ye lē kani yé n li nóké ne nfáa m má ne ilū kani yé nínép̄iηe kecáá ní yárii nfasimé wa. ²³ Likumúnjé re nfáa ye iluke fele, ipiηe in ilū fe. ²⁴ Ani ákraāη-kraāη tipái, áa ye lukesi áa ye kō kpasí, áa kelukēyekei má áa kō risime má, amá Uléécaā ye a kpíniile. Nō ne meýánsei sinúipi ríyu mále. ²⁵ Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aηmē n̄pá nkárip̄i kpáse? ²⁶ In te áni líka kuwai we likei sínsá lē kēmēe, yo nnya kani pēe litōrōo nní kēmēe nfasimé wai? ²⁷ Ani sicare see ye n felesi ripái nké. Mefele mē áme ye pikēi pika wa áme ye kō líka yóð, amá ké nó símisi re n̄pá ne lē, uyóopi Salomōo ricuruu ne umemá nnéi úu pēe ilū inyine má yee ní nyarí ai mēfele menyine tulu. ²⁸ Nó pisoĩ mpí nfatene r̄n piye. In te Uléécaā ye meýúĩ mee neni kecare-i ní we pin kō kóso nna me ηmaasine lē s̄nukuse, n̄s kecáá kúu yé meníηe ripái? ²⁹ Ani kape nómeneécire nfasimé tā te yo kani yé li née yo kani yé n ntí. Lē ái kape nfasimé nó n we. ³⁰ Pēpēe ápi Uléécaā m pakarelē pēe lē likó mesére wéési. Amá N̄sunésáa yee keyómēcaā-pō ní we ye nyule lelee nó ní párlē. ³¹ Uléécaā iyóopi kani yé meníηe wéési, uu pēe litōrōo nní nnéi mpuri nó he.

*Keyómēcaā memá
(Matiyee 6:19-21)*

³² Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Ani kulúĩ we, amá iwame ii kape nó wa. Li we re N̄sunésáa ye la re ani uiyóopi kēmēe lom̄pō. ³³ Ani n̄linékó yálisi ani lisiwóð píwekóð h̄ónente. Ani awóðlōo kp̄ociré mulei,

ani nómenécíre memá cápine keyómecaa-pò, kei káme pí kai m pòlune. Piyaa ápi pí kai me cane, apapi áa kò me caaine. ³⁴ Likumúnjé re kei ke nómenémá ame ní we, kei ke nónnéfasimé nn ye n we.

Pikeikó ppe ápi ye n lópilē

³⁵ Ani nómenécíre n cápinelē nòn ne we, ani nóanétampála sihalē n télē, ani nósinéfírāa n sélē. ³⁶ Ani pikeikó ppe piuyòsaa m mé mecò n we. Pinósikpiké anyá kuu léérine uké rinònòò rikómíkmóm nàké mese ne mese u hánne uké lompò. ³⁷ Pínarekome ye pi, pikeikó pē ke ukeisaa uu yé n leeme pin ne nyáni. Asei kam nó símisi, u umecire nyòonsene uu pi tonse, uu iluke pi wai re piké li. ³⁸ Un kesinecò ne likepire n ka uu pi leeri pin nyáni, pínarekome ye pi.

³⁹ Ani nìsone ceri re in te kényò usaa ye ppe nyu itunje iye-i ke uyaa uu n sónti, u yé ppe n nyánile úu yé tíye uyaa uké kulee fori uké lompò. ⁴⁰ Nòóké nómenécíre mesére n cápinelē nòn ne mé. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipi áke ppeeri.

*Ukeikó sone ne ukeikó kópe
(Matiyee 24:45-51)*

⁴¹ Piyee uu ppe u maa re: Upíima, yare tó ñmanē nnya kaa kenýárū nké wa néē ne písoi tòròò nnéi? ⁴² Upíima uu rinòò yòsu re: Wòò we yare ukeikó yee ase n tíkilē un kò mewéēsēsahò má? Uyee ukeikó uyē ke úyòsaa uu yé ne kényò rin-yá re uké ke m paílē, uu ye upikeicò iluke pa kumúnjé kpe-i kai m píse. ⁴³ In te úyòsaa ye ukeikó uyē leeme un mesei upikei kecáá we, u únarekome le. ⁴⁴ Asei kam nó símisi: Úyòsaa ye ulikó nnéi u múfsene re uké likecáá m paílē. ⁴⁵ Amá ukeikó uyē un umecire m maa re: Unéyòsaa mekame ye náñailē. Un upikeicò pikpáfii rinkápáá, un le un pom, ⁴⁶ keyáá kē ne itunje iyē kúu ne m músu kémeē ke úyòsaa úú ha sónti. Kei kuu yé ppe ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye ppepe ápi ase n tíkilē n wa mecò. ⁴⁷ Ukeikó nkó yee uuyòsaa mepòola n nyu, amá úu kò ppe pí kai umecire cápinene uké ne n we, úu kò ppe uuyòsaa mela waine, pi yé liute meyá fapii. ⁴⁸ Ukeikó nkó yee úu úyòsaa lílala n nyu uu ppe ncaai mee ne ipépi n sá wai, pi yé liute fíi fápii. Pin úye meyá m pa, meyá kapi liute pisene, pin úye meyá timmúise, meyá kapi liute kórune.

*Yeesu nnya písoi ye kériinene
(Matiyee 10:34-36)*

⁴⁹ Yeesu uu pimáa kpá re: Ne kale ké ketē kecáá nna risé. Li nkpáni yare nké ppe píse máálē. ⁵⁰ Li kò píse re ké míni wole. Lelee íwe iyē kam n lenē. Meyíkíyiki kam la re liitunje iyē iké ppe pitule m máálē. ⁵¹ Nò maa re nkíññe kam ne keteni-i kaa? Ne nó maa re “aáí”, amá pikériine kám ne nó ka. ⁵² Kái ne neni rimpá, kényò kee písoi pinupú m má yé rikéne, kuwélé kuse pitaani, kuwélé kucò pité, pin ne tòpu. ⁵³ Usáa yé ne ukepipi tò, kepipi pòò kò ne usáa tòpu, úni úú ne uukpére tòpu, ukpére pòò ne úni tòpu, unyáani uu ne ufasi tòpu, ufasi pòò ne unyáani tòpu.

*Ani ye meconsente ase kò
(Matiyee 16:2-3)*

⁵⁴ Yeesu uu kò písoi ppe n cápinelē pimáa kpá re: Kani ye ahope n yé an ketunjelólē-mē leeri, nò ye mese ne mese maa re: “Ikónē ye cuunine”. Lē kai ye kò mesei wa. ⁵⁵ Nòn kò n yē te kuyò ye itunje kumii-mē pepuri, nò ye maa

re: “Kutói ye waine”. Lē kai ye kō mesei wa. ⁵⁶ Nō kecáá kecáá mewai pikó mpí! Nō ye fele ani ketē ne keyóme meconsente ceru. Yo nnya káni pee kumúnjé nkú-i kari nní rí we asei kóméi má?

*Usoi ne uucéca pikóméine
(Matiyee 5:25-26)*

⁵⁷ Yo nnya káni ye pee nórínécúruu lelee asei m má céri. ⁵⁸ Usoi un tiyóópipoo pó n sée, non nsé timpéne re ketúhaane kani sí, li pise re paké riñmóópú ani kóméine ncée kecape, upócéca úu kape ne utúhaane-i pó n ha, utúhaane uké pisóóca pó rimúise, pisóóca póaké kukpaniilee-i pó rinsápo nnya. ⁵⁹ Asei kam pó símisi, pōn kukpaniilee n lō, áa leerine káa riwóme nnéi n héele hái ne kétanká tōrō-pō.

13

Li pise re nōké mēfine conse

¹ Písoi pinyine api kumúnjé kpe-i Yeesu leepō, api u símisi lē ke uyóopi Pilati uu rinóo n he re piké Kalilee pikó pee rí we pín Ulééca inyóonse wai kō. ² Yeesu uu pi maa re: Nō músu re ke písoi pē api pikópekáó píima api Kalilee pikó tōrōo tōsu nnya kapi lē pi kōo? ³ Ne nō maa re “aai”, amá nōnsá mēfine n conse, nō nōnnénéi kpínine pimēca. ⁴ Písoi pité api we afēéré pē kecáá ke Silowee kulee cáca aku rí loó aku kóni ní? Nō músu re piakópe nyee Yerusalem kuyu pikó tōrōo akó tōsii? ⁵ Ne nō maa re “aai”, amá nōnsá mēfine n conse, nō nōnnénéi kpínine pimēca.

Kúfikiyee kpee áku ye apipi m mári nsmé

⁶ Yeesu uu lē memáa kenyárū nké pi maa re: Utisi unyine yee pee kúfikiyee kunyine tamaalē uafikiyee kecare kémee. Uu keyáa sí uké kukecáa apipi túúnu, amá úu líka yē. ⁷ Uu pee uléetamaa maa re: A ripái, aḡmē ataani ye nnyé kam sōnaari re ké ye kúfikiyee nkú kecáa apipi túúnu ám ye kō líka yē. A ku riké. Yo nnya kaku yé méwoo ketē né n caai? ⁸ Uléetamaa uu u maa re: Sáa, a nōḡoni kuḡmē nkú pikaḡne ku rikpá, né tū am ku kóónúse, am pee ntaai mee mēféne m má súuni. ⁹ Lin lē n wa, in n la ku yé kelaane mari, insá lē n wa, aa ku ké.

Yeesu ye kewénteyaa unósi toikó unyine pōise

¹⁰ Kewénteyaa ketúnjé kenyine ke Yeesu uu Pisui fi kuyomeyáhaalee kunyine-i céési. ¹¹ Unósi toikó unyine un kei we. Li wale aḡmē até áa we afēéré ke kuníri kunyine akú ne u n lō kun u kparáselē un kecíre pinyere pōonelē. ¹² Ke Yeesu uu unósi uyē n yé, uu u séi uu u maa re: Ulééca ye pó pōisele. ¹³ Uu anípe ukecáa láa, unósi uu mese ne mese kecíre nyere uu Ulééca pítaáse kápáa. ¹⁴ Amá ái ne kuyómeyáhaalee uwéése risá, kai n wa re Yeesu ye kewénteyaa ketúnjé usoi pōise nnya. Uu pee rinóo yósu, uu risoiwú maa re: Siyáa sikpuulú kari má, se-i kai pise re tóké keisi. Lē nnya, ani ye siyáa se-i kam piké nō pōise, ái kape pee kewénteyaa ketúnjé. ¹⁵ Upíima uu pee rinóo u yósu re: Nō kecáá kecáá mewai pikó le. Mpá nō úye yè kewénteyaa ketúnjé kuseelee-i uinaa née ukeminaa toriyele uu ne kéniniré sí, née ái lē? ¹⁶ Unósi nkó yee nní Apiraham kepire ukó ke Setani uu n tóraalē hái aḡmē até áa we afēéré-me, ái pise re piké kewénteyaa ketúnjé u toriyele? ¹⁷ Yeesu rinōo meyóó mē ame upilaarō isei wai hái, amá risoiwú nnéi rípoó arí ne umewai píima kuu n wapisi nnéi larisi.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárũ
(Matiyee 13:31-32; Mariki 4:31-32)

¹⁸ Yeesu uu maa re: Yo ke Uléécaá iyóopi íí ne menyíne we? Yo kam yé fe ké ne i mújiseene? ¹⁹ I we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu ukecare-i n lukesi nn lelu, nn kuléé wai, sinúipi asi kuilese kecáá ayámé wapisi.

Nkpónátò pite kenyárũ
(Matiyee 13:33)

²⁰ Yeesu uu pimáa kpá re: Yo kam yé fe ké ne Uléécaá iyóopi mújiseene? ²¹ Uléécaá iyóopi ye kò we yare nkpónátò pite ke unósi uu ntò píima * kémee n còhònepo uu pulu pikpée api yisi.

Tinòndò tee m mókú-mókulē
(Matiyee 7:13-14; 21-23)

²² Yeesu uu ayu maa ne asírísá n tɛɛni un céési un ne Yerusalem-mē sí. ²³ Unyine uu u pise re: Sáa, mesei ye me re pisei nkáripí ke Uléécaá uu yé yóriyee? Yeesu uu rinóo pi yósu re: ²⁴ Ani rinómóopú aní ne rinòndò tee m mókú-mókulē loni, aseí kam nó símisi. Meyá yé náási re meké lompo, amá áme kò fene.

²⁵ Úyòte un píyei n yisi uu rinòndò ká, nó ketahai nyere, ani rinòndò n komnente nòn máikée re: Sáa, a ró hánne! Uu rinóo nó yósu re: Am nyu re nò yei pikó le. ²⁶ Ani pree u maa re: Kesé kari li ari níru, aróyu icee kémee kaa tóói pòn céési. ²⁷ Uu pimáa nó kpá re: Am nyu re nò yei pikó le. Ani ne ketaa né wa, nó pē nnéí nòo nní líkòpe n wai. ²⁸ Kei kani yé ténesi, ani aní takai kumúnjé kpe-i kani yé Apiraham ne Isaaki ne Yakupu ne antepuyee nnéí n yé Uléécaá iyóopi-i, ai pree n we re ketahai kapi nó fómpòne. ²⁹ Pisei yé ketunjeleeme-mē ne ketunjelolé-mē ne itunje kumii-mē ne itunje kuluke-luke-mē leeme api weri api Uléécaá iyóopi kémee tone api iluke le. ³⁰ Ai pree wai re pèpèe neni nní pitóròo pinyine yé ha pifoí, pèpèe neni nní pifoí apí ha pitóròo.

Yeesu ripòo ye caai Yerusalem nnya
(Matiyee 23:37-39)

³¹ Kumúnjé kpe-i, Pifarisi pinyine apí ne Yeesu kò api u maa re: A nté yisi aa kelò féé sí. Erooti ye lale uké tíyese piké pò kpu. ³² Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ani n ñme ani ha kesánjá mpuri mmē maa re ne neni ne kóso aníri lakasentele nen pisei pòisente ké pree keyáa táánū tunjé pikéi mpí tenese. ³³ Li pise re ké neni keyaa ne kóso ne líkeweeki nnécée rinòj, likumúnjé re ái ne sá re antepu uké kelò féé kpu kái Yerusalem-i.

³⁴ Nó Yerusalem pikó, nò antepuyee kónle ani kò pē ke Uléécaá uu nókenémee n tumme aparé tapisi aní kóni. Melé kesé kamí pèé la ké nó cápine ké rimúlú líka ái kapè nó wa, nòké n we yare ke kucáyaha aku ye kuamérj metene kusipipi n tā líka ái yé si wa mecò, ani yúlu. ³⁵ Lē nnya kai yé nókenéyò riyá kéké meñmane n nyenu. Ani kò te áni neni piyéne né kpáne líké ha ne tu kumúnjé kpe-i kani yé ha m maa re: Uléécaá uké uyee Upíima rinyiri ne n weme rikpá!

14

Yeesu ye utóikó unyine pòise

* **13:21** Ntò píima: Sikiloo afèéré ne sinupú kumúnjé ntò ye mu.

¹ Kewénteyaa ketúnjé kenyine, Yeesu uu Pifarisi uwéése unyine keyo sí te uké iluke li. Pɛpɛɛ keyáa kē kei ní we api rísonɛ u m paílɛ. ² Utisi unyine yɛɛ mɛpílɛ itoi m pólúu un ukeyu-i nyɛnu. ³ Yeesu uu nsímɛ kpísi uu isɛ pinyuwa nɛ Pifarisi píse rɛ: Irósé yɛ ncéɛ hɛ néɛ íi hɛ rɛ piké usoi kewénteyaa ketúnjé pɔise? ⁴ Amá ápi ñmurei piké rinóo yosí. Yeesu uu pɛɛ utóikó kpísi uu u pɔise uu u yáɔ. ⁵ Uu pɛɛ pi maa rɛ: In tɛ nókenécɔpɛ unyine kewā néɛ uinaa yɛɛ kelúkanka-i lóipɔ, liute úu yé mɛsɛ nɛ mɛsɛ kɛ pɔɔnɛmɛ nípá lin kewénteyaa ketúnjé? ⁶ Api rinóo piyós u pɔɔnɛ.

Kusáne pisei nɛ usáne ketonɛ piwée

⁷ Yeesu uu yénu lɛ kɛ písáne kapi n sée api sitónɛ n wéɛkɛɛ. Uu pɛɛ pinnéí kenyárú nké maa rɛ: ⁸ Usoi un písónnɛ pilukɛ pɔ n sée, kape ha ketónɛ kecire kémɛɛ tónɛ. In n la, pi yé úyukóo unyine yɛɛ pɔ n fɛ n sée. ⁹ Ai wai rɛ uyɛɛ nní nókenétɛ n sée uú weri uu rɛ: A ketónɛ kē nɛ uyē tiyá. Isei kaa yé ha pɛé nɛ ketónɛ tɔrɔɔ-i tonɛ. ¹⁰ Amá li nyamɛ rɛ usoi un kusáne pɔ n sée, a ha ketónɛ tɔrɔɔ-i tonɛ, liké wa rɛ kumúnjé kpɛ-i kɛ uyɛɛ nní pɔ n sée uu ní ka, uké pɔ maa rɛ: Unésáne, a kényu-mē kam ketónɛ kecire kémɛɛ. Lin lɛ n wa, pɔ pɛɛ pipósánɛɔ keyu-i ríyu yē. ¹¹ Lɛ nnya úyɛ un umɛcire rintaáse, li yɛ u ricepisele. Uyɛ un umɛcire rincɛpise, li yɛ u ritaásele.

¹² Yeesu uu pɛɛ uyɛɛ kusáne u n sée maa rɛ: Pɔn písói pilukɛ n séine, kape yɛ pipósáne nɛ kupómáɛ pikó nɛ pipópɛrɛɔ pɛɛ m má sée. Pē né fɛ api kɔ pɔ kusáne séi. Lin lɛ n wa, pi lɛ kaa pi ní pa pɔ pɛsele. ¹³ Amá pɔn anyá ilukɛ n wai, a yɛ píwɛkóo nɛ pináɛɛi nɛ síkankáláká nɛ pinyíyɛ sélei. ¹⁴ Pɔ pɛɛ mpóɔnɛ rɛ yē, likumúnjé rɛ pē ápi fɛnɛ piké pɔ li pɛsɛ. Uléécaɔ yɛɛ yé pɔ li pɛsɛ kumúnjé kpɛ-i kɛ pē nnéí pɛɛ umɛla n wapisi api nkpɔ kémɛɛ n yisine.

*Pinósikpiké anyá ilukɛ kenyárú
(Matiyee 22:1-10)*

¹⁵ Anóo nyē mekomɛ-maá, pē nɛ pē pɛɛ pɛɛ kesé ilukɛ n le usɛ uu Yeesu maa rɛ: Uyɛɛ yé ha Uléécaɔ iyɔɔpi-i ilukɛ n li yɛ únarekome lɛ. ¹⁶ Yeesu uu pɛɛ kenyárú nké u wai rɛ: Utisi unyine yɛɛ keyáa ilukɛ kecire sónkɛɛ uu písói kultúí séi. ¹⁷ Kai pilukɛ kumúnjé n tu, uu uukeikó tum tɛ uké ha pē kuu n sélei maa rɛ: Aní kam, nípá yo yɛ nkpéni pipele masile. ¹⁸ Amá pinnéí mmē, nípá úyɛ uu uncónjɛ pinyíse koru. Ufoí uu ukeikó maa rɛ: Nɛ kecɛɛɛ lɔlɛ, li kɔ pɛɛ píse rɛ ké ha kɛ yē. Lɛ nnya, a u maa rɛ úu kape wóosi. ¹⁹ Uɔo uu u maa rɛ: Nɛ ínáa lame-lamɛ kɛfi lɔlɛ, nɛ la ké nɛ pikɛi i peenu. Lɛ nnya, a u maa rɛ úu kape wóosi. ²⁰ Uɔo uu kɔ u maa rɛ: Nfáani kam unósi kpísi, lɛ nnya kám fɛnɛ ké ha. ²¹ Ukeikó uu uuyɔsaa kémɛɛ pɛle uú ha anóo nyē u símisi. Ai úyɔsaa kuwóí wai uu uukeikó maa rɛ: A mekɛɛ ayáa-i nɛ icéɛ kémɛɛ ha, aa píwɛkóo nɛ pináɛɛi nɛ pinyíyɛ nɛ síkankáláká séleiri. ²² Kai rinkpásɛ, ukeikó uu pɛri uu úyɔsaa maa rɛ: Nɛ lɛ kaa m píse piwáɛ masile, amá sitónɛ yɛ kɔ pɔɔnɛle. ²³ Uyɔsaa uu pɛɛ ukeikó maa rɛ: A sicarɛyupi siceɛpi ritiki aa pē kaa ncéɛ-i n yéntine nɛ kényu mahani piké kam, kenéyɔ keké nɛ n yi nnya. ²⁴ Nɛ nó símisile rɛ pē nnéí kam pɛɛ nní n sélei, úka úu inélukɛ lenɛ.

*Lɛ kai m píse rɛ usoi uké n wa uké nɛ Yeesu upirɛtiki
(Matiyee 10:37-38)*

²⁵ Asoiwú píma an Yeesu tikilɛ pin nsé pénéɛ, Yeesu uu pansɛpɔ uu pi maa rɛ: ²⁶ Uyɛ un kenémɛɛ n ka, li píse rɛ uké né n la ai tósu uusaa nɛ uuni nɛ uunɔsi nɛ usiwá nɛ upiwá nɛ upimaa nɛ upiyɛi nɛ uricuruu isoi. Insá lɛ úu fɛnɛ uké unépirɛtiki. ²⁷ Nkó yɛɛ úu n ñmurei uké menécɔ ukunapéékóo

cō uké ne né ritiki, úu ne sá re uké unépiretiki. ²⁸ In te nókenécɔpe unyine ye la uké kulee cǎcǎ mǎ, liute yèè tonɛle uu músu, uu yénu re alé ke pikɛi pē api wa, ai t́yɛse uu céru, in te usiwóó ye piye un yé fe uu pikɛi pē ketɔ tulu. ²⁹ Insá lē, un tikúi n yekei kúu pɛɛ kulee cǎcǎ pimóme tenese, pē nnéi pɛɛ yé lē n yé yé u sénnyi. ³⁰ Pi yé maa re: Usoi nkó ye pimóme koraane amá úu fe uké tenese. ³¹ Lē cirɛ ye ni, uyóɔpi úye un n la uké ha ne ucɔ tɔ, u ye tonɛle uu músu kelene, in te u yé ne upisoí ákotokú kefi (10.000) fe úu ha ne uulaarɔ yeɛ pisoí ákotokú afɛɛré (20.000) m má tɔpu. ³² Unsá n fene, u ye uuyɔɔpicɔ-i pitume tunle úu kahane u n nyahaimɛ, uu u pise re piké kómeine piké atɔpi riýá. ³³ Yeesu uu pimáa kpá re: Kai nní lē, nó úka úu fene uké unépiretiki, liute unsá lē kuu m má nnéi n ηmeriyɛ.

Nnyási mmē melō mɛɛ n kpu
(Matiyee 5:13; Mariki 9:50)

³⁴ Nnyási ye likei kecirɛ lɛ. Amá mmelō mɛɛ n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? ³⁵ Nn pɛɛ keté née mɛfɛne kémeɛ linyine yoriyene. Pi ye ketahai n fómɔle. Uye un ukómɛ, uu kóm.

15

Isán iyee m pɔ api i heei kenyárú
(Matiyee 18:12-14)

¹ Pilampooyóó nnéi ne pikópekóó api ne Yeesu kɔ re piké kutu u ricɔ. ² Ai Pifarisi ne isé picélaa cón pin máikɛɛ re: Usoi nkó ye kusáne pikópekóó séele pin kesé le! ³ Yeesu uu pɛɛ kenyárú nké pi maa re: ⁴ In te nókenécɔpe unyine ye isán píle má, ise ii péé ne u pɔlu, liute úu ye ise íi we píle nnyí t́yɛ úu ha ise nnyí yeɛ nní m pɔ piwélaa sí hái úu ha ne i yenuu? ⁵ Un kɔ i n yē, li ye u larisile uu i kpísi uu ya ⁶ úú ne kulu, uu pɛɛ upisane ne upipɛɛɛɔ sélei uu pi maa re: Ani anyá né lē, ne inésán iyee pɛɛ m pɔ heeile. ⁷ Lē cirɛ ye ni, ne nó maa re ukópekóó use mɛfine mɛconse ye anyá píima lɛ keyómɛcaa-pɔ ai tósu pisone use úu we píle kái m pise re piké mɛfine conse.

Kewóó kɛɛ m pɔ api ke heei kenyárú

⁸ Née in te unósi unyine ye nwóóweni mɛpipi kefi má, mɛse amɛ péé ne u pɔlu, unósi uyē úu ye ḱfiráa risé uu ḱyɔ pééi, uu ńsɔne ke perei úu ha ne mɛpipi mɛse mē yenuu? ⁹ Un piyei mɛ n yē, u ye upisane ne upipɛɛɛɔ séleile uu pi maa re: Ani anyá né lē. Ne kewóó kɛɛ ne né m pɔ heeile. ¹⁰ Lē cirɛ ye ni, ne nó maa re ukópekóó use mɛfine mɛconse ye anyá píima lɛ pilécaatume kémeɛ.

Kewá kɛɛ m pɔ api ke heei kenyárú

¹¹ Yeesu uu pimáa kpá re: Utisi unyine yeɛ pɛɛ pinmáne pité má. ¹² Usírísá uu u maa re: Unésáa, a lē kam masí mɛpókɔpɔ-maá mɛpómá kémeɛ n yénune né pa. Usáa uu pɛɛ umemá piketé h́óne. ¹³ Kai siyáa rinkóónú, ηmáne sínsá uu ulikó nnéi cǎpinente úu ne kuyu taa-taa kunyine sí, uu ha kei mɛfine kópe-i loni ai wai re u umemá caainkeɛ. ¹⁴ Kuu usiwóó nnéi piluke ní masí, nkú píima nnyine nn kuyu kpē loni, ḿpá yo aí pipári i koru. ¹⁵ Uu péé ha kuyu kpē utisi unyine kémeɛ piké loni. Uyē uu usicare-mē u yekei re uké uafɔn kecáa m paílē. ¹⁶ Li ye pɛɛ ripóó u wa re ḿpá áfɔnɔmó kuu yé uké lí, amá úka úu ye kɔ a u pa. ¹⁷ Uu pɛɛ nfasimé loni, uu umɛcirɛ maa re: Unésáa pikéikó nnéi yèè lile api pɔnente, néen ne nté nkú kpine. ¹⁸ Ne

unésáa-i pelene, am ha u maa re: Unésáa, ne ne Uléécaá púnnele am kò ne pò púnne. ¹⁹ Am tu re pòké né kpísi yare kepópipi. A né rimúlú yare upòkeikó. ²⁰ Uu yisi uké usáa-i pele.

Uu kahane nkpáni kéyo ne rinkò, usáa uu ketaa-pò u yenu, ai íwe u wai, uu wurupò uú ha u pira. ²¹ Kewá ake pee u maa re: Unésáa, ne ne Uléécaá púnnele am kò ne pò púnne. Am tu re pòké né kpísi yare kepópipi. ²² Amá usáa uu upikeikó maa re: Ani mekeeke ne kukpélenku kecire kam ani ku u tani, ani ukenipepi kepalé tani, ani anééri u tani. ²³ Ani ne rináala kpòkò kam, ani ri kopu tóké ne iluke kecire wa tóké li ne mpòonare. ²⁴ Ai líka nnya, unéhmáne nkó ye pee kpule, uu neni nfáa yenu, u pee pòle, am nkpéni u heei. Api anyá kóru ne mpòonare.

²⁵ Kumúné kpe-i, utisi uyé uhmáne fói un sicare-mē wepò. Kuu kéyo n nyahairò, uu inyánlú ne nnyáa nné kóm ²⁶ uu ukeikó use séi uu u pise re yo nnya kai lē wai. ²⁷ Ukeikó uu rinò u yòsu re: Upòwá yee peeme. Ke upósáa uu ukepipi n yé ne nsarenare nnya, uu pee rináala kpòkò kopu. ²⁸ Uhmáne fói uu pee wósi uu kéyo pilone yulu. Usáa uu léepò uké kéyo u tampò. ²⁹ Amá uhmáne uu usáa rinò yòsu re: A kutu rico, aymé ye kulúí wale kam pò n keisi, am kò píakai pò háikuse. Mpá ne lē, áa píakai mpá ripoila né he re tó ne pinésáne tóké ne anyá li. ³⁰ Amá ke upóhmáne nkó uu m peeme, upóhmáne yee mepómá nnéí ní caai ne piwásánkaí pitóoi, uyé kaa rináala kpòkò kpu. ³¹ Usáa uu u maa re: Kenéwá, tó ne mpò tóo mpá piyei we, pò lē kam m má nnéí te. ³² Amá li pise re tóké anyá kecire wa ne mpòonare re upòwá nkó ye pee kpule, uu nkpéni nfáa yenu, u pee pòle, am nkpéni u heei.

16

Ukeikó kópe yee ukeisaa memá kecáa ní pallē

¹ Yeesu uu kò upipiretiki maa re: Umámá unyine yee pee ukeikó má, uu uanipe-i umemá wai. PISOI API U SÍMISI RE UKEIKÓ UYEE UMEMÁ CAAINKEELE. ² Ukeisaa uu u séi uu u maa re: N-ye kam nní kómei pin kepócaá símisi? A né símisi lē kaa pipókei n keisi. Aa nkpéni linékó kecáa pípai kpáne. ³ Ukeikó uu ukefa-i kòpu re: Unékeisaa ye pinékei-i né lesene. Iye kam waine? Am tikòhò má re né fe am lum. Isei yé kò né n we re ké wélei. ⁴ Too, né céri lē kam yé ní wa, mpá nensá keyáa n keisi, pISOI PIKÉ NE PISIYO-I KENÉCAÁ M PALLÉ. ⁵ Uu pē ne pē pee ukeisaa ne riwóme m má sélei use use. Uu ufoi maa re: Alé kaá ne unéyosaa riwóme má?

⁶ Uyé uu u pese re: Mékpò sone apòri píle. Ukeikó uyé uu u maa re: Tipòwómetelé ye ntí, a mekeeke tone aa wólu re kuwó ye ku. ⁷ Uu lē memáa ucò pise re: Pò ní, alé ke ripòwóme arí le? Uyé uu rinò yòsu re: Melukepipi áfòrònti píle. Ukeikó uu u maa re: Tipòwómetelé ye ntí, a woi re áfòrònti kuwó ne afetaani. ⁸ Ukeikó kópe uyé uyosaa uu u pakare umesòho píima mē nnya. Likumúné re ketē nté pISOI YE PIWÓWÉLAA NCEE KÉMEE MESÒHO NE PÍPICO SÓNELE AI TÓSU PEPEE METÉI KÉMEE NÍ WE.

⁹ Yeesu uu kpá re: Né ne nó maa re: Ani kewó kópe kpísi aní ne písáne wéési. Ken n ka ken ne nó n hméheree, Uléécaá uké síyo see ási pí kai n forune kémeé nó yósi. ¹⁰ Uyee likei sínsá kémeé aseí m má ye kò limáa kémeé a mále uyee úu likei sínsá kémeé aseí m má úu kò limáa kémeé a má. ¹¹ Nonsá memá kópe pimulé kémeé aseí m má, wóo yé pee meyikíyiki nó rimúise? ¹² Pònsá kò ucò líkò pimulé kémeé aseí m má, wóo yé pee pò líkò pò rimúise?

¹³ Ukeikó úu fene uké pikeisaa pité m má. U unyine yulune uu ucó n la. U yé unyine n tikilē ne kefa kese un ucó ipuri yulu. Ani yé fe nóké Ulééca n siwóó n tikilē kumúné kuse.

*Isimé icó ke Yeesu uu Pifarisi n simaankēe
(Matiyee 11:12-13)*

¹⁴ Pifarisi api isimé iyē nnéi kóm. Kapi siwóó n la nnya, api Yeesu sénnyi. ¹⁵ Yeesu uu pi maa re: Nò písoi le pēe ye sisoipipi inipēe-i n wai yare písoi sone, amá Ulééca ye nósínéfa nyule. Lē ke sisoipipi asi ye n waise yare limáa-maa ye Ulééca inipēe-i likópe le.

¹⁶ Moisi isé ne antepuye atelé kapí pēe n céesi ye kété wale Yohani Uniwole kumúné-i. Háí kumúné kpe-i-me ke Ulééca iyóopi Nsímé Kecire nn pikóónú kóri, mpa úye un náási uké Ulééca iyóopi-i ló. ¹⁷ Ketē ne keyóme metene yé wlesi ai tósu ke Ulééca isé kewóipi ake yé n tási.

¹⁸ Uye un uunósi n lakase uu uféé kpísi, liute ye iwásá wale, uye kó unósi ke ula uu n lákase n kpísi ye kó iwásá wale.

Umámá ne Lasaa nstmé

¹⁹ Lē memáá, Yeesu uu kenyárū nké pi wai re: Utisi māmá unyine yee pēé we. Ilú kecire yee nnéi m má kuu ye tā. Nnare kémee kuú pēé félé un kó iluke sone le. ²⁰ Utisi wékóó unyine kapi ye n sée re Lasaa ke sitóipi asi ipiye nnéi m mómáalē un umámá keyó rinónóó keyúrí finu. ²¹ Ai ye ripóó u wai re uké umámá iluke poroi-poroi hí uké li. Lē memáá, sipópi sin sónaapó sin uitoi lání. ²² Uwekóó uu keyáa kpi, piléécaatumē api u sakaa apí ne keló sone kē kémee ke Apiraham uu n we sí. Umámá ricuruu uu kó keyáa kpi, api u kulesi. ²³ Umámá uu meyá íwe n le pikúlā kuyu-i, uu inípee síka uu ketaa-pó Apiraham yenupó, Lasaa un ukekúrí we. ²⁴ Uu pēe pupéi re: Sáa Apiraham, a íwe né té aa Lasaa tumti re uké ne ukenipepi míni rita uké rinélempi ninjukuse. Ne meyánsei íwe lele nna mmú kémee. ²⁵ Amá Apiraham uu maa re: Kenéwá, a léise re pō pēe meyánsei nare kómēile pēé uye-i kaá pēe keteni-i n we. Kumúné kpe-i ke Lasaa pō pēe íwe píima takai. Nkpéni kai urikiñ ninjukuse, pón íwe takai. ²⁶ Lē memáá, kuhóre-hore píima ye tó ne nnó kénelenle. Kai nní lē, pepēe n lane re piké tó mmé yisi piké nómē ha ápi fene. Uka úu kó fene uké kei kaa nní n we yisime uké tó mmé kam. ²⁷ Umámá uu maa re: In lē, ne ne pó ténile re a Lasaa unésáa keyó-i tumpó. ²⁸ Ne kei piwá pinupū mále. Uké ha nsonē pi símisi ái kape wa re pē ticuruu ye íwe keló nké-i ka. ²⁹ Apiraham uu rinóó yósu re: Pipówá ye Moisi ne antepuye atelé mále. Piké a keē piké kó. ³⁰ Umámá uu re: Lē nmanē ái tu, Sáa Apiraham. Amá in te unyine ye pikúlā kuyu-i yisi uú ha pi leepó, pi yé pēe mēfine conse. ³¹ Pinsá n la piké Moisi ne antepuye atelé kēē piké kó, mpa ukpókpo unyine uké pikpókpo kémee yisi, ápi pakarene.

17

Akópe piwai ne pisárei

(Matiyee 18:6-7, 21-22; Mariki 9:42)

¹ Yeesu uu upipiretiki maa re: Mewai mee yé n tīyese písoi piké ne akópe n wa yé mesére n wele. Amá úye un n tīyese unyine uú ne akópe kémee loni, íwe kuu topori. ² Li kutosi we piké rináipare mule-mule nñme wa api ripóó u lesi api mínimaa-i u sápo ne kuu yé siwá sē kenyine akópe n waise. ³ Ani nsonē nómenécíre tli!

Upómáreco un ne pó m púnne, a n̄sane ne u símisi. Un n ceri re u caaile, a uakópe u sárei. ⁴ Mpa un ne pó m púnne mepehē meseei keyáa kесе kέmee, uu ye mpá mepúnne méye ne pó téni re u caaile, a uakópe u sárei.

Nfatene

⁵ Pitume api Upiima maa re: A nfatene tó rikpáse. ⁶ Upiima uu rinó yósu re: N̄on p̄ee nfatene m má nké m piye yare riléepipi sínsápi rinyine, n̄o p̄ee fe ani kuléé nkú maa re: “A wehe aá ha mínimaa-i nyere” aku n̄orinénó tiki.

Lē kai m pise re ukeikó uké wa

⁷ Tóké waise re n̄o unyine ye ukeikó má un u cákarip̄o n̄ee un uisee sémp̄o. Un piyei u n yemme un kecare n leeri, liute yé ukeikó uyē maa re a mekekee kam a iluke lii? ⁸ Aá, ái yé lē wa. Amá u men̄ñe u maane re: A iluke né wa aa il̄u conse aa né i yekei ké li, pó p̄ee lē memáa fe aa ipókó le. ⁹ U yé fe uu uukeikó yáasi re ne upik̄ei kuú ne pik̄ei p̄e kaí p̄ee m pise re uké wa n waa? ¹⁰ Lē cire ye ni ne n̄ó ticuruu. N̄on piyei lē kai m pise re naké wa n wa, ani ye maa re: Tó ne pik̄eikó le, ái pise re piké ró p̄onese. Lē kai m pise re toké wa kari wa.

Yeesu ye piyó kefi p̄oise

¹¹ Ke Yeesu uu Yerusalem-mē n s̄i, uu Samarii ne Kalilee ayu kepáapáa n tikilē. ¹² Uu kuyu kunyine-i lomp̄o, piyó kefi pinyine api u t̄ep̄eip̄o api ketaap̄o nyere ¹³ ap̄i m pupuk̄ee re: Yeesu, Sáa, a íwe ró t̄é! ¹⁴ Yeesu uu pi yenu uu re: Ani ha n̄omenéc̄ire pep̄ee ye Uléecaa inyónse n wa nyise. Kapi kei-p̄o n s̄i, api pelu. ¹⁵ Ke piuse uu n c̄eri re u peile, uu uana kep̄ire p̄ele un Uléecaa meyoopi yom lin calē. ¹⁶ Uu Yeesu ana metene wulap̄o uu keyu ketē kam, uu u yáasi re ne upik̄ei. Utisi uyee p̄ee Samarii ukó le. ¹⁷ Yeesu uu pi maa re: N̄ente pik̄efi kam p̄oise? Yei ye p̄ee use úu we kefi t̄or̄o mp̄i? ¹⁸ Piuka úu nfasimé wa re uké p̄eeme uké Uléecaa r̄iyu waise re ne upik̄ei, insá usáne nkó mec̄ire. ¹⁹ Yeesu uu lē memáa u maa re a yisi, a n ñme, mp̄ofatene ye pó yoriyele.

Uléecaa iȳoopi mekame nstmé (Matiyee 24:23-28, 37-41)

²⁰ Pifarisi api Yeesu pise re: Piyei ke Uléecaa iȳoopi ii s̄onti? Uu rinó pi yósu re: Uléecaa iȳoopi fi we re n̄o fe ani imekame yenu. ²¹ Ai re pi yé n̄o maa re: Ani ripaí, nté kií we n̄ee nté-p̄o le. Ani ceri re Uléecaa iȳoopi ye n̄okenéc̄ope wele. ²² Uu p̄ee pip̄iretiki maa re: Keyáa ye s̄ontile kani yé ní la re naké mp̄á keyáa kесе Usoi Kep̄ipi yē, amá ani yé k̄o ke yē. ²³ Pi yé n̄o maa re: Ntē nní kuú we n̄ee nté-p̄o kuú we, amá ani kap̄e kei ha, ani kap̄e k̄o mē wurup̄o. ²⁴ Yare ke kekóneseipi ake ye nní meyéne mese riñ-yēri keyóme ket̄o ne k̄et̄o, ai kp̄áii mec̄o ke Usoi Kep̄ipi ake s̄onti. ²⁵ Amá li pise re keké meyá íwe li, nfáani p̄isoi mp̄i piké ke ñmeriyē. ²⁶ Lelee p̄ee Nowee kumún̄é n wa lic̄ole Usoi Kep̄ipi kumún̄é waine. ²⁷ P̄isoi ye p̄ee lele pin níru pin s̄ónne pin p̄ila ne pinósi pasiine hái ne keyáa k̄e ke Nowee uu kutákai kέmee n lomp̄o, ik̄one maa í ne weri, míni ame p̄isoi kp̄isi. ²⁸ Li yé ha n we yare L̄oti kumún̄é: P̄isoi ye p̄ee lele pin níru, pin léeri pin k̄o yálisi, pin aléé t̄amaanke pin k̄o mómti. ²⁹ Amá keyáa k̄e ke L̄oti uu Sot̄m-i ní le ke nna ne linyine yare nfúr̄o t̄oi ai keyómecaa-p̄o leeme ai p̄isoi kóni. ³⁰ Mese mē kaí ha keyáa k̄e ke Usoi Kep̄ipi aké ha n léerine piké ke yē waine.

³¹ Uye un keyáa kē ukulee ipiraa kecáa n we, úu kape re uké metene ricepi uké uilū iyee kei ní we kpisi née, úye un sicare-mē n we, úu kape re uké kényo pēle. ³² Ani Loti unōsi nkó kecáa léise. ³³ Uye un n la uké nfáa meséere m má, u yé n fóm. Amá úye un unfaa n fóm, u yé n yē. ³⁴ Ne nó símisi re kesine kē, písoi pité yé kuhá kuse kecáa n finu, aí use kpípw ai ucó yá. ³⁵ Pinósi pité yé n we pin nam aí use kpípw ai ucó yá. ³⁶ [Pitisi pité yé likumúnjé kpe-i kecare-i n we, aí use kpípw ai ucó yá.] ³⁷ Pipiretiki apí u pise re: Upíima, yei kaí ha lē waine má? Uu rinów yósu re: Kei ke isare kópe ii ní we ke áyemeekú aa ye cápine.

18

Ukúmannəsi ne utúhaane kenyárú

¹ Yeesu uu lē memáa kenyárú nké pi wai uké ne pi céesi re piké ye mpa píyei Uléécaa yáasi, aí kape ye pikai siká pi wa. ² Uu re: Kuyu kunyine-i ke utúhaane unyine uú pēe we. Uu Uléécaa wuru úu kó úka pakarelē. ³ Ukúmannəsi unyine un kó kuyu kpe-i we. Uu meséere u n lekeepo re uké u ne uuécō ketahai rikéne. Mpa píyei kuu ye u leepo uu u maa re: A tó ne unécō ketahai rikéne. ⁴ Ai nánjai hái, amá utúhaane úu ne kutu u colē, uu pēe keyáa umecire maa re mesei ye me re ám Uléécaa wuru ám kó úka pakarelē. ⁵ Amá ke ukúmannəsi uu nní picónjé né n tónje nnya, li pise re ké lē alari u pa, insá lē, u yé písónaame n nōjlenle uú ha ne kunōnkú né finse. ⁶ Upíima uu lē memáa kpá re: Ani lē ke utúhaane kópe uyē uu n má ma kutu rico! ⁷ Uléécaa yeé úu yé pēe upikó alari pa pin ne u n tēni ketúnjé ne kesinee? U yé nánjaise uké ne pi n lēe? ⁸ Ne nó maa re u yé mekeeke alari pi pa. Amá Usoi Kepipi ken píyei m pēeme, ke yé pēe ketē kecáa písoi leeme pēe nfatene m máa?

Ufarisi ne ulampooyó kenyárú

⁹ Yeesu uu kenyárú pēpē nní pimécire n waiselē yare písoi sone pin picō kōselē maa re: ¹⁰ Písoi pité pinyine pēe Uléécaa keyo-i lompo re piké keyóme yáasi, use ye Ufarisi le, ucó ulampooyó. ¹¹ Ufarisi uu nyere uu ukefa-i re: Uléécaa, ne pó yáasi kám ne písoi tōrō menyíne ní we nnya, pēe piyaa ne piwaikópēkō ne piwásánkaí le. Ne pó yáasi kám ne ní we yare ulampooyó nkó. ¹² Siyáa sisēei kémeē, sité kam ye anō paasi, lē nnéi kam ye n yé kam ye hōne awélé kefi am kuse pó pa. ¹³ Ulampooyó uyē pó ketaa-pō nyere, úu nkpáni keyóme-mē inípeē písíka peenu, amá kewuu kuu ripira uu re: A né ukópēkō íwe té. ¹⁴ Yeesu uu kpá re: Ne nó maa re usoi nkó uké kelenē n kúí, Uléécaa ye uakópe u sáreile, amá aí lē Ufarisi wa. Likumúnjé re úye un umécire rintaáse, li ye u ricepisele, úye un umécire rincepise, li ye u ritaásele.

*Yeesu ye siwá sntsapí rinów sone ritikise
(Matiyee 19:13-15; Mariki 10:13-16)*

¹⁵ Písoi apí ne siwá fenfēi ricurru Yeesu hapo re uké si rica. Pipiretiki apí pi yenu, apí ne pi cési. ¹⁶ Amá Yeesu uu tyyese apí ne siwá u hapo, uu re: Ani riyá siwá síké kenémēē kam, áni kape si tápisi. Likumúnjé re mpí pēe simēcō ní we pēe yé Uléécaa iyōopi kémeē lō. ¹⁷ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléécaa iyōopi n ηmurei yare ke kewá ake ye n ηmurei, úu ikemēē lonine.

Uymáne mamá unyine kecáá nsmé
(*Matiyee 19:16-30; Mariki 10:17-31*)

¹⁸ Pisuiŋi uwéése unyine uu Yeosu piŋe re: Sáa sone, iye kam waine ké ne nfáa teneciré yé? ¹⁹ Yeosu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usone? Uka úu usone insá Uléecaa meciré. ²⁰ Mpá liké iye wa, pɔ Uléecaa isé nyule re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape yáai, kape nnóme itansei nyere, a upósáa ne upóni riyu waise? ²¹ Utisi uu rinó yósu re: Háí inéwá-me kam lē múllē. ²² Ké Yeosu uu lē pikóme ní masí, uu u maa re: Likei lise lee pó párilē. A lē nnéí kaa m má yáa, aa siwóó sē píwekóó hóone, pó pee keyómecaa-pɔ memá yé. Pɔn lē piwai m masí, aa péé weri aa né tíki. ²³ Amá ke utisi uu anóo nyē n kó, uripɔo ari meyansei caai, áí líka nnya, u pee umámá piima le. ²⁴ Ké Yeosu uu n yé te uripɔo ye caai, uu re: A tíye Uléecaa iyɔopi kémee pilone ye ne pimámá páápú kpa! ²⁵ Kuyoooyo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutási m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléecaa iyɔopi kémee n lompo. ²⁶ Pɔpee pee kutu u n cólē api re: In lee ni, wóo ye pee píyulale yé? ²⁷ Yeosu uu rinó pi yósu re: Lelēe áí sisoipipi kémee kuwai ní we ye Uléecaa kémee kuwai wele. ²⁸ Piyee uu pee re: Lee nní, lē karí pee m má kari tíye ari pó tíki. ²⁹ Yeosu uu pi maa re: Asei kam nó símisi. Úye un Uléecaa iyɔopi nnya ukeyo, née uunási ne upiwá ne upimaa ne upimarecɔ, ne usiwá tin-yá, ³⁰ liute yé neni mewee mmé-i lē mepehē kulúí yé uu kɔ aŋmē nyee n weme kémee nfáa teneciré yénu.

Yeesu ye metaánū unkpɔ ne umeyise nsmé símisi
(*Matiyee 20:17-19; Mariki 10:32-34*)

³¹ Yeosu uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Tɔ Yerusalem sinle. Kei ke lē nnéí ke antepuye api Usoi Kepipi kecáá ní wóí áí ha waine. ³² Pi yé pɔpee ápi Uléecaa n wuru anipe-i ke wa api kecáá ke nyáni, api ke lámisi, api ke kecáá meta tuke ³³ api nséí ke fapii api pee ke kopu, amá keyáa táánū tunjé ake nkpɔ kémee yisi. ³⁴ Amá Yeosu pipiretiki ápi nsmé mmē aseí kó. Li anóo nyē aseí pi pesile ápi nkpáni céri lē nsímé ke Yeosu uu n símisi.

Yeesu ye unyíye unyine pɔise
(*Matiyee 20:29-34; Mariki 10:46-52*)

³⁵ Ké Yeosu uu Yeriko n nyahaipɔ, unyíye unyine un ticéetime tú un wélei. ³⁶ Uu kóm tisoiwúí tin sónepɔ, uu piŋe re yoo ni? ³⁷ Api u símisi re Nasareti ukó Yeosu yee kei tósu. ³⁸ Uu pee pupei re: Tafiti Kepipi Yeosu, a inéwe ripaí! ³⁹ Pɔpee pee kekpeé n sone apí ne u cési re uké riséé, amá uu meyá cáse re: Tafiti Kepipi, a inéwe ripaí! ⁴⁰ Yeosu uu nyere, uu rinó he re piké ne u u kam. Ke unyíye uu ukekúrí ní hápɔ, Yeosu uu u piŋe re: ⁴¹ Yo kaá la ké pó wa? Uu rinó yósu re: Sáa, ne la re inénipee iké ye yé. ⁴² Yeosu uu u maa re: Ipónipee iké wúkule! Mpófatenē ye pó yóriyele. ⁴³ Mese ne mese, inípee ii wúkule, uu Yeosu tiki un Uléecaa meyoopi yom. Tisoiwúí nnéí ari lē yenu, pē ticuruu api kɔ Uléecaa meyoopi piyóme kápáa.

19

Yeesu ne Sasee kecáá nkó

¹ Yeosu uu Yeriko-i lompo uu uncee n tósu. ² Utisi unyine kapi ye n sée re Sasee un kuyu kpe-i we. U pee pilampooyóó uwéése le un kɔ umámá. ³ Uu náási uké uyé kapi ye n sée re Yeosu yé, amá úu fe. PISOI ye pee riwúí cápínelenle, uyé úu kɔ pee mecáa we. ⁴ Uu pee kéyu-me wuru uú ha kuléé

kunyine kapi ye n sée re Sikomoo yopoi uké Yeesu yee kei n tíkine yé. ⁵ Ke Yeesu uu kelō ke-i n tu, uu uinipere síka uu Sasee maa re: A mekekeke súime Sasee, li pise re ké neni kepóyo-i tone. ⁶ Sasee uu mekekeke súiri uú ha kusáne u yósu ne mpóonare. ⁷ Ai pē nnéi pēe lē n yé píri wai, api pēe n tee re: Ukópekóó keyo ke usoi nkó uu nní lō. ⁸ Sasee un Upiima keyúri nyenu uu re: A kutu ríco, Sáa né menémá rikéne am kuwélé píwekóó pa. Nen kó úye menípere n li am usiwóó yósu, né liute si hééle mepehē mena. ⁹ Yeesu uu u maa re: Píyulale ye neni keyaa nké kényo nké-i lommale, ái líka nnya, Sasee ricuruu ye kó Apiraham kepire ukó le. ¹⁰ Likumúnjé re Usoi Kepipi ye kale kéké pepere m pōlaalē tiyu lō.

*Wura mewóópipi kenyárū
(Matiyee 25:14-30)*

¹¹ Písoi pēe Yeesu kutu ríncó ye péé musí re kuu nní ne Yerusalem tínkó nnya, Uléécaá ye lē tuimele uké iyóopi n le pin u nyáni. Lē nnya kuu kenyárū pi maa re: ¹² Kényo kecire usoi unyine yee kuyu taa-taa kunyine-i ha re piké iyóopi u tí uké pēe limemáá peeme. ¹³ Uké kelene ní tōsí, uu upikeikó kefi pinyine séi uu nípá úye wura kewóó múise uu pi maa re: Ani siwóó nsí ne kpéense hái ne menépeeme. ¹⁴ Amá ukuyu písoi api uipuri yulu, api pitume yukuse piké ukepire ritikipo piké re: Ari la re usoi nkó uké uróyóopi. ¹⁵ Api iyóopi u tini uu ukuyu pele. Uu pēe pikeikó pē kuú pēe siwóó m muleise séi re uké yé kuláa kpē kapi n yé. ¹⁶ Ufoi uú hapo uú maa re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó kefi. ¹⁷ Uyóopi uu u maa re: Li nyamle, ukeikó sone. Kaa nní likei sínsá pimulé ní céri nšane nnya, né ayu kefi pó pa aa akecáá m paílē. ¹⁸ Ukeikó lírū uú hapo uu re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó sinupū. ¹⁹ Uyóopi uú uyē maa re: Né pó ayu anupū pa aa akecáá m paílē. ²⁰ Ukeikó ucó uú hapo uu re: Sáa, upówura kewóó ye nké. Kenírípi-i kam ke paasi am pésu. ²¹ Ipówame ye né wale, kam mepókó n nyu re áa ye nká usoi wa nnya. Lē káa n yekei kaa ye kpísi, lē káa n lukesi kaa ye kpasi. ²² Uyóopi uu u maa re: Pó ukeikó kópe nkó, apónóó cire kam ne ketahai pó pepirene. Pó nyu re ám ye usoi nká wa, te ne ye lē kám n yekei kpísile, am lē kám n lukesi kpasi. ²³ Yo nnya káa pēe siwóó keyekei-i yekei? Né pēe fe am menépeeme mmé-i si yósu ne kuláa. ²⁴ Uu pēe pepere kei ní we maa re: Ani wura kewóó kē yósi ani uyee mewóópipi kefi m má múise. ²⁵ Api u maa re: Uyē ne mewóópipi kefi mále. ²⁶ Asei kam nó símisi, uyee m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripí kuu m má kapi u yósune. ²⁷ Amá pinéláaro pēe ápi ne iyóopi né n la pó nkó ye mmú: Ani ne nté pi kam ani kenéyu-i pi kóni.

*Yeesu ye Yerusalem kuyu loni
(Matiyee 21:1-11; Maríki 11:1-11; Yohani 12:12-19)*

²⁸ Ke Yeesu uu lē písímé ní masí, uu risoiwuú kekpeē wai un Yerusalem simpó. ²⁹ Kumúnjé kpe-i kuu Petifasee ne Petanií ayu kuwélé-mē tikúú tē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú keyúri ní we, uu upipiretiki pité tum ³⁰ un pi tee re: Ani kuyupi kpee nní keróyu ní wepó kémee ha. Nón kei n tuipó, nó keminaapipi kényine leepó ken toraalē. Usoi úka úu ke tonelē. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³¹ Uye un nó m pise re yo nnya kani ke fénne, ani liute maa re Upiima yee ke la.

³² Pitume api sí apí ha leepó yare lē ke Yeesu uu pi n símisi. ³³ Kumúnjé kpe-i kapi keminaapipi n fénne, kepite api pi maa re: Yo nnya kani

keminaapipi kē toriyē? ³⁴ Api rinóo yósu re: Upíima yee kē la. ³⁵ Api keminaapipi kē ne sí, api kekecáá piilū laai api Yeesu kekecáá tónse. ³⁶ Kapi kēyu-mē n sí, pisoi api piilū ncée kecáá n tájente. ³⁷ Kapi Yerusalem n nyahaipō pin ncée mmeē Olifiyee rikúú n cǎpilē tikilē pipiretiki kultú pēe u n tǎkilē, api Uléecaa meyoopi n yom lin cǎlē, mēwaisaŋa mē nnéi kapi n yénti nnya. ³⁸ Pi pēe máikēe re:

Uléecaa uké Uyóopi uyēe ne Upíima rinyiri n sónti rikpá.

Nkíññiñe nké keyómecaa-pō n we,

Uléecaa rinyiri tiké kei-pō n taálē.

³⁹ Pifarisi pinyine pēe risoiwuú te-i n we api Yeesu maa re: A pipópiretiki rinóo hē re piké riséé. ⁴⁰ Yeesu uu rinóo pi yósu re mǎpá pin tinséé, apare yé ricáái.

Yeesu ye Yerusalem nnya tēni

⁴¹ Kē Yeesu uu Yerusalem kuyu n nyahaipō, uu ku yenu, uu kpē nnya tēni ⁴² un tee re: Yerusalem, pōn pēe neni keyaa nké n ceri lelee yé ne nkíññiñe pō n kam! Amá li nkpéni pékaalenle, áa yé fe pǎké li yē. ⁴³ Siyáa se-i kē pipóláarō api itōpilū kecire ne kekáipi pō n wainē ye sóntile, api awélé nnéi pō n cǎñlē. ⁴⁴ Pi yé nō ne pipókō nnéi nǎ kpátá-kpátá, ápi ripópare ríka pō yáne tiké ricō kecáá n tǎsilē. Káa kumúnjé kpē-i kē Uléecaa uu picome pō n ka n ceri nnya kai lē pō wainē.

Yeesu ye Uléecaa keyō-i pikpéense lakase

(Matiyee 21:12-17; Mariki 11:15-19; Yohani 2:13-22)

⁴⁵ Yeesu uu Uléecaa keyō loni uu pikpéense pilákase kápáá ⁴⁶ un pi tee re:

Lí wǎlaalē te: Pi yé kenéyō sée re keyómeyáhaayo.

Amá nō ne kē ripólósēle piyaaluke kuhore!

⁴⁷ Mǎpá keyáa kēye kē Yeesu uu ye Uléecaa keyō-i n céési. Pēpēe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu pisoi kecire ápi n wéési piké Yeesu kpu. ⁴⁸ Amá ápi ceri lē kapi yé n wa liké ne lē, likumúnjé re kuyu nnéi ye pēe kutu u cǎlenle nǎsone.

20

Yei kē Yeesu nnañe nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Mariki 11:27-33)

¹ Kē Yeesu uu keyáa kenyine Uléecaa keyō-i n céési un Nsímé Kecire símisi, pēpēe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu piwéése api kpáfúpo ² api u pise re: A ró símisi, nnañe n-yē kaá ne nní wai? Wóo ncée pō hē re a lē wa? ³ Yeesu uu pēe pi pēse re: Ne la kē nse nō pise. Ani né símisi: ⁴ Ne la kē nō pise re Uléecaa née pisoi pēe Yohani tumme re uké pisoi míni wolé? ⁵ Api pimécōpēcire n kenene re: Tōn nkpéni m maa re Uléecaa yee u tumme, u yé ró pise re: Kai pēe iye wa kári ne Yohani nsímé ñmurei? ⁶ Amá tōn kō m maa re: Pisoi pēe u tumme, kuyu nnéi pikó ye apare ró tóókene api ró kóni, likumúnjé re pi ne kefa tenele re Yohani ye antepu le. ⁷ Api pēe rinóo u yósu re: Ari nyu uyēe píníwolē u n tumme. ⁸ Yeesu uu rinóo pi pēse re: Né ám nō símisine nnañe mmē kam ne lē n wai.

Pikeikó pēe rikpákárá m má kenyárū

(Matiyee 21:33-46; Mariki 12:1-12)

⁹ Yeesu uu lē memáá kenyárū nké pisoi maa re: Utisi unyine ye we, uu aléé nyē kapi ye n sée re fiinyi kecare tamesi uu pikeikó wéési re piké kekecáá

m paílĕ, uu pɛɛ ncée taa-taa sí uké ha náŋaipo. ¹⁰ Kai aléépipi nyĕ kutúú n tu, uu ukéikó unyine pɛpɛɛ aléé nyĕ kecare kecáá mí paílĕ kémɛɛ tum tɛ uké ha aléépipi anyine u yóme. Amá api u kaii api menípe ŋmane u lakase. ¹¹ Ucarete uu kó ukéikó féé tumpɔ, amá pɛpɛɛ aléé nyĕ kecáá mí paílĕ api kó uyĕ ticuruu kaii api u lámisi api menípe ŋmane u lakase. ¹² Uu kó ukéikó táánū pitume kpá, api uyĕ ṕ itói wai api lákase. ¹³ Ucarete uu pɛɛ re: Iye kam nkpéni waine? Né unĕŋmáne lala tú. In n la, pi yé u wuri. ¹⁴ Amá ke pɛpɛɛ aléé nyĕ kecáá mí paílĕ api u n yé, api símaane re: Nkó yee yé masí usáa ikulanlū nnéi n te. Ani kam také u kpu ari pɛɛ ikulanlū iyĕ n té. ¹⁵ Api kecare kĕ ilúké u leseɔ, api u kopu.

Iye ke ucarete uu waine? ¹⁶ U sóntile uké pi kó, uu písoi féé kecare múise. Ke písoi api anó nyĕ n kó, api re: Asei kecáá, ái lĕ waine. ¹⁷ Amá Yeesu uu pi nyáni uu re: In lee ni, lĕ kapi nní Nléécaasimé ritelé kémɛɛ n wói aseí re íye? Ai pi wai re:

Tipare ke pimóme api n fóm

tɛɛ pansɛ ricíre-círe

tɛɛ kenú-i ní wee?

¹⁸ Lin úye n fóm un tipare tĕ tinkpɔ, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yé u nã.

*Lampoo kapi ye Rɔm uyɔɔpi pítima n héele
(Matiyee 22:15-22; Mariki 12:13-17)*

¹⁹ Pɛpɛɛ ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api kumúnĕ kpe-i n wéési piké Yeesu tí, amá pin pɛɛ kuyu pikó wuru. Pi ceri re pĕ ke Yeesu kenyárú aké ne máne. ²⁰ Api pɛɛ Yeesu pimúnĕ loni. Api lĕ nnya písoi pinyine ukemɛɛ tumpɔ, apí n wai yare písoi pɛɛ aseí n wéési. Li pɛɛ lĕ waille piké ne n fe piké u n tí piké uyóɔpi yee rínanje m má uké ne u n túhaane anipe-i u n wa nnya. ²¹ Api pɛɛ u pise re: Sáa, tó yĕ tɛ lĕ kaa n símisi pɔn céesi ye aseí le, áa nkpáni usói úka kewuú túúni. Pó ye Uléécaá ncee písoi céesile ne aseí. ²² Lĕ nnya, a ró símisi in tɛ irósé ye ncée he re piké Sesaa lampoo héele néé ápi kape hééle? ²³ Amá Yeesu uu pimesɔhɔ ceru, uu pi maa re: ²⁴ Ani kewóó kenylene né nyíse nké. Uye ríyu ne úye rinyiri tɛɛ kekecáá we? Api rinóo yósu re Sesaa lo. ²⁵ Yeesu uu pɛɛ pi maa re: In lĕ, ani Sesaa líkó Sesaa pa, ani Uléécaá líkó Uléécaá pa. ²⁶ Api fe piké u tí, mmĕ kuu nní kuyu pikó keyu-i n símisi nnya. Amá umeyóó mĕ ame nnóo pi yipu api séé.

*Pisatusee ne nkɔó kémɛɛ meyiŕe nsímé
(Matiyee 22:23-33; Mariki 12:18-27)*

²⁷ Pisatusee pinyine api Yeesu kémɛɛ hapɔ. Pɛpɛɛ múlĕ tɛ pikpɔkpɔ ápi nkɔó-i yisine. ²⁸ Api nní Yeesu pise re: Sáa, lĕ ke Moisi uu isé ní wói ye nní: Uye umaa un n kpu uu unósi tíye úu ne kewá, uuwá yee yé unósi uyĕ kukúmannɔsi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁹ Amá pimáreɔ pisei pinyine pɛɛ péé we. Ufoi uu unósi kpísi, uu kpi úu ne kewá. ³⁰ Ulírú uu ukúmannɔsi kpísi, ³¹ utáánū póo kó pikpíké u kpá, uyĕ uu kó kpi. Pikesɛi kĕ api lĕ kukúmannɔsi u kpíkɛsi api kpíni úka úu kó pɛé ne kewá u mari. ³² Unósi póo kó metórɔo kpi. ³³ Keyáa kĕ ke pikpɔkpɔ api nkɔó kémɛɛ n yisine, pítisi pĕ kesɛi keɔpe úye yee yé ha uula? Líriyíkí re pinnéi pɛɛ kunósi u kpíkɛsi! ³⁴ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ketĕ nté pítisi ye pinósi kpíkɛsile, pinósi póon kó pila sóonkɛɛ. ³⁵ Amá pítisi ne pinósi pɛɛ ne n sá re piké pikpɔkpɔ kémɛɛ yisi piké ha ketĕ fale-i n we ápi pinósi kpíkɛsine, ápi kó pila sóonkɛɛne.

³⁶ Api píkai kpine, piléecaatumε kapí ne menyíne we. Pi Uléecaa sipipi le, liriýíkí re pi kpule api kə nkɔ kέmεε yisi. ³⁷ Moisi ye peε pikpəkpə meýise nkɔ kέmεε nkó símisi masile uritelé te-i kuu kuhíhí kpeε n torε nsímé ní símisi. U peé maa re: Upiima ye Apiraham Uleecaa ne Isaaiki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa le. ³⁸ Yeusu uu kpá re: Uléecaa úu pikpəkpə Uleecaa, amá u pinyannýá Uleecaa le. Liriýíkí re uyē nnya ke pinnéi api nyáni. ³⁹ Isé picélaa pinyine api rinóó yósu apí maa re: Sáa, pə símisile lin nyamí. ⁴⁰ Lē memáá, ápi níka ncə pipise u peenu.

*Uyē ke Uléecaa uu n wée ne Tafiti kecáá nsmé
(Matiyee 22:41-46; Mariki 12:35-37)*

⁴¹ Yeusu uu pi maa re íye ke usoi uu yé fe uu maa re uyē ke Uléecaa uu n wée ye Tafiti kepipi le. ⁴² Likumúnjé re Tafiti ye siyóme ritelé-i rihaa re: Upiima ye Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukótonε-i tone

⁴³ hái ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláarə kepónyále-i n cə.

⁴⁴ Tafiti yèè u sée re Upiima. Iye ke uyē cire uu yé kə peε Tafiti Kepipi?

*Yeusu ye re písoi piké pimεcire ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)*

⁴⁵ Ke risoiwuí nnéi ari kutu n cólē, Yeusu uu upipiretiki maa re: ⁴⁶ Ani isé picélaa ne nómenécire tí. Piké ne atúkanka caa-caa n kəonii ne písoi piké ayáa kέmεε pi n yáhaankeε yeε ripóó pi we. Ayómeyáhaaleε sitone foí ne keluke kέmεε sitone foí kapí la. ⁴⁷ Pi ye lē ke pikúmannəsi api m má nnéi yóóile api ye peε keyóme yáási mecáa yare pi písoi səne le. Uléecaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúnjé má.

21

*Ukúmannəsi ihεε
(Mariki 12:41-44)*

¹ Yeusu uu inípeε síka, uu yénu pin kei kapi ye ihεε Uléecaa keyə-i n wa piihεε sariipə. ² Uu kə ukúmannəsi wekóó unyine yenu un sítanká sité sáplē. ³ Uu peé maa re: Asei kam nó símisi, unósi nkó ye hele ai písoi picə mpí tósu. ⁴ Likumúnjé re lē kápí ne líka n wai ke mpí nnéi api kei risápə, amá ulikó kecire, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n lə ke uyē uu waipə.

*Yeusu re Uléecaa keyə yé fori
(Matiyee 24:1-2; Mariki 13:1-2)*

⁵ Písoi pinyine api Uléecaa keyə nsímé n símisi pin tee re ke nyamle hái, ne keapare kecire ne ilū kapi Uléecaa n hekesi. Amá Yeusu uu maa re: ⁶ Siyáa ye sóntile ke apare nyεε nní ní tósiinelē tika ári m mésunine. Lē kani nní n nyáni ye sóntile liké fori téké-téké.

*Lεεε n nyise re ketē ye ketεne tu
(Matiyee 24:3-14; Mariki 13:3-13)*

⁷ Api peε u pise re: Sáa, píyei ke lē nnéi aí ha sónti? Yo yeε yé kumúnjé kpe-i ke lē nnéi aí ha n sónti ró nyise? ⁸ Yeusu uu rinóó yósu re: Ani nómenécire tí rísəne, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tā. Likumúnjé re písoi meýá yé sónaame ne rinényiri pin tee re: “Néε uyē ke Uléecaa uu n wée”. Likumúnjé ye kə nyahaimεle, amá áni kape pi ritiki. ⁹ Nən píyei atəpi ne pitele nné n kō, nósínéwuú ási kape tə. Li pise re lē nnéi liké kam kelene, amá ketē ketə áke kahane n tu. ¹⁰ Uu peε lē memáá kpá re: Nsoipuri nnyine yé yisi nn

nsoipuri nco ne tōpu, keyōōpitē ake keyōōpitē keco ne tōpu. ¹¹ Ketē yē yēnesi ai nyamī, itōi ye n tēni ne nkū nn silō silō leeri, mewai mewai mee iwame n we yē kō wapisi, ne linyise-nyise lee keyōmēcaā-pō n léeri yē kō wapisi. ¹² Amá liké kelene lē n wa, pi yē nó cōpii api iwe nó wai piyōmeyáhaa nnya, api ayōmeyáhaalee-i ne piyōopi ne kuyu piwéese kémee ne nó túhaane api nē nnya kukpaniilee nó wai. ¹³ Lēlee yē kepole nó he nōké ne anéseera n lese. ¹⁴ Lē nnya, ani m múlē r̄sone. Ani kape mmē kani yē m̄ male nōké ne nsímé kémee n̄ le kecáa m̄ músu. ¹⁵ Né rinécúruu anōo nyē kai m̄ pise re nōké male ne mewéesesohō nó he, ai t̄yese n̄onéláarō úka úu yē fe uké n̄nnékō rikóse. ¹⁶ Nōpinésáa ne nōpinéni ne nōpinéwá ne nōpinémáa ne nōpinémáreco ne nōpinésáne yē nōpinélarō anipe-i nó wa api nōmenéyá kóni. ¹⁷ Tinényiri nnya, m̄pá úye ye n̄onépuri yulune. ¹⁸ Amá m̄pá n̄onnényúpi nse n̄n p̄lune. ¹⁹ Ani n̄ n̄m̄ópúlē, lelee yē t̄yese aní ne n̄onnéfáa l̄lu.

Iwe piima mekame

(Matiyee 24:15-21; Mariki 13:14-19)

²⁰ N̄on ha piyei n̄ yē atōpilee an Yerusalem kecáipi wailē, ani ceri re umefore ye nnyáa wale. ²¹ Pēé uye-i, p̄p̄ee Yutee-i n̄ we yē ha wúrumpō, api akúú-mē taá, p̄p̄ee Yerusalem kuyu kecōpe n̄ we, api ketaa s̄i, p̄p̄ee sicare-mē n̄ we ápi fene piké kuyu-mē kuime. ²² Likumúnjē re siyáa sē kémee ke Uléecaa uu sisoipipi mewai kōpe si ceetine. Sikeméé ke lē nnéi lee átélé-i n̄ w̄laalē ai waine. ²³ Iwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. M̄p̄ōcaai piima ye ha kuyu kpe-i wene, Uléecaa yē kuyu kpe pikó ukuwōi nyise. ²⁴ Pi yē ne atēhe caacaa pi kō, api sitē nnéi kémee ilási pi cōpii, piyōmeyáhaaciré api Yerusalem cōpisi hái ne siyáa sē ketō-pō.

Usoi Kepipi mekame

(Matiyee 24:29-31; Mariki 13:24-27)

²⁵ Li yē ituje ne iwáre ne awárepi-i linyine nyise. M̄p̄ōcaai yē ketē kecáa p̄sōi nnéi lō, mínimaa iwōo piima ii nfasimé pi tani. ²⁶ P̄sōi yē ne iwame kpí pin lelee ketē kecáa n̄ s̄nti nfasimé wai, likumúnjē re li yē keyōmēcaā-pō linaŋe-naŋe lémesi. ²⁷ Pi yē p̄ee Usoi Kepipi yē ken kuhope kecáa weme ne kennan̄e ne kemeyōopi. ²⁸ Mewai mē men ha piwai n̄ koraanene, ani kecíre nyere ani áyu síka, likumúnjē re nōkenéŋmēherēe ye lē tule.

Kúfikiyee kecáa icélaa

(Matiyee 24:32-35; Mariki 13:28-31)

²⁹ Yeosu uu lē memáa kenyárū nké pi wai re: Ani kúfikiyee nkú ne aléeco nnéi ripái. ³⁰ N̄on piyei n̄ yē apéi fale an n̄ toraalē, n̄o ye n̄orinécúruu cerile re kupii ye nyahaille. ³¹ Lē cire ye ni, n̄on ha piyei n̄ yē mewai mē men n̄ wapisi, ani ceri re Uléecaa iyōopi ye nyahaille. ³² Asei kam símisi: P̄sōi kunai nkú áku t̄sune kelene nní nnéi liké ne n̄ kam. ³³ Ketē ne keyōme yē t̄sī, amá anénōo áa metónjē má.

Li pise re m̄pá úye uké n̄ nyáni

³⁴ Ani n̄onm̄écíre t̄i, ani kape t̄yese n̄onnéfasimé nké meyánsei anyá ne pítaniré-mē pele. Ani kape kō meyánsei ketē kecáa likó nfasimé n̄ wai. Insá lē, ketúhaaneyaa yē nó rikaikai ³⁵ yare ripine. Likumúnjē re ketē nté p̄sōi nnéi ke keyáa kē ake leetine. ³⁶ Ani kape lopile, ani ye m̄pá piyei Uléecaa we nōké ne r̄nan̄e n̄ yē, aní ne lē nnéi lee n̄ wapisine kémee ŋmēherēe ani kō ha ne Usoi Kepipi keyu-i nyere.

³⁷Κετύνέ κε Yeesu uu ye pεε Uléécαα keyo-i céesi, amá lin kesine n wa, uú ha kekúupi kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kecáá n we. ³⁸Kuyu pikó nnéi api ye mmarε mare Uléécαα keyo-i weri piké kutu u ricó.

22

Pisuifi piwéése ye kómεine re piké Yeesu tí
(Matiyee 26:1-5; Mariki 14:1-2; Yohani 11:45-53)

¹Κε anyá nye-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li aa n nyahaimε, ²pepeε ye Uléécαα inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu ní kpu, amá pin pεε kuyu pikó wuru.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tí
(Matiyee 26:14-16; Mariki 14:10-11)

³Setani uu Yutasi kapi ye n sée re Isikariyóoti loni. U pεε pipiretiki kefi ne pité pε use le. ⁴Yutasi ne pepeε ye Uléécαα inyóonse n wa piwéése ne kuyómeyáhaalee piméré piwéése api lε kuu yé Yeesu n tí uké pianipe-i n wa kecáá kómεine. ⁵Ai pi larisi nsone api rinóo yekei re pi yé siwóo u héele. ⁶Yutasi uu ηmurei uu icée sone n wéési uké ne Yeesu pi rimúise risoiwuí ári kapε n nyu.

Yeesu ye tyeseε api nkpo melóo anyá iluke wai
(Matiyee 26:17-25; Mariki 14:12-21; Yohani 13:21-30)

⁷Keyáa kε kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kε kapi ye kó nkpo melóo anyá isan n kó akε tulu. ⁸Yeesu uu pεε Piyee ne Yohani tum uu re: Ani ha nkpo melóo anyá iluke ró wa tóké li. ⁹Api u pise re: Yei kaá la tóké ha liiluke wa? ¹⁰Uu rinóo pi yósu re: Ani kutu ricó: Nón ha píyei kuyu n lomponε, utisi unyine yee kecóripi ne míni n topori yé ne nó risáne. Ani u ritiki hái ne keyó ke-i kuu ha n lonine. ¹¹Ani úyote maa re: Urósáa ye pó pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpo melóo anyá iluke n lenε? ¹²U yé keyó kecáá kulee maa kunyine kapi n nyóonse nó nyíse. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹³Api símpo api mpá yo leεpó yarε ke Yeesu uú pεε pi ní ma, api nkpo melóo anyá iluke wai.

Yeesu nkpo ne umeyise piléise inyekii
(Matiyee 26:26-30; Mariki 14:22-26; Korénti Foi 11:23-25)

¹⁴Κε itunε ii n tu, Yeesu ne upitumε apí tone re piké li. ¹⁵Uu pi maa re: Li pεε meyánsei ripóo né wa re tóké kesé nkpo melóo anyá iluke nnyí li ké kelene íwe li! ¹⁶Asei kam nó símisi re ám piluke i kpáne hái ne kumúnjé kpe-i ke Uléécαα uu yé uiyóopi kémεε ró i n wa ari pεε íasei nnéi kóm. ¹⁷Uu pεε kepóripi ne píta kpísi uu Uléécαα pōnεse uu re ani yósi ani hōone. ¹⁸Asei kam nó símisi re ám pikai aléepipi pita mpí pinírε kpáne hái ne keyáa kε kam yé Uléécαα iyóopi kémεε pi ní ntí. ¹⁹Uu kukpónó kpísi, kuu Uléécαα m pōnεse memáá, uu ku kpókóri uu pi ku pa uu re: Inépinε ye nnyí kam nó nnya m pálē. Ani ye lε wa aní ne kenécáá léise. ²⁰Iluke meluke-maá, uu kó kétaporipi pi pa uu re: Menénye ye mmé, ményε mee nó nnya n kōonu Uléécαα uú ne nó séi re nó ne uyε ani kómεine. ²¹Amá ani ripái, uyee né n yáine ye nté wele, tó ne uyε tōn kesé le. ²²Mesei ye me re Usoi Kepipi ye tósule yarε kai kekecáá n wólaamē. Amá usoi nkó yee yé Usoi Kepipi n yáá, íwe ke liute uu topori. ²³Api pεε pimεcōpεcire pipíseine kōru re pikεcōpε úye yee yé mēwai mē wa.

Woo Uléecaa iyōopi kémee uwéese?

²⁴ Pipiretiki api ikenene kápáa re piké yé te pikécōpe úye yee yé uwéese. ²⁵ Yeesu uu pi maa re: Sitē piyōopi ye sikecáá túnle, pēpēe sikecáá iyōopi n le yèè tíyele api pi n sélei re “lisone piwai.” ²⁶ Amá ái kapē lē nókenéméē n we. Nókenécōpe úyukóō kai pise re uké usínsá. Li pise re úyukóō uké n we yarē ukeikó. ²⁷ Ukeikó yee iluke n wai ne uyē kuu iluke n wai kecōpe úye yee úyukóō? Ai uyē kuu i n waii? Too, né ne nókenécōpe we yarē ukeikó uyee iluke n wai. ²⁸ Nō né ritikile ne aseí, nōn kahari tó ne nnó tōn ne itunje iyē-i kai né m̄ peikee kémee we. ²⁹ Lē nnya kam Uléecaa iyōopi nó pane yarē ke Unésáa uu né i m̄ pa mecō. ³⁰ Tó ne nnó yé inéyōopi-i kesé tone ari le ari kō níru, ani sinéyōopitone-i tone ani Isirayēli amare kefi ne até nyē túhaane.

Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Mariki 14:27-31; Yohani 13:36-38)

³¹ Simō, Simō, a kutu ricō, Setani ye ncée we re uké pō pánai yarē kapi ye asírē m̄ pánai api acólé lése. ³² Amá ne ne Uléecaa pō té te ái kapē wa re mpófātane ye ne pō kpu. Amá pōn piyēi kenémee m̄ pēeme, a pipómárecō itisi rikpáse. ³³ Piyee uu u maa re: Upíima, ne ηmurei re m̄pá in kukpaniilee ye ku ké pō ritiki, née m̄pá nkpō ye mu tóké kesé kpu. ³⁴ Yeesu uu re: Piyee, ne pō maa re icá iké kelenē n kooi, pō mēpehē metaani kesi re áa né nyu.

Siwóō ne kulóō ne ritōpitēhe pimulé nstmé

³⁵ Yeesu uu pēe pi maa re: Kam nó n tū, áni kewóō ne kulóō ne anéeri rimmúlú, linyine ye nó ripárilēe? Api re: Líka ái tó ripári. ³⁶ Uu pēe pi maa re: Amá úye un nkpeni kewóō m̄ má, li pise re uké ke rimúlú, úye un kō kulóō m̄ má, li pise re uké ku kpísi. Uye unsá kō titōpitēhe m̄ má, li pise re uké uilú yáá uú ne rise lōlu. ³⁷ Likumúnjé re rinóō tē kai kenécáá ritelé-i n wólaalē te: Pi piwaikópekóō kecōpe u yekei ye wale. Lelee kenécáá n wólaamele ye tule. ³⁸ Pipiretiki api u maa re: Upíima, atōpitēhe até ye nnyé. Uu rinóō pi yósu re: Li wale.

Yeesu ye Olifiyee rikúú kecáá keyóme yáási

(Matiyee 26:36-46; Mariki 14:32-42)

³⁹ Yeesu uu yisi uu Olifiyee rikúú kecáá sí yarē kuu ye pēe kei n sōne mecō. Upipiretiki api u tiki. ⁴⁰ Kapi kelō kē n tuipō, uu pi maa re: Ani ye keyóme yáási áni kapē ne pipeikee kémee ní loó nnya. ⁴¹ Uu lē memáá ne ketaa pi wai, tinā tēe pikécōpe ní we ye tu yarē kunípe ripare mēfome kumúnjé, uú ha wula uu keyóme yáási re: ⁴² Sáa, in te pō ηmurei, a tíyese ntóosi keporipi nké keké ne ketaa né wa. Mpá ne lē, ái kapē menéla mee yé wa, amá liké mēpókó. ⁴³ Uléecaatumē uu pēe keyómecaa-pō kpáfúme re uké itisi u he. ⁴⁴ Mpócaai píima nn Yeesu tōli, uú ne piyómeyáhaa kényu m mahanlē, urikaha ari póló yarē ménye, tin cōli.

⁴⁵ Kuu piyómeyáhaa ní masí, uu upipiretiki-mē pēle uu pi lēpō pin lōni ne mpócaai. ⁴⁶ Uu pi maa re: Yo nnya kani lōni? Ani yisi ani keyóme yáási ái kapē wa re nō pipeikee-i lóipō.

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Yohani 18:3-11)

⁴⁷ Un kei lē símisi risoiwuí ari tuipō, upipiretiki kefi ne pité pē use kapi ye n sée re Yutasi un pikeyu we. Uú ne Yeesu kō uu u pira. ⁴⁸ Amá Yeesu uu u maa re: Pó Usoi Kepipi ripira áa ne piláaro anipe-i ke wai, née yo? ⁴⁹ Ke

Yeesu pisencɔ api n yé lelee n waine, api u pise re: Upíima, toké atéhe kpísii? ⁵⁰ Piusé uu Uléécáa usina ukeikó kutu luke-luke semí. ⁵¹ Amá Yeesu uu re: Aní kape lē tikpá, lí wale. Uu usoi uyē kutu ca uu u paise. ⁵² Yeesu uu lē memáá pepere ye Uléécáa inyóonse n wa piwéése ne piméré uwéése ne kuyu piwéése pēe pitíne u n hápɔ maa re: Lí pise re noké pitíne né kam non atéhe ne apúnípi muleilē yare usoi kpááree? ⁵³ Siyáa nnéi ke tó ne nnó ari ye kesé Uléécáa keyɔ-i n we, áni kei ncée wéesi noké ne né tí. Amá itunje nnyí ye nó ne kunmaha uyɔɔpi ikó le.

Piyee ye kesi re uu Yeesu nyu

(Matiyee 26:57-58, 69-75; Mariki 14:53-54, 66-72; Yohani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Api Yeesu tini apí ne Uléécáa usina keyɔ sí, Piyee un ketaa-pɔ pi tikilē. ⁵⁵ Api kényɔɔpɛ nna wénesi apí tone, Piyee uu pepere nna n wéni keɔpɛ tone. ⁵⁶ Unósi keikó unyine uu u yenu un nna kekúrí tū, uu u nyánei tínmí uu re: Usoi nkó ricuruu ye pēe Yeesu tikilenle. ⁵⁷ Piyee uu késu, uu unósi uyē maa re: Am u nyu, unósi. ⁵⁸ Kai rinkpáse, unyine ucɔ uu u yenu uu re: Pɔ písoi pē use le! Amá Piyee uu rinó yósu re: Am pikeɔpɛ we. ⁵⁹ Liké ne mese pipépe rinkpá, unyine ucɔ uu kɔ n-yupape ne pimáa kpá re: Asei kecáá, usoi nkó ye pēe u tikilenle, likumúnjé re u Kalilee ukó le. ⁶⁰ Amá Piyee uu rinó yósu re: Am nyu lē kaa ní la poké male. Kumúnjé kpe-i kuu nní n símisi, icá ii kooi. ⁶¹ Upíima uu péé ηmeelú uu Piyee werfí. Piyee uu léise re Upíima ye u maa re: Icó iké kelené n kooi, pó kesi metaani re áa né nyu. ⁶² Kei ke Piyee uu léepɔ uu né mpóɔcaai téní.

Pi Yeesu lámisi api u kaii

(Matiyee 26:67-68; Mariki 14:65)

⁶³ Písoi pēe pēe Yeesu m mé api kecáá u nyánei api u kaii. ⁶⁴ Api kényu u pi, api u maa re: Wóo pó káii, a ηmoinu. ⁶⁵ Api kɔ alé u kpá meyá.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Yohani 18:19-24)

⁶⁶ Kai n weesi, Pisuífi piwéése ne pepere ye Uléécáa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api cápíne. Api ne Yeesu piketúhaane píima-i sí. ⁶⁷ Api u pise re: Póo uyē ke Uléécáa uu n wée? A ró símisi. Uu rinó yósu re: Nen nó m maa re lee ní, áni ηmureine. ⁶⁸ Nen kɔ nnyine nó m pise, áni rinó né yósune. ⁶⁹ Amá kaí ne nkpéni rimpá, nó Usoi Kepipi yē ken Uléécáa, rinaηe nnéi ute kuluke-luke-mē kényukóstone-i tū. ⁷⁰ Pinnéi api pēe re: Lē nnya, pɔ Uléécáa Kepipi lee? Uu rinó yósu re: Lē kani nní ma, ne Uléécáa Kepipi le. ⁷¹ Api pēe re: Píseérakó píye picɔ kari nkpéni wéési? Tirócuruu ye uanɔlempi konle!

23

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ Písoi nnéi pēe n cápínelē api yisi apí ne Yeesu Pilati kémee sí. ² Api kei ne nsímé u wáaná pin tee re: Tɔ usoi nkó leepɔle un kuróyu pikó tálisi re piké ncée kópe ritiki. U pi símaankēe re ápi kape lampoo Rɔm uyɔɔpi Sesaa héele, un kɔ tee re uyē ke Uléécáa uu wée, uyóɔpi. ³ Pilati uu u pise re: Póo Pisuífi uyɔɔpii? Yeesu uu rinó u yósu re: Mmē kaa nní ma. ⁴ Pilati uu pēe pepere ye Uléécáa inyóonse n wa piwéése ne risoiwuú maa re: Am ncaai níka

nyáni mēē yé usoi nkó akpanii n tā. ⁵ Amá api pimáikēē n kpálē ne rínanje re: Usoi nkó yēē kuyu pikó piháikuse tálaankēē, Kalilee-pò kuu kóri uu Yutee ketē nnéi còpu uu ne nté tuiiri.

Pi ne Yeesu Erooti kēmēē ha

⁶ Kē Pilati uu anò nyē n kó, uu pise re: Usoi nkó ye Kalilee ukó lēē? ⁷ Kuu n céri re Erooti yēē Kalilee ketē-pò Yeesu uyòopi, uu Yeesu u pááipò, liriýíkí re Erooti ricuruu ye siyáa sē kumúnjé-i Yerusalem-i wele. ⁸ Kē Erooti uu Yeesu n yē, ai u larisi, liriýíkí re u pēē mēkēē-me Yeesu nné kómēille lin tipòò u we re uké u yē. U pēē tálē te Yeesu yé uinipēē-i mēwaisanja menyine wa. ⁹ Uu u píseise ai nánai, amá Yeesu uu rinòò ríka u yòsi. ¹⁰ Pēpēē ye Uléécaā inyòonse n wa piwéése ne isé picélaa pin kei we pin ne Yeesu isímé piwaanai kényu mahani. ¹¹ Erooti ne upisòòca api kecáá u nyáni api u n sénnyi yare kesoi kpárápi. Api ketúkanka kecire u tani api Pilati-mē u pēpēpò. ¹² Erooti ne Pilati ye pēē piláarò le, amá api keyáa kē kusáne tone.

Pi túhaane át tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:15-26; Mariki 15:6-15; Yohani 18:39-19:16)

¹³ Pilati uu pēpēē ye Uléécaā inyòonse n wa piwéése ne kuyu piyukòò ne kuyu pikó cápine, ¹⁴ uu pi maa re: Nò ne usoi nkó né kale non tee re u pisei tálisi re piké ncée kópe ritiki. Too, nókenéyu-i kam u písei ám kò ncaai kani re u wai ríka yē. ¹⁵ Erooti uu kò uncaai ríka yē, liriýíkí re u ró u pēsemēle. Kai nní lē, usoi nkó uu ncaai ríka má mēē yé n tīyese piké u n kpu. ¹⁶ Lē nnya né tīyese api kuyíyaa u fapii am lē memáá u tīye. ¹⁷ [Li pēē tílasi le re Pilati uké ukpaniikó use pi riyá mpá nkpò melòò anyá áye.] ¹⁸ Api pinnéi pipupukēē kpá re: A usoi nkó ró kpu aa Parapasi yá! ¹⁹ Piháikuse mēwai menyine ke Parapasi pòò pēē kuyu-i tamme uu kò usoi kopu. Lē nnya kapi pēē uyē kukpaniilee tā. ²⁰ Kē Pilati uu nní n la uké Yeesu n mēhēreese nnya, uu risoiwuú ne pisimé kpá. ²¹ Amá api pupēi re: A kunapéékòò kecáá u karií, a kunapéékòò kecáá u karií. ²² Pilati uu metánū pimáa pi kpá re: Ncaai n-ye kuu mpí wa? Am ncaai ríka ukecáá yé mēē yé n tīyese piké ne u n kpu. Lē nnya né tīyese piké ne kuyíyaa u kapi am pēē u yápo. ²³ Amá api pipupukēē nòj te piké Yeesu kunapéékòò kecáá karií. Ai Pilati feriyē. ²⁴ Pilati uu hó re uké lē kapi u m pise pi wa. ²⁵ Uu usoi uyē kapi n tee re uké riyá yá, uu Yeesu pi múise re piké ne u li lē kapi n la. Uyē kuu nní rin-yá ye pēē piháikuse mēwai menyine kuyu-i tammele uu kò usoi kopu. Lē nnya kapi pēē uyē kukpaniilee tā.

Pi Yeesu kunapéékòò kecáá karií

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Yohani 19:17-27)

²⁶ Kapi ne Yeesu n tósu, apí ne Sireeni kuyu ukó unyine kapi ye n sée re Simòò sáne un sicare-mē leeri. Api u tini api Yeesu kunapéékòò u còonse re uké ne u n tikilē. ²⁷ Pisei kulúí ne pinósi pin u tikilē. Pinósi pin siwuu piralē pin ne ukecáá téni pin kò ne u tikilē. ²⁸ Yeesu uu pinósi kuwélé-mē pansēpò uu re: Yerusalem pinósi, áni kapē né nnya n ténisi. Amá ani nórinécúruu ne nòsinéwá nnya ténisi. ²⁹ Likumúnjé re siyáa ye sòntile, se-i kapi yé m maa re: Pinósi nyapi pēē ápi píkaí m máraalē ápi kò píkaí n nyenselē ye pínarekome le. ³⁰ Pisei yé pēē akúú pimáikēē lò te: Ani kerócaá loó, api sikúúpi máikēē re: Ani tó yárii. ³¹ Likumúnjé re pin nēē n we yare kuna n mǎ nní n wa, íye kapi yé pēē nóò nní n we yare kuna kóima pò wa?

³² Api kə ne piwaikópəkɔ́ pité pinyine n tósu piké ha pi ne Yeesu kesé kpu. ³³ Kapi kelɔ́ kē kapi ye n sée re Kýyu Kɔ́ɔo n tu, api kei Yeesu kunapéékɔ́ kecáá karií, api kə piwaikópəkɔ́ pité pē karikere anapéékɔ́ kecáá, use ukuluke-luke, uco ukumii-mē. ³⁴ Yeesu uu pɛe re: Sáa, a piakópe pi sárei, likumúnjé re ápi nyu lē kapi n wai. Api paɲaí apí ne pimɛɔpɛcɪre uilú hɔ́nɛntɛ. ³⁵ Piyukó pin kei nyenu pin nyánei. Pisuiɲi piwéése api kecáá u nyánei pin tee re: U picɔ́ yoriyɛntɛle, uké uricuruu yoriye, in te u Kirisi le, uyē ke Uléécáa uu n wéé. ³⁶ Pisóɔca ricuruu api kecáá u nyánei apí ne u kə api píta nyɛɛ-nyɛɛ pinyine u tunjá ³⁷ api re: Pɔ́n Pisuiɲi uyɔɔpi, a ripóɔcúruu yoriye. ³⁸ Api pɛe uriyu kecáá wólú re: Nkó yeɛ Pisuiɲi uyɔɔpi.

³⁹ Uwaikópəkɔ́ use kapi kunapéékɔ́ kecáá ń kariilē uu u lámisi un tee re: Nēntɛ pɔ́o uyē ke Uléécáa uu n wéé? A ripóɔcúruu yoriye aa kə t́ yoriye! ⁴⁰ Amá uco nkó uú ne u cési re: Pɔ́n ne Uléécáa wuruu? Pɔ́o nní uakpanii aco kémɛɛ ń we. ⁴¹ T́ akpanii piwai ye ne risále, likumúnjé re mɛrɔ́wai kópe kulaa kari nní le, amá uyē úu ncaai ńka wa. ⁴² Uu limɛmáá kpá re: Yeosu a kenécáá léise pɔ́n píyei ipóyɔɔpi piluke n wemɛ. ⁴³ Yeosu uu rinó u yósu re: Asei kam pɔ́ símisi, neni keyaa nké, tó ne mpɔ́ ne pi Uléécáa iyɔɔpi kémɛɛ.

Yeesu nkɔ́

(Matiyee 27:45-46; Mariki 15:33-41; Yohani 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Itunje kecíre kumúnjé, kuɲmaha aku keté nnéi kecáá cɔ́ni hái ne itunje metaani kumúnjé-pɔ́. Kusánjáá kapi ne Uléécáa keyɔ́ n kénéle aku keɔpɛ ceérine. ⁴⁶ Yeosu uu meýá pupɛi re: Sáa, ne nnéfáa apónipe-i wa. Kuu anóo nyē pimáa m masí, uu kpi. ⁴⁷ Rom usóɔca wéése uu lē nnéi lɛɛ n wapisi yenu, uu Uléécáa ríyu waise uu re: Asei kecáá, usoi nkó ye pɛe aseɪ ute le. ⁴⁸ Pē nnéi pɛe pɛe ń ka awúí awúí piké nyánei, api leleɛ n wa yenu, mpá úye uu pɛe pele un mpóɔcaai ne kewuu piralē. ⁴⁹ Yeosu pisanɛ nnéi ne pinósi pɛe pɛe u n sárumme hái Kalilee-pɔ́, api iyaa-pɔ́ nyɛɛ api leleɛ n wai n nyánei.

Yeesu mɛkulaa

(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Yohani 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pisuiɲi kuyu Arimatee kémɛɛ ke utisi unyine uú pɛé we. Pi ye u sée re Yosefi. U pɛe ketúhaane piima uwéése use le, amá lē ke upiwééseco api rinhó api wai ái ne u risá. Utisi uyē ne pɛe aseɪ ute le un kə Uléécáa iyɔɔpi mɛkamɛ mé. ⁵² Uu Pilati kémɛɛ sɪ uú ha u pise re uké Yeosu u pa. ⁵³ Uu limɛmáá kunapéékɔ́ kecáá Yeosu súiseri, uu kusánjáá u pílesi uu nhóre kapi kuparecaɲaa-i n wa kémɛɛ u finse. Api nhóre mme-i úka kulaalē. ⁵⁴ Keyáa keɛ ne risále kewéntɛyaa usé, kewéntɛyaa ken ne koraanɛne. ⁵⁵ Pinósi pɛe pɛe Yeosu n sárumme hái Kalilee-me ne Yosefi api rikpíi-i símpɔ́ piké yé lē kapi Yeosu n finse. ⁵⁶ Api pɛe kɛyɔ́ pele apí ha mékpɔ́ ne tulaali ncɔ́puri wai piké Yeosu nɲɛsi. Amá api kewéntɛyaa ketúnjé wénte yare ke isé ii m pise api kelenɛ simpɔ́.

24

Yeesu ye nkɔ́ kémɛɛ yisi

(Matiyee 28:1-10; Mariki 16:1-8; Yohani 20:1-10)

¹ Kewéntɛyaa ukóso kemaresine, pinósi api mékpɔ́ ne tulaali kapi n wa múlú apí ne rikpíi simpɔ́. ² Api lɛɛpɔ́ lin tipare tɛɛ pɛe rikpíi n filɛ pímiise ai iyaa yekei. ³ Api lomɔ́ amá ápi Upíima Yeosu lɛɛpɔ́. ⁴ Api ceri iye kapi yé wa. Kumúnjé kpɛ-i ke písoi pité pinyine api rikpáfúme pin ilú yeɛ n tɛlú

tanaalē. ⁵ Ke iwame ii pi n wa api kparai, pisei pē api pi maa re: Yo nnya kani pikpōkpo kecōpe uyee n nyáni wéesi? ⁶ [Uu nté we, u nkpō kémee yisile un nfáa má]. Ani léise lē kuu nó ní ma péé uye-i kuú pé Kalilee-pō ní we. ⁷ Li pise re piké pikōpekō anipe-i Usoi Kepipi wa, api kunapéékō kecáá ke kariii Uléecaa uké keyáa táánū tunjē nkpō kémee ke yukuse.

⁸ Api péé Yeesu anō léise. ⁹ Api rikpíi-i yisi api lē nnéi pipiretiki kefi ne use ne picō nnéi kéénke. ¹⁰ Maari Makitala ukó ne Yohana ne Yakupu uni Maari ye pé pi. Pi ne pinósi picō pé pé kesé ní we api nsímé pitumē keeni. ¹¹ Amá pitumē api pinósi nsímé mmē yenu re nnírismé ye mu, ápi pé pakare. ¹² Kumúnjé kpe-i, Piyee uu yisi uu rikpíi-mē wurupō, uú kparápo uu asánjáa nmanē yenu an cúlē. Uu péé ukeyō péle. Lē nnéi lē nní n wapisi lin nnó u yipaalē.

*Lelé Emayusi ncee kecáá ní wa
(Mariki 16:12-13)*

¹³ Keyáa kē cire, pipiretiki pité api keyupi kenyine kapi ye n sée re Emayusi n simpō. Itunje nwoi mekóónú meté kapi ye kei ne Yerusalem sōne. ¹⁴ Lē nnéi lē pé n wapisi nsímé kapi pé símisi. ¹⁵ Kumúnjé kpe-i kapi lē n símisi pin kēne, Yeesu ricuruu uú ne pi kō api kesé n sōne, ¹⁶ pin u nyáni amá linyine lin pi hilalē ápi pé u ceri. ¹⁷ Yeesu uu pi pise re: Yo yee nó kēnenese nōn ne sōne? Api nyere ne mpóocaa. ¹⁸ Pikecōpe unyine kapi ye n sée re Keleopasi uu u maa re: Yare pō macire yee Yerusalem kuyu-i we áa nyulele siyáa tōrōo nsí kémee kuyu kpe-i n waii? ¹⁹ Yeesu uu pi pise re: Yare mēwai méye mpuri ye me? Api rinóo u yósu re: Lelé Nasareti ukó Yeesu n leeme má. Antepu lo yee rinahe m má. U Uléecaa ne pisei keyu-i unnahe nyisile uliwaiwai ne uanōlempi kémee. ²⁰ Pēpē ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese ne kuróyu piyukōo api u tini api nsímé u cōse ai wai re piké u kpu. Api kunapéékō kecáá u kariii. ²¹ Tō péé tálē te uyee yé Isirayeli riyu lo. Amá keyáa táánū ye nké ke mēwai mē amé ne n wapisi. ²² Asei kecáá, kerócōpe, pinósi pinyine ye tíyele ai píri ró wai. Kemaresine kapi rikpíi-i ha. ²³ Amá ápi u leepō. Api pēeri api ró símisi re pilécaatumē pinyine ye pikeyu-i rikpáfúmele api pi maa re u nyánile. ²⁴ Pirósencō pinyine api rikpíi-i simpō api leepō yare lē ke pinósi api ró ní kéē. Amá ápi pé uricuruu yē. ²⁵ Yeesu uu pé pi maa re: Nó piníri mpí, a tíye nó atu má áni la noké mmē ke antepuye api nó n símisi ne kefa tene. ²⁶ Ái péé pise re uyē ke Uléecaa uu n wée uké lē íwe li uu kelenē umeyōpi-i lonii? ²⁷ Uu péé limemáá mmē nnéi kai uriyu kecáá átelé-i n wólaalē pi kpáise, Moisi ritelé kuú ne kori uú ne antepuye akó tene. ²⁸ Kapi kuyu kpe-i kapi n simpō n nyahai, Yeesu uu wai yare u lalē uké ketaa-taa ha. ²⁹ Amá ápi u nyere pin tee re: A kerókúri tone, li nnyós wale kesine ake nyahai. Uu keyō pi tiki apí ha kesé tone. ³⁰ Apí tone re piké iluke li, uu kukpónō kpísi uu Uléecaa pōnēse uu pé ku kpōkórine uu pi ku pa. ³¹ Piinipēe ii péé wúkule api u ceru, amá uu pikeyu ke-i mílu. ³² Api pimecōpēre m máikeene re: Pó te piyo ke nsímé kuú péé ncée-i n símisi ne Nléecaasimé aseí kuú péé ró ní símisi nn tō lō nmaa.

³³ Api mese ne mese yisi api Yerusalem simpō. Api pipiretiki kefi ne use ne pipisencō leepō pin cápinelē, ³⁴ pin tee re: Mesei ye me, Upíima ye nkpō kémee yisile uu tíyese Símoō uu u yenu! ³⁵ Pē ticuruu api lélé ncée-i n wa pi kēenke ne lē kai n wa apí ne Yeesu ceru kumúnjé kpe-i kuú péé kukpónō rirkpōkórine.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyise

(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

³⁶ Api kahanε nkpáni nsímé n tεne, Yeesu ricuruu uu pikecɔpe kpáfúme uu pi maa re: Nɔanéκín aké n ninjú. ³⁷ Pikewuu ake tólu, iwame píima ii pi tini, likumúnjé re li pi wa yare kuníri kunyine kapi nyáni. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Yo nnya kai nó ricónj? Yo nnya kani nósinéfa-i tíru? ³⁹ Ani anénipe ne anéna ripaí. Mesei née lo. Ani né rica ani yénu. Kuníri áku ipinεsare née akɔhɔ má, yare kani nní lε nnéi kenécáá n nyáni. ⁴⁰ [Uu anɔo nyε male uu uanipe ne uana pi nyise.] ⁴¹ Mpɔɔnare ne píri píima yee pi ní we nnya, ápi nkpáni fe piké nsímé mmε pakare. Uu pi pise re: Nɔ nté liluke-luke linyine málee? ⁴² Api nkpíntomé ημάά-ημάά keri u pa. ⁴³ Uu n kpisi uu takai piinipeε-i. ⁴⁴ Uu pεe pi maa re: Mmε kaní pεe nó ní símisi kumúnjé kpe-i karí pεe kesé ní we ye mmú. Li pise re lε nnéi kai kenécáá n wólaalε Moisi isé kémee ne antepuyε atelé kémee ne siyóme atelé kémee liké wa. ⁴⁵ Uu pεe mesɔhɔ pi tápile piké ne Nléécaasimé asei n kɔ nnya. ⁴⁶ Uu pi maa re: Lε kai n wólaalε ye nní: Li pise re uyε ke Uléécaá uu n wée uké íwe li, uu pεe keyáa táánũ tunjé pikpɔkpɔ kémee yisi. ⁴⁷ Li kɔ pise re piké urinyiri ne sitε nnéi kémee písoi riyóó re piké mεfine conse Uléécaá uké piakópe pi sárei. Amá Yerusalem kuyu kapi yé ne koraane. ⁴⁸ Nɔo lε piseérakɔó. ⁴⁹ [Iyee nnyí], ihεe iyε ke Unésáa uu rinhó re u yé nó he. Née rinécúruu nó i pamene. Amá li pise re nɔké kuyu-i n tú hái ne kumúnjé kpe-i ke keyómecaa nnaηe nn yé nókenécáá n súime.

Yeesu ye keyóme taálε

(Mariki 16:19-20; UPM 1:9-11)

⁵⁰ Yeesu uu limemáá ne kuyu iyaa pi simpɔ, Petanii kekúrí, uu anípe síka uu rinɔo sɔne pi tikise. ⁵¹ Kumúnjé kpe-i kuu rinɔo sɔne pi n tíkiselε, uú ne pi tɔlu, ai keyóme-mε u sakaapɔ. ⁵² Pε api Uléécaá yáasi api pεe Yerusalem pεle ne mpɔɔnare píima. ⁵³ Api ye pεe mesére Uléécaá keyɔ-i n cápinelε pin Uléécaá pakarente.

Nsímé Kεcιrε ritελέ κε Yohani uu n wói

Lελεε ritελέ ntí kέmεε ní we Yohani yεε Nsímé mmú wói. U Yeesu upirεtiki ne uusanε le. Efεεsi kuyu-pó, pεε mεkεε Asii keteni-i kuu Nsímé Kεcιrε ritελέ ntí wói.

Ifaaci iyε mεkériine ye mmé:

1. Yohani ye símisile uú ne nyíse re Yeesu Kirisi yεε Uléεcaa rinoo. Uléεcaa rinoo tē arí weri ari kerócopε n we (1:1-18).
2. Yohani ye nyíse re Yeesu ye Uléεcaa Kepipi le. Yeesu ye kó uicélaa kέmεε nyíse re uyεε iluke yεε ye nfáa n he ne useεsé yεε ye písoi ne Sáa Uléεcaa kέmεε ní ha, ne metéi mεε ketē nnéi n kpáiiilē. Lē ke Yeesu uú ne mpá úye nyíse re uyεε úye (1:19-12).
3. Yeesu ye umεcιrε cápιne uké kpu uu kó upipirεtiki icélaa tóró pa (13-21).

Tinóo tεε ye metéi ne nfáa n he

¹ Uléεcaa uké kelene mpá yo n wa, Tinóo ye pεε wele. Tinóo ne Uléεcaa pεε pεé we. Tinóo ye pεε Uléεcaa le. ² Ti ne Uléεcaa pεε pεé we Uléεcaa uu kelene mpá yo wai. ³ Tē ke Uléεcaa uú ne ritiki uú ne mpá yo wai. Líka ái we ke Uléεcaa uu n wa kái pεε tē kuú ne ritiki. ⁴ Tεtεε nfáa riyíkí mεε písoi metéi n wai. ⁵ Metéi amε kuɲmaha-i léeri, amá kuɲmaha áku fe kuké mε yarii. ⁶ Uléεcaa uu keyáa utisi unyine tum. Pi ye u sée re Yohani. ⁷ U kale re uké metéi mē písoi nyíse, mpá úye uké ne kefa mε tene. ⁸ Ai uricuruu ηmaa yεε metéi, amá u kale re uké metéi mē nsímé písoi símisi. ⁹ Metéi mē mεcιrε ηmanε mεε metéi yíkíyiki. Mε ketē kecáa kale re mεké písoi nnéi n kpáiiilē. ¹⁰ Tinóo ye ketē kecáa kale. Tē ke Uléεcaa uú ne ritiki uú ne ke wai, amá kari ní ka, ketē pikó ápi ri ceri. ¹¹ Tinóo ye tipikó kέmεε kale, amá tipikó ápi ri yósi. ¹² Amá pē nnéi pεε ri ní yósi apí ne kefa ri tene kari ánanje he re piké pansε Uléεcaa sipipi. ¹³ Ai mesoimare kapi pi mari nnya, ái kó lē ke písoi apí ní la piké ye pisiwá mari nnya kapi fe apí lē pansε. Apí pansε Uléεcaa sipipi yare ke sisoipipi asi ye m mári née yare ke sisoipipi así ní la mεcō. Amá Uléεcaa yεε umεla kέmεε nfáa fale pi he.

¹⁴ Tinóo ye pansεle kesoi pipi tin kerócopε tū. Ti ípεelée mále tin kó nsímései má nsone. Tó umeyóopi yenle. Meyóopi ke Kepipi cireníηe ake Sáa Uléεcaa kέmεε n yé. ¹⁵ Yohani ye ukεcáa aseéra lesεle uu cáai re: Nkó nsímé kamá maa re: Uyεε kenépire n weme ye né fele. Uyē ne pεé wele apí kelene né maru. ¹⁶ U ípεelée ró nyísele uu lē nnéi kuu m má ró he faalaa, líka ái tó ripári. ¹⁷ Asei kecáa, Moisi ke Uléεcaa uú ne ritiki uú ne isé ró pa. Amá Yeesu Kirisi kuú ne ritiki uú ne ípεelée ró nyíse uu kó nsímései ró símisi. ¹⁸ Uka úu Uléεcaa yénaalē. Insá Úkepipi cireníηe kεε ukeméé ní we, ken kó Uléεcaa, kεε ró u nyíse.

*Aseéra ke Yohani Uniwole uu Yeesu kecáa ní lése
(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Luki 3:1-8)*

¹⁹ Yohani aseéra kuu n lése ye nnyé: Pεé uye-i ke Pisufi piwéése pεε Yerusalem-í ní we apí pεpεe ye Uléεcaa inyóonse n wa ne Lefi mpuri pikó n tū te piké ha u pise re uyεε úye? ²⁰ Yohani úu kesí, u pinnéi keyu-i aseéra lesεle re: Ai né Yohani ke Uléεcaa uu wée. ²¹ Kei kapi kó pipise u rikpá re: Pó mpí úye kεcιrε le? Póo Elii née? Uu re: Eehei. Apí kó pipise u kpá re: Póo

antepu uyē, née yo? Uu re: Eehei. ²² Api kɔ pipise u kpá re: Pó pɛɛ nkpéni úye ñmaa? A ró símisi táké ha pɛpɛɛ ró n tumme símisi. Pɔ ripócúruu ñmaa mpíi re pó úye kecire? ²³ Kei ke Yohani uu pɛɛ pi pɛɛ re: Néɛ nní uyē nsímé ké antepu Esayi úú pɛɛ n tee re:

Unyine ye kucei kóima-i yóólé tɛ ani Upíima ncee ritéiise.

²⁴ Pɛ kapí pɛɛ Yohani kémɛɛ n tú ye pɛɛ Pifarisi lé. ²⁵ Pɛ api pɛɛ u pise re: In tɛ áí pɔ́ ké Uléécaá uu wée, áí kɔ pɔ́ Elii, áá kɔ antepu uyē, yo nnya kaa pɛɛ pisei míni wolé? ²⁶ Yohani uu pɛɛ pi pɛɛ re: Míni ké née pisei wolé. Amá unyine ye nókɛnécɔpɛ nké-i wélé káni n nyu. ²⁷ U kɛnépire wemele un né fe. Inésói lí tu re ké ukunéeri ñhme fénnɛ. ²⁸ Petanii keyupi kɛɛ Yuriteɛ metéj ketunjeleeme kuwéé-mé ní we kémɛɛ ke lé nnéi ai lé wai. Kei ke Yohani uu ye pɛɛ Yuriteɛ nkoi kémɛɛ pisei míni wolé.

Yeesu ye Uléécaá Risanpipi lé

²⁹ Kai kóso n weesi, Yohani uu Yeesu yenu un ukekúrí wéɔ, uu re: Ani ripaí, Uléécaá Risanpipi ye ye pisei nnéi akópɛ n lése ye ntí. ³⁰ Uyē kamí pɛɛ tee re: Unyine ye kɛnépire wemele un né fe. Uyē nɛ péé wélé api kelene né maru. ³¹ Nɛ pɛɛ lé símisile ám nyu úye kecire lo. Amá nɛ nkpéni kale nen Isirayeli pikó míni wolé piké nɛ u n céri nnya. ³² Yohani uu kɔ kpá re: Nɛ Uléécaá Nfaasɔne yenle nn keyómɛcaá-pɔ súiri yarɛ tilóólá arí nɛ ukecáá tone. ³³ Am pɛɛ kahanɛ n ceri re uyɛɛ úye kecire, amá Uléécaá yeɛ né n tumme re ké pisei míni wolé ye né maa re: Pó Uléécaá Nfaasɔne yē nn súiri nn unyine kecáá tone. Uyɛɛ sónti uké Uléécaá Nfaasɔne pisei hɛ piké nkɛmɛé m pɔlólé. ³⁴ Yohani uu kɔ kpá re: Nɛ nkpéni lí yenle. Lé nnya kam aseéra lese re uyɛɛ Uléécaá Kepipi.

Yeesu pipiretiki fot kecáá nstmé

³⁵ Kai kóso n weesi, Yohani nɛ upipiretiki pité pinyine api keló ke-i n we. ³⁶ Yohani uu Yeesu yenu un tósu uu re: Ani ripaí, Uléécaá Risanpipi ye ntí. ³⁷ Ke Yohani pipiretiki pité pɛ api lé n kɔ, api yisi api Yeesu tiki. ³⁸ Yeesu uú ñmɛélú uu yénu re pi u tikilenle, uu pi pise re: Yó kani wéési? Pɛ api kɔ uyē pise re: Yei kaá we, Raapi? Raapi aseí nyɛɛ Ucélaa. ³⁹ Uu pɛɛ pi maa re: Ani kam ani yé. Api yisi api u tiki apí ha yenu kei kuu n sói. Api keyáa ké ukekúrí kei tone. Inyóótunje kefi nɛ mekpulú kumúnjé-i kai lé wai.

⁴⁰ Pipiretiki pité pɛɛ pɛɛ Yohani nsímé n kɔ api yisi api Yeesu tiki, use yeɛ Simɔ Piyɛɛ uwá Antiree. ⁴¹ Antiree uu mefoí umáa Simɔ piwélaa sí kelene. Uú nɛ u sáne uu u maa re: Tɔ Umɛsii yenle. Mɛsii aseí nyɛɛ uyē ke Uléécaá uu n wée. ⁴² Uu pɛɛ umáa kpísi uú nɛ Yeesu léɔpɔ, Yeesu uú ha u nyáni tínmí uu re: Pó Yɔnaasi unmánɛ Simɔ. Piké ye nkpéni pɔ sée re Sefaasi. Liasei re Riparɛ.

Yeesu ye Filipu nɛ Natanayeli séɛ

⁴³ Kai kóso n weesi, Yeesu uu hó re u yé Kalilee keté-pɔ ha. Kuu n tósu, uu nɛ Filipu sáne uu u maa re: A yisi a né ritiki. ⁴⁴ Filipu ye Petisayita keyupi ukó lé Antiree nɛ Piyɛɛ mɛcɔ. ⁴⁵ Filipu pɔ́ kɔ nɛ Natanayeli sáne uu u maa re: Tɔ uyē nsímé mɛɛ Moisi isé ritelé-i n wólaalé, antepuyɛ api kɔ n símisi yenle. Uyɛɛ Yosefi unmánɛ, Nasareti ukó Yeesu. ⁴⁶ Natanayeli uu u maa re: Lisɔne linyine yé fe ai Nasareti-pɔ leerii? Filipu uu u pɛɛ re: A kam a nɛ ipóníɛɛ yé.

⁴⁷ Yeesu uu Natanayeli yenu un ukekúrí sónɛpɔ uu re: Isirayeli ukó yíkíyiki ñmaa ye nkó. Uu piyaaluke má. ⁴⁸ Kei ke Natanayeli uu pɛɛ Yeesu

pise re: Yei kaa né nyu? Yeesu uu u pese re: Háí kaá pee kúfikiyee riyíkí ní tũ, ne pee pó nyule Filipu uu kelenε pó séi. ⁴⁹ Natanayεeli uu pee Yeesu maa re: Ucélaa, pɔ Uléεcaa Kepipi le. Póo Isirayεeli uyɔɔpi! ⁵⁰ Yeesu uu u pese re: Néntε kam pó ní maa re háí kaá pee kúfikiyee riyíkí ní tũ kam pó yé nnya kaá ne kefa né tene? Pó kam aa lē litóné-tóné yénu. ⁵¹ Asei kecáá, ké nó símisi re nó kam ani keyómεcaa yénu ken wúkulelē, piléεcaatumε pin né Usoi Kepipi kecáá tóoi pin ne keyómεcaa táai pin kɔ ne súlaari!

2

Pinósikpiké anyá nstmé Kanaa kuyu-pɔ

¹ Siyáa sitaani memáá, api pinósikpiké anyá Kalilee ketē-pɔ Kanaa kuyu-i n wai. Yeesu uni un anyá nye-i we. ² Pi Yeesu ne upipiretiki pɔ kɔ kei kusáne séele. ³ Píta api weri api kumúné kunyine-i tene. Uni uu pee u maa re: Píta ye ne pi tenele. ⁴ Yeesu uu u pese re: Unósi! Ne nyule, áí pɔo yé né símisi lē kam yé ní wa. Inétunε íi kahanε n tu. ⁵ Kei ke úni uu pee upikeikó pee kei ní we maa re: Ani lē nnéi kuu nó m pisene wa. ⁶ Mepéré apəri akpuulū anyine ye pee wele. Kei ke Pisui fi api ye míni wa api ne pimεcire nyóonε. Mpá kupóri kúye yé fe aku ánicari até née ataani * yósu. ⁷ Yeesu uu upikeikó maa re: Ani míni lū, ani apóri nnyé yípū. Pē api mesei lúni ai a yípuni aí wure. ⁸ Yeesu uu pee pi maa re: Ani nkpéni kpehē aní ha uyee anyá iluke kecáá m paílē pa. Pē api kpehēni apí ha u pa. ⁹ Kapí u ní pa, uu lélé míni men pansε píta. Uu nyu kei ke píta pē api n léeri. Amá pikeikó pee n kpehē apí ne hapɔ pɔon n nyu kei kapi n léeri. Kei ke uyee anyá iluke kecáá m paílē uu pee unósikó uyé sée, ¹⁰ uu u maa re: Píta lari-lari ke písoi api ye ne piniré kóraane. Pin n le, api pee pikópe leseri. Amá píta lari-lari ke pɔo yekei aí ne nkpéni tulu!

¹¹ Lē ke Yeesu uu Kalilee keteni-i Kanaa-pɔ mewaisaŋa piwai kori. Lē kuú ne ummule nyíse upipiretiki api péé ne kefa u tene. ¹² Lē memáá, Yeesu ne úni ne upimarεcɔ ne upipiretiki api yisi api Kaperinawum tɔmpɔ apí ha kei siyáa sinyine wai, ápi nánjai.

Yeesu ye Uléεcaa keyɔ-i pikpéense lakase

(Matiyee 21:12-13; Mariki 11:15-17; Luki 19:45-46)

¹³ Ke Pisui fi nkpɔ meló anyá aa nnyáá n wa, Yeesu uu pee yisi uu Yerusalem tɔmpɔ. ¹⁴ Uu kei Uléεcaa keyɔ kémεε pikpéense leepɔ pin ináa ne isán ne alólā yái, picɔ pɔon túntilē pin ne siwóó foru. ¹⁵ Kei kuu íhme kpísi uu ne nséi wai uu ne pi ne piisanε ne piinaa Uléεcaa keyɔ kémεε lákase apí lelu. Uu piwóófore ataapili láuli, siwóó asi yékáá. ¹⁶ Uu pee pilólāyái pɔ maa re: Ké nté nó paa nfáani, áni kape Unésáa keyɔ kuyáa pansese. ¹⁷ Kei ke upipiretiki api pee nsímé mmú mee Nléécaasimé ritelé kémεε n wólaalē léise re:

Hái Uléεcaa! Lē kam nní kepóyo ní la ye né torele yare nna.

¹⁸ Kei ke Pisui fi piwéése api pee u pise re: Mewaisaŋa méye kaa yé fe aa wai áa ne ró nyíse re pɔ ncée mále póké lē wa? ¹⁹ Yeesu uu pi pese re: Ani Uléεcaa keyɔ nké fori ké siyáa sitaani ne pimómε ke pese. ²⁰ Api u pise re: Anmē afεena ne akpuulū kapí ne kéyo nké m̄. Kē ke pɔo músu re pó fe aa siyáa sitaani ne móm̄m? ²¹ Nénipákane umεcire kuú péé ne lē máne kuú

* **2:6** Kupóri kpē yé fe aku aliitiri píle née píle ne kefi ne ataani yósu.

ne Uléécáa keyo nkó símisi. ²² Ke Uléécáa uu Yeesu nkpó kémee n yukuse, upipiretiki api pee léise re u pee anóo nyé male. Api pee Nléécáasimé ne anóo nyé ke uricuruu uu mí ma ne kefa tene.

Yeesu ye písoi kemúnjé nyule

²³ Nkpó melóo anyá kumúnjé, Yeesu un Yerusalem-i we. Písoi api mewaisanja kuu n wapisi yénti api péé ne kefa u tene. ²⁴ Amá ke Yeesu póo pikemúnjé nnéi n nyu nnya, úu ne rípóo pi larisi. ²⁵ Ai we re piké písoi kecáá nsímé u símisi. Uricuruu ye lelee sisoipipi sifa-i ní we nyule.

3

Mmē ke Yeesu ne Nikotem api n símisi

¹ Utisi unyine yee péé we, api ye u séi re Nikotem. U pee Pifarisi kunai kémee wele un kó Pisuífi uwéése use unyine. ² Uu kesine kenyine Yeesu-i sí uú ha u maa re: Ucélaa, tó nyule re Uléécáa yee pó tumme re a ró céési. Uléécáa unsá usoi kepire n we, úu yé fe uké mewaisanja mmé kaa nní n wai meco n wai. ³ Yeesu uu u pese re: Ké pó símisi aseí kecáá re pinsá úye pimáre rinkpá, úu Uléécáa iyóopi yenune. ⁴ Kei ke Nikotem uu pee u pise re: Iye kapi yé kó fe api usoi yee pikpurū mí masí pimáre kpá? Yare u yé fe uu kó úni kefa-i ppepo api kó pimáre u kpá née? ⁵ Yeesu uu u pese re: Ké pó símisi aseí kecáá re pinsá míni ne Uléécáa Nfaa kecáá rintiki piké ne usoi pimáre rikpá, úu Uléécáa iyóopi yenune. ⁶ Lē ke kesoipipi ake m mári ye lisoikó le. Lē ke Uléécáa Nfaa nn nfáa n he ye Nfáasone likó le. ⁷ Ai kape píri pó wa re ne maa re li pise re piké pimáre nó rikpá nnya. ⁸ Kuyó kun yei n la, kei kaku ye m pepu, aa kunné n kóméi, amá áa pee nyu méye kaku léeri, méye kaku sí. Limeco ke uyé ke Uléécáa Nfaa nn nfáa n he póo kó we.

⁹ Kei ke Nikotem uu kó pipise u rikpá re: Iye kai yé fe ai lē wai? ¹⁰ Yeesu uu u pese re: Pó Isirayeli keté kémee ucélaa wéése le. Yo nnya káa pee liasei kóméi? ¹¹ Kei ke Yeesu uu pee u maa re: Ké pó símisi aseí kecáá re lē kari n nyu nkó kari símisi. Lē kari n yé kecáá kari aseéra lese. Amá nó áni la nóké aróseéra nyé ηmurei. ¹² Ne ye nen lelee keté nté n wai nsímé nó n símisi, áni ye ηmurei. Iye kani yé pee fe ani ηmurei in te ne lelee keyómecáa-pó n wai nsímé nó símisi? ¹³ Uka úu pikai keyómecáa hápaalē, insá Usói Kepipi kee keyómecáa-pó n léeri mecire. ¹⁴ Moisi ye pee nweni ηmōho ne iwáa wale uu kucesi kóima-i kuna kecáá kóló. Limeco kapi sónti piké Usói Kepipi kuna kecáá rikóló. ¹⁵ Uye un péé ne kefa u n tene, liute uké ne nfáa teneciré n yé nnya. ¹⁶ Li we re Uléécáa ye písoi meýíkíyiki lalé hái uú ne Ukepípi Cirenínje pame re úye un ne kefa ke n tene, liute úu kape pó, amá uké nfáa teneciré yé. ¹⁷ Asei kecáá, Uléécáa úu Ukepípi keté kecáá tumme re keké ne písoi túhaane liké ne pi kpu. Amá u ke tummele re keké piriyyu lo. ¹⁸ Uye un ne kefa ke n tene, Uléécáa úu yé uyé ne túhaane liké ne u kpu, amá úye unsá ne kefa ke n tene, Uléécáa ye ne uyé pitúhaane masile re úu Uléécáa Kepipi Cirenínje rinyiri ne kefa tene nnya. ¹⁹ Lelee n týese ke Uléécáa uú ne písoi n túhaanene yee re metéi ye keté kecáá léemele, ke písoi api mewai kópe n wai nnya, api metéi yúlu api pee kunmaha meýá n la. ²⁰ Li we re nkó yee mewai kópe n wai ye metéi kóhale, úu ye ne me rikó, un wuru re ái kape umewai kópe yámne. ²¹ Amá nkó yee nsímései n tíkilē yèè metéi kémee léepole liké nyíse re Uléécáa kémee ke umewai nnéi ame léeri.

Yeesu ne Yohani

22 Lē memáá, Yeesu uu yisi u ne upipiretiki api Yutee ketē-mē tómpo. U ne pē api kei siyáa sinyine wai un pisoí míni wole. 23 Yohani pō ne kō pē Enōo kuyu-i wele uu ye pisoí míni wole. Ai kei ne Salim kuyu ketaa we. Míni ye pē kei meyá wele. Pisoí pin pē mesére ukemee sónaapo un míni pi wole. 24 Api pē kahane likumúnjé kpe-i u n tí piké kpanii. 25 Yohani pipiretiki pinyine ne Usuifi unyine api pē keyáa inyékii kapi ye ne usoi n nyóonse kecáá nsímé pásaine. 26 Api ne Yohani leepo api u maa re: Ucélaa, pō nó ne utisi uyē nóo pē Yuritee nkoi metérj-mē ní we, aa ukecáá aseéra lese léisee? Uyee nní we un míni pisoí wole, pinnéí pin ukemee sónaapo! 27 Yohani uu pi pēse re: Uléecaa un rínanje pō n he re a ne linyine wa meciré kaa ye fe aa lí wai. 28 Nóriné cúruu yé fe ani aseéra kenécáá lese re ne pēé maa re: Ai néé Kirisi ke Uléecaa uu n wéé. Amá Uléecaa ye né tummele re ké ne uyē kuu n wéé kekpeé waime. 29 Nkó yee unósi n kpísi yee unósikó. Amá unósikó uyē usane pō ne ye ukekúrí n wele un unósikó metē kómei lin u láárú. Limeco ηmaa kai nní meyíkíyiki né láárú, uyē ke Uléecaa uu n wéé nnya. 30 Li ne sá re uyē tinyiri tiké n taálē, tinékó tiké n cepilē.

Uyee keyómecaa-pō n léeri kecáá nkó

31 Nkó yee keyómecaa-pō n léeri ye mpa úye fele. Nkó yee ketē nté ní we ye ketē nté ukó le. Ketē nté líkó nsímé kuu ye n símisi. Nkó yee keyómecaa-pō n léeri ye mpa úye fele. 32 Lē kuu n yé uu kō kom aseéra kuu lése, amá úka úu kō pē lē kuu ní ma ηmurei. 33 Uyee lē kuu ní ma n ηmurei ye male uu wéeri re Uléecaa ye aseí le. 34 Li we re Uléecaa nsímé kuu ní ma ke uutume uu ye símisi. Lē nnya ke Uléecaa uu ye uyē kuu n tú Nfáasone he ái kumúnjé má. 35 Sáa Uléecaa ye Ukepipi lala uu mpa yo keanipe-i wai. 36 Nkó yee Uléecaa Kepipi ne kefa n tene ye nfáa teneciré mále. Nkó yee kenkó n késu úu yé nfáa mmē yē. Amá Uléecaa ye ne u wólaalenle.

4

Yeesu ne Samarii kuyu unósi unyine ye we pin símisi

1 Pifarisi api kóm te Yeesu ye pipiretiki meyá yenle un kō pisoí meyá míni wole ai tósu Yohani pikó. 2 Asei kecáá, Yeesu ricuruu úu pē úka míni wole. Upipiretiki pē ye pē pisoí wole. 3 Ke Yeesu uu n kō te lē ke pisoí api símaankee, uu Yutee keteni-i yisi uu Kalilee ketē-mē pele. 4 Uncee ye pē kō Samarii ketē-mē cōle nní ne kei lompō. 5 Uu pē Samarii keyupi kenyine kapi ye n sée re Sisaa tulu. Ai kei ne kecare kē ke Yakupu uu pē uuηmáne Yosefi n he ketaa we. 6 Kei ke Yakupu kelukanka aké pēé we. Ketúnjé kefi ne meté kumúnjé ke Yeesu uu kei tuipō, nsé nn u pelaalē, uu pē kelúkanka kē kekúrí tone.

7 Samarii ketē unósi unyine uu pínilá hapō. Yeesu uu pē u maa re: A míni né he ké n ntí. 8 Upipiretiki pō ne pē likumúnjé kpe-i liluke-luke piwélaa hale kuyu-pō. 9 Samarii ketē unósi uyē uu pē Yeesu maa re: Iye ke pō Usuifi, aa yé fe aa né Samarii ukó maa re ké míni pō he pāké n ntí? Pisuifi ne Samarii pikó ápi ye pē rikóne. 10 Yeesu uu u pēse re: Pōn pē lē ke Uléecaa uu ye n he n nyu, pōn kō pē uyee nní pō m píse re a míni u he n nyu, pōo ye pē u píse re uké míni pō he, uu pē míni mee ye nfáa n he pō he. 11 Unósi uyē uu u maa re: Upíima, kelúkanka nké áke kusa címú, áa kō líka má pāké ne lí. Iye kaa yé pē fe áa ne míni mee ye nfáa n he yenu? 12 Urósáayaha Yakupu ye kelúkanka nké ne ró tíye. U ne usipipi ne uaseele ye pē míni

mē n ntīle. Yare pɔ mūsu re pɔ Yakupu fele née? ¹³ Yeesu uu u pɛse re: Nniré yé usoi nkó yee míni mmé ní ntí piwai rikpá. ¹⁴ Amá nniré rín pikai nkó ke née míni n he uu me níru piwai kpáne. Míni mē kam u n hene ye ukemee pansene rínhoi mee ye nfáa teneciré n he. ¹⁵ Kei ke unósi uyē uu pɛe u maa re: Upiima, a mɛpóni mē né he nniré rín kape ye kɔ piwai né rikpá. Pɛé uye-i, ái pɛe pise re ké ye kɔ nté pínilá pɛeme.

¹⁶ Yeesu uu pɛe u maa re: A n ηme a ha upóla séeme áá weri. ¹⁷ Unósi uyē uu u pɛse re: Am ula má. Yeesu uu pɛe u maa re: Pɔ alari mále póké re áa ula má. ¹⁸ Pila pinupū kaa pisóó masí. Nó ne utisi uyee kɔ nkpéni ní we úu kɔ upóla. Pɔ aseí mále. ¹⁹ Unósi uu pɛe u pɛse re: Upiima, ne yē te pɔ antepu le. ²⁰ Tiyópe ntí kecáa ke t́ pisaayaha apí pɛe Uléécaa yáasi. Amá ń Pisuiifi ani re Yerusalem-i kai pise re piké ye Uléécaa yáasi. ²¹ Yeesu uu pɛe u maa re: A kɔ te nú unósi, lí itunje inyine-i sóntile, ái pɛe pise re riyópe ntí-i née Yerusalem-pɔ kani yéé Sáa Uléécaa yáasi. ²² Ń Samarii pikó, áni Uléécaa uyē kani n yáasi nyu. T́ Pisuiifi ye Uléécaa uyē kari n yáasi nyule. T́ Pisuiifi kémee ke píyulale api léeri. ²³ Amá li itunje inyine-i sóntile, ticuruu li pikáme masile. Pɛpɛe Sáa Uléécaa n yáasi yéé ne piisoi nnéi u yáasi ne aseí. Pɛpɛe lē u n yáasi kuu wéési. ²⁴ Uléécaa ye Nfáasone le. Lē nnya, li pise re pɛpɛe u n yáasi piké ye ne piisoi nnéi ritiki apí ne u yáasi ne aseí. ²⁵ Unósi uyē uu pɛe Yeesu maa re: Ne nyule re uyē ke Uléécaa uu n wéé ye wemele. Uyē kapi ye sée re Kirisi. Un píyei n ka, u yé linnéi t́ riyóó. ²⁶ Yeesu uu pɛe u maa re: Née ne nní pɔ n símisi, née liute uyē.

²⁷ Yeesu pipiretiki api likumúnjé kpe-i tuiɔ, ai nnóó pi yipu re pi u yē un ne unósi unyine símisi nnya. Amá piuka úu kaha uké u pise re: Yo kaa ukemee wéési née yo nnya kaá ne u símisi? ²⁸ Unósi uyē uu pɛe ukenintúhu kei yá uu kuyu pele uú ha písoi símisi re: ²⁹ Ani kam ani usoi unyine yē yee menéwai nnéi kam n wapisi né n kéénkee. In n la, ái nkpéni uyē ke Uléécaa uu wéé? ³⁰ Api pɛe kuyui léenti apí símpɔ apí ha Yeesu lɛpɔ.

³¹ Upipiretiki api pɛe likumúnjé kpe-i u kpukeise re: Ucélaa, a kam a li. ³² Kei kuu pɛe pi pɛse re: Iluke inyine káni n nyu kam meluke má. ³³ Kei ke upipiretiki api pɛe pimɛɔpɛcire pipíseine ló te: Née unyine ye ne iluke u kale uu le? ³⁴ Yeesu uu pɛe pi maa re: Inéluke yee re ké uyee né n tumme mela n wai, ké kɔ pikei pē kuu né n forii n wai ne kétɔ-pɔ. ³⁵ Nórínécúruu nóó ye maa re: Li tise iwáre ina liké ne kúkpa tu. Ké nó símisi re ani ŕsone ripaí ani yénu re iluke ye sicare-i pipele masile re piké i kpasi. ³⁶ Ticuruu ukpáa ye wele un uihéé yósu, un kɔ iluke kuu n kpási cápínente re iké nfáa teneciré yé. Kei ke ulukaa ne ukpáa apɔ aa yé pɛe kesé n láárú. ³⁷ Lē kémee, meyu mmé ye aseí le re: Ucɔ yee ye lukesi, ucɔ uú kpasi! ³⁸ Ne nó tunle re ani ha kecaré ke-i káni pikei píka n wa kémee kpasi. Picɔ pɛe kei keisi, nó nkpéni weri ani pipikei kulaa n le.

³⁹ Samarii pikó meýā ye ne Yeesu kefa tenele re unósi uyee maa re: Lē nnéi kam n wa kuu né símisi. ⁴⁰ Lē nnya kapi Yeesu-i hápɔ api u pise re uké pikekúri ketóne rikpá. Uu ηmurei uu pikekúri tone siyáa sité.

⁴¹ Ke Yeesu uu uricuruu ne unnoó nsímé pi n símisi nnya, písoi kultúí píima picɔ apí kɔ né kefa u tene. ⁴² Api ye pɛe unósi uyē maa re: Ai nsímé mmē kaa ró n símisi ηmane nnya karí ne kefa Yeesu tene. Amá tɔ uricuruu konle un símisi, ari céru re u mesei písoi nnéi Uyulale le. Lē nnya karí ne kefa u tene.

Yeesu ye uyóopi usóóca wéése unyine unmánne pɔise

⁴³ Ke Yeesu uu siyáa sité sē kei n tónε, uu yisi uu Kalilee ketē-mē tómpo. ⁴⁴ Yeesu ricurruu ye pεé maa re: Api ye antepu úka uketē cirε-i n waiselē. ⁴⁵ Amá kuu Kalilee keteni-i n tuipō, kei pikó ye kusáne u yōsile n̄sone, ke pē ηmaa apí pεε Yerusalem-pō nkpō melóó anyá n̄ ha api lē nnéi kuu n wa yenu nnya.

⁴⁶ Yeesu uu pεε Kalilee ketē-pō Kanaa kuyu-i pelε. Kei kuú pεε wa míni amε panse píta. Uyóopi usóóca wéése unyine yeε pεε Kaperinawum-pō we, uuηmáne un pólú. ⁴⁷ Kuu n kō te Yeesu ye Yutee ketē-pō yisi uu Kalilee keteni-i hapō, uu ukemεε sí uú ha u welu re uké Kaperinawum hapō uké uuηmáne yeε ne nkpō n náási pōise. ⁴⁸ Yeesu uu pεε u pise re: Nonsá mewaisaηa ne mewai píima n yē, áni yé fe nóké ne kefa né tene, née yo. ⁴⁹ Uyóopi usóóca uyē uu Yeesu pesε re: Upíima, a kenéyo ha unéηmáne uké kelene kpu. ⁵⁰ Kei ke Yeesu uu pεε u maa re: A n ηme a kui, upóηmáne ye nfáa mále. Uu Yeesu nsímé mmē ηmurei, uu yisi uú kulu. ⁵¹ Kuu nkúlecee n kpisi, upikeikó apí ne u sáne api u maa re: Upóηmáne ye nfáa mále. ⁵² Uu pi pise re: Itunε iye kumúnjé ke uipinε ii kutási piwai koraane? Api re: Sé ketúnjé, mese kumúnjé ke kupinεtoi aku ukεcáa le. ⁵³ Usáa uyē uu pεε léise re itunε iye-i ηmaa ke Yeesu uu sé u maa re: Upóηmáne ye nfáa mále. Lē nnya ke u ne ukeyō pikó nnéi api Yeesu ne kefa tene. ⁵⁴ Ke Yeesu uu Yutee ketē-pō n léeme uu Kalilee keteni-i pεeri, mewaisaηa lírú meco kuu n wa ye mē.

5

Yeesu ye kékankáláká kenyine pōise

¹ Lē memáá, Pisuifi anyá anyine ye pεε kumúnjé kpe-i Yerusalem-i wele. Yeesu uu yisi uu sí. ² Kúnipōre kunyine ye kuyu kpe-i Isáη Tinonōo kekúrí wele. Pi ye kupóre kpē Epiree meyu kémεε sée re Petesita. Akúsi sipole sinupū kakú má. ³ Pitóikó kulúí, pinyíye ne síkankáláká ne [pipáikó ye pεε imele iye metene fintilnle pin mé te míni meké lémesi. ⁴ Ulécaatume unyine yeε pεε keyáa keyáa súimele uu míni pókoi. Utóikó úye u mepókoi-maa mefoi míni me-i n lompo, n̄pá itói iye kuu pólú, u ye peile]. ⁵ Utisi unyine ye pεε kei wele. Kuú ne m pólúme, li wale in̄mē ité íi we afεena. ⁶ Ke Yeesu uu u n yé un kei finu, uu kō kom te kuú ne m pólúme ái kusa nánai, uu u pise re: Pō la póké peii? ⁷ Utóikó uyē uu u pesε re: Upíima, ám úka má re míni men n lémesi uké mekemεε né tampō. Ne ye náasile, ké n tuipō, unyine un né fosi. ⁸ Kei ke Yeesu uu pεε u maa re: A yisi a ripósánáápōré kpisi aa sónε. ⁹ Utisi uyē uu mese ne mese pélu, uu urisánáápōré kpisi uu nsé kápáa. Kewénteyaa tunjé kaí pεε lē wai. ¹⁰ Pisuifi piwéése api utisi uyεε nní ní peí maa re: Neni ye kewénteyaa le. Lē nnya irósé kémεε, ncée n̄n we re póké ripósánáápōré cō. ¹¹ Uu pi pesε re: Utisi uyεε né m pōise ye né maa re: A ripósánáápōré kpisi aa sónε. ¹² Api u pise re: Wóo liute uyεε pó ní maa re: A ripósánáápōré kpisi aa sónε? ¹³ Uu pi pesε re uu nkpáni u nyu. Uu mesei fe uké u ceri. Yeesu ye pεε pisoí riwúí tee kei n̄ we kémεε lompolé uú ne tómpo. ¹⁴ Lē memáá, Yeesu uu yisi uu Ulécaa keyō sí u ne utisi uyεε ní peí apí ha sáne. Yeesu uu pεε u maa re: Kaa nní ní peí, kape kō akópe piwai rikpáse, lē lifee-fee ái kape ne pō n wa nnya. ¹⁵ Utisi uyē uu pεε sí uú ha Pisuifi piwéése símisi re Yeesu yeε u pōise. ¹⁶ Lē nnya ke Pisuifi piwéése api Yeesu pitele wa re yo nnya kuu kewénteyaa tunjé lē wa. ¹⁷ Kei ke Yeesu uu pi pesε re: Unésáa Ulécaa ye ne pikei kecáa wele néen kō pikei kecáa we. ¹⁸ Anóo nyē nnya, Pisuifi piwéése api pεε meyá piwélaa ne ηmóópú re piké

Yeesu kpu. Ai re kuu kewénteγaa κεαά isé rinlós ηmane nnya, amá kuu kó m' maa re Uléécaá ye uusaa le, lin pεε nyíselē te u ne uyē ne sále nnya.

Uléécaá Kepipi nnaηe

¹⁹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Asei kam nní nó símisi re né Uléécaá Kepipi, ám nnénaηe cire ne fene ké linyine wa. Lē ke Unésáa Uléécaá uu ye n wa am yénu ηmane kam ye fe am wai. Lē nnéi ke Unésáa uu n wai ké née kó wai. ²⁰ Sáa Uléécaá ye Ukepipi lalē, uu pεε lē nnéi kuu ye n wa ke nyísente. U kó mēwai mεε mmé n fe pinyíse ke kpáne liké pεε nnóó nó yi. ²¹ Yare ke Unésáa uu ye pikpákpó n yukuse uu nfáa pi he meco ke Ukepipi ake ye ken píye n la, ake pē nfáa he. ²² Limeco, Sáa Uléécaá úu ye ne úka túhaane. Amá Ukepipi kuu rínaηe he re keké ne pisoι nnéi túhaane, ²³ pisoι nnéi piké ne Uléécaá Kepipi ríyu n waise yare kapi Uléécaá ríyu n waise meco nnya. Nkó yeé úu Uléécaá Kepipi ríyu n waise, úu kó Uléécaá yeé ke n tumme ríyu waise.

²⁴ Asei kam nní nó símisi re nkó yeé ye nnésímé kutu rincó uú ne uyee né n tumme kefa tene ye nfáa teneciré yénle. Api ne metúhaane u má. U nkpó kémee piléle masile uu nfáa teneciré yénu. ²⁵ Asei kam nní nó símisi re kumúnjé kunyine ye sóntile, ticuruu ku pikáme masile. Peé uye-i ke pikpákpó api yé Uléécaá Kepipi metē n kó. Pεpεe n kó api nfáa yenu. ²⁶ Uléécaá yeé nfáa te. Limeco kuu Ukepipi rínaηe he re keké nfáa n te. ²⁷ Ne Usoi Kepipi le nnya kuu ncée né he re ké ne sisoipipi túhaane. ²⁸ Ai kape nkpráni píri nó wa. Kumúnjé kunyine ye sóntile, pεpεe n kúlaankeelē piké menétē kó, ²⁹ api pεε nkpó kémee yisi. Pεpεe piisoι kémee lisone n wa api nfáa teneciré yénu. Api pεpεe piisoι kémee akópe n wa pó ne túhaane aí ne pi kpi. ³⁰ Am yé fe ké nnénaηe cire ne linyine wa. Lē ke Uléécaá uu né rí símisi kam ye ne ripái am ne túhaane. Menétúhaane ye aseí mále re ám wéési ké menéla wa nnya, amá uyee né n tumme mekó kam wéési ké wa.

Yeesu piseérakó

³¹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: In te né ηmane née kenécáa aseéra lese, nnóome ye mu. ³² Amá ne úseérakó mále yeé aseéra kenécáa n lése. Ne kó nyule re aseí kuu símisi. ³³ Nó pisoι Yohani kémee tunle re piké kenécáa nkó kó, uu kó aseí lese uu símisi. ³⁴ Né ám písei re unyine uké kenécáa aseéra lese. Amá ne la re liké nórinéyu ló nnya kam Yohani aseéra kuu kenécáa n lése símisi. ³⁵ Yohani pó ne we yare káfiráa kapi rinsé, kemetéi ame nó kpáii. Lē nnya kani kemetéi mē nnya itunje inyine-i mpóonare yē nkáripí. ³⁶ Amá aseéra ηmaa ye kenécáa wele, an Yohani akó kuu kenécáa n lése fe. Lelēe nní pikei ke Unésáa uu né n forii nen wai. Piricuruu ηmaa pεε aseéra kenécáa lese re Sáa Uléécaá yeé né tumme. ³⁷ Unésáa uyee né n tumme ye uricuruu kenécáa aseéra lesele. Ani ketume umetē komaalē, ani kó ukeyu yenaalē. ³⁸ Ani kó unsímé nsone múlilē. Li we re áni né ke Sáa Uléécaá uu n tumme ne kefa tenelē. ³⁹ Nó ye Nléécaasímé kémee pereile non músu re nó nkemee nfáa teneciré yé. Ani kó te mmē cire mee kenécáa aseéra lese. ⁴⁰ Ani kó pēé la noké kenémee kam noké nfáa mmē yē.

⁴¹ Ai pisoι ipakare kam wéési. ⁴² Ne nó nyule. Ani nósinéfa-i Uléécaá la. ⁴³ Unésáa rinyiri kam ne ka, amá ani piyóó né yúlu. Amá unyine un nté ne urinyiri n ka, nó uyē yósi. ⁴⁴ Nó ye n lalē noké nómenécopεcire m pakarente. Ani la Uléécaá ηmane uké nó m pakarente. Lē nnya káni yé fe noké ne kefa né tene. ⁴⁵ Ani kape m músu re née ha Unésáa Uléécaá kémee

tíyeseñe nəké akópe yē. Amá Moisi uyē kaní ne ripóo n láárú yee ha tíyeseñe nəké akópe yē. ⁴⁶ Kenécáá nsímé ke Moisi uu wói. Nən pēe meyíkiyiki Moisi nsímé n ηmurei, nó pēe kə nnékó ηmurei. ⁴⁷ Amá in te áni mmē ke Moisi uu n wói ηmurei, íye kani yé pēe nnékó ηmurei?

6

Yeesu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17)

¹ Lē memáá, Yeesu uu Kalilee kupiye kapi ye kə n sée re Tiperiyaati menimaa téř uu ritime ricə-mē sí. ² Písoi kulúí píima pinyine ye pēe u tikilenle, kapi n yé te u mēwaisaŋa wapisi un pitóikó pəisente nnya. ³ Kei ke Yeesu uu pēe riyópe ritaá u ne upipiretiki apí ha tone. ⁴ Pisuífi nkpə melóo anyá ye pēe uye-i nyahaimēle.

⁵ Yeesu uu werí uu yénu re písoi kulúí píima ye ukemee sónaapə, uu pēe Filipu maa re: Yei kari yé iluke yee yé písoi mpí nnéi meluke n tu lo? ⁶ Sikóri kuu ne lē ma uké pēe uké yé te íye ke Filipu uu yé u pēe. Uricuruu ye pēe nyule lē kuu n waine. ⁷ Filipu uu u pēe re: Mpa tóké nwoóweni mēpipi píle píle meté ne iluke lo ái nkpáni mpa úye nkářipi nkářipi meluke tulune. ⁸ Uupiretiki ucə, Siməə Piyee uwā kapi ye n sée re Antiree pəo pēe u maa re: ⁹ Kewá ηmánepi kenyine ye nké nté ken akpónó anupū ne ikpíntomé ité múílē. Yare yo ke lē ai yé nkpáni písoi kulúí píima nkú wa? ¹⁰ Kei ke Yeesu uu pēe re: Ani písoi pē maa re piké tone. Meyúí áme pēe kusa kelə ke-i piye. Api pēe túnti, ai lelu písoi ákotokú anupū kumúnjé (5.000). ¹¹ Kei kuu akpónó kpísi uu akécáá Ulééca pəñese uu pēe pēpēe kei ní we a həone. Uu kə liməə ikpíntomé wai, ai pinnéi meluke tulu. ¹² Kapi pinnéi ní li api lepu, Yeesu uu pēe upipiretiki maa re: Ani akéri tərəə kóóí, líka ái kape pə. ¹³ Api akpónó anupū nyē kapi n li atərəə kóóí ai anére kefi ne até yipu. ¹⁴ Ke písoi pē api mēwaisaŋa ke Yeesu uu n wapisi n yé, api pēé n símaankēe re: Mesei, usoi nkó yee antepu kapi n tee re u keté kecáá sánti. ¹⁵ Yeesu pəo céru re pi sántile piké u tí piké ínnaŋe iyóopi u tonse. Uu lē nnya riyópe pítaá pēle uu ha uməcire n tú.

Yeesu ye míni kecáá səne
(Matiyee 14:22-33; Mariki 6:45-52)

¹⁶ Kai nnyóo n wa, Yeesu pipiretiki api cépi apí ha kupiye ritime n we. ¹⁷ Api kúninói loni api kupiye n téřlē pin Kaperinawum kuwéé-mē sí. Kesine ye pēe likumúnjé kpe-i piwai masile, Yeesu uu kə pēe kahaŋe pikekúri n hapə. ¹⁸ Kei ke meyo píima menyine ame pipépe lə, míni ame pēé n təonkēe. ¹⁹ Kapi kúninói rintíkíi yare kilometiri pinupū kumúnjé, api Yeesu yenu un míni kecáá səne n ne pikekúri wépo, iwame ii pi wai. ²⁰ Kei ke Yeesu uu pēe pi maa re: Néé lo, iwame íi kape nó wa! ²¹ Api pēé n la piké kúninói kémeē u kpísi. Amá kúninói aku kei nní mese ne mese kei kapi n sí tulu.

Tisoiwul ye Yeesu wéəsi

²² Kai kóso n weesi, písoi riwúí tee kupiye ritime te-i m mēsū ari yénu re kúninói kuse kpe ye kei n we, Yeesu uu kə ku lə u ne upipiretiki piké ne kesé tómpə. Uupiretiki ηmane pēe pēe tómpə. ²³ Amá áninói acə ye pēe Tiperiyaati keté-mē leemele aa kei ke Upiima uu pēe akpónó kecáá Ulééca m pəñese api pēe a le tuipo. ²⁴ Ke písoi riwúí tē ari n yé te

Yeesu ne upipiretiki ápi kei we, api pɛɛ piricuruu áninɔi nyɛ loni apí ne Kaperinawum-pɔ Yeesu piwélaa sí.

Yeesu yee iluke yee ye nfáa n he

²⁵ Api kupiyɛ ritimɛ riɔɔ-mɛmpɔ Yeesu lɛɛpɔ api u pise re: Píyɛi kaa nté tuimɛ, Ucélaa? ²⁶ Yeesu uu pi pɛɛɛ re: Asei kecáá, ké nó símisi re ái re kani mɛwaisaŋa kam n wapisi n yé nnya kani né wéési, amá kani akpónó ní li ani lɛpu nnya kani né wéési. ²⁷ Ani kape iluke yee ye n fóni nnya n náási, amá ani iluke yee íi ye píkai n fóni ii ye kɔ pɛɛ nfáa teneciré he nnya n náási. Usoi Kepipi kee yé iluke iyɛ nó he, li we re Sáa Uléécaaa ye unwoi ukécáá wale. ²⁸ Api u pise re: Iye kari yé wa táké ne pikɛi pɛ ke Uléécaaa uu ní la piwai n fe? ²⁹ Yeesu uu pi pɛɛɛ re: Uléécaaa pikɛi kuu nó m pise ye mpí re ani ne uyé kuu n tumme kɛfa tɛne. ³⁰ Api u maa re: Mɛwaisaŋa méyɛ kaa yé wa táké yé táké pɛé ne kɛfa pɔ tɛne? Mɛwai méyɛ kaa wainɛ? ³¹ Pirósáayaha ye iléécaaluke kucɛsi kóima-i lile yarɛ kai Nléécaasimé kémɛɛ n wólaalɛ tɛ:

Iluke yee keyómɛcaaa-pɔ n léeri kuu pi he re piké li. ³² Yeesu uu pi pɛɛɛ re: Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm tɛ ái Moisi yee iléécaaluke nó he, amá Unésáa yee iluke yee meyíkíyiki keyómɛcaaa-pɔ n léeri nó he. ³³ Iluke ke Uléécaaa uu ye n he yee nní uyee keyómɛcaaa-pɔ n léeri uu ye písoi nfáa he. ³⁴ Api u maa re: Upiima, a mesére iluke iyɛ tó n he.

³⁵ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi símisi re: Néɛ nní lɛ iluke iyee ye nfáa n he. Nkú rín píkai nkó yee kenémɛɛ ní ka wainɛ. Nnírɛ rín kɔ píkai nkó yee ne kɛfa né n tɛne wainɛ. ³⁶ Amá ne nó símisile: Nɔ né yénle, nípá ne lɛ, áni ne kɛfa tɛne. ³⁷ Pɛ nnéi ke Unésáa uu né m pa ye kenémɛɛ sóntile, ám pikɛɔɔpɛ úka mpuri méyule má. ³⁸ Li we re ám keyómɛcaaa-pɔ súimɛ re ké menéla wa, amá uyee né n tumme mela kam piwai ka. ³⁹ Uyee né n tumme mela ye kɔ pɛɛ mmé re ám kape pɛ kuu né m pa kɛɔɔpɛ úka fóm, amá u la re ké ha keyáa tɔɔɔ ketúnɛ nkɔ kémɛɛ pi yukuse. ⁴⁰ Unésáa ye la re nkó yee Ukepipi n yé uu ne kɛfa ke tɛne uké nfáa teneciré m má. Ne kɔ pɛɛ liute keyáa tɔɔɔ ketúnɛ nkɔ kémɛɛ yukusɛ.

⁴¹ Pisuífi api Yeesu ne ŋmúlaankeɛ re u maa re: Néɛ nní lɛ iluke iyee keyómɛcaaa-pɔ n léeri nnya. ⁴² Api pɛé m píseine re: Ai Yosefi uŋmánɛ Yeesuu? Tɔ usáa ne úni nyule. Iye kuu yé pɛé maa re: Keyómɛcaaa-pɔ kuu léeri? ⁴³ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Ani lɛ nómenɛɔɔpɛcirɛ piŋmúlaankeɛ tíyɛ. ⁴⁴ Úka úu yé fe uké kenémɛɛ kam, insá Sáa yee né n tumme yee ne kenémɛɛ u ka. Né kɔ nípá úyɛ yee kenémɛɛ ní ka keyáa tɔɔɔ ketúnɛ nkɔ kémɛɛ yukuse. ⁴⁵ Li antepuyɛ atelé-i wólaalɛ tɛ:

Uléécaaa yé pinnéi céési. Nkó yee Sáa kutu riɔɔ uu uicélaa kom, yee yé kenémɛɛ kam. ⁴⁶ Lɛ ái nyíse re unyine ye Sáa yɛnaalɛ. Amá uyee Uléécaaa kémɛɛ n léeri mɛcirɛ yee u yɛnaalɛ. ⁴⁷ Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm tɛ nkó yee ne kɛfa né n tɛne ye nfáa teneciré mále. ⁴⁸ Néɛ iluke iyee ye nfáa n he. ⁴⁹ Nópínésáayaha ye pɛɛ kucɛsi kóima-i maani lile, nípá ne lɛ, api kɔ pɛɛ kpíni. ⁵⁰ Iluke iyee keyómɛcaaa-pɔ n léeri ye nnyí nté. Nkó yee i n lí uu píkai kpine. ⁵¹ Néɛ iluke iyee keyómɛcaaa-pɔ n léemɛ ii ye písoi nfáa he. Mpá úyɛ yee iluke iyɛ li, nfáa teneciré kuu yé yé. Inépinɛ yee iluke iyɛ kam u n hɛne. Ne i hɛle re keté nnéi písoi piké nfáa yé nnya.

⁵² Kuu lɛ mí ma, Pisuífi api picéŋaankeɛ loni pin pimɛɔɔpɛcirɛ píseine re: Iye nnya ke nkó uu yé maa re u yé uipinɛ ró he ari le? ⁵³ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm tɛ nɔnsá Usoi Kepipi ipinɛ

n li, nǎnsá kǎ kemenyɛ n ntí, áni nfáa má. ⁵⁴ Usoi nkó yee inépiɛ n li uu kǎ menényɛ níru ye nfáa teneciré yénle. Ne ha keyáa tǎrǎo ketúnjé nkǎo kémee u yukusenɛ. ⁵⁵ Li we re inépiɛ ye iluke yíkíyiki le, menényɛ pǎon kǎ liníréniré yíkíyiki. ⁵⁶ Usoi nkó yee inépiɛ n li uu kǎ menényɛ níru ye kenémee wele néen kǎ ukemee we. ⁵⁷ Sáa yee né n tumme yee nfáa ute. Uyɛ nnya kam nfáa má. Limɛɔ, úye un inépiɛ n li, u né nnya nfáa yɛnunɛ. ⁵⁸ Iluke iyee keyómɛɔa-pǎo n léeri ye iyɛ. Íi iyɛ ke nǎpinésáayaha apí pee n li, nǎpá ne lɛ, apí kǎ pee kpíni mɛɔ we. Amá nkó yee nnyí n li ye mɛsɛre nfáa mánɛ.

⁵⁹ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pee Kaperinawum-pǎo Pisuiɛ kuyomɛyáhaalee-i písoi n céesi kuu anǎo nyɛ ma.

Tinǎo tee ye usoi nfáa teneciré n yéneise

⁶⁰ Ke upipiretiki apí anǎo nyɛ n kǎ, pimɛyǎ apí re: Nsímé mmú ye nǎpape tǎsile. Wóo yé mmú kutu n cǎlɛ? ⁶¹ Yeesu uu céru re upipiretiki ye nsímé mmɛ kecáa ñmúlaakɛɛle. Uu pee pi maa re: Li nó ricǎɛ meyá, néee yo? ⁶² In lɛ, nǎn piye Usoi Kepipi n yɛ ken kei kaké pee rí we pítaa m pele ní, íye kai yé pee nó wa? ⁶³ Uléɛɔa Nfaasɔne mee ye nfáa he. Kesoiɛpi áke yé líka fe. Amá anǎo nnyé kam nní nó m ma ye Nfáasɔne akó le nyee ye nfáa n he. ⁶⁴ Amá pinyine apí nókenéɔpe ne kefa né tene. Ai líka nnya kuu lɛ male. U hái mekeɛ-me pepeɛ apí n ñmureine ne uyee n sǎnti uké piláarǎo anipe-i u n wa nyule. ⁶⁵ Uu kǎ pimáa pi kpá re: Lɛ nnya kam nó maa re úka úu we yee yé n fe uu kenémee weri insá Unésáa yee ncée u he.

⁶⁶ Káí ne kei n kpísi, upipiretiki meyǎ apí keɛɛre u tǎo apí ye pee pitíki u rikpá. ⁶⁷ Uu pee upipiretiki kefi ne pité pɛ pise re: Nǎo ní, nó áni la nǎké tǎmpǎo? ⁶⁸ Simǎo Piyee uu u pese re: Úpíima, úye ucǎ kémee kari yé nkǎpáni ha? Kepómé ke nsímé mee ye nfáa teneciré n he nní we. ⁶⁹ Tǎo ne kefa pǎo tenɛle ari yénu re pǎo ke Uléɛɔa uu wéee uu tumti. ⁷⁰ Yeesu uu pee pi maa re: Ai néee nó kefi ne pité mpí wéee? Mpá ne lɛ, use ye nókenéɔpe kuníri le! ⁷¹ Simǎo Isikariyǎoti unmánɛ Yutasi nsímé kuu lɛ símisi. U kefi ne pité pɛ use le. Mpá ne lɛ, uyee sǎnti uké piláarǎo anipe-i u wa.

7

Yeesu pimareɔo apí ne kefa u tene

¹ Lɛ memáa, Yeesu uu Kalilee keté kǎonú. Uu pee ha uké Yutee kekǎo rikǎonú re Pisuiɛ piwéese ye wéesi piké u kpu nnya. ² Pisuiɛ anyá nyɛ kémee kapi ye sicánjípí kémee n sói ye kǎo pee nyahaimɛle. ³ Upimareɔo apí pee u maa re: A nté yisi aa Yutee keté-pǎo sí, pipǎpíretiki pǎoké kǎo pikei kaa n wai yɛ! ⁴ Úka úu ye umɛwai m pékesi un kǎo pee la kuyu kuké u ceri. Lɛ nnya, a tíye keté nnéi písoi piké mɛpǎwai mmé yé. ⁵ Asei kecáa, upimareɔo ricuruu páa pee kǎo ne kefa u tenɛlɛ. ⁶ Kei ke Yeesu uu pee pi maa re: Inétuɛe íi kahanɛ n tu. Amá in nǎo, nǎpá ituɛe íye ye ne nó sále. ⁷ Keté nté písoi apí nǎinépuri yulu, amá pi né ipuri yulule re ne we nen pi símisi re pimɛwai áme nyamí nnya. ⁸ Nǎoké n ñme ani ha anyá li. Né am kei simpǎo kelɛne. Inétuɛe íi kahanɛ n tu. ⁹ Kuu lɛ písoimé pi ní masí, uu Kalilee keteni-i mɛsuni.

Yeesu ye anyá kumúnjé Yerusalem-pǎo Uléɛɔa keyo-i céesi

¹⁰ Ke Yeesu pimareɔo apí anyá nyɛ rí ha, uricuruu pǎo kǎo yisi uu sí, úu tíye piké u n nyáni, uu pee n we yarɛ u pékesile. ¹¹ Pisuiɛ piwéese ye pee anyá

nye-i u wélaankéele api ye pée re: Yei kuú we? ¹² PISOI PEE N CÁPINELĒ YE PEE UNSÍMÉ ŋmúlaankéenele. Pinyine api ye re: USOI SONE IO. PICO API RE: EEHEI, PISOI KUU KÍRAASENTE. ¹³ Amá úka úu pée unsímé símisi líkē n cālē. Pisuifi piwéesēe kapí pée lē wuru.

¹⁴ Anyá siyaa sin kecōpe pitule masí ke Yeesu uu Uléécaá keyo ha uú ha n céési. ¹⁵ Ai Pisuifi píri wai api ye pée re: USOI NKÓ ÚU ICÉLAA ÍKA YOSÍ, ÍYE KAI PEE WA KUÚ NE NNÍ RÍSONE NLÉÉCAASIMÉ NYU? ¹⁶ Yeesu uu pi pese re: ICÉLAA NNYÍ KAM NNÍ PISOI M PÁLĒ ÍI KENÉMEE LÉERI, AMÁ ULÉÉCAÁ YEE NÉ N TUMME KÉMEE KII LÉERI. ¹⁷ Uye un n la uké Uléécaá mela wa, u yé céri re Uléécaá kémee ke icélaa nnyí ii léeri néē nnénòosimé cire ye mu. ¹⁸ Nkó yee unnòosimé cire n símisi ye lale piké ríyu u waise. Amá nkó yee ní la piké uyee u n tumme ríyu waise ye aseí mále. Nnòome ríka rín ukeméé we. ¹⁹ Nté Moisi ye isé nó pa má? Nó úka úu kō pée isé iyē tikilē. Yo nnya kani pée la nōké né kpu? ²⁰ PISOI PEE N CÁPINELĒ API U PESE RE: Pō kunírí héesile. Wóo la uké pō kpu?

²¹ Yeesu uu pi pese re: Mewai mese kam wa ai nónnéení píri wai. ²² Moisi yee isé nó pa re ani ye siwántisi kérii, ái kō pée uyee ne li kori, hái nópínékpure fói-me kai léeri. Ani kō ŋmurei, hái ricuruu ani ye kewénteyaa tuné usoi ké. ²³ In te nō ye ŋmurei ani kewénteyaa tuné kewántisi ké, ái kō pée Moisi isé kani riló, yo nnya kani pée ne né wólaalē te ne kesoipipi ne keriyu kewénteyaa tuné paise? ²⁴ Ani kapē ye usoi keyu ripáí aní ne u túhaane, amá ani ye aseí kemúné ritiki aní ne túhaane.

PISOI YE PIMECIRE PÍSEI RE YEE SU KE ULÉÉCAÁ UU WÉEE?

²⁵ Yerusalem pikó pinyine api re: Ai utisi nkó kapi wéesi piké kpuu? ²⁶ UYEE NKÓ UN NE URIPÓO SÍMISI LIN CÁLĒ, ÚKA ÚU KÓ RÍKA U MA! Yare píróyóopi ye cerile re mesei uyē ke Uléécaá uu n wée néē? ²⁷ Tō nkó pō keleeme nyule. Amá uyē ke Uléécaá uu n wée un píyei n ka, úka úu yé céri méye kuu léeri.

²⁸ Yeesu ye pée Uléécaá keyo-i wele un likumúné kpe-i céési. Uu pupéi re: Mesei kani né nyu nōn kō kenéleeme nyu, néē yo? Mpá ne lē, ái menéla kecáá kam ne ka. Amá uyee né n tumme ye aseí mále. Ani uyē nyu. ²⁹ Né ne u nyule. Ukeméé kam léeri. Uyee né tumme. ³⁰ Ke Yeesu uu lē mí ma nnya, api pée n la piké u tí. Amá úka úu kaha uké u rica, ke uitunē íi pée kahane nní n tu nnya. ³¹ PISOI MEYĀ API RIWÚÍ TĒ KECŌPE NE KEFA U TENE APÍ MA RE: UYĒ KE ULÉÉCAÁ UU N WÉE UN PÍYEI N KA, YARE U YÉ MEWAI SAŊA WAPISI AI TÓSU LĒ KE UTISI NKÓ UU NNÍ N WAPISII?

Pi Uléécaá keyo piméré pinyine tū te piké ha Yeesu tí

³² Pifarisi api lē ke pISOI API RIWÚÍ KÉMEE YEE SU KECÁÁ Í WEIRESENTENE KOM. PEPEE YE ULÉÉCAÁ INYÓONSE N WA PIWÉESE NE PIFARISI API PEE ULÉÉCAÁ KEYO PIMÉRÉ PINYINE TUM TE PIKÉ HA YEE SU TÍ. ³³ Yeesu uu pée re: NKÁRIPÍ KE TÓ NE NNÓ ARI KETÓNE KPÁNE AM PEE LIMEMÁÁ UYEE NÉ N TUMME KÉMEE PELE. ³⁴ Nó kam ani né wéesi, amá áni yé pée né yé. Li we re áni yé fe nōké kei kam yé ha ní we ha. ³⁵ Pisuifi api pée pimecōpecire m píseine re: Yei kuu sí kári yé fe tóké u yē? Néē Pisuifi pée Pikireki ketē kecáá n yekaalē kémee kuu sí uké ha Pikireki n céési? ³⁶ Te íye kuu nní maa re: Nó kam ani né wéesi, amá áni yé pée né yé. Li we re áni yé fe nōké kei kam yé ha ní we hapó?

Míni mee áme ye píkaí n hōstí

³⁷ Anyá keyaa tōrōo kee sinnéí kecōpe keyáa píima. Kē ke Yeesu uu pISOI keyu-i nyere uu pupéi re: NNÍRÉ NN ÚYE N WE, UKÉ KENÉMEE KAM UKÉ MÍNI

n ntí. ³⁸ Míni mee ye nfáa n he yé nkó yee ne kefa né n tene kémee n leerile men wólu yare rínihoi, yare kai Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalé meco. ³⁹ Ulééca Nfaasone ke peree ne kefa u n tene api yé ní yási nkó ke Yeesu uu lé símisi. Api pree kahane likumújé kpe-i Nfaasone n yási, ke Ulééca uu pree kahane Yeesu ríyu n waise nnya.

Pisoi ye anó akó akó Yeesu kecáa símaanke

⁴⁰ Ke pisoi pree n cápínélé kecōpe pinyine api anó nyē n kō, api re: Mesei usoi nkó yee antepu uyee pree n sónti. ⁴¹ Picō pōo re: Uyē ke Ulééca uu n wée yé fe uu pree Kalilee-pō leerii? Kei ke picō pōo kō re: Uyē ke Ulééca uu n wée yé fe uu pree Kalilee-pō leerii? ⁴² Ntē li Nléécaasimé ritelé kémee wólaalé te: Uyē ke Ulééca uu n wée ye Tafiti kepirē le? Petelehem kuyu-i ke Tafiti uú pree ní we kapi u marune. ⁴³ Lē nnya ke pisoi api Yeesu kecáa anó akó akó símaanke. ⁴⁴ Pinyine ye pree pikecōpe lale piké u tī, amá úka uu pree kaha uké u rica.

Pisuiŋi piwéese ye Yeesu kesi

⁴⁵ Ulééca keyō piméré api yisi api peree ye Ulééca inyóonse n wa piwéese ne Pifarisi kémee pele. Peree ye Ulééca inyóonse n wa piwéese ne Pifarisi api pi pise re: Yo nnya káni u tī nóké ne kam? ⁴⁶ Api pi pese re: Ne keweesi, usoi úka uu símaalé yare usoi nkó meco. ⁴⁷ Kei ke Pifarisi api pree pi pise re: Yare nō ne kō tíyēle uu kō nō feriyee? ⁴⁸ Yare piróyōpi ne tō Pifarisi kecōpe use unyine ye ne kefa u tenele née? ⁴⁹ Amá risoiwú ntí tee nní u n tíkílē ári isé nyu. Ulééca ye lé nnya anó ri wale.

⁵⁰ Pifarisi kecōpe use kapi ye n sée re Nikotem ye pree kei wēle. U pinyine-i Yeesu kémee hápaalenle. Uyee pi maa re: ⁵¹ Irósé íi ncée he re piké usoi akōpe pa ápi kahane unkó n kō, née ápi kahane n certi lé kuu n wa. ⁵² Kei kapi pree u pise re: Nénte pō ne kō nkpeni Kalilee ukó le, née yo. A rísone Nléécaasimé ritelé kéē aa kóm te antepu úka uu píkaí Kalilee-pō leemelē. ⁵³ [Lē memáá, nṛpá úye uu yisi uú kulu.

8

Lē ke Yeesu uu unósi unyine yee iwásá n wa ní ma

¹ Ke pisoi api n kúú, Yeesu pōo yisi uu Olifiyee rikúú taá. ² Uu kemaresine yisi uu Ulééca keyō-i pele, pisoi api u kálaapo. Uu pēé tone uu pi n céési. ³ Kei ke isé picélaa ne Pifarisi apí ne unósi unyine hapō re pi u torile un iwásá wai. Api riwúú kecōpe u nyere, ⁴ api Yeesu maa re: Ucélaa, pi unósi nkó tórilē un iwásá wai. ⁵ Moisi ye isé ró pa re toké ye lipinōsi pē apare tapisi toké kpu. N-ye ke pōo yé?

⁶ Tinóo kapi lé wéési nnya kapi lé u pise piké ne nnyine n yé piké ne pitele u n wa nnya. Amá Yeesu uú pe, uu kenípepi ne ntaai kémee piwóle kápáa. ⁷ Kapi ní we pin pipíseise ne kényu u mahani nnya, Yeesu uu yisi uu kecíre nyere uu pi maa re: Uyee úu nókencōpe nké-i akōpe n wailé uké mefoí ripare u tóori. ⁸ Uu kō pípe kpá uu ntaai kémee piwóle nōj. ⁹ Kapi anó nyē n kō, piwéese api pinnéi kpíi use use. Piwéese kaí ne kori aí ne siwá páalá, ai pree nkpeni unósi uyē mecíre kecōpe yá, u ne Yeesu pin we. ¹⁰ Yeesu uu pree yisi uu nyere uu u pise re: Unósi, yei kapi we? Úka uu akōpe pō paa? ¹¹ Uu u pese re: Úka uu we, Upiima. Yeesu uu u maa re: Né ám kō akōpe pō pane. A n ṛme aa tómpō. Amá kape kō akōpe piwai rikpá.]

Yeesu yee pisoi nnél metél

¹² Yeesu uu kɔ pɔsoi pɛɛ n cɔpinelɛ pimáa kpá re: Nɛ́ nɛ pɔsoi nnéi metéi le. Nkó yɛɛ né n tɔkilɛ́ úu píkai kuɲmaha kémɛɛ sɔnɛnɛ, amá metéi mɛɛ yɛ nfáa n hɛ kuu yé m má. ¹³ Kei ke Pifarisi api pɛɛ u maa re: Pɔ́o ripɔ́cúruu kɛpɔ́cáa aseéra lese. In lɛ́, ái nsímései kaa símisi. ¹⁴ Yeesu uu pi pɛɛ re: Mpá kam tinécúruu kenécáa nsímé n símisi, nsímései yɛ mu. Li we re nɛ nyule kei kam n léeri nɛ kei kam n sí. Amá nɔ́ áni nyu kei kam n léeri nɛ kei kam n sí. ¹⁵ Sisoipipi metúhaane mɛɔ ke nɔ́ túhaane. Nɛ́ am úka nɛ túhaane. ¹⁶ Amá in tɛ nɛ nɛ unyine túhaane, aseɪ kam tɔkilɛ́ nen nɛ u túhaane. Li we re ái menécíre nɛɛ nɛ u túhaane, tó nɛ Unésáa yɛɛ né n tumme yɛ pi. ¹⁷ Li nɔ́inésé kémɛɛ wɔ́laalɛ́ tɛ pɔsoi pité pin linyine kecáa nɛ n símisi, nsímései yɛ mu. ¹⁸ Nɛ́ nɛ rinécúruu kecáa aseéra lesele, Unésáa yɛɛ né n tumme un kɔ kenécáa aseéra lese. ¹⁹ Api pɛɛ u pise re: Yei ke Upósáa utú we? Yeesu uu pi pɛɛ re: Ani né nyu áni kɔ Unésáa nyu. Nɔn pɛɛ né n nyu, nɔ́ kɔ pɛɛ Unésáa pɔ́ kɔ n nyu. ²⁰ Yeesu yɛ anɔ́o nnyé male un Uléécáa keyɔ́ kémɛɛ awóótakai keyúrí we un Nléécáasimé céési. Ke uitunɛ́ íi pɛɛ kahaɛ n tu nnya, úka úu u tí.

Ani yé fe nɔ́ké kei kam n símpɔ́ ha

²¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɛ́ tɔsule. Nɔ́ kam ani né wéési áni yé né yé, aní nɛ nɔ́anékópe kpíni. Ani yé fe nɔ́ké kei kam n símpɔ́ ha. ²² Pisuiɸi api pɛɛ pimécire m píseine re: Kuu nní m maa re ári yé fe tɔké kei kuu n símpɔ́ ha, yare u lalɛ́ uké umécire kpu nɛɛ? ²³ Yeesu uu pi maa re: Nɔ́ nɛ metene nté pikó le, nɛɛn kecáa-pɔ ukó. Nɔ́ nɛ keté nté pikó le, nɛ́ am keté nté ukó. ²⁴ Lɛ́ nnya kam nɔ́ maa re nɔ́nsá n ñmurei re nɛɛ mpá píyei uwee, nɔ́ nɛ nɔ́anékópe kpínine. ²⁵ Kei kapi pɛɛ u pise re: Pɔ́o mpíí úye kecire? Yeesu uu pi pɛɛ re: Tɛ́ íye kam mpíí mekɛɛ-mɛ nɔ́ símaari? ²⁶ Nɛ́ nɔ́kenécáa nsímé mále meyá ké símisi ké kɔ nɛ nɔ́ túhaane. Amá mmɛ́ kam uyɛɛ né n tumme kémɛɛ n kɔ́ ñmanɛ kam pɔsoi símisi. Asei ke uyɛ́ uu símisi.

²⁷ Amá ápi nkpáni céri re Usáa nsímé kuu símisi. ²⁸ Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Nɔn píyei Usoi Kepipi rintaáse, nɔ́ pɛɛ céri re nɛɛ mpá píyei uwee. Nɔ́ kɔ céri re am linékó cire líka wai, amá lɛ́ ke Sáa uu né n céesi kam símisi. ²⁹ Tó nɛ uyɛɛ né n tumme tɔ́o kesé we. Lɛ́ kuu rí la ñmanɛ kam yɛ wa. Lɛ́ nnya, úu né riyá ké menécíre n we. ³⁰ Ke Yeesu uu lɛ́ n símisi, pɔsoi meyá api nɛ kefa u tɛnɛ.

Pɔsoi pɛɛ pimécire n tɛ nɛ pilási

³¹ Kei ke Yeesu uu pɛɛ Pisuiɸi pɛɛ nɛ kefa u n tɛnɛ maa re: Nɔn nnésímé n tɔkilɛ́, nɔ́ pinépiretiki yíkíyiki le. ³² Nɔ́ pɛɛ nsímései céri, nsímései mmɛ́ nn tíyese ani nɔ́menécíre n tɛ. ³³ Api u pɛɛ re: Tɔ́ Apiraham siyase le, ári kɔ píkai unyine ilasi tonelɛ́. Yo nnya kaa pɛɛ re: Nɔ́ kam ani nɔ́menécíre n tɛ? ³⁴ Yeesu uu pi pɛɛ re: Asei kecáa, ké nɔ́ símisi re usoi nkó yɛɛ akópe n wai yɛ akópe ulasi le. ³⁵ Ulási úu yɛ mesére kɛyɔ́ ke-i kapi u m múlɛ́ n we. Úyɔ́pɔpi yɛɛ yɛ mesére kɛyɔ́-i n we. ³⁶ Lɛ́ nnya, Kepipi ken ilási kémɛɛ nɔ́ n lese, nɔ́ meyíkíyiki nɔ́menécíre tele. ³⁷ Nɛ́ nyule re nɔ́ Apiraham siyase le. Amá nɔ́ kɔ péé la nɔ́ké né kpu re áni nnésímé ñmurei nnya. ³⁸ Lɛ́ ke nɛɛ Unésáa kémɛɛ n yé nkó ke nɛɛ símisi. Lɛ́ ke nɔ́o kɔ nɔ́unésáa kémɛɛ n kɔ́ ke nɔ́o kɔ wa. ³⁹ Api u pɛɛ re: Apiraham yɛ urósáa le. Yeesu uu pi maa re: In tɛ nɔ́ Apiraham sípɔpi le, ani Apiraham mɛwai n wai. ⁴⁰ Menéwai nnéi yɛɛ re ké nsímései kam Uléécáa kémɛɛ n kɔ́ nɔ́ ritérjɛ. Amá mpá nɛ lɛ́, nɔ́ kɔ pɛɛ wéésile nɔ́ké né kpu. Apiraham úu pɛɛ lɛ́ wai! ⁴¹ Amá nɔ́unésáa sei

mewai meco ké nõo wai. Kei kapi pɛe Yeosu pɛse re: Ari siwásánkaipipi. Usáa use kóló kari má. Uyee nní Uléécaa. ⁴² Yeosu uu pi maa re: Uléécaa un pɛe mesei Nónésáa, nõ ye pɛe né n la re ukemee kam léeri nen kò uyē nnya nté we. Ai menéla kémeé kamí ka. Uyee né tumme. ⁴³ Yo nnya káni lē kam nõ n símisi aseí kóméi? Káni yé n fe noké nnénósimé kutu ríncò nnya ye ni. ⁴⁴ Kuníri kpɛe nónésáa. Nónésáa mela kani kò la nõké n wai. Háí mekɛɛ-me kuu usoikó. Uu ye aseí ritiki. Li we re aseí áa ukeméé we. U ye un nnóome n wai kaí ne u sá. U unóome le. Uyee kò nnóome nnéi riyíki. ⁴⁵ Kai nní lē ní we nnya káni ye nsímései ke née n símisi ñmurei. ⁴⁶ Nó úye ye yé fe uu né nyíse re ne akópe wa? In te nsímései kam símisi, yo nnya káni pɛé ne kefa né tene? ⁴⁷ Usoi nkó ye Uléécaa ukó, yéè Uléécaa nsímé kutu ricòle. Ke nõ áni nní upikó nnya káni Uléécaa Nsímé kutu còlè.

Yeesu ne Apiraham kecáá nsímé

⁴⁸ Pisuífi api pɛe Yeosu pɛse re: Ai tò mesei alari mále tóké maa re pò Samarií ukó le aa kò aníri héésii? ⁴⁹ Uu pi pɛse re: Am aníri héési, amá Unésáa kam tíyu waise, nõn pɛe tinékó kópu! ⁵⁰ Am wéési ké rinécúruu ríyu waise. Unyine ye wéési uké ríyu né waise. Uyee kò utúhaane. ⁵¹ Asei kecáá, ké nõ símisi re nkó ye nnésímé rimmúlú úu píkaí kpine.

⁵² Kei ke Pisuífi api pɛe u maa re: Tò nkɛní meyíkíyiki yénle re pò aníri héésile. Apiraham ye kpule, antepuye pòo kò kpíni. Pòo pɛe nkɛní re nkó ye mpósímé rintiki úu píkaí kpine! ⁵³ Yare pò ne urósáa Apiraham ye n kpu fele née? Antepuye pò ne kò kpínle. Yare pòo pɛe úye? ⁵⁴ Yeosu uu pɛe pi pɛse re: In te née rinécúruu ríyu waise, ám yé ríyu yé. Amá Unésáa uyē kani ní maa re uyee Nónéléécaa ye ríyu né waise. ⁵⁵ Ani kò pɛe u nyu. Amá né ne u nyule. Nen m maa re ám u nyu, ne lē wale nómenéco unóome. Amá né ne u nyule nen kò unsímé tíkilè. ⁵⁶ Nónésáa Apiraham ye pɛé ne mpóonare cuunkɛele re u yé kam uu kenékámeyaa yenu. Uu kò mesei ke yenu, urikij ari níjesi háí. ⁵⁷ Kei ke Pisuífi api pɛe u pise re: Páa kahane nkɛpáni ñmē kuwóo n tu, pòn pɛe tee re pò Apiraham yenaalè, née yo? ⁵⁸ Yeosu uu pi maa re: Asei kecáá, ké nõ símisi re Apiraham uké kelené ní we, né ne pɛé wele. ⁵⁹ Kei kapi pɛe aparɛ kpísi re piké u tapisi. Amá úú ne pi pòlu uu Uléécaa keyò-i léepò uu tómpò.

9

Yeesu ye utisi unyine kapi m mári unyíye pòise

¹ Ke Yeosu uu ncée-i ní we un tósu, uu utisi unyine kapi m mári unyíye yenu. ² Upipiretiki api u pise re: Ucélaa, wóo kecirɛ ye akópe wa nnya kápí ne utisi nkó mári unyíye? Uricurru akópe nnya née pɛpɛe u m mári akópe nnya? ³ Yeosu uu pi pɛse re: Ai uakópe nnya, áí kò pɛpɛe u m mári akópe nnya. Lē kai yé n wa Uléécaa nnañe nké ne ukécáá ní we lin nyáni nnya kuu unyíye. ⁴ Ke itunje ii nní ní we, li pise re tóké uyee né n tumme pikei wa. Kesine ye waine, úka úu yé pɛe fe uké keisi. ⁵ Kumúnjé nkú-i kam nní keté kecáá ní we, née keté kecáá metéí. ⁶ Kuu anóo nyē pimáa ní masí, uu keteni-i meta tuke úú ne sipérépi wai, uu unyíye uyē inipɛe pórii, ⁷ uu pɛe u maa re: A n ñme a ha Silowee kupòre-pò lihí. Silowee aseí re Utumɛ. Uu mesei yisi uu sí uú ha líhu. Kuú ha m pɛeme, uu pɛé n nyáni. ⁸ Upiperecò ne pɛpɛe n nyu re u pɛe wéleile, api pɛé m píseine re: Ai nkó ye pɛé tú un wéleii? ⁹ Picò api ye re: Uyee lo. Picò api re aái, menyíne kapi wene. Uricurru uu pɛe re:

Né ημαα lo. ¹⁰ Api pεε u pise re: Iye kai wa ke ipónipee íí ne nkpéni nyáni? ¹¹ Uu pi pεse re: Utisi uyē kapi ye n sée re Yeesu ye sipérépi wa, uu inípee né pórii uu pεe né maa re: “A n ηme a ha Silowee kupεre-pó lihí.” Am sí amí ha líhu, am peé n nyáni. ¹² Api u pise re: Yeí ke utisi uyē uú we? Uu pi pεse re: Am nyu.

Pifarisi ye unyíye yeé m peí nstmé ptsei

¹³ Api pεe utisi uyεe pεe mεκεε n nyínlē ne Pifarisi kémeε sí. ¹⁴ Keyáa ké ke Yeesu uu sipérépi n wa uú ne inípee u wúkule ye pεe kewénteyaa le. ¹⁵ Pifarisi póo kó pipísei u kpá re íye kai wa kuú ne nkpéni nyáni? Uu pi maa re: Sipérépi kuu inípee né pórii, am sí amí ha líhu, am pεe nkpéni n nyáni. ¹⁶ Lē nnya ke pikecεpe pinyine apí maa re: Utisi uyεe mεwai mmé n wa úu yé fe uké Uléécaa-i n leeri. Kúu nní kewénteyaa isé rintíki nnya. Picε api re: Iye ke ukópekóó uu yé fe uu mεwaisaηa mmé mεcε wai? Kei kapi pεe anóo akó akó ne rikéne. ¹⁷ Pifarisi api kó unyíye uyē pipise kpá re: Iye ke póo utisi uyεe inípee pó m pεise kecáa músu? Uu re: Antepu lo.

¹⁸ Mpá ne lē, Pisuífi piwéése apí pεe la piké kó te u pεe unyíye le kuu kó nkpéni nyáni. Api pεe upikó séi ¹⁹ api pi pise re: Nóunéηmáne uyē kani n tee re nó u marile unyíye ye mεsei nkóo? Iye kai wa kuu kó ne nkpéni nyáni? ²⁰ Upikó api pi pεse re: Tó u nyule re u kerópipi. Tó kó u marile unyíye. ²¹ Amá ári nyu lē kai n wa kuú ne nkpéni n nyáni, ári kó nyu wóo u paise. Ani u pise, úu kewá, u yé fe uu uriyu kecáa nkó símisi. ²² Pisuífi piwéése kapi wuru nnya kapi lē ma. Li we re Pisuífi piwéése ye pεe kómεinele re úye un m maa re Yeesu ke Uléécaa uu wéε, piké liute kuyómeyáhaalee-i lese. ²³ Lē nnya ke upikó apí maa re: Uu kewá, ani uricuruu pise! ²⁴ Pifarisi api kó uyē kapi m mári unyíye pipísei kpá api u maa re: A aseí símisi líké Uléécaa rinyiri ritaáse. In tóo, tó nyule ημαα re utisi uyεe ukópekóó le. ²⁵ Uu pεe pi pεse re: Un ukópekóó, né am nyu. Amá líkei lise kam nyu re ne pεe unyíye le nen kó pεe nkpéni nyáni. ²⁶ Api pεe u pise re: Yo kuu pó wa? Iye kuú ne inípee pó wúkule? ²⁷ Uu pi pεse re: Ne písímé nó masile áni kutu né ricε. Yo nnya kaní la ké kó písímé rikpá nóké kó? Néε nń ne kó lalε nóké pansε upipiretiki? ²⁸ Kei kapi alé u rikápáa api re: Póo uyē upiretiki. Amá tó ne Moisi pipiretiki le. ²⁹ Tó nyule re Uléécaa ye ne Moisi símisi. Amá ári nyu ricuruu méye ke nkó póo léeri. ³⁰ Unyíye yeé m peí uu pi maa re: Lelee píri né íí we yeε re áni nyu méye kuu léeri, uu kó pεe tíyεse inénípee íí n nyáni. ³¹ Tó nyule re Uléécaa úu ye ukópekóó ne kutu ricε, amá nkó yeε ríyu u n waiselē un umela wai kuu ye kutu ricε. ³² Kai ne n weme, ári pí kai kómaalē te unyine ye tíyεse usoi kapi m mári unyíye uu ye kó yenu. ³³ Utisi nkó unsá pεe Uléécaa kémeε n leeri, úu yé pεe fe uké linyine wa. ³⁴ Api u pεse re: Háí kapí ne pó m mári kaa akópe kémeε pólolē. Póo yé pεe nkpéni tó céési, néε yo? Api pεe kuyómeyáhaalee-i u lese.

Pifarisi rinyíye

³⁵ Yeesu uu kóm te pi utisi uyē lese. Uú ne utisi uyē sáne uu u pise re: Pó Usói Kepipi ne kefa tenelē? ³⁶ Uu Yeesu pεse re: Uyεe úye, Upíima? A né símisi ké ne kefa u tene. ³⁷ Yeesu uu u pεse re: Uyē kaa nní nyáni, uyεe nní ne pó símisi. ³⁸ Kei kuu pεe re: Ne ne kefa pó tenele, Upíima. Uu pεe Yeesu kenyale-i wúla uu ríyu u waise. ³⁹ Yeesu uu pεe re: Ne ketē kecáa kale ké ne písói túhaane, pεpεe n nyínlē piké n nyáni, pεpεe n nyáni póóké nyíinu. ⁴⁰ Pifarisi pinyine ye pεe ukekúrí wele. Kapi anóo nyē n kó, api u pise re:

Yare tó ne kò pinyíye le, née íye? ⁴¹ Yeesu uu pi pese re: Nòn pɛe pinyíye, áni yé pɛe akópe m má. Amá nò ye maa re nò nyánile nnya ke nóanékópe aa nókeneécáá we.

10

Useesé ne isán kenyárū

¹ Yeesu uu re: Asei kecáá, ké nó símisi re usoi nkó yee úu rinonoo-mē ne kusánlee-i n lompò, amá uu pɛe kuwélé féé ne lompò ye uyaa ne usoi kpáaree le. ² Amá nkó yee ne rinonoo n lompò yee useesé. ³ Tinonoo uméré yèè useesé tinonoo hánnle, isán ii umetē kom, uyē uu pɛe nípá uisan íye rinyiri séi uu ne i leepò. ⁴ Un uikó nnéí pilésepò m masí, uu pɛe ikékpeē wai. Kii nní umetē n nyu nnya, ii pɛe u n tikilē. ⁵ Ii ye píkai usoi nkó kii n nyu ritiki. Amá ketaa-pò kii ye u kaase, kii nní písáne metē n nyu nnya. ⁶ Yeesu uu kenyárū nké písoi pɛe kutu u n cólē wai, amá ápi ceri lē kuu ní la uké male.

Yeesu yee useesé sone

⁷ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Asei kecáá, ké nó símisi re née kusánlee rinonoo. ⁸ Pē nnéí pɛe ní ka apí ne né tise ye piyaa ne písoi kpáaree le, amá isán ii ne kutu pi ríco. ⁹ Née rinonoo. Uyee né mmé rintiki uu ne lompò ríyu kai yé lo. U yéè lompòle uu lééri uu kò liluke-luke m má. ¹⁰ Piyaa ne pikópe ne picaainkee nmane nnya ke uyaa uu ye ka. Amá né ne kale re isán iké nfáa yē nké ne i m pom. ¹¹ Née useesé sone. Useesé sone yèè fele uu uisɛe nkpò yósu uu kpi. ¹² Usáne kapi n kpisi un keisi uu useesé yíkíyiki, ái kò uyee useete. U ye kúkpe yenle kun weme, uu isán yá uu wuru. Kúkpe pòo pɛe isán lakasente aku yékáase. ¹³ Kai nní siwóó nmane nnya kuu keisi, uu isán kecáá nfasimé níka wai. ¹⁴ Née useesé sone. Ne inésán nyule, iyē in kò né nyu ¹⁵ yare ke Unésáa uu né n nyu néen kò Unésáa uyē nyu meco. Né fe am inésán nkpò yósu am kpi. ¹⁶ Ne kò isán icò mále yee ii kusánlee nkú-i ní we. Li pise re ké kò iyē wélaame. I yé menétē kò, ai wai kusánlee kuse ne useesé use. ¹⁷ Sáa ye né lalle re ne n̄murei re ké kpu ké pɛe kò nfáa piyéne rikpá nnya. ¹⁸ Uka uu nfáa né yósu. Née rinécúruu n̄murei re ké kpu. Ne n̄nan̄e mále nen yé kpu am kò limemáa nfáa yenu. Lē ke Unésáa uu né n forii re ké wa ye lē.

¹⁹ Nsimé mmē nnya, Pisuífi api kò Yeesu kecáá anoo akó akó n símaanke. ²⁰ Pimeyā api re: U aníri héesile, u isohò torile. Yo nnya kani kutu u cólē? ²¹ Picò api re: Un pɛe aníri n héesi, uu yé pɛe nní n símisi. Kuníri yé fe aku unyíye inipee wúkulee?

Pisuífi ye Yeesu kesi

²² Nnyíye kumúnjé-i kapi keyáa kenyine Yerusalem-i Ulééca keyò inyóonse anyá wai. ²³ Yeesu un we un Ulééca keyò-i Salomoo imele apole metene nyérei. ²⁴ Pisuífi api pɛe kekále u wai api u pise re: Ne keyo-pò kaa yé lē tó n séélē tòn táikee? In te pòo uyē ke Ulééca uu n wéé, a ró símisi kekéripi cáká-cáká. ²⁵ Yeesu uu pi pese re: Ne lē písímé nó masile ani yúlu. Mewai kamí ne Unésáa nnan̄e n wapisi ye nyísele re aseí kam símisi. ²⁶ Amá ke nò áni nní inésán nnya, áni n̄murei. ²⁷ Inésán yèè menétē konle. Né ne kò i nyule, ii ye kò né tíki. ²⁸ Nfáa teneciré kam i he, ii píkai kpine, úka uu yé kò fe uké anénipe-i i yósi. ²⁹ Unésáa yee né i ní pa ye nípá úye fele. Uka uu yé fe uké Unésáa anipe-i i yósi. ³⁰ Tò ne Sáa tó ye usoi use le.

³¹ Kei ke Pisuífi api kò apare pikpíké rikpá re piké u tapisi. ³² Yeesu uu pɛe pi maa re: Ne mewai sone meyā mee Sáa kémee n lééri nó nyísele.

Μεκεεερε μέγε nnya kaní la nóké apare né tapisi? ³³ Api u pese re: Ai mewai sone méka nnya karí la tóké apare pó tapisi tóké kpu, amá kaa Uléécaa n lámaankee nnya ye ni. Pó kesoi pipi, aa mepócíre n nyáni re pó Uléécaa le. ³⁴ Yeesu uu pi pese re: Ai nóníesé kémeε wólaalē te Uléécaa ye maa re:

Nó keyómεcaa sipipi lee? ³⁵ Tó nyule re ápi yé fe piké lē ke Nléécaasimé ritelé ari m ma tinne. Isé ritelé ye pē ke Uléécaa uú péε ne n símisi sée re keyómεcaa sipipi. ³⁶ Sáa yee né wée uu ketē kecáá né tumti. Yo nnya kam yé maa re ne Uléécaa Kepipi le ani pee re Uléécaa kam lámaankee? ³⁷ In te ái Unésáa mewai kam wai, ani kape ne kefa né tene. ³⁸ Amá in te mē kam wai, nípa nōnsá n la nóké ne kefa né tene, ani kō mē kerí ne kefa tene, ani pee kekéripi ceru re Unésáa ye kenémee wele, néen kō Unésáa kémeε we. ³⁹ Api kō n náasi piké u tí, amá uú ne pi ηmēherεε. ⁴⁰ Kei ke Yeesu uu kō yisi uu Yuriteε nkoi pitérj pele, uú ha kei ke Yohani uú pee mekee písoi míni n wóle tone. ⁴¹ Písoi kulúí pin kei ukemee sónaapo api ye re: Yohani úu mewaisaha méka wa. Amá mmē nnéi kuu utisi nkó kecáá m ma ye aseí ritikile. ⁴² Kei ke písoi meýā api péε ne Yeesu kefa tene.

11

Lasaa nkpō kecáá nsmé

¹ Utisi unyine yee péε we un pólú, api ye u séi re Lasaa. Maari ne umáa Marita kuyu Petanii-pō kuú péε we. ² Maari uyee Upíima ana tulaali kōonu uú ne unnyúpi tinne. Uuyéi Lasaa yee pee pólú. ³ Lasaa piyeyi pē keté api Yeesu kémeε tum apí ha u maa re: Upíima, usoi uyē kaa nní ní la ye pólúle. ⁴ Ke Yeesu uu nsímé mmē n kō, uu re: Ai nkpō itoi kuu pólú, amá Uléécaa uké ne ríyu n yé nnya kuu pólú. Kei kai yé kō ne Uléécaa Kepipi ríyu waise.

⁵ Yeesu ye pee Marita ne uwá Maari ne Lasaa lalē. ⁶ Kuu pikómε ní masí re Lasaa ye pólú memáá, uu kei kuú pee ní we siyáa sité ketóne kpá. ⁷ Uu pee upipiretiki maa re: Tóké Yutee ketē-mē pele. ⁸ Upipiretiki api u pese re: Ucélaa, ái kahane n nánai ke Pisuifi apí pee kei-pō la piké apare pó tapisi piké kpu. Kei kaa kō la póké pele née? ⁹ Yeesu uu pi pese re: Kai ye nní n weesi, itunje yee leemele née íi ye leeme? Uye un ne metunjetéi n sōne, úu ye rikpōu. Li we re u ye ketē nké kecáá metéi n nyánile. ¹⁰ Amá úye un kesine n sōne, u ye rikpoule re metéi áme ukeméε we nnya. ¹¹ Ke Yeesu uu lē pimáa m masí, uu kō kpá re: Urósáne Lasaa ye lonile. Ne sinle ké ha u yónje. ¹² Upipiretiki api u maa re: Upíima, in te u lonile, u yé peí. ¹³ Lasaa nkpō nsímé ke Yeesu uu lē tee. Upipiretiki pōon músu re nnōni yikíyiki nsímé kuu símisi. ¹⁴ Yeesu uu pee pi luru re: Lasaa ye kpule. ¹⁵ Nó nnya kai né láárú re ám pee likumúnjé kpe-i kei we. Li lē wale re nóké ne kefa né n tene nnya. Tóké nkpéni ukemee tómpō. ¹⁶ Kei ke Tomaa kapi rinyíri n he re Usika uu pee pipiretiki tōrō maa re: Ani mpō tóké kō ha, tó ne uyē tóké ha kesé kpu.

Yeesu yee ye nkpō-i yukuse, uyee kō nfāa

¹⁷ Ke Yeesu uu n tuipō, uu kóm te Lasaa ye nhóre kémeε siyáa sina piwai masile. ¹⁸ Petanii ye ne Yerusaleem kōlenle yarε kilometiri pitaani kumúnjé. ¹⁹ Pisuifi meýā ye pee Marita ne Maari piyáhaa kale piké piuyeyi nkpō pi riyákase. ²⁰ Ke Marita uu n kō te Yeesu ye nnyáá waime, uu yisi uu u tépei, Maari pōó kényō-i tone. ²¹ Marita uu Yeesu maa re: Upíima, pōn pee nté n we,

unéyíi úu yé pɛɛ kpu. ²² Amá ne nyule re nɔ́pá nkɔ́péni, Uléécáa yé lɛ nnéi kaa u m pise ne pó pa. ²³ Yeesu uu u maa re: Upóyíi ye nkɔ́ kémee yisine. ²⁴ Marita uu re: Ne nyule re u yé kam uu keyáa tɔ́ɔ ketúnjé ke pikɔ́kɔ́pɔ́ apí n yisine yisi. ²⁵ Yeesu uu u maa re: Néé ye pikɔ́kɔ́pɔ́ yukuse, néé kɔ́ nfáa. Usói nkó yee ne kefa né n tene ye nfáa wainé, nɔ́pá un píyee n kpu. ²⁶ Nkó yee nfáa m má un péé ne kefa né tenelɛ́ úu píkaí kɔ́pine. Pó lɛ́ nɔ́mureíi? ²⁷ Marita uu u pɛɛ re: Eee Upíima, ne ne kefa tene re pó ke Uléécáa uu wée. Póo Uléécáa Kɛpípi kee keté kecáá mékamé m má.

Yeesu ye té

²⁸ Ke Marita uu lɛ́ píimáa m masí, uu yisi uu tómpɔ́, uu ha uwá Maari séi uu u wéi-wéi re: Ucélaa ye kale, u pó séile. ²⁹ Ke Maari uu lɛ́ n kó, uu mese ne mese yisi uu Yeesu tépei. ³⁰ Yeesu úu pɛɛ kahane kuyu kpe-i n lomɔ́. Kei ke Marita uu péé ne u rinsáne cire kuú péé kɔ́ ne lɛ́ we. ³¹ Pisui fi pɛɛ pɛɛ Maari keyo-i ní we pin nkɔ́ u yáási, apí yénu re u riwakasile uu léepɔ́. Apí yisi apí u tiki. Pi pɛɛ lɛ́ músule re rikpí-i kuu sí uké ha té. ³² Ke Maari uu kei ke Yeesu uu ní we n tuipɔ́, uu uana metene lolu uu u maa re: Upíima, pɔ́n pɛɛ nté n we, unéyíi úu yé pɛɛ kpu. ³³ Ke Yeesu uu n yé te Maari ye ténile, Pisui fi pɛɛ u rintkípɔ́ pɔ́on kɔ́ téní, ai u lémesi uripɔ́ ari caai hái, ³⁴ uu pɛɛ pi pise re: Yei kani u wa? Apí u pɛɛ re: A kam a yé, Upíima. ³⁵ Yeesu uu téní. ³⁶ Pisui fi apí pɛɛ re: A tíye u pɛɛ u la kpa! ³⁷ Pikecɔ́pe pinyine pɔ́o re: Uyee unyíye inipee n wúkule úu yé pɛɛ fe uu wai usói nkó úu ye kpúu?

Yeesu ye Lasaa nfaa pɛɛmɛ

³⁸ Ai Yeesu pílémaa kɔ́pá, uripɔ́ ari caai hái uu yisi uu rikpí-i tómpɔ́. Kuparepoo kunyine ye ku kapi nnóo-i mɛpare rirífi. ³⁹ Yeesu uu pi maa re: Aní kɛpare lese. Ukpɔ́kɔ́pɔ́ uyéi, Marita uu Yeesu maa re: U nkɔ́péni pikpáhái masí, Upíima. Kuú ne n kpu, li siyáa sina piwai masile. ⁴⁰ Yeesu uu u pɛɛ re: Am pó maa re pɔ́n ne kefa n tene, pó yé te Uléécáa ye ríyu málee? ⁴¹ Kei kapi pɛɛ kɛpare wúkule, Yeesu uu keléécáa weríi uu re: Sáa, ne pó pɔ́onese re pɔ́ ne kutu né ricɔ́ nnya. ⁴² Né ne nyule re mesére kaá ne kutu né cólɛ́. Amá písoi riwúú píima ntí tee nní né n káalaɛ́ nnya kam lɛ́ ma re piké fe piké ne kefa tene re pɔ́o né tumme nnya. ⁴³ Kuu lɛ́ píimáa m masí, uu cáái ai cá re: Lasaa, a leeme! ⁴⁴ Usói uu kei nní yisi uu léeri, uana ne uanipe an sisánjáapampi pílaankelɛ́, ukeyu ken kusánjáa yáriilɛ́. Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Aní u fénnente aní u yá uké tómpɔ́.

Pisui fi piwéese ye rinóo rise wa piké Yeesu tí

⁴⁵ Pisui fi mɛyá pɛɛ Maari keyo-i n hápɔ́ apí lɛ́ ke Yeesu uu n wa yenu, apí ne kefa u tene. ⁴⁶ Amá picɔ́ pɔ́o sí, apí ha lɛ́ ke Yeesu uu n wa Pifarisi keenkée. ⁴⁷ Kei ke pɛpɛ ye Uléécáa inyóonse n wa piwéese ne Pifarisi apí pitúhaane píima cápíne apí re: Iye kari wainé? Usói nkó ye mɛwaisaŋa wapisile hái! ⁴⁸ Tɔ́n n tíye un lɛ́ n wai, písoi nnéi yé ne kefa u tene, Rom pikó apí péé weri apí Uléécáa keyo foru apí ne kuróyu péne. ⁴⁹ Pisui fi piwéese pɛ́ use kapi ye sée re Kayifu. Uyee pɛɛ kunmɛ́ kpɛ́ Uléécáa isina tú. Uyé uu pɛɛ pi maa re: Aní nka kómei! ⁵⁰ Aní yé te li ne kutəsi nó we re usói use uké nónnenéi nkɔ́ kpu, kuyu nnéi áku kape ne méwoo rinséé nnya? ⁵¹ Ai re ukémúnjé cire kuú ne lɛ́ ma. Kai nní uyee pɛɛ likumúnjé kpe-i Uléécáa usina nnya kuú ne Uléécáa rinyiri símisi re Yeesu yee Pisui fi kecáá kɔ́pine. ⁵² Ai kɔ́ Pisui fi kecáá nmané nnya kuu kɔ́pine, amá li pise re uké kpu uké ne Uléécáa sipipi see keté nnéi kecáá n yekaalɛ́ cápíne síké pansé písoi pise.

⁵³ Καί νε keyáa kē n kp̄si, Pisuifi piwéése api rinóo rise wai re piké Yeesu kpu. ⁵⁴ Lē nnya, Yeesu úu ye p̄e Pisuifi kec̄ape pinyérei rikpá piké u n nyáni. Uu p̄e yisi uu ketē kenyine kee ne kucesi kóima n kólē-mē téj, u ne upipiretiki apí ha kei-p̄o n we. Pi ye kei sée re Efirayim.

⁵⁵ Isirayeli pikó nkp̄o melós anyá ye p̄e nyahaimēle. Lē nnya ke kei pikó meyā api yisi api Yerusalem sí te piké ha inyóonse inyekii wa anyá aké kelene tu. ⁵⁶ Api Yeesu wélaankee, api p̄e Uléecaa keyo-i n we pin p̄e pim̄ec̄ap̄e cire píseine re: N-ye kani músu? Yare u yé kam née úu yé kam? ⁵⁷ P̄e ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi ye p̄e rinóo pihee masile re: Uye un ukelō n nyu, uké símisi piké fe piké u tí.

12

*Maari ye Yeesu ana kecáa tulaali kōnu
(Matiyee 26:6-13; Mariki 14:3-9)*

¹ Lin tiselē siyáa sikpuulū piké kelene nkp̄o melós anyá li, Yeesu uu yisi uu Petanii tómp̄o. Kei ke Lasaa kuú p̄e pikp̄okp̄o kémee n yukuse uu we. ² Api kusáne u wai, Marita un iluke hōnente, Lasaa p̄on p̄e iluke keluke-i Yeesu kekúri ní tū kec̄ape we. ³ Maari uu p̄e tulaali pap̄e-pap̄e ye nnéi píima m má kenúmpi kp̄si, uu Yeesu ana kecáa kōni uu p̄e unnyúpi ne Yeesu ana tinne. Tulaali kukpáhá aku keyo yipu. ⁴ Yeesu pipiretiki kec̄ape use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyōti ye ní ka uu Yeesu piláaro anipe-i wai, uu p̄e re: ⁵ Yo nnya kápi tulaali pap̄e-pap̄e nkó yáa ne nnéi píima piké siwóo píwekós he? ⁶ Ai re píwekós nfasimé kuu wai nnya kuu lē ma. U p̄e uyaa lē. Kuu nní kuwóolō m múlē nnya, u ye p̄e lē kapi kémee n waip̄o yáaile. ⁷ Yeesu uu u maa re: A unósi nkó riyá sééé! U lē wale un ne keyáa kē kapi nhóre-i né n tanine músu. ⁸ Mesére ke píwekós api yé nókenékúri n we, amá nē ám mesére nókenékúri wene.

Pi rinóo rise wa re piké Lasaa kpu

⁹ Pisuifi kulú ye p̄e kō te Yeesu ye Petanii-i we. Api sí kulú, ái uyē ḡmane nnya, amá piké kō ne Lasaa kuu pikp̄okp̄o kémee n yukuse n yé nnya. ¹⁰ P̄e ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése api símisi aí tone re piké kō Lasaa p̄s kō kpu ¹¹ re Pisuifi meyā ye p̄e pi yálenle pin uyē nnya Yeesu ne kefa tene.

*Yeesu ye Yerusalem kuyu loni
(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40)*

¹² Kai kóso n weesi, p̄soi kulú píima p̄e nkp̄o melós anyá pinyáni n háp̄o, api kóm te Yeesu ye Yerusalem-i sōnep̄o. ¹³ Api pinnéi at̄epai k̄pasi apí síka apí ne u tépei, pin cáai re:

Osanna! Ani uyee n sōnti ne Upíima rinyiri ritaáse. Uyee Isirayeli pikó uyōpi. ¹⁴ Yeesu uu keminaap̄ipi kenyine yenu, uu kekecáa tone yare kai n wólaalē te:

¹⁵ Ns̄ Siyōo kuyu pikó,
iwame íi kape nó wa.

Ani ripái, nōunéyōpi ye nní keminaayaha kep̄ipi kecáa tū un ne weme. ¹⁶ Upipiretiki apí p̄e lelee n wai aseí kō kelene. Amá ke Uléecaa uu Yeesu ríyu n waise kapi p̄e léise re lē ke p̄soi apí nní u n wa kái p̄e meke-me ukecáa wólaalē.

17 Pɛ nnéi pɛɛ pɛɛ Yeesu kekúrí ní we kumúnjé kpɛ-i kuú pɛɛ Lasaa nhóre-i n sée uu lésɛri uu kɔ pikpɔkpɔ kémɛɛ u yukuse, api lɛ kapi n yé písoi kɛɛnkɛɛ. 18 Lɛ nnya kɛ písoi riwúú ari pitépei u ha. Písoi yɛ pɛɛ kónlɛ rɛ u mɛwaisanja mɛ wale. 19 Pifarisi api pɛɛ símaane rɛ: Nɔ nyáni rɛ méwóo kani wai. Písoi nnéi pɛɛ nní u tikilɛ.

Pikireki pinyine ye la piké Yeesu yɛ

20 Pikireki pinyine pɔ ne kɔ pɛɛ anyá kumúnjé kpɛ-i pɛpɛɛ Yerusalem ní ha piké ha Uléécaa yáási kɛcɔpɛ wɛlɛ. 21 Api Kalilee ketɛ-pɔ Petisayita ukɔ Filipu kekúrí nyɔsɔpɔ api u maa rɛ: Urɔsáa, tɔ pɛé la rɛ táké Yeesu yɛ. 22 Filipu uu sí uú ha lɛ Antiree símisi, pikɛtɛ api ha nɛ Yeesu símisi. 23 Yeesu uu pi pɛɛ rɛ: Li nkpéni itunɛ tulɛ rɛ Usoi Kɛpipi keké ríyu yɛ. 24 Asei kɛcáa, kɛ nɔ símisi rɛ tilukɛpipi tinsá n loó tiké kpu, timɛcɛrɛ kari yɛ n we. Amá tin n kpu, ti yɛ apipi kulúú marilɛ. 25 Nkó yɛɛ unfaa ní la yé kam uu n fómni. Amá nkó yɛɛ úu ketɛ nté unfaa n kpísi uké waise linyine, uu n fómnine, amá nfáa tenɛciré kuu yénune. 26 Uye un n la uké pikɛi né wa, uké né n tikilɛ. Kei kam ní we kɛ unékeikó pɔɔ kɔ sónti uké n we. Uye un pikɛi né n wai, Saa yé ríyu u waise.

Yeesu ye unkpɔ nstmé símisi

27 Lɛ memáá, Yeesu uu pɛɛ rɛ: Tinépɔɔ yɛ nkpéni caailɛnle. Né nkpéni rɛ íye? Te Saa, kapɛ tíyɛ kɛ ntóosi itunɛ nnyí kémɛɛ lomɔɔ néɛ? Lɛ nnya kam kɔ pɛé ka. 28 Saa, a ripónyíri ritaáse! Kei kɛ metɛ menyine amɛ keyómɛcaa-pɔ leemɛ amɛ rɛ: Nɛ pítaáse ri masile, né kɔ pítaáse rikpáne. 29 Písoi pɛɛ kei n cápɛnɛlɛ api lɛ kom api rɛ: Ikónɛ yɛɛ ñmurei. Picɔ api rɛ: Uléécaatume unyine yɛɛ nɛ u símisi! 30 Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Ai né nnya kɛ metɛ mmé amɛ léemɛ, amá nɔ nnya yɛ ni. 31 Nkpéni kɛ itunɛ ii tu rɛ piké nɛ ketɛ nké písoi túhaane. Nkpéni kɛ itunɛ ii tu rɛ piké ketɛ uyɔɔpi lakase. 32 Amá kumúnjé kpɛ-i kapi keléécaa né n síkane, né né tíyɛɛ písoi nnéi api kenémɛɛ weri. 33 Nkpɔ mmɛ kuu n sónti uké ní kpu nsímé kuu lɛ pi símisi. 34 Písoi pɛɛ n cápɛnɛlɛ api u pɛɛ rɛ: Tɔ irósé ritelɛ-i kéenlɛ rɛ mɛsɛrɛ kɛ uyɛ kɛ Uléécaa uu n wɛɛ uu yé nfáa m má. Yo nnya kɛ pɔɔ pɛɛ rɛ: Li pise rɛ piké Usoi Kɛpipi keléécaa risíka? Wóo pɛɛ nkpéni Usoi Kɛpipi kɛ? 35 Yeesu uu pi pɛɛ rɛ: Metéi yɛ kɔ nɛ nɔkɛnɛcɔpɛ wɛlɛ. Amá ámɛ pɛɛ nánɛine. Ani nkpéni kɛ metéi amɛ nní ní we n sɔne, kuɛmaha áku kapɛ nɛ nɔ rinkáikai nnya. Nkó yɛɛ kuɛmaha-i n sɔne úu nyu méyɛ kuu sí. 36 Lɛ nnya, kani nkpéni nní metéi m má, ani nɛ kefa mɛ tenɛ nɔké nɛ m panse metéi sipipi nnya.

Kɛ Yeesu uu lɛ pimáa ní masí, uu tómpɔ uú nɛ ketaa pi wai uú ha pɛsu.

Pisuifi ápi Yeesu nɛ kefa tenɛ

37 Mpá kuu mɛwaisanja kulúú pikeyu-i n wapisi, ápi ñmurei piké nɛ kefa u tenɛ. 38 Lɛ kɛ antepu Esayi uú pɛɛ mɛkɛɛ m ma kai lɛ wa rɛ: Upíima, wóo ntósimé kari n símisi ñmurei? Uye kɛ Upíima uu unnaɛ kuú nɛ n keisi nyíse? 39 Lɛlɛ n tíyɛɛ kápi yé nɛ n fe piké nɛ kefa n tenɛ yɛɛ lɛ kɛ Esayi uu kɔ m maa rɛ: 40 Uléécaa yɛ pi nyiinsele rɛ ápi kapɛ nɛ n nyáni nnya. U pimesɔhɔ yariilɛ rɛ ápi kapɛ nɛ líka aseɛ n kɔ nnya. Insa lɛ, pi yé ukeméé ha uu pi pɔise.

41 Kɛ Esayi uu Upíima meyɔɔpi n yé nnya kuu fe uu lɛ male.

42 Mpá nɛ lɛ, Pisuifi piwééɛ kɛcɔpɛ, meyá yɛ pɛé nɛ kefa Yeesu tenɛle. Amá Pifarisi nnya, ápi yɛ pɛɛ písoi kɛcɔpɛ lɛ ma rɛ pi yé kuyómeyáhaalee-i pi

lakase nnya. ⁴³ Pi peé lalé písoi piké ye ríyu pi waise ai tósu ke Uléécaá uu yé ríyu pi n waise.

Yeesu ye unsmé ne ketahai rikéne

⁴⁴ Lē memáá, Yeesu uu peé cáái re: Nkó yee ne kefa né n tene úu ne né ḡmane kefa tene. Asei kecáá, uyee né n tumme kuu kō ne kefa tene. ⁴⁵ Nkó yee né n nyáni ye uyee né n tumme nyánile. ⁴⁶ Né ne metéi le. Ne ketē kecáá kale re uyee ne kefa né n tene úu kape kuḡmaha-i n we. ⁴⁷ Uye un nnésímé n kō unsá n tintiki, ái née ne u túhaanene. Am ketē kecáá ka re ké ne písoi túhaane, amá ne ka re ké piriyu lo. ⁴⁸ Nkó yee né ní ye, úu kō nnésímé pakarelē ye utúhaane mále. Nsímé mmē kam nní n símisi mee ha ne keyáa tōwō ketúnjé u túhaanene. ⁴⁹ Ai kenémúnjé cire kam ne símisi. Amá, Sáa yee né n tumme yee uricuruu lē kam yé n símisi ne lē kecáá kam yé n céési né forii. ⁵⁰ Ne kō nyu re lē kuu n forii yèè nfáa teneciré hele. Lē nnya, ne ye lē kam n símisi símisile yare ke Unésáa uu né ní forii.

13

Yeesu ye upipiretiki ana heere

¹ Lin ne weesine piké ne nkpō meló anyá li, Yeesu un nyu re uitunje ye tule re uké ketē nké kecáá yisi uké Usáa-i pele, uu peé upísoi peé ketē kecáá ní we un pi la, meyansei píla kpá ne kētō-pō. ² Kai nnyóó n wa, u ne upipiretiki pin tū pin iluke le. Kuníri pōon Simōo Isikariyōoti uḡmánē Yutasi kefa-i piwai masí re uké u tí uké upilaarō pa. ³ Yeesu ricuruu ye peé nyule re Sáa Uléécaá kémee kuu léeri, ukemeé kuu kō pele, un kō nyu re Sáa Uléécaá ye nípa yo uanipe-i wale. ⁴ Uu peé keluke-i yisi uu ukutukanka cícaá mahani uu kúpōpōú kpísi uu kehale-i té ⁵ uu peé limemáá kucári maa kunyine-i míni súníni, uu upipiretiki ana piheere loni, uu kō ne kúpōpōú kuu kehale-i rinté pitinnente loni. ⁶ Uu Simōo Piyee tulu, uyē uu u maa re: Pó Upíima, ái pōo yé pee meníne né ána heere! ⁷ Yeesu uu peé u pese re: Aa lē kam nní n wai aseí kómei kelene. Amá pō kam aa kepire kom. ⁸ Piyee uu u maa re: Ai we kpáráa re pōké né ána heere. Yeesu uu u pese re: Nensá kō pō n heere, tó ne mpó ári yé fe tóké linyine ripéne. ⁹ Kei ke Simōo Piyee uu peé u maa re: In lee ní, ái ána ḡmane kaa yé né heere, Upíima, ne anípe ne ríyu kaa yé ne ripéne! ¹⁰ Usoi nkó yee piwóle ní masí úu ye kō n wéési uké piwóle rikpá. [Insa ána kuu yé heere.] U uipiḡne nnéi wólele uu funi. Nó ne piwóle masile ani funi, amá ái peé nónnéni. ¹¹ Yeesu ye peé uyee pílaarō anípe-i u n waine pinyuwe máálenle. Lē nnya kuú maa re: Amá ái peé nónnéni kani wóle ani funi.

¹² Kuu upipiretiki ana piheere ní masí uu kō ukutukanka cícaá pitane pese, uu keluke-i ketóne pele, uu pi pise re: Nō lē kam nní nó n wa aseí konle nníi? ¹³ Nō né sélei re Ucélaa ne Upíima. Nō alari mále. Ne mesei lē le. ¹⁴ Néee nní Nónupíima ne Nónucélaa. Néee ána nó n heere, li pise re nōké ye kō nómenécōpecire ána heerentene. ¹⁵ Ne lē nó nyísele nōké ye kō ne n wapaane yare kam nó n wa meco nnya. ¹⁶ Asei kecáá, ké nó símisi re ukeikó úu ye ukeisaa n fe. Utume úka úu ye uyee u n tū n fe. ¹⁷ Nō nkpeni lē nnéi nyule. Nō kpere likecáá sone, nó nkḡniḡne yē. ¹⁸ Ai nónnéni kam ne máne. Ne pē kam n wéee nyule. Amá li pise re lelee Nléécaasimé ritelé-i n wólaalē liké wa. Lelee re:

Tó ne uyē tōo ricáripí rise-i iluke n le ye ne né panse. ¹⁹ Ne nkpeni nsímé nmú nó símisile nké kelene kam. Nn píyei n ka, ani peé ḡmurei re

née nḡpá píyei uwee. ²⁰ Asei kecáá, ké nó símisi re uyee unétume ní yósi ye né yósilé. Uyee kó né ní yósi ye uyee né n tumme yósilé.

*Yeesu ye símisi re Yutasi yé piláarɔ anipe-i u wa
(Matiyee 26:20-25; Mariki 14:17-21; Luki 22:21-23)*

²¹ Ke Yeesu uu anóo nyē pimáa ní masí, uripɔɔ ari caai uu re: Asei kecáá, ké nó símisi re nókenécɔpe unyine yé pinélaarɔ anipe-i né wa. ²² Kei ke upipiretikí api pɛe síyu-i pinyáneine ló pin píseine re úye kuú ne máne? ²³ Likumúnjé kpe-i, Yeesu pipiretikí keɔpe use kuú pɛe meýá ní la un ukecáá finu. ²⁴ Simɔɔ Piyee uu ukuwéé-mē páipɔ uu u píse re úye kuú ne máne. ²⁵ Kei ke uyē uu pɛe Yeesu kecáá finɔɔ uu u píse re: Upíima, úye kaá ne máne? ²⁶ Yeesu uu u pɛse re: Né kekpónópi iyéhe rita. Uyē kam ke ní pane, uyee lo. Uu pɛe kekpónópi iyéhe ta uu Simɔɔ Isikariyɔti unmáné Yutasi ke pa. ²⁷ Ke Yutasi uu kekpónópi kē lē ní yósi, Setani uu u loni. Yeesu uu pɛe u maa re: A ha mekeē lē kaa mewai m má wa. ²⁸ Pē nnéi pɛe keluke ke-i ní we keɔpe úka úu kó yo nnya kuu lē u ma. ²⁹ Yutasi yee pɛe pikuwóólɔ múílē. Lē nnya ke piméyá api musí re Yeesu ye u písele re uké ha lē kai anyá kémeē pi m píse lo. Píco pɔɔ músu re née u u maa re uké linyine kpísi uké píwekɔɔ pa. ³⁰ Yutasi uu kekpónópi kpísi uu mese ne mese leepɔ. Likumúnjé kpe-i, lin kesine wa.

Isé fale kecáá nstímé

³¹ Ke Yutasi uu piléepɔ ní masí, Yeesu uu re: Li nkpéni Usoi Kepipi ríyu waise, ai kó kē nnya Uléécaá pɔ kó ríyu waise. ³² Lin uyē nnya Uléécaá ríyu n waise, Uléécaá ricuruu yé kó uyē ríyu waise. Ai kó náhaine uké ne lē n wa. ³³ Sinépipi, nkáripí kam kó nókenémee pitóne kpáne. Nó kam ani né wéési. Yare kam Pisuífi pimáa ní masí re: Ani yé fe nóké kei kam n sí ha, limɛɔɔ kam kó nkpéni nḡ maane. ³⁴ Isé fale kam nó pálē te: Ani n lakaane. Nóké kó n lakaane yare ke née nó ní la meco. ³⁵ Nón n lakaane ke nḡpá úye uu yé yé te nɔ pinépiretikí le.

Yeesu ye símisi re Piyee yé u kési re úu u nyu

³⁶ Simɔɔ Piyee uu pɛe u píse re: Yei kaa sí, Upíima? Yeesu uu u pɛse re: Áa yé nkpáni fe póké kei kam n sí ha, amá pó kam aa kepire né tíkipɔ. ³⁷ Kei ke Piyee uu kó u píse re: Yo nnya kám yé fe ké nkpéni pó ritiki, Upíima? Te in nkɔɔ ye mu, né mpókɔɔ kpu! ³⁸ Yeesu uu u pɛse re: In te nkɔɔ ye mu, pó nnékpɔ kpu, née yo? Asei kecáá, ké pó símisi re icá iké kelene n kooi, pó kési metaani re áa né nyu.

14

Yeesu yee ncee kapi ye ne Saa Uléécaá-i ní ha

¹ Yeesu uu kó upipiretikí pimáa kpá re: Nórínépɔɔ ári kape n caailē. Ani Uléécaá ne kefa tene ani kó né ne kefa tene. ² Sitóne ye Unésáa keyɔ-i kulúí wele. Ne sinle ké ha ketóne nó nyóonse. Insa pɛe lē, am yé pɛe nó símisi re ne sinle ké ha ketóne nó nyóonse. ³ Nen n ha ketóne pinyóonse nó m masí, ne pɛerilē ké nó kpísi ké ne ripéne, nóóké kó ne kei kam ní we n nnya. ⁴ Nɔ kó kei kam n sí ncee nyule. ⁵ Tomaa uu pɛe u maa re: Upíima, ári nyu kei kaa n sí, íye kari yé wa toké ne lincee n nyu? ⁶ Yeesu uu u pɛse re: Née ncee, née nsímései, née nfáa. Uka úu we yee yé Saa Uléécaá-i ní ha kái né kuú ne

ritiki. ⁷ N̄n p̄e né n nyu, n̄ p̄e k̄o Unésáa n nyu. Káí ne n̄eni n k̄p̄isi, n̄o u nyule ani k̄o u ȳenu.

⁸ Filipu p̄o p̄e re: Up̄iima, p̄o k̄p̄ere S̄aa r̄o nyíse, l̄e ne r̄o piye. ⁹ Yeesu uu u maa re: Filipu, háí ái n̄eni-me ke t̄o ne nn̄ó arí we, áa k̄o p̄e né nyuu? Nk̄o ȳe né n ȳe ye Unésáa ȳenle. Iye kai wa kaa p̄e ne maa re k̄e S̄aa n̄o nyíse? ¹⁰ Áa ne kefa t̄ene re t̄o ne Unésáa ye p̄enelenle, n̄en ukem̄e we uȳe un k̄o ken̄em̄e we n̄ee yo? Nsím̄e mmú kam nn̄i k̄o n s̄imisi r̄n ken̄em̄e léeri. Amá S̄aa ȳe ken̄em̄e n̄ we ȳe um̄ewai wai. ¹¹ Ani ne kefa t̄ene re ne Unésáa k̄em̄e wele, Unésáa p̄o n̄ k̄o ken̄em̄e we. Mpá n̄ansá ne l̄e kefa n t̄enene, ani ne l̄e kam n wai n̄nya kefa né t̄ene. ¹² Asei kecáá, k̄e n̄o s̄imisi re nk̄o ȳe ne kefa né n t̄ene p̄ó né k̄o men̄ewai mēo wa. Ticuruu u ȳe men̄ék̄o met̄on̄j̄e-t̄on̄j̄e wa re Unésáa k̄em̄e kam t̄osu n̄nya. ¹³ L̄e nn̄éi kani ȳe ne rin̄ényiri m̄ pise, ne li waine S̄aa uk̄e ne Kepipi n̄nya r̄iyu ȳe. ¹⁴ N̄n ye yo mpuri ne rin̄ényiri m̄ pise, né n̄o li pa.

Tin̄o meyekei re Ulécaá ȳe Nf̄aas̄one pame

¹⁵ Yeesu uu k̄o pimáa pi k̄pá re: N̄n né n la, n̄o ye in̄esé ritiki. ¹⁶ Né né p̄e S̄aa we re uk̄e Ucome n̄o pa uk̄e mes̄ere n̄oken̄em̄e n we. ¹⁷ Uȳe nn̄i nsím̄esei Nf̄aas̄one. Ket̄e nk̄e p̄isoi ápi ȳe fe pik̄e n ȳos̄i. Api n nyáni, ápi k̄o n nyu. Amá n̄o né n nyule re n n̄oken̄ékúri we. N̄o ne mm̄e né rip̄ene n̄i ne n̄oken̄em̄e n we n̄nya. ¹⁸ Am n̄omen̄éc̄ire yáne yare sik̄um̄ampipi. Ne n̄oken̄em̄e p̄eerile. ¹⁹ Li tise nk̄aripi, ket̄e nk̄e p̄isoi ápi ȳe p̄e piȳene né rik̄pá. Amá n̄o né né ȳe te ne nf̄aa mále n̄nya. N̄o ne k̄o s̄ontile n̄ok̄e nf̄aa m̄ má n̄nya. ²⁰ Likeyaa k̄e kani ȳe c̄eri re t̄o ne Unésáa ye p̄enelenle, n̄en ukem̄e we, n̄on̄ ken̄em̄e we, néen k̄o n̄oken̄em̄e we.

²¹ Nk̄o ȳe in̄esé m̄ múl̄l̄e un i tikil̄e ȳe né la. Unésáa ȳe k̄o uȳe né n la n la. Né né k̄o u n la am k̄o men̄éc̄ire u nyíse. ²² Yuuti, ái Yutasi Isikariȳōoti, uu u maa re: Up̄iima, iye kaa ȳe mep̄óc̄ire r̄o nyíse áa ȳe p̄e ket̄e nk̄e p̄isoi mep̄óc̄ire nyíse? ²³ Yeesu uu u p̄ese re: Uye un né n la, u ȳe nn̄esím̄e rimúlú. Unésáa ȳe u n la. T̄o ne Unésáa ari ukekúri s̄i, arí ha ukem̄e n we. ²⁴ Nk̄o ȳe úu né n la úu ye nn̄esím̄e rimúlú. Nsím̄e mmú kam nn̄i n̄o n s̄imisi r̄n k̄o p̄e ken̄em̄e léeri, amá S̄aa ȳe né n tumme k̄em̄e le. ²⁵ Kum̄on̄j̄e nk̄u-i ke t̄o ne nn̄ó ari nk̄p̄eni nn̄i n̄ we k̄em̄e kam l̄e n̄o s̄imisi. ²⁶ N̄oun̄ec̄ome ȳe nn̄i Nf̄aas̄one ke S̄aa Ulécaá uú ne rin̄ényiri m̄ pámene. M̄me mēe n̄pá yo n̄o céésine nn̄ k̄o l̄e nn̄éi kam n̄o n s̄imisi n̄o léise. ²⁷ Ne nk̄p̄eni nk̄iñ̄iñ̄e ne n̄o riyá. Nn̄ék̄iñ̄iñ̄e kam n̄o n he. Ai s̄isoipipi mehe mēo kam n̄o he. N̄orin̄ép̄ōo arí kape caai, iwame ii kape k̄o n̄o n we. ²⁸ Yare kam n̄o m̄ maa re: Né n̄o riyá am̄ ha k̄o n̄oken̄em̄e p̄eri. N̄n né n la, kam nn̄i Unésáa k̄em̄e n s̄i, li ȳe p̄e n̄o n láárúle re ne ukem̄e s̄i n̄nya. Unésáa ye né fele. ²⁹ Ne nsím̄e mmú nn̄éi n̄o s̄imisile nk̄e kelene kam te nn̄ piyei n ka, n̄ok̄e ne kefa n tene n̄nya. ³⁰ Am nk̄p̄eni ne meyá pisím̄e n̄o k̄p̄ane. Ket̄e nk̄e uȳōopi ye wemele. Úu r̄inan̄je r̄ika ken̄ecáá má. ³¹ Amá ket̄e nk̄e p̄isoi pik̄e ne n c̄eri re ne S̄aa l̄ale n̄nya kam ye l̄e kuu ye né m̄ ma wa. Ani nt̄e yisi tok̄e nc̄ee k̄p̄isi.

15

Yeesu ȳe fiinyi kulé

¹ Yeesu uu pimáa pi k̄pá re: Né ne fiinyi kulé riyík̄i le, Unésáa ȳe kuute. ² U ye n̄pá nl̄ese n̄-ye mēe ken̄ecáá n t̄oraal̄e r̄n ye p̄e mári rik̄ele uu k̄o iȳe m̄ máru héru, ii p̄e meyá pimáre k̄pá. ³ Ic̄elaa n̄nyí kam nn̄i n̄o m̄ pa ye

pihére nó masile ani pɛɛ nkpáni cáká-cáká. ⁴ Tóké m pénéle nɔn kenémɛɛ we yare ke née nɔkenémɛɛ ní we mɛcɔ. Nlése nnsá ne kulée n toraalé, rín ye fe nké mmecire n we ní ne apipi maru. Limɛcɔ ke nɔ́ ani yé fe nóké linyine yoriye nɔnsá ne né m pénéle. ⁵ Néɛ kulée riyíkí, nɔ́ ilése. Nkó yɛɛ ne né m pénéle un ne we yare ke née ukemɛɛ ní we mɛcɔ yɛɛ ye linyine yoriye. Insá nɛ́, ani yé fe nóké apipi toresi. ⁶ Uye unsá ne né m pénéle uké ne n we, pi ye ketahai-mɛmpɔ u fɔmpɔle yare nlése, uu kóosi api pɛɛ ilése kóima iyé cápine api nna sé íí tore. ⁷ Nɔn ne né m pénéle nɔn ne kenémɛɛ n we, nnésímé nn kɔ nɔkenémɛɛ n we, ani ye lé kani ní la pise, pi yé nó li pa. ⁸ Nɔn apipi meyá n toresi, nɔ lé nyísele re nɔ pinépiretiki le. Unésáa uu pɛɛ ríyu yenu. ⁹ Ne nó lalɛ yare ke Sáa uu né ní la mɛcɔ. Ani ríla mmé kémɛɛ n we. ¹⁰ Nɔn inésé m múlilɛ, nnéla kémɛɛ kani lé we yare kam Unésáa isé rimmúlú am pɛɛ unla kémɛɛ n we mɛcɔ.

¹¹ Ne lé nó símisile nóké ne menécɔ mpóɔnare m má, nɔnnémpóɔnare nké kɔ n we ne nkɛtɔ-pɔ nnya. ¹² Isé iyé kam nó mí pálɛ yɛɛ re: Ani n lakaane yare kam nó ní la mɛcɔ. ¹³ Leleɛ n fe ke usoi uu ye ne n nyíse re u ríla píima mále yɛɛ re: Usoi uké unfaa cire kpisi uké upisane riyu kecáa hé. ¹⁴ Nɔn ye lé kam nó m pise n wa, nɔ pinésáne le. ¹⁵ Am nkpéni piséi nó kpáne re pikeikó. Ukeikó úu ye n nyu lé ke ukeisaa uu n wai. Lé nnéi ke Unésáa uu né n nyíse kam nó céesi. Lé nnya kam nó sée re pinésáne. ¹⁶ Ai nɔ́ né wée, née nó wée am nó tum te ani n nje ani ha pikei wa liké yóriye nípa píyei-pɔ. Lé kémɛɛ, Unésáa yé pɛɛ lé nnéi kani yé ne rinényiri u m pise nó pa. ¹⁷ Lé nnya, lé kam nó m pise yɛɛ re ani n lakaane.

Ketē nké pikó ye Yeesu ne upipiretiki ipuri yulu

¹⁸ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ketē nké pikó pin nɔ́inépuri n yulu, ani ceri re inépurɛ kapi mɛfoi yé kelene. ¹⁹ Nɔn pɛɛ ketē nké pikó, pi yé pɛɛ nɔ́inépuri n la re nɔ pipikó nnya. Amá káni nní ketē nké pikó, am kɔ nó wée, nó ne pɛ́ ani pɛɛ líka pénéle nnya, ápi pɛɛ nɔ́inépurɛ la. ²⁰ Ani rinɔ́ tɛ kam nó mí ma léise re: “Ukeikó úu ye ukeisaa n fe. Pin né n wéékuselɛ, ani n nyu re pi kɔ nɔ́ wéékusene, pin ye nnésímé rimmúlú, pi yé kɔ nɔ́ nkó rimúlú.” ²¹ Amá nɛ́ nnya kapi lé nnéi nó waine, kápi nní uyɛɛ né n tumme n nyu nnya. ²² Nensá pɛɛ n ka, nensá pɛɛ kɔ pi n símisi, ápi yé pɛɛ akópe m má. Api nkpéni níka má piké ne piakópe yarii. ²³ Nkó yɛɛ inépurɛ n yulu ye kɔ Unésáa ipuri yulule. ²⁴ Nensá pɛɛ pikecɔpe mɛwai n wapisɛi ke úka mpuri úu n wailɛ, ápi yé pɛɛ akópe m má. Amá pi nkpéni me yɛnle api kɔ pɛɛ tó ne Unésáa ipuri yulu. ²⁵ Leleɛ piisɛ kémɛɛ n wólaalɛ liké ne n wa nnya kai lé wai. Leleɛ re: Méwoo kapi inépurɛ yulu.

²⁶ Ucome yɛɛ n sɔ́nti yɛɛ nní nsímései Nfaasɔne kam ne Sáa rinyiri nɔ́kenémɛɛ n tumtine. Sáa kémɛɛ kuu léeri uké kenécáa aseéra lese. ²⁷ Nɔ́ né kenécáa aseéra lese re tó ne nnó tóo hái kékoraane-me we nnya.

16

¹ Ne lé nó símisile re ani kape ne Ulééca ncee kémɛɛ ní loó nnya. ² Pi yé kam api ayómeyáhaalee kémɛɛ nó lákase. Ticuruu li kumúnjé kunyine-i sɔ́nti ke usoi uu yé un nó n kpu, uu m músu re Ulééca kuu lé inyóɔnse wai. ³ Kápi píkaí Unésáa née nɛ́ n nyu nnya kapi lé waine. ⁴ Ne lé nó símisile re lin n ka lin lé n wai, nóké ne n léise re ne nó símisi nnya. Tó ne nnó tóo pɛɛ we nnya kám hái kékoraane-me nó símisi.

Nfaasone pikei

⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Uyee né n tumme kémeε kam nkpéni nní tósu, nó úka úu kɔ né pise ne re: Méye kaa sí? ⁶ Kam lē nó n símisi nnya ke nɔanépɔɔ aa lē meyá caai. ⁷ Mpá ne lē, né nsímései nó símisi: Nen n tɔmpɔ, li yé nó rilaa ai tósu. Li we re nensá n tɔmpɔ, ucome úu pee nókeneémeε sónti. Amá nen n tɔmpɔ, né nó u tumme. ⁸ Un píyei n ka, u yé ketē nké písoi akópe pi nyíse. U yé kɔ lē kapi ye n sée re aseí ne lē ke Uléécaá uu yé ne usoi n túhaane pi símisi. ⁹ Piakópe ye nnyé re ápi ne kefa né tenelē. ¹⁰ Asei nyee re Unésáa-i kam sí, áni kɔ piyéne né kpáne. ¹¹ U yé lē ke Uléécaá uu ye ne usoi n túhaane pi símisi. Lelée re u ne ketē nké uyɔɔpi pitúhaane masile.

¹² Ne nsímé meyá mále ké nó símisi. Amá nkemee pikome yé nkpéni ne nó pɔlesi. ¹³ Nsímései Nfaasone mmē nn píyei n ka, n yé tíyese ani nsímései nnéi kóm. Ai nnaŋe cire knn ne símisine, amá lē nnéi knn n kɔ knn nó símisine, nn kɔ lelée masí kepire n waine nó símisi. ¹⁴ N sóntile nké ríyu né waise. Li we re mmē kam n símisi knn sónti nké nó ritéŋse. ¹⁵ Lē nnéi ke Unésáa uu m má ye linékó le. Lē nnya kamí maa re mmē kam n símisi ke nsímései Nfaasone mmē nn sónti nké nó ritéŋse.

Mpɔɔcaai yé kam nn pansε mpɔɔnare

¹⁶ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Li tise nkáripí, áni yé kɔ piyéne né rikpá, ai kɔ nkáripí kpáse, ani kɔ piyéne né kpá. ¹⁷ Kei ke upipiretiki kecɔpe pinyine api pee pipíseine lɔ te: Nsímé mmú kuu nní ní símisi aseí re íye? U re: Li tise nkáripí, áni yé kɔ piyéne né rikpá, ai kɔ nkáripí kpáse, ani kɔ pee piyéne né kpá. Li we re Unésáa-i kam sí. ¹⁸ Lē kuu nní ní maa re “li tise nkáripí” aseí re íye? Ari nyu lē kuu n símisi. ¹⁹ Yeesu un nyu re pi lalé piké nsímé u pise, uu pee pi maa re: Nɔ nómenécɔpecire píseine re ne maa re “li tise nkáripí, áni yé kɔ piyéne né rikpá, ai kɔ nkáripí kpáse, ani kɔ pee piyéne né kpá, née yo?” ²⁰ Asei kecáá, ké nó símisi re nó kam ani ye téní nɔanépɔɔ aa kɔ caai, amá ketē nké pikó pin nkíŋniŋe kémeε we. Nó kam ani mpɔɔcaai kémeε n we, amá nónnépɔɔcaai yé kam nn pansε mpɔɔnare. ²¹ Unósi yèè un kémare-i n we, uripɔɔ yèè n caailenle re itunje ye tu re uké íwe píima li nnya. Amá un pimáre m masí, uu uiwe palei. Li ye u n láarúle re u kewá mari nnya. ²² Limεcɔ ke nó apɔɔ aa kɔ nkpéni caailē. Amá ne sónti ké kɔ piyéne nó rikpá, nɔanékíŋ aké pee níŋesi, úka úu yé kɔ fe uké mpɔɔnare mmē nó lesε.

²³ Ani likeyaa kē níka pipise kɔ né kpáne. Asei kecáá, ké nó símisi re Sáa yé lē nnéi kani yé rinényíri ne u n we nó pa. ²⁴ Háí ne neni-me áni kahane rinényíri ne linyine n we. Lē nnya, ani ye we uké nó he nónnépɔɔnare nké n we ne nketo-pɔ.

Yeesu ye ketē kecáá nínaŋe nnéi feriyε

²⁵ Yeesu uu kɔ upipiretiki pimáa kpá re: Sinyárū kamí ne nsímé nnéi nó símisi. Kumújé kunyine yé kam ám yé pee lē nó n símisi, amá am ye pee Sáa kecáá nsímé nó símisi kpáii. ²⁶ Nó ha likeyaa kē tinényíri ne linyine Sáa we. Am maa re né nó nnya u risuúluse. ²⁷ Kani né ní la nnya, Sáa ricuruu ye kɔ nó lalé, ani kɔ ne kefa tene re Uléécaá kémeε kam léeri nnya. ²⁸ Sáa kémeε kam léeri kamí ne ketē kecáá ka. Ne nkpéni lē ketē nté yisile ké Sáa kémeε pele. ²⁹ Kei ke upipiretiki api pee u maa re: Pɔ nkpéni ró símisile lin kpáiiilē, áa nkpéni ne sinyárū tó símisi. ³⁰ Tɔ nkpéni cérile re pɔ nípa yo nyule, ái nkpáni we piké nnyine pó pise. Lē nnya karí ne kefa tene re

Uléécaá kémee kaa léeri. ³¹ Yeesu uu pi pese re: Nò nkpéni ne kefa tenele, née yo? ³² Kumúnjé kunyine yé kam, ticuruu ku pikáme masile, kani yé mekó mekó rinkpíi ani menécíre yá. Amá ám menécíre we, Sáa ye kenékúrí wela. ³³ Ne lē nnéi nó símisile re ani ne tó ne nnó kupéneco kémee nkíññe-i n we nnya. Nò sóntile naké ketē nké kecáá íwe píima ne m pansente, amá ani n kahari, ne ketē kecáá rínanje nnéi piferiye masile.

17

Yeesu ye upipiretiki kecáá keyóme yáasi

¹ Ke Yeesu uu lē písímé m masí, uu pēe keléécaamē weríi uu re: Itunje ye tule, Sáa. A Kepópipi ríyu waise, kē keké kò pò tíyu waise. ² Pò sisoipipi nnéi kecáá rínanje ke hele re keké pē nnéi kaa keanipe-i n wa nfáa teneciré he. ³ Nfáa teneciré mee piké pò céri re mepócíre pòo Uléécaá sei, piké kò Yeesu Kirisi kaa n tumme ceri. ⁴ Ne ketē kecáá ríyu pò waisele am kò pikéi kaa né ní forii wai. ⁵ Lē nnya Sáa, a nkpéni kepóyu-i ríyu tē kam pēe kepómee m má aa kelené ketē nké wai né waise. ⁶ Ne tíyesele písoi pē kaa ketē kecáá n lése aa anénipe-i wai api pò céru. Pòo pēe pí te, aa pi kpísi aa anénipe-i wai pin mpósímé múlī. ⁷ Pi nkpéni cérile re kepómee ke lē nnéi kaa né ní pa aí léeri. ⁸ Nsímé mmē kaa né ní pa kam pi símisi api ñmurei api kò meyíkíyiki céru re kepóméé kam léeri, api kò ne kefa tene re pòo né tumme.

⁹ Pē kecáá kam pò yáasi. Ai ketē nké pikó kecáá kam yáasi, amá pē kaa anénipe-i n wa kecáá kam pò yáasi re pòo pē te nnya. ¹⁰ Pòo lē nnéi kam m má te. Née kò lē nnéi ke pòo m má te. Lelēe kò nyiselē te pò pikemee ríyu né waisele. ¹¹ Am kò nkpéni ketē kecáá we, amá pē ne kò ne kekecáá wela. Kepóméé ke née tósu. Sáa Uléécaá, Uléécaá yee úu akópe m má, a pi rimúlú piké rinóo rise m má yare ke tó ne mpó ari m má meco. ¹² Ke tó ne pē arí pēe ní we, tipónyíri kam pēe ne pē kaa né rimmúise kecáá pailē. Ne pēe pikécáá ripaille nsone, piuka úu pò, insá uyē kai n waimē re uké pò yare kai Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē meciré. ¹³ Ncée-i kam nní lē we nen kepómee tósu. Kumúnjé nkú-i kam nní ketē kecáá ní we kelené nnya kam lē pi símisi re mpóonare kam m má nké pi wa ne nketo-pò. ¹⁴ Né ne mpósímé pi céesile ketē nté pikó api piipuri yulu re ápi ketē nté pikó, yare ke né ám kò ketē nté ukó nnya. ¹⁵ Am pò welu re a ketē nké kecáá pi yukuse, amá ne pò welu re a pikécáá ripái ukpááree Setani úu kape pi rica. ¹⁶ Api ketē nté pikó, yare ke né ám kò ketē nté ukó meco. ¹⁷ A nsímései kpísi áa ne pi pansese pipókó ne kété-pò. Mpósímé mee ase. ¹⁸ Yare kaa ketē nté písoi kémee né n tū meco ke née kò ketē nté písoi kémee pi tū. ¹⁹ Ne pē nnya menécíre kpísile am pò pa re nsímései nké tíyese pē póké kò pimécíre kpísi piké pansese pipókó.

²⁰ Ai kò pē ñmanē nnya kam pò welu, amá pē kapi n sónti piké nsímé rin-yóo piké ne kefa né tene nnya kam pò welu. ²¹ Ne pò welu re a tíyese piké rinóo rise wa. Yare ke pò Sáa, aa kenémee ní we néen kò kepómee we, pē piké kò m pénelē pin ne keróméé we ketē nté pikó piké ne n céri re pòo né tumme nnya. ²² Meyóopi mē kaa né ní he kam pi he piké ne rinóo rise m má yare ke tó ne mpó ari m má meco. ²³ Ne ne pi pénelenle nen ne pikeméé we, pón kò ne né pénelē pón ne kenéméé we. Lē kéméé kapi yé fe api rinóo rise m má ne kété-pò, ketē nté písoi api kò ne ceru re pòo né tumme, pón kò pi la yare kaa né ní la meco. ²⁴ Sáa, ne la re pē kaa né rimmúise piké ha kei kam ní wene

n we, piké ne meýóopi mē kaa né n he n yé nnya. Póo né me he re pō né lalē aa kelene ketē wai nnya. ²⁵ Sáa aseí ute, ketē nké pikó ápi pō nyu. Amá né ne pō nyule, mpí pōo kō ceru re pōo né tumme. ²⁶ Ne tíyesele api ripónyiri ceru, nen kō we nen wai re piké picére ti rikpá, ríla mmē kaa né n la nké ne pikeméé n we ké kō ne pi m pénélē nen ne pikeméé we nnya.

18

Yeesu metine

(*Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53*)

¹ Ke Yeesu uu lē pisímé ní masí, u ne upipiretiki api yisi api Seturōo kefanāa metérj-mē sí api ha keléecare kenýine kee kei ní we kémee lompo. ² Yutasi yee Yeesu n yáa ye kei nyule. Yeesu ne upipiretiki yèè pee kei meséere cápínēle. ³ Kei ke Yutasi uu yisi uu pisóoca kpisi uu kō Uléecaa keyo piméré ke pepeye ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api n tumpo ne péne, pin iyúipuke ne sífiráa ne itópilū muleilē. ⁴ Yeesu ye pee lelee u n waine pinyuwe máalenle, uu péé ne nyósopo uu pi pise re: Uye kani wéési? ⁵ Api u pese re: Nasareti ukó Yeesu. Uu pee pi pese re: Néé lo! Yutasi yee u n yáa ye pee kei wela lin ne lē wai. ⁶ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pee pi ní maa re: Néé lo, pi ipírē píré ne sónēle api ha ne lólu. ⁷ Yeesu uu kō pipise pi kpá re: Uye kani wéési? Api re: Nasareti ukó Yeesu. ⁸ Yeesu uu pee pi pese re: Nté ne nó maa re néé lo. In te né kani mesei wéési, ani picō riyá piké tómpo. ⁹ Lē kuú pee mekee ní ma liké ne n wa nnya kuu lē ma. U péé maa re: Pē kaa né rimmuíse, úka úu ne né pō. ¹⁰ Simōo Piyee ye pee ritéhe caacaa múllenle. Uu ri mahani uu Uléecaa usina ukeikó use kutu luke-luke semí. Pi ye ukeikó uyē sée re Malikuusi. ¹¹ Kei ke Yeesu uu pee Piyee maa re: A ripótéhe kukai kémee pesepo. Iwe iyē ke Unésáa uu wa re ké lí. Am kape pee i lí, néé iye?

Pi Yeesu ne Ana kémee ha

¹² Pisóoca pē ne piukpeenwai ne Pisuifi piméré api pee Yeesu tini api paasi ¹³ apí ne Ana keyo u sí kelene. Ana ye pee Kayifu yee kumúnjé kpe-i isína n tū ulóhó le. ¹⁴ Kayifu yee pee Pisuifi piwéése mesohō rikpá re: Li kutōsi we re usoi use uké kuyu nnéi nkpo kpu.

Piyee ye kesi re uu Yeesu upiretiki

(*Matiyee 26:69-70; Mariki 14:66-68; Luki 22:55-57*)

¹⁵ Pi pee lē ne Yeesu tósule, Simōo Piyee ne uupiretikico unýine pin Yeesu tikilē. Usína ye pee upiretiki uco uyē nyule. Lē nnya kuu fe u ne Yeesu api kucō usína keyo-i lompo. ¹⁶ Amá ketahai ke Piyee pōo nyere uu ne ripoo kō. Kei ke uupiretikico uyē ke usína uu nní ní nyu uu pee léeme uu ne unósikeikó uyee ripoo-i m mé símisi uu pee Piyee tampō. ¹⁷ Unósi uyē uu pee Piyee pise re: Nté pō ne kō utisi uyē upiretiki le? Piyee uu re: Aaí, ám utisi uyē upiretiki. ¹⁸ Nnyiyē ye pee likumúnjé kpe-i wela. Pikeikó ne piméré api pee nkalena wai api kekále wai pin pee wéni. Piyee pōo kō pikeméé hapō uu n tū un nna wéni.

Usína ye Yeesu nsmé píseise

(*Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Luki 22:66-71*)

¹⁹ Usína uu Yeesu upipiretiki ne uicélaa kecáa píseise. ²⁰ Yeesu uu u pese re: Mpá uye keyu-i kam símisi am kō meséere Pisuifi ayomeyáhaalee-i ne Uléecaa keyo-i ke Pisuifi nnéi api ye n cápine céesi. Am ketume ríka meýaa ma. ²¹ Yo nnya kaa pee né píseise? Pepee n kō nen símisi kaa yé pise re yo

κεκάα kam pi símisi. Pē ne nyule n̄s̄one lē ke née m̄ ma. ²² Ke piméré pē use uu lē n kō, uu Yeosu kepepe tōlu uu u pise re: Lē kaa yé pee us̄ina rinōo p̄seē? ²³ Yeosu uu p̄ee u maa re: In te ám n̄s̄one símisi, a né símisi kei kam m p̄unne. Amá in te ne n̄s̄one símisile, yo nnya kaa p̄ee né pi? ²⁴ Ana uu p̄ee u kp̄isi un lē pahaalē uú ne us̄ina Kayifu u papō.

*Piyee ye kō pikēhe rikpá re uu Yeosu nyu
(Matiyee 26:71-75; Mariki 14:69-71; Luki 22:58-62)*

²⁵ Simōo Piyee ye p̄ee likum̄h̄e kpe-i wele un nna w̄eni. Api u pise re: Nté p̄ó ne kō utisi uyē upiretiki lē? Uu k̄esu uu re: Aaí, ám utisi uyē upiretiki. ²⁶ Us̄ina uk̄eikó use ye p̄ee utisi uyē ke Piyee uu kutu rin̄sem̄ umareco le. Uu p̄ee Piyee pise re: Ai nó ne uyē kam aléé kecare-pō yēē? ²⁷ Piyee uu kō Yeosu pikēhe kpá. Mese ne mese, icá ii kooi.

*Pi Pilati kémee ne Yeosu tuhaane
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Luki 23:1-5)*

²⁸ Api mmare mare Kayifu keyō-i Yeosu kp̄isi apí ne riyōōpipoo sí. Amá Pisuiifi piw̄éese apí p̄ee lom̄pō re ái kape mékperinkpe pi waise, apí yé p̄ee fe piké nkpō melóo anyá li nnya. ²⁹ Lē nnya ke Pilati uu léepō uu pi leepō, uu pi pise re: N-ye kani ne usoi nkó túhaane? ³⁰ Api u p̄ese re: Usoi nkó unsá p̄ee m̄ewai kópe n wai, ári yé p̄ee apónipe-i u wa. ³¹ Kei ke Pilati uu p̄ee pi maa re: In lē, ani u kp̄isi aní ne n̄rinécúruu u túhaane yare kai n̄n̄nésé kémee m pise. Pisuiifi apí u p̄ese re: Ari ncée má také unyine kpu.

³² Tinóo tē ke Yeosu uú p̄ee m̄ ma uú ne nkpō mm̄ē kuu n kpine kecáa símisi kai lē titiki. ³³ Pilati uu riyōōpipoo-i lom̄pō uu Yeosu pise re: Pōo Pisuiifi Uyōōpii? ³⁴ Yeosu uu re: Pōo ripóóúruu lē pise née unyine yee nnésimé pō símisi? ³⁵ Pilati uu re: Pō nyu re né ne Usuiifi leē? Mp̄ōpuri pikó ne pep̄ee ye Uléecaa inyōōnse n wa piw̄éese p̄ee anénipe-i pō wa. Yo kaa mp̄íi wa? ³⁶ Yeosu uu re: Kenéyōōpitē áke ketē nté kekó. Nen p̄ee ketē nté iyōōpi n le, pinékeikó yé p̄ee kenécáa atōpi wa re apí kape Pisuiifi anipe-i né wa nnya. Amá inéyōōpi lí nkpáni ketē nté ikó. ³⁷ Kei ke Pilati uu p̄ee u pise re: Lē nnya, pō uyōōpi leē? Yeosu uu re: Lē kaa nní ma. Ne uyōōpi le. Pi né m̄arile am ketē kecáa weri re ké nsímesei kecáa símisi. Nkó yee nsímesei m má yèè kutu né ricole. ³⁸ Pilati uu u pise re: Yo kapi ye sée re nsímesei?

Ke Pilati uu lē Yeosu pipise m̄ masí, uu yisi uu piléepō kpá uu Pisuiifi leepō, uu pi maa re: Né ám yē yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu. ³⁹ Amá li n̄kenémee inyékii le re ké ye n̄pá nkpō melóo anyá áye kémee ukpaniikó use unyine akpanii tō. Nō la re ké Pisuiifi Uyōōpi akpanii nó tō? ⁴⁰ Api p̄ee picáái kpá re: Aaí, ái uyē, a Parapasi akpanii ró tō. Parapasi ye p̄ee kō usoi kpááree le.

19

¹ Kei ke Pilati uu p̄ee nc̄ee he re piké Yeosu t̄i piké iséí u súúkee. ² Pisóoca apí inípe ne riyōōpik̄on yóóni apí u kipise, apí kō kukp̄elenku w̄éé nyaii kp̄isi apí u tani. ³ Api p̄ee uk̄ekúrí nyōōpō apí ye p̄ee re: Tō pō yáasi, Pisuiifi uyōōpi! Apí ne sipese u tōlu.

⁴ Pilati uu kō piléepō kpá, uu p̄isoi p̄ee n cápinelē maa re: Uyee nkó kam̄ ne ketahai nó léeme n̄ké c̄eri re ám yē yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu. ⁵ Yeosu uu p̄ee léepō un tiyōōpik̄on kapí ne inípe n yóó kipilē un kō kukp̄elenku w̄éé nyaii tanaalē. Pilati uu p̄ee pi maa re: Usoi uyee nkó! ⁶ Ke

pepee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne piméré api u n yé api cáái re: A kunapéékóó kecáá u karií! A kunapéékóó kecáá u karií! Kei ke Pilati uu pee pi maa re: Ani nórínécúruu u kpísi aní ha karií. Né am yé yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu. ⁷ Pisuiifi api u pese re: Tó isé inyine mále yee m pise re uké kpu re u umecire waise Ulééca Kεpipi nnya. ⁸ Ke Pilati uu anóo nyé n kó, iwame ii meyá pilone u kpá. ⁹ Uu riyóopipoo-i lompo uu Yeosu pise re: Pó yei ukó le? Amá Yeosu úu rinóo u yósi. ¹⁰ Pilati uu pee u maa re: Aa la póké rinóo né yósi, néé yo? Aa nyu re né fe am tíyese api pó yá néé am tíyese api kunapéékóó kecáá pó karií? ¹¹ Yeosu uu pee u pese re: Aa rínanje ríka kenécáá má, insá mmē ke Ulééca uu pó ní pa re a kenécáá m má. Lē nnya ke uyee apónipe-i né ní wa akópe aa apókó fe. ¹² Kaí ne kumúnjé kpe-i n kpísi, Pilati uu pee n wéési uké Yeosu riyápo. Amá Pisuiifi api sicááila loni re: Pón u rin-yápo, áa pee Róm uyóopi usane! Usoi nkó yee umecire n nyáni re uyóopi ye Róm uyóopi ulaaro le. ¹³ Ke Pilati uu anóo nyé n kó, uú ne Yeosu ketahai leepo, uu pee ha kei kapi ye n sée re aséhéwéepi keló riyóopitú kecáá tone. Pi ye keló kē Mé-epiree kémee sée re Kapata. ¹⁴ Liké ne n weesi piké nkpo meló anyá n li, itunje kecíre kumúnjé kaí pee lē we. Pilati uu Pisuiifi maa re: Nónunýóopi ye nkó! ¹⁵ Amá api pee sicááila loni re: A kpu! A kpu! A kunapéékóó kecáá u karií! Pilati uu pi pise re: Ké nónunýóopi kunapéékóó kecáá karií? Pepee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése api u pese re: Róm uyóopi memáá, ári uyóopi úka ucó má. ¹⁶ Uu pee Yeosu kpísi uu pianipe-i wai re piké ha u karií.

Pi Yeosu kunapéékóó kecáá karií

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43)

Api pee Yeosu kpísi apí ne tómpo. ¹⁷ Yeosu uu uricuruu kunapéékóó kpē kecáá kapi u n kariíne cóni uú ne kuyu-i léepo, uú ne keló kē kapi ye n sée re Kúyu Kojoo sí. Pi ye kei ne Mé-epiree sée re Kólikota. ¹⁸ Kei kapi u ne pisoí pité pinyine anapéékóó kecáá karií, ucó uilúké ise, ucó íco, Yeosu kunapéékóó áku pee kecópe n we. ¹⁹ Pilati uu kó tíyese api kekprénkpélépi kecáá wólu api kunapéékóó kecáá karií. Pi kekécáá wói re: Nasareti ukó Yeosu, Pisuiifi uyóopi. ²⁰ Pisuiifi meyā api iwósi iyē keeni, kaí ne kei kuyu n kólē nnya. Mé-epiree ne Mélatee ne Mékireki kapi ne wói. ²¹ Pisuiifi pepee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése api Pilati maa re: Pi wói re Pisuiifi Uyóopi, amá a wói re u maa re: Ne Pisuiifi Uyóopi le. ²² Pilati uu pi pese re: Lē kam n wói kam wói.

²³ Ke pisóoca api Yeosu kunapéékóó kecáá pikarií ní masí, api uilū kpísi api hóone api afiri ana wai, nípa usóoca úye uu rifiri rise kpísi. Api kó ukukpelenku wéé nyaii kpee áku nnyelaa m má kpísi. Mesame kapi ku yóó kecáá ne metene-po. ²⁴ Api pee pimecópecire n tee re: Ari kape ku ricéeri. Amá toké panjai arí ne yenu uyee yé ku n kpísi. Li lē wale liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē kecáá rintiki nnya. Li wólaalē te:

Pi inélū hōone api panjai apí ne uyee yé kunékpélenku wéé nyaii n kpísi yenu. Lē ke pisóoca api n wa ye lē. ²⁵ Kunapéékóó kpē kecáá ke Yeosu uú pee n kariilē kekúrí ke úni ne úni uwā ne Kulopaasi unósi Maari ne Makitala kuyu ukó Maari apí pee nyenu. ²⁶ Yeosu uu úni yenu, uupiretiki uyé kuú pee ní la pónn úni kekúrí nyenu. Yeosu uu úni maa re: Unósi, upónmáne ye neni nkó. ²⁷ Uu kó uupiretiki uyé maa re: Upóni ye neni nkó. Kaí ne kei n kpísi, uyé uu pee Yeosu uni kpísi uu ukéyo-i yekei.

*Yeesu nkpo**(Matiyee 27:45-56; Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49)*

²⁸ Ke Yeesu uu n yé te u lē nnéi kuu piwai ní ka piwai masile, uu re: Nniré ye né wele. Liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē kecáá rintíki nnya kuu lē ma. ²⁹ Kulū kunyine ye pē kei kekúri ne píta nyepé-nyepé meyipé yisunule. Pisóóca api kuyúí kpē kapi ye n sée re isóópi kekápí kpísi, api sínéé sinyine píta nyepé-nyepé pē fe api kekecáá tuhu apí ne Yeesu nnóó kuwéé-mē sí. ³⁰ Yeesu uu píta nyepé-nyepé pē sóómú uu pēe re: Mpa yo ye piwai masile. Kuu lē ní ma, uu pēe kpará, nfáa nn tene.

Usóóca use ye Yeesu ilúké ne kupáj luri

³¹ Likeweesi kee kewénteயaa ketúné. Kewénteயaa kē ne kó pēe keyáa píima le. Sisoikópe ási kape ne kewénteயaa kē ketúné kunapéékóó kecáá ní kóbilē nnya, api Pilati pise re uké tíyese piké apái si selesi api pēe si súisente. ³² Pisóóca api pēé hapó api písoi pité pē ne Yeesu kapi kesé u karií ufoí apái selu, api kó ulírū akó selu. ³³ Api Yeesu-i tuiṗó. Kapi n yé te u pikṗó masile nnya, ápi pēe apái u sei. ³⁴ Amá pisóóca pē use uu ilúké-i kupáj u tuhu uu luru, mese ne mese, ménye ne míni ame léeri. ³⁵ Uyee mewai mē n yé ye maa re aseí ye nyē. Lē kuu ní ma ye kó aseí le. Uyee nyule re aseí kuu símisi. U símisile re nóké kó ne kefa tene. ³⁶ Li lē wale liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē tintíki nnya. Lēlee re: Api ukukáhó kúka selune. ³⁷ Li kó rikeló kecó-i wólaalē te: Pi yé kam api ye uyē kapi ilúké n luri kuwéé-mē n nyáni.

*Yeesu mekulaa**(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56)*

³⁸ Lē memáá, Arimatee kuyu ukó kapi ye n sée re Yosefi uu Pilati ncée welu re uké Yeesu kpísi uké ha kulesi. Pilati uu ηmurei. Pisuiṗi iwame ye pēe Yosefi uyē wele, úu pēe lē nnya nyíselē te u Yeesu upiretiki le. Uyee ha uu Yeesu kpísi uu ne tómpó. ³⁹ Nikotem ye kesine kenýine Yeesu kémee ní ha, póó kó tulaaliye pē kapi ye n sée re miiri ne aloweesi mecóhóne sikiloo aféetaani kumúné ne hapó. ⁴⁰ Piketé api Yeesu kpísi api sisánáápampi pílesi, api tulaaliye pē u fom yare kapi ye pēe Pisuiṗi inyekii kémee usoi n kúlesi mecó. ⁴¹ Kei kapi Yeesu kunapéékóó kecáá n karií kekúri ke keléécare kenýine aké pēé we. Nhóre fale nnyine kémee kápi úka n wailē ye pēe keléécare ke-i wele. ⁴² Likeweesi kee Pisuiṗi kewénteயaa. Nhóre nn kó ne kei kolē. Api lē nnya kei Yeesu waipó.

20*Nhóre ye meηmane we**(Matiyee 28:1-8; Mariki 16:1-8; Luki 24:1-12)*

¹ Kewénteயaa ukóso, Makitala kuyu ukó Maari uu kemaresine yisi, lin hiihiilē uu nhóre-i sí, uu yenu re pi ripare kapi nhóre riinfi lesele. ² Uu itóó wai uú ne Simóó Piyee ne uupiretikicó uyē ke Yeesu uú pēe meýá ní la leepó, uu pi maa re: Pi Upíima nhóre kémee lésele, ári nyu yei kapi u wa. ³ Kei ke Piyee ne uupiretikicó uyē api yisi api nhóre-i sí. ⁴ Api piketé itóó wai, amá ucó uyē uu Piyee faau uú ha nhóre-i mefoí tulu. ⁵ Uú fo uu lóólúpó, uu sisánáápampi yenu sin keteni-i laanu, amá úu pēe lomṗó. ⁶ Simóó Piyee ye u n tíkilē póó kó tuiṗó. Uyē uu nhóre-i lomṗó uu sisánáápampi sē keteni-i yénu. ⁷ Uu kó kusánjáá kpē kápí pēe Yeesu ríyu m paasi yenu kun pílaalē kun kumecire keló iyaa yisunu, sisánáápampi ási kei we. ⁸ Kei ke uupiretiki ucó

uyee pee mefoi nhore-i n tuiɔ pɔɔ kɔ lompɔ, uu yenu uu pee ne kefa tene. ⁹ Asei kecáá, hái ne kumúnjé kpe-i, api pee kahane lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalé asei n kɔ te li pise re Yeesu uké pikpɔkɔ kémee yisi. ¹⁰ Lē memáá, pipiretiki pē keté api yisi apí kulu.

Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyise
(Matiyee 28:9-10; Mariki 16:9-11)

¹¹ Maari pɔɔ pee ketahai-pɔ nhore kekúri tone uú n tēni. Kuu lē ní we un tēni, uú fo uu nhore kémee lóólúpɔ. ¹² Uu piléécaatumē pité pinyine yenu pin ilū tomé tanaalē pin ne kei kapí pee Yeesu n finse tū, ucɔ ríyu-mē, ucɔ ána-mē. ¹³ Api u pise re: Yo nnya kaa tēni, unósi? Uu pi pese re: Pi Unépiima kpísile apí ne tómpɔ, ám pee nyu yei kapi u wa. ¹⁴ Kuu lē mí ma, uu pee kepire-mē weríi uu Yeesu yenu un nyenu, úu kɔ ceri re uyee lo. ¹⁵ Kei ke Yeesu uu pee u pise re: Yo nnya kaa tēni, unósi? Uye kaa wéési? Uu pee músu re uyee keléecare kecáá mí paílē lo. Lē nnya kuu u pese re: Urósáa, in te pɔɔ u kpísi áa ne tómpɔ, a né símisi kei kaa u n wa ké ha u kpísi. ¹⁶ Kei ke Yeesu uu pee u sée re: Maari! Uu pee ukuwéé-mē pansɔpɔ uú ne Mé-epiree u pese re: Rapuni. Liasei re Ucélaa. ¹⁷ Yeesu uu u maa re: Kapé né rica, ám kahane Unésáa kémee rintáá. Amá a ha pinémáreɔɔ símisi re Unésáa yee kɔ nní Nónésáa ne Unéléécaá un kɔ Nónéléécaá kémee kaní taálē. ¹⁸ Kei ke Makitala kuyu ukó Maari uu pee ha pipiretiki símisi re u Upiima yenle. Uu pee lē ke Upiima uu u n símisi pi símisi.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyise
(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49)

¹⁹ Kewénteyaa ké ukóso, Yeesu pipiretiki pin nnyóɔ mmē kéyɔ kenyine-i cápínelē. Pisuiɔ iwame ye pee pi wele. Api lē nnya hánaankee api pee kémee n we. Kei ke Yeesu uu pee pikɛɔpe leeme uu pi maa re: Nónékín aké n niñú! ²⁰ Kuu lē pi mí ma, uu pee uanipe ne uilúké pi nyíse. Upipiretiki rikinj ari níñesi re pi Upiima yē nnya. ²¹ Kei ke Yeesu uu kɔ pimáa pi rikpá re: Nónékín aké n niñú! Yare ke Unésáa uu né n tumme meɔ ke née kɔ nótum. ²² Kuu lē pimáa mí masí, uu pikɛcáá fúupɔ uu re: Ani Nfáasone yási. ²³ Nɔn ye piye akópe n sárei, Uléécaá yé kɔ piakópe pi sárei. Nɔn ye re áni pinyine akópe sáreine, Uléécaá páa kɔ piakópe pi sáreine.

Yeesu ne Tomaa kecáá nkó

²⁴ Tomaa kapi ye n sée re Usika ye Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē keɔpe use le. Úyē úu pee kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pikemeé n hápɔ we. ²⁵ Upipiretikicɔ api pee u maa re: Tɔ Upiima yenle. Uu pi pese re: Nensá ihíme apole uanipe-i n yē ke kenípepi tahampɔ, ké kɔ kunénipe ne uilúké rica, ám yé ηmurei. ²⁶ Siyáa sipaha memáá, pipiretiki pē apí kɔ kéyɔ-i n cápínelē kesé ne Tomaa. Pin kɔ ne hánaankee, Yeesu uu kɔ pikɛɔpe piléeme kpá uu nyere, uu pi maa re: Nónékín aké n niñú! ²⁷ Uu pee Tomaa maa re: A kepónípepi nté tahampɔ aa anénípe paí, aa kɔ kupónípe ne inélúké ca. A lē pitírē tíye áa ne nkpeni kefa tene. ²⁸ Kei ke Tomaa uu pee u pese re: Unépiima ne Unéléécaá! ²⁹ Yeesu uu u maa re: Kaa né ní yé nnya kaá ne kefa né tene. Pɛpee apí né ní yé, pin kɔ pee ne kefa né tenelē pee pínarekome.

Lē nnya kapi ritelé ntí ní wóí

³⁰ Yeesu ye kɔ upipiretiki inípe-i mewaisaŋa meyā ncɔpuri wapisile mee áme ritelé ntí-i n wólaalē. ³¹ Pi lelee nní rikemeé ní we wóile re nóké ne n

ημυρει ρε Yeesu κε Uléεcαα uu n wée nnya. Uyεε κω Uléεcαα Κεπιπι. Nων ne κεφα u n τενε, νό urinyiri nnya nfάa yē.

21

Yeesu ye umεcιre upipiretiki piseei nytse

¹ Lē memάά, Yeesu uu pεε ketumε Tiperiyaati kupiyε ritime umεcιre upipiretiki nyise. Lē kuu umεcιre pi n nyise ye nni: ² Simω Piyεε ne Tomaa kapi ye n sée ρε Usika ne Natanayεeli yeε Kalilee keteni-i Kanaa-pω n we ne Sepetee pinmáne ne upipiretiki pité picω ye pεε cάpinelenle. ³ Simω Piyεε uu pi maa ρε: Ikpintomé kam picόpii tósu. Api u pεse ρε: Tό né κω pó ritiki ari kesé sí. Kei kapi yisi apí ha kúninoi loni apí tómpω. Amá apí kesine kē líka tí. ⁴ Kai piweesi n kóraane, Yeesu un kei kupiyε ritime we, amá upipiretiki apí pεε céri ρε Yeesu lo. ⁵ Kei kuu pεε pi pise ρε: Nō ikpintomé yé ani cόpii, sinéwá? Api ρε: Eehei! ⁶ Uu pi maa ρε: Ani kúninoi kuluke-luke-mempω kunyεή fō, νό linyine tí. Api mesei kunyεή fom api ikpintomé tini ai ku yipu pémi, apí fe ricuruu piké míni-i ku ponne ke ikpintomé ii kulúii ní we nnya. ⁷ Kei ke upiretiki uyē ke Yeesu uú pεε ní la uu pεε Piyεε maa ρε: Asé Upiima lo! Ke Simω Piyεε uu lē n kō te Upiima lo, uu uilú kuú pεε m mahá un pεε meηmane ikpintomé cόpii pitane pεse uú ne míni-i kprúupo. ⁸ Pi pεε ketē kóima ne ketaa wele yare apáha píle kumúné. Upipiretikicō api léeri, api pεε kunyεή ne ikpintomé meyipe pasai api lésepo. ⁹ Kapi kúninoi kémeε ní suí, api kupiyε ritime nkalena leepō, ikpintomé ne akpónō an nkecáá lálē. ¹⁰ Yeesu uu pi maa ρε: Ani ikpintomé iyē kani n cόpii kémeε ne inyine kam. ¹¹ Simω Piyεε uu kúninoi kémeε lompō uú ha kunyεή ne ikpintomé maamaa meyipe súiseri, íi lelu píle ne kuwóō ne itaani. Amá nípá ne imesá mē, kunyεή áku riceéri. ¹² Yeesu uu pεε pi séi uu ρε: Ani kam ani lí. Uupiretiki úka úu κω pεε kaha uké u pise ρε: Pōō wóō? Pi pεε nyule ρε Upiima lo. ¹³ Yeesu uú ne pi κō, uu kukpónō kpísi uu pi hōone, uu κō ikpintomé pi hōone. ¹⁴ Ke Yeesu uú ne pikpōkpō kémeε n yisi, metáánū ye mē kuu lē umεcιre upipiretiki nyise.

Yeesu ne Piyεε kecáá nkó

¹⁵ Kapi piluke ní masí, Yeesu uu pεε Simω Piyεε pise ρε: Yonaasi ηηmáne Simω, pō né la ai tósu lē ke picō mpí api né ní laa? Uu ρε: Eεε, Upiima, tipócúruu ye nyule ρε ne pó lalē. Yeesu uu pεε u maa ρε: In lē, a inésánηpi kecáá nšone m pailē. ¹⁶ Uu κō melírū pipise u kpá ρε: Yonaasi ηηmáne Simω, pō né laa? Piyεε uu u pεse ρε: Eεε, Upiima, tipócúruu ye nyule ρε ne pó lalē. Yeesu uu u maa ρε: In lē, a inésán ηšone n séni. ¹⁷ Uu κō metáánū pipise u kpá ρε: Yonaasi ηηmáne Simω, pō né laa? Simω Piyεε ripōō ari caai ρε metáánū ye mmé kuu lē u pise ρε “pó né laa” nnya. Uu pεε u pεse ρε: Pō nípá yo nyule, Upiima, pō κō nyule ρε ne pó lalē. Yeesu uu pεε u maa ρε: In lē, a inésán kecáá nšone m pailē. ¹⁸ Asei kecáá, ké pó símisi ρε kaá pεε ηηmáne ní we, pó ye pεε ripócúruu kupótampála rité aa kei kaa ní la sí. Amá pōn n kpurunu, pó pεε anípe risíka, úcō uu pó ku paasi uú ne kei káa ní lane pó sí. ¹⁹ U lē male uké ne nyise lē ke Piyεε uu n kpine liké ne Uléεcαa ríyu n waise. Kuu lē pisímé u ní masí, uu pεε u maa ρε: A né ritiki.

Yeesu ne uupiretiki uyē kuú pεε ní la

²⁰ Piyεε uu kepire ημεελú uu upiretiki uyē ke Yeesu uú pεε ní la ye nu un pi tikipólē. Uyεε pεε iluke keluke-i Yeesu kecáá n finepō uu u pise ρε: Upiima,

wóo piláarɔ anipe kέmee pó waine? ²¹ Ke Piyee uu lē u n yé, uu Yeesu pise re: Nkó ní, Upíima, yo ke uyē uú ne kέtɔ kopune? ²² Yeesu uu u peɛe re: Nen n la re uké n we kέ ha ne peeme, ai yei ne pó yenu? Póoké né ritiki. ²³ Lē nnya, nsímé nn piyómeyáhaa kέmee kóónú re upiretiki uyē úu kpine. Ai kó re Yeesu ye u maa re úu kpine, amá u peɛe re: Nen n la re uké n we kέ ha ne peeme, ai yei ne pó yenu? ²⁴ Upiretiki uyē ticurru ye aseéra lese uu nsímé mmē wɔlu. Tɔ kɔ nyule re lē kuu n yé uú male ye nsímései le.

Tinó tɔrɔ

²⁵ Yeesu ye kɔ mewai meyã meɔ wapisile. Pin peɛ mennéi n wɔlune mese mese, ám musí re átelé nyē nnéi kapi yé n wɔi yé ketē nké nnéi kecáá kewai yē.

Uléecaa Pitumε Mewai

Leléε ritelé ntí kέmεε ní we

Luki yεε Uléecaa Pitumε Mewai ritelé wói. Nsímé Kεcire ritelé ke Luki uu n wói menáη ye me. Lē ke Yeesu uu rinóo pitumε n he re piké ne Nsímé Kεcire rikóónú, Uléecaa icápine iké ne rimpéré kuu ritiki uú ne Uléecaa Pitumε Mewai ritelé wólu.

Yerusalem kuyu-i ke Nfáasone nn Pantekooti anyá ketúné Uléecaa icápine pikó kecáá súime. Kē ke Uléecaa icápine ii kóri.

Kái ne ríyu 13 kέmεε n kpísi, Luki ye nyísele lē ke Póoli uu pεpεε ápi Uléecaa m pakarelē ayu kέmεε nsímé kεcire ne ní ha. Póoli ye pεε mekeε Kirisi pikó wéékuselenle. Yeosu Kirisi yεε Póoli séε re uké pansε uupiretiki (9). Uléecaa icápine yεε Sirii ketē kecáá Antiyóosi kuyu-i ní we yεε u wéε re u ne upisencó pinyine piké ha ketaa-pó Yeosu nsímé kεcire riyóó.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Nfáasone mekame ne Uléecaa icápine foí mekaríi Yerusalem kέmεε (1:1-8:3).
2. Nsímé Kεcire meyóó kuyu nnéi kέmεε ne Yutee ne Samarii-pó (8:4-12:15).
3. Nléecaasimé piyóó nsē ke Uléecaa utumε Póoli uu n sόne hái ne ketē ketá-pó (13:1-28:31).

Nfáasone ke Yeosu uú ne upitumε m mé

¹ Unésáne Teofili, ne ritelé foí kέmεε pó símisile lē nnéi ke Yeosu uu piwai ne picélaa n kóraane ² hái ne keyáa kē kai keyómεcaa-mē u n kpíipó. Uké kelene riíntáá, u upitumε kuu n wéε uicélaa pale ne Nfáasone nnaηε. ³ U umεkpó-máá méwee mpehē mpehē kέmεε umεcire pi nyísele piké céri re u nfáa mále. Siyáa afεena kuu pi rikpáfume uu Uléecaa iyóopi nsímé pi símisi. ⁴ Keyáa kenyine kapi kesē we ne Yeosu, uu pεε isé nnyí pi pa re: Ani kapε yisi náké Yerusalem ne ketaa wa, amá ani lisone lē kani n kó nen símisi re Sáa Uléecaa ye ne nó mé kutu ricó. ⁵ Míni ηmane ke Yohani uu nó wóle. Amá li tise nkáripí, Uléecaa uké ne Nfáasone nó wóle.

Yeesu ye keyómεcaa ritaá

⁶ Pεpεε pεε Yeosu keyúri n cápinelē ápi pεε u pise re: Kumúné kpε-i kaa Isirayeli keyóopitē peserineε, Upíima?

⁷ Uu pi pesε re: Ai nónnékó níka re náké mewai mee n sónti kumúné ne meitunε n nyu. Sáa Uléecaa yeε lē ne uricuruu nnaηε yekei. ⁸ Amá Nfáasone nn nókenécáá n súime, nó ínaηε nnyine yē, ani pεε pansε pinétansei Yerusalem kuyu-i ne Yutee ketē kecáá nnéi ne Samarii ketē kecáá, hái ne ketē nnéi ketá-pó. ⁹ Ke Yeosu uu rinóo tē pimáa ní masí, ai keyómεcaa-mē u kpíipó, mpa úye un u nyáneipó ahope anyine aá weri aá ne u yarii ápi pεε u paapó. ¹⁰ Pin kei nní lē we pin keléecaa inípeε wiilē un tósu ke pitisi pitē pinyine pεε ilū tomé n tanaalē ápi pikeyúri rikpáfume. ¹¹ Pitisi pē ápi pi maa re: Yo nnya ke nó Kalilee pikó mpí ani nní nyenu non keléecaa-mē nyánei. Lē kai nní nókenécópe nké-i Yeosu uyē keléecaa-mē n kpíipó non nyáni mecó kuú ha pεeri.

Matiyasi ye Yutasi ripóhó tone

¹² Pitumē api pēe kelō kē kapi yē n sēe rē Olifiyee rikúú yisi api Yerusaleḿ pēle. Tikúú tēe nē Yerusaleḿ kōlenle. Lirinā nē sá yarē kilomētiri use. ¹³ Kapi n tuipō, api kulee kunyine-i taá kēyō kenyine kecáá-pō. Kei kapi yē cápine. Pēpēe kei n cápinelē pēe Piyēe nē Yohani nē Yakupu nē Antiree nē Filipu nē Tomaa nē Patelemū nē Matiyee nē Alifee uḿmáne Yakupu nē Simōō yēe ukuyu ní la nē Yakupu uḿmáne Yuuti ¹⁴ nē Yeesu uni Maari nē pinósi picō pinyine nē Yeesu piwā. Pinnéi mmē pēe rinōō rise wa api yē cápine apí nē piyómeyáhaa n ḡmóópúlē.

¹⁵ Likumúnjē kpē-i, Piyēe uu keyáa kenyine yisi, piyómeyáhaa píle nē afēerē pinyine pin cápinelē, uu pikēcōpe maa re: ¹⁶ Pimáreco, li píse rē lē ke Nfáasōne nn Nléécaasimé ritelē kēmeē n símisi liké wa. Nfáasōne yē Yutasi kecáá Tafiti rinōō rinyine maasele. Yutasi uyēe panse pēpēe Yeesu n tí ukpeenwai. ¹⁷ U pēe uróco use le, tōn kesé pikei píse mpí wai. ¹⁸ Siwóō sē kuu usoi ní kpū api u hééle kuu nē kecare lo, uu pēe kei lóiri uu ríyu mefoi ketē fapi, uu kecōpe kpáfú, anyóhō nnéi aa cúme. ¹⁹ Yerusaleḿ pikó nnéi pēe mewai mē kō, hái apí nē kecare kē sēe rē Hakelitama, leleē rē unyine menyē yē kei kōōnu. ²⁰ Ticurū li Ipakare Siyome kēmeē wólaalē te:

Ukeyō keké meḡmane tone!

Uka úu kape kekemeē tōne! Li kō wōlaalē te:

Usoi féé uké upikei yósi úú nōj! ²¹ Kumúnjē kpē nnéi ke Upiima Yeesu uu pēe kerómēe ní we, písoi pinyine yē pēe nípá yei ró tīkilenle. ²² Hái ke Yohani uu nē míni u n wóle nē pēé uyei-me kai kerócope nké-i u n kpíipō aí nē keyómēcaá sí, písoi pinyine yē pēe ró tīkilenle. Lē nnya, li píse rē písoi pē kecōpe use uké kerómēe n we uké meróco itansei li rē Yeesu yē nkpō kēmeē yisi.

²³ Kei kapi pēe písoi pité sēe api nyērese. Pēpēe Yosefi Parisapasi kapi yē kō n sēe rē Yusituusi. Ulírū yēe Matiyasi. ²⁴ Api pēe keyómēe yáasi re: Upiima, pōō písoi nnéi sifa kēmeē nyu. A písoi pité mpí kecōpe uyē kaa n wéē ró nýise ²⁵ uké panse utumē uu Yutasi pikei yósu uu nōj. Yutasi yē uketonē riyále uu sí kei kaí nē u rinsá rē uké tone. ²⁶ Kei kapi pēe panjai ai Matiyasi tini, uu pēe Yeesu pitumē kefí nē use pē kecáá kpápo.

2

Nfáasōne mekame

¹ Kai Pantekooti keyaa ní tu, piyómeyáhaa nnéi api kelō kesē cápine. ² Mese nē mese, nné nnyine nn keyómēcaá-pō leeri yarē kuyō pape-pape kunyine kpēe pepu. Aku kēyō ke-i kapi n tú nnéi yipu. ³ Api linyine yēnu yarē inalempi, ai pi kpáfúme, ai yékáá, ai nípá úye kecáá tone. ⁴ Nfáasōne nn pēe pinnéi yipu nn pikēmeē ní we. Kei kapi pēe meyu mpehē mpehē ke Nfáasōne nn pi n hē písimé lō.

⁵ Pisuiḡi pēe Ulélécaa likó ní la yē pēe Yerusaleḿ-i wele. Isoipuri nnyí nnéi yēe ketē kecáá ní we ayu kēmeē kapi léeme apí weri. ⁶ Ke nné nn lē ní le, písoi api cápine riwúí. Piyómeyáhaa api pēe meyu mpehē mpehē n símisi. Pēpēe n cápinelē pin pēe pimēyu kēmeē kómēi, ai nnōō pi yipu hái. ⁷ Ai pēe méwoo pi wai, ai kō meyíkíyiki nnōō pi yipu api pēe re: Nēnte písoi mpí nnéi pēe nní n símisi yē Kalílee pikó le? ⁸ Kai pēe iye wa ke ntónéi mmú, nípá úye uu pēé nē umeyu kēmeē pi kómēi? ⁹ Kerócope nké-i, pinyine yē Paritesi nē Metii nē Elam sitē leerile. Picō yē Mesopotamii pikó le nē Yutee pikó nē Kapatōosi pikó nē Pōnti pikó nē Asii ketē pikó ¹⁰ nē Firisii nē Pamfilii nē Esipiti nē Lipii

ketē kee Sirēeni mempō ŋ we pikó. Picō pōōn Rōm kuyu-pō leeri, ¹¹ ne Kirēeti ne Arapii sitē-pō. Picō ye Pisuiŋi yíkíyiki le, picō ye pansēle Pisuiŋi pin Moisi isé tíkílē. Mpá ne lē, ntónéi mmú, nípá úye ye pēe umeyu kémēe pi kómēile pin mewai píima ke Uléécaa uu n wa símisi. ¹² Ai pi nnéi muuni tīmí, api pēe méwoo ŋ we pin píseine re: Nsímé ŋ-ye kecire ye mmú? ¹³ Amá picō pōō piyómeyáhaa pē sēnyí pin tee re: Píta lari ŋmaa pēe nní pi pomaalē!

Piyēe nsímé

¹⁴ Piyēe uu pēe yiŋi u ne pitume kefi ne use api nyere, uu rinóo cásē uu pisoŋi pēe n cápinelē maa re: Nó Pisuiŋi ne nó pitórōō mpí nnéi nōō nní Yerusalem kuyu-i ŋ we, ani nnésímé ŋsōne kutu ricō ani kóm! ¹⁵ Pisoŋi mpí ápi pomaalē yare kani nní n kpárálē. Li mmarē tōsilē, mēse áme we kefi ŋmane káŋ pi yare kani nní n nyáni. ¹⁶ Lē ke antepu Yowēeli uú pēe mekēe ní ma yeē neni nkpēni nní wai. Leleē re:

¹⁷ Uléécaa ye maa re Unfaasōne yé siyáa tōrōō kémēe nípá úye kecáá súime.

Nópinéŋmánē ne nópinékpére apí ne Uléécaa rinyiri símisi.

Pináŋe-naŋe api méwee yénti,

piwéése api láríkēe. ¹⁸ Meyíkíyiki kam t́yesene Nnéfáasōne nké likeyaa kē pinékeikó tisi

ne pinósi kecáá súime,

api pēe pansē antepuye.

¹⁹ Né mewaisaŋa keyómēcaa-pō wa,

am mewai píima ketē nté wapisi:

Ménye yé kōikēe, nna nŋ tore,

ányō ŋmōhō aa h́la líkí-líkí.

²⁰ Ituŋe ii pansē riŋmōhō, iwáre pōō wōŋōō yare ménye,

Upíima keyaa ake kelenē weri.

Keyáa píima ne ḱyukōō ye ke.

²¹ Úye un péē uye-i Upíima rinyiri n sée, uu u yoriye.

²² Ani mmú kutu ricō, Isirayēeli pikó! Uléécaa ye Nasareti ukó Yeosu isoŋi pakarele. Uléécaa ye ne u ritíkile uú ne nōkenécōpe mewaisaŋa ne mewai píima wapisi yare kani nní nōrinécúruu n nyu. ²³ Uyē kapi nōanénípe-i wa yare ke Uléécaa uu mekēe-me umenyuwe kecáá n yekei, ani pepēe ápi

Uléécaa n wuru u pa api kunapéékōō kecáá u kariŋi aní ne u kopu. ²⁴ Amá Uléécaa uu nkpō anipe-i u yósu uu nkpō kémēe u yukuse. Ncēe ŋn we re nkpō nké u m múlē. ²⁵ Tafiti ye Yeosu kecáá maa re:

Mesére kam kenéyu-i Upíima nyáni,

ám kape ne n tériŋi nnya kuu kunéluke-luke-mē ḱyukōōtone-i we.

²⁶ Lē nnya ke rinépōō ari láárú,

nen tinékíŋ kémēe yóm.

Mpá nen n kpu, ne ne pō tálēnlē.

²⁷ Ṕ Upíima, áa yé pikpōkpō kémēe né riyá.

Aa yé ŋmurei upókēikó sōne uké fóni.

²⁸ Pō ifáacee né nyísēle.

Mepōwee kenékúrí ye nkíŋniŋe né hele.

²⁹ Pimáreco, ani ncēe né he ké ukpure Tafiti nkó nó símisi ké rikpáŋise re u kpule api u kulēsŋi, tōn kō urikpíŋi nyu ne neni-me. ³⁰ U pēe antepu le un nyu re Uléécaa ye rinóo yekeile uu wéeri re ukepirē kenyine kee masí uiyōopi tonene, ³¹ Kírisi meyise nkpō kémēe ke Tafiti uu lē yē. Linsímé kuú pēe lē

símisi kuú nē maa rē: Uléécaá úu yé pikpəkpə kémēē u riyá, úu yé ηmurei uké fóni. ³² Tə ntónéi mmú yénle lē ke Uléécaá uu nkpə kémēē Yeesu uyē n lése. ³³ Uléécaá yē ukuluke-luke-mē u ritaásele. Sáa Uléécaá uu kə Nfáasəne kuú pēe n yekeilē u pa. Mmē kuu nní kerócaá súiseme yare kani nní n nyáni nən kə kómei. ³⁴ Taffiti úu keyómēcaá ritaá, amá uricuruu yē pēé maa rē:

Upíima Uléécaá yē Unépíima maa rē:

A kunéluke-luke-mē kényukótone-i tone

³⁵ líké ha nē tu pēé uye-i kam yé n tíyese aa pipóláarə teleise. ³⁶ Isirayēeli pikó nnéi piké kó nśəne rē Yeesu uyē kani kunapéékəó kecáá n karií ke Uléécaá uu pansese Upíima nē Ukirisi.

³⁷ Kapi nśímé mmē n kó, nn pi loni suu nē akəhə-pə api pēe Piyēe nē pitumē picə maa rē: Iye kari yé nkpeni wa, pimáreco? ³⁸ Uyē uu pi pēse rē: Ani mēfine conse piké nípá nó úye míni wole nē Yeesu rinyiri, Uléécaá uké nśanékové nó sárei uu kə Nfáasəne nó hē. ³⁹ Li we rē lisəne lē ke Upíima Uléécaá uu m maa rē u yé písoi wa kuú nē nó nē nśínéwá nē pitaá-taa kulúti píima kpē nnéi kuu n séirinē mē. ⁴⁰ Piyēe uu kə anó acə pi máikēē uu nē aseí pi komeise uu kə nē pi n ηmóópúselē. U yē pi maa rē: Ani mēwai kópe kunai pikó mpí kémēē nómenécíre lese. ⁴¹ Písoi meyā api Piyēe nśímé mmē ηmurei api míni wole. Keyáa kē, písoi ákotokú ataani kumúhē pēe piyómeyáhaa pē kecáá rikpápə.

Lē ke piyómeyáhaa api n finu nśímé

⁴² Piyómeyáhaa yē pēe pitumē icélaa kémēē ηmóópúlenle, pin tinó rise má, pin kesé iluke le, pin kə keyómē yáasi. ⁴³ Pitumē yē pēe mēwaisəna meyā nē mēwai píima wapisile. Mpá úye un pēe pakarente rē Uléécaá yēe pikéi wai! ⁴⁴ Pē nnéi pēe Yeesu nē kefa n tene yē pēe kelə kesē wele, api rinó rise wai api yē pilikó nnéi hóne. ⁴⁵ Pi yē pēe pisitē nē pilikó nnéi yálisile, api nípá úye ncəhə paí api nē lisiwóó sē həonente. ⁴⁶ Pi pēe kómēinele pin siyáa nnéi mesére Uléécaá keyə-i cápinelē. Pi pēe síyo sónaanele pin kesé le, pin kə Uléécaá iluke nē kefa kesē həone lin pi láárú. ⁴⁷ Pi pēe Uléécaá pakarelenle, nípá úye un nē kefa pi fénnelē, Upíima un pēe nípá keyáa kéye písoi ayu ləlu un pikécáá kariisepə.

3

Kékankáláká kenyine pipélé nśímé

¹ Ketúhē kenyine, lin metaani pipépe masí ke Piyēe nē Yohani api yisi api Uléécaá keyə-i piyómeyáhaa sí. ² Písoi pinyine yē pēé nē utisi unyine sónaapəle, api yē Uléécaá keyə rinənoə-i u tonse un pēe kei picéetəhē wélei. Pi yē rinənoə tē sée rē Rinənoə Səne. Pi utisi uyē marile kékankáláká. ³ Kuu Piyēe nē Yohani n yé pin la piké keyə-i lompo, uu kunípe pi welé. ⁴ Piyēe nē Yohani api u nyáni tinnm, Piyēe uu pēe u maa rē: A tó riwerii! ⁵ Uu pi paí nśəne un nē mē tē u yé pikemēē linyine yósi. ⁶ Kei ke Piyēe uu pēe u maa rē: Né am siwóó má, am kə wura má. Amá lē kam m má kam Nasareti ukó Yeesu Kirisi rinyiri nē pó pále: A yisi aa sónē! ⁷ Piyēe uu kunípe luke-luke u tini uu nyeresē. Mese nē mese, ána nē anui a papisi, ⁸ uu yóosi uu cuuni uu nsé kápáá, u nē pē api nē Uléécaá keyə suupo, un sónē, un cuunkēē un kə Uléécaá pakarente. ⁹ Písoi pēe n cápinelē api u yenu un sónē un Uléécaá pakarente. ¹⁰ Písoi api céru rē uyē yē pēe Uléécaá keyə-i Rinənoə Səne-i n tū un wélei. Mewai mē amē písoi nnéi nnó yipu ai kə píri pi wai kaí nē lē u n wa nnya.

Piyee rinoo kuu Uléecaa keyo kémee ní ma

¹¹ Ke utisi uyē uu lē Piyee ne Yohani n lonaalē, písoi nnéi apí pehé apí pikuwéé-mē kelō kē kapi ye n sée re Salomoo apookpaṅá-mē n sí, lin nnōo pi yipaalē. ¹² Ke Piyee uu lē n yē, uu pi pise re: Pimárecō Isirayēeli pikó, yo nnya ke utisi nkó pipélé apí nní nnōo nó yipaalē? Yo nnya kani ró nyáni yare tōo ntónaṅe cire ne u paise née tōo Uléecaa kémee aseí tikilē nnya ke usoi nkó uu yisi uu sóne. ¹³ Pirósáayaha Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa ye uukeikó Yeesu ríyu waise. Nórínécúruu nōo u tí ani n-yóopināṅe pikó anipe-i u wai, uyóopi Pilati uu re uké u riyá ani yúlu. ¹⁴ Amá nōo pee usoi yeé úu akópe m má ne aseí ute yulu ani pee meníṅe Pilati pise re piké usoikō nó léseme. ¹⁵ Nō tíyesele apí uyee ye nfáa n he kopu, Uléecaa uu pikpákpá kémee u yukuse irónípee ii u yenu. ¹⁶ Kefa karí ne Yeesu n tene nnya ke urinyiri ari usoi nkó kani nní n nyáni nōn kō nyu papukuse. Kefa karí ne u n tene yeé tíyese ke usoi nkó uú péí cáká-cáká yare kani nní n nyáni. ¹⁷ Amá pimárecō, ne nyule nsōne re nó ne nópínéyóopi áni nyu kelene kaní ne lē Yeesu wa. ¹⁸ Nsímé mmē ke Uléecaa uú pee mekee-me antepuyee nnéi ní máase mee nkpéni nní wai. Lelēe re li pise re uyē ke Uléecaa uu wēe uké íwe li. ¹⁹ Lē nnya, ani mēfine conse ani nóménécíre Uléecaa pa uké nónékópe nó sárei. ²⁰ Upíima yé pee tíyese ani kumúnjé kunyine-i hóo uu pee uyē kuu háí mekee-me n wēe uu yekei nó páme. Uyee Kirisi Yeesu. ²¹ Uyee yé keyómeecaa-pō n we kelene, háí ne kumúnjé kpe-i ke Uléecaa uu nípa yo m pesrine yare kai pee ní we yare kutú pee mekee-me uantepuyee kuu n wēe m máase. ²² Moisi ye péé maa re: Nónuléecaa Upíima yé antepu unyine nó páme yare né, un nónnépuri ukó. Ani mmē nnéi kuu nó n símisine kutu ríco. ²³ Uye unsá kutu u rincō, piké Uléecaa pikó kecōpe u lese apí kópu. ²⁴ Antepuyee nnéi pee háí antepu Samuyēeli-i-me n símaari aí ne neni tulu ye siyáa nsí nsímé male. ²⁵ Nōo lē ke Uléecaa uu antepuyee m máase re u ne nó mé te. Uléecaa ye ne nkóméine nópínésáa séele pee uye-i kuú pee Apiraham ní maa re: Pipópírē kamí ne tikine ké ne ketē nnéi nsoipuri rikpá. Nōo kō nkóméine mmē te. ²⁶ Nō nnya ke Uléecaa uu uukeikó wēe uu nókenémee u tumti kelene. U u tummele nó nnya re uké nó rikpá uu pee nípa nó úye uakópe-i u lese.

4

Pi Piyee ne Yohani ketúhaane píima-i sée

¹ Piyee ne Yohani pin kei lē písoi símisi, mese ne mese, pepee ye Uléecaa inyóonse n wa ne Uléecaa keyo uméré wéese ne Pisatusee pin tuipō. ² Li pee meyá pi pólúle re pitume pē keté ye we pin písoi céesi pin kō pi símisi re Yeesu ye pikpákpá kémee yisi, lin pee nyíselē te pikpákpá yé fe apí yisi. ³ Lē nnya kapi pitume pē keté tí apí hānesi aí ne weesi re itunje ye pilólé masí nnya. ⁴ Amá nípa ne lē, pepee pitume pē icélaa n kō meyā ne péé ne kefa i tenele, apí tulu yare pitisi ákotokú anupū kumúnjé.

⁵ Kai n weesi, Pisuífi piyukóo ne pipiwéese ne isé picélaa apí ha Yerusalem-pō cápine. ⁶ Uléecaa usina Ana ne ukeyo pikó nnéi ne Kayifu ne Yohani ne Alekisantiri pee kō pee kei we. ⁷ Apí Piyee ne Yohani leseri piké ne pi túhaane, apí kecōpe pi nyereṣe apí pi pise re: Nnaṅe ní-ye née úye kecire rinyiri kaní ne lē wa? ⁸ Nfáasōne nn Piyee yipu uu pee pi maa re: Nō Isirayēeli kuyu piyóopi ne piwéese! ⁹ Mewai sōne kari utisi nkó wa nnya kapi neni keyaa nké ró písei re íye kai wa kuú ne péí? ¹⁰ Lē nnya, nónnéní mmú ne Isirayēeli pikó picé nnéi ani kō te Nasareti ukó Yeesu Kirisi uyē

kani kunapéékóó kecáá ní kari, Ulélécaa uu pikpəkpə kémee u yukuse rinyiri nnanje karí ne utisi nkó péise, kuu nní isare láárú un nókenéyu-i nyenu. 11 Yeesu uyē kecáá kai wólaalē te:

Tipare tē ke nŋ́ pimóme ani n fómpə,

tee nkpéni pansé tikécire tee kenui-i ní we. 12 Uyē memáá, úyulale úka ucə úu we. Ulélécaa úu rinyiri ríka ricə ketē nké kecáá pa kari yé n sée liké ne tiróyu n lo.

13 Piyee ne Yohani ápi menyuwe píima méka má ápi kə piyukóó píka. Amá piripəó kapi péé ne símisi ne itisi. Ke pitúhaane api lē n yé, ai pi muuni simm, api kə ceru re Piyee ne Yohani ye péé ne Yeesu sónele. 14 Kapi usoi yee ní péi n nyáni un pikekúrí nyenu nnya, pitúhaane pē ápi pēe nyu ní-ye kapi yé male. 15 Api pēe Piyee ne Yohani ketúhaane ke-i lákase, api pēe kei n we pin pimécəpəcire nsímé pínjirise. 16 Api pēe m píseine re: Iye kari pisoi mpí waine? Yerusalem kuyu nnéi ye pikóme masí re pi mewaisaŋa píima wa. Ari yé fe tóké kési. 17 Lē nnya, nsímé mmē rín kape ne pikóónú rinkpá, tóké ne pi ye ari pi cési re ápi kape úka mpuri ne Yeesu uyē tinyiri níka písímé rikpá.

18 Kei kapi pēe pi séepə apí ne pi yulu re ápi kape Yeesu nnanje ne picélaa rikpá. Api kape ye ricuruu urinyiri sée. 19 Piyee ne Yohani api pi pēse re: Nŋ́ ticuruu ani ripái nké te li ne Ulélécaa kémee sá re usoi uké nó pakare nēe Ulélécaa kuu yé pakare? 20 Nŋ́o yé nkpéni mmē ceri. Tŋ́ ári yé fe tóké lē kari n yé ari kə kom písímé riyá. 21 Kei ke pitúhaane pē api kə picé pi rikpá api pi yá api tómpə. Api níka yē kapi yé ne rinwááná piké ne kutu pi rimpása. Pisoi meýá ye péé wele pin mewai mee nní n wa nnya Ulélécaa pakarente. 22 Utisi uyē kapi nní ne Ulélécaa nnanje m pəise aŋmē ye afēena rifaaule.

Kirisi pikó piyomeyáhaa

23 Kapi Piyee ne Yohani rin-yá, api yisi api pipisoi leepə api lē ke pepēe ye Ulélécaa inyóonse n wa piwéése ne Isirayeli piwéése api pi ní ma pi keeni. 24 Ke pipisoi pē api lē n kŋ́, api rinŋ́o rise wai api Ulélécaa yáasi re: Upíima Utenciré, pŋ́o ketē ne keyóme ne mínimaa ne lē nnéi lē nípa yei ní we wa. 25 Mpŋ́fáasəne kaá ne ritiki aá ne urósáayaha Tafiiti upŋ́keikŋ́o maase re:

Yo nnya ke mpuri sané pikó api ketē kecáá pansente?

Yo kecire nnya ke sisoipipi asi simúné kŋ́pe wai?

26 Ketē kecáá piyŋ́opi ye pimécire cápine re piké atŋ́pi leeme.

Piyŋ́opi api rinŋ́o rise wai re piké ne Upíima ne uyē kuu n wée tŋ́.

27 Meyíkíyiki ke Erooti ne Pənsi Pilati ne Isirayeli pikó ne mpuri sané pikó api Yerusalem nté rinŋ́o rise wa re piké ne upŋ́keikŋ́o Yeesu kaa n wée tŋ́. 28 Lē kaa mekēe-me m musí, aá ne mpŋ́nanje yekei kapi nkpéni lē wa. 29 Lē nnya, a nkpéni pipicé nšəne kutu ricə, Upíima aa tíyese pipŋ́keikŋ́o piké itisi ne mpŋ́símé riyóó. 30 A mpŋ́nanje nyise pitŋ́óikŋ́o piké pélesi, aa mewaisaŋa ne mewai píima upŋ́keikŋ́o Yeesu kaa n wée rinyiri ne wapisi. 31 Kapi lē piyómeýáhaa ní masí, kelŋ́o ke-i kapi n cápinelē ake yéŋesi. Nfáasəne nn pinnéi yipu api pēe itisi ne Ulélécaa nsímé n yóólē.

Kirisi pikó rinŋ́o rise

32 Pisoi kulúí kpē nnéi pēe ne Yeesu kefa n tene ye pēe kefa pénelenle pin kə kemúné keše má. Uka úu ye pēe maa re u linyine umécire te. Mpá yo kapi pēe pénelē pin te. 33 Ulélécaa ye pēe pitume rnanje hele pin ne nyise re

Upíima Yeesu ye nkpo kèmeε yisile, Ulééca un pee Kirisi pikó nnéi meýá kpálē. ³⁴ Líka ái pee piuka párilē. Pεpee sicare née síyo m má yèè pee si yáale apí ne lisiwóó cápinεpó ³⁵ apí pitume pa. Pē póo nípá úye ncón paí apí ne si hōnente.

³⁶ Pi pee Lefi mpuri ukó unyine Siipuru ketē-pó marile. Pi ye u sée re Yosefi. Pitume póo rinyíri u he re Parinapasi. Liasei re uyee ye picó rinjmóópúse. ³⁷ Uyē uu kó ukecare yái uú ne lisiwóó hapó uu pitume pa.

5

Ananiyasi ne Safira nstmé

¹ Utisi unyine ne uunosi pee péé we. Pi ye u sée re Ananiyasi, api unósi pó te Safira. Utisi uyē uu ukecare yái. ² U ne unósi api kóméine api siwóó hásu apí pésu, uu péé ne sitóroó sí uú ha pitume pa. ³ Piyee uu pee u pise re: Ananiyasi, iye kai wa ke Setani uu lē pó lō uú ha ne Nfáasone kiraase aa kecare siwóó hásu aa pésu? ⁴ Póké kelenε kecare kē n yáá, ái póo ke tee? Kemeyái-maá, ái póo kesiwóó tee? Yo nnya kaa nkpani mewai kópe mmé ripóyu-i wa? A kō te ái sisoipipi kaa kiraase, Ulééca lo kaa kiraase. ⁵ Ke Ananiyasi uu lē n kō, uu lólu uu kpi. Iwame píima inyine ii pē nnéi pee lē n kō loni. ⁶ Piñmáne api yisi api kusánáá u pilaa api sákaa apí ne leepó apí ha kulesi. ⁷ Itunε mekóónú metaani memáá, unósi un tuipó úu nyu re linyine ye wa. ⁸ Piyee uu u maa re: A né símisi nkē te nnéi mmú kani nókénécare yáa, née yo? Uu re: Eεε, mmεε mu! ⁹ Piyee uu u maa re: Yo nnya kani kóméine aní ne Upíima Nfaasone peeni? Aa nyánii, pεpee upóla n kúlesi ana kam nní kóméi pin lonti. Pi kō lē ne pó tósule. ¹⁰ Kei nní, unósi uu Piyee ana nye-i lólu uu kpi. Piñmáne pē piké ne n lompo un pikpo masi, api u kpísi apí ha ula kekúrí kulesi. ¹¹ Iwame píima inyine ii Kirisi pikó nnéi ne pεpee nsímé mmē n kō loni.

Mewaisaηa ke Ulééca uu n wapisi nstmé

¹² Pitume ye pee mewaisaηa ne mewai píima písoi inipeε-i wapisile. Pεpee Ulééca ne kefa n tene ye pee rinóo rise wale api ye kei kapi ye n sée re Salomóo apookpaná-i n cápinelē. ¹³ Úka ucó úu ye pee méwoo kaha uké pi leepó, nípá ne lē, písoi apí pee kó kusa pi waiselē. ¹⁴ Pitisi ne pinósi kulúí pee Upíima ne kefa n tene api pee mesére pi n kpáriisepó apí ne kulúí kpá. ¹⁵ Písoi apí ye péé ne pitóikó icée-i léepó api pisifine ne asánjáápóré kecáá pi finsente re Piyee un píyeyi kei n tósu, ukumíri kuké nípá use unyine yaríi. ¹⁶ Písoi kulúí apí kó ayu nyee ne Yerusalem n kólē yisi apí ne pitóikó ne pinírihélaa wúrunkeεpó, apí kó pinnéi pélesi.

Lē kapi pitume n wéékuse nstmé

¹⁷ Kai lē n wa, Ulééca usina ne Pisatusee pee ukekúrí ní we api kufatoi píima ne nyere re piké pitume cópii. ¹⁸ Api mesei pi cópii apí kuyu kukpaniilee kèmeε pi hánesi. ¹⁹ Amá kai kesine n wa, Upíima uleecaatumε unyine uu sí uú ha kukpaniilee hánne uu pi leepó, uu pi maa re: ²⁰ Aní Ulééca keyó-i ha, aní ha nsímé mee ye nfáa n he ke Yeesu uú ne ní ka nnéi písoi símisi. ²¹ Pitume apí mesei ηmurei apí mmare mare yisi apí Ulééca keyó sí apí ha písoi picélaa kápáá. Ulééca usina ne pεpee ukekúrí ní we apí tuiiri apí pitúhaane wéése ne Isirayeli piwéése nnéi icápine séi. Kei kapi písoi tú apí ha pitume pē kukpaniilee-i kpíípo. ²² Ke pē apí ní ha, apí kukpaniilee-i pi yē. Apí pee pεeri apí pi maa re: ²³ Tó kukpaniilee leepóle kun nsonε hánaalē, piméréé póon kó anónó-i tápaalē. Amá kari n hánne, ári

úka kemée yē. ²⁴ Ke Uléecaa keyo uméré wéese ne pepεe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese api lē n kō, ai méwoo pi wai, api pεε lē kai yé ne kétō ní kpu kecáa m músu. ²⁵ Kei ke unyine uú ka uu pi maa re: Nō kómēil! PISOI Pē kani kukpaniile-i n wa pεε nní Uléecaa keyo-i nyenupō pin pISOI cési.

²⁶ Uméré wéese ne piméré picō api pεε yisi, ápi rikōhō mekō wa apí ha pi kpíipō apí ne hapō, pin wuru re pin pitumε pē ne rikōhō n wai, pISOI yé aparε pi tapisi api pi kóni. ²⁷ Kapí ne pi n hápō, api ketúhaane píima-i pi séi. Uléecaa usina uu pεε nsímé pipísei pi kápáá ²⁸ re: Karí ne nó ní yē arí ne ketē kpeeni re áni kapε usoi uyē tinyiri ne n cési, íye kani wa? Nō wele nōn Yerusalem kuyu nnéi icélaa iyē nājilē mpá úye uké kō, nōn kō la re nkpō iwe iké ne rō tene! ²⁹ Piyee ne pitumε picō api pi pεε re: Li ne sá re usoi uké Uléecaa pakare ne kuu yé pISOI m pakare. ³⁰ Yeesu uyē kani kuna kecáa n karii ke pirósáa Uleecaa uu nkpō kémεε yukuse. ³¹ Uléecaa ye ukuluke-luke-mē kényukōó tone-i u ritaásele uu u waise Uyópi ne Uyulale. Uyē kuú la uké Isirayeli pikó nyíse re piké ritiki apí ne piakópe kepire tō uu pεε pi sári. ³² Tōó nsímé mmē pitansei, Nfáasone ke Uléecaa uu pepεe u m pakarelē n he pō ne kō itansei lele.

³³ Ke pitúhaane api lē n kō, ai pi fukōome api re pi yé pitumε pē kō. ³⁴ Amá Ufarisi unyine ye pεε pitúhaane pē kecōpe wele. Pi ye u sée re Kamaliyēeli. Isé ucélaa unyine lo ke mpá úye uu n waiselē. Uyee pitúhaane píima pē kecōpe yisi uu re piké pitumε pē lesepo nkáripí kelene. ³⁵ Kapi pi n lésepo, uu pεε pepεe n cápinelē maa re: Nó Isirayeli pikó, ani nómenécire tí ne mewai mē kani nní ní la nōké pISOI pē wa. ³⁶ Ai kahane nkpáni n nánai ke Teetasi uu léeme un pólólē te u úyukōó píima unyine le. PISOI píle píle mēna kumúnjé pεε u ritiki. Api u kopu. Pē nnáí pεε pεé unkó n tíkilē apí kpi, piuka úu neni tiselē. ³⁷ Uyē kepire, Kalilee ukó Yutasi pōó pikéé itunε kumúnjé léeri, uu pISOI kulúí kpáú apí u n tikilē. Uyē uu kō kpi, pepεe pεé u n tíkilē pōó kō kpíi. ³⁸ Lē nnya, ne la ké nkpéni nó símisi re áni kapε ne pISOI mpí kutu n cōlē. Ani pi riyá piké tómpō. In te sISOIPIPI kémεε ke pisimúnjé ne piliwaiwai nní ai léeri, méwoo kai waine. ³⁹ Amá in te Uléecaa-i kai léeri, rínanε ní-ye ke nōó má nōké ne linyine pi wa. Ani nómenécire tí, ái kapε ka líké wa re nō ne Uléecaa tapu. ⁴⁰ Api mēsei unkó kóm apí u tiki. Apí pεε pitumε pē séipō apí rinóó he re piké sipópi pi yéeriine apí ne pi yulu re ápi kapε Yeesu rinyiri ne pISOI písimé rikpá, apí pεε pi yá apí tómpō. ⁴¹ Pitumε apí mpóonare ne pitúhaane pē kekúrí yisi, lin pi láarú re Uléecaa yee yē te pē kaí ne sá re piké Yeesu nnya íwe li. ⁴² Mpá keweesi kéye ke pitumε apí pεε Uléecaa keyo-i ne síyo kémεε Nsímé Kεcire picélaa ne mpiyóó ημόópulé.

6

Pi pitisi piseei lese re piké pitumε n léni

¹ Yeesu pipiretiki apí kumúnjé kpe-i kulúí wai nsone. Upipiretiki pεε Mékireki n símisi apí Pi-epiree ne n téni re pi mpá keyáa kéye iluke kapi ye n hōone kémεε pipikumannōsi menípeε le. ² Kei ke Yeesu pitumε kefi ne pitē pē apí upipiretiki riwúí tē sée apí cápine apí pi maa re: Ai ne sá re tōóké Nléecaasimé piyóó ne síká wa tóké ha iluke pihōone ne kutu n cōlē. ³ Lē nnya pimáreco, ani nókenécōpe pitisi piseei pē kaní ne isoi sōne n nyu lese. Nfáasone nké kō pi n yipaalē, piké kō mewéesesōho m má, tóké pikei pē pianipe-i wa. ⁴ Tōóké pεé uye-i ne piyómeyáha ne Nléecaasimé piyóó n ημόópulé. ⁵ Tinóó tē ari pinnéi larisi, apí pikecōpe pISOI piseei lese. Pepεe

Etiyeni ye Uléecaa ne kefa meýá n tenelē, Nfáasone nn kō u yipaalē. Uyē ne Filipu ne Purokōō ne Nikanōō ne Timōō ne Parimenaasi ne Antiyōōsi ukō kapi ye n sée re Nikolaa. U pee mekee Pisui fi keyome yáasile uu kelenē pansē Yeesu upiretiki. ⁶ Kapi pi n lése, api pi kpísi apí ne pitume leepō, pē api pikecáá keyóme yáasi api kō anípe pikecáá láa. ⁷ Nléecaasimé nn nírā yei n kóónúlē, Yeesu pipiretiki pin meýá kulúu wai Yerusalem kuyu-i, aí ne pepeē ye Uléecaa inyōōnse n wa meýā pēne api Yeesu ne kefa tene.

Etiyeni metine

⁸ Uléecaa ye pee Etiyeni meýá ípeelé nyísele uu kō rínanē u he un ne mewaisana ne mewai píima písoi kecōpe wapisi. ⁹ Pisui fi kuyómeyáhaalee pikó pinyine kapi ye pee sée re: Pepeē ilási kēmeē rí le keyō. Alekisantiri ne Silisii ne Asii ketē pikó ye pi. Pikecōpe, pitisi pinyine api nsímé nnyine kecáá ne Etiyeni íkenene wai. ¹⁰ Amá apí yé fe piké ne Etiyeni kenene, mewéesesohō ke Nfáasone nn u n he nnya. ¹¹ Api pee písoi pinyine kulei re piké ukēcáá nnōōme wa re pi kō un Moisi ne Uléecaa alé fáánii. ¹² Api kō kuyu písoi ne kuyu piwéese ne isé picélaa itái súúni api yisi api nyere, api sí apí ha Etiyeni tini apí ne ketúhaane píima-i sí. ¹³ Api kō pinōōme pinyine ne hapō re piké íseérakōō li piké ne u rikpára re: Meséē ke utisi nkō uu Uléecaa keyō ne isé alé fáánii. ¹⁴ Tō konle un símaankee re Nasareti ukō Yeesu uyē né Uléecaa keyō fori uu kō inyékii ke Moisi uú ne ró n tíye conse. ¹⁵ Pē nnéi pee ketúhaane píima ke-i rí we ye pee Etiyeni kēyu-i nyáneile api yénu re ukēyu ye uléecaatumē kekó mecō wele.

7

Etiyeni rinōo kuu ní ma

¹ Uléecaa usina uu pee Etiyeni pise re: Lee ní meseii? ² Etiyeni uu re: Nō pinémáreco ne pinésaa, ani kutu ríco rísonē ani kóm! Uléecaa, meýōōpi ute ye urósáa Apiraham tikpáfumele pēē uye-i kuú pee Mesopotamii-pō rí we, uu kelenē Haraani-pō fine. ³ Uu pee u ma re: A kepótē ne kupōmáre riyá aa ketē kē kam pō n nyísenē kēmeē sí. ⁴ Apiraham uu pee Kalitee ketē yisi uú ha Haraani-pō fine. Usáa mekpō-maá, Uléecaa uu kei u kpísi uú ne ketē nké-i kani neni nní rí we weri. ⁵ Uléecaa uu kei ketē u he. Mpá kénacōpe ritísí, uu u he re uké kei ripéélú. Amá uu pee rinōō yekei re u yé kennéi u ne masí upipirē pa apí n te. Uu kō pee kumúnjé kpe-i kewá má. ⁶ Lē ke Uléecaa uu u ní ma ye nní:

Kucōyu-pō ke pipópírē apí masí finene, api ilási pi tini, api íwe pi wai aḡmē píle píle mena.

⁷ Amá né ne mpuri mmeē ilási pi n tinine túhaane api pee limemáá léeri apí weri apí nté kelō nké-i né yáasi. ⁸ Kei ke Uléecaa uu pee u ne Apiraham kecōpe rinōō yekei re uké riké. Lē nnya kapi Isaaki mari Apiraham uu pee keyáa páha-paha tuné u ké. Isaaki pōō kō uuḡmáne Yakupu ké. Yakupu pōō kō limēcō upiḡmáne kefi ne pité pē kérii. Pepeē nní pirókpure kefi ne pité pē.

⁹ Pikpure pē api pikecōpe use kapi ye n sée re Yosefi ne kefa tóōsi api u yái, uú ha Esipiti-pō ilási le. Amá Uléecaa ye pee Yosefi kekúri wele, uu ncōḡ nnéi kēmeē u lese ¹⁰ uú ne kefa u fénne uu mewéesesohō u he. Esipiti uyōōpi uu Esipiti ketē kecáá iyōōpi u tonse uu kō ukeyō likō nnéi kpísi uu uanipe-i wai. ¹¹ Nkú nnyine nn Esipiti ketē nnéi ne Kanaa ketē loni. Pirósáyaha

api iwe píima le, ápi ye yē piké li. ¹² Yakupu uu kóm te melukepípi ye Esipiti ketē-pə we, uu pirósáayaha tum mefoí. ¹³ Kapi melírū n hápə, Yosefi uu tíyese upimarecə api u ceru. Esipiti uyəəpi pəə kə Yosefi riyíki céru. ¹⁴ Yosefi uu pəe tum api usáa Yakupu séipə ne ukumare nnéi písoi kuwóə ne aféeré ne pinupū. ¹⁵ Yakupu uu yisi u ne pirósáayaha picə api ha Esipiti keteni-i finé api ha ne kei kpíni. ¹⁶ Api pi cəni api ne Sikem kuyu sí api ha kei rikpíi kə Apiraham uu Haməə piŋmáne-i ne usiwóə ní lə kémee pi kulesi.

¹⁷ Ke rinóə ke Ulélécaa uú pəe Apiraham n yekei itunje ii n nyahairi, ntópuri nn pəe meýá kulúi n wai Esipiti ketē kecáá. ¹⁸ Uyəəpi fale unyine yeé úu píkaí Yosefi nkó ríka n kómaalē uu Esipiti keteni-i iyəəpi tone. ¹⁹ Uyəəpi uyē uu ntópuri ne isəhəəcee tóoi uu pirósáayaha íwe lukeise, hái un náási yare piké pisipipi riyá síké kpi. ²⁰ Likumúñe kpe-i kapi Moisi mari un Ulélécaa inipee-i nyaní. Iwáre itaani kapi usáa keyə-i u kpíni. ²¹ Api limemáá u fómni, Esipiti uyəəpi ukpére uu u kpísi uu nyólu yare uricuruu yeé u mari. ²² Esipiti pikó menyuwe nnéi kapi u céesi, unsímé ne uməwai amé tíyese uu rínanje m má. ²³ Kuu injmē aféena n yé, uu re u yé ha upimarecə Isirayeli pikó rilóólú. ²⁴ Kuu n hápə, uu Esipiti ukó unyine leepə un Isirayeli ukó unyine kaii. Uu unárei kecáá kpá uu Esipiti ukó uyē kaii uyē uú ha ne kpi. ²⁵ Moisi ye pəe músu re upimarecə Isirayeli pikó yé kə te uyē ke Ulélécaa uú la uké ne ritiki uké ne ilási kémee pi lese. Nénpákane upimarecə ápi lē kə. ²⁶ Moisi uu kə keyáa lírū tuné Isirayeli pikó pité leepə pin cəñesi, uu pəé hapə re uké pi yoriye. Uu pi pise re: Nə písoi pise le, pinésáne! Yo nnya kani pəe cəñesi? ²⁷ Uyee pəe ucə n íwe n wai uu pansepə uu Moisi láupə uu u pise re: Wóo iyəəpi pə tónse re a irósímé n túhaane? ²⁸ Pə lalé pəké né kpu yare kaa sé Esipiti ukó ní kpu, néé íye? ²⁹ Ke Moisi uu anəo nyē n kó, uu wuru uú ha Matiyaa ketē-pə tone. Kei kuu piŋmáne pité mári.

³⁰ Injmē aféena memáá, Moisi uu pəe keyáa kenyine kucəsi kóima-i Sinayi riyəpe kekúri n we. Kei ke Ulélécaatumé unyine uu kuhíhíi kunyine kecəpe inalempi kémee u rikpáfúme. ³¹ Ke Moisi uu lē n yé, ai menyine u wai. Uu re uké rinyəsəpə uké ha məwai mē nyáne. Uu Ulélécaa rinəə kom te: ³² Néé pipósáayaha Uleecaa, ne Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa. Moisi uu pəe iwame ne n terii úu kaha uké riwerii. ³³ Upíima uu u maa re: A apónéeri mahā, li we re kelə ke-i kaa nní n nyenu ye Ulélécaa ripəhə le. ³⁴ Ne Esipiti keteni-i nnépuri iwe yenle, am kə piinməpi kom. Lē nnya kamí ka ké pi yoriye. Lē nnya, a nkpéni kam ké Esipiti ketē-pə pə tū.

³⁵ Moisi uyē ke Isirayeli pikó api pəe n kəsi, api u maa re: Wóo iyəəpi ne itúhaane pə tónse? Uyē cire ke Ulélécaa uu tumme re uké piuyəəpi, uké kə ilási kémee pi lese. Ulélécaatumé uyee kuhíhíi kecəpe inalempi kémee u rinkpáfúme yeé u lénine. ³⁶ Moisi yeé Isirayeli pikó Esipiti keteni-i léseme. Injmē aféena kémee kuú ne Esipiti keteni-i ne Míni-Wéé-Kukoi kémee ne kucəsi kóima-i məwaisəŋa ne məwai píima mē wapisi. ³⁷ Uyē cire yeé pəe Isirayeli pikó símisi re: Ulélécaa yé antepu unyine nó páme yare né un nónnépuri ukó. ³⁸ Ke Isirayeli pikó api pəe kucəsi kóima-i n cápine, uyee pəe pirósáayaha ne Ulélécaatumé yeé Sinayi riyəpe kecáá-pə u n símaari kecəpe we. Ulélécaa nsímé meé ye nfáa n he kuú pəe yósu un tó pālē. ³⁹ Amá pirósáayaha ápi pəé la piké u pakare, api uipuri yulu api n káipi piké Esipiti pəle. ⁴⁰ Api pəe Arəə maa re: A piléecaa ró mó pəe yé keróyu-i n sónne, li we re ári nyu leléé Moisi uyee nní Esipiti ketē-pə ró n léseme n wa. ⁴¹ Api keyáa

kē tináaripi móm, api ri nyóonse, api pianipe limome-mome lē anyá wai, piakin aa niñesi. ⁴² Amá Uléecaa uu kepire pi to uu pi yá api itunje ne iwáre ne awárepi n yáasi yare kai antepuye atelé-i n wólaalē. Li kei wólaalē te:

Nó Isirayeli pikó, né kani inmē afēena kēmee kucesi kóima-i isee ne nyóonsente ani kō lico lico hekesii?

⁴³ Amá piléé kapi ye n sée re Molōki kucání ne nópínélé

Refaa riwarepi kaní pee topori. Lē kaní serí non ne pi yáasi.

Lē nnya kam nó lésene ké ne Papilōni ketē kepire-mempō ha.

⁴⁴ Pirósáayaha ye pee kucesi kóima-i kucání mále kpee n nyíselē te Uléecaa ye tó ne uyē kecōpe rinóo yekeile. Ku péé wele yare kpē ke Uléecaa uú pee Moisi n símisi re uké wa. U pee Moisi maa re uké kpē kuú pee n yé kucō wa. ⁴⁵ Pirósáayaha ye kucání kpē ne pipipirē tīyele. Péé uye-i ke Yosuwee uú pee pi n kpáulē kapí péé ne ku ripéne apí ne ketē kee pikeyu-mempō ní we tēj. Ketē kē pikó ke Uléecaa uú pee lákase. Kucání kpē aku lē Kanaa-i n we aí ne Tafiti kumúñé tulu. ⁴⁶ Uléecaa ye péé ne Tafiti kefa fénnele. Tafiti uu pee u pise re uké ncée u he uké kέyo mō keké wa kei ke Yakupu Uleecaa uu ní we. ⁴⁷ Amá Salomōo yee ka uu kέyo u móm. ⁴⁸ Mπά ne lē, Uléecaa yee mπά yo kecáá ní tū, úu síyo ke pisoi api m mś kēmee sói. Yare ke antepu Esayi uu ní maa re:

⁴⁹ Upíima ye maa re

Keyómecaa ye rinéyóōpitū le,

ketē pōo kenénacōpe

kέyo kέye ke nóo yé né mś?

Yei kam yé tone ké ne n wéntē?

⁵⁰ Ai rinécúruu née lē nnéi waa? ⁵¹ Etiyēeni uu kō pimáa pi kpá re: Nó pisoi mpí atii ye páápúle hái. Nó akín takále, nóanētu áa ye kō nsímé kō. Nópínésáayaha mecō kani nní we non Nfáasone rinōo kesu.

⁵² Antepu úye mpuri ke nópínésáayaha apí wéékuselē? Pē nnéi pee n símisi re Asei ute ye weme kapi kō. Asei ute uyē ke nóo kō nkpéni nní piláarō anipe-i wa ani u kopu. ⁵³ Uléecaa ye ne piléecaatume ritikile uú ne uisé nó pa, amá áni i ritiki.

Etiyēeni nkpō kecáá nsímé

⁵⁴ Ke pēpee pee ketúhaane-i ní we api lē n kō, ai kuwói pi fukōome api pee Etiyēeni nsímé mmē ne aní n takai. ⁵⁵ Amá Etiyēeni pōo pee keléecaa inípee n tapaalē, Nfáasone nn u yipaalē un ne Uléecaa meyoōpi ne Yeesu yee Uléecaa kuluke-luke-mē kέyukóōtone-i n nyenu nyáni. ⁵⁶ Kei kuu pee re: Ne keyómecaa nyánile ken wúkulelē, Usoi Kepipi ken Uléecaa kuluke-luke-mē kέyukóōtone-i nyenu. ⁵⁷ Kuu lē ní ma, api kepupeila píima kenyine té api atu tápisi api pinnéi kesē pehépo api u filí, ⁵⁸ api u lakase apí ne kuyu iyaa leepō api apare u tapisí api kópu. Pēpee kei ní we api pisitukanka kecáá máhani apí unmánē unyine kapi ye n sée re Sōli pa uu si m mé. ⁵⁹ Pi Etiyēeni apare tapisile un we un kō ne keyómé yáasi. Uu re: Upíima Yeesu, a nnéfáa yósí, ⁶⁰ uu pee anui kecáá wúla uu mesóri pupéi re: Upíima, kape akópe nnyé piriyu kecáá wa. Kuu lē pimáa ní masí, uu pee kpi.

8

¹ Etiyēeni nkpō mmē nní ne Sōli sá.

Sōli ye Kirisi pikó wéékuselē

Likéyaa ké cire kapi Yerusalem kuyomεyáhaalee pikó piwéékuse koraane ai wónḡo. ² Pinnéi api Yutee sité ne Samarii sité kecáa yékáa, ai yá pitumε nmanε. ³ PISOI pEE Ulélécaa likó rí la pEE Etiyeni kulesi api nkḡo tone api ukεcáa téni hái. ³ Sḡoli pḡon nḡmḡópúlε tε uké Ulélécaa icápinε kpu. Síyḡ kuú pEE kḡónúlĒ un Kirisi pikó cḡpii, pītisi nε pinḡsi, un kukpaniileε sūtúni.

Filipu ye Nsímé Kεcire Samarii keteni-i yḡólĒ

⁴ PEE rin-yékaa ye pEE keté kḡónúlenĒ pin Nsímé Kεcire yḡólĒ. ⁵ Filipu uu yisi uú ha Samarii kuyu maa-i yḡó rε Yeesu yEE uyĒ ke Ulélécaa uu n wée. ⁶ PISOI nnéi ye pEE rinḡḡo rise wale pin Filipu kutu cḡĒ. Pi pEE kḡoméile rε u mεwaisaḡa wapisi, api kḡ mε yenu. ⁷ Anírī ye pEE pISOI meyá kémEE lele an pupukEE. Sikankáláká nε pipáíkḡó kulúu ye pEE pélesile. ⁸ Ai pEE Ē nnya pISOI n láarú kuyu kḡE-i.

⁹ Utisi unyine yEE hái mekEE-mε kuyu kḡE-i we, api ye u séi rε Simḡḡ. U pEE metarewai wapisile ai ye Samarii pikó nnḡḡo yipu. U kḡ pEE umεcire kḡiilenĒ rε u úyukḡḡo unyine Ē. ¹⁰ PISOI nnéi, kai n kḡisi siwá nε piwééεe ye pEE u waiselenĒ hái. Api ye maa rε: Ulélécaa nnaḡe kapi ye n sée rε rinaḡe maa mEE usoi nkḡ kémEE we. ¹¹ HáI mekEE-mε ke umetarewai amε nnḡḡo pi yipaalĒ. Api pEE Ē nnya u n waiselĒ. ¹² Amá ke Filipu uu Ulélécaa iyḡopi nε Yeesu Kirisi kecáa Nsímé Kεcire pi n símisi api nḡmuri, pi tḡyesele api míni pi wole, kai n kḡisi pītisi nε pinḡsi. ¹³ Simḡḡ uyĒ ticuruu pḡḡ kḡ nε Nsímé Kεcire mmĒ kefa tεnε api míni u wole. Uu pEE Filipu n tikilĒ un mεwaisaḡa nε mεwai píima ke uyĒ uu n wapisi nyáni men nnḡḡo u yipaalĒ.

¹⁴ Pitumε pEE Yerusalem-i rí we api kóm tε Samarii ketĒ pikó ye Nléecaasimé yḡsí. Api pEE PiyEE nε Yohani kei tumpḡ. ¹⁵ Piketé kĒ api yisi api sí api ha nε Ulélécaa welu rε uké Samarii pikó pĒ Nfáasḡnε he. ¹⁶ Nfáasḡnε rín pEE kahane likumúnĒ kḡE-i úka kecáa n sūime. Míni nmanε kapí péε nε Yeesu rinyiri pi wole. ¹⁷ Kei ke PiyEE nε Yohani api pEE anḡpe pikecáa rilaa, Nfáasḡnε nn pEE pi loni.

¹⁸ Ke Simḡḡ uu n yĒ tε pitumε ye pISOI kecáa anḡpe rilaa Nfáasḡnε nn pi loni, uú nε siwḡḡ hapḡ uu pitumε pĒ maa rε: ¹⁹ Ani kḡ né rinaḡe mmĒ he ké ye nen úye kecáa anḡpe rinlaa, uké Nfáasḡnε yḡsí. ²⁰ Amá PiyEE uu u pese rε: Nḡ nε sipḡwḡḡ sé aní ásáláú wa. Pḡ musí rε pḡ fe aa Ulélécaa liheheε nε siwḡḡ lḡluu? ²¹ Lipḡkḡ líka ái nté we, áa kḡ líka kecáa nté ncée má. Li we rε áa Ulélécaa kémEE aseI má. ²² A kepḡmúnĒ kḡpe kepire ritḡ aa Upíima nε téni rε lin kusárei n we, uké kemúnĒ kĒ pḡ sárei. ²³ Nε nyáni yare nfasimé kḡpe nε rikpákárá kaa n fanaalĒ ye pḡ múilenĒ yare ulási. ²⁴ Kei ke Simḡḡ uu pEE rinḡḡo yḡsí rε: Ani nḡrinécúruu nε Upíima né tĒ, Ē kani nní rí ma ái kape nε né n wa nnya. ²⁵ Ke PiyEE nε Yohani api Samarii kuyu kḡE-i Upíima nsímé piyḡḡ nε picélaa ní masí, api yisi api Yerusalem pεĒ, pin ncée-i siyupi meyá kémEE Samarii ketĒ kecáa Yeesu Nsímé kεcire yḡólĒ.

Filipu nε Etiyopii ukawe ifaaci

²⁶ Upíima uleecaatumε unyine uu Filipu maa rε: A yisi aa itunĒ kumii-mĒ panse aa Yerusalem ncee mEE Kasaa n cḡpilĒ kḡisi. Api ye ncée mmĒ titiki. ²⁷ Filipu uu mεε nε mεε yisi uu tḡmpḡ, uú nε ncée Etiyopii ketĒ utisi unyine sáne. Ukawe píima unyine lo*. UyEE Etiyopii unosiyḡopi Kantaasi memá nnéi kecáa pallĒ. U Yerusalem-i kale rε uké Ulélécaa yáási ²⁸ un pEE nkḡpéni kulu, un ukεsannaḡipi kecáa tḡ un antepu Esayi ritelĒ kĒéni.

* **8:27** Pi ye pEE kuyu kḡE inyekii kémEE pikawe píima pĒ comesile api kelene pikei pi pa uyḡḡopi keyḡ-i.

²⁹ Nfáasone nn Filipu maa re: A kenóipi nké kekúrí hapo. ³⁰ Filipu uu ne itóó nyósopó uu kóm Etiyopii ukó uyē un antepu Esayi ritelé kééni. Filipu uu u pise re: Pó lē kaa n kééni aseí kómeei? ³¹ Utisi uu re: Unyine unsá né n lē, íye kam yé ne kó? Uu pē Filipu séi re uké hapo uké kesannóipi kémee ukekúrí tone. ³² Li Uléécaa Nsímé kelō kē kuu n kééni kémee wólaalē te:

Pi ne u tósule yare kapi ye

kusányaha n tórōi pin ne pikópe sí,

un séélē yare risánpipi kapi nkpíí n nyálu, úu rinóó wúkule.

³³ Apí ne u túhaane api u cepise, úu pē nkpáni líka tu.

Wóo yé pē nkpáni upipirē tinó maa?

Pi ketē kecáá unfaa lesele. ³⁴ Kuu lē pikéē m masí, uu pē Filipu pise re: A risuúlu a né símisi nké te úye nsímé ke antepu nkó uu nní símisi. Uricuruu kuú ne máne née unyine nsímé kuu símisi? ³⁵ Kei ke Filipu uu péé ne antepu Esayi nsímé mmē riwááná uu ne Yeese nsímé kecire u símisi. ³⁶ Api nsé nórj apí ha ne míni kelō kenyine tulu. Ukawe píima uyē uu pē re: Míni ye mmé nní. Yo icó yee párlē ké ne míni n wole? ³⁷ [Filipu uu u pē re: In te pō ne kepófa nnéi nsímé mmú tene, pi yé fe api míni pó wole. Utisi uu re: Ne ne kefa tene re Yeese Kírisi ye Uléécaa Kepipi lē.] ³⁸ Uu kesannóipi nyere, u ne Filipu api míni-i lompō, Filipu uu míni u wole. ³⁹ Kapi míni-i n léepō, Upíima Nfaasone nn Filipu kpíipō, ukawe uyē uu pē piyéne u rikpá. Uyē uu kō mpóonare ne uncee nórj. ⁴⁰ Filipu pōo ha Asóoti ketē-pō leeri. Uu pē kei ayu nnéi nyee ncée-i n we kémee Nsímé Kecire n yóólē uu ha ne Sesaree ketē tulu.

9

Sóoli ye mēfine conse

(UPM 22:6-16; 26:12-18)

¹ Sóoli uu pē kusa kumúnjē kpe-i Upíima pipiretiki ne kefa pólú un wéési uké pi kó. Uu yisi uu lē nnya Uléécaa usina léepō, ² uu re uyē uké átelé u wa aké ncée u he uké ha Tamaasi-pō Pisuiifi ayomeyáhaalee rika. Un kei piye n léepō pē Upíima ncee n tíkilē, pitisii, pinósii, uké fe uké pi cópii uké pahaankē uké ne Yerusalem tómpō. ³ Kuu ncée n kpísi un ne Tamaasi nyaháipone ke metéi menyine ame meyéne mese keyómēcaa-pō leeme ame tapu amé ne u kónú. ⁴ Uu keteni-i lólu, uu pē rinóó rinyine kom tin tee re: Sóoli, Sóoli, yo kecire nnya kaa lē né wéékuselē? ⁵ Sóoli uu pē pise re: Póo úye, Upíima? Upíima uu rinóó u yósu re: Née Yeese uyē kaa nní n we pōn wéékuselē. [Aa ye nkpáni fe póké ne nkpō melō tōpiriinkee. Un terii lin nnóo u yipaalē, uu péé maa re: Upíima, yo kaá la ké wa? Kei ke Upíima uu péé maa re:] ⁶ A yisi aa kuyu-i lompō. Pōn n lompō, pi yé pē pó símisi lē kaa yé n wa. ⁷ Sóoli pisencō api nyere píri, rinóó ári we. Amá pi pē rinóó kómēile ápi pē úka nyáni. ⁸ Sóoli uu yisi uu anípe wii uu pē líka nyáni. Api pē kunípe u múlú api u tórōi apí ne Tamaasi sí. ⁹ Siyáa sitaani kuu wa uu ye líka yē, úu ye líka lí uu ye kō líka n ntí.

¹⁰ Kírisi upiretiki unyine ye pē Tamaasi-i wele, api ye u séi re Ananiyasi. Upíima uu keyáa kenyine u kpáfúme uu u séi re: Ananiyasi! Ananiyasi! Uu re: Née nkó, Upíima! ¹¹ Upíima uu u maa re: A yisi a ncée mmē kapi ye n sée re Kecire kpísi aá ha Yutasi keyō-i Tarisi ukó uyē kapi ye n sée re Sóoli kecáá pise. U wele un keyóme yáási. ¹² Ai u nyíse re utisi unyine kapi ye n sée re Ananiyasi ye lompō uu anípe ukecáá láa re uyē Sóoli inípe iké ye kō yē. ¹³ Ananiyasi uu re: Upíima, ne konle písoi meyá pin símisi re utisi uyē uu

kusa pipósoi pɛɛ Yerusalem-pɔ ní we rikpákára wapisi. ¹⁴ Pɛɛɛ ye Ulélécaa inyóhɔnse n wa piwéése pɛɛ ncée u hɛ rɛ uké nté kam uké pɛ nnéi pɛɛ pɔ n yáasi cópii. ¹⁵ Amá Upiima uu u pɛɛ rɛ: A n nɛme. Ne usoi uyɛ wéle rɛ uké pinékei wa. U yé tíyɛɛ mpuri sane pikó nɛ pipiyɔɔpi nɛ pɛɛ nɛ Isirayɛeli pikó api rinényiri ceru. ¹⁶ Né rinécúruu u símisi rɛ u yé kenécáá íwe ncɔpuri li. ¹⁷ Kei ke Ananiyasi uu pɛɛ ncée kpísi uú ha Yutasi keyɔ lompɔ, uu Sɔɔli kecáá anípe laa uu rɛ: Ünémáreɔ Sɔɔli, kaá pɛɛ ncée n tíkímelɛ pɔn nté wéme ke Upiima uu pɔ rikpáfúme. Uyɛɛ né tumme rɛ ipónípe iké ye kɔ nkpéni yé, Nfáasɔnɛ nké kɔ pɔ lɔ. ¹⁸ Kei nní, linyine ai uinípe kecáá lápile yarɛ ikpíntomé awéé ai lolú, uu pɛɛ nkpéni n nyáni. Uu yisi api míni u wole ¹⁹ uu pɛɛ iluke le uu rínanɛ yenu.

Sɔɔli ye Tamaasi-pɔ Nléécaasimé yóólɛ

Sɔɔli uu Yeesu pipirɛtiki kémɛɛ Tamaasi-i siyáa wai. ²⁰ Uu pɛɛ kei nní yisi uu síyɔ sɛ-i ke Pisuífi ayomɛyáhaale aa ní we ka uu yóó rɛ Yeesu yɛɛ Ulélécaa Kepipi. ²¹ Ai pɛ nnéi pɛɛ u n kómei nnɔɔ yipu api ye pɛɛ rɛ: Ai nkó yɛɛ ye lɛ Yerusalem-pɔ pɛɛɛ rinyiri ntí n séle n wéékuselɛɛ? Néntɛ u kɔ nté kale rɛ uké lipite pɛ cópii uké nɛ pɛɛɛ ye Ulélécaa inyóhɔnse n wa piwéése lɛɛpɔ? ²² Pɛé ke Sɔɔli uu rínanɛ piyéne rikpá uu ye nɛ Pisuífi pɛɛ Tamaasi-i ní we nsímé feriyɛ uu pi séesɛ. U ye pi nyíse rɛ Yeesu yɛɛ Uyulale ke Ulélécaa uu n wéɛ. ²³ Kai nkáripí n nánai, Pisuífi api símaane aí tone rɛ piké Sɔɔli kpu. ²⁴ Ai Sɔɔli kutu-i loni rɛ pi u wéési. Ketúné nɛ kesine kapi pɛɛ kuyu sipoo mé piké nɛ u ní kpu nnya. ²⁵ Upipirɛtiki api pɛɛ kesine menére menyine-i u wai apí nɛ kuyu mmele kepíre-mɛ u súisepɔ.

Sɔɔli ye Yerusalem-i we

²⁶ Ke Sɔɔli uu Yerusalem n tuiɔ, uu Yeesu pipirɛtiki picɔ pitiki peeni, amá pinnéi pin pɛɛ u wuru. Api pakarelɛ tɛ u mesei Yeesu upirɛtiki. ²⁷ Kei ke Parinapasi uu mese u kpísi uú nɛ pitume lɛɛpɔ, uu lɛ ke Upiima uu umɛcírɛ n lése uu Tamaasi ncee-i Sɔɔli nyíse nɛ lɛ kuú nɛ u n símisi pi keeni. Uu kɔ lɛ ke Sɔɔli uu Tamaasi-pɔ nɛ ikari Nléécaasimé nɛ Yeesu rinyiri rinyóó pi símisi. ²⁸ Kaí nɛ kei n kpísi, Sɔɔli nɛ pitume pɛ pɛɛ Yerusalem-i sónesi, un nɛ ikari Nléécaasimé nɛ Upiima rinyiri yóólɛ. ²⁹ U nɛ Pisuífi pɛɛ Mékirɛki n símisi yèè pɛɛ ifaací wale. Amá pɛ pin pɛɛ wéési piké u kpu. ³⁰ Ke piyómɛyáhaa picɔ api lɛ n céri, api u kpísi apí nɛ Sesaree-mɛ u sí api Tarisimɛ u tónseɔ.

³¹ Uka úu pɛɛ kumúné kpe-i Yeesu pikó cónlɛ Yutee nɛ Kalilee nɛ Samarii keté nnéi kecáá. Pi pɛɛ ikari kpariisenele pin kɔ Upiima riwure mále. Nfáasɔnɛ nn pi léni pin kultíi kpálɛ.

Enee pipélé

³² Piyɛɛ ye pɛɛ nípa yei kuyu-i sónɛle, uú nɛ keyáa kenyine Yeesu pikó pɛɛ Lita kuyu-i ní we kémɛɛ tulu. ³³ Uu kei utisi unyine kapi ye n sée rɛ Enee lɛɛpɔ. U kékankáláká le. Li wa inɛmɛ ipaha kuú nɛ kefine kecáá n finu úu ye fe uké sónɛ. ³⁴ Piyɛɛ uu u maa rɛ: Yeesu Kirisi ye pɔ pɔisele, Enee. A yisi a ripócúruu kepófíne riwépi. Enee uu kei nní mese nɛ mese yisi. ³⁵ Lita pikó nɛ Saarɔɔ pikó nnéi api u yenu api pimɛcírɛ Upiima pa apí nɛ Upiima kefa tɛnɛ.

Pi Tɔrikaasi yukuse nkɔ kémɛɛ

³⁶ Yafa-pɔ ke unósi unyine uú pɛé we. Pi ye u sée re Tapita. Pi ye rinyíri tē Mékiréki kémeɛ tuisse re Tɔrikaasi * Uyē nkó mee re uké nɔ́pá píyei lisone n wai uké kɔ písoi n hekesi. ³⁷ Uu likumúnjé kpe-i káási uu kpi. Kapi piwóle u m masí, api kényo kecáá-pɔ kulee kunyine-i kelééca-pɔ u finse. ³⁸ Yeosu pipiretiki pɛe Yafa-pɔ ní we ye pɛe kónle re Piyee ye Lita-pɔ we. Lita ye kɔ ne Yafa kólenle. Api pɛe písoi pité lese api Piyee kémeɛ tum te piké u maa re uké mekeɛ pikemeɛ wurupɔ. ³⁹ Piyee uu wákasi u ne pɛ api tóoisene api tómpɔ. Kuu n tuipɔ, apí ne kényo kecáá kulee kpe-i u taápɔ. Pikúmannási nnéi apí nyósɔpɔ api itu ne u kálisi. Api sitúkanka ne akpélenku nyē ke Tɔrikaasi uú pɛe nfáa m má un yóóni u nyísente. ⁴⁰ Kei ke Piyee uu pɛe pinnéi lésepɔ, uu wúla uu keyóme yáási. Uu pɛe ukpɔkpɔ-mē pansepɔ uu re: Tɔrikaasi, a yisi. Tɔrikaasi uu inípeɛ wúkule. Kuu Piyee n yé, uu yisi uú tone. ⁴¹ Piyee uu kunípe u tini uu u léni uu yisi. Uu pɛe limemáá piyómeyáhaa ne pikúmannási pɛ séi uu Tɔrikaasi ne unfaa pi nyíse. ⁴² Nsimé mmē nn Yafa kuyu nnéi kóónú, písoi meyā api Upíima ne kefa tene. ⁴³ Piyee uu Yafa-i ukónefukei Simɔɔ keyo-i tone ai siyáa wai rísone.

10

Piyee ye Kɔrineɛ keyo ha

¹ Utisi unyine yee pɛe Sesaree-pɔ we, api ye u séi re Kɔrineɛ. U pɛe Rɔm usóca kpéé unyine le. U pɛe písoi píle kutɔpilee uwéése le. ² U ne ukeyo nnéi ye pɛe Ulééca likó lalɛ. U ye pɛe píwekó ulikó meyá hekesile un kɔ mesére Ulééca yáási. ³ Keyáa kenyine kuu ketúnjéɔ metaani kumúnjé Uléécaatume unyine méyene menyine-i yé cáká-cáká. Uléécaatume uyē uu ukeyo-i lomɔ uu u séi re Kɔrineɛ! ⁴ Kɔrineɛ uu pɛe iwame ne uléécaatume uyē n nyánaí uú ne u píse re: Ne meyo-me, Upíima? Uléécaatume uu u pese re: Ulééca ye ipówele konle uu kɔ lē kaa píwekó n léni yenu. Uu yé pɔ palei. ⁵ A nkpéni písoi tū piké ha Yafa-pɔ utisi uyē kapi ye n sée re Simɔɔ api kɔ rinyíri u he re Piyee séeme. ⁶ Ukónefukei uyē kapi ye n sée re Simɔɔ keyo-i kuú we mínimaa ritime-pɔ. ⁷ Ke uléécaatume uyē uu lē n símisi uu tómpɔ, Kɔrineɛ uu upikeikó pité pinyine séi. Ukutɔpilee kémeɛ usóca unyine ye pɛe Ulééca likó lalɛ rísone. Uu kɔ uyē séi. ⁸ Uu lelee n wa nnéi pi keeni uu pɛe Yafa-pɔ pi tum.

⁹ Ai ncée pi weesi pin Yafa lapɔ. Piyee uu itunje kecíre kumúnjé kényo caca ipiraa yopoi re uké keyóme yáási. ¹⁰ Nkú nn u wai uu re u yé iluke lí. Kapi ní we pin iluke iyē wai, ai u wai yare kenípehe. ¹¹ Uu yénu keyóme ken wúkulelē, linyine lin cepimele aí ne keteni-i tui ri yare kusánjáa maamaa kunyine kapi n tánje pin kuatime kena muleilē. ¹² Ana ana likó nní ncɔpuri ne lelee m múnjui ncɔpuri ne sinúpi ncɔpuri yee pɛe kemée we. ¹³ Ai rinóɔ u maari re: Piyee, a yisi, a kɔ aa le. ¹⁴ Piyee uu rinóɔ pese re: Kása, ám píkaí irósé kémeɛ icírí inyine lukaalē, Upíima! ¹⁵ Ai kɔ melírú pimáa u kpá re: Lē ke Ulééca uú ní maa re liluke-luke, páa kape lí maa re icírí. ¹⁶ Mepéhé metaani kai lē wa, ai pɛe limemáá kusánjáa kpē keyómecaa-mē kpíipɔ.

¹⁷ Piyee uú n we un umecire písei re méyene mē aseí ye nkpéni áye. Likumúnjé kpe-i, písoi pɛ ke Kɔrineɛ uu n tumpɔ pɔɔn Simɔɔ keyo wélaapɔ apí ne keripoo tuipɔ mese ne mese. ¹⁸ Api séi api píse re kei ke Simɔɔ kapi rinyíri n he re Piyee uú wee? ¹⁹ Piyee un we un meyéne mē kecáá músu, Nfáasone nn u maa re: Pitisi pitaani pinyine ye mpí pin pɔ wéési. ²⁰ A yisi a

* 9:36 Tɔrikaasi: Lí aseí re ketáha

ricepiṗo, nó ne pē ani mese ne mese tómpo. Née pi tumpo. ²¹ Kei ke Piyee uu pee súiṗo uu pitisi pē maa re: Née Piyee uyē kani n wéési. Née usoi uyē kani n wéési. Ne meyo-me? ²² Api re: Rám usóca kpéē Kōrinēe yee ró tumme. U usoi kecire le, un kó Uléécaá pakarelē. Pisuiṗi nnéi ye ukecáá n̄sone s̄imisile. Uléécaatumē unyine yee u s̄imisi re uké pó sée aá ha ukeyo-i n̄fasimé kaa m máme u s̄imisi. ²³ Piyee u kégō pi tani uu kulee pi he api finē. Kai kóso n weesi, uu yisi uu pi tiki api kesé tómpo. Pimárecō pinyine pee Yafa-i ní we póo kō yisi api u saruni. ²⁴ Liukóso kapi Sesaree tu, Kōrinēe un ukeyo-i upikó ne upisane cápinelē un ne pi mé. ²⁵ Ke Piyee uu n tuiṗo, Kōrinēe uu u tépei, uu wúla ne ketē-pō uú ne ipakare u yáási. ²⁶ Piyee uu u yukuse uu nyereṣe uu re: A yisi a nyere! Né ne kō kesoiṗipi le. ²⁷ U ne Kōrinēe pin lē ifaaci wai uú ha ne kégō lompō, uu leṗo p̄isoi pin cápinelē kulúí ²⁸ uu pi maa re: Nórínécúruu ye nyule re Usuiṗi úu ncée má upiyomēyáhaa nnya, u ne mpuri sane ukó unyine piké n s̄one, née uké ye ukeyo rilóólú. Amá Uléécaá ye né s̄imisile re ái nyam̄ te ké m músu re unyine ye icírí née úkperinkpekóó. ²⁹ Lelee tíyese, kani kenémee n tumpo re piké né sée, am̄ nkṗáni pipáká-páká peē. Ne la ké nkṗéni nó pise re ní-ye kaní ne né séi? ³⁰ Kōrinēe uu pee rinóo u yósu re: Siyáa sina ye nsí kam itun̄e nnyí icō-i, ketún̄écō metaani kumún̄é nkú-i kenéyo-i we nen keyóme yáási. Mese ne mese, am̄ paí utisi unyine un ilū tanaalē in tēlu un ne kenékúrí nyenu. ³¹ Uu né maa re: Uléécaá ye ipówele yósi, Kōrinēe. U lē kaa lipókó p̄isoi n hekesi yenle. ³² Lē nnya, a p̄isoi tū piké ha Yafa-pō Simōo kapi rinyiri n he re Piyee séeme. Ukónéfukei uyē kapi ye n sée re Simōo keyo-i kuú we mínimaa ritime-pō! ³³ Am̄ pee mese ne mese p̄isoi tumpo re piké pó séeme. Li né larisile hái re pó ka. Ntónéi mmú, Uléécaá inipee-i kari nkṗéni nní we, t̄on kutu colē tóké kō te ní-ye ke Upíima uu pó máame re a ró s̄imisi.

Anóo ke Piyee uu Kōrinēe keyo-i m̄ ma

³⁴ Kei ke Piyee uu pee rinóo yósi uu re: Nkṗéni kam meyíkíyiki kō te Uléécaá úu p̄isoi ne picō kóólene. ³⁵ Mṗá mpuri ní-ye ukó ye kpere u pakarelē un aseí tikilē, u ye liute n lalē. ³⁶ Yeesu Kirisí kuu tumme re uké Isirayeli pikó Nsímé Kecire s̄imisi re u ne nk̄iññiñe pi ka. Yeesu Kirisí uyee p̄isoi nnéi Upíima. ³⁷ Ke Yohani uu Nléécaasimé piyóó ne p̄isoi píniwole m̄ masí, n̄o yenle lelee Kalilee keteni-i n wa aí ha ne Yutee ketē nnéi yósu. ³⁸ Uléécaá ye pee Nasareti ukó Yeesu kep̄ire wele. U pee Nfáasone ukemee wale nn̄ r̄nan̄e u he, un ne mṗá yei s̄one un lisone wai, un p̄isoi nnéi ke kuníri aku m̄ múl̄ē poisente. ³⁹ Tóo lē nnéi kuu Pisuiṗi kuyu-i ne Yerusalem-i n wa piseérakóó. Pi kunap̄éékóó kecáá u kariile apí ne u kopu. ⁴⁰ Amá Uléécaá uu keyáa táánū tun̄é nkṗo kémee u yukuse, uu fe uu umecire lese uu kerócap̄e pinyine nyíse api yénu re u nkṗo kémee yisile. ⁴¹ Ai pee re p̄isoi nnéi kuu umecire nyíse, amá t̄s̄ ke Uléécaá uu meke-me n lése re tóké piseérakóó kuu umecire nyíse ari u yenu. Umeyise-maá, t̄o kesé tonele ari le ari níru ne uyē. ⁴² Uu kō ró forii re tóké Nsímé Kecire Pisuiṗi s̄imisi piké céri re uyē ke Uléécaá uu lése re uké pinyánnyá ne pikṗokṗo túhaane. ⁴³ Antepuyē nnéi ye unsímé s̄imisile api péhele re úye un ne kefa u n tene, uyē nnya, Uléécaá ye liute akópe s̄arei.

Nfáasone ye mpuri sane pikó kecáá súime

⁴⁴ Kumún̄é kp̄e-i ke Piyee uu lē n s̄imisi, Nfáasone nn̄ pē nnéi pee uanōo nyē kutu n colē kecáá súiri. ⁴⁵ Pisuiṗi pee Yeesu ne kefa n tene ye pee Piyee

sarunle. Ai nnóo pi yipu re Uléécaá ye kó mpuri sané pikó Nfáasóne hé. ⁴⁶ Mesei ké Pisuífi pē apí pēe kóméi mpuri sané pikó mpí pin meyu saná menyine símaankéé pin kó siyóme né Uléécaá pakarente. Kei ké Piyéé uu pēe re: ⁴⁷ Meróco ké Uléécaá uu písoi mpí Nfáasóne hé. Tó pēe nkpéni fe arí né pi yulu re ápi kape míni woléé? ⁴⁸ Kei ké Piyéé uu rinóo hé re piké Yeesu Kirisi rinyiri né míni pi wolé. Lē memáá, apí pēe u pise re uké pikéméé siyáa sinyine wa.

11

Piyéé ye umewai Kirisi pikó pēe Yerusalem-i ní we kéenkéé

¹ Pitumé né Kirisi pikó pēe Yutee keteni-i ní we apí kóm te mpuri sané pikó pó né kó Uléécaá Nsímé yósi. ² Ké Piyéé uu Yerusalem m pēepó, Pisuífi pēe Yeesu né kefa n tenelē ápi kéyu u pa. ³ Pi u maa re: Pó pikéciré keyó lompó, nó né pē ani kelō kése le! ⁴ Kei ké Piyéé uu pēe leléé n wa pi kéenkéé né kétépó, uu re: ⁵ Yafa-pó kamí pēé kéyo keniyine-i we nen keyóme yáasi, ai né wai yare kenípeehé, ai linyine né nyíse lin kenéméé wéme. Likei lé wele yare kusánáá maamaa kunyine kapi n táne pin kuatime kena muléilē. Ai pēe keyómécaá n leeri lin cepimelē aí weri aí né né kó. ⁶ Am kusánáá kpē kéméé nísone paí, am ána ana líkó nní ncōpuri né liyúúikó ncōpuri né leléé m múñui ncōpuri né sinúipi ncōpuri yenu. ⁷ Kei kai rinóo né máame re: Piyéé, a yisi, a kó aa le! ⁸ Amá am tinóo yósu re: Kása, ám píkaí irósé kéméé icírí inyine lukaalē, Upíima. ⁹ Ai kó melírū keyómécaá-pó pimáa kpá re: Lē ké Uléécaá uu ní maa re liluke-luke, páa kape li maa re icírí. ¹⁰ Mepéhē metaani kai lē wa, ai pēe limemáá kusánáá kpē keyómécaá-mē kpíípo. ¹¹ Likumúnjé kpe-i, písoi pitaani pinyine apí kei nní weri apí kéyo ké-i kari ní we ripoo-i nyere. Sesaree-pó kapi lē pi tumti. ¹² Nfáasóne nn né maa re ké yisi ké mese né mese pi ritiki. Pimáreco pikpuulū mpí apí yisi apí né sáruni arí ha né kesé Kōrinéé keyó-i lompó. ¹³ Uyē uu ró kéénkéé lē kuu uléécaatumé ukeyó-i n yé un u tee re uké písoi tū piké ha Yafa-pó Simóo kapi rinyiri n hé re Piyéé séé. ¹⁴ U yé nsímé u símisi mēé yé u né ukeyó pikó nnéi n yóriye. ¹⁵ Kam nsímé n kpisi, Nfáasóne nn pikecáá súiri yare knn lē kékoraane keróccáá n súíme. ¹⁶ Kei kam pēe Upíima rinóo ntí léise re: Míni ñmane ké Yohani uu nó wolé. Amá Nfáasóne ké Uléécaá uu nó woléne. ¹⁷ Kari Upíima Yeesu Kirisi né kefa n tene, Uléécaá uu Nfáasóne ró hé. Mmē kuu kó nkpéni pē hé. Wóo pēe nkpéni né ké né Uléécaá n kénene? ¹⁸ Kapi anóo nyē n kó, apí piakij niñukuse apí Uléécaá ríyu waise apí re: In lē, mesei ye me re Uléécaá ye ñmureile re mpuri sané pikó póoké kó piakópe kēpire rito piké nfáa yikíyiki yé.

Kirisi pikó pēe Antiyóosi-i ní we

¹⁹ Kumúnjé kpe-i kapí pēe Etiyēeni ní kpu, pi pēe pēpēé Kirisi né kefa n tene wéékuselenle hái. Ai tíyēse picó apí wúrunkéé apí né Fenisii ketē né Siipuru né Antiyóosi tulu, amá pin pēe Pisuífi ñmane Nléécaasímé símisi. ²⁰ Mpá né lē, Siipuru né Sirēeni pikó pinyine ye yisile apí Antiyóosi sí apí ha Upíima Yeesu Nsímé Kécire Píkireki símisi. ²¹ Upíima nnañe nn pi léni, písoi meyā apí né kefa u tene apí mēfine conse. ²² Kirisi pikó pēe Yerusalem-i ní we apí lē kom, apí Parinapasi Antiyóosi-pó tum. ²³ Kuu n tuipó, uu yénu lē ké Uléécaá uu pēpēe né Kirisi kefa n tenelē tinkpá, ai u larisi uu pi ñmóópuse re piké Upíima né kefa kése n tikilē. ²⁴ Parinapasi ye pēe meyíkíyiki usoi sone le.

Nfáasone nn u yipaalē un kō nfatene má. Lē nnya ke pisoī meyā api ηmurei api Upiima ne kefa tene.

²⁵ Parinapasi uu limemáá yisi uu Tarisi-pō Sōali piwélaa sí. ²⁶ Kuu u n yé, uu u kpísi uú ne Antiyōasi u sí. Api kei Ulélécaa icápine iyē-i kuηmē ne kuriyu wai pin Nléecaasimé pisoī meyā céési. Antiyōasi uyē-i kapi mefoí foí Yeesu Kirisi pipiretiki rinyiri he re Kirisi pikó. ²⁷ Kumúné kpe-i ke antepuyē pinyine api Yerusalem yisi api Antiyōasi sí. ²⁸ Nfáasone nn piuse unyine kapi ye n sée re Akapuusi céési uu yóó re nkū piima nnyine yé ketē nnéi kecáá wa. Nkū mmē nū weri nn mesei Kulooti iyōapi kumúné-i wai. ²⁹ Kei ke Yeesu pipiretiki pēe Antiyōasi-i ní we api símaane áí tone re pikecōpe, nípá úye uké lē kuu yé n fe tōhō piké ne pimáreco pēe Yutee-pō ní we lémpō. ³⁰ Api mesei lē wai, api Parinapasi ne Sōali tum api síl api ha ítōhō iyē ne pi léni api pipiwéese pa.

12

Pi Yakupu kpu api Piyee pō kpanii

¹ Likumúné kpe-i ke uyōopi Erooti uu Kirisi pikó pinyine piwéekuse lō. ² Uu tíyese api ritéhe ne Yohani umaa Yakupu kopu. ³ Kuu n yé te lē ηmaa ke Pisuifi apí pēe ní la kuu lē wa, uu kō tíyese api anyá nyē-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li kémee Piyee pō tini. ⁴ Kapi lē u n tíl api kpanii, api pisóoca siwúipi sina wai, nípá kéye kémee pisóoca pina, pin ne u mé. Nkpō melóó anyá memáá kapi lē ne músu re piké nípá úye inipee-i u túhaane. ⁵ Ke Piyee uu lē kukpaniilee-i ní we pin u mé, Kirisi pikó pin ukecáá Ulélécaa welu mewénte áme we.

Piyee melele akpanii kémee

⁶ Kesine kee n weesine Erooti uké ne Piyee n túhaane kémee ke Piyee uu pisóoca pité kepáápáá we un loni. Anípe keté kapí pēe akpanii u wailē pin ne u pahaalē, piméré pōon kō kukpaniilee rinonō-i nyenu pin mé. ⁷ Mese ne mese, Upiima uleecaatumē unyine uu lompo, metéi amē kukpaniilee yipu. Ulélécaatumē uyē uu Piyee ilúké pépé uu u yóηse, uu u maa re: A riwakasi! Akpanii kapí péé ne u m pahaalē aa kei nní uanipe-i léeri aa súrii. ⁸ Ulélécaatumē uu pēe u maa re: A kupótampála rité aa apónéeri tani. Piyee uu mesei lē wai. Ulélécaatumē uu kō re: A kupókpélenku tā aa yisi aa né tíki. ⁹ Piyee uu u tiki api léépō, lin u we yare keláré. Uu pēe músu re mesei ye me. ¹⁰ Api piméré foí fáau, api pilírū kpá api pēe nweni rinonō kapi ye ne kuyu-mē n léépō tulu, tē ari timēcire hánnepo api léépō. Api ncée kpísi pin tósu. Kei nní, uu Piyee inipee-i pōlu. ¹¹ Kai Piyee n hemne kuu pēe yé te mewai ye wale. Kei kuu pēe re: Nkpéni kam yé te mesei ye me. Ulélécaa ye ulélécaatumē tummele uu Erooti anipe-i né lese, uu kō mmē ke Pisuifi apí péé ne né ní la kémee né lese.

¹² Ke Piyee uu n yé mmē kémee kuu ní we, uu Yohani kapi rinyiri n he re Mariki uni Maari keyō sí. Pisoī kulúí ye pēe kei cápínelenle pin keyóme yáási. ¹³ Kuu n hapō uu keyō ripoo pepu, unósi keikó unyine kapi ye n sée re Rooti uu síl uké ha yē te wóo lo? ¹⁴ Uu Piyee metē ceru. U yé ripoo hánnele née, uú nya uu mpónare ne itóó ne keyō-mē pēepō, uú ha re Piyee ye ka un tipoo-pō we. ¹⁵ Pēpēe kei n cápínelē api u maa re u isōhō torile. Amá uu keyu mahani ηmaa re mesei ye me. Api re in lē, ukumilē yi ye ku. ¹⁶ Piyee un lē we un tipoo pepu. Kapi n hánne api u yenu, piipiηe ii nnyiyē loni. ¹⁷ Uu

kunípe ne pi símisi re piké n séélē ápi kapere ríka ma. Uu kō pi símisi lē ke Upíima uu kukpaniilee-i u n lése. Uu kō pimáa pi kpá re piké ha Yakupu ne pimáreco picō lē símisi. Kuu lē písímé pi ní masí, uu yisi uu kelō féé tōmpō. ¹⁸ Kai n weesi, ai písóca pē kecōpe nokōre hái, api pēé m píseine re méye ke Piyee uu ló? ¹⁹ Erooti uu pēe rinóo he re piké u wéési. Amá api u wéési ápi u yē. Kei kuu pēe piméré pē sée uu ne pi túhaane uu re piké pi kō. Uu pēe limemáa Yutee keteni-i yisi uu ha Sesaree keteni-i siyáa wai.

Erooti nkpo

²⁰ Erooti ye pēé ne Tiiri pikó ne Sitōo pikó wólaalenle. Pē api rinóo rise wai re piké ha u yē. Api lē nnya uyōopi piméré uwéese Pilasituusi kópóo, api yéntine uu ne kekpeé pi wai piké ha ne u kpurei. Ai méwoo, uyōopi Erooti ketē kémé likó nfaa kapi má. ²¹ Keyáa kē kapi yé rinsáne ake tulu. Erooti uu ha umeyōopilape tani uu uriyōopitū kecáa tone uu pēé ne pisoi riwúu ne meyá n símisi. ²² Kei ke pisoi api ipakare riwōo re: Ulééca rinōo ye ntí, ái kesoiipi rikó. ²³ Kúu n céri re Ulééca nmane yee ipakare te nnya, Upíima uleecaatumē unyine uu kei nní u fapi uu lalei, apapi aa u takai uu ha ne kpi.

²⁴ Nléécaasimé nn pēe likumúhē kpe-i kónúu api nípa yei n kom. ²⁵ Ke Parinapasi ne Sōoli pōo lē nnya kapi Yerusalem-i pi n tumpō piwai ní masí, api yisi api Yohani kapi rinyíri n he re Mariki ne péne apí ne Antiyōosi pele.

13

Parinapasi ne Sōoli ye Nsímé Kecire piyóo ha

¹ Antepuye ne pisoi pēe Nléécaasimé n céési ye pēe Antiyōosi-pō Ulééca icápine-i wele. Pēpēe Parinapasi ne Simeyōo kapi ye kō n sée re Úhmóhō ne Síreeni ukó Lusiyuusi ne Manayēeni ne Sōoli. Manayēeni ne Kalilee uyōopi Erooti pēe kesé iwá li. ² Keyáa kenyine kapi anóo paasi pin Upíima ne welu. Nfáasōne nn pi maa re: Ani Parinapasi ne Sōoli iyaa lese piké pikei pē kam pi ní pa wa. ³ Kapi pinóopahaa ne piwele ní masí, api anípe pikecáa láa apí ne pi tum, api tōmpō.

Parinapasi ne Sōoli ye Siipuru-pō we

⁴ Nfáasōne nn Parinapasi ne Sōoli tum, api Selesii-pō sí api kei kúninoi loni apí ne míni kepáapáa ketē kapi ye n sée re Siipuru sí. ⁵ Kapi Salamini n tu api Pisui fi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé piyóo kápáa. Yohani ye pēe pikeméé wele un pi léni. ⁶ Api míni kepáapáa ketē kē kónúu api tene apí ha Pafōosi tulu. Kei kapi pēé ne Usui fi unyine kapi ye n sée re Paari-Yeesu risáne. Uyē ne metarewai ukó ne antepu nōome le. ⁷ Siipuru ketē uyōopi Serikiyuusi Pōolusi keyō-i kuú pēé we. Uyē ne usōhōo píima le. Uu tíyese api Parinapasi ne Sōoli u séipō re li ripōo u wa re uké Nléécaasimé kō. ⁸ Metarewai ukó uyē uu pi m púnēsente un náási re úyukóo uyē uu kapere ne Yeesu kefa tene. Pi ye Mékireki ne urinyiri tuisse re Elimaasi, lelee re metarewai ukó. ⁹ Nfáasōne ye pēe Sōoli kapi ye kō n sée re Pōoli yipaalenle. Kei kuu pēe Elimaasi uyē nšōne riwii ¹⁰ uu u maa re: Pó unóome ne uyaaluke nkó. Kuníri kepipi nké, pōo nípa lisōne liye n hmélu. Pō ne wele pōn Upíima simúnjé cire-cire háresi, néé yo? ¹¹ A nkpeni kutu rici aa kóm. Upíima yé pō pi aa nyíini aa kō ntunje metéi paa siyáa sinyine. Kei nní lē, kunmaha aku Elimaasi hila, uu ye toóri toóri un unyine wéési yee yé u n tōroi. ¹² Ke uyōopi uyē uu lē n yé, uu ne Upíima kefa tene. Li we re Upíima kecáa icélaa iyē ne u lonne nšōne.

Pṵali ne Parinapasi ye Pisitii ketē-pṵ Antiyṵasi kuyu ha

¹³ Pṵali ne upisencṵ api Pafṵosi-i kúninṵi loni apí ne Pamfilií ketē-pṵ Pṵeriki kuyu sí. Yohani uu kei pi yá uu Yerusalem pṵe. ¹⁴ Pṵali ne Parinapasi pṵṵ piketē kei yisi api sṵne api Pisitii ketē-pṵ Antiyṵasi kuyu sí. Api kewénteyaa tunṵ Pisuifi kuyomeyáhaalee-i lomṵṵ apí tone. ¹⁵ Uynine uu isé atelé ne antepuye akṵ pṵisoi inipee-i kééni. Kuu pikéē ní masí, kuyómeyáhaalee piwéése api Pṵali ne Parinapasi kémee tum apí ha pi maa re: Pimárecṵ, nṵn nnyine m má nṵké ne pṵisoi ikari rikpáse, nó fe ani nkpréni símisi.

¹⁶ Kei ke Pṵali uu yisi uu kunípe síka uu pṵisoi séése uu re: Nṵ Isirayeli pikṵ ne nó pitṵrṵṵ mpí nṵṵ Uléécaá n wuru, ani kutu ricṵ ani kóm! ¹⁷ Isirayeli Uleecaa ye pṵe pirṵkpure wéele, uu tṵyese api kulúí wai, pṵé uye-i kapí pṵe Esipiti keteni-i ilási n tú. Uu pṵé ne unnanṵe kei pi yukuse. ¹⁸ Uu kucesí kóima-i pikecáá páf inṵmē afesna. ¹⁹ Uu limemáá mpuri nseei Kanaa keteni-i kṵpu uu nsitē cápine uu upisoi pa re piké n te. ²⁰ Ai lē n we aí ne tulu inṵmē píle píle mena ne inṵmē kuwṵṵ kumúṵṵ.

Uu pṵe limemáá pikpṵeenwai pi he, ai kpísi aí ha ne antepu Samuyeli itunṵe tulu. ²¹ Lē memáá, api Uléécaá pise re uké uyṵṵṵpi pi tí. Kei kuu pṵe Pṵenyamee kumare ukṵ, Kíisi unṵmáne Sauuli iyṵṵṵpi tonse inṵmē afesna. ²² Kuu Sauuli iyṵṵṵpi n lapile, uu Yesee unṵmáne Tafiti i pa uu re:

Ne nkpréni Yesee unṵmane Tafiti yee ne né rinsá yénle. U ye yé menéla nnéí wa. ²³ Tafiti kepírē keese ke Uléécaá uu Isirayeli pikṵ pa re keké pi yoriye yare kuú pṵe ní maa re li yé wa. Kεkeε Yeεsu. ²⁴ Yeεsu uké kelenε ní kam, Yohani ye pṵe riyṵṵle uu Isirayeli pikṵ nnéí símisi re piké piakṵpe kepire ritṵ piké míni wolε. ²⁵ Yohani uké ne upikei keto n tu, u maa re: Nṵ mṵsu re née wṵṵ? Ai née uyē kani m mé. Uyē ne kepire wemεle. Né ám tu ricuruu re ké ripe ké uanéeri kerṵmepi fénnε.

²⁶ Pṵali uu kṵ kpá re: Pimárecṵ, ntónéí ke Uléécaá uu nsímé mmú pálē uké ne ró yóriye, nṵ Apiraham sipírē ne nó pitṵrṵṵ mpí nṵṵ nní Uléécaá n wuru. ²⁷ Mesei ke Yerusalem pikṵ ne pipiyṵṵpi api Yeεsu ye, ápi kṵ antepuye nsímé kapí nṵpá kewénteyaa kéye n kééni riyíki kṵ. Amá kapí Yeεsu ní kpu, lelee nsímé mmē kémee ní we kapí lē wa. ²⁸ Api kṵ níka ye, mmē nnya kapí yé u ní kpu, amá pi pṵe Pilati pise re uké u kpu. ²⁹ Lē kai Nléécaasímé kémee Yeεsu kecáá n wṵlaalē kapí lē wa. Api pṵe limemáá kunapéékṵṵ kecáá u sṵise api u kpísi api nhṵre-i wai. ³⁰ Amá Uléécaá uu pikpṵkpṵ kémee u yukuse. ³¹ Pṵepṵe hái Kalilee-pṵ u n sárū apí ne Yerusalem sí kuu siyáa kulúí umεcire nyíse. Pṵepṵe kṵ neni nní upiseérakṵṵ Isirayeli pikṵ inipee-i. ³² Nsímé Kεcire mmú ke Uléécaá uú pṵe yekei re u ye pirṵkpure pa. Mmē karí ne nó ka. ³³ Mmē kuu nní nkpréni tṵ pipipírē wa. Li we re u Yeεsu nkṵṵ kémee yukusele yare kai Ipakare Siyome ritelé lírū kémee n wṵlaalē te:

Pṵṵ Kenépipi,
née neni pṵ mári.

³⁴ Uléécaá ye pṵe mεkeε-me maa re u ye pikpṵkpṵ kémee u yukuse úu kape ne píkaí n fṵni nnya. Lē kuu Tafiti maa re: Né lisṵne kecire lee aí n fṵnune nó pa. Tinṵṵ sṵne kam pṵe Tafiti n yekei ye tē.

Lisṵne kecire lee aí ye píkaí n caai kam pṵe Tafiti m pane kam nó pane.

³⁵ Lē nnya ke Tafiti uu kṵ kelṵ kecṵ maa re:
Aa yé ṵmurei upólala uké nhṵre kémee fṵni.

³⁶ Tafiti uyē ye ppe uisoi kέmee Ulééca mela wale. Kuu n kpu, api upisaayaha kέmee u kulesi uu fónu. ³⁷ Amá uyē ke Ulééca uu pikpəkpə kέmee n yukuse úu fəni. ³⁸ Pimárecə, li tu re ani n̄səne kō te uyee tíyese kapí ne neni akópe pisárei nsímé nó símisi. ³⁹ Uyee tíyese ke úye uu ye un ne kefa u n tene, Ulééca uu liute akópe u sárei. Moisi isé li fe iké usoi akópe sárei. ⁴⁰ Lē nnya, ani nómenécíre tí, ani kape tíye lē ke antepuye api piatelé-i n wói liké nó wa. Lelee re:

⁴¹ Nó kupakareciré pikó mpí,

ani kutu ricə ani kóm liké nó riyə, ani itód ne mílesi.

Nónnéfáa mmú kέmee kam la ké mewai menyine wa ke unyine uu yé un nó n símisi ani yé pakare. ⁴² Ke Pəoli ne Parinapasi api kuyómeyáhaalee-i n léepə, api kə pi séi re piké kewénteyaa kecə ppepə piké nsímé nse mmē pisímé pi rikpá. ⁴³ Icápine memáá, Pisuifi yíkíyiki kulúti ne pitérj térj ppe Pisuifi keyome n yáasi api yisi api Pəoli ne Parinapasi tiki. Pē api ikari pi he re ápi kape tíye unyine uké Ulééca kefa kuú ne pi n fénnē ncee kέmee pi fóm.

⁴⁴ Kai kewénteyaa kecə kē n tu, li wa yare Antiyəosi kuyu pisi nneí ppe cápine piké Nléécaasimé kō. ⁴⁵ Ke Pisuifi api riwúti tē n yé, pikéfa ake tóosi api ppe lē ke Pəoli uu n símisi n kesu pin kə u lámisi. ⁴⁶ Pəoli ne Parinapasi api kéyu kpáiiise api pi símisi re: Nó kaí ne sá re Nléécaasimé nké mefoi tu kelene. Kani nní n n késu nən kə nómenécíre ne nfáa teneciré lómiise nnya, tó mese ne mpuri sane pikó-mē m pele. ⁴⁷ Lē ke Upiima uu ró n forii re tóké wa ye nni:

Ne pó lésele re a panse metéi aa isoipuri nneí n kpáiiilē,
pinnéi piké píyulale yē.

⁴⁸ Ke mpuri sane pikó api anó nyē n kō, ai pi larisi api Upiima nsímé pakare. Pē nneí ke Ulééca uu ne nfáa teneciré n sée, api ne Yeeku kefa tene. ⁴⁹ Upiima nsímé ye ppe kumúnjé kpe-i ketē kē nneí kecáa kónúlenle. ⁵⁰ Amá Pisuifi api pinósi yukə ppe Ulééca n yáasi ne kuyu piwéése tálaankee api yisi api Pəoli ne Parinapasi piwékuse kápáá, api piketeni-i pi lakase. ⁵¹ Pəoli ne Parinapasi api yisi api ha kuyu ripoo-pə pinnataai péi-péi api pikuwéé-mē yaapə, ai wai re piakópe aké ne pi riséé. Pəoli ne Parinapasi api yá api Ikoniyəm kuyu-mē tómpə. ⁵² Nfáasəne ne mpóənarə pəə ppe Yeeku pipiretiki ppe Antiyəosi-i ní we yipaalē n̄səne.

14

Pəoli ne Parinapasi ye Ikoniyəm-pə we

¹ Pəoli ne Parinapasi api kə Ikoniyəm-pə Pisuifi kuyomeyáhaalee loni, api kéyu kpáiiise api símisi Pisuifi meyā ne Pikireki meyā api nmurei api Yeeku ne kefa tene. ² Amá Pisuifi picə ppe ápi n nmurei piké ne kefa u tene api mpuri sane pikó tálaankee re piké Pəoli ne Parinapasi kecáa simúnjé kópe wa. ³ Mpá ne lē, pē ne Ikoniyəm-i tónēle ai siyáa wai. Api itisi ne n símisi pin ne Upiima tálē. Upiima ye ppe n̄narj pi hele pin ne mewaisəna ne mepiima wəpisi, ai ye nyíse re mesei ke Upiima uu pisi ipelée nyíse. ⁴ Kuyu pikó api kei nní kέne meté. Picə re Pisuifi nkó mee wa, picə re pitume nkó mee wa. ⁵ Pisuifi ne mpuri sane pikó ne kuyu piwéése api pimecire cápine piké Pəoli ne Parinapasi íwe wa piké apare pi tókke piké pi kō. ⁶ Kai lē Pəoli ne Parinapasi kutu-i n lompo, api músu t̄m̄m̄, api wuru api ha Likayonii keté-pə Lisitiri ne Teripu ayu-i ne akekúri pékesi ⁷ api kei Nsímé Kécire n yóólē.

Pɔɔli ne Parinapasi ye Lisitiri-pɔ we

⁸ Lisitiri-pɔ ke utisi unyine uú pɛɛ we. Háí kapí ne u m mári úu píkaí sónelē. U kékankáláká le, uu ye pɛé n tū. ⁹ Uu pɛɛ Pɔɔli nsímé kutu n cɔlē. Kei ke Pɔɔli uu u nyáni n̄sone uu yenu re nfatene ye u tulaalenle uu yé fe uu pélu. ¹⁰ Pɔɔli uu rinó cásɛ uu u ma re: A yisi aa apóna kecáá kecíre nyere. Utisi uu yisi uu cuuni uu nsé kápáá. ¹¹ Ke písoi api Pɔɔli mewai mē n yé, api kei pikó meyu, Mélikayoniye ne pupéi re: Piléé ye mesoi sóneme apí ne ró leeri. ¹² Api re Parinapasi yee Seusi. Kai nní Pɔɔli yee pɛɛ símisi nnya api re uyee Herimeesi. ¹³ Piléé pē kapi ye n sée re Seusi keyɔ ye pɛɛ wele kuyu ritime-pɔ. Ulélékɔ́ yee kei pi n nyónse uu anáala mefele toraankɛe uu tórikɛe uú ne keyɔ kē tinonoo-i hapɔ, u ne písoi pɛɛ n cápínelē apí n náasi piké Parinapasi ne Pɔɔli nyónse. ¹⁴ Ke Parinapasi ne Pɔɔli api lē n kɔ́, api pisitukanka céerii ai nyíse re áí ne pi risá, apí pɛɛ riwúí tē kecɔpe sɔɔpɔ pin cési re: ¹⁵ Nó písoi mpí, yo kani lē wai? Tó ne kɔ́ nómenécɔ sisoipipi lē. Nsímé kecíre karí ne nó ka tɔn nó tee re áni liséré-seré nní nkó riyá. Líwookɔ́ ye ni. Ani nómenécíre Ulélécaa yee nfáa n te pa. Uyee ketē ne keyóme ne mínimaa ne likemee likó wa. ¹⁶ U mekɛɛ-me pirókpure kémɛɛ-pɔ písoi nnéi riyále re piké pimepɔla n wai, ¹⁷ n̄pá ne lē, mesére kuu pɛɛ mewai sone nó wai re ani ne kei u n nyáni. Uu ye keyómɛcaa-pɔ ikónɛ nó heri, liitunɛ in kɔ́ n tu, uu iluke nó he. Uu ye kɔ́ liluke-luke nó he uu kɔ́ tíyese ani mpónare yenu. ¹⁸ Mpá ke Pɔɔli ne Parinapasi api lē ní ma, li ne pi papisile api kelene fe api inyónse iyē yulu.

¹⁹ Pisuifi pinyine api Antiyɔ́si yee Pisitii-pɔ ní we ne Ikoniyɔm-i yisi api sí, pi ne písoi kulúí apí ha kómɛine. Api Pɔɔli apare tó́kɛe re piké u kpu. Api pɛɛ limemáá u pulu apí ne kuyu ilúké léépɔ, pin músu re u kpule. ²⁰ Amá ke Yeesu pipiretiki apí ukékúrí ní cápínepɔ, uu yisi uu kuyu sí. Kai kóso n weesi, u ne Parinapasi apí Teripu kuyu tómpɔ.

Pɔɔli ne Parinapasi ye Sirii keteni-i Antiyɔ́si kuyu pele

²¹ Pɔɔli ne Parinapasi apí Teripu kuyu-i Nsímé Kecíre yóó, písoi meyá api Yeesu tiki. Api pɛɛ limemáá yisi apí Lisitiri ne Ikoniyɔm ne Antiyɔ́si yee Pisitii-pɔ ní we pele. ²² Kapi kei n tuiɔ́, api Yeesu pipiretiki pɛɛ kei ní we ikari kpáse re piké n n̄móópúlē. Api ye kɔ́ pi maa re pi yé íwe píima li piké kelene Ulélécaa iyɔ́pɔi kémɛɛ lomɔ́. ²³ Pɔɔli ne Parinapasi apí n̄pá Ulélécaa icápíne íye-i piwéése tonsente. Pí ne pē apí anó paasi apí keyóme yáasi apí pɛɛ limemáá pi kpísi apí Upíima kapí ne kefa n tene anipe-i wai.

²⁴ Ke Pɔɔli ne Parinapasi apí kei Pisitii ketē ke-i n yisi, apí Pamfilií kekó-mē loni. ²⁵ Apí Periki-pɔ Nléécaasimé písoi símisi, apí kei yisi apí Atalii tómpɔ. ²⁶ Kei kapi pɛɛ kúninai lɔ́ apí ne Sirii ketē-pɔ Antiyɔ́si sí. Kei kapi pɛɛ Ulélécaa anipe-i pi wa apí u welu re uké ípɛelée pi nyíse piké fe piké pipikéi wa yarɛ kapi nní n wa. ²⁷ Kapi Antiyɔ́si kei n tuiɔ́, apí Ulélécaa icápíne pikó cápíne, apí lē nnéi ke Ulélécaa uú ne pē tintiki uu wai pi kɛeni, ne lē kuu n tíyese mpuri sane pikó pɔ́ kɔ́ Yeesu ne kefa tene. ²⁸ Pɔɔli ne Parinapasi apí Yeesu pipiretiki kémɛɛ tone siyáa kulúí.

15*Yerusalem icápíne*

¹ Kirisi pikó pinyine apí keyáa kenyine Yutee ketē-pɔ yisi apí Antiyɔ́si sí, apí ha Kirisi pikó picɔ́ maa re: Nonsá n kérii yarɛ ke Moisi isé ii m pise, áni yé píyulale yē. ² Pɔɔli ne Parinapasi apí pi kesu, íkɛɛne píima inyine ii

likecáá pikécəpe leeri. Api símisi áí tone re Pəəli ne Parinapasi ne pinyine picə piké Yerusalem ha, pi ne pitume ne piwéése piké ha kesé nsímé mmē tipáí. ³ Ulélécaa icápine pikó api pikécáá paí apí ne ncée tiki. Api Fenisii ne Samarii sitē-mē tiki, api lē ke mpuri sane pikó api Upiima rintiki písoi símisi. Nsímé mmē nn Kirisi pikó nnéí larisi háí. ⁴ Kapi Yerusalem n tuiə, Ulélécaa icápine pikó ne pipiwéése ne pitume pəe pi yósi. Api Yerusalem pikó pē símisi lē nnéí ke Ulélécaa uú ne pi rintiki uú ne wai. ⁵ Amá Pifarisi pinyine pəe Yeosu ne kefa n tene api pəe yisi api re: Li pise re mpuri sane pikó pəe Yeosu ne kefa n tene piké kérii tlasí, piké kə Moisi isé ritiki. ⁶ Pitume ne piwéése api cápine re piké nsímé mmē tipáí. ⁷ Kapi nsímé m pásaine ai nāñai memáá ke Piyee uu pəe rinóə yósi, uu re: Pimáreco, nórínécúruu ye yenle re áí neni-me ke Ulélécaa uu nókenécəpe nké-i né wée re ké mpuri sane pikó Nsímé Kəcire riyóə piké nnénóə-i n kə, piké kə ne kefa n tene. ⁸ Ulélécaa ye nyu lelee písoi sifa-i ní we. Uyee kə pē Unfaasəne he yare kuu t́ n he meco. U lē nyísele re pē ne kə pansəle upísoi. ⁹ Uu tó ne pē kecəpe kóolene. Lē nnya kuu pinfatene nnya piakih heere aa funi. ¹⁰ Yo nnya kani nkpeni Ulélécaa peikee naké yé, nən ncəni ke úka úu háí pirósáa-i-me ne tó-i n fe uké ní cə Yeosu pipiretiki nyikiselé? ¹¹ Amá Upiima Yeosu ipelée nnya karí ne kefa tene re t́ ne kə piməco píyulale yenle.

¹² Pəpəe n cápinelē nnéí api séé keu, api pəe Parinapasi ne Pəəli kutu n colē pin mewaisəña ne mewai piima ke Ulélécaa uú ne pi rintiki uu mpuri sane pikó kecəpe wapisi keenke. ¹³ Kapi pisímé mí masí, Yakupu uu rinóə yósu uu re: Aní kutu né ricə, pimáreco. ¹⁴ Simə ye ró símisile lē ke Ulélécaa ricuruu uu háí meke-me mpuri sane pikó kecəpe umpuri kuu n te n wée. ¹⁵ Antepuye anəə kai lē titiki yare kai n wəlaalē. Li wəlaalē te:

¹⁶ Lē memáá, ne Tafiti keyə kee n fori yukusəne,
am ncaai nnéí nyóənsə.

Né pimómə ke pəse.

¹⁷ Kei ke písoi təəəə api yé pəe né Upiima wéési. Lelee isoipuri nnéí kam n sée re iké pansə inékó. Né Upiima rinəə ye tē,

¹⁸ née t́yese ke písoi api háí meke-me mewai mē ceri.

¹⁹ Lē nnya ke né Yakupu, am músu re ári ncée má toké mpuri sane pikó pəe piməcire Ulélécaa mí pa Pisuiifi isé rinyikise. ²⁰ Amá toké pi wəipə ari pi símisi re ápi kape ye inyóənsesare li. I t́ kéme ikpérinkpəkəó le. Piké piməcire t́, api ye sóənnə yare ke isé ii m pise. Api kape ye isee kápi rimpá li, ápi kape ye kə ménye li. ²¹ Kai pəe meke ní we, písoi ye pəe ńpá kuyu kúye-i Moisi isé riyóəle, api ye kə ńpá kewénteyaa kéye ketúné kuyómeyáhaalee-i i keeni.

Titelē tē kapi Kirisi pikó pəe ápi Pisuiifi n wəipə

²² Pitume ne piwéése ne Ulélécaa icápine pikó nnéí api yénu re li nyam te piké pikécəpe písoi lese piké Pəəli ne Parinapasi ritikise piké ne Antiyóəsi pi tū. Kei kapi pəe Yuuti kapi ye kə n sée re Parisapasi ne Silasi lese. Pipico ye pəe pi waiselenle ńsəne. ²³ Pianipe-i kapi rítelē tē wa. Pi rikemee wóí re:

T́ ńpinémáreco, pitume ne piwéése, tó ń pimáreco, nóə ye áni nní Pisuiifi nən Antiyóəsi-pə ne Sirii ne Silisii keteni-i we yáasi ńsəne. ²⁴ Tó kə te písoi pinyine ye kerómee nté yisipə api nó leəpə, api pinsímé kéme ńənépəə caaise api kə ńsínéwuu tóise. Aní kə te áí t́ə pi tumpə. ²⁵ Lē nnya kari kóməne re li nyam te toké písoi lese toké pirómáreco lala Parinapasi ne

Pōoli ritikise toké ne nōkenémee pi tumpō. ²⁶ Parinapasi ne Pōoli ápi nkpō iwame wa Upiima Yeesu Kirisi pikē kapi n wai nnya. ²⁷ Tō Yuuti ne Silasi nōkenémee tumpō re pikē ne pinnāo nsímé mmē kari n wói nó símisi. ²⁸ Li we re tó ne Nfáasone ye yē te ái nyamí te toké ncōni féé nnyine méwoo nó rinyikise ái kō lē kai pise. ²⁹ Lelee ne n sá re toké nó pise ye nni: Ani kape ye inyóonsesare née ménye née isare kápi rimpá piké ménye lese li. Ani kō nómeneécire tí, ani ye sóonne yare ke isé ii m pise. Tō memárecō ne kefa kesē nó yáasi!

³⁰ Pōoli ne Parinapasi ne Yuuti ne Silasi api yisi api Antiyōasi tómpō. Kapi n hápō, api kei piyómeyáhaa nnéi cápine api rítelē tē pi pa. ³¹ Kapi pinnéi keyu-i ri n kēē, ai nípá úye ikari waise ai kō piakinj ninjukuse. ³² Yuuti ne Silasi ricuruu ye pēe antepuyē le. Api nsímé nsímé Antiyōasi pikó símaankee apí ne ikari pi kpáse re piké ne nfatene n n̄móópulé. ³³ Api kei siyáa sinyine wai. Pimárecō api pēe limemáá pi yá api pēpē pi n tumpō kémee pēese ne piripō. ³⁴ [Amá Silasi pōo re u yé kei tone.] ³⁵ Pōoli ne Parinapasi pōo ha Antiyōasi-i tone, pi ne picō pinyine pin pisoí céési pin kō Upiima nsímé kecire yóólē.

Pōoli ne Parinapasi pitúunne

³⁶ Kapi Antiyōasi-i n tōne ai siyáa wai, Pōoli uu Parinapasi maa re piké silō sē nnéi kapi Upiima nsímé ne rinkóónú pēese piké ha yē te íye ke Yeesu pikó api kei we. ³⁷ Parinapasi uú n la uké ne Yohani kapi rinyíri n he re Mariki ripéne. ³⁸ Amá Pōoli pōo yúlu re ápi kape kō nkpéni pikpiké u rikpá uké pi ritiki, li we re u pēe mefoi hái Pamfilii-pō pi n̄meriyēle úu pi ritiki piké ha ne pipikei ketō tu. ³⁹ Ai wai re li Pōoli ne Parinapasi símaase, hái apí ne likecáá túunne. Parinapasi uu Mariki kpisi api kúninōi loni api Siipuru tómpō. ⁴⁰ Pōoli pōo Silasi kuséncō wéē, Yeesu pikó apí ne pi welu re Ulééca uké pi sarumpō. Api pēe ncée kpisi apí tómpō. ⁴¹ Api Sirii ne Silisii sitē kuwéé-mē tiki, pin Ulééca icápine n̄móópúsēlē te iké Ulééca ncee kémee papisi.

16

Timotee ye Pōoli ne Silasi sarū

¹ Pōoli uu yisi uu Teripu sí, un kō Lisitiri tulu. Yeesu upiretiki unyine ye pēe kei wele apí u séi re Timotee. Uní ye Usuifi le un kō Kirisi ne kefa tenelē. Amá usáa pō ne Ukireki le. ² Yeesu pikó pēe Lisitiri ne Ikoniyōm-pō ní we ye pinsímé kémee u pakarentele hái. ³ Ai Pōoli ripōo wai re uké kuséncō u wéē. Uu u kpisi uu Pisuifi pēe kei-pō kapi n sí ní we nnya u ké. Pinnéi ye pēe nyule re usáa ye Ukireki le. ⁴ Kapi n tósu, ayu kémee kapi ritiki. Api ye lē ne lē ke pitumē ne piwéése api Yerusalem-pō n símisi aí tone Kirisi pikó pēe kei ní we térsē. Api kō pi maa re piké ye likecáá sóne. ⁵ Ulééca icápine pikó api pēé ne nfatene ne kényu n sí pin kō nípá keweesei kénye kulúí kpálē.

Pōoli ye Turowaasi-pō méyene menyine yē

⁶ Nfáasone n̄n Pōoli ne upicō ncée he re piké Asii sitē kecáa Nléécaasimé riyóó. Lē nnya kapi Firisii ne Kalasii sitē-mē titérj. ⁷ Kapi ne Miisii ketē tínkō, api Pitinii kekó-mē pihápe peeni. Amá Yeesu Nfaasone n̄n lincee pi he. ⁸ Api mēse Miisii kei tikipō apí ne Turowaasi sí. Kei ye áninōi kenyere le. ⁹ Kei kai kesine Pōoli méyene menyine nyíse: Masetuwaani ukó unyine kuu yé un nyenu un u welu re uké risuúlu uké pikuyu-mē titikipō uké pi

yoriye. ¹⁰ Pōoli meye ne mē memáá, ari pēé n la tóké Masetuwaani ketē ha. Li we re tō picére masile re Uléécaá ye ró sée re tóké ha Nsimé Kécire kei pikó símisi.

Liiti ye Filipu kuyu-i ne Uptima kefa tene

¹¹ Ari Turowaasi-i kúninōi loni ari ne míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Samotirasi-mē n sairilē. Ai kóso weesi, ari Neyapolisi-mē tómpō. ¹² Ari kei yisi ari Filipu tómpō. Masetuwaani ketē kuyu fói ye kpē kelō ke-i. Rōm pikó n-yōōpinaŋe ketē ye ke. Tō kei siyáa sinyine wale. ¹³ Ari kewénteŋaa tuné kuyu iyaa leepō ari nkói-mē sí, kei kari m músu yarē Pisuifi yeé cápine api keyóme yáási. Kari n hápō ari kei pinósi leepō pin cápinelē, ari tone ari Nléécaasimé pi símisi. ¹⁴ Pi ye pinósi pē use sée re Liiti. U pēe Uléécaá likó lalē. Tiyatiiri kuyu kuu léeri. Asánjáá wéé nyaii kécire kuu yái. Kuu kutu ró n cōlē, Upiima uu mesōhō u he uké ne Pōoli nsímé kō. ¹⁵ Ari u ne ukeyō pikó nnéi míni wole. Uu pēe kusáne ró séi uu ró maa re: Nōn mesei n yē te ne Upiima ne kefa tene, ani kenéyō lomme aní tone! Uú ne kényu ró mahani, ari mese ŋmurei.

Pi Filipu-pō Pōoli ne Silasi akpanii wa

¹⁶ Keyáa kenyine kari keyómeyáhaa-i sí ari ne ukpére keikó unyine sáne. U aníri héesile uu ye ne lelee kóso-pō n wainē ŋenu. Lipikei pē pin upiyote siwóó wai nšone. ¹⁷ Kei kuu yisi uu tō ne Pōoli n tikilē un cáái re: Písoi mpí ye Uléécaá yeé nḡpá yo kecáá ní tū pikeikó le. Ncēe mee ye n yóriye kapi nní nó nyíse! ¹⁸ Uu lē n wai aí ne siyáa kóónú. Ai Pōoli pelu uu ukpére uyē-mē pansēpō, uu kuníri kpēe u n tīkilē maa re: Ne Yeesu Kírisi rinyiri kémēe, ne rinóó pō he re a ukpére nkó kémēe le. Aku mese ne mese lelu. ¹⁹ Ke ukpére keikó uyē piyote api n yē te pikulaa ye lē tenele, api Pōoli ne Silasi kényáala-i tini apí ne kuyu piwéése leepō. ²⁰ Apí ne Rōm pikó pitúhaane-i pi tómpō apí ha re: Pisuifi mpí pēe nšōkōi ne kuróyu lomme. ²¹ Pi wele pin inyékii inyine ró céési. Ncēe nín kō we re tō Rōm pikó tóké i ŋmurei nēe tóké i ritiki.

²² Tiwúú tē ari ne Pōoli ne Silasi wóósi nšone. Pitúhaane api rinóó he re piké Pōoli ne Silasi ilū mahā piké iséi pi súúkee. ²³ Kapi lē pi n fápii, api kukpaniilee pi tani api kuuméré rinóó he re uké pi m mē nšone. ²⁴ Kapi lē uyē ní ma, uyē uu kémēe-mēmpō kelepi kenyine-i pi wai uu piana ne anakule toraankēe. ²⁵ Kai kesinecō kumúnjé n tu, Pōoli ne Silasi api yisi api keyóme n yáasi pin yom pin Uléécaá pakarente, pikpaniikó picō pin kutu pi cōlē. ²⁶ Kei nní, ketē ake piyēŋaa loni, ai kukpaniilee rikui tija-tija. Ai ihánaa nnéi mese ne mese hánntēe ai pikpaniikó akpanii nnéi fénntēe. ²⁷ Ke uméré uú ha n yisi uu ŋenu re kukpaniilee ihánaa nnéi ye hánntēelēnle, uu ritéhe kpeúme uké umécire kpu, un músu re pikpaniikó ye ŋméherēele api wúrunkēe. ²⁸ Pōoli uu pēe unnaŋe nnéi ne cáái re: Kape líka mēpócire wa, tōó mpí nté ntónéi. ²⁹ Kei ke uméré uu pēe re piké nna u ritéle. Kapi u rirteéle, uú ne keleepi kemēe-pō n tōsu, uú ne iwame n terii uú ha ne Pōoli ne Silasi keyu-i wúla. ³⁰ Uu pi lesepō uu pi pise re: Yo kai pise re ké wa ké ne píyulale yē, pinésáa? ³¹ Api u pēe re: A Upiima Yeesu ne kefa tene, pō píyulale yē, nó ne kepóyō pikó. ³² Api pēe u ne ukeyō pikó nnéi Upiima nsímé yóó. ³³ Uméré uyē uu kesine kē cire pi kpisi uú ha piitō pi heere. Lē memáá, Pōoli ne Silasi api u ne ukeyō pikó nnéi míni wole. ³⁴ Uú ne Pōoli ne Silasi ukeyō sí uu ha kusáne pi wai. U ne ukeyō pikó nnéi akinj aa níŋesi re pi ne Uléécaá kefa tene nnya.

³⁵ Kai n weesi, Ròm pikó pitúhaane api pikawe tum te piké ha uméré maa re uké Pòoli ne Silasi riyápo. ³⁶ Uyē uu yisi uú ha Pòoli símisi re Ròm pikó pitúhaane ye maa re uké akpanii kémee pi lese. Lē nnya, piké nkpeni léepo piké nkññiñe-i ní we. ³⁷ Kei ke Pòoli uu pikawe pē maa re: Kutúhaaneciré kapi riwúí kémee ne iséí ró káii apí ha ró hánesi, tòn kò ne pimécò Ròm pikó. Pi nkpeni lale piké kò meyaá tó riyápo, née íye? Ai yé lē wa! Piké piricuruu kam piké ró lésepò. ³⁸ Pikawe pē apí ne anóo nyē pele apí ha Ròm pikó pitúhaane símisi. Kapi n kò te Pòoli ne Silasi ye Ròm keté pikó le, iwame ii pi loni. ³⁹ Api pēe piricuruu sí, apí ha re pē kaí ne kpu. Api kukpaniilee-i Pòoli ne Silasi lesepo api pi suúluse re piké kuyu-i le. ⁴⁰ Ke Pòoli ne Silasi apí kukpaniilee kpe-i n léepò, Liiti keyò kapi ha kelenē. Kapi kei Yeesu pikó n yé, apí kò ikari pē kpáse api pēe yisi api ncée kpísi api tómpò.

17

Pòoli ne Silasi ye Tesaloniki-pò we

¹ Kapi Liiti keyò-i n yisi, api Amfipoliisi ne Apolonii còpu apí ne Tesaloniki tulu. Pisuiifi ye kei kuyómeyáhaalee mále. ² Pòoli uu kei hapò yare kuu ye n wa, u ne pepere kei ní we pin yóí. Uu siwénteyaa sitaani nòñsene ³ uú ne Nléécaasimé kémee pi céési uu kò pi nýise re uyē ke Ulélécaa uu n wée ye íwe píima meluke mále, uké pēe kò pikpòkpo kémee yisi. Uu kò kpá re: Yeesu kam nó n tee yee nní Kirisi. ⁴ Pepere kutu u n cólé kémee, pinyine apí ne nsímé mmē kefa tene, api Pòoli ne Silasi tiki. Ai kò ne Pikireki meya pēe Ulélécaa n yáasi péne ne péé ne pinósi yukóó kulúí.

⁵ Kei ke Pisuiifi kefa áke tóosi apí ha siwaiyule sinyine kóóí apí ne kuyu n lémaalē. Api kò yisi apí Yasòo keyò-i Pòoli ne Silasi piwélaa sí, pin músu re pin pi n tí, piké ha ne riwúí kémee pi túhaane. ⁶ Kapi pi m paa, api pēe Yasòo ne Yeesu pikó picò còpii apí ne kuyu pitúhaane léepò pin cáái re: Písoi mpí pēe keté nnéí còkai. Pi kò kerómee nté tuimale. ⁷ Yasòo uu pi yósu pin ukeyò-i we! Api Ròm uyòopi isé waiselē. Pi pólólē te unyine ucò ye we, api ye u séi re Yeesu. Te uyee uyòopi wéése. ⁸ Anóo nyē aa riwúí tē ne kuyu piwéése còñ meyíkíyiki. ⁹ Api Yasòo ne upicò riwómē ké api hééle api kelenē pi yá.

Pòoli ne Silasi ye Peeree-i we

¹⁰ Kai kesine n wa, Yeesu pikó api Pòoli ne Silasi Peeree-mē tónse. Ke pē api Peeree-i n tuiapo, apí ne Pisuiifi kuyómeyáhaalee n sairilē. ¹¹ Pisuiifi pēe kei ní we isoi ye nyamle ai tósu Tesaloniki pikó ikó. Api kefa kesē ne Nléécaasimé yósu, api ye nípá keyáa kéye Ulélécaa ritelé kééni piké yé te mmē kapi nní pi n símisi ye mēsei lēe. ¹² Pimeyā pēe Yeesu ne kefa tene, aí ne Pikireki péne, pinósi yukóó ne pitisi kulúí. ¹³ Amá ke Pisuiifi pēe Tesaloniki-pò ní we apí n kò te Pòoli ye kò Peeree-pò Nléécaasimé yóólē, apí yisi apí sí apí ha písoi tálaankee api Pòoli kápáá. ¹⁴ Kei ke Yeesu pikó api Pòoli mínimaa kuwéé-mē tónse, Silasi ne Timotee pòo kei tone. ¹⁵ Pepere Pòoli n sárū ye ne Ateeni u tule api kelenē pēese. Pòoli uu pi páái re piké ha Silasi ne Timotee símisi re piké mekke u léepò.

Pòoli ye Ateeni-i we

¹⁶ Ke Pòoli uu Ateeni-i ní we un Silasi ne Timotee mé, uu yénu re piléé ncòpuri ye kuyu yipaalenle. Uripòo ari meyíkíyiki caai. ¹⁷ Lē nnya, u ne Pisuiifi ne pepere Ulélécaa n wuru apí ye pēe kuyómeyáhaalee-i ní yóí. Mpá keyáa kéye kuu ye un píye keyáala-i n léepò, u ne pēe api likecáá n yóí.

18 Mefine simúnjé sinyine pikó kapi ye sée re Epikuriye ne Sitoyisiye. Póoli ne simúnjé sē pikpeē yee kó yóole. Api ye pee re: Uwóocani nkó ye mpíi re iye nee? Picó api re: Li nkpáni yaré piléé sané pinyine nsímé kuu símisi. Mesei, Yeosu Nsímé Kεcire ke Póoli uu pee yóólē un kó yóólē te pikpókpa yé kam api yisi. 19 Kei kapi pee u kpísi apí ne kecápine kē kapi ye n sée re Areyopaasi sí api re: A icélaa fale iyē kaá ne ní ka ró símisi také kó nké! 20 Meséree kaa nsímé cerémpóone nnyine ró símisi. Tó neni lalé také likemee ripéré také rísoné yē. 21 Meyíkíyiki ke Ateeni pikó nnéi ne písáne pee kuyu-i ní we api ye mpá keweesi kéye n tú pin nfále mee ní ka símisi néé pin kutu n cólē. Api lē memáá likeikei líka licó má. 22 Póoli uu yisi uu pikéyu-i nyere uu re: Ne yē te nó Ateeni pikó, nō meyíkíyiki piléényóonse lalé hái. 23 Ne nókunéyu-i nyéreile am nósínényóonse yénti. Kei ricuruu kam ne kenýóonse kenýine-i yē lin wólaalē te: Uléecaa unyine kári n nyu. Uléecaa uyē kani nní n yáási áni kó pee u nyu kam la ké nó céreise. 24 Uléecaa uyee ketē ne keyóme ne kekemee líkó wa. Uyee Upiima ketē ne keyómecaa-pó. Uu awosoo ke pisoí api n wa kémee sói. 25 Líka mpuri ái u párlē kesoiipi keké ne u m pasii un le yaré linyine ye u cónlē. Uyee ye mpá úye nfáa ne mpá yo nnéi lēe ketē kecáá ní we he. 26 Usoi use kuu mefoí wa, uu ne u tiki uu ne pisoí nnéi wai re piké ketē nnéi kecáá fine. Uu itunje pi kériine uu kó ketē kapi yé n fine pi hóone. 27 U lē wale re pisoí piké fe piké u wéési, mpá pin n cariinkee, in n la pi yé ha ne u yē. Amá meyíkíyiki mmé, Uléecaa uu tó úka ne ketaa we.

28 Uyee ye nfáa ró he, uyee kó tíyese kari mpá yo wai tón kó we. Lē ke nópínéyómēni pinyine apí maa re: Tó ne kó Uléecaa sipipi le. 29 Kari nní usipipi nnya, ári yé fe také musí re u we yaré wura néé nwóóweni néé riparé ke kesoiipi aké ne kemésóhó ne kekemúnjé ní serí re líké n nyamí. 30 Pisoí ye pee kunmaha-i wele pin ne lē nnéi wai. Uléecaa uu kunmaha kumúnjé kpē kpísi uké ne linyine wa. Amá nkpéni kuu sisoipipi nnéi séi re sin yei ní we, síké mefine conse. 31 Li we re u keyáa kē kuu pisoí nnéi ne aseí n túhaanene piyekei masile, uu kó uyee itúhaane ní tonene piwée másu. Pikpókpa kémee kuu liute yukuse uu ne mpá úye nyíse re uyē kuu itúhaane tí.

32 Kapi n kó Póoli un pikpókpa kémee piyise nsímé símisi, picó api u sennyi, picó api re: Mecó mecó kari yé ha mpósimé mmē kutu rico. 33 Póoli uu pee pi yá uu tómpó. 34 Mpá ne lē, picó ye ne u konle api ηmurei apí ne kefa tene: Pēpee nní Areyopaasi kecápine uwéése use kapi ye n sée re Teniisi ne unósi unyine kapi ye n sée re Tamariisi ne picó picó.

18

Póoli ye Korēnti-pó we

1 Póoli uu limemáá Ateeni-i yisi uu Korēnti sí. 2 Kei kuu Usuifi unyine kapi ye n sée re Akilasi ne risáne. Pónti keteni-i kapi u mari. Italií ketē kuú pee lē leeri ne uunósi Pirisili re uyóopi wéése Kulooti ye rinóo he re Pisuií nnéi piké Róm keteni-i le nnya. Póoli uu yisi uu pi leepó. 3 Pi pee kesé pikónéfukei le. Kapi nní pikéi píse n wai nnya, uu pikeméé tone api pee kesé n keisi. 4 Mpá kewénteýaa ketúnjé kéye ke Póoli uu ye Pisuií kuyomeyáhaalee-i ne Pisuií ne Pikireki n tú, un náási piké kó piké unká ηmurei.

5 Ke Silasi ne Timotee api Masetuwaani ketē-pó n yisime api Korēnti-i Póoli leeri kuu pee meyíkíyiki Nsímé Kεcire piyóó ne kutu rico, un Pisuií

nyíselē te Yeesu yee usoi uyē ke Ulélécaa uu n wée. ⁶ Ke Pisuiŋi apí ne u n kēne pin kō u lámisi nnya, uu uilū kuu n tanaalē nkoŋo pikuwéé-mē péipō uu pi maa re nō kái ne tenene. Nōn m pō, nōo nōmenécíre fóm, ái nēe linyine wa. Mpuri sane pikó-mē kam nkpéni nní lē tōsu. ⁷ Kuu pikekúri kei n yisi, uú ne utisi unyine kapi ye n sée re Tituusi Yusituusi keyo n tōsu. Tituusi ye Ulélécaa pakarelenle, ukeyo ken kō Pisuiŋi kuyomeyáhaalee kekúri we. ⁸ Kirisipuusi ye pee kuyomeyáhaalee uwéése le. U ne ukeyo pikó nnéi api Upiima ne kefa tene. Korenti pikó meyā pee Pōli nsímé n kō pōo kō Upiima ne kefa tene. Pōli uu míni pi wole.

⁹ Pōli uu kesine kenyine keláré-i yēnu Upiima un ne u símisi re: Iwame fi kape pō wa. A nsímé ne rinmóópú. Kape riséé! ¹⁰ Ne kepókúri wele. Uka úu fene uké pō ricōŋ, li we re pinésoi ye kuyu kpe-i kulúí wele. ¹¹ Lē nnya ke Pōli uu kei kuŋmē kuse ne kuwélé tōne uu písoi Nléécaasimé céési.

¹² Kumúnjé kpe-i ke Rōm ukó Kaliyōo uú pee Akayii keteni-i iyóōpi n tū ke Pisuiŋi apí rinōo rise wa, api yisi api Pōli kecáá nyere, api u tini apí ne pitúhaane sí. ¹³ Apí ha Kaliyōo maa re: Utisi nkó yee náasi re písoi piké unkó kō piké ye meyáhaa féé menyine mee áme isé n tikilē Ulélécaa yáasi. ¹⁴ Pōli uu re uké rinōo yōsí, ái ne sá Kaliyōo ricuruu uu pi pese re: Nō Pisuiŋi, in pee re piyaa nēe mewai kōpe menyine kuu wa kaní ne né u ka, né pee níŋesi am kutu nō cō yare kai m pise. ¹⁵ Amá in anóolempi nēe anyíri nēe nórínécúruu isé kecáá ikenene, nōo yé mmē ceri ani wai. Am la ké lē ye mpuri itúhaane li! ¹⁶ Kei kuu pee ketúhaane ke-i pi lakase. ¹⁷ Pinnéi api pee kuyomeyáhaalee uwéése Sositeeni tini api ketúhaane ke-i ipépi u loni. Mpá ne lē, ái nkpáni uyóōpi Kaliyōo méka wa.

Pōli mepelē Antiyōosi-pō

¹⁸ Pōli uu kō Korenti-i Yeesu pikó kémee ketōne kpá ai siyáa kóónú. Uu limemáá pi yá u ne Pisisili ne Akilasi apí kúninōi loni pin ne Sirií ketē tōsu. Piké kelene n tómpō, Pōli ye pee Senikireesi-pō uriyu rikoósile, rinōo kuu Ulélécaa n yekei kecáá nnya. ¹⁹ Api Efeesi tuipō, Pōli uu kei upisencō yá. Uu Pisuiŋi kuyomeyáhaalee loni u ne Pisuiŋi apí kei n yóí. ²⁰ Pē apí u pise re uké siyáa sinyine pikekúri tone. ²¹ Amá úu ŋmurei, uu pee pi pese re: [Li pise re ké ha anyá nnyé nyee nní n weme Yerusalem-pō li]. Ulélécaa un n la, né nōkenémee peeme. Uu pee kúninōi Efeesi-i loni uu tómpō. ²² Kuú ha Sesaree-pō n suí, Yerusalem kuú ne risairi uú ha piyomeyáhaa yáasi uu pee kelene Antiyōosi sí. ²³ Uu kei tone ai siyáa wai, uu pee Kalasii ne Firisii sitēmē tiki un Yeesu pikó nnéi pee kei n we ikari kpáselē te piké ne nfatene n ŋmóópúlē.

Apoloosi pikei kuu Efeesi ne Korenti-i n wa

²⁴ Usuiŋi unyine yee we apí ye u séi re Apoloosi. Alekisantiri-pō kapi u mari. U nsímé nyule nsonē un kō Nléécaasimé atelé nyu ái nkáripí. Uu keyáa yisi uu Efeesi sí. ²⁵ U Upiima nsímé nyule nsonē, un Yeesu nkó céési un kō símisi téi-téi yare lē kai n wólaalē. Amá lē ke Yohani uu písoi míni n wóle ŋmane kecáá kuu nyu. ²⁶ Uu kuyomeyáhaalee-i lompō uú ne uripōo n símisi. Ke Pisisili ne Akilasi apí lē n kō un símisi, apí u séi apí ne pikeyō sí apí ha Ulélécaa ncee u kpáiiŋe téi-téi. ²⁷ Uu pee limemáá re u la uké Akayii ketē-mē ha. Piyomeyáhaa apí u ŋmóópúŋe, apí kō kei-pō pikó ritélé wólu re un n hapō, piké memáreco nsonē u yósí. Kuu kei n tuipō, pē nnéi ke Ulélécaa uu ípaelé n nyíŋe apí ne Yeesu kefa tene kuu yóriye ái kumúnjé má.

²⁸ U ye pee keyu rikpáiiisele uu nípá úye keyu-i Pisuifi nsímé késu, uu ne Nléécaasimé atelé tíki uu pi cereise re Yeesu ke Ulélécaa uu wée.

19

Pòoli ye Efèesi-i we

¹ Kumúnjé kpe-i ke Apoloosi uu pee Korenti-i ní we, Pòoli ye pee yisile uu Asii ayope siló lóó uu Efèesi sí, uu kei Yeesu pipiretiki pinyine yenu. ² Uu pi pise re: Kani Yeesu ne kefa n tene, Ulélécaa ye Nfáasone nó hee? Api u pese re: Ticuruu ári Nfáasone nkó nka komaalé. ³ Uu kò pipise pi kpá re: Míni méye mpuri kapi pee nó wóle? Api re Yohani maní kuu písoi n wóle kapi ró wóle. ⁴ Pòoli uu pee pi maa re: Pèpee n ñmurei re pi yé mēfine conse ke Yohani uu ye pee míni wole. Uu ye kò Isirayēeli pikó maa re piké Yeesu yee masí ukepire n sónti ne kefa tene. ⁵ Ke pipiretiki pē api anóo nyē n kò, api týese api Upíima Yeesu rinyiri ne míni pi wole. ⁶ Pòoli uu anípe pikecáá láa, Nfáasone nn pikecáá súiri. Api pee meyu mpehē mpehē pisímé loni pin kò ne Ulélécaa rinyiri písoi símisi. ⁷ Pinnéi ye pee wale pitisi kefi ne pité.

⁸ Pòoli uu kuyómeyáhaalee-i lompò, uu kēyu kpáiiise uu iware itaani ne Ulélécaa iyòopi kecáá pi símisi cáká-cáká re piké kò. ⁹ Amá pinyine pòon pee yúlu re ápi ne kefa tenene, pin kò Upíima icélaa iyē tiwúí kēmee sēnyí pin lámisi. Pòoli uu mēse upipiretiki kpísi uu ne kei nyósó, uu ye pee nípá keyáa kēye utisi unyine kapi ye n sée re Tiranuusi ripoo-i isúkuli kēmee pi n céési. ¹⁰ Ai wai ñmē ité ne iriyu. Lēlē týese ke Pisuifi ne Pikireki nnéi pee Asii keteni-i ní we api Upíima nsímé kò.

Sefa piñmáne kecáá nsímé

¹¹ Ulélécaa ye pee kumúnjé kpe-i Pòoli ne ritikile uu ne mēwaisaŋa wapisi. ¹² Lē ai týese ricuruu písoi api ye ilū ne sinírípi see Pòoli riñca kpísi apí ha pitóikó kecáá láa, api pélu, aníri aa kò lelu. ¹³ Kei ke Pisuifi pinyine pee n koonii pin písoi aníri pései pòó kò re pi yé Upíima Yeesu rinyiri sée apí ne písoi aníri pései. Apí ye pee a maa re: Ne Yeesu uyē nsímé ke Pòoli uu n yóólē tinyiri ne rinóó nó he re ani písoi mpí kani nní n cōñlē kēmee le. ¹⁴ Pisuifi pèpee ye Ulélécaa inyóonse n wa uwéése use kapi ye n sée re Sefa piñmáne písepi pee mēwai mē lē wai. ¹⁵ Amá kuníri aku keyáa kenyine pi pese re: Ne Yeesu nyule, nen kò Pòoli isoi nyu. Nó ní, nóó pee mpí píye? ¹⁶ Kei ke unírihélaa uyē uu yisi uu pi kápáa, uu pinnéi rikòhò feriyē. Uu rikpákárá ne íwe pi wai apí ha ne itói yóó, ai tósu apí ne ukeyò-i meñmane popirime api itóó súúni. ¹⁷ Pisuifi ne Pikireki pee Efèesi-i ní we api kóm te lē kai wa. Iwame ii pi loni, písoi api pee Upíima Yeesu rinyiri meyá n taáselē. ¹⁸ Pèpee pikemee Kírisi ne kefa n tene meyá api ye pee sí apí ha písoi kecòpe lē kapi n wapisi yámmēnte. ¹⁹ Pèpee pee meñmaneiwai n wai meyá pòó kò ne piataratelé sónaapò api písoi kecòpe nna a ñmakaankēe. Pi asilalewóó kēénle aí lelu mēwóópi pi ákotokú kuwóó (50.000). ²⁰ Lē ke Upíima nnañe nn týese unsímé ní ne nípá yei kóónú rísonē.

Ncòkai ye Efèesi kuyu-i wa

²¹ Lē memáá, Pòoli uu pee kemúnjé wai re uké Masetuwaani ne Akayii sitē-mē cò uké ne Yerusalem tu. Uu re un kei n tu, li kò pise re uké Ròm kuyu rilóólú. ²² Uu pee písoi pee pikei u n léni kecòpe pité yukuse uu Masetuwaani-pò tum. Pē kuu n tú pee Timotee ne Erasiti. Uricuruu uu

nkáripí Asii keteni-i ketónē kpá. ²³ Ncókoi píima nnyine nn likumúnē kpe-i Upíima ncee pitiki kecáá nnya Efeesi kuyu-i léeri. ²⁴ Utisi unyine yee pee kei we, api ye u séi re Temetiriisi. U pee úyu le. Piléé pinyine kapi ye pee kó kei n sée re Aritemiisi siwosoopi kuu ye péé ne yíraane uu sisiyuke-yuke ne nwoóweni yuhu yare situmpiwéú. Upikei pee pee u ne upinípekeikáco kuláa waille rísonē. ²⁵ Uu keyáa kenyine upikeico pé nnéi cápíne uu pi maa re: Pinésáne, nórínécúruu ye nyule re pirókei mpí karí ne le. ²⁶ Nórínécúruu ye kó nyánile non kó kómei re ái nkpáni Efeesi nté ηmane, amá Asii ketē nnéi kecáá ke Póoli uyē uu písoi tálaankēe api ηmurei re ápi yé piléé ke sisoipipi asi ní serí ne kutu n colē, te ái Ulélécaa. ²⁷ Tónsá piwai n ceri, mewai mē né pirókei riyu kpu, ame piróléeyaha píima Aritemiisi kapi Asii nnéi ne sitē sicó-pó n yáási fíise, úka úu ye pee pi n waiselē. ²⁸ Ke písoi pee n cápínelē api anóo nyē n kó, ai kuwói pi feriyē api cáái re: Lipíima lee Efeesi piléé Aritemiisi! ²⁹ Ncókoi nn pee kuyu nnéi yipu. Písoi api kóméine apí ne kekprintahai n sairilē, api Póoli pisencó Masetuwaani pikó pité tini apí ne pénepo. Pēpee Kayusi ne Arisitariki. ³⁰ Póoli uú n la uké písoi pee n cápínelē keyu-i léépó, amá Yeesu pipiretiki apí ne u yulu. ³¹ Ái ne upisane Asii pikawe píima pinyine péne api ukemee písoi tumpó apí ne u kesu re úu kape kekprintahai ke-i lompó. ³² Písoi ye pee wele pin kecápíne ke-i méwoo cáái, úka úu uco nkó kómei, lin pi túfresente. Pimeyá ápi kó nyu lelee kei pi n cápíneselē. ³³ Kei ke Písuifi pinyine api Alekisantiri kényu-mē titépo, písoi apí péé m músu re uyee ne ríccókoi mmē ka. Alekisantiri póo pee kunípe síka re u la uké uriyu heere. ³⁴ Ke písoi apí n céri re Alekisantiri ye Usuifi le, api pee rinóo rise wai apí n cáái re: Efeesi piléé Aritemiisi pee Lipíima! Api lē n cáái áí ne itunje mekóónú meté tulu.

³⁵ Kuyu utelewole uu fe uu písoi séése, uu pee pise re: Nó Efeesi pikó, wóo ye úu ketē kecáá nyu re Efeesi kuyu pikó pee piléeyaha píima Aritemiisi ne pikeyu kee keléécaa-pó n lóime kecáá pállē? ³⁶ Úka úu we yee yé nsímé mmē n kési. Lē nnya, ani nóanékíη niηukuse, áni kape ní-yóone-yóone ne linyine wa. ³⁷ Písoi mpí kaní ne ní ka ápi kurýóomeyáhaalee-i líka caai, ápi kó piróléé Aritemiisi lámaankēe. ³⁸ In te úyu Temetiriisi ne upikeico ye unyine ne nsímé má, sitúhaaneyaa ye wele, pitúhaane pin kó we. Pi yé fe api kei ketahai u séi apí ne pi túhaane. ³⁹ Non kó pee ní-ye nco n má, tó ha riyópipoo-i mmē símisi yare kai m pise. ⁴⁰ Insá lē, lelee neni keyaa nké nní ní wa yé tíyese arí n we yare pitencókoi. Ari yé ríka yē tóké símisi líké ne n nyíse re tó alari mále tóké nní n cápínelē. ⁴¹ Tinóo tē kuú ma uú ne písoi kpiise.

20

Póoli ye Masetuwaani ne Kirēesi sitē ha

¹ Ke ríccókoi nn Efeesi-i riínfa, Póoli uu Yeesu pipiretiki cápíne uu ikari pi kpáse, uu pee yisi uu Masetuwaani ketē-mē tómpó. ² Kuu n tuiopó, u ne kei pikó api yóí uú ne ikari pi kpáse, uu kó Kirēesi ketē-mē tómpó. ³ Uu kei tone iwáre itaani. Kai n tu re uké kúninoi ló uké Sirii ketē-mē ha kuu kó te Písuifi ye kóméinele re piké u kpu. Uu re u yé mese Masetuwaani-mē pēese. ⁴ Upisencó anyiri ye nnyé: Peeree kuyu ukó, Piruusi ηmánē kapi ye n sée re Sopateeri ne Tesaloniki pikó mpí: Arisitariki ne Sekántusi ne Teripu ukó Kayusi ne Timotee ne Asii ketē pikó mpí: Tisiiki ne Torofim. ⁵ Pēpee kekpeé ne ró wa apí ha Turowaasi-pó ró m mē. ⁶ Anyá nye-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li metene-maá ke tóo Filipu ha arí ha kei kúninoi loni. Siyáa

sinupū kari ncée wa arí ne Turowaasi-i pi lεεpə. Ari kei kesé tone siyáa sisεεi.

Pəəli ye Turowaasi metórəə rilóólú

⁷ Kewénteyaa ukóso kari cápinelē tən akpónó hóóne Pəəli uké ne liukóso kui. Lē nnya kuu yóí kesine aké ha ne pelu. ⁸ Kéyo kecáá kulee kunyine-i kari pεε cápinelē, sífiráa kulúí sin seriilē. ⁹ Ke Pəəli uu lē piyóí ní nəŋlē, nnó píima nnyine nn uŋmáne unyine kapi ye n sée re Itiikusi kpápíí. Kulee kεpole kekúrí kuú pεε tū. Ai u hii uú ha keléecaaγə metósi táánū kulee kpe-i lóiri. Apí haəə apí u yukuse un pikpə masí. ¹⁰ Pəəli uu cépipə uú ha wula uu u sakaa uu múlú uu re: Nókénéwuú áke kape tə, u ne nfáa mále. ¹¹ Pəəli uu yisi uu pítaá pεε, uú ha akpónó hóóne uu le. Uu kə nsímé nəŋ áí ne kpáii, uu pεε yisi uu tómpə. ¹² Api uŋmáne uyē pó ne kulu ne unfaa. Mpá úye rikin arí lē nnya niŋesi hái.

Pəəli ye Turowaasi-i yisi uu Miletí sí

¹³ Ari ntónéí kúninói loni arí ha Asoosi-pə Pəəli méru. Uyεε wée re u yé sóne uú ha pεε kei-pə kúninói loni. ¹⁴ Kuu Asoosi-i ró n lεεpə, ari kei kesé kúninói loni arí ne Mitilεeni sí. ¹⁵ Ari kei yisi ari liukóso mmaε Ciyoo ketē ne kə. Ari liukóso Samoosi tulu. Ai weesi ari pεε Miletí tulu. ¹⁶ Pəəli ricuruu ye pεε re úu Efεesi-i nyereεe, áí kape ne Asii keteni-i méwoo u n nánjaise nnya. U pεε yóonele re un n fe, uké Pantekooti ketúnjé Yerusalem tu.

Anóə tərəə ke Pəəli uu Efεesi piwéεse ní ma

¹⁷ Pəəli uu pεε Miletí-i pisoí yukuse uu tum te piké ha Efεesi-pə Uléecaa icápine piwéεse u séeme. ¹⁸ Ke pē apí ukekúrí ní ka, Pəəli uu pi ma re: Nórínécúruu ye nyule isoí iyē kamí ne nó ní le hái keyáa foí kē-me kam Asii ketē kúna n cə. ¹⁹ Ne menécíre ricepisele nen ne Upíima pikei wai, Pisuifi pin wéési piké né kpu, apí íwe né wai nen ménini ne ncóŋ kémεε we. ²⁰ Tiwúí kémεε ne nósínéyə-i kam lelee yé nó n yóriye nó símisi, ám líka nó pesí. ²¹ Pisuifi ne Pikireki kam sée am símisi re piké Uléecaa inipεε-i mεfine conse apí Urópíima Yeosu ne kefa tεne. ²² Ne nkpréni lē Nfáasəne rinəə tikilenle nen ne Yerusalem tósu, ám kə nyu yo yeε kei né mémə. ²³ Amá Nfáasəne ye nípa kuyu kúye-i né símisile nn kə né nyíse re akpanii ne íwe píma ye kei-pə né mé. ²⁴ Nnéfáa ricuruu nn né cŋle. Ne kpére pinékei ne kəto tu, am lē ke Upíima Yeosu uu né m pise ne kefa kesε wai, li ne né risá. Pikei pεpεε nní re ké riyóó re Uléecaa ipεelē kuu ró n nyíse ye Nsímé kεcire le.

²⁵ Ne yē te metórəə kam nní nókenécəpe we. Nó ne picə pē nnéí kam Uléecaa iyəəpi nsímé rin-yóó áni neni píkaí piyéne né kpáne. ²⁶ Lē nnya kamí la ké neni keyaa nké nó símisi nəké kó te: Nó úye un m pə, áí kenémεε léeri. ²⁷ Li we re ne lē nnéí ke Uléecaa uu n yekei re uké wa nó símisile ám líka nó pesí. ²⁸ Ani nómenécíre tí rísonε, ani kə Uléecaa pikó iméré ke Nfáasəne nn nó ní tí te ani n séni kecáá m paílē. Uléecaa yeε uricuruu kεpipi menyε ne pisoí pansεεε upikó. Ani rísonε pi m múlū. ²⁹ Ne nyule re pisoí kpááree pinyine yarε ákpe yé menétómpə-maá nó ripime, apí nókenécəpe pinyine cōpii. ³⁰ Pinyine ricuruu yé nókenécəpe yisi, apí nnóəmesimé ne Yeosu pipiretiki pinyine feriyε apí pincee pi tikise. ³¹ Lē nnya, áni kape ləpile. Áni kape palei re inmə itaani nnéí kam ye ketúnjé ne kesine pinyine-i ne ménini icélaa nó m pehelente.

³² Ne nkpéni Ulélécaa ne uipeeléε nsímé anipe-i nó wa. Uyee rínanε má uké ne nfatεne kέmee nó n ηmóópúselē. Uyee yé kó lisone kuú ne upisoi nnéi m mé nó he. ³³ Am úka siwóó née úka uwura née úka melape káipi. ³⁴ Nórinéécúruu ye nyule re anénipe nnyé kamé ne keisi tó ne pinéséncó arí ne ntócsón nnéi wai. ³⁵ Ne lē nó nyísele re lē kai pise re usoi uké keisi uú ne píwekóó n léni. Ani kó Upíima Yeesu rinóó ntí kecáá léise. Uyē ηmaa yeε re: Uyee n he ye mpóonare mále ai tósu uyee ihεe n yósu.

³⁶ Ke Póoli uu lē pimáa ní masí, u ne pē api wúla api keyóme yáási. ³⁷ Pinnéi api pεε limemáa ténisi apí ne Póoli pira api metóroo u yáási re Ulélécaa uké u sarumpó. ³⁸ Ke Póoli uú pεε ní maa re ápi neni píkaí piyéne u kpáne nnya ke piapóo aa lē sei meyá caailē. Api pεε yisi api u saruni apí ne kúninói-i tulu.

21

Póoli ye Yerusalem kuyu ha

¹ Ke tó ne pē ari kei lē icée n hóonεne, ari kúninói loni arí ne mεse ne mεse Kóosi n sairilē. Ai weesi, ari Rootesi tómpó ari kei yisi ne Patara-pó. ² Ari kei kúninói yenu kun Fenisii ketē-mē sí. Ari kpē loni arí ne tómpó. ³ Kari Siipuru ketē keε míní kepáápáá ní we n yémpó, ari ke yá ari kumii-mē tiki hái ne Sirii ketē-pó, arí ne Tiiri tulu. Kei ke kúninói aku kuilū topilene. ⁴ Ari kei Yeesu pipiretiki lεεpó, ari pikekúrí tone siyáa sisεei. Nfáasone nn pi símisi api Póoli maa re úu kapε Yerusalem ha. ⁵ Amá ke siyáa sē asi n tómpó, ari yisi ari kó nsé náj. Api pinnéi yisi ne pipinósi ne pisiwā api ró sáruni apí ne kuyu leepó. Ari kei mínimaa ritime wula ari keyóme yáási. ⁶ Ari pεε limemáa yáhaane arí ne kpíi. Tóo kúninói loni, pē api pisiyo kúúni. ⁷ Tiiri-i kari metóroo kúninói ló arí ne Putolemayisi sí. Ari kei Yeesu pikó yáási arí ne keyáa keεε pikeméé tone. ⁸ Kai n weesi, ari yisi ari Sesaree tulu. Arí ha Filipu yeε Nsímé Kεcire ne n kóónúlē keyó-i tone. U pisoi pisεei pē kapí pεε Yerusalem-pó n wée use le. ⁹ U pεε pikpére pina mále pεε ápi utisi n nyu. Pi ye pεε Ulélécaa rinyiri ne símisile. ¹⁰ Tón kei lē we lin siyáa kulúí wai ke antepu uyē kapi ye n sée re Akapuusi uu Yutee ketē-pó leeme uu keróméé werí. ¹¹ Uu Póoli kutampála kpísi uu ána ne anípe hōpu uu re: Nfáasone ye maa re nní mecó ke Pisuifi apí ha Yerusalem-pó kutampála nkú ute íηme hōpune, api pεε limemáa mpuri sane pikó anipe-i u wai. ¹² Kari anóo nyē n kó, tó ne Sesaree-pó Yeesu pikó ari Póoli súúluise re úu kapε Yerusalem ha. ¹³ Póoli uu pεε ró pεε re: Yo nnya kani téní nōn la naké inépiηe riyóose? Ai pihōpe ηmane ke née ne menécire cápínelē nen mé. Lin kó n wa re kέ Upíima Yeesu kecáá Yerusalem-pó kpu, ne we. ¹⁴ Kari umekó m pōone, ari sée ari pεε mεse maa re Upíima mela meké wa.

¹⁵ Kari keló ke-i siyáa sinyine n tóne, ari merócire cápíne ari Yerusalem tómpó. ¹⁶ Yeesu pipiretiki pεε Sesaree-i ní we kecōpe pinyine api yisi apí ró sáruni apí ne Siipuru ukó unyine keyó ró sí te piké kei ró yósi. Pi ye u sée re Manasóo. Háí áí neni-mε kuu Yeesu tikilē.

Póoli ye Yakupu keyó ha

¹⁷ Kari Yerusalem n tuipó, Yeesu pikó apí ne mpóonare ró yósu. ¹⁸ Kai kóso n weesi, Póoli uu ró tiki ari Yakupu keyó sí. Piwéεse picó nnéi póo kó kei cápínepó. ¹⁹ Póoli uu yisi uu pi yáási uu pεε lē ne lē ke Ulélécaa uú ne upikei rintíki uú ne mpuri sane pikó kecōpe wai pi keenkee kélé-kélé. ²⁰ Kapi lē n kó, api Ulélécaa pakare, api pεε Póoli maa re: Pó nyánií, umáreco! Pisuifi yare

píle píle ákotokú kefi kumúnjé pɛɛ nté Upríima ne kefa tene pin kɔ irósé tíkilé n̄sɔne. ²¹ Pi kɔ pɛɛ pi símisile re pɔ ye Pisuiɸi pɛɛ mpuri sanɛ pikó keɔpe ní we céésile re ápi kaɛ ye Moisi isé waise, te lé nnya, ápi kaɛ ye siwá tiké, ápi kaɛ ye kɔ inyékii wa. ²² Tóké nkpéni ní-ye kpísi? Mpá liké íye wa, pi yé kó te pɔ ka. ²³ Lé nnya, a mmɛ kari nní pɔ m maane ritiki. Pitisi pina pinyine ye nté keróɔpe wele pɛɛ rinó n yekei re pi yé pimɛcire Ulééca pa.* ²⁴ Pirinó tē itunɛ ye tómpɔle. A pi kpísi, nó ne pē ani kesé píyufune inyóɔnse wai, aa lé kápí ne n nyóɔnsene kecáa hééle. Kei ke pisoí api yé pɛɛ yé te lé kápí kepócaá n símaanke ye nnóme le, api kɔ yenu re p̄ ticuruu ye Moisi isé tíkilɛne. ²⁵ Tɔ mpuri sanɛ pikó pɛɛ Kirisi pikó m panse p̄ titelé piwóle masile ari pi símisi re tɔ símaanele aí tone re ápi kaɛ ye inyóɔnsesare néé ménye li. Aapi kaɛ ye kɔ isee kápí rimpá piké ménye lese isare li. Piké kɔ pimɛcire tí, ápi kaɛ iwása n wai.

²⁶ Kai kóso n weesi, Pɔɔli uu pitisi pē kpísi apí ha kesé akópe piheere inyekii wai uu pɛɛ Ulééca keyɔ loni uu kumúnjé kpe-i ke inyóɔnse tɔrɔɔ siyaa así ha n tenene pisoí símisi.

Pi Pɔɔli Ulééca keyɔ-i tí

²⁷ Siyáa siseei sē kapi ye ne áyu n fū sin ne ketóné tuine, Pisuiɸi pinyine pɛɛ Asii ketē-pɔ n léeri api Ulééca keyɔ-i Pɔɔli yenu. Api pisoí nnéí tálaanke api u tini. ²⁸ Apí n cáái re: Isirayeli pikó, ani kam ani ró lé! Usói uyee mpá yei ne mpá úye Isirayeli pikó kecáa nsímé kópe n símisi n kɔ tee re úka úu kaɛ ye Moisi isé ne Ulééca keyɔ nké waise ye nkó. U nkpéni ntóɔɔ sei ne Pikireki kei lonle uu kɔ keló sone kē mékperinkpe waise. ²⁹ Pi pɛɛ kuyu kémee Pɔɔli ne Efesi ukó kapi ye n sée re Turɔfim yenle api pɛé m músu re Pɔɔli ye ne Ulééca keyɔ u lomɔle.

³⁰ Ai kuyu nnéí nókore, pisoí api awélé nnéí n léenti pin kálaapo. Pisoí api Pɔɔli tini apí ne Ulééca keyɔ iyaa leepɔ api mese ne mese ke hanesi. ³¹ Pin pɛɛ nkpéni náási piké u kpu. Nsímé nn Rɔm písóca uwéese kutu-i loni re Yerusalem kuyu nnéí ye nókore. ³² Uyē uu mese ne mese písóca kpéé ne písóca picɔ cápine uú ne riwúí-mē wurupɔ. Kapi usóca wéese ne písóca picɔ n yé, api pɛɛ Pɔɔli ipépi yá. ³³ Usóca wéese uyē uu pɛɛ nyósɔpɔ uú ne Pɔɔli kɔ, uu u tini uu rinó he re piké akpanii até ne u paasi. Uu pɛɛ pisoí pɛɛ n lémaalē pise re: Uye kecire lo? Yo kuu mpíí wa? ³⁴ Amá pisoí api pɛɛ méwoo ne meɔ n cáái, úka úu kɔ uɔo nkó kómei. Usóca wéese úu pɛɛ nka kómei. Uu mese upísóca rinó he re piké Pɔɔli kpísi piké ne písóca keyɔ ha. ³⁵ Ke Pɔɔli uu sitákui kapi ye ne kulee rińtaá n tu, písóca api rikpákára ke pisoí apí ne u ní la nnya u sakaa. ³⁶ Pisoí riwúí ye pɛɛ u tikilɛne pin cáái re: Ani u kpu!

Pɔɔli ye pisoí keɔpe rinó yási uké uriyu heere

³⁷ Kapi ní la piké Pɔɔli ne písóca keyɔ lɔ, uu usóca wéese pise re: Ne ncée má ké símisii? Usóca wéese uu u pise re: Pó Mékireki kómɛilɛe? ³⁸ Lé nnya, aí p̄ɔ Esipiti ukó uyee sé nní n̄cəkoi ne ní ka uu pisoí kɔ ákotokú ana kpísi uú ne kucesi kóima loni re piké atɔpi u lé? ³⁹ Pɔɔli uu u pɛɛ re: Né ne Usuiɸi le. Silisii ketē-pɔ, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Mpá yei-pɔ kaku kɔ ríyu má. Ne p̄ we re a ncée né he ké risoiwuí ntí rinó maa. ⁴⁰ Usóca wéese uu ncée u he re uké símisi. Pɔɔli uu sitákui kecáa nyere uu pisoí pē kunípe síka re piké

* **21:23** Tinó kapi n yekei aseí re háí ne kumúnjé kunyine-pɔ ápi yé píta n ntí ápi ye kɔ nnyúpi nyai.

riséé. Api pinnéi sée keu. Pòoli uu pée piméyu kapi ye n sée re Mé-epiree ne rinóo pi ma re:

22

¹ Pinésáa ne pinémárecó, ne la ké nkpréni rinéyu heere. ² Kapi n céri re piméyu kapi ye n sée re Mé-epiree kuú ne pi símisi, api piséé nyóonse. Uu re: ³ Ne Usuifi le, Silisii keté-pó, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Amá Yerusalem nté kapi né rimúlú. Kamaliyeli yee pée unécélaa. Uyee né céesi lē kam yé pirósáa isé rintiki kélé-kélé. Am ye pée Uléécaá likó ne akpéri wa, yare káni ye nní ne akpéri li n wa mecó. ⁴ Ne ye pepée Yeosu n tikiilē n wéékuselenle am ha ne pi kóni. Ne ye pée pitisi ne pinósi cópiile am pahaankee am kukpaniilee wai. ⁵ Uléécaá usina ne kuyu piwéése yé fe api ne nnénoó símisi re am kiraase. Piricuruu ye átelé ne Tamaasi né tumaalenle re ké fe ké Yeosu pikó pée kei ní we cópii ké pahaankee ké ne Yerusalem ha ké ha íwe pi wa.

*Pòoli ye umefine meconse nkó símisi
(UPM 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ Kam pée keyáa kényine ncée kpísi, ké ne Tamaasi n nyahaipo, itunje in la iké kecíre tu. Kei ke metéi píima menyine ame keyómecaa-pó mese ne mese leeme ame tapu amé ne né kóónú. ⁷ Am keteni-i lolu, am kóm lin né tee re: Sòoli, Sòoli, yo kecire nnya kaa lē né wéékuselē? ⁸ Am pée pise re: Póo úye, Upíima? Uu rinóo né yósu re: Néé Nasareti ukó Yeosu kaa nní ní we pón wéékuselē. ⁹ Pinéséncó api metéi mē yenu, amá ápi pée uyee ne né n símisi rinóo ríka kó. Kei kam pée re: ¹⁰ Ké íye wa, Upíima? Upíima uu né pese re: A yisi, a Tamaasi ha. Pi yé ha kei-pó pó símisi lē kaa yé n wa. ¹¹ Ke metéi píima mē ame né n nyiinse nnya, pinéséncó api kunípe né múlú api tórói api ne Tamaasi sí.

¹² Utisi unyine ye pée kei wele api ye u séi re Ananiyasi. U pée Uléécaá isé tikiilenle nsone. Pisuiifi nnéi pée Tamaasi-i ní we ye pée ukecáá anóo sone símisiile. ¹³ Uu kenékúri weri uu né maa re: Unémárecó Sòoli, ipónípee iké nkpréni wúkule. Kei nní ke inénípee ii wúkule am u yenu. ¹⁴ Uu kó kpá re: Pirósáa Uleecaa ye tíyesele re a umela ceri aa kó aseí ute ceru aa liute nkó kóm, ¹⁵ te li we re póo yé masí písoi nnéi inípee-i uiseérakóó li aa lē kaa n yé ne kaa n kó pi símisi. ¹⁶ Uu pée né pise re: Yo nnya kaa nkpréni kó pée nánaisé? A yisi piké míni pó wole aa Yeosu rinyiri séi uké apókópe pó sárei.

Pòoli ye lelee n tityese kuú ne mpuri sane pikó-i ní ha símisi

¹⁷ Pòoli uu kó kpá re: Kam Yerusalem m pele, ne Uléécaá keyó-i hale am keyóme yáási. Kam ní we nen keyóme yáási, am lolu yare kenípeehee kee né tí. ¹⁸ Upíima kam yé uu né maa re: A mekee Yerusalem kuyu-i le. Pisuiifi ápi yé mmē kaa kenécáá n símisiine nmurei. ¹⁹ Kei kam pée u pese re: Piricuruu ye nyule, Upíima re ne pée Pisuiifi ayomeyáhaalee kalenle nen pepée pó n tikiilē cópii nen kukpaniilee wai nen kó pi kaiinkee. ²⁰ Tenécúruu ye pée wele kumúnjé kpe-i kapí pée úseérakóó Etiyeni menye n kóoni. Pimewai mee péé ne né risále am pepée nní u n kópu ilú múlú. ²¹ Upíima uu pée né maa re: A yisi, ketaa-pó kamí la ké pó tū, mpuri sane pikó kémee.

Pòoli ye Róm usóóca wéése símisi re uyé ne kó Róm ukó le

²² Písoi riwúí tē ari Pòoli kutu n cólē aí ne kumúnjé kpe-i kuu anóo nyé ní ma tulu. Kei kapi sicáaíla lō te: Ani kpu. Ai ne sá re nkó uké nfáa m má! ²³ Ai kuwóí pi wai api pée m pupukée pin píllú máhani pin fónjé pin nkonjo yukuse. ²⁴ Kei ke Róm písóóca uwéése uu pée rinóo he re piké Pòoli ne písóóca

kekale-i lompo piké iséi u súúkee uké símisi úu la. Peé uyé-i, pi yé pee céri lē nnya ke písoi api n cáái pin ne u téni. ²⁵ Amá kapi u m paasi re piké u káii, uu usóóca kpéé pise re: Nō ncée má re nōké Rōm ketē ukó ke nsímé rín kahane n kpu iséi súúkee? ²⁶ Ke usóóca kpéé uyé uu lē n kō, uu sī uú ha usóóca wéése símisi re: Usoi uyé Rōm ukó le, íye kaa nkpéni waine? ²⁷ Kei ke usóóca wéése uyé uu pee Pōli kekúri hápo uu u pise re: A né símisi ké kō te pō Rōm ukó lee. Pōli uu re: Eee! ²⁸ Usóóca wéése uu kō kpá re: Siwóó píima ke née héele amé ne panse keyupipi. Pōli uu re: Né ne hái kenémare-me keyupipi le. ²⁹ Pēpee pee ní la piké u n káii uké símisi api mese ne mese ukékúri yisi. Iwame ii usóóca wéése ricuruu loni, kuu n yé te u tíyese api Pōli paasi api káii un kō ne Rōm ukó nnya.

Pi Pōli ne ketúhaane píima ha

³⁰ Kai kóso n weesi, usóóca wéése uú n la uké yé lē ke Pōli uu n wa ke Pisuífi apí ne pitele u n sélé. Uu akpanii kéme u lese uu pee rinóó he re pēpee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne pitúhaane píima nnéi piké cápine. Uu pee tíyese apí ne Pōli hapō uu pikécōpe u nyereše.

23

¹ Pōli uu pitúhaane píima pē inípee tapu uu pee re: Pimáreco, ne inésoi kéme Uléécaá inípee-i rísone keisile hái ne neni-me. Kefa kесе karí ne u tikilē. ² Kei ke Uléécaá usina Ananiyasi uu pee pēpee Pōli kekúri ní we rinóó he re piké nnóó kecáá u pi. ³ Pōli uu pee re: Pó ke Uléécaá uu pépune, pó mmēle tomé mmú. Pō kei tú te pōké isé ritiki pōké ne né túhaane, ái pōké isé rikéñéé aa rinóó he re piké né káii! ⁴ Pēpee ne u n kólē api re: Uléécaá usina ye Uléécaá pikei n wai kaa nní lámaanke! ⁵ Pōli uu re: Am nyu re Uléécaá usina lo, pimáreco. Li Uléécaá ritelē-i wólaalē te kape kupóyu uyukóó kecáá nkópe n símaanke.

⁶ Pōli ye pee picére máalenle re Pisatusee ne Pifarisi pee ketúhaane ke-i kesé we. Lē nnya kuu ketúhaane ke-i ricáái re: Ne Ufarisi le, pimáreco! Unésáa pó kō Ufarisi. Kam n tálē te Uléécaá ye nkpō kéme pikpōkpō yukusene nnya kapí ne nté né túhaane. ⁷ Uké ne lē pimáa ní masí, Pifarisi ne Pisatusee pin nsímé pipásaine rikápáá, písoi api kéne, mpa píye ne pikunai. ⁸ Pisatusee ápi ye ηmurei re pikpōkpō yéè nkpō kéme yisi, ápi ye kō ηmurei re pilécaatumē ne lifáakó lee ái nní kúyene ní we ye we. Amá Pifarisi pó ne ye linnéi ηmureile. ⁹ Iwóó ii cōni, isé picélaa pinyine pee Pifarisi kunaimē ní we apí yisi apí késu apí ne ketē kpeeni apí re: Ari usoi nkó nkópe níka nyáni. In n la, lifáakó lee ái kúyene ní we née ulécaatumē unyine ye ne u símisi. ¹⁰ Iwóó íí taá, hái áí ne usóóca wéése iwame wai re ápi kape nté lē n wai apí ne Pōli céériine. Uu lē nnya písóóca rinóó he re piké riwúú-i lompo piké Pōli lesepo piké ne písóóca kekale u ha. ¹¹ Kesine ake wai, Upíima uu Pōli kekúri nyósópo uu re: A ikari wa. Lē kaa nní Yerusalem nté inéseérakóó n li, li we re pōké limēco Rōm-po i li.

Pisuífi ye ríηmulaane re piké Pōli kpu

¹² Kai kóso n weesi, Pisuífi pinyine apí cápine apí ηmulaane apí Uléécaá keyu-i wéeri re pinsá Pōli n kpu, ápi líka melélé má. ¹³ Pēpee lē tíηmulaane ye písoi afēena rifaaule. ¹⁴ Apí yisi apí ha pēpee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne kuyu piwéése leepō, apí pi ma re: Tō merócire kpísile ari he, ari Uléécaá keyu-i wéeri re tōnsá Pōli n kpu, ári líka melélé

má. ¹⁵ Lē nnya, nó ne pitúhaane tərəə, ani n̄səne kóm̄eine, ani k̄párá aní ha usóóca wéése pise re uké ne Pəəli nó kam nəké nsímé mm̄ē tipérese nəké yé nké. Tó ne merócire picápine máálenle re təké ncée u riké také u kpu.

¹⁶ Kei ke Pəəli umerepi unyine uu nsímé mm̄ē kō, uu yisi uu pisóóca kekale sí, uu lompo uu ha Pəəli kutu-i wai. ¹⁷ Pəəli uu pee usóóca kpéē use séi uu u maa re: A ŋmáne nkó usóóca wéése kémee sárumpə. U lalē uké nnyine u símisi! ¹⁸ Usóóca kpéē uyē uu ne usóóca wéése kémee Pəəli umerepi sí uu ha re: Ukpaniikó Pəəli yee né sée uu né maa re ké ŋmáne nkó ne kepómee kam te u nnyine mále uké pó símisi. ¹⁹ Kei ke usóóca wéése uyē uu ŋmáne uyē sée, uu kunípe u tini apí ne iyaa leepə. Uu pee u pise re: N-ye kaá la pəké né símisi? ²⁰ Ŋmáne uyē uu re: Pisuifi pee rinó rise wa re piké rikpárá piké kóso pó pise re a Pəəli ne ketúhaane píima-i hapə keké unsímé mm̄ē n̄səne ripérese piké yé nké. ²¹ Pin n ka, kape ne kutu pi ricə. Li we re pikecəpe, písoi ye afeena rifaau pee ní la piké Pəəli tí. Pi wéerile re pinsá u n kpu, apí líka meluke née menírē má. Pi pimécire picápine máálenle, tipónó ŋmane kapi nkpéni mé. ²² Usóóca wéése uu pee ŋmáne uyē maa re: Kape tíye unyine uké kō te pə mmú né símisi. Uu pee re uké nkpéni n ŋme uké tómpə.

Pi Pəəli ne uyóopi píima Felikisi leepə

²³ Usóóca wéése uu pee limemáá pisóóca kpéē pité séi uu pi maa re: Ani pisóóca píle píle meté ne pisantone kuwóó ne afeeré ne pipárjkoó píle píle meté cápine piké n nyu re pi yé fe api kesine mese áme we kefi kumúnjé Sesaree tómpə. ²⁴ Ani kə isā nyóonse yee yé ne uyóopi píima Felikisi kémee Pəəli n tu líka ái yé u n wa. ²⁵ Usóóca wéése uu kə rítelē wólú uu pi múise re piké ha Felikisi pa. Lē kuu n wói ye nní.

²⁶ Ne pó yáasi, Upíima Felikisi. Née Kulooti Lisiyaasi. Née rítelē ntí pó wólú. ²⁷ Pisuifi ye usoi nkó kam nní pó m pápələ tinle re piké u kpu. Kei kam pee kō te u Rəm ketē ukó le, am peé ne pinésóóca hapə am u come. ²⁸ Am pee re ké kō te ní-ye kecire ke Pisuifi apí ne u cési, am pee u kpísi am ne piketúhaane píima sí. ²⁹ Kei kam pee céri re piisē kecáá kapi nsímé pásaine. Am unkópe níka yé kapi yé ne usoi ní kpu née kapi yé ne akpanii u n wa. ³⁰ Am kə limemáá kóm te Pisuifi ye ŋmúlaankee re pi yé u kpu. Lē nnya kam mese ne mese pó u papələ, am kə upiteecə símisi re piké ha kepómee ketahai u sée.

³¹ Pisóóca api usóóca wéése rinə kuu n he tiki, api Pəəli kpísi api kesine ne Antipatiriisi u tómpə. ³² Kai kóso n weesi, pisóóca pee ána n sónē api pikekalē-i peese, pisantone ŋmane apí ne Pəəli tómpə. ³³ Kapi Sesaree n tuipə, pisantone api rítelē uyóopi píima Felikisi pa, api kə Pəəli u nyíse. ³⁴ Ke uyóopi píima uu rítelē pikéē ní masí, uu Pəəli pise re u kuwélé kúye ukó le? Kuu n kō te Silisii ukó lo, ³⁵ uu u maa re: Pipóteecə pin n ka, né pee pó píseise am kóm. Uu pee rinó he re piké Pəəli kpísi piké ha Erooti keyə-pə hánesi.

24

Pisuifi ye Felikisi keyu-i Pəəli ne nstmé rikpárá

¹ Ai wai siyáa sinupū, Ulééca usina Ananiyasi ne kuyu piwéése pinyine ne usíméyóó unyine kapi ye n sée re Terituluusi api Sesaree-i hapə. Api uyóopi píima Felikisi-i sí te piké ha Pəəli ketahai sée. ² Uyóopi uu Pəəli séipə, Terituluusi uu yisi uu picé u kápáá, uu uyóopi maa re: Urósáa, uyóopi píima! Póó tíyese kari nkínjine-i we hái ái neni-me. Ketē kaa n̄səne m

múilē nnya ke nconse meyā nn kerótē nké kecáá wa re liké ne ke sonesi. ³ Tō pakare! Ne pipókēi ne lē kaa meséere ne nṛpá yei ró n wai. ⁴ Am la ké kō picōṅ pō rikpá. Amá ne rikōṅ pō wúkule re a kō ne kefa ró fenne, aa nkáripī kutu ró cō. ⁵ Tō yē te utisi nkó ye likpááree linyine le. Uyee Nasareti pikó mekóole icápine uyukó. Ketē nnéi Pisuifi kecōpe kuu nṛcōkōi tanaalē. ⁶ Ticuruu u pēe náasile uké Uléécaá keyō mékperinkpe waise, kari pēé ne u tī. [Tō pēé lalē toké ne u túhaane yarē ke irósé ii m pise. ⁷ Amá usóoca wéése Lisiyaasi uú weri uú ne nṛnanṛe arónṛpe-i u yósu. ⁸ Uu pēe Pōoli piteecō pē maa re piké ne nsímé pō leeme.] Pōn tipócuruu Pōoli m piseise, pō yē te mmē karī ne u n cési ye aseī le. ⁹ Pisuifi tōtō api yisi api Terituluusi kecáá kpá api re mesei, lē kai li.

Pōoli ye Felikisi keyu-i uriyu heere

¹⁰ Kei ke uyóopi píima Felikisi uu pēé ne kunṛpe Pōoli rinóo he re uké unkó símisi. Pōoli uu re: Urósáa uyóopi, ne nyule re hái ai neni-me kaa kerótē nké kecáá itúhaane le. Lē nnya kam ne kefa kese kepóyu-i nínyu heere. ¹¹ Pó fe aa ripócuruu pise aa kóm te kam ne Yerusalem-i ní ka, siyáa kefi ne sité ye nsí. Uléécaá kam piyáhaa ka. ¹² Uka úu keyáa kenyine né leepō, tó ne unyine tōn Uléécaá keyō-i née kuyómeyáhaalee-i née kuyu-i we tōn yói née tōn pīsoi kupakareciré tálaanke. ¹³ Pīsoi mpí ápi yé nka yē piké re mmē kapí ne nkṛpēni nté né cési. ¹⁴ Amá né kepóyu-i aseī símisi re ne nceé fale mmē kapi nní n kpíilē te mekóole icápine ukó le. Amá pīrósáa Uleecaa kam pēe yáasi nen kō lē nnéi lee isé ne antepuye atelé kémee n wólaalē ne kefa tenelē. ¹⁵ Lē kam n tálē ke pē ticuruu pōo kō tálē te Uléécaá ye pīsoi sōne ne pikópe pēe n kpí nkṛō kémee yukuse. ¹⁶ Lē nnya kam meséere ṛmóópúlē te ké Uléécaá n tikilē ne kefa kese.

¹⁷ Kam ne nté n yisi, li iṛmē kulúī wale. Ne neni pēeme re ké nnépuri pikó linyine he, ké kō nyóonse ké ne Uléécaá yáasi. ¹⁸ Lē kam pēé ne Uléécaá keyō-i kparalē kapí ne né leepō, nen akópe piheere inyekii piwai máame. Tīsoiwuí ríka ári pēe kenékúri cápinelē. Am kō pēe nṛcōkōi nka wai. ¹⁹ Pisuifi pinyine pēe Asii ketē-poleume api kei né leeri. In pēpēe pēe nnyine má piké ne né cési, pē kai pēé ne sá re piké kepómee kam. ²⁰ Néee pēpēe nté nní ní we piké símisi nké te kari ketúhaane píima-i pitúhaane ní ha, nkópe ní-ye kapi kenécáá yé? ²¹ Néee nnékópe kam neni n wa mee lē kam ketúhaane kecōpe rin-yóo re: Kam n ṛmurei re pikṛokṛō yèè nkṛō kémee yisile nnya kapi nkṛpēni ne nókenéyu-i né túhaane.

²² Felikisi ye pēe Kirisi ncee kecáá nyule. Uu nsímé piké ne yá uu pitúhaane keyáa téṛse, uu pēpēe Pōoli ketahai n sée maa re: Usóoca wéése Lisiyaasi un píyei n ka, né pēe nónnésímé ripérése nṛsone. ²³ Uu pēe usóoca kpéé tinóo he re uké Pōoli kukpaniilee-i wa uké ukecáá m pailē, amá uké ne kényu u m purú, úu kape ye yē re upikó ápi kape u lē.

Pi ne Pōoli Felikisi ne uunōsi Turisii kémee ha

²⁴ Pōoli uu kei lē n we aí ne siyáa sinyine kóónú. Uyóopi píima Felikisi ne unōsi Turisii apí hapō. Unōsi uyee Usuifi le. Uyóopi Felikisi uu tum api Pōoli u séipō, uu u pise re uké u símisi, yo kapi ye re usoi ye Kirisi Yeesu ne kefa tenē? ²⁵ Ke Pōoli uu aseī pitikí ne lē ke usoi uu yé umecire rimmúlú ne lē ke Uléécaá uu pīsoi n túhaane nsímé ní lō, ai Felikisi cōṅ. Kei kuu pēe Pōoli maa re: Pó fe aa nkṛpēni lē tōmpō. Nen píyei kényu n yē, né kō pō sée. ²⁶ U pēé lē tálē te Pōoli uké siwóo u he. Lē nnya kuu meséere u séleipō pin yói. ²⁷ Ai lē

n we inmə ité íí nē tómpo. Pərisuusi Fesituusi uu Felikisi ripəhə iyóopi tone. Felikisi uu Pisuiifi mpəənarə n la, uu lē nnya Pəəli kukpaniilee-i n yálē.

25

Pəəli ye uyóopi plima Fesituusi kəməe pituhaane ha

¹ Fesituusi uu Sesaree keteni-i hapə uu siyáa sitaani wai, uu pəe limemáa yisi uu Yerusalem tómpo. ² Kei ke pəpəe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése nē Pisuiifi pəe kuyu iwéése n tū api yisi api ukemé Pəəli ketahai séi. ³ Api kə u welu re uké nē pi kə uké ncée pi hē piké Pəəli nē Yerusalem pəpəo. Tipine kapi lē wa piké nē ncée u n kpu. ⁴ Fesituusi uu pi pəse re Pəəli ye Sesaree-pə kpaniilenlē. Uyē ticuruu yé kə nfāani kei pəle. ⁵ Uu kə pi kpá re: Nópínéyukóó piké nē ritiki. In tē usoi nkó ye linyine caai, piké ha ketahai u sée. ⁶ Fesituusi uu Yerusalem-i tone siyáa sipaha nēe kefi kumúńjē uu pəe kelene Sesaree pəle. Kai kóso n weesi, uu ketúhaane-i sí uú tone, uu tum api Pəəli kpíípo. ⁷ Kuu n hápo, Pisuiifi pəe Yerusalem n léépo apí hapə, api u kálisi api nsímé píima nnyine nē ketahai u séi. Nn kusa kulúí we. Amá piuka úu fe uké nyíse re aseí kapi símisi. ⁸ Pəəli pəo kəsu uu re: Am nē Pisuiifi isé nēe Uléécaá keyə nēe Rəm uyóopi Sesaa púnne.

⁹ Fesituusi uu Pisuiifi mpəənarə n la, uu lē nnya Pəəli pise re: Pə ħmurei re piké nē Yerusalem pə ha piké ha kei-pə kenémé nē nsímé mmú pə túhaane? ¹⁰ Pəəli uu u pəse re: Sesaa ripoo-i kam nní nyenu, kei kai nē sá re piké nē nē túhaane. Tipócuruu ye nyule nsəne re ám Pisuiifi líka caai. ¹¹ Nen ncaai nnyine n wa kapi ye nē usoi n kpu, ám nkpə kəsu. Amá in tē pi nē nē rikpárale, úka úu ncée má uké pianipe-i nē ritépə. Nē pise re piké nē nnésímé Sesaa kəməe tu. ¹² Fesituusi nē pəpəe mesəhə u n kpəriise api símaane, uu pəe Pəəli maa re: Pə re mpósímé nké Sesaa kəməe tu. Lē nnya, Sesaa kəməe kaa yé kə ha.

Fesituusi ye Pəəli nstímé uyóopi Akiripa símisi

¹³ Ai siyáa kulúí kóónú, uyóopi Akiripa nē uyéi Pereniisi api Sesaree-i Fesituusi piyáaha sí. ¹⁴ Kapi siyáa kulúí n wa, Fesituusi uu Pəəli nsímé mmē kpísi uu Akiripa símisi. Uu re: Felikisi ye pəe nté iyóopi n tóne uú nē nē tise ye ukpaniikó unyine kulee wailenlē nē neni-me. ¹⁵ Kam Yerusalem rí ha, pəpəe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése nē Pisuiifi pəe kuyu iwéése n tū api kenémé ketahai u séi api re kə wa unsímé nké kpu. ¹⁶ Kei kam pəe pi pəse re: Rəm pikó kəməe, usoi un linyine n caai, ncée rín we re piké u kpu, pinsá kahanē u n túhaane. Li pise re u nē upiteeco piké tone kelene uké uriyu hēere. ¹⁷ Lē nnya kapi nté nē ritikime. Am nkpáni náńaise. Kai kóso n weesi, am nē mēse nē mēse ketúhaane n tósu am ha tone, am tum api utisi nkó kpíiri. ¹⁸ Ke upiteeco api rí ka, ápi fe piké nkópe nnyine kaní pēé nē u m músu nyíse. ¹⁹ Amá piinyekii nsímé nē utisi unyine ye n kpu api ye u séi re Yeosu ke Pəəli pəo n tee re u nfāa mále nkó ħmane kecáá kapi kēńene. ²⁰ Ai mēwoo nē wai, ám pəe céru íye kam yé nē li wa. Lē nnya kam tē kē Pəəli pise re un n la, uké Yerusalem ha piké ha nē kei-pə u túhaane. ²¹ Amá Pəəli uu yúlu uu re u la re Rəm uyóopi Sesaa ricuruu uké nsímé kecáá ripái. Lē nnya kam tē piké kukpaniilee-i u n yálē kē kam kē nē Sesaa u papə. ²² Kei ke Akiripa uu pəe Fesituusi maa re: Nē pēé la kē rinécúruu utisi nkó kutu ríca. Fesituusi uu u pəse re: Kóso kaa yé kutu u ríca.

²³ Kai kóso n weesi, Akiripa nē Pereniisi api meýəopilape tani, pi nē pipipiretiki api kenəńla wai apí nē kutúhaanelee lompo, písóca wéése nē

kuyu piyukó pin tikilē. Fesituusi uu rinóo he api Póoli kpiípo. ²⁴ Fesituusi uu pee re: Uyóopi Akiripa ne nó pitóroo mpi nóo nní rí ka, ani utisi nkó ripái nsone. Pisuiifi riwúú nnéi ye kale api Yerusalem-po ne nté kenémee ketahai u séi, pin cáai re ái ne sá re usoi nkó uké kó nfáa rikpá. ²⁵ Ne nsímé mmē tipéréle am yénu re úu ncaai nka wa kapi ye ne usoi rí kpu. Amá ke uricuruu uu m pise re piké ne unsímé Róm uyóopi kémee tu nnya kam ηmurei re piké ne kei u ha. ²⁶ Am nyu íye kecire kam yé utisi nkó kecáá wói ké ne upiíma símaapo. Lē nnya ricuruu kamí ne nókenémee u ka. Pó, uyóopi Akiripa kémee kamí ne u ka re pón pipiseise u m masí, né nnyine yē am títelé-i wólu. ²⁷ Ai ne sá re ké méwoo ukpaniikó ne Róm uyóopi-i ha, kám pee lē nnya kapi pitele u n wai n wói.

26

Póoli ye Akiripa keyu-i uriyu heere

¹ Akiripa uu pee Póoli maa re: Pó nkpéni ncée mále póké ripóyu heere toké kó. Póoli uu pee kunípe síka, uu nsímé kpisi uu re: ² Uyóopi Akiripa, li neni keyáa nké né láárú re né ncée yē am nsímé nnéi ke Pisuiifi apí ne né rinkpárá kepóyu-i símisi. ³ Li we re pó Pisuiifi inyekii ne piisímé kecáá kapi n kēnenente meyíkíyiki nsone nyule. Lē nnya, ne rikóη pó wúkule re a niηesi aa kutu né cō.

⁴ Pisuiifi nnéi ye nyule lē kam hái inéηmáne-me nnépurí pikó kecōpe ne Yerusalem kémee inésoi n li. ⁵ Háí ái neni-me kapi né nyu. Pin n la, piricuruu yé ne pinnóo símisi re ne pee Pifarisi kémee wele. Tóo ye ári pee piróyómeyáhaa isé ne akpéri wai. ⁶ Kam n tálē te Uléécaá yé lē kuu pirósáayaha m ma wa nnya kapi ne nté nní né túhaane. ⁷ Isirayeei pikó ipuri kefi ne ité iyē pó ne kó meséere kesine ne ketúné Uléécaá yáásile in ne tálē te i yé lē kuu mekēe-me pirósáayaha m ma yē. Kam likecáá n tálē nnya ke Pisuiifi api pitele né wai, uyóopi Akiripa! ⁸ Yo nnya ke nó Pisuiifi áni peé la nóké ηmurei re Uléécaá yé fe uu meyíkíyiki pikpókpo yukuse? ⁹ Tinécúruu ηmaa ye peé musile re ké rínanηe ne tápaankēe úka úu kape Nasareti ukó Yeesu rinyiri ne kefa tene. ¹⁰ Lē kam Yerusalem-po n wa ye lē. Ne rinécúruu ηmaa Uléécaá pikó meyā kukpaniilee tanle. Pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése pee ye ncée né he re ké lē wa. Pin kó n la piké pi kó, li ye peé ne né risále. ¹¹ Ne ye pee ayómeyáhaalee rikale ant ha kei íwe pi n wai, nen náási re piké pinfatene kesi. Kunéfatoi ye pee pikécáá tósile, hái ricuruu am ye pi n wéékuselē ne acōyu-po.

Póoli ye umefine meconse Akiripa símisi

¹² Limekó-i ke pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api keyáa kenyine rítelē né rimúise api ncée né he am yisi am Tamaasi sí. ¹³ Itunηe kecíre kumúné, nen ncée-i we, uyóopi Akiripa. Kei kam metíi menyine yē men keyómecaa-po leeri, men tapaalē, men itunηe metíi fe amé ne tó ne pinéséncō kóónú. ¹⁴ Ari ntónéi keteni-i lolú, am pee kóm, lin ne Me-epiree né tee re: Sóoli, Sóoli, yo nnya kaa né wéékuselē? Méwoo kaá ne né tōpiriinkēe yare keminaa. ¹⁵ Kei kam pee pise re: Póo úye, Upiíma? Uu né pese re: Néee Yeesu kaa rí we pón wéékuselē. ¹⁶ A nkpéni yisi aa nyere. Lē nnya kam menécíre pó n nyíse ye nní: Ne la re a panse unékeikó, aa ye kóónú aa lē kaa neni nní né n yé ne lē kam n sánti ke pó n nyíse picó símisi. ¹⁷ Mpópurí pikó, Pisuiifi kecōpe kam pó lesene ké mpuri sane pikó kémee pó tú. ¹⁸ Ne pó tum te a ha piinípee wúkule aa kunmaha-i pi lese áa ne metíi-i pi sí. A kó Setani anipe-i

pi lese aá ne Ulélécaa kέmee pi sí. In te pi ne kefa né tenelē, Ulélécaa yé piakópe pi sárei uu kó lisone kuú ne upikó m mé pi he.

Póoli ye uliwaiwai kecáa símisi

¹⁹ Lē kέmee, ám ppe lē kai keyómecaa-pó né n nyíseme kesi, uyóopi Akiripa! ²⁰ Amá Tamaasi pikó ne Yerusalem pikó kam Nléécaasimé mefoí riyóó, am ppe limemáa Yutee ketē tóróo pikó nnéi ne sitē sicó pikó yóó. Ne pi símisi re piké mefine conse piké Ulélécaa-mē panseró apí n wai liké n nyíselē te pi mefine consele. ²¹ Nsímé mmē nnya ke Pisuífi apí Ulélécaa keyó-i né tí, pin wéési piké né kpu. ²² Amá hái ne neni-me, Ulélécaa ye né nen ne we nen uiseérakóó le, npá úye, siwá ne piwéése siyu-i. Am ye nféé ríka ma, lē ke antepuyé ne Moisi apí mekee-me n yé apí símisi re li weme memáa. ²³ Ne ye maa re: Uyē ke Ulélécaa uu n wée yé kam uu íwe le, uu kpi uu ufoi pikpókpo kέmee yisi. Uyee yé nsímé mee metéi ní má Pisuífi ne mpuri sané pikó he.

Póoli ye Akiripa maa re uké Yeesu ne kefa tene

²⁴ Póoli un lē we un uriyu heere, Fesituusi uu cááipo re: Pó isóho torile, Póoli! Mepónyuwe píima ye isóho pó tóroisele. ²⁵ Kei ke Póoli uu ppe rinóo u yósi re: Am isóho tori, urósáa! Mmú kam nní n símisi ye meníne nsímé sone le nn kó aseí tikilē. ²⁶ Ne nyule re uyóopi Akiripa ye nní nnéi lee nní ní wa pikóme máalenle. Lē nnya kam ne rinépoó ukeyu-i símisi. Ai mepíílú mēnyine-i kai keló kunmahai lē wa. ²⁷ Pó antepuyé nsímé ne kefa tenelē, uyóopi Akiripa? Ne nyule re pó ne kefa n tenelenle. ²⁸ Akiripa uu ppe Póoli pesse re: Pó lalé póké né feriyé ké nté nní pansé Kirisi ukó! ²⁹ Póoli uu re: Lin yé nfáani née lin yé píyei-pó, li kpere lē wa! Ne Ulélécaa welu re ái kape pó ηmane, amá liké nónnénéi mmú nóo neni nní kutu né n cólē, nóo yé menéco n we. Akpanii nnyé ηmane aké nó ripári.

³⁰ Kei ke uyóopi Akiripa ne uyóopi píima Fesituusi ne Pereniisi ne pē nnéi ppe kei kesé ní we apí ppe yisi, ³¹ apí iyaa leepó, apí ppe pimécopécire n tee re: Usói nkó úu líka caai kapi yé ne usói ní kpu née kapi yé ne akpanii u n wa. ³² Kei ke Akiripa uu ppe Fesituusi maa re: Usói nkó unsá ppe m pise re piké ne Róm uyóopi Sesaa kέmee u ha, pi yé ppe fe apí u yápo.

27

Pisóoca ye Póoli ne Róm kuyu ha

¹ Kai n símisi áí tone re kúninói kari yé ló arí ne Italii sí, apí Póoli ne pikpaniikó picó pinyine kpísi apí usóoca kpéé unyine kapi ye n sée re Yuliisi anipe-i wai. U Róm kutópílee kpē kapi ye n sée re Róm uyóopi kutópílee kέmee úyukóó use le. ² Atiramiiiti kuyu ke kúninói kpē kari n ló aku lééri kun Asii sitē aninói sinyere kanéi. Ari ku loni ari tómpó. Masetuwaani ukó unyine yee Tesaloniki-pó ní we apí ye u séi re Arisitariki ye ppe kerómee wele. ³ Ari liukóso Sitóo kuyu tulu. Yuliisi ye ppe Póoli rínare wailé. Uu ncée u he re uké upisane rilóólú, un ye yo n la, piké fe piké ye ne kutu u rico. ⁴ Kari kei n yisi tón tósu, kuyó aku keróyu-mē m pepuri, ari ppe Siipuru kuwéé kpē mē ke kuyó áku ní we tiki. ⁵ Ari ppe Silisii ne Pamfilii menimaa téf arí ne Lisii keteni-i Miiri kuyu tulu. ⁶ Róm usóoca kpéé uyē uu kei kúninói kucó kunyine yenu kpee Alekisantiri n lééri kun Italii-mē sí. Uu kpe-i ró tani. ⁷ Siyáa kulú kari nnánári ne kúninói sone. Iwe píima kari li ari kelené Kiniiti tulu. Kuyó áku ηmurei toké lē n tikilē toké ne kéyu-mē ha. Ari ppe mase Salimonee kuwéé-mē míni kepáápáa ketē kapi ye n sée re Kiréeti

mecáa tiki. ⁸ Ari íwe píima le arí ne rikóitime kanei arí ne kelō kenýine tulu. Pi ye kei sée re Aninōi-Kenyere-Sone. Lasee kuyu kaí ne kolē.

⁹ Ai kusa ró náñaise. Anópaaha keyaa ye pee pitómpo masile. Kúninōi pilone ne ncée pinōj yé fe apí ne nkpō weri. ¹⁰ Lē nnya ke Pōli uu kúninōi pikeikó símisi nsone piké kō. U pi ma re: Pinésáne, ne yē ne ntócée mmú pitiki yé ne nkpō ró kam. Kúninōi ne ilū kaku n topori ye meýā caainkeene. Ai nkpáni ilū ne kúninōi ñmane, amá ne tōpi. ¹¹ Amá Rōm usóca kpéē uyē uu kúninōi utíkí ne kuute nkó ne kutu n colē ai tōsu Pōli nkó kuu m ma. ¹² Ai kō yá, aninōi kenýere áke péé nyamí te piké kei nnyiyē píima kumúnjé-i siyáa wa. Kúninōi pikó meýā api pee lē nnya re pi yé kei yisi. Pi lē pee náásile re lin íye n we, piké Kireeti aninōi kenýere kē kapi ye n sée re Fenikisi tu, aninōi kenýere kee itunje kelólé awélé keté-mē kéyu palenlē. Kei kapi la piké nnyiyē píima kumúnjé-i siyáa wa.

Meýo maamaa menyine mee míni kecáa mí pépu

¹³ Ke kúninōi aku lē n nyenu lin náñai, keyōpi kenýine áke itunje kumii-mē pepuri, api músu re pi yé fe api nkpéni lē kapi ní la wai. Api pee kesáu kapi ye ne kúninōi n nyereese sakaa api ncée kpísi. Api míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Kireeti n kanei. ¹⁴ Mese ne mese, kuyō kunýine kapi ye n sée re Erakilō aku míni kepáápáá keté-mempō pepuri ne ññaje. ¹⁵ Ai kúninōi kpáú lin ne tōsu, ái kunýereese we. Ari mese yá aí ne ró n tōsu. ¹⁶ Ari míni kepáápáá ketē sínsápi kenýine kekúrí tómpo. Pi ye kē sée re Kulotaa. Ari pee náási arí ne fe arí kenóipi kapi ye ne písoi n léise lese. ¹⁷ Kúninōi pikeikó api kúninōi kémee ke tampō. Api pee limemáá inje pahaankee apí ne kúninōi kóónú. Iwame ii pi wai re ápi kape ha Lipii menimaa ritime rinyenetū tinyine rikam. Api pee kusánjáá maamaa kpée kuyō n wai cepise. Api nnánári n sone pin kuyō tikilē. ¹⁸ Kuyō aku lē tó m pepu kun nírape kpálé aí ne ró weesi, api pee mese ilū ke kúninōi aku n topori n hasu pin míni-i sariipō. ¹⁹ Kai kō piweesi rinkpá, api kúninōi ikeilū inyine pifónje kápáá. ²⁰ Ai wai siyáa kulúí, itunje ne awárepi áa kúyene wa, meýo men lē ne ññaje pepu, ari péé m músu re ntókó ye tenele.

²¹ Ai náñai, tó úka úu iluke li. Pōli uu pee yisi uu písoi kecōpe nyere uu re: Pinésáne, ñon pee nnékó kutu rincō, tō yee pee Kireeti-pō tone ári ye ásáláú píima nnyé ne risáne tóké ne ilū fónje. ²² Lē nnya, ké nkpéni nó símisi ani rikínj tápisi nsone. Nó úka úu kpine. Kúninōi ñmane kpée ásáláú waine. ²³ Uléécaá uyee né n te nen kō u keisi Uleecaatumē ye kesine nké kenémee kale. ²⁴ Uu né ma re: Iwame íi kape pō wa, Pōli! Pō Sesaa kémee pitúhaane sinle páí! Pó ke Uléécaá uu n la nnya, u yé kō pipósencō nnéí nfáa tíye. ²⁵ Lē nnya, ani ikari wa, pinésáne. Ne ne kefa tenelē te lē ke Uléécaá uu m ma kai lenē. ²⁶ Amá kuyō yé ró lese aku míni kepáápáá ketē kenýine ritime sá.

²⁷ Karí ne n weme, sisine kefi ne sina kari lē Metiteranee menimaa kémee wa, meýo men tó kpáúlē. Ai kesinecō kumúnjé kúninōi pikeikó wai yare tō ne ketē kóima kenýine nnyáá wale. ²⁸ Api méñme kapi ye ne míni mecímá ní musí kpísi api fóm, api yénu re simetiri afeetaani ne siseei kame címú. Api kéyu-mē nyósópō api kō pimúnjé kpá, api yénu simetiri sité ási we afeetaani. ²⁹ Api péé n wuru re kúninōi áku kape aparecañaa anyine rikam. Api pee lē nnya sisáu sina kapi ye ne kúninōi n nyereese kepire-mē cepisepō, api pee m mé pin yōñe re liké weesi. ³⁰ Kúninōi pikeikó ye pee lalē piké léepō piké wuri. Lē nnya kapi kenóipi kē kapi ye ne písoi n léise míni-i ricepise api pee kpárá re pi lalē piké ha ne kesáu kéyu-mē ku nyereese. ³¹ Pōli uu Rōm usóca

kpéē ne pisósca picō maa re: PISOI pē pinsá kúninōi kémee n tone, áni nkpō-i mélele má. ³² Pisósca api pēe ménēme mēe kenóipi kapi ye ne n léise m múlĭ semí, api ke yá ake lólu.

³³ Liké kelenē n weesi, Pōoli uu pinnéi maa re piké iluke li. Uu re: Siyáa kefi ne sina ye nsí kani ne mpóscaai tū nōn mé áni kō líka li. ³⁴ Ne la ké nō símisi re ani iluke li. Li pise re nōké li nōké ne nfáa m má. Nō úka nnyúpi ricuruu rín ríyu kecáá wehene. ³⁵ Kuu lē ní ma, uu kukpónó kpísi, uu pinnéi inipēe-i Ulélécaa pakare uu pēe ku kpākóri uu piluke kápáa. ³⁶ Kei kapi pēe pinnéi ikari wa api iluke le. ³⁷ Ntónéi ye pēe kúninōi kpe-i wale pISOI píle píle meté ne kuwóó ne afēeré ne pikpuulū (276). ³⁸ Ke nípá úye uu piluke ní masí uu lepu, api melukēpipi mēe kúninōi-i ní we n hasu pin mínimaa-i sariipō re kúninōi kuké nkáripi fakasi.

Kúninōi mēfore

³⁹ Kai n weesi, kúninōi pikéikó ápi ketē kē ceri, amá api ketaa-pō ketenpampi kenýine yenupō ne kekecáá kunyene laii ái ne sí. Api pēe re pin n fe, pi yé wa kúninōi akú ha kei tasi. ⁴⁰ Lē nnya kapi sisáú fénne api mínimaa-i sariipō. Api kō áhme kapi ye ne kúninōi ketíkíí m paasi fénne. Api kō lē memáá kúninōi keyu-mē kusáñáá tóresi api síka, kuyō aku pēe kúninōi n télē lin ne kenyenepampi kē-mē sí. ⁴¹ Amá api sí api ha ínīsá ité kepáápáa rinyenetū tinyine takári, kúninōi riyu ari kei lompō ái tini símí, ái pēe kunyóko-nyóko we. Aniwalé nanje-nanje anyine pōo pēe kepire-mē ku n foresi. ⁴² Kai pisósca iwame n wa re pikpaniikó yé wéeri api wúrunkēe nnya, api péé n la piké pi kō. ⁴³ Ke Rōm usósca kpéē uu ní la uké Pōoli riyu lō nnya, uu ne pi yulu re ápi kape lē wa. Uu pēe rinóo he re pepēe piwéeri n nyu piké mēfoi rikpuu apí ne rikóitime tēj. ⁴⁴ Amá pitórōo piké akpénkpélé ne kúninōi siwélépi kecáá túnti apí ne pi tiki. Lē kari mesei ntónéi wa arí ne ketē kóima tulu ái úka ríka kpu.

28

Pōoli ye Maliti keteni-i we

¹ Kai nkpō-i ró n lése memáá kari pēe kō te pi ye míni kepáápáa ketē kē sée re Maliti. ² Kei pikó api kefa fénne api rísonē ró yósu. Ke ikónē ii picuú n kóri nnyiyē nn wai nnya, api nna píima nnyine wai api ró yósu, ari kekále wai arí ne n kóónú. ³ Pōoli uu pēe yisi uú ha sinaapi paálame re uké nna-i risápō, tikpurii rinyine tin sinaapi se-i we. Ke nna kutoi aku ri n leepō, ari léeri ari Pōoli kunipe yéu. ⁴ Ke ketē kē pikó api n yé iwáa iyē in Pōoli kunipe sanjárilē, api pēe pimēcōpecire n tee re: Mpá liké íye wa, usoi nkó ye usoi kō unyine le. Míni-i kuu nní nkpō-i n̄mēherēeri. Amá Ulélécaa ye ase i n tíkilē úu n̄murei uké nfáa li. ⁵ Amá Pōoli pōo iwáa nna-i mēpépō, ái kō nkpráni méka u wa. ⁶ Api péé m mé yare piké u yē un píni un ne sí néē u yé mese ne mese kei nní loole uu kpi. Api méresi ai nánai, líka ái u wa. Api pēe mese kemúnjé conse api re piléé pinyine ye pi.

⁷ Kei kekúri ke ketē kē uyukóo foí keyō aké péé we. Pi ye u sée re Pupiliyuusi. Uyē uu kei nfanare ne kusáne ró wai, ari kei fine siyáa sitaani. ⁸ Pupiliyuusi usaa ye pēe kemúnjé kpe-i pólúle un ne kupinētoi ne nlure yare akpasehé finu. Pōoli uu sí uú ha u lóólú, uu ukecáá keyóme yáasi uu anípe ukecáá láa uú ne u paise. ⁹ Lē memáá, ketē kē pitóikó picō apí weri apí Pōoli yenu, uu pi paise. ¹⁰ Api nípá yo ne ríyu ró waise háí. Kari n tósu, api lē kai ró m pise tōké ne ncée rintíki nnéi ró pásii.

Pɔɔli metuipɔ Rɔm kuyu-i

¹¹ Iwáre itaani kari kei wa. Ari pɛe limemáá kúninɔi kunyine kɛɛ Alekisantiri n lééri loni arí ne tómpɔ. Nnyiyɛ kumúnjé-i kakú pɛe Maliti-i nyere. Pi kukecáá písika ayu leselé. ¹² Kari Sirakuusi n tu, ari kei tone siyáa sitaani. ¹³ Ari kei yisi ari mínimaa mecáa kane arí ne Rekiyo tulu. Kuyɔ aku liukóso itunɛ kumii-mē pepuri, ari pɛe siyáa sité nmanɛ kpísi arí ne Pusoli tulu. ¹⁴ Ari kuyu kɛ-i pírócɔ Yeesu pikó yénu, api ró píse re také kei siyáa sisɛɛi pikeméé tone. Kei kari pɛe yisi arí ne Rɔm tulu. ¹⁵ Yeesu pikó pɛe Rɔm-i ní we ye pɛe kerócáá nyule. Api hái Apiyusi kuyaa-i ne kei kapi ye n sée re Sisánɛyɔ Sitaani-i ró tépei. Ke Pɔɔli uu pi n yé, uu Ulééca pakare, ai kɔ ikari u kpáse. ¹⁶ Kari Rɔm-i n tuiɔ, usóca kpéé uu usóca wéése anipɛ-i pikpaniikó wai api Pɔɔli ncée he re uké umɛcire kelɔ tone ne usóca yee yé u m mé.

Pɔɔli ye Rɔm-i Nléécaasimé yóólɛ

¹⁷ Kapi Rɔm-i n tuiɔ siyáa sitaani memáá, Pɔɔli uu Pisuifi piyukó pɛe kei ní we cápine. Kapi n cápineɔ, uu pi maa re: Pimáreɔ, ám akɔɛ áka ntópuri mmú wa, ám kɔ pírócáa isé íka rilóó, mpa ne lé, pi Yerusalem-pɔ né tɔnle api Rɔm pikó anipɛ-i wai. ¹⁸ Rɔm pikó apí ne né túhaane, apí nka yé kapi yé ne né ní kpu. Api pɛe re piké né riyáɔ. ¹⁹ Amá Pisuifi api yúlu, am pɔɔne am mesɛ re Sesaa kam la uké ha ne né túhaane. Ai re nnéɔpuri pikó kam la ké pitele wa. ²⁰ Lé nnya kam te ké nó yé ké kɔ rinóó nó maa nóké kɔ te lé ke Isirayɛli pikó api n talé nnya kam nté nní akpanii-i we. ²¹ Kei kapi pɛe u pɛse re: Api mpókó nka kecáá Yutee-pɔ rítélé ríka ró wóime, urómáreɔ úka úu kɔ kei-pɔ leeme uké kam uké kerócáá nnyine ró kée néé uké mpókóɛ nnyine ró símisi. ²² Amá tɔ la re pɔ nmaa a nkɛni mmē kaa m músu ró símisi. Tɔ kɔ te mpa yei kapi mpóyómeyáhaacee mmē kaa nní ní tíkile yulu.

²³ Pi ne Pɔɔli api keyáa yekei. Kai likeyaa kē n tu, api sí kulúí api Pɔɔli leɛɔ kényo ke-i kuu n sói. Uu mmare hái ne kesineɔ-pɔ Ulééca iyɔɔpi kecáá pi símisi, uu ye Moisi isé ne antepuye atelé ne tiki un ne pi náási re piké Yeesu ne kefa tene. ²⁴ Picɔ apí mmē kuu pi n símisi nmurei, picɔ api pikóme yulu. ²⁵ Kapi lé n tósu apí kómɛine, Pɔɔli uu pɛe kekéripi pi maa re: Asei ke Nfáasone nní ne antepu Esayi ritiki nní ne nópínésáa maa re:

²⁶ A mpuri mmú pikó-i ha, aa pi maa re:

Nó ye n̄sone kutu ríco

amá áni yéé aseí kɔ

nó ye n̄sone nyáneí

amá áni yéé yē.

²⁷ Li we re mpuri mmú pikó akɔn ye takasile,

pi pimɛcire atu tápisile,

api iníɛɛ wúkesi

re piatu áa kape ye kɔ,

piinipɛɛ íi kape ye kɔ yē.

Pimesɔhɔ áme kape ye kɔ líka ceri nnya.

Péé uye-i, apí ye pɛe né Ulééca kémeɛ kam ké pi pɔise.

²⁸ Pɔɔli uu kɔ pimáa pi kpá re piké kɔ te mpuri sane pikó pɛe ní-yulalesimé ke Ulééca uu m páme te. Pē né kutu n tico. ²⁹ [Kuu lé pimáa m masí, Pisuifi apí ncée kpɔu apí n kenɛnɛpɔ pin ne tósu.]

³⁰ Póoli uu iŋmē ité kégó ke-i kuu ní we un héele kémeε tone. Uu kei pεpeε ukeméé n sónaapó nnéi yóóí. ³¹ Uléécáa iyóopi nsímé kuú pεε yóólē un kó Upríima Yeesu Kirisi nkó písoi céési ne uripóó, líka ái kó u pεkesi.

Títelé ke Pòoli uu Ròm pikó n wói

Lelee rítelé ntí kémee ní we

Kumúnjé kpe-i ke Pòoli uú pɛe unsɛ táánú n tenese kuú pɛe Kirisi pikó pɛe Ròm keteni-i ní we rítelé ntí wói. U pɛé lalɛ uké uncee rinɔ́j hái nɛ Ròm-pò kúu pɛe n hápaalɛ, uké kò pɛe Esipaanyi ha uké ha Nsímé Kɛcire riyóó. Títelé ke Pòoli uu Ròm pikó n wói yɛ icélaa inyine lɛ ke Pòoli uu ní pa nɛ iketɔ-pò. U i palɛ kekéripí rɛ: "Sisoipipi sin Yeesu nɛ kefa n tenɛ ke Uléécɛaa uu sí nyu rɛ si aseí tikilenlɛ. Linfatɛnɛ mmɛ nɛ kò tulaalenlɛ" (1:17).

Ifaaci iyɛ mekériine yɛ mmé:

1. Pòoli yɛ nyísele rɛ iyɛ kai piyómeyáhaa isé pitiki nɛ lɛ kapi yɛ nɛ Yeesu Kirisi rintiki apí nɛ Uléécɛaa kefa tenɛ kɛcɔpɛ we. Uléécɛaa icápinɛ yɛɛ Ròm-i ní we kémee, Kirisi pikó pɛe apí Pisuiɛi yɛ kulúí wele. Amá Pisuiɛi yɛ kò Ròm kémee kulúí wele, picɔ apí pansɛ Kirisi pikó, pin kò nɛ nɔ́jlɛ pin Pisuiɛi piyómeyáhaa isé tikilɛ. Yarɛ lí píse rɛ mpuri sanɛ pikó pɛe m pansɛ Kirisi pikó pòóké kò isé iyɛ n tikilɛ néɛ? Pòoli yɛ maa rɛ nfatɛnɛ mee yɛ usoi riyu lɔ (1-8).
2. Isirayɛeli pikó pɛe mpuri kɛ Uléécɛaa uu n wée. Pi nɛ Kirisi pikó metone nkó kuu nté wói (9-11). Pisuiɛi meyá yɛ Nsímé Kɛcire kɛpire ritɔle (9:30-10:20). Uléécɛaa yɛ kò nɛ wele un umpuri la. N nɛ ipuri icɔ yé keyáa Yeesu Kirisi kémee Uléécɛaa ipɛelɛɛ ceri.
3. Yeesu Kirisi icápinɛ kémee meɛfɛnɛ nkó mee nté wólaalɛ. Pòoli yɛ kei símisilɛ lɛ kapi yɛ Uléécɛaa n yáasi nɛ lɛ kapi yɛ nɛ picɔ nkínɛnɛ kémee n tónɛ. U pepɛe nfatɛnɛ kémee m pelaalɛ písei rɛ piké pepɛe apí nkemɛɛ m pelaalɛ nɛ m purú. Uu kò nɛ pi tɛní rɛ lí píse rɛ níla nké pikecáa n nyáni. Likumúnjé rɛ Uléécɛaa yɛɛ akópe kémee sisoipipi lesɛle, Nfáasɔnɛ nn sí lɛní, así yɛ pɛe fe así m pɛnelɛ sin nɛ we, nn kò nɛ sí lɛní, sí nɛ Kirisi pin nɛ pɛnelɛ pin we (12-15).
4. Pòoli yɛ upimarecɔ pɛe Upíima pikei n wa iyáhaa kulúí pasiipɔle (16).

Iyáhaa

¹ Né Kirisi Yeesu ukeikó Pòoli, néɛ rítelé ntí nó wólu. Uléécɛaa yɛɛ né sée rɛ kɛ pansɛ utumɛ. U né wéele rɛ kɛ Unsímé Kɛcire riyóó. ² Uléécɛaa yɛ pɛe hái mekɛɛ-me Uléécɛaa Nsímé atelé kémee antepuyɛ maase rɛ u yé Nsímé Kɛcire mmɛ tó pa. ³ Ukepípi Urópíima kɛcáa nsímé yɛ mu. Pi u marilɛ mesoi. U uyóópi Tafiti kɛpirɛ lɛ. ⁴ Kɛ Uléécɛaa uu pikpòkpò kémee u n yukuse nnya kuu u sée rɛ Ukepípi, uu kò Unfaasɔnɛ nɛ tiki uú nɛ linnanɛ u hɛ. ⁵ Urópíima Yeesu Kirisi kɛ Uléécɛaa uú nɛ ritiki uú nɛ ipɛelɛɛ né nyíse rɛ kɛ pansɛ utumɛ, kɛ kò tíyɛse ipuri nnéi písói piké Kirisi rinyiri nnya nɛ kefa tenɛ, piké pɛe uyɛ Uléécɛaa m pakarelɛ. ⁶ Nó mpí kɛ Yeesu Kirisi uu nní n sée, nó nɛ kò lipite pɛ kéméé wele.

⁷ Nó Ròm pikó mpí nnéi kɛ Uléécɛaa uu nní ní la uu kò nó wée rɛ ani pansɛ upikó kam títelé ntí wólu. Urósáa Uléécɛaa nɛ Urópíima Yeesu Kirisi piké ipɛelɛɛ nó nyíse apí nkínɛnɛ nó hɛ!

Lí Pòoli ripóó wa rɛ uké ha Kirisi pikó pɛe Ròm-i ní we rilóólú

⁸ Pi ketɛ nké nnéi nónnɛfatɛnɛ nsímé símisilɛ rísonɛ. Lɛ nnya kamí la kɛ nɛ Yeesu Kirisi ritiki kɛ nɛ nó nnya Uléécɛaa pɔɔnɛse kelɛnɛ. ⁹ Uléécɛaa uyɛ

kam n yáasi nen Ukepipi Nsímé Kεcιre yóólē yé itansei né li re mesére kam nónnésímé símisi ¹⁰ nen kō mpá píyei nókenécáa yáasi. Ne ye pise re uké lē umela kémee ncée né he ké nókenéméé hapō. ¹¹ Lē nnya, li pee meýikíyiki ripóó né we re ké piyéne nó hapō ké lē ke Nfáasone nn né n he nó ritéjse noké iníjí wa. ¹² Ne la ké maa re ne nókenémee sónepole re nfatene mmē ke tó ne nnō ari kesē m má nké tíyese toké ikari kpariisene.

¹³ Pimáreco, ne la re ani kō te ne pee menécire cápinele ké pilóólú nó hapō, amá hái ne nkpéni-me ám kahane ncée n yē. Ne péé la re pinékei piké kō nó kémee kuláa wa yare kapi ketē kecáa isoipuri icō kémee kuláa n wa meco. ¹⁴ Li né pise re ké mpá píye kéméé ha, ayu ne sicare kémee písoi ne pisahō ne pepeé ápi líka n nyu kémee kai pise re ké ha. ¹⁵ Lē nnya kai ripóó né we re ké kō nó mpí nóó nní Rōm kuyu-i ní we Nsímé Kεcιre riyóó.

Nsímé Kεcιre ye rínanje le mee Uléecaa kémee n léeri

¹⁶ Nsímé Kεcιre mmē rín isei né we. Nnanje nnyine ye mu ke Uléecaa uu ye ne pē nnéi pee ne kefa u n tenelē ayu n lo. Pisuífi kuú ne koraane uú ne mpuri sane pikó kémee tulu. ¹⁷ Asei kecáa, kei kai ye ne nyíse re Uléecaa yèè písoi pansesele asei pite. Uyee ne Uléecaa kefa n tenelē mecire kóló kuu ye nfatene mmē ηmanε nnya yē te u asei ute le. Lē kai nní Nléecaasimé ritelē-i wólaalē te: Nkó yee nfatene nnya m pansε asei ute yee nfáa má.

Sisoipipi nnéi ye akópe wale

¹⁸ Uléecaa kuwōi ye keyómecaa-pō wemele. Pepeé ápi u n waiselē ápi kō umela tikilē pee yé ne ku risáne. Pi nsímései nyule, amá pin pee pimewee kópe ne tápaalē te písoi ápi kape asei ceri. ¹⁹ Pi lē ke kesoiipipi ake yé ní fe ake Uléecaa kecáa céru pinyuwe máalenle. Likumúnjé re Uléecaa ricuruu yee li pi cereise. ²⁰ Asei kecáa, Uléecaa líkó ái kúyene we, amá umewai kémee kuu ye umecire lese uu nyíse kesoiipipi aké ne u yenu. Uyee ketē ne keyóme wa nnya, pi yé fe ápi kei ne yenu re u rínanje teneciré mále un kō Uléecaa. Sisoipipi ási yé ncée yē síké re ási likecáa nyu. ²¹ Si Uléecaa nyule, amá ási ye pee ríyu u waise, ási ye kō u pōnese yare kasi yé pee u m pōnese re u Uléecaa nnya. Amá inírísímé ke písoi apí ne mésunu apí ne pimεcire fómni, pikemúnjé ake pee kuníri kapi m má nnya kuηmaha-i lompo. ²² Pin pimεcire nyáni yare pi mewéésesohō mále, némpákane piníri ηmaa ye pi. ²³ Api yúlu re ápi yé riwula piké Uléecaa kpōcírē pakare, apí nya apí conse apí pee kesoiipipi kee ye n kpu ne sinúipi ne ána ana líkó ne límunji-munji séru re piléé apí ye wula apí lē pakare.

²⁴ Lē nnya ke Uléecaa uu pi riyá re piké mékperinkpewai kapi pisifa-i m músu n wai piké ne piipíne cire isei m pórii. ²⁵ Pi nnóome líkó kpísi apí ne Uléecaa kecáa nsímései conse, apí wúla apí lē ke Uléecaa uu n wa yáasi, apí pee Uléecaa yee mpá yo n wa piyáhaa yulu, in kō ne uricuruu kaí ne sá re piké yáasi hái ne mpá píyei-pō. Amí.

²⁶ Lē nnya ke Uléecaa uu piseicirékei pi tā, pinósi apí pipila yá, pi ne pinósico apí ha n sói, ái kō péé ne sá re líké lē. ²⁷ Pítisi pōó kō limεco pipínosi yá, apí ha ne nnáapí pipítisico n sói, lin písoi isei we. Lē nnya, pimεmare kópe mē kulaa kapi lē yē.

²⁸ Kápi nní n wéési piké Uléecaa céri nnya, Uléecaa ye pi riyále pikemúnjé ake cókai, apí péé n wapisi ái ne sá. ²⁹ Mewai kópe ncōpuri ne rikpákára ne nwóónaapí ne kufatoi kpee pisifa-i we. Pikáipinkeε ne písoikō ne pípásaine ne piyaaluke ne mémare kópe mee pisifa-i cōpaalē. Pimεcōpecire kapi wóhaane, pin áyu kónaane, ³⁰ pin kō Uléecaa iláarō wai. Api ye úka waise,

pin áyu wéési, pin pimécire nyíse. Pi mewai kópe piwai kέmee pelaalenle, ápi ye písáa ne píni pakare. ³¹ Ai we re usoi uké ne pi ritá, ápi níla má [ápi ye líka naresi] ápi ye íwe té. ³² Pi kó pee isé ke Uléécaa uu n yekei nyule. I ma re pepeé limewai mē n wai ye ne sá re piké pi kó. Pi kó pee li waille. Lē memáá, pi ye kó pepeé lē n wai kecáá rikpále.

2

Uléécaa ketahai kuu ne sisoipipi n túhaanene

¹ Mpá pòn usoi úye mpuri, pó nkó póo nní ne picó n túhaane pòn akópe pi palē, ái we re piké íwe pó té. Póo nní ne picó n túhaane pòn akópe pi palē, mepócíre kaa lē akópe palē. Liriyíkí re póo nní ne picó n túhaane, pó ne kó pimécó waille. ² Tó meiyíkíyiki nyule re nsímései ke Uléécaa uu ye ne pepeé lē n wai túhaane. ³ Pó nkó póo nní ne pepeé lē n wai n túhaane pòn kó pimécó wai, pó músu re pó né Uléécaa ketahai kέmee lee? ⁴ Née Uléécaa mewai sone píima ne uisoi niye-niye ne unfanare kaa lómiise. Aa nyu re umewai sone píima mee la re a mēfine conseé? ⁵ Amá ripókín ntake ne kaa n yúlu re áa yé mēfine conse nnya, mepócíre kaa lē kuwó píima cápíne keyáa kē ke Uléécaa uu ne nsímései ukuwó kέmee písoi n túhaanene. ⁶ Ketúhaane ke-i ke Uléécaa uu yé nípá úye mewai ihéé u pa. ⁷ Uu pepeé lisone piwai ne n ηmóspúlē nfáa teneciré he. Pi lē waille re uké umeyóopi pi he uké kó ríyu pi waise uké kó tíyese piké panse picaaciré. ⁸ Amá Uléécaa yé pepeé ne u n kénene ápi la piké nsímései kutu ricó, pin pee lelee ái ne n sá kutu colē kecáá ukuwó píima súise. ⁹ Píweluke ne nwuutúú mee mpí nnéi pee mewai kópe n wai líkó. Pisuífi kaí ne mefoí máne, ai péé ne mpuri sane pikó kpá. ¹⁰ Tíyu ne ipakare ne nkíninje mee mpí nnéi pee lisone n wai líkó. Pisuífi kaí ne mefoí máne, ai péé ne mpuri sane pikó kpá. ¹¹ Uléécaa úu písoi ne picó kóolenē.

¹² Mpí nnéi pee ápi isé kecáá n nyu apí ne akópe wai ye kpínine ápi ikecáá ne pi túhaanene. Amá pepeé ikecáá ní nyu apí ne akópe wai ye kpínine apí ikecáá ne pi túhaane. ¹³ Asei kecáá, ái mpí pee ye isé kutu ηmane riñcó pee Uléécaa inípee-i asei pite. Amá mpí pee isé n tíkíle kapi ye ha ma re aseí pite. ¹⁴ In te mpuri sane pikó pee ápi Uléécaa isé n nyu ye pee isé iyē tikíle, lí wa yare i písifa kέmee wele pin ne i sóne, nípá kápi nní i n nyu. ¹⁵ Pi lē nyísele re lelee isé iyē kέmee ní we ye písifa kέmee wele. Pikemúné yèè pi nyísele apí céru re pi ye pinyine-i akópe wale, ake ye kó pinyine-i alari pi pa. ¹⁶ Lelee ha leerine keyáa kē ke Uléécaa uu Nsímé Kεcire kam n yóólē ní paíne uu ne písoi túhaane. Kirisi Yeesu kuu ne tikine uu ne lē nnéi ke písoi apí n wai pin pékesi kecáá pi túhaane.

Pisuífi ne isé kecáá nstímé

¹⁷ Pó nkó póo nní mepócíre rinyíri n he re Usuífi, pòn ne isé tálē, pòn Uléécaa nnya rikókəri wai, ¹⁸ pòn umela nyu, pó kuu uisé kέmee n céesi re a ye lelee lícó ne kekpeé ní we ceri, ¹⁹ póo nní mepócíre n nyáni re póo pinyíye təríkεε, pòn kó pepeé kuηmaha kέmee ní we metéí, ²⁰ ne piníri ne siwá ucélaa, re pó isé kέmee menyuwe ne nsímései yē nnya, ²¹ pó nképéni nní lē picó céesile, aa pee mepócíre picélaa pəone. Pə ye re ápi kape ye yáai, amá pón pee yáai! ²² Pə ye kó re ápi kape ye iwásá wa, amá pón pee iwásá wai! Pə ye re pó piléé kóhole, pòn kó pee pilikó yááinkee! ²³ Póo nní isé nnya rikókəri n wai, pə ye kó isé rilóle aá ne Uléécaa riyu kopu. ²⁴ Lí Nléécaasímé kέmee wólaalē te:

Nḵ nnya, Uléécaá rinyiri ye mpuri sanε pikó kέmεε caaile.

²⁵ Asei kecáá, in te nḵ isé tikilē ke piké api yé kuláa nó wa. In te nḵ isé rilḵḵ, nḵpinéké ye we yare kukéciré. ²⁶ In te ukéciré ye lē ke isé ii m pise kecáá sḵne, áni yē te ukukéciré yé Uléécaá kέmεé n we yare pi u rikélee? ²⁷ Mpuri kéciré ukḵ nḵ isé n tikilē, úu yé tíyese pó nkó pḵḵ nni isé n nyu áa ye pεε i ritiki, pḵn kḵ kélē, áa yénu re pḵ akópe málee? ²⁸ Lē nnya, ái ipiḵe kecáá piké mpi pεε ye nyíse re usoi ye Usuifi lε. Ai kḵ ipiḵe kecáá piké mpi pεε piké yíkíyiki. ²⁹ Amá lē ke usoi uu kefa kέmεε ní we lee ye nyíse re u Usuifi lε. Lē kapi ye maa re usoi ye meyíkíyiki kέlenle. Uléécaá Nfaasḵne meké ye mē, ái isé mekḵ. Ai pisoí kέmεé ke Usuifi uyē mpuri ipakare ii ye leeme, amá Uléécaá kέmεε le.

3

¹ In lee ni, kuláa ye kúye re usoi uké Usuifi? Yo ke piké api ye yoriye? ² Kuláa ye linnéi kέmεé wele áku kumúḵé má. Kufói yeε re Pisuifi ke Uléécaá uu ne mefoí símisi uu Unsímé pianipe-i wai. ³ Asei ye kḵ nyε re pikecḵpe pinyine ápi aseí ritiki. Lē nnya, piasei kutikiciré yé tíyese Uléécaá pḵḵ kḵ aseí pitíki yáá? ⁴ Ai nkḵáni lē. Ai céreise re nípa usoi úye ye unḵḵme lε, amá Uléécaá pḵḵ ne aseí tikilenle. Li likecáá wḵlaalē te: Li pise re apḵnḵḵ aké n nyíselē te pḵ aseí ute lε. Nka nḵn wene kapi yé ne mepḵtúhaane kέmεε pó n cési.

⁵ Amá in te arḵsei kutikiciré yé tíyese ai nyíse re Uléécaá ye aseí tikilenle, tḵ pεε maa re íye? Te ke Uléécaá uu yé nni likecáá ukuwḵi rḵ ní nyíse nnya, úu aseí tikilē? Lē ke sisoipipi asi ye m pise mecḵ kam nni pise. ⁶ Ai nkḵáni lē. In pεε lē, íye ke Uléécaá uu yé ne pisoí nnéi túhaane? ⁷ In te nnénḵḵme yé tíyese ai nyíse re Uléécaá ye aseí tikilenle, ai kḵ ríyu u waise, yo nnya ke Uléécaá uu yé pεε kḵ ne rḵ túhaane re tḵ pikópekḵḵ? ⁸ Yo nnya kári yé fe tḵké maa re: Lē nnya, tḵké akópe wa lisḵne líké ne akemεε léeme? Pisoí pinyine pεε tirḵyu n kḵpu ye re tḵḵ ye lē ma. Uléécaá ye alari mále uké lē nnya lipite kutu ripasa.

Pisoí nnéi ye pikópekḵḵ le

⁹ Tḵ nkḵéni maa re íye? Te tḵ, Pisuifi ye mpuri sanε pikó fe, néε íye? Ai nkḵáni lē. Tḵ pisímé masile re akópe ye níḵḵe mále an ne kesé Pisuifi ne mpuri sanε pikó múlē. ¹⁰ Li Nléécaasimé ritelé kέmεε wḵlaalē te:

Usoi úka úu aseí tikilē.

Mpá ucíreníḵe yíkíyiki nkó nni úu we.

¹¹ Úka mpuri úu mesḵḵ má.

Úka mpuri úu Uléécaá wéési.

¹² Pinnéi ye ncée kecire pitíki riyále.

Api kesé pinnéi isoi kḵará n wai.

Úka mpuri úu lisḵne wai,

nípa ucíreníḵe yíkíyiki nkó nni úu we.

¹³ Pinnḵḵsimé ye rikḵíi lε tee n háalē.

Pialempi kapi ne nnḵḵme wapisi.

Melḵ ye pinnḵḵ-i kúlaalenle yare iwáa yeε n kóni.

¹⁴ Awéeri ne nsímé kḵpe yeε pinnḵḵ-i yipaalē.

¹⁵ Piana áa kusa ménye pikḵkeε kέmεε wélú.

¹⁶ Mpá yei kapi lomḵ, picaaínkeε ne picḵ íwe piwai yeε pilikḵ.

¹⁷ Api ncée meε ye ne nkíḵḵḵe ní ka nyu.

¹⁸ Api piisoí kapi n le kέmεε Uléécaá wuru.

19 Tò kò pɛɛ nkpɛni nyule rɛ li Uléecaa isé kɛmɛɛ wólaalɛ tɛ pɛpɛɛ isé metiki m má nnya kɛ isé iyɛ ii wólaalɛ, nsímé nké nɛ nípá úyɛ n lukaalɛ nnya. Sisoipipi nnéi yɛ Uléecaa inipɛɛ-i sikópɛkɔ́ lɛ. 20 Uka mpuri úu fɛ uké lɛ kɛ isé ii m pise wa. Lɛ nnya kɛ úka úu yé fɛ uké Uléecaa kɛmɛɛ alari yɛ. Isé yɛ tíyɛsɛle usoi uu cɛru rɛ u ukópɛkɔ́ lɛ.

Lɛ kɛ Uléecaa uu yɛ sisoipipi ayu n lɔ

21 Lɛ kɛ isé ricuruu nɛ antepuyɛ apí pɛɛ mɛkɛɛ-mɛ m ma yɛɛ nkpɛni nní wa. Uléecaa úu nɛ isé ritiki uké nɛ sisoipipi waise aseɪ pite. 22 Pɛ nnéi pɛɛ lɛ kuú nɛ Yeosu Kirisi rintiki uu wai nmanɛ kóló nɛ kɛfa n tɛnɛ kuu yɛ sée rɛ aseɪ pite. Likumúnjé rɛ Uléecaa úu pisei nɛ picɔ kɛcɔpɛ kóólɛnɛ. 23 Sisoipipi nnéi yɛ akópe wale, asi Uléecaa meyoopi paa. 24 Amá Uléecaa yɛ uipɛɛlɛɛ kɛmɛɛ pi pansesɛle aseɪ pite, faalaa apí kò líka héelɛ. Yeosu Kirisi yɛɛ umɛcirɛ kpísi uu hɛ nnya kɛ Uléecaa uú nɛ piayu lɔ. 25 Uyɛ kɛ Uléecaa uu wée rɛ uké umɛnyɛ nɛ inyóɔnɛ wa iké pɛ nnéi pɛɛ umɛnyɛ mɛ nɛ kɛfa n tɛnɛ akópe sárei uké nɛ nyíse rɛ u aseɪ ute lɛ. Úu pɛɛ mɛkɛɛ piakópe akpanii pi wa. Ú pɛɛ nɛ kényu pi purulɛ. 26 Lɛ kuú nɛ nyíse rɛ u aseɪ tikilɛnɛ, úu nkpáni conse. Uléecaa yɛ kò lalɛ uké nfáani ketɛ nké kɛmɛɛ nyíse rɛ u kò nɛ urinɔ kuu m ma kɛcáá wɛlɛ. Likumúnjé rɛ pɛ nnéi pɛɛ Yeosu nɛ kɛfa n tɛnɛlɛ nmanɛ kuu yɛ yɛ tɛ aseɪ pite. 27 Tó, Pisuiɪi yɛ pɛɛ nnyine má tóké nɛ picɔ rikókari n waii? Aai, ríka rín wɛ! Isé pitiki nnya nɛɛ mɛwai sɔnɛ nnya? Ai nkpáni lɛ. Likumúnjé rɛ ái isé kai pise rɛ usoi uké ritiki, amá nɛfatɛnɛ kai pise rɛ usoi uké m má. 28 Tò kò yɛ tɛ ái kɛ kesoiɪipi akɛ yé lɛ kɛ isé ii m pise n wa nnya kake yé Uléecaa keyu-i aseɪ m má, amá kaké nɛ kɛfa n tɛnɛ nnya kake yé aseɪ m má. 29 Nɛɛ Uléecaa yɛ Pisuiɪi nmanɛ Uleecaa lɛ? Yarɛ úu mpuri sanɛ pikó Uleecaa, nɛɛ íyɛ? ɛɛɛ, u kò mpuri sanɛ pikó Uleecaa lɛ, aseɪ kɛcáá. 30 Uléecaa usɛ yɛɛ wɛ yɛɛ nɛfatɛnɛ nnya pikéké pansesɛnɛ aseɪ pite. Limɛcɔ kuu pikécirɛ nɛfatɛnɛ nnya pansesɛnɛ aseɪ pite. 31 Yarɛ tò nkpɛni lɛ maa rɛ nɛfatɛnɛ nnya, isé nkó yɛ pɛɛ tɛnɛlɛ nɛɛ? Ai nkpáni lɛ! Tò meníjɛ isé nnanɛ nnéi i palɛnɛ.

4

Tóké Apiraham nɛfatɛnɛ nɛ m pallɛ

1 Tó nkpɛni urósáayaha Apiraham pɔ́ nkó maa rɛ íyɛ? Yo kuu Uléecaa kɛmɛɛ yé? 2 In pɛɛ Apiraham liwaiwai nnya kɛ Uléecaa uu u pansesɛ aseɪ ute, Apiraham yé pɛɛ fɛ uu lirikókari n wai. Amá ái nkpáni lɛ wɛ Uléecaa kɛmɛɛ. 3 Nléecaa simé ritelɛ yɛ maa rɛ: Apiraham uú nɛ Uléecaa kɛfa tɛnɛ, Uléecaa uu lɛ nnya u pansesɛ aseɪ ute. 4 Api yɛ kò nkó yɛɛ pikɛi n wa uu liihéé yósu maa rɛ faalaa kapi u hɛ. Ulikó yɛ ni kapi u pa. 5 Amá nkó yɛɛ úu pikɛi píka n wa uké nɛ m panse aseɪ ute un pɛɛ nɛ uyɛɛ yɛ ukópɛkɔ́ m pansesɛ aseɪ ute kɛfa tɛnɛlɛ, liute yɛ̀̀ unɛfatɛnɛ nnya pansɛlɛ aseɪ ute. 6 Lɛ kɛ Tafiti uu tee rɛ nkó yɛɛ úu pikɛi píka n wa, Uléecaa uu pɛɛ nɛ u pansesɛ aseɪ ute yɛ únarekome lɛ.

7 Pɛ nnéi kɛ Uléecaa uu akópe n sárei

uu kò akɛcáá yárii yɛ pínanɛkome lɛ.

8 Usoi nkó akópe kɛ Upíima úu n kénéni yɛ únarekome lɛ!

9 Pikéké nmanɛ kapi tee rɛ pi pínanɛkome lɛ nɛɛ nɛ pikécirɛ pɔ́ kò? Tò pimáa masilɛ rɛ kɛfa kɛ Apiraham uú nɛ Uléecaa n tɛnɛ nnya kɛ Uléecaa uu u pansesɛ aseɪ ute. 10 Iyɛ kuú pɛɛ wɛ Uléecaa uú nɛ u kpísi rɛ aseɪ ute? U pɛɛ kélɛ nɛɛ úu kélɛ? Api pɛɛ kahanɛ u rinké. Úu pɛɛ kélɛ. 11 Kɛpirɛ kapi u

riké ai nyíse re Uléécaá ye unfatene nnya u pansesele aseí ute api kelene u ké. Apiraham ye lé nnya pansese pepe Uléécaá ne kefa n tenelé usaa úu kó pee kélé. Yare ke Uléécaá uu Apiraham m pansese aseí ute úu kó pee kélé mečo kuu kó pē pansese. ¹² Apiraham ye kó pikéké usaa le. Ai pee pikéké nnéí. Amá u pepe nfatene m má yare kuú m má api kelene u ké usaa le.

Usói nfatene mee ye lé ke Uléécaá uu yekei re u yé wa u yensise

¹³ Asei kecáá, áí isé ke Apiraham uu pitiki fe nnya ke Uléécaá uu yekei re u ne upipirē yé masí keté nnéí n te. Amá kuu nfatene m má Uléécaá uu ne u pansese aseí ute nnya ye ní. ¹⁴ In te isé ke usói uu ye ritiki uú ne lé ke Uléécaá uu n yekei re u yé wa yenu, nfatene n n pee líka yoriye, urinə kuu n yekei ye pee méwoo wale. ¹⁵ Li we re isé ye Uléécaá kuwəi yukusele. Isé insá n we, ápi ye maa re pi i riló.

¹⁶ Lé nnya, nfatene mee ye tíyese usói uú ne lé ke Uléécaá uu n yekei re u yé wa yenu. Ipeelé ihē ye nyi. Lé nnya, rinə yekei yekei tē pō ne kó Apiraham pipirē nnéí rikó le, áí pepe isé n tikiē nmanē, amá ne pepe urósáá Apiraham mečo nfatene m má ye pi. U ntónéí usaa le. ¹⁷ Li Nléécaasimé kémee ukecáá wólaalē te: Ne pó kpísile am waise isoipuri kulúí usaa. U ntónéí usaa le Uléécaá kuú ne kefa n tene keyu-i. Uléécaá uyee ye pikpəkpə nfáa n he, uu wai lelee áí pee ní we, aí weri. ¹⁸ U péé ne Uléécaá tálenle un ne mé te Uléécaá yé u waise isoipuri kulúí usaa. Li we re Uléécaá ye pee u maa re: Pipópírē yé masí kulúí n we. Ai kó pee lé kutá we uké ne m mé. ¹⁹ Apiraham nfatene ye péé ne wele nn páápú, amá un kó ne anmē píle kumúnjé má. U kó pee nyule re u ne nkpə nnyáá piwai masile, úu yé nkpəni fe uké kewá yē. Unósi Sara páa kó nkpəni kuwánmare we. ²⁰ Amá nípá ne lé, úu Uléécaá rinə kesi, amá u meníje nfatene píima ne Uléécaá ríyu waisele úu nkpəni ritiŋa-tiŋa. ²¹ U ne kefa tenele re Uléécaá ye nnaŋe mále uké ne lé kuu n yekei re u yé wa wa. ²² Lé nnya ke Uléécaá pō kó u pansese aseí ute. ²³ Tinó ntí kapi nní ní wói re: Uléécaá ye u pansese aseí ute, áí uyē nmanē nnya kapi wói re Uléécaá ye u pansese aseí ute. ²⁴ Tó mpí kuu nní m pansese aseí pite, tó nnya kapi kó lé wai re tó Uléécaá uyee Urópiima Yeesu pikpəkpə kémee n yukuse ne kefa tene nnya. ²⁵ Arókope nnya kuu tíye api u kopu, Uléécaá uu u yukuse re uké ró pansese aseí pite.

5

Nkíŋŋe mee tó ne Uléécaá kecəpe ní we

¹ Ntófatenē nnya ke Uléécaá uu ró pansese aseí pite. Nkíŋŋe ye nkpəni tó ne uyē kecəpe wele. Urópiima Yeesu Kirisi yee tíyese kai lé wa. ² Uyee tíyese ke Uléécaá uu nfatene nnya uipeelé ncee ró he ari fe arí ne péne nsonē. Li nkpəni tó láarúle re tó kam ari umeyəpi kémee ketóne yenu. ³ Háí ne nkpəni ricuruu kari nní íwe n le, li ró láarúle áí kumúnjé má. Tə nyule re íwe kémee ke usói uu ye piŋmósópu peikee, ⁴ uu piŋmósópu kémee Uléécaá pitiki ceru ne aseí, uu aseí pitiki kémee fe uu ye Uléécaá ne n talé un mé. ⁵ Uléécaá pitá ápi yé ró kírāase. Nfáasəne mmē kuu ró n he kuú ne unla arókíŋ kémee wa.

⁶ Kári pee nnaŋe m má təké ne akópe kémee le ke Kirisi uu pikópekəó nkpə yósí uu kpi. Uléécaá yee liitunje iyē yekei. ⁷ Li pee páápúle piké ne usói səne ricuruu nkpə ní yósí. In n la, unyine yé pee fe uu ikari wai uu usói səne unyine nkpə yósu uu kpi. ⁸ Amá lé kémee ke Uléécaá uu ró n nyíse re u ró

lale ye nní: Karí pɛe arókpɔ́ kɛ́mɛɛ ní we ke Kirisi uu ntókpɔ́ yósi uu kpi. ⁹ Ke Uléécáa uu nkpéni nní Kirisi inyóònsɛ mɛnyɛ nnya ró m pansesɛ aseɪ pite, áí céreɪsɛ rɛ Kirisi yé kɔ́ Uléécáa kuwáí kɛ́mɛɛ ró lese. ¹⁰ Pɛé uye-i karí pɛe Uléécáa píláarɔ́ kɛ Uléécáa uu Ukepipi nkɔ́rɔ́ nɛ iláarɔ́ iyé kpu. Kuu nkpéni nní iláarɔ́ iyé pikópe ní masí, áí céreɪsɛ rɛ u yé kɔ́ Ukepipi nfáa nɛ tiróyu lo. ¹¹ Lɛ́ mɛmáá, lí kɔ́ nkpéni ró láárúle lin kɔ́ rikókari ró we rɛ tó nɛ Uléécáa ye larukusɛnɛ. Urópiima Yeosu Kirisi yeɛ́ tíyɛsɛ kai lɛ́ wa. Uyɛɛ́ tíyɛsɛ kɛ́ tó nɛ Uléécáa ari larukusɛnɛ.

Atam nɛ Kirisi kecáá nkó

¹² Limɛcɔ́ kaí we. Usoi use, Atam nnya kɛ akópe aa keté kecáá lomɛɛ áá nɛ nkɔ́ weri. Kɛ písoi nnéí apí akópe n wa nnya, nkɔ́rɔ́ nn písoi nnéí tɛ́rj. ¹³ Uléécáa uké kelɛnɛ Moisi isé ní lésemɛ, akópe ye pɛe keté kecáá wele. Amá kɛ isé íi pɛe kahane n léemɛ nnya, Uléécáa úu pɛe akópe keeni. ¹⁴ Mpá nɛ lɛ́, kai Atam kumúńjé-i n kpísi áí nɛ Moisi-i tuiiri, nkɔ́rɔ́ ye pɛé wele nn písoi kóni, níprá pinsá Atam mɛcɔ́ rinóó kɛ Uléécáa uu n he rinlósó.

Atam ye pɛe usoi ucɔ́ uyɛɛ́ n wemɛ kumífri le. ¹⁵ Amá lɛ́ kɛ Uléécáa uu n he faalaa áí kusa piye. Usoi use kuú nɛ ritiki uú nɛ he. Uyɛɛ́ Yeosu Kirisi. Kei kuú nɛ ulisɔ́nɛ písoi meyá ticú nɛ nfanarɛ. ¹⁶ Uléécáa ihɛɛ faalaa mɛwai ye nɛ mɛmpɛhɛ́ nɛ lɛ́ kɛ usoi use kóló akópe aa n wa. Akópe ase kóló kɛ usoi uu wa apí nɛ u túhaane áí nɛ u kpi. Amá lɛ́ kɛ Uléécáa uu usoi n he faalaa uakópe kului mɛwai-máá yeɛ́ tíyɛsɛ kuu pansɛ aseɪ ute. ¹⁷ In tɛ usoi use akópe nnya kɛ nkɔ́rɔ́ nn písoi kecáá ketónɛ yé, pɛ́ kɛ Uléécáa uu ípɛelée n nyíse uu pi pansesɛ aseɪ pite yé kɔ́ Yeosu Kirisi ñmanɛ nnya nfáa yé, u nɛ pɛ́ apí kesé iyóòpi tone.

¹⁸ Yarɛ kɛ usoi use akópe aa n tíyɛsɛ apí nɛ níprá úye túhaane áí nɛ u kpi mɛcɔ́ kɛ aseɪ mɛwai mesɛ amɛ tíyɛsɛnɛ Uléécáa uú nɛ písoi nnéí pansesɛ aseɪ pite, apí pɛe nfáa yenu. ¹⁹ Asei kecáá, usoi use kóló yeɛ́ pipakare ní ye nnya kɛ písoi nnéí apí pansɛ pikópekóó. Limɛcɔ́ kɛ usoi use kóló yeɛ́ Uléécáa m pakare nnya, písoi meyá apí pansɛnɛ aseɪ pite.

²⁰ Isé ye leemɛle íi tíyɛsɛ akópe aa kulúí wai. Amá kei kɛ akópe aa kulúí n wa, Uléécáa ye kɔ́ kei písoi ípɛelée nyíselɛ áí nɛ kɛ́tɔ́. ²¹ Yarɛ kɛ nkɔ́rɔ́ nn akópe nnya rínanɛ n yé nn písoi kecáá tone, limɛcɔ́ kɛ nfáa teneciré ní nɛ Uléécáa ípɛelée kuu písoi n nyíse nnya rínanɛ yɛnune nké písoi kecáá tone. Urópiima Yeosu Kirisi aseɪ pitiki nnya kari nfáa teneciré yé.

6

Akópe áa keróccáá rínanɛ níka má

¹ Lɛ́ nnya, tóké nkpéni rɛ iye? Tɛ tóké nkpéni akópe piwai nɛ kényu mahá uipɛelée iké pɛe meyá wa née? ² Ai nkpáni lé! Akópe áa keróccáá rínanɛ má. Iye kɛ tóó yé kɔ́ pɛé nɛ akópe kɛ́mɛɛ n we? ³ Ani nyu rɛ tóó nní ntónéí Kirisi Yeosu kupéncɔ́ kɛ́mɛɛ míni n wóle, tó kɔ́ míni piwole pɛ́ kɛ́mɛé nɛ u ripénele ari kesé kpii? ⁴ Kapi míni ró ní wóle, tó nɛ uyé kapi lɛ́ tipéne apí kúlesi. Kesé kari lɛ́ kpu. Yarɛ kuu kɔ́ Sáa Uléécáa nnanɛ nnya pikpɔ́kpɔ́ kɛ́mɛɛ n yisi, limɛcɔ́ kɛ́ tóó yé kɔ́ nkpéni nfáa fale yé.

⁵ Asei kecáá, in tɛ tó ripéne ari unkpɔ́ kɛ́mɛɛ kesé kpi, tó kɔ́ limɛcɔ́ péneɛnɛ arí n we arí nɛ umeyise kɛ́mɛɛ kesé yisi. ⁶ Tó kɔ́ nyule rɛ isoi kpure iye-i karí pɛe ní we kapí nɛ ripéne apí kunapéékóó kecáá karií, áí wai rɛ akópe aseɪ iyé íi nkpéni keróccáá rínanɛ níka má, ári kɔ́ nkpéni akópe ilasi le. ⁷ Li we rɛ usoi nkó yeɛ́ nkɔ́rɔ́ ní masí ye akópe ilasi kɛ́mɛɛ lele. ⁸ Tɔn m maa rɛ tó nɛ Kirisi ye

ripénele ari kesé unkpō kέmee kpi, tō kō ne kefa tenelenle re tō ne uyē yé kesé nfáa m má. ⁹ Tō nyule re Kirisi yee pikpōkpō kέmee n yisi úu kō píkai kpine, nkpō rín kō nkpéni ukecáá rínanje ríka má. ¹⁰ Kuu n kpu nnya, akópe áa kō nkpéni ukecáá rínanje ríka má. Nkpō cireníje kuu kpu. U nkpéni nfáa mále un ne Uléecaa mekó-i we. ¹¹ Lē nnya, nóké nómenécíre n nyáni re nō Kirisi Yeesu kupéneco kέmee nfáa mále nōn ne Uléecaa mekó-i we.

¹² Lē nnya, akópe áa kapε kō nkpéni nóinépije yee keyáa n kpine kέmee rínanje m má. Ani kapε ilikáipi-káipi n tikilē. ¹³ Ani kapε nóinépije kelō kenyine kpísi nóké akópe-i n wai. Amá ani nómenécíre kpísi ani Uléecaa anipe-i wai yare nō kpule ani yisi, ani nóinépije silō kpísi ani Uléecaa he aní ne lisone n wai. ¹⁴ Akópe áa yé nókeneécáá rínanje yē. Li we re isé ii kō nkpéni nókeneécáá rínanje ríka má. Amá Uléecaa nfanare mee nókeneécáá rínanje má.

Ari kō nkpéni akópe ilasi kέmee we

¹⁵ Lē nnya, iye nkpéni? Te tō nkpéni akópe piwai ne kέyu mahā te isé ii kerócáá rínanje má re Uléecaa ipεelée kέmee karí we nnyaa? Ai nkpáni lē! ¹⁶ Ani nyu re nōn nómenécíre n kpísi nōn usoi m pa re nóké uilasi n le nōn u pakarelē, nō meyíkíyiki uyē kani nní m pakarelē pilasi leε? Nōn nómenécíre n kpísi nōn akópe-i n tampō ani ailasi n le, nō lē nnya kpi. Nōn Uléecaa ilasi n le nōn u m pakarelē, nō pεe lē nnya Uléecaa inipeε-i panse aseí pite. ¹⁷ Amá tō Uléecaa pakare: Nō pεe akópe ilasi lele, nō nkpéni kefa kesε ne icélaa tikilenle yare kapi nō a n céesi. ¹⁸ Yeesu Kirisi ye akópe ilasi kέmee nō lésele ani nkpéni panse nōn aseí ilasi le. ¹⁹ Ne sisoipipi meco símisile re áni ye mekee nsímé kō nnya. Nō pεe mekee nómenécíre kpísile nōn mékperinkpe ne mewai kópe ilasi kέmee wailē. Li tíyesele ani pεe isoi yee ii ne Uléecaa n sá n le. Limeco kani yé kō nómenécíre kpísi ani leleε rí nyamí piwai ilasi n le, ai tíyesele ani pεe isoi yee ne Uléecaa n sá n le.

²⁰ Kumúnjé kpe-i kaní pεe akópe ilasi n le, lisone piwai ápi pεé ne nō yé. ²¹ Mewai mē kaní pεe n wapisi ye nkpéni isei nō wele. Yo kai nō yóriye? Nkpō-mē kamé ne nō sí. ²² Amá Uléecaa ye nkpéni akópe kέmee nō lésele uu nō pansese upilasi. Nókunéláa kpee kei re leleε ne Uléecaa rí sá kani nkpéni wai nōn ne kétō-pō nfáa teneciré mē. ²³ Akópe kulaa kpee nkpō, amá lē ke Uléecaa uu ye faalaa n he yee nfáa teneciré kari ye tō ne Urópiima Kirisi Yeesu kupéneco kέmee n yé.

7

Isé ii usoi yee n kpu kecáá rínanje ríka má

¹ Pinémáreco, nō písoi le pεe isé n nyu. Nō kamí ne símisi. Nō paleile re kumúnjé kpe-i ke usoi uu nfáa m má kέmee ke isé ii ukecáá rínanje máa? ² Isé kέmee, unósi nkó yee n sōs úu ncée má u ne ula piké túúnne ula uyē un ne nfáa má. Amá ula un n kpu, isé iyee pεe u ne ula kecōpe rí we ii pεe kō unósi kecáá rínanje máne. ³ Amá in te ula ye nfáa mále unósi uu ne utisi féé sōni, pi yé u sée re unósi wásánkaí. Amá ula un n kpu, isé yee u ne ula kecōpe rí we ii pεe ukecáá rínanje ríka máne, un pεé uyε-i utisi féé n sōs, úu uwásánkaí. ⁴ Pinémáreco, limeco kai kō nō kέmee we. Isé ii kō nkpéni nókeneécáá rínanje ríka má, nō pikpōkpō le. Nō ne Kirisi yee kerócáá rí kpu ye ripénele ani kesé kpi. Usói féé yee nkpéni nō te. Uyee kpu Uléecaa uu u yukuse, tóké ne Uléecaa pikei n wai lin kuláa má nnya. ⁵ Asei kecáá, kumúnjé kpe-i karí pεe kerómúnjé cire ne irósoi n le, isé ye pεe tíyesele tōn

akópe káipinkεε, an irósoi kέmεε ró terii tón peé ne lelee ye ne nkρó ní ka wai. ⁶ Tó nkρéni isé nnaηε kέmεε lele. Tó nkρéni lelee peε ilási ró n tónselé anipe-i lele. Nfáasone nnaηε kέmεε kari nkρéni isoi fale le. Ai nkρéni isé yeε peε mekeε kerócaá rínaηε m má anipe-i.

Isé yeε lē kapi ye n sée re akópe ró nyíse

⁷ Lē nnya, tóké nkρéni re íye? Te isé ye akópe le née? Ai nkρáni lē. Amá isé yeε tíyese kamí ne akópe ceri. Likumúnjé re isé insá peé m maα re: Kape ye ucó likó káipinkεε, ám yé peε céri yo kapi ye sée re ucó likó pikáipi. ⁸ Tinó teε tíyese akópe aa kenémεε rínaηε yenu, nen peε npá yo mpuri kέmεε picó likó káipinkεε. Isé insá n we, akópe ye kpuwaaenle. ⁹ Ne peε mekeε wele ám isé nyu, nen nfáα má. Kam nkρéni i n céri, iyē ii peε kenémεε rínaηε yenu, née peε kpi. ¹⁰ Ai peε nkρéni wai re isé yeε yé peε nfáα né n he ye ne nkρó kέmεε né ha. ¹¹ Isé yeε tíyese ke akópe aa lē kii ní ma nnya rínaηε yē aá ne kuyúí né tani aa kó ne né kópu.

¹² Isé ye Uléεcaα likó le, lē kii ní ma ye kó Uléεcaα kέmεε léerile, lin aseí tikilē lin kó nyamí. ¹³ Yare lelee ní nyamí ye nkρéni pansεle lin né kopu, née íye? Ai nkρáni lē! Akópe aké ne meyíkíyiki n nyíse re a mεsei akópe le, a isé yeε ní nyamí kpísile aa pansεse nkρó, akópe aa peε lē ke isé ii ní ma nnya n we lin nyáni re akópe ye mεsei líkópe le.

Akópe nnaηε

¹⁴ Asei kecaá, tó nyule re Nfáasone mee isé te. Amá inépinε mela ke née tikilē. Ne we yare pi né kpísile apí ne akópe yái. ¹⁵ Likumúnjé re ám menéwai cirε aseí kómει. Ám ye fe ké ye lē kam ní la wa, amá lē kam n kóhó kam ye wa. ¹⁶ In te ám líkópe kam n wai piwai la, ne ma am ηmurei re isé ye nyamle. ¹⁷ Li peε nyísele re ái rinécúruu née lē wai, amá akópe nyεε kenémεε ní we nyεε lē wai. ¹⁸ Ne nyule ηmaa re lisone ái kenémεε we, ne la ké re menéwee kέmεε, lisone piwai yèè ripóó né wale, amá ám ye peε lipiwai fe. ¹⁹ Ám ye lisone kam piwai ní la wa, amá líkópe kám piwai ní la kam ye wa. ²⁰ In te lē kám ní la kam ye wa, li nyíse re ái née li wai, amá akópe nyεε kenémεε ní we ye nyε.

²¹ Ne yē te nní ke isé ii sóne. I la iké lisone wa, amá líkópe lin peε mesére kenyále-i we. ²² Li kenéfa kέmεε né láárúle re ké Uléεcaα isé m múílē, ²³ amá nen peε kó inépinε kέmεε isé féé icó nyáni. Isé iyē ne iyεε ne kenémúnjé n sá íi kómειne. I akópe ilasi né simrile in tíyeselē nen akópe nyεε kenémεε ní we isé tikilē. ²⁴ Linéco ye íwe wele! Wóo yé inépinε yeε ne nkρó né n wéési kέmεε né lese? ²⁵ Ne Urópiima Yeεsu Kirisi ne ritiki amí ne Uléεcaα póηese!

Lē nnya, ne kenémúnjé kέmεε Uléεcaα isé ilasi tunle, amá nen peε inépinε kέmεε akópe ilasi le.

8

Lē ke usoi uu ye Uléεcaα Nfaasone m má un ne we

¹ Lē nnya nkρéni, pepeε ne Kirisi Yeεsu m pénelē pin ne we apí má re piké Uléεcaα ketahai kuú ne písoi n túhaanene iwame n wai. ² Asei kecaá, isé yeε ye Kirisi Yeεsu kupéneco kέmεε Nfáasone ne rintiki íi ne nfáα he ye isé yeε ye akópe ne rintiki íi ne nkρó weri kέmεε né lésele. ³ Lē ke isé ii piwai m póηe re merówee ye rínaηε i paase nnya ke Uléεcaα ricuruu uu wa. Uké ne akópe nyεε písoi isoi kέmεε ní we an pi nyikilē n feriyε nnya kuu Ukepipi tumme ne isoipinε yare pikópekoó meco. Kenkρó mee lē ke akópe aá ne rínaηε m má cirε ne a rinyiki. ⁴ Lē nnya kari yé nkρéni fe ari isoi n le yare ke isé ii m pise.

Ari nkpéni merówee ciré tikilē tòn ne isoi le, amá tò nkpéni irósoi lele yare ke Nfáasone nn m pise. ⁵ Asei kecáá, mpí pée pimewee ciré n tikilē pin ne isoi le ye lē kapi ní la kemúnjé wailé, amá mpí pée piisoi n le yare ke Nfáasone nn m pise ye Nfáasone kemúnjé wailé. ⁶ Usoi mewee ciré pitiki uké ne isoi n le yèè ne nkpò kémee u hale. Amá isoi piluke yare ke Nfáasone nn m pise yèè ne nfáa ne nkíjnijé kale. ⁷ Usoi mewee ciré isoi piluke yèè tíyesele uu wai Uléécaá ulaaró. Méwee mē áme ye Uléécaá pakare, ticuruu áme yé fe meké lē wa. ⁸ Ai céreise re pèpèe pimewee ciré ilasi n tū pin ne isoi le ápi yé fe piké lelé ne Uléécaá n sá wa.

⁹ Amá nǎ áni kò nkpéni nómenéwee ciré ilasi tū nòn ne isoi le, amá lelé ne Nfáasone n sá kani tikilē, in te aseí kecáá, Uléécaá Nfaasone ye nókenéméé wele. Unyine unsá Kirisi Nfaasone m má, ái Kirisi yee u te. ¹⁰ Kirisi un nókenéméé n we, aseí kecáá, nǎinépijé ye kò ne akópe nnya nkpò kéméé wele, amá ke Uléécaá uu nó m pansese aseí pite nnya, Unfaasone ye nfáa nó hele. ¹¹ In te uyee pikpòkpò kémee Yeesu n yukuse Nfaasone ye nókenéméé we, uyee pikpòkpò kémee Kirisi Yeesu n yukuse yé kò tíyese nǎinépijé ye ne nkpò n sá ii Unfaasone mee nókenéméé ní we nnya nfáa m má.

¹² Lē nnya pimárecó, tò nkpéni riwóme mále, amá ái pèe merówee karí ne riwóme má kari yé ne irópijé mela n wai. ¹³ Nòn nómenéla n tikilē nòn ne nǎinésoi n le, nò kpínine. Amá in te nò Uléécaá Nfaasone tíye nn nókenéméé pikéi wai nn nǎinépijé mewai kopu, nó nfáa wa. ¹⁴ Pē nnéi ke Uléécaá Nfaasone nn n séni ye Uléécaá sipipi le. ¹⁵ Ai nfáa mee nó m pansese pilási pèe iwame ne n tū kaní yósi, amá Nfáasone mee nó n kpísi nn waise Uléécaá sipipi kaní yósi. Mme mee ye tíyese kari ye ricáái ari Uléécaá séi re “Apa”, “Sáa”! ¹⁶ Uléécaá Nfaasone ricuruu ye tirócuruu símisile re tò Uléécaá sipipi le. ¹⁷ Tòn Uléécaá sipipi, tóo kò masí lē kuu ne ró m mé te. Tó ne Kirisi tóo kesé Uléécaá likó te. Tòn Kirisi iwe kesé n li, tó ne Kirisi yé ha kesé umeyòopi kéméé n we.

Μεγόπι μεε κειρε n weme

¹⁸ Ne nyáni re íwe nnyí kémee kari neni nní ní we ne masí kepire meyoopi ke Uléécaá uu ní lesene uké ró nyíse áme níka kémee kumúnjeisene we. ¹⁹ Mpá yo ke Uléécaá uu n wa ye meýíkíyiki ménle, ne kefa kesé Uléécaá uké usipipi lese uké nyíse. ²⁰ Mpá yo ke Uléécaá uu n wa ye pansese líwookóó. Ái re lircuruu mela kémee kaí ne lē wa, amá Uléécaá yee lē ne rínanje li wai. U lē wale un ne tálē te: ²¹ Ulikó kuu n wa yé kam ai rínanje mee li n caai ai ilási kémee li n tonselē anipe-i lelu, ai péé ne liripó n we lin kò Uléécaá sipipi meyoopi kéméé we. ²² Tò kò pèe nyule re mǎpá yo ke Uléécaá uu n wa ye hái ne neni-me ημόσπύληνle, lin íwe le yare ke memárenlò áme ye unósi n kéheni. ²³ Amá ái pèe lē ηmane. Tó ne kò ημόσπύληνle tòn ne meýíkíyiki mé te tó mpí ke Uléécaá uu nní Unfaa n laanse, uké mesei ró yósi yare usipipi uu kò rínanje mee mekee-me ró n caai anipe-i ró lese. ²⁴ Amá tó tálēnle tòn mé. Pitá pē kémee ηmane ke Uléécaá uu tiróyu ló. Usoi un lē kuu n tálē un mé n nyáni, ápi ye pèe re u ne tálēnle. Usoi yé fe uu lē kuu n nyáni maa re u kò tálēnle u méé? ²⁵ Amá in lē kári n nyáni kari tálē, tó ye li m ménle ne ikari.

²⁶ Limécó ke Nfáasone póo ye kò ró lē te ári páápú nnya. Asei kecáá, ári piyómeyáhaa kémee lē kari yéé n we nyu. Amá Nfáasone ricuruu ye kerócaá Uléécaá yáasile ní ne ηmòpi yee íi nnó ne kúmaa ní we kerócaá u téní. ²⁷ Kei ke Uléécaá yee mǎpá úye kefa n nyu uu ye ne lē ke Nfáasone nn ní la nké m pise ceri. Nfáasone yèè Uléécaá pikó kecáá yáasile ái ne umela sá.

28 Tò kò nyule re nípá yo yèè pèpè Uléécaá n̄ la ne lisone kale. Lipite pèe nní p̄e kuu l̄e kuu piwai n̄ la nnya n̄ sée. 29 Uléécaá ye tíyesele re p̄e nní kuu mekèe-me n̄ céri uu kò mekèe-me pi wée piké Ukepìpi meco n̄ we, Ukepìpi k̄e keké p̄e pimáreco kulúí kèmeé kefoí kuu m̄ mári. 30 P̄e nní ke Uléécaá uu mekèe-me n̄ yekei re piké l̄e n̄ we, u kò lipite p̄e séele, p̄e kuu n̄ sée, u kò pi pansesele aseì pite, p̄e kuu m̄ pansese aseì pite, u kò ríyú pi waisèle.

Uléécaá nla ye piyèle

31 Tò nkpéni mmú kèmeé re íye? Uléécaá un kerócaá n̄ kpalè, wóo yé p̄e n̄e ró kénene? 32 Ukepìpi cire kúu kanne re áke kape íwe li, amá u ke kpísile uu n̄e ntónéí akópe nnya nyóonse, íye kai yé p̄e wa úu yé n̄e uipèléé k̄e nnya nípá yo ró m̄ pa? 33 Wóo yé fe uu n̄e p̄e ke Uléécaá uu n̄ wée túhaane? Liute úu we. Likumúnjé re Uléécaá yee ye usoi pansese aseì ute. 34 Wóo yé fe uu akópe pi pa? Liute úu we. Likumúnjé re Kirisi Yeesu yee kpu, ái kò kei n̄e ripá, amá u nkpò kèmeé yisile, Uléécaá kuluke-luke-m̄e kuu kényukótone-i t̄ú un kerócaá u welu! 35 Yoo yé fe ai Kirisi yee ró n̄ la anipe-i ró lese? Iwe píima n̄e mpócaai n̄e piwéékuse n̄e nkú n̄e mpári n̄e nkpò piloró n̄e nkpò ricuruu n̄ma? 36 L̄e kai nní Nléécaasimé ritelé kèmeé wólaalè te:

P̄s nnya kari meséere nkpò lorólè

pin tó nyáni yaré isán̄ kapi n̄e kesareyáí-i pikópe n̄ tósu. 37 Amá tó l̄e nní kèmeé uyee nní ró n̄ la nnya feriyèle ái n̄e k̄éto. 38 N̄e meyíkíyiki nyule re líka ái yé fe líkè n̄la mm̄e kèmeé ró lese. Ai nkpò, ái kò nfáa, ái kò pilécaatume, ái kò liféé linyine lee n̄nahe m̄ má, ái kò nfáani líkò n̄e masí kepire líkò, 39 ái kò kecáa líkò líka, ái kò lelee metene n̄ we. Líka mpuri ái we. Urópíima Kirisi Yeesu nnya ke Uléécaá uu ró nyíse re u ró lalè. L̄e nnya, líka mpuri ke Uléécaá uu n̄ wa, áli we lee yé n̄ fe ai Uléécaá nla kuu ró n̄ nyíse kèmeé ró lese.

9

Isirayeli pikó n̄e Uléécaá rinoo kuu n̄ yekei nkó

1 L̄e kam nní m̄ maane ye nsímései le. N̄e Kirisi ukó le, am̄ kiraase. Uléécaá Nfaasone ye tíyesele am̄ céru re aseì ye nye. 2 Asei ye nye re tinépo ye meyansei caailenle nen kò meséere kenéfa-i n̄e íwe pansente. 3 Né p̄e Uléécaá pise re uké anoo né wa tó n̄e Kirisi tóké túúnne líkè pinémáreco, tó n̄e p̄e kapi mpuri nse-i m̄ mári yoriye. 4 Pi Isirayeli pikó le ke Uléécaá uu m̄ pansese upikó, pin umeyoopi kèmeé we. P̄e kuú n̄e nkóm̄ine sée uu isé pi pa, uu kò pi céesi l̄e kapi yé uinyóonse n̄ wa, uu rinoo pi yekei. 5 Uléécaá ye háí p̄e mekèe-me pipikpure wéele. Kirisi ricuruu ye ukèpire ukó le, t̄on kei kapi ketè nké kecáa u m̄ mári m̄ paine. Kirisi uyee p̄e kò nípá yo fe. Uyee Uléécaá yee nípá piyei ipakare n̄ te. Amí!

6 Ái we re usoi uké musí re Uléécaá rinoo ári nkpéni n̄nahe n̄ka má. Ái re Isirayeli pikó nní p̄e Isirayeli pikó yíkíyiki. 7 Liméco, ái re Apiraham kumare pikó nní p̄e Apiraham sipipi yíkíyiki. Uléécaá ye Apiraham maa re:

Isaaki kèmeé kaa sipir̄e yenune api ye ripónyíri si sí. 8 L̄e nnya, ái Apiraham sipipi nní s̄e Uléécaá sipipi. Uléécaá ye maa re usipipi yíkíyiki s̄e nní s̄e kapi Urinoo kuu n̄ yekei kecáa m̄ mári. 9 Asei kecáa, tinoo tee n̄ yisunu ye ntí:

Ké n̄e kelaane nní icò m̄ p̄eeme, Sara un kewántisi má.

10 Ái n̄e kei n̄mane ripá. Liméco kai kò Repéka pin̄mane keté kèmeé we. Urósáyaha Isaaki yee p̄e piketé usaa. 11-13 Úu p̄e kahane pi m̄ mari, ápi p̄e

kə kahane lisəne née likópe n wa. Mpá ne lē, Uléécaə ye ppe Repeka maə re: Uwéése yé panse uwá ulasi yare kai n wólaalē te: "Yakupu ipuri kamí la, am Esau ikó yúlu." Uléécaə kemúnjé keké ne n wa nnya kai lē wa. Ai kesoi pipi mēwai kuú pallē un ne wéékeə, amá uricuruu kemúnjé kéméé kai léeri kuu ye ne usoi wéé.

¹⁴ Lē nnya, tó nkpéni maə re íye? Te Uléécaə úu aseí ute née? Ai nkpáni lē. ¹⁵ U ppe Moisi maə re: Nen úye n la ké íwe té, ne ye liute íwe ténle, nen kə úye n la ké ne kefa fénnē, ne ye liute ne kefa fénnēle. ¹⁶ Lē nnya, ái usoi mela kémēe léeri, ái kə usoi nηmósópú kémēe léeri, amá Uléécaə ye ye usoi íwe n té ηmanē kóló kémēe kai léeri. ¹⁷ Lē ke Uléécaə uu Esipiti Uyóopi maə re: Ne pó lésemēle re ké ne pó ritiki ké ne nnénaηe nyíse rinényiri tiké ne ketē nnéi rinkósónú nnya. ¹⁸ Lē nnya, Uléécaə un úye n la uké íwe té, u ye liute íwe ténle, un kə úye rikij n la uké tákaase, u ye liute rikij takaasele.

Uléécaə kuwəi ne upiwetu

¹⁹ In n la unyine yé fe uu né pise re: In lēe ni, yo nnya ke Uléécaə uu ye ppe ne pisei cési? Wóo yé mpíi fe uké umēla kesi? ²⁰ Pó kesoi pipi, póo úye póké ne Uléécaə n kēηeηe? Ketúhu yé fe ake umóme pise re yo nnya kaə nní né móo? ²¹ Utúhuməme ye ncée mále uké ne lē kuu ní la metipiperé wa. U yé fe uu mēpéré mese mē kpísi uu ne ketúhu məm, api ye ne líyukóo ke wai, uu kə kecə məm, api ye kē ne likpárakóo wai.

²² Uléécaə ye ppe lalē uké ukuwəi ne unnaηe pinyine kémēe nyíse. Pēpe sitúhu sē kapi ye ne likpárakóo n wa. Amá npá ne lē, uu umécire tini uu pēpe pēé ne nkpə n sá m múlē un tikij tápaalē. ²³ U kə pēé lalē uké picə kémēe nyíse re umeyóopi áme kumúnjé má. Pē kuu íwe té. Pēpe sitúhu sē kapi ye ne líyukóo n wa. Pē kuu kə mēkeə-mē wéé re piké umeyóopi kémēe n we. ²⁴ Lēle nní tó mpi kuu nní n sée. Ai kə Pisui fi ηmanē, amá ne mpuri sanē pikó kuu sée. ²⁵ Lē ke Uléécaə uu Osee ritelē kémēe maə re:

Mpuri mme mēe nη ppe nnékó kam sónti ké sée re nnépuri.

Mpuri mmē isoi kám ye ppe ní la kam sónti ké sée re nnépuri lala píima.

²⁶ Pē kam ye ppe ní maə re:

Ani pinékó, kam sónti ké sée re Uléécaə ye nfáa n te sipipi.

²⁷ Antepu Esayi pó ne kə Isirayēli pikó kecáá nsímé maə re: Mpá Isirayēli sipipi siké kam siké kulúi n we yare mínimaa ritime nnyene, pisei nkáripí nnyine ηmanē riyu ke Uléécaə uu ləlunē. ²⁸ Upíima ye rinóo té kuu n yekei wainē ne kétə-pə, ketē kecáá ái nkpáni séséne. ²⁹ Lē ke Esayi uu mēkeə-mē wəi re:

Uléécaə, ketē ne keyómē ute unsá ppe ntópuri kémēe pinyine n tíye,

tó ppe pansēle yare Sotəm pikó,

Koməari pikó kari yé ppe ne menyine n we.

Isirayēli ne nfatene nsímé

³⁰ Lē nnya, tó nkpéni maə re íye? Te mpuri sanē pikó ppe ápi n wéési piké panse aseí pite ye kefa kapí ne u n tene nnya panse aseí pite. ³¹ Isirayēli pikó ppe n ηmósópulē piké isé ritiki piké ne panse aseí pite póo ppe meníjé lolu, ápi lē kapí ppe ní la yē. ³² Iye kai ppe lē wa? Api wéesi re piké ne Uléécaə kefa tene. Amá pi pēé lalē piké piricuruu liwaiwai nnya panse aseí pite Uléécaə inipēe-i. Kei kapi pēé ne "ripare tee ye pisei n lóise rikpəu." ³³ Tipare té nsímé mēe Nléécaasímé ritelē kémēe wólaalē te:

Nə yēe, ne Siyóo ketē-pə ripare yekeile

tee ye pisei rinkpouse

ne kuparecaṅaa kpee ye pìsoi n lóise.
Amá nkó yee ripare tē ne kefa n tene
úu isei meluke má.

10

¹ Pimárecò, kenéfa nnéi mela ne lē kam Ulééca n welu yee re uké nnépurì pìkò riyu lò. ² Né fe am aseì kecáá maa re pi meyíkíyiki Ulééca pikei kémee ḡmóópulenle. Amá menyuwe ye pree pi párilenle. ³ Api ceri lē ke Ulééca uu ye n tíyese usoi uú ne pansese aseì ute, api pree piicee cirè n wéési piké ne pansese aseì pite, api pree lē ke Ulééca uu ye usoi m pansese aseì ute pitiki yulu. ⁴ Kirisi ye isé ḡnaṅe paasele re Ulééca uké pē nnéi pree ne kefa u n tenelē pansese aseì pite uinipee-i.

Nkó yee Uptima ne kefa n tenelē tiyu ke Ulééca uu ye lò

⁵ Nsímé mmē ke Moisi uu lē ke usoi uu ye isé rintiki uú ne pansese aseì ute kecáá ní wói ye mmú re:

Usoi nkó yee isé kecáá n sòne yé isé iyē nnya nfáa yē. ⁶ Amá lē ke Ulééca uu ye usoi nfatene nnya m pansese aseì ute nkó ye mmú re: Kape mepócire m písei re wóo yé keyómecaa ritaá? Li nkpáni yare pò lē teele re wóo yé ha Kirisi súiseme. ⁷ Néee kape kò mepócire m písei re: Wóo yé nkpò kuhore kémee súipò? Li nkpáni yare pò lē teele re wóo yé fe uu pikpòkò kémee Kirisi leseri. ⁸ Li mpíi Nléécaasimé kémee wólaalē te iye? Li wólaalē te:

Kepómee ne mpónò-i ne kepófa-i ke Nléécaasimé ní we.

Nfatene nsímé mmē kari n yóólē ye mmē. ⁹ Pòn ne mpónò pìsoi keyu-i n símisi re Yeesu yee Uptima, pòn kò kepófa-i ne kefa n tenelē te Ulééca ye pikpòkò kémee u yukuse, Ulééca yé ripóyu lò. ¹⁰ Lē nnya, usoi un ukefa-i ne Ulééca kefa n tenelē kuu ye Ulééca inipee-i pansese aseì ute, un n ḡmurei uu háa, Yeesu uu uriyu lólu. ¹¹ Ulééca Nsímé ritelē ye maa re:

Nkó yee ne kefa u n tenelē, úu isei meluke má. ¹² Líka ái aseì kecáá Usuifi ne mpuri sane ukó kecòpe kóólē. Uptima use ke pinnéi api má. Pē nnéi pree urinyiri n sélei kuu ye ulikó meyá he. ¹³ Li kò Nléécaasimé kémee wólaalē te:

Uptima yèè nkó yee urinyiri n sélei riyu lòle.

¹⁴ Amá iye kapi yé urinyiri sée, pinsá ne kefa u n tenelē? Iye kapi yé kò pree uyē kecáá nsímé kápi píkaì n kómaalē ne kefa tene? Iye kapi yé kò ukecáá nsímé kò, unyine unsá unsímé rin-yóó? ¹⁵ Iye ke pìsoi api yé nsímé riyóó, pinsá pinyine n tumme re piké riyóó? Lē kapi Nléécaasimé kémee wólaalē te: A tíye pepree nsímé n yóólē nsē ye pinyáneì nyam kpa. ¹⁶ Amá pē kapi rin-yóó ápi pinnéi Nsímé Kecire mmē ḡmurei. Esayi ye uritelé-i wói re: Uptima, wóo nkpáni mmē kari rin-yóó kutu ricò? ¹⁷ Lē nnya, nsímé ke usoi uu ye n kò mee ye tíyese uú ne kefa tene. Nsímé ke usoi uu ye n kò mee nní Kirisi nsímé kapi n yóólē.

¹⁸ Ne píse re: Yare ápi pree nsímé mmē kò, néee iye? Pi n konle! Li Nléécaasimé kémee wólaalē te:

Pimetē ye mpá yei tula.

Pirinò ari pìsoi háì ketē ketò-pò tulu.

¹⁹ Ne re ké kò píse re: Isirayeli pìkò ápi mmē kò, néee iye? Moisi ye likecáá rinò pese re: Ulééca ye maa re:

Né tíyese nókenéfa aké ne mpuri nnyine pikó pree ápi kuséi ní we

re nsoipuri tóosi. Né kò tíyese aní ne mpuri nnyine pikó pɛɛ ápi mesòhò mèka m má wóosi. ²⁰ Esayi ricuruu uu ikari wai uu yóó re: Uléécaá ye maa re:

Pɛpɛɛ ápi pɛɛ né n wéési pɛɛ né yé, pɛpɛɛ ápi líka né m písei kam menécíre nyíse. ²¹ Amá u Isirayɛeli pikó nkó maa re: Keyáa ne keriyu kam sásikɛɛ re ké tó ne mpuri pakarecírɛ mee nnékó rí késu kecɔpe nyóonse.

11

Uléécaá úu Isirayɛeli pikó fóm

¹ Lɛ kam píse re: Uléécaá ye umpuri fómle née? Ai yé lè! Tinécúruu ye kò Isirayɛeli ukó le. Ne Apiraham kepirɛ le nen kò Penyamɛɛ mpuri ukó. ² Uléécaá úu umpuri kuu hái mèkɛɛ-me n wéé fóm. Nò Uléécaá Nsímé ritelé keló kɛ léise, née yo? Kei ke antepu Elii uú ne Isirayɛeli pikó ne n wóosi uú ne Uléécaá téní. ³ U kei maa re: Upíima, pi antepuye pɛɛ ne mpónòò n símisi kónle ápi sipónyóonsehúú forési. Menécíre kóló kai tíye, pin kò la piké né kpu. ⁴ Tɛ íye ke Uléécaá uu rinóò u pɛɛ? U u pɛɛ re: Ne písoi ákotokú aseɛi menécíre yekeilenle pɛɛ ápi píkaí Paali * anui n wúlalɛ. ⁵ Limɛcò ke Uléécaá uu kò nfáani ketɛ nké-i písoi nkáripí ne uipɛléɛ wéé un umecíre yekeilɛ. ⁶ Lɛ nnya, nfanare ke Uléécaá uú ne pi wéé, ái re pimɛwai sɔne nnya. Insá lɛ, Uléécaá ipɛléɛ íi yé pɛ ipɛléɛ yíkíyiki. [In kò re pimɛwai sɔne nnya, ái pɛ ipɛléɛ kuu pi nyíse. Mɛwai sɔne ihéé íi ipɛléɛ ihɛɛ kapi ye usoi n he.]

⁷ Lɛ nnya, íye nkpéni? Tò maa re Isirayɛeli pikó ápi lɛ kapi n wéési yé. Amá pɛ ke Uléécaá uu pikɛcɔpe n wéé nmanɛ pɛɛ li yé ai pitóɔò atu tápisi.

⁸ Li Nléécaasimé kémeɛ wólaalɛ tɛ:

Uléécaá ye pimɛsòhò rikipile, uu piinipɛɛ yarii ápi ye pɛɛ yé, uu kò piatu tápisi ápi ye pɛɛ kò hái ne neni-mɛ. ⁹ Tafiti pò ne kò maa re: Pianyá iluke iké pi panse ripine ne kei kai yé pi n tɪ liké kelólé-mɛ ne pi ha piké pɛɛ pimɛwai kulaa yé.

¹⁰ Piinipɛɛ iké nyíinu ápi kape ye yé.

A tíyese piké meséɛ ritírí n kpúnímlɛ.

¹¹ Ne píse re: Lɛ nnya, Isirayɛeli pikó ye loole ái nkpáni píkaí kuyise wee? Ai nkpáni lè! Amá pikelólé ye tíyesele Uléécaá uu mpuri sanɛ pikó riyu lɔlu re pikɛfa kéké tóosi nnya. ¹² Pikelólé ye tíyesele ketɛ nnéi akɛ Uléécaá líkó yénu, pikupakarecírɛ aku tíyese mpuri sanɛ pikó ápi Uléécaá líkó yénu. Lɛ nnya, Isirayɛeli pikó nnéi pin nkpéni Yeesu Kirisi rintiki, Uléécaá líkó yé pɛɛ kumúnɛ m máa?

Mpuri sanɛ pikó riyu melale nsímé

¹³ Nò mpuri sanɛ pikó kam nkpéni ne mánɛ. Néɛ Kirisi utumɛ yeɛ mpuri sanɛ pikó kecɔpe n keisi. Kai nní lɛ, li né láárúle re píkɛi pɛɛ anénípe-i we nen pi wai. ¹⁴ In n la, li yé tíyese am nnépurí pikó kufatoi yukuse áí ne pikɛcɔpe pinyine ayu lɔlu. ¹⁵ Uléécaá ye Isirayɛeli pikó ilúkɛ ritéle uu pɛɛ u ne isoipuri tɔɔò pikó kecɔpe nsímé nyóonse. Un nkpéni kò piketone-i pi m pɛɛpɔ, íye kai yé pɛé n we? Li yé nkpáni yare ke usoi uu ye n kpu uu pɛɛri!

* **11:4** Paali ye pɛɛ piléé píima pinyine le.

16 Pin iluke n wa api ifoi wée api Uléécaá he, li nyísele re Uléécaá yee itórò nnéi te. Pin kuléé kunyine iníjì n kpísi pin Uléécaá n he, li nyíse re Uléécaá yee ku te ne kuilese-pò. 17 Pisui fi ye wele yare Olifiyee kuléé kapi n támisi, Uléécaá uu kuilese inyine kérii uu iripòhò kpekpeé méwoo n le ílese maelú. Pó nkó, pò nní mpuri sané ukó, pò wele yare Olifiyee kuléé kpeé méwoo n le ílese. Pi pó kpísile api mémaelú pó maelúse, pòn nkpéni kuléé kapi n támisi iníjì meni níru. 18 Lè nnya, kape ílese iyè kapi n kérii n nyáni re íi kepóyu-i líka tu. Pòn mepócíre n taáselè, a n nyu re áí pò nníjì topori, amá nníjì mee pò topori.

19 Pó maa re: Pi ílese iyè kériile piké ne iripòhò né rimaelúse nnya. 20 Asei ñmaa ye nye! Pi i kériile re íi nfatene má nnya, amá mpófatené nnya ke pò we. Kape mepócíre n taáselè, amá iwame iké pò n we. 21 Pisui fi pee Olifiyee kuléé kapi n támisi ílese, nípá ne lè Uléécaá úu pi kanne. Pò nní nlése kapi rimímaelú, kape n nyu re pò kuu yé kanne. 22 Lè nnya, a Uléécaá nfanare rípaí aa un-yupape paí. U ne pepeé kepíre u rírítò kéyu páápúle, uu kutu pi pasa uu pò ñnare wai. Lè nnya, li pise re pòké unnare ncee n tikilè. Insá lè, u yé kò pò tiké yare kapi ye nlése rinké meco. 23 Limeco, pè pin nfatene n yè, u yé kò pímaelú pi pese. Uléécaá ye ñnare mále uké ne pímaelú pi pese. 24 Lè nnya, pò nkó pò áa nní Usui fi, pò we yare Olifiyee kuléé kpeé méwoo n le nlese. Pi nlése mmè tikéle api kpè kapi n támisi kecáá tóresi, áí kò pee re pò kpè nlese yíkíyiki le. In te Uléécaá ye lè wa, íye kúu yé pee Pisui fi pee ní we yare kuléé kapi n támisi ílese kapi n kérii isitone-i i pese?

Uléécaá yé Isirayeli pikó nnéi riyu b

25 Lè nnya pimáreco, ne la ké nó símisi áni kape ne lelee nní m pékaalè kecáá m paleí, áni kape kò ne nómenécíre n nyáni yare nò pisòhò le nnya. Isirayeli pikó kunai kémee, pinyine yé pikóme n yulaalenle Uléécaá uu ha ne ipuri sané nnéi písoi umpuri kecáá pikpápò n tene. 26 Uléécaá uu pee Isirayeli pikó nnéi riyu lólu yare kai Nléécaasimé kémee n wólaalè te: Siyò-pò ke Úyulale uu léerine.

U yé tíyese Yakupu kumare pikó api kepíre pítò u yá.

27 Nkóméine mee tó ne pè kecòpe n wene ye mmè

kumúnjé kpe-i kam piakópe pi n sáreine.

28 Pi Nsímé Kécire yele api pee pansé Uléécaá pilaarò, ai tó wáánáse. Amá ke Uléécaá uu nní pee pipisaayaha n wée nnya, u pi lalè hái ne nkpéni-me. 29 Uléécaá uu ye lè kuu usoi ne nfanare n he yòsí, uu ye kò pè kuu n wée kecáá kemúnjé conse. 30 Nò ne kò pee Uléécaá pipakare yele. Amá ke pè apí pee kò nní kupakarecírè m má nnya, Uléécaá uu nkpéni nò íwe téni. 31 Limeco ke pè apí kò nkpéni Uléécaá pakarelè te uké nò íwe té nnya. Amá u yé kò nkpéni pè nómenécò íwe té. 32 Uléécaá ye sisoipipi nnéi kupakarecírè kémee yálenle re u la uké sinnéi íwe té nnya.

Uléécaá yee ipakare te

33 A tíye Uléécaá memá ye piye kpa. Umewéesesòhò ne umenyuwe ye címúle áme kutepine we! Wóo yé fe uké uketahai kuu rinkéne ceri? Wóo yé fe uké ukemúnjé kuu n wai aseí kò? 34 Li Nléécaasimé kémee wólaalè te: Wóo Upíima kemúnjé nyu?

Wóo yé re u yé fe uu mesòhò u kpa?

35 Wóo mefoí linyine u heelè liké ne n we re u yé liute pihée ccei?

36 *Ukemeé ke n̄pá yo ai léeri. Uyee t̄yese ke n̄pá yo aí we. Umekó k̄eme ke n̄pá yo ai k̄o we. Uléécaá yee n̄pá píyeyi-p̄o ipakare te. Amí!*

12

Isoi fale piluke Uléécaá pikei k̄eme

¹ Pimárec̄o, l̄e ke Uléécaá uu nn̄i íwe ró n t̄e n̄nya, ne nó n̄m̄óóp̄úselenle re ani nómenéc̄ire kp̄isi ani u he yare inyó̄onsesee kec̄ire. Inyó̄onse iyē iké n kp̄áiīl̄e in k̄o ne u sá. L̄e kani yē u yáasi ai aseí m má. ² Ani kap̄e ketē nté p̄isoi mewai n tikilē. Amá ani t̄yese Uléécaá uké mes̄oh̄o fale nó he meké nó consese. Kei kani yē kéte ne Uléécaá mela ceri. Nó lis̄one ne lelee ye u n larisi ne lelee ní nyaní ne k̄eto-p̄o ceri.

³ Kefa ke Uléécaá uu ne né n fénne n̄nya, ne la ké n̄onn̄néí maa re úka úu kap̄e ye umec̄ire n taásel̄e liké t̄osi, aí k̄o p̄ee aseí má. Amá ani ye kemún̄é wa keké ne n sá. Uléécaá ye n̄pá úye nfatene ne kumún̄é kunyine hele. M̄pá úye uké ne uk̄epá m p̄al̄e. ⁴ Ipīnje ise ke usoi uu má, iyē in ilése kulúí má, ilése iyē in pikei pikó pikó wai. ⁵ Lim̄ec̄o n̄pá kari nn̄i kulúí ní we, t̄o wale ipīnje ise t̄o ne Kirisi kup̄enec̄o k̄eme, t̄on nt̄ón̄éí muleinel̄e yare ke usoi ipīnje ilése ii nn̄i m muleinel̄e mec̄o. ⁶ Amá n̄pá úye ne ulikó ye ni ke Uléécaá uu ne nfanare u n he. Li p̄ise re n̄pá úye uké ih̄ee iyē kuu n ȳosi ne pikei r̄is̄one wa. Uléécaá un úye n he re uké antepu pikei n wai, liute uké ye Uléécaá rinyiri ne s̄imisi uu lipikei ne unfatene nn̄éí n wai. ⁷ Uléécaá un úye n he re uké pic̄o l̄é, uké ye upikei n wai lin ne p̄isoi l̄eni. Uléécaá un úye n he re uké n céesi, li p̄ise re uké n céesi. ⁸ Uyē kuu n he re uké ye pic̄o ikari rikp̄ase, uké pic̄o ikari n kpariise. Uyē kuu n he re uké k̄efa n láárú, uké ye ne nfanare he. Nkó yee iwéése n t̄ú uké r̄is̄one upikei n wai. Nkó yee píwec̄o n l̄eni p̄óké ye pi l̄é ne mp̄ónare.

⁹ Nla r̄in kap̄e kec̄áá kec̄áá nk̄o. Ani mewai k̄ope n k̄oh̄o. Ani lis̄one piwai ne k̄eyu m mahani. ¹⁰ Ani n lakaane yare ke pimárec̄o ap̄i ye n lákaane mec̄o. M̄pá úye uké ye uuc̄o pakare uu ye r̄iyu u waise. ¹¹ Ani kekei-i n tolu, áni kap̄e siká m má. Ani n n̄m̄óóp̄ul̄e n̄on k̄efa k̄ese ne Up̄iima pikei wai. ¹² Nór̄in̄ép̄o riké l̄e kani n t̄al̄e n̄on mé n̄nya n láárú. Ani lelee nó n wéékusel̄e ne n nījú. Ani piyó̄meyáhaa ne k̄eyu m mahanl̄e. ¹³ Ani ye Uléécaá pikó p̄ee nc̄oh̄ k̄eme ní we l̄é. Ani kap̄e ye pis̄aneȳo ne siká wa.

¹⁴ Ani ye p̄epeé nó n wéékusel̄e tin̄o s̄one ritikise. Ani ye p̄isoi rin̄o s̄one ritikise, áni kap̄e ye úka an̄o wa. ¹⁵ P̄iye pin mp̄ónare k̄eme n we, nó ne p̄e ani kesé mp̄ónare-i n we, píye pin n t̄eni, nó ne p̄e ani kesé t̄e. ¹⁶ Nó ne nópin̄éc̄o ani nfasimé m p̄enel̄e. Ani kap̄e lim̄áa-maa ne líyuk̄o ne nómenéc̄ire m músu. Amá ani ye l̄e ke úka úu ne kutu n cól̄e kuw̄éé-m̄e nókenémún̄é p̄ese. Ani kap̄e nómenéc̄ire n nyáni re n̄o mewéeses̄oh̄o mále.

¹⁷ Ani kap̄e ye unyine mewai k̄ope ne mewai k̄ope h̄eele. Ani rin̄m̄óóp̄ú ani ye n̄pá úye keyu-i lis̄one wai. ¹⁸ Lin yo kuwai n we, in te nókeném̄é kai yé léeme nó ne n̄pá úye n̄oké ne n láárúne, ani li wa. ¹⁹ Pinés̄ane lala kec̄ire, áni kap̄e ye mewai k̄ope ke p̄isoi ap̄i nó n wa nór̄in̄éc̄urruu pi h̄eele, amá ani ye riyá Uléécaá ricurruu uké ukuw̄oi pi nyíse. Li Nléécaasimé ritel̄é k̄eme wólaal̄e te Up̄iima ye maa re:

N̄ee ye usoi mewai k̄ope u h̄eele. N̄ee ye n̄pá úye mewai u cēei. ²⁰ Li k̄o wólaal̄e te:
Nkú nn̄ upól̄aar̄o n we, a u he uké li,
nn̄iré nn̄ u n we, a u he uké n ntí.

Pòn ye lē n wa, anakale wēē kaa lē uriyu kecáá kòonu.

²¹ Kape tíye mēwai kópe meké pò feriyē, amá pòkē lisone n wai aá ne mēwai kópe feriyē.

13

Li pise re tókē kuyu piwéése m pakarelē

¹ Li pise re nípá úye uké ye kuyu piwéése pakare. Iwéése ika íi we yee íi Uléécaa kémee n léeri. Uléécaa yee piwéése mpí nnéi pēe nní n we tonsente. ² Lē nnya, nkó yee kuyu piwéése pipakare n yúlu ye lē ke Uléécaa uu n la pipakare yulule. Mpí pēe lē pipakare n yúlu ye pimécire nsímé wéésile re Uléécaa uké ne pi túhaane. ³ Usoi un lisone n wai, ái we re uké kuyu piwéése kewuu n túúni. Amá pēpēe mēwai kópe n wai kai pise re piké kuyu piwéése kewuu n túúni. Nēnte áa la pókē kuyu piwéése kewuu n túúni? In lē, a lisone n wai, pò yé kapi yé pò m pakare. ⁴ Uléécaa pikei kémee kapi lē we piké ne pò n léni liké ne pò sonesi nnya. Amá pòn mēwai kópe n wai, kepówuú keké n túúni. Ai méwoo kapi atéhe múílē piké ye usoi kutu ripasa. Uléécaa pikei kémee kapí we nnya kapi ye ne uwaikópekaós túhaane api kutu u pasa uké yé te Uléécaa ye ne u wóosile. ⁵ Lē nnya, li pise re nípá úye uké kuyu piwéése m pakarelē. Ai kutu pipasa nnya kani yé pi m pakarelē. Amá li pise re nókē pi m pakarelē te lē kaí ne nósínéfa-i nó sá re nókē wa nnya. ⁶ Lē nnya kani kò nní lampoo hééle. Uléécaa yee kuyu piwéése tonse re piké lē n wai piké ne upikei kémee n we. ⁷ Ani ye nípá úye lē kaní ne riwóme u m má u hééle. Ani ye ulampooyóó lampoo hééle, ani ítòhò uyēe ítòhò n yósu hééle. Ani ye uyē kai m pise re nókē n wuru wuri, ani kò uyē kai m pise re nókē ríyu waise, ríyu waise.

Usoi ne ucò kecəpe nla

⁸ Ani kape ye úka ne riwóme m má, insá nla riwome kani yé nómenécəpəcire n lukaane. Nkó yee picò n la ye Uléécaa isé ritikile ne iketə-pə. ⁹ Isé yee mí maa re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape ye yáai, [kape ye ucò kecáá nnòme wa] kape ye ucò likò káipi, ne isé icò nnéi ye isé nnyí kémee pénélenle re: A upóco n la yare kaa ripócúruu n la. ¹⁰ Nla nín ye usoi co mēwai kópe wa. Lē nnya, nkó yee usoi co n la ye isé ritikile ne iketə-pə.

Usoi mecire picəpine uké ne Yeesu Kirisi mēpeme m mé

¹¹ Nò nkpéni nyule itunje iyē kémee kari nní n we. Li tule re nókē lē nnóni kémee yisi. Itunje iye-i ke Kirisi uu yé tiróyu n lo ye nkpéni meyá ne tó rikòle ai tósu pēé uyē-i karí pēé ne Kirisi kefa pitene n kóraane. ¹² Kesine ye ketene tule, keyáa kē yé nfáani tu. Tókē kuɲmaha kémee mēwai kerócaá lese tókē fóm, ari pēe itəpilū kapi ye ne metéi kémee n tò kpísi ari múlú. ¹³ Tò lalē ntósé nké n nyamí yare lē kapi ye metunjetéi ne n sóne. Lē nnya, tókē merócire tí ne pilukecaainkee anyá ne pítaniré ne méwoo méwoo piwai ne mékperinkpe isoi ne picéɲaankkee ne kufatoi. ¹⁴ Ani Upíima Yeesu Kirisi isoi kpísi ani tani uké nóinésói kecáá m paílē. Ani kape tíye nóinépinje iké ilási nó tónse iké pēe ilikáipi-káipi nó n waise.

14

Ani kape ye nəpinéyómeyáhaaco akópe m palē

¹ Ani ye pēpēe ápi nfatene kémee m páápú yósi. Ani kape ye n wéési nókē alari pikeméé m má. ² Unyine yé musí re u yé fe uu nípá iluke íye mpuri

le, ucə nkó yee úu nfatene kémeε m páápú pson ayéhepei ηmanε le. ³ Amá nkó yee npá iluke iye n le úu kape uyee inyine n kóhə n lómiiεe. Nkó yee iluke inyine n kóhə paa kape kə nkó yee npá iye n le akópe m palē. Liriyíkí rε Uléécaα ye kə uyē yəsile. ⁴ Póo úye, póoké ne ucə ukeikó akópe m palē? Un upikei rísonε n wai néε unsá rísonε pi n wai, uukeysaa kai ne yē. Ú yé kam uu rísonε wai, liriyíkí rε Upiima ye rinaηe mále uké ne u lé.

⁵ Unyine yé m músu rε keyáa kenyine ye kecə fele, ucə póo rε sikucə ye ku. Li pise rε npá úye uké lé kuu meyíkíyiki ukefa-i m músu n tikilē. ⁶ Nkó yee m músu rε keyáa kenyine ye kecə fele ye lé waille uké ne Upiima ríyu waise. Nkó yee npá iluke iye n le pó ne kə náásile uké Upiima ríyu waise. Lé nnya uké i n le, liriyíkí rε u ye iluke iyē kecáa Uléécaα psonεεle. Nkó yee úu n le pó ne kə lé waille uké ne Upiima ríyu waise. Lé nnya, úu kape ye i li. Uyē ne ye kə lé nnya Uléécaα psonεεle. ⁷ Asei kecáa, tó úka úu uricuruu mekócire nnya nfáa má, úka úu ye kə uricuruu mekócire nnya kpu. ⁸ Tən nfáa m má, Upiima mekó kémeé kari nfáa má, tən kə n kpu, Upiima mekó kémeé kari kpu. Lé nnya, npá tən n kpu néε tən nfáa m má, tə Upiima pikó le. ⁹ Kirisi ye kpule uu pεeri un nfáa má rε uké ne pikpəkpə ne pεpεε nfáa m má Upiima. ¹⁰ Yo nnya ke póo pεe upócə akópe palē? Néε yo nnya ke páa upócə waiselē? Tə ha ntónéi Uléécaα keyu-i sínle uké ne ró túhaane. ¹¹ Li Nléécaasimé ritelé kémeε wólaalē te: Néε Upiima, ne nfáa mále.

Pisoi nnéi yé kam api kenéyu-i wúla.

Pisoi nnéi api kə Uléécaα ríyu waise. ¹² Lé nnya, npá tó úye ye sóntile uké uricuruu ne unnəo lé kuu n wa Uléécaα símisi.

Kape tíye upócə uké pó nnya akópe wa

¹³ Lé nnya, ári kape ye merócəpecire akópe m pasiine. Ani yekei rε áni yé líka wa lee yé núnécə rinkpouse néε lee yé kelólé-mē ne u rí ha. ¹⁴ Ne nyule, am kə tó ne Upiima Yeesu kupéncə kémeε yénu ηmaa rε líka ái liriyíkí-me líkperinkpekóo. Amá úye un m músu rε linyine ye líkperinkpekóo, uricuruu kai ne mékperinkpe má. ¹⁵ Pən lipóluke-luke nnya upócə ripəo n caaise, ái ríla kémeε kaa lé sónε. Kape lipóluke-luke nnya tíye uyē nnya ke Kirisi uu n kpu uké pə. ¹⁶ Ani kape ye wa picə piké lelee ne nó n sá nnya nkópe yē piké símisi. ¹⁷ Uléécaα iyəopi ii piluke ne pinírε nkó nnyine kémeé we. Amá lé ke Nfáasonε nn ye n he nkó ye mu. Lelee nní aseí ne nkíηniηe ne mpəonare. ¹⁸ Nkó yee lé Kirisi pikei n wai ye ne Uléécaα sále, pisoi pó ne ye kə u n waiselenle.

¹⁹ Lé nnya, tóké ye lelee ye ne nkíηniηe rí ka ne lé kari yé ne n ηmópúsenele wéési tən ne kesé papii.

²⁰ Kape lipóluke-luke nnya Uléécaα mewai caai. Asei kecáa, liluke-luke líka ái mékperinkpe má. Amá in te usoi yé iluke li, ai lé nnya uucə ne kelólé-mē sī, ái nyam te uké i li. ²¹ Li nyam te usoi úu kape isare li néε úu kape píta n ntí néε úu kape ne lelee ye uucə ne kelólé-mē rí ha ne rikə, [néε úu kape lelee yé uucə m pεpire néε lelee yé rinárei u n waise ne rikə]. ²² A Uléécaα keyu-i lé kaa ripócúruu kepófa kémeε nsimé mmē kecáa mí músu wa. Nkó yee lé kuu m músu rε lisone n wai ye únarekome le, in te úu likemeε nkópe ríka ne umecire túhaane. ²³ Amá nkó yee uliluke-luke nnya n tíru un kə pεé ne li le ye umecire akópe palenle. Liriyíkí rε umewai áme nyíselē te ukefa kémeé kai léeri. Lé ke usoi uu ye n wai un tíru ye akópe le.

15

A ye lelee yé upóco rinymópuse wa

¹ Tó mpi, tó nní nfatene kémee m páápu, li pise re toké pepee ápi kahane m papisi rinarei ne kutu rico ari lelee ne ró ní sá piwai yá. ² Li pise re nípá úye uké ye lisone wa liké uucó larisi liké ne u n léni un ne nfatene kémee papisi. ³ Kirisi úu péé ne lelee ne u n sá kutu colé, amá u ppe waille yare kai Nléécaasimé kémee ukecáá n wólaalé te: Alé nyé kapi pó Ulééca n lámaankée ye kenécáá peemele. ⁴ Lē nní lé nní hái mekee-me n wólaalé ye wólaalenle liké ne ró n céési. Li pise re Nléécaasimé ritelé tē tiké tíyese toké pikáhá-káhá fe toké kó ne tirópó n we tón ne lē kuu n yekei re u yé ró pa mé. ⁵ Ulééca yee ye n wa usoi uú ne káhá-káhá uu kó ne uripó n we uké tíyese toké Kirisi Yeesu mewai n tikilē, nípá úye ne ucó pin ne kemúné kee má. ⁶ Lē nnya, ani nónnéni ripéne ani rinóo rise kémee Urópiima Yeesu Kirisi Usaa Ulééca pakare.

Isoipuri nnél nnya ke Kirisi uú ne Nsimé Kecire ka

⁷ Ani nómenécəpecire nsonne m múnelē yare ke Kirisi uu nó ní yósi uu múlú meco, liké ne Ulééca rinyiri rinááse nnya. ⁸ Asei kecáá, Kirisi ye pansela Pisuifi ukeikó uké ne lē ke Ulééca uú ppe n yekei re u yé pipisaayaha wa n wa nnya. Un lē n wa, liké ppe nyíse re u ye lē kuu m ma wale. ⁹ Mpuri sane pikó pó né kó íwe ke Ulééca uu pi n té nnya urinyiri ritaáse, yare kai ke Nléécaasimé kémee n wólaalé te: Lē nnya kam isoipuri kecəpe ripónyíri haane am kó siyóme yom amí ne tipónyíri taáse. ¹⁰ Li kó wólaalé te: Nó isoipuri, nó ne Ulééca pikó ani kesé mpóonare yé! ¹¹ Li kó wólaalé te: Nó isoipuri nnyí nnéi, ani Úpiima rinyiri ritaáse, Isoipuri nnyí nnéi iké u ritaáse! ¹² Esayi pó ne kó woi re: Isai keyase ye sóntile keké isoipuri pikó kecáá m paílē. Pi yé kam apí ne u n tálē.

¹³ Ulééca yee ye usoi ripó n larukuse uké nfatene kani m má ne ritiki uú ne mpóonare ne nkíhnihe meyá nó he. Nfáasone nnahe nké lē kani m mé titaáse.

Póoli ye ncée mále uké woi yare kuu nní ní wói

¹⁴ Pinémáreco, tinécúruu ηmaa ye nyule re nó nípá yo kémee mewai sone waille. Nó kó menyuwe nnéi mále non kó tulaalé te nó fe ani nómenécəpecire n célaane. ¹⁵ Mpá ne lē, ne ritelé ntí kémee isimé inyine meyá ne keyu mahanle am wólu ké ne lē kani pinyuwe m máalé nó léise. Ulééca kefa kuu né ní fénnē yee lē ncée né he nen ne lē nó wólu. ¹⁶ U ne né ke fénnēle re ké mpuri sane pikó kémee Yeesu Kirisi rinyiri riyóó. U né wéle uu ilúké yekei re ké Unsimé Kecire riyóó mpuri sane pikó piké ne m pansé inyóonse yee ne Ulééca n sá nnya. Nfáasone yé tíyese apí n we yare ihēe yee ne u n sá kapi ilúké n yekei. ¹⁷ Lē kam nní tó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémee n wai nnya, né fe am Ulééca keyu kémee rikókəri n wai. ¹⁸ Liriyíki re am yé kaha ké nféé nnyine rikpápo, insá lē ke Kirisi uú ne né rintíki uú ne wai re mpuri sane pikó piké ne Ulééca n waise nkó. Nnésimé ne menéwai mee tíyese kuú ne lē wa, ái née wa. ¹⁹ Ulééca Nfaasone mee lē mewaisahe ne mewai píima wapisi nri ne nyíse re n rínahe mále. Lelee tíyese kam fe am hái Yerusalem-pó Kirisi Nsimé Kecire meyá yóó amí ne Ilirii tulu. ²⁰ Ne waisele

re ké Nsímé Kεcιre riyóo kei ke úka úu kahane Kirisi nkó ríka n kó ái kape wa re ne ucó rikui kuu n yekei kecáa mmele ritósi nnya. ²¹ Ne lē waille yare lē kapi Nléécaasímé kέmee n wóí re:

Pē kápi píkaí unsímé n símaalē yé kam api u yenu.

Pepee ápi unkó ríka n kómaalē yé kam api n-asei kom.

²² Lē nnya, kaí ne nkpéni tu, ám kahane kéyu n yé ké nókenéméé hapó.

²³ Amá pikei ápi nkpéni siló se-i ne né we. Háí anmē anyine-me kai ripóo né we re ké pílóólú nó hapó. ²⁴ Amá ne lalē nen píyei Esipaanyi n tósu, ké nókenéméε ritikipó ké nó rilóólú tóké nkáripí nókenékúrí tone rinéppó riké kpu, ani pee limemáá né léni am ne nnécée nōj. ²⁵ Amá Yerusalem kam itunje nnyí kέmee tósu ké ha Uléécaá pikó pee kei-pó rí we lē kelene.

²⁶ Uléécaá pikó pee Masetuwaani ne Akayii-pó rí we ye símaane re piké siwóó tóhó piké ne Uléécaá pikó pee Yerusalem kuyu-i rí we pin íwe má lē.

²⁷ Piricuruu pee ne piripóo lē wa. Asei kecáá, li kó pee pise re piké lē pi wa. Liriyíkí re Pisuífi ye Uléécaá piyulale ne mpuri sane pikó hóonele, ápi lē ke Uléécaá uu pi n he ne mpuri sane pikó yè. Lē nnya, li pise re mpuri sane pikó póóké kó pē ne pilikó kapi m má lē. ²⁸ Nen pikei pē m masí, nen kó ítóhó iyē pí rimmúise, né pee nókenéméε ritiki am ne Esipaanyi tómpó. ²⁹ Ne kó nyule re nen ha nókenéméé n hapó, Kirisi yé ne né ritiki uu ne meyá nó kpá.

³⁰ Pimárecó, Urópiíma Yeesu Kirisi rinyiri kέmee ne ríla ke Nfáasone nn tó n he kέmee kam nó ημόópúselē te ani ye kenécáá Uléécaá yáasi. Ani Uléécaá yáasi ani atópi né n léni re ³¹ ám kape pepee ápi Yutee keteni-i Uléécaá m pakarelē anipe-i lóipó. Ani kó iwelē ne né lē te Uléécaá pikó piké ha ítóhó iyē kam ne nní Yerusalem n sí rísonē yósi. ³² Lin lē n wa, kam yé pee nókenéméε tuipó ne mpóonare. Uléécaá un kó n la, am nókenékúrí tone am nkáripí wénte. ³³ Uléécaá yee ye nkínjine n he uké nónnénéí kekúrí n we. Amí!

16

Póoli ye uricuruu písoi yáasi

¹ Ne uróyéi Fepee yee Senikireesi-pó Uléécaá icápine kέmee pikei n wai nó pááipóle. ² Ani rísonē Upííma rinyiri kέmee u yósi yare kai m pise re Uléécaá pikó piké yóoine. Ani kó ne kutu u n cólē, nōn lē nnéi kuu yé nó m pise re ani u wa kέmee u léni. Uyē ticuruu ye kó písoi meyá lénle uu kó né léni.

³ Ani kó Pírisili ne Akilasi yáasi. Pinékeicó ye pi. Tó ne pē tóo kesé Kirisi Yeesu kekei kέmee we. ⁴ Pi nkpó heirele apí ne nnéfáa yósu. Ai menécire née pi pōnese. Uléécaá icápine nnyí nnéi pikó pee mpuri sane pikó kέmee rí we ye kó pi pōnesele. ⁵ Ani Kirisi pikó pee ye pikeyo-i n cápine nnéi yáasi. Ani kó unésáne lala Epayineeti yáasi. Uyee Asii kuwéé-mē mefoí ne Kirisi kefa tene. ⁶ Ani Maari yee nókenécáá meyá n náasi yáasi. ⁷ Ani pinémárecó Anturonikuusi ne Yuniyasi yáasi. Tó ne pē ne pee kesé kukpaniilee-i welē. Pi Kirisi pitume pinyine le ke písoi api rí la háí. Ticuruu pi pee Kirisi pikó le née kelene panse uukó.

⁸ Ani Upííma kupéneco kέmee unésáne lala kecire Ampiliyatuusi yáasi. ⁹ Ani urókeicó Uripēe yáasi. Tó ne uyē tóo Kirisi pikei kesé wai. Ani kó unésáne lala Sitakiisi yáasi. ¹⁰ Ani Apeleesi yee n nyíse re u Kirisi ne kefa tenelenle yáasi. Ani kó Arisitopuuli keyó pikó yáasi. ¹¹ Ani unémárecó Erootiyóo yáasi. Ani Narisiisi keyó pikó pee Upííma ne kefa n tenelē yáasi. ¹² Ani Tirifeeni ne Tirifoosi yáasi. Pinósi pinyine ye pi, pee Upííma pikei

n wai. Ani Perisiiti yáási. Unósi unyine isoi kam ní la hái lo. U meyá Upiima pikei kέmεε náásile. ¹³ Ani Rufuusi ke Upiima uu n wέε ne uuni ke née ye kò n sée re unéni yáási. ¹⁴ Ani Asenikiriti ne Filekò ne Herimeesi ne Paturopasi ne Herimaasi ne pimáρεçò peε pikεmεε ní we yáási. ¹⁵ Ani Filolòki ne Yuli yáási ani kò Neree ne uuyei ne Olimpasi ne Uléεçaa pikó peε pikεmεε ní we nnéi yáási.

¹⁶ Ani nómεnέçαρεçire yáhaane ani memáρεçò pirane. Uléεçaa icápine nnéi pikó ye nó yáási.

Nsímé τῶρῶ

¹⁷ Pimáρεçò, ne ikari nó kpáselenle re ani nómεnέçire tí ne pepeε pikóolentene ne picókoi n sónaari. Lē kapi n wai ne lē kapi n céesi ye ne icélaa iyē kani ní yósi memii wele. Ani pikekúri rinyósó. ¹⁸ Ai Urópiima Kirisi pikei ke lipite pē mpuri api lē wai, amá pikuloi likó kapí ne náási. Pi ye nnólari ne akéhe ne fele api pepeε ápi líka kumúnē n nyu kiraasente. ¹⁹ Amá in nóç, mπά úye ye nyule lē kani Upiima m pakarelē. Lē nnya ke rinépóç ari nó nnya láárú. Ne la re ani mewéesesohò m má non ne lisone wai, nóinésoi iké n kpáilē non ne likópe kaase. ²⁰ Uléεçaa yee ye nkññine n he yé nfáani Setani ritékéé uu nóanéna metene u wai.

Urópiima Yeesu uké ípeeléε nó nyíse! ²¹ Unékeiçò Timotee ye nó yáási. Pinémáρεçò Lusiyuusi ne Yasò ne Sosipateε pó ne kò nó yáási.

²² Néε Pòoli utelewòle, Terituusi yee rítelē ntí ní wói. Né ne kò Upiima yee tó ne nnó m péneselē tinyiri ne nó yáási. ²³ Kayusi yee ukeyo-i kusáne né ní yósi ye nó yáási. Ukeyo-i ke Kirisi pikó nnéi api ye cápine api keyóme yáási. Kuyu siwóç ucápine Erasiti ne urómáρεçò Kuwaritusi pó ne kò nó yáási.

[²⁴ Urópiima Yeesu Kirisi uké ípeeléε nónnénéi nyíse! Amí.]

Ipakare τῶρῶ

²⁵ Ani tíye tóké Uléεçaa pakare. Liriyíki re u yé fe uu wai ani nfatene kέmεε pelu. Yeesu Kirisi Nsímé Kεçire kam n yóólē kuu yé ne lē wa. Nkεmεé kuu leleε hái mekeε-me m pékaalē lesene uké ró nyíse. ²⁶ Li nkpréni lē ke antepuye api n wói ne rinóç ke Uteneciré Uléεçaa uu n he nnya metéi kέmεε léemele lin nyáni, ai kò nkpréni tíyεε ketē nnéi pisoι api lí ceru piké ne Uléεçaa n waise api kò ne kefa u tene nnya.

²⁷ Uléεçaa mεçire kóló yee mewéesesohò ute. Liké ne Yeesu Kirisi ritiki tóké ne ríyu u n waiselē hái ne mπά píyei-pò. Amí!

Τίτέλε φοί κε Ρῶλι uu Κορεντι πικό n wói

Λελεε ρίτελέ ντι κέμεε ρί we

Κορεντι ye πee Kίρεσι ketē kέμεε kuyu píima le. Nsoipuri mee kei n finu rín kumúnē má. Pikireki ne Róm pikó ne ketunjeleeme pikó inyóonse ye πee kei we. Ρῶλι ye Uléécaá icápine ye Κορεντι-i ρί we kari (UPM 18:1-18). Ρῶλι uu kei tone yare aηmē até kumúnē, uu tíyese mpuri sane pikó api Uléécaá icápine loni. Efesi kuyu-i ke Ρῶλι uu n tóne ai nánai kuu yé rítelé ntí n wói (16:8).

Lē nnya kuu ri n wói ye nní: Kulowee keyo pikó kuú ne kō te Uléécaá icápine ye kériine, pisoi pin Kirisi pitume tési. Te pitele ne mefine kópe ye icápine kέμεε lonle (1:11). Melirū, Uléécaá icápine pikó πee Κορεντι-i ρί we ye rítelé u papole pin isímé u písei.

Lē ke ifaaci iyē ii n kériineLē ye nni:

1. Anóo kuu isímé kapi u m písei kecáá m πese (1-6): Nsímé kapi rin-yóo mee nkpéē, ai πepe n tin-yóo. Yeosu Kirisi pitume ye pinnéi Uléécaá pikeikó le (1:10-4:21) Mefine kópe nsímé (5:1-6:20)
2. Menóoyó piicōn mphehē mphehē kecáá (7-15): Pisónne ne ritáne pitone (7) Inyéki ne inyóansesare kecáá nsímé (8.1-11:1) Icápine kέμεε mewee ne Upíima kupéneo iluke (11:2-34) Nfáasone ihēe ne lē kari ye ne i n keisi (12-14) Nkpō kέμεε meyise (15)
3. Lē ke Ρῶλι uu piwai ρί la ne iyáhaa kuú ne rítelé ntí tenese (16).

Iyáhaa

¹ Né Ρῶλι ke Uléécaá uu umela kέμεε m pansese Kirisi Yeosu utume ne unéco Sositēeni, ² tō Uléécaá icápine pikó πee Κορεντι-i ρί we rítelé ntí wólu. Tō pē nnéi ke Uléécaá uu n lése uu iyaa yekei uu pi ne Kirisi Yeosu péne uu pi pansese upikó yáasi. Tō kō pē nnéi πee mpá yei-pō ρί we, pin kesē Upíima Yeosu Kirisi rinyiri sélei yáasi. Yeosu Kirisi ye Piupiima le. Uyee kō tō Upiima. ³ Urósáa Uléécaá ne Upíima Yeosu Kirisi piké ípeeléé nó nyise api kō nkínine nó he!

Lisone ke usoi uu ye Kirisi kέμεε n yē

⁴ Mpá píyei kam ye nó nnya Uléécaá pōnese re u nó ne Kirisi Yeosu kupéneo kέμεε ípeeléé nó nyise nnya. ⁵ U nó ne Kirisi kupéneo kέμεε mesōhō nnéi nó hele ani panse linnéi kέμεε pimámá, ai ne tōsu nsímé piyóo ne menyuwe kέméé. ⁶ Kirisi kecáá nsímé kari nó rin-yóo ye nókenéme iníhí wale rísone. ⁷ Lē nnya, nó mpí nóo nní m mé te Urópiima Yeosu Kirisi yé keyáa umecire lese uu nyise, nfáasone lihēhele líka ai nó párilē. ⁸ Uléécaá uyē yé nó m múllē nōn ne nyenu, ai ha ne keyáa tōwō tulu re api kape nókenécáa ncaai líka yē keyáa kē ke Upiima Yeosu Kirisi uu n sōnti. ⁹ Uléécaá uyee nó n sée re nó ne Ukepipi, Urópiima Yeosu Kirisi nóké ripéne ye aseí ute le.

Mekóolentene mee Kirisi pikó kecōpe ρί we

¹⁰ Pimáreo, ne Urópiima Yeosu Kirisi rinyiri ne nó pise re ani rísone n kómēine, nōn kō nsímé nse símisi. Mekóolentene áme kape nókenécōpe n we, amá ani kesē lise ne n náasi nōn kō kemúnē kesē má. ¹¹ Pinémáreo, Kulowee keyo pikó ye né símisi re íkeñene ye nókenécōpe wele. ¹² Liasei re

pisoi pinyine ye nókenécɔpe we, api ye maa re Pɔali ke pɛ api tíkilɛ, picɔ re Apoloosi ke pɛ api tíkilɛ, picɔ api kɔ re Piyee ke pɛ api tíkilɛ. Picɔ pɔɔ kɔ re Kirisi ke pɛ api tíkilɛ! ¹³ Kirisi ye kériinelenléé? Yare Pɔali kapi nɔ nnya kunapéékɔ́ kecáá kpu née Pɔali rinyiri kapi ne míni nó wóle?

¹⁴ Ne Ulééca pɔɔnɛɛ kám Kirisipuusi ne Kayusi memáá nó úka ucɔ míni n wóle nnya. ¹⁵ Lɛ nnya, úka úu yé fe uké re rinényiri kapi ne míni nó wóle. ¹⁶ Ne léise re ne kɔ Sitefanaasi keyɔ pikó míni wole, amá ám pakare re ne kɔ unyine ucɔ piwóle rikpá. ¹⁷ Kirisi úu né tumme re ké pisoi míni wole, u né tummele re ké Nsímé Kεcire riyóó. Ai kesoiipi mesímésəhɔ kam ne n yóólɛ. Insá lɛ, Kirisi nkɔ kuu kunapéékɔ́ kecáá n kpu rín líka yoriye.

Yeesu Kirisi yee Ulééca nnaŋe ne umewéesesəhɔ

¹⁸ Kirisi nkɔ kunapéékɔ́ kecáá nsímé ye pepɛɛ ncée m pɔ kémɛɛ nnírisimé le. Tɔ mpí riyu ke Ulééca uu n lo ye nyáni re Ulééca nnaŋe ye mu. ¹⁹ Ulééca Nsímé ye maa re:

Né mpí pɛɛ m músu re pi mewéesesəhɔ má mewéesesəhɔ caai, am mpí pɛɛ m músu re pi menyuwe má menyuwe waise méwoo.

²⁰ Lɛ nnya, pepɛɛ mewéesesəhɔ m má ne isé picélaa ne nfáani ketɛ nké pisíményuwe pin yei n we, piké léeme piké símisi ké kɔ nké. Ulééca ye nyísele re lɛ kapi ye ketɛ kecáá n séɛ re mewéesesəhɔ ye nnírisimé le.

²¹ Mesei ke sisoipipi así ne simewéesesəhɔ cire fe siké Ulééca céri kei kuu umewéesesəhɔ n lése uu nyíse. Lɛ nnya ke Ulééca uu re u yé pepɛɛ ne nsímé mmú mee nní rí we yare nnírisimé kefa n tene riyu lo. ²² Pisui fi re pinsá mewaisaŋa n yɛ, ápi yé ηmurei. Pikireki pɔɔn mewéesesəhɔ wéési kelene. ²³ Amá Kirisi yee kunapéékɔ́ kecáá rí kpu nkɔ ke tɔɔ símisi. Nsímé mmɛ rín Pisui fi kémɛɛ kuηmurei we re piké ne kefa n tene, n kɔ mpuri sane pikó kémɛɛ nnírisimé le. ²⁴ Amá Kirisi yee Pisui fi ne Pikireki pɛ ke Ulééca uu n wéɛ kémɛɛ Ulééca nnaŋe ne Ulééca mewéesesəhɔ. ²⁵ Lelee rí we yare Ulééca nnirísimé ye sisoipipi mewéesesəhɔ líkɔ fele. Kei ke Ulééca uu ye n wa yare unárei ye sisoipipi rikəhɔ líkɔ fele.

²⁶ Ani ripáí, pimáreɔ, ani yénu isoi iyé kéméé kaní pɛɛ rí we Ulééca uu ne nó wéɛ. Pɛ kani n nyáni re pi mewéesesəhɔ má ne pináŋe-nanŋe ne píyukɔ́ ápi nókenécɔpe kulúú we. ²⁷ Lɛ ke sisoipipi asi n kpíílɛ te linírikɔ́ ke Ulééca uu ye kpíisi uu ne lɛ ke sisoipipi asi n kpíílɛ te mewéesesəhɔ líkɔ séése. Lɛ ke sisoipipi asi n kpíílɛ te lináreikɔ́ ke Ulééca uu ye kpíisi uu ne pepɛɛ m músu re pi pináŋe-nanŋe séése. ²⁸ Lelee ái sisoipipi inipeɛ-i riyu m má née lɛ kapi n lómúise née lelee ái líka n tulaalɛ ke Ulééca uu ye ne lelee ye siinipeɛ n yi rífiɛ. ²⁹ U ye lɛ wale re úka úu kape ne n fe uké ukeyu-i umecire rinááse nnya. ³⁰ Amá Ulééca ye nɔ́ wéele uu nó kpíisi uu ne Kirisi Yeesu nó péne. Uyee merówéesesəhɔ mee Ulééca-i n léeri. Uyee tíyeselɛ kari Ulééca inipeɛ-i aseɛ pite. Uyɛ nnya ke Ulééca uu ró pansese upikɔ́, uu akópe kémɛɛ ró lese. ³¹ Ai pɛɛ nkpéni wai yare kai Nléécaasimé ritelé-i n wólaalɛ te: Uye un n la uké umecire ritaáse, uké lɛ ke Upiima uu n wa nnya umecire ritaáse.

2

Pɔali ye yóólɛ te pi Kirisi kunapéékɔ́ kecáá karíi

¹ Pimáreɔ, kam nókenémɛɛ n hápɔ am Ulééca nsímé aseɛ nyee m pékaalɛ nó símisi, ái mesíményuwe píima menyine née awéésənəɔ pape-pape anyine kam ne nó símisi. ² Ne pɛɛ kenéfa-i wale re ám kape Yeesu Kirisi memáá

linyine liçó nókenémee yé, aí ne tósu Yeosu Kirisi kapi kunapéékó keçáá ní karií. ³ Menárei kam nókenémee hápò, nfasimé ne iwame píima in né lonaalé. ⁴ Ai menésíményuwe mee anélémpi née mmē kam n yóólé kémee pikei wai. Amá Ulééçaa Nfaasone nnaŋe mee nó nyíse re mmē kam n yóólé ye aseí le. ⁵ Ai we re nónnéfatene nké sisoipipi mewéésesohò kémee n leeri, amá li péé we yare nké Ulééçaa nnaŋe kémee n leeri.

Ulééçaa mewéésesohò

⁶ Amá mewéésesohò ke née kò pepee nfatene kémee m pi céési. Ai sisoipipi née nfáani ketē nké mekó née ketē nké keçáá piyòopi ipaa yee keyáa n tenene mekó. ⁷ Ulééçaa mewéésesohò ke née písoi céési. Mekemee ye címúle, men kò pékaalé. Ulééçaa uké kelene ketē ne keyóme n wa, u pee yekeile re mekeçáá kai yé ne ritiki arí ne umeyòopi yenu. ⁸ Ketē nké keçáá uyòopi úka úu mewéésesohò mē ceri. Pin pee me n ceri, ápi yé pee Upíima yee meyòopi n te kunapéékó keçáá karií. ⁹ Limèçò kai Nlééçaa simé ritelé-i wólaalé te: Lē ke úka úu píkaí n yénaalé née ke úka úu píkaí n kómaalé. Lē ke úka úu píkaí m múŋaalé te li we.

Lē nnéi ke Ulééçaa uu wa uú ne pepee u ní la m mē.

¹⁰ Ulééçaa ye ne Nfáasone ritikile uú ne tó li nyíse. Mesei ke Nfáasone nn ye nípa yo pereí, ticuruu aí ne Ulééçaa simúné see kemée-pò m pékaalé péne. ¹¹ Usoi úye yee yé fe uu lelee usoicò kefa-i ní we ceru? Insá uricuruu. Limèçò ke úka úu yé fe uké Ulééçaa líkó céeri, insá Unfaasone meçire. ¹² Ai kò nképéni re ketē keçáá kemúné kai tó he. Amá Ulééçaa yee ípeelée ró nyíse uu Unfaasone ró he také ye ne ulikó céeri. ¹³ Ai sisoipipi mewéésesohò kari ye ne linsímé símisi. Amá lē ke Nfáasone nn tó n céesi kari ye ne linsímé símisi. Pepee Nfáasone m má kari pee lē Nfáasone líkó céési.

¹⁴ Amá usoi nkó yee úu Ulééçaa Nfaasone m má úu yé fe uké Nfáasone líkó kò. Li ye u n we yare nnírismé ye mu. Kai nní re uyee Nfáasone m má ŋmane yee yé fe uu liasei kom nnya, uyee úu Ulééçaa nfaa m má úu yé fe uké liasei kò. ¹⁵ Usoi nkó yee Nfáasone m má yee yé fe uu nípa yo ceru uu kóólene úka úu yé nnyine yē uké u maa. ¹⁶ Li Ulééçaa ritelé-i wólaalé te: Wóo Upíima kemúné nyu?

Wóo yé fe uu mesohò u kpá? Amá Kirisi kemúné ne tó kekó ye keçe le.

3

Ulééçaa pikeikó keçáá nsímé

¹ Pimáreçò, aseí keçáá ám fe ké ne nó símisi yare písoi pee Ulééçaa Nfaasone m má. Ne ne nó símisile yare písoi pee pikemúné çire ne n sóne, yare písoi pee kò ne Kirisi pitiki kémee riwá n tiselé. ² Mmē kam nní nó n símisi ye we yare mepe kapi ye kewá fenféi n nyense, aí iluke mule-mule inyine. Li we re áni kahane iluke mule-mule kuluke n tu. Ne nképéni-me ricuruu, áni kahane ikuluke n tu. ³ Li we re aí Ulééçaa Nfaasone mee nó séni. Ke kufatoi aku nní nókenéçape ní we, áni kò kómeine, aí li lē nyíselenle re nó rinárei málee? Ai li lē nyíselenle re aí Ulééçaa Nfaasone mee nó séni? ⁴ Uçò yee un m maa re: Pòoli ke née tíkilé, uçò uu re: Apoloosi ke née tíkilé.

⁵ Wóo mpíi Apoloosi? Wóo mpíi Pòoli? Nénte tò ntónéi Ulééçaa pikeikó kpára le, kaí ne rintíki aní ne Yeosu kefa tene. Mpá úye ye upikei ke Upíima uu u ní pa waille. ⁶ Néé kuléé támesi, Apoloosi uu míni ku yakasí, amá Ulééçaa yee ku peise. ⁷ Lē nnya, aí uyee n támesi yee linyine wa née uyee míni ku n yákasi yee linyine wa. Amá Ulééçaa yee ku m peise yee nípa yo

wa. ⁸ Uyee n támesi ne uyee míni n yákasi ye sále. M pá úye ye pikεcεpe sántile uké lē kuu upikei n wa ihéé yósi. ⁹ Uléecaa ke tóo ne kesē keisi. Nó ye nkpéni wa yare ukεcεre née ukulee kuu m móm.

¹⁰ Uléecaa ye ne kefa né fénnεe uu týese am̄ n we yare umóme sǎhǎo yee rikúí n yekei, ucǎ uú weri uu rikεcáá móm. Lē nnya, li pise re m pá úye uké n nyu re íye kuu rikεcáá móm. ¹¹ Li we re rikúí ye piyekei máalenle. Tεtee Yeesu Kirisi. Uka úu fene uké rimemáá riféé rinyine ricǎ yekei. ¹² Uye un wura née n wóóweni née apare néikǎó née ana née ahóoyui née ayúí n kpísi un ne rikúí tē kecáá m mǎ, ¹³ li keyáa sántile liké m pá úye pikεi lese liké nyíse. Nna yé ha ketúhaaneyaa kē ketúné n wele, Uléecaa uu pεe m pá úye likeikei nkemεe waiǎo áí ne nyíse re li nyam̄ née áí nyam̄. ¹⁴ Uye likeikei linsá nna mmē kémεe n tore, liute yé ihéé yósi. ¹⁵ Amá úye likó lin n tore, uyē ye loó. Uléecaa yé uriyu lo, amá li pεé wele yare nna kecεpe ke liute uu lomǎo uu lééri.

¹⁶ Ani nyu re nǎ Uléecaa keyǎ le, Unfaasǎne nn nókenéméé wee? ¹⁷ Uye un ke n fori, Uléecaa yé kǎ liute fori. Li we re Uléecaa kekó ye ke. Nǎo nní lē ukεyǎ kē.

¹⁸ Nó úka úu kape umεcire kiraase. Nó úye un m músu re u ketē nké kecáá sisoipipi mεwéésesǎhǎo má, liute uké panse yare uníri uu pεé ne meyíkíyiki wai uyee mεwéésesǎhǎo m má. ¹⁹ Lē ke sisoipipi asi ye n sée re mεwéésesǎhǎo ye Uléecaa kémεe nnirisimé le. Lē nnya kai Nléecaasimé ritelé kémεe wólaalē te:

Mεwéésesǎhǎo pikó cire meηmumpisǎhǎo ke Uléecaa uu ye ne pi tí. ²⁰ Ai kǎ kpá re:

Upíima ye mεwéésesǎhǎo pikó simúné nyule,

un kǎ nyáni re ási ye líka yoriye. ²¹ Lē nnya, úka úu kape ucǎ ne n tálē un ne umεcire taáselē. Li we re nǎo m pá yo te. ²² Liké Pǎoli née Apoloosi née Piyee née ketē nké nnéi kecáá likó née nfáa née nkpǎo née nfáani ketē nké likó née masí kepire likó, nǎo m pá yo te. ²³ Kirisi yee nó te, Uléecaa pǎon Kirisi te.

4

Kirisi pitume

¹ Lē nnya, li pise re písoi piké tǎ Kirisi pitume n nyáni re tǎ upikeikó le. Uléecaa ye uasei nyee m pékaalē arónípe-i wale re toké písoi a cereise.

² Li meyíkíyiki pise re pin úye anípe-i linyine n wa, liute uké aseí m má.

³ Ai né cǎhǎe te nǎké ne né túhaane née nǎké písoi kéméé ne ketahai né tone. Tinécúruu am̄ kǎ nka ne menécíre túhaane. ⁴ Am̄ nnékópe nka kenémúné-i nyáni. Amá áí pεe re lelee nyíselē te ne aseí ute le. Upíima ηmane yee nnékó túhaane. ⁵ Lē nnya, áni kape úka kecáá nka m músu Uléecaa ituηe kuu n yekei iké kelene tu. Ani Upíima mekame m mé. Un píyeyi n ka, u yé metéí kémεe lē nnéi leε kuηmaha-i m pékaalē pékele uu písoi simúné sεe písifa-i ní we pérése. Kei ke m pá úye uu yé pεe uipakare yósi.

⁶ Pimárecǎ, tǎ ne Apoloosi kecáá nsímé kam kpísi ké ne meyu mmé aseí nó céési. Ani kape ye n náási nǎké wa liké lelee n wólaalē tifaau. Ai nyam te unyine uké ye rikókǎri nnya usoi kecáá rikpá uú ne ucǎ n ηmélú. ⁷ Wóo pǎo símisi re pǎo ne picǎ fe? Pǎon yo m má, áí Uléecaa yee pǎo li hee? Kai nní Uléecaa yee pǎo pa, yo nnya kaa pεe mepǎcíre taáselē yare áí unyine yee pǎo pa?

⁸ Li siwɔɔ nkpéni lɛ nó tórilɛ hái! Nɔ nkpéni lɛ pimámá le! Nɔ nyu re nɔ iyɔɔpi lele ái ne t́. Nɔn pɛe mesei iyɔɔpi n t́, li ye pɛe ró n láárú re tó ne nń yé i tone. ⁹ Li né we yare ketóne pírɛ-pɔ ke Uléécáa uu t́ pitume yekei. Tɔ we yare pɛ kapi ye ne n túhaane pin la piké kukpépi-i pi kɔ. Ketɛ nké nnéi kecáá ne piléécaatumɛ ne sisoi pipi inipɛɛ-i kari yánaalɛ. ¹⁰ T́ ne nkpéni Kirisi nnya panselɛ piníri, nɔɔ pɛe ukupénecɔ kémɛɛ pansɛ pisɔhɔɔ! T́ɔ pinárei, nɔɔ pináɲe-naɲe. Nɔɔ píyukɔɔ, úka úu t́ waiselɛ! ¹¹ Nkú ne nnírɛ ye ró múlɛnle hái ne nkpéni itunɛ nnyí-i. Litane-tane ye kɔ ró párilɛnle. Ipépi-i karí we, ári kɔ ketóne yíkíyiki má. ¹² Tɔ ñmóópúlɛnle tɔn ne arónípe keisi. Pin tó lámisi, amá tɔn tínɔ sɔne pikecáá símisi, pin tó wéékuselɛ tɔn kahari. ¹³ PISOI pin keróccáa nkópe n símisi, tɔ ye pi n kpurukɛɛle. Hái ne nkpéni itunɛ nnyí-i pISOI ye ró nyánile ketɛ nké kecáá yare ayúu pééi-pééi néɛ yare likpárákɔɔ.

¹⁴ Am nsímé mmú nó wólu re isei iké nó wa, amá ne nó wólu re ké icélaa nó pa yare sinépipi lala kecire. ¹⁵ Mpá nɔn n ka nɔn pISOI m má ápi kúkeentene we, pɛe Kirisi nsímé kémɛɛ nó n nyólu, ái re pisáa kulúu kani lɛ má. Néɛ Nsímé Kecire ne ritiki amí ne wai Kirisi Yeosu kémɛɛ nɔunésáa. ¹⁶ Lɛ nnya kam nó ñmóópúselɛ te ani menécɔ n we. ¹⁷ Lɛ nnya kam kenépipi lala kecire Timotee nókenémɛɛ tumpɔ. U aseí ne Upíima tikilɛnle. U ye nó léise lɛ kam inésoi kéméé ne Kirisi n sɔne, ne lɛ kam nípá Uléécáa icápine iye-i n céési.

¹⁸ Nókenécɔpe, pinyine ye músu re ám nókenémɛɛ sónɛpɔ, pin lɛ nnya rikókari wai. ¹⁹ Amá Upíima un n la, né nfáani nókenéméé hapɔ ké pɛe yé te pɛpɛɛ nní rikókari n wai ye méwoo símisile néɛ pi rɛnaɲe nnyine mále. ²⁰ Uléécáa iyɔɔpi fi nnósimé likó linyine, amá rɛnaɲe pinyíse ye pi! ²¹ Yo kani wéɛ? Ké nséi ne nó lɛɛpɔ néɛ ké ríla ne hapɔ liké tó ne nń kecɔpe n láárú?

5

Isoi kpárá yeɛ Kirisi pikó-i ní we nsímé

¹ Pi nípá yei símaankeɛ re pISOI ye nókenécɔpe isoi kpárá waille. Hái isoi kpárá iyɛ icɔ fi pɛpɛɛ ápi Uléécáa n wuru kémɛɛ we. Pi símaankeɛ re nókenécɔpe, unyine ye ne usáa unɔsi sóile. ² Nɔn kɔ pɛé ne we nɔn nómenécíre fuuselɛ, ái nkpáni nó we re nɔké nkpɔ tone nɔké mewai mɛ ute nókenécɔpe lese! ³ Mpá ke nɛ́ ám nókenékúrí ní we, ne pɛe kenémúnɛ nnéi ne nókenékúrí wele. Lɛ nnya, nɛ́ ne uyɛɛ isoi kpárá iyɛ n wai nsímé pitúhaane masile yare ne nókenékúrí kei wele. ⁴ Ani Upíima Yeosu rinyiri ne n cápinelɛ ké kenémúnɛ kémɛɛ nókenékúrí n we. Ani Urópiima Yeosu nnaɲe kémɛɛ ⁵ liute uyɛ Setani anipɛ-i wa uké u wukei uké kpu Uléécáa uké pɛe fe uké keyáa kɛ ke Upíima Yeosu uu ne pISOI n túhaanene uriyu lɔ.

⁶ Ai lisɔne linyine kaní ne nní nómenécíre taáselɛ. Ani nyu re nkpónótɔ pite fíi pɛe ye pikpɛɛ nnéi nyépukeɛɛ? ⁷ Mɛwai kópe ye we yare nkpónótɔ pite. Lɛ nnya, ani nókenécɔpe me lese, ani pɛé n we yare pikpɛɛ fale pɛe ápi nkpónótɔ pite m má. Lɛ ticuruu kani nní piwée máálɛ. Pi Kirisi kpule yare irósáɲ kari ye ne nkpɔ meló anyá n li. ⁸ Lɛ nnya, tɔké anyá nyɛ li nkpónótɔ pite kpure ne íkiraase ne rikpákára ári kape n we. Amá tɔké anyá nyɛ li ne akpónó nyɛɛ áa pite m má, ne kefa kesɛ ne aseí.

⁹ Ne rítelɛ foí tɛ kam nó ní wói kamí ne ntí rinkpá kémɛɛ nó símisi re nó ne isoi kpárá pikó áni kape líka kémɛɛ m pénelɛ. ¹⁰ Lɛ kam nní nó n símisi, ái pISOI kpárá mesame ketɛ kecáá néɛ nwóónaapí pikó néɛ piyaaluke néɛ

pepee piléé n nyóonse nsímé kam símisi. In pee lē, ketē nké kecáá kani peé lelune. ¹¹ Ne lalé ké nó símisi re úye un te u Kirisi ukó le, un kó pee isoi kpará wai, un nwóónaapí má néé un piléé nyóonse, néé un pisi lāmaankeé néé un útapome néé uyaa, áni kape líka kémeé m pénélē, áni kape ye ricuruu iluke ne liute ripéne. ¹² Inéyo ne ketahai pikó nkó. Pepee Yeosu n tikilē kaí ne sá re nóké ne túhaane. ¹³ Uléécaa yee pitahaikó túhaanene. Li Nléécaasimé ritelē-i wólaalē te: Ani usoi kparáree nókeneécope lese.

6

Kirisi pikó meēōpecire sitahai piséleine nstmé

¹ Picé pin unyine ne uuō kecōpe n we, yo nnya káni ye Uléécaa pikó kémeé túhaane, ani ye peé ha pepee ápi Uléécaa n wuru kémeé túhaane? ² Ani nyu re Uléécaa pikó pee masí sisoipipi nnéi túhaanene? In nkpéni re nóké Uléécaa uu kpísine re ani ne sisoipipi nnéi túhaane ní, iye kai wa káni ye pee fe nóké sisímé sínsápi túhaane? ³ Ani nyu re tóo masí ne piléécaatume túhaanene? Yo yee pee nkpéni ketē nké kecáá sisímépi? ⁴ Yo nnya ke picé api ye pin unyine ne uuō kecōpe n we, ani ye peé ha pē ke úka úu Yeosu pikó kecōpe n kééni kémeé túhaane? ⁵ Ne nní símisile re líké isei nó wa. Yare úka úu nókeneécope mewéésesōhō má un yé fe uu nsímé pimárecō kecōpe kénéé? ⁶ Lē nnya, li pee pise re Yeosu ukó ne uuō piké sitahai n séleine? Ai kó pee re pepee ápi Kirisi n tikilē kémeé kapi yé pitúhaane haa?

⁷ Nón nómenéōpecire sitahai n séleine, li nyísele re nō loole háí. Yo nnya káni ye n kahari unyine uké mese menípee nō li? Yo nnya káni ye tíye nólinényine líké mese unyine-i riséé? ⁸ Nóké nmaa, nóké meníne pinípeeluke má, nóké kó nókeneémeé nōpinéō cire, Yeosu pikó líkó sééselē! ⁹ Ani nyu re piwaikópekóó ápi Uléécaa iyōōpi yenunee? Akpéri áa we, pepee isoikpará n wai ne pepee piléé ní nyóonse ne pitisi ne pinósi pee méwoo méwoo n wélaanentene ne pitisi pee ne pipicō n sói ¹⁰ ne piyaa ne pepee nwóónaapí m má ne pítapome ne pepee picō n lāmaankeé ne piyaaluke úka mpuri úu Uléécaa iyōōpi yenune. ¹¹ Isoi iyē kémeé ke nómenéyá amé peé we. Amá Uléécaa ye nkpéni nóanékópe heerele uu tíyese ani panse upikó. Uu tíyese Nfáasone nn Upíima Yeosu Kirisi rinyiri kémeé nó pansese aseí pite uinípee-i.

Iye ke Yeosu ukó uu yé uipiñe ne Uptiima rtyu waise?

¹² Pinyine yee maa re: Ne meyíkíyiki ncée mále nen yé nípá yo wa, amá ái nípá yo yee yé né yóriye. Né fe am te: Ne meyíkíyiki ncée mále nen yé nípá yo wa, amá am n̄mureine linyine líké ilási né tónse. ¹³ Nō ye kó maa re: Kefa nnya ke iluke íí we. Iluke nnya ke kefa pōō kó we. Amá Uléécaa yé keyáa lē nnéi kētō waise. Amá usoi ipiñe íí iwásánkaí nnya we. Upíima nnya ke isoipiñe íí we, Upíima pōōn kó isoipiñe nnya we. ¹⁴ Uléécaa yee pikpōkpō kémeé Upíima n yukuse ye kó ne unnañe pikpōkpō kémeé tó yukusene.

¹⁵ Ani nyu re nónépiñe ye Kirisi ipiñe ílese inyine lee? Né fe am pee Kirisi ipiñe ne unósi wásánkaí ikó pénee? Aai yé lē wa! ¹⁶ Ani nyu re úye ne unósi wásánkaí pin timpéne, u ne uyē ne wale ipiñe iséé? Li Nléécaasimé ritelē-i wólaalē te piketé ye ripéne api panse ipiñe ise. ¹⁷ Amá úye ne Upíima pin timpéne, u ne uyē api Nfáasone nse m pénélē.

¹⁸ Lē nnya, ani iwásánkaí meyíkíyiki n wuru. Mewai kópe tōōō mmé nnéi ke usoi uu ye n wa áme ye ne uipiñe rikō. Amá úye ne iwásánkaí n wai uipiñe cire kuu nkópe wai. ¹⁹ Ani nyu re nónépiñe yee Nfáasone ke

Uléécáa uu nó n he nn nókenémee we keyoó? Ani nómenécíre te. ²⁰ Uléécáa ye nnéi píima nókenécáá hélele uu ne nó lólu re uké nó n te. Lē nnya, ani nóinépiñe kpísi aní ne ríyu u waise.

7

Pisóonne kecáá nstímé

¹ Tóké nkpéni nsímé mmē kani né ní wóí nòn né písei ripáí nké! Li nyamí te utisi úu kape unósi kpísi. ² Mpá ne lē, iwásánkaí mēwai nnya, li kutósi we re nípá utisi úye uké uunósi círe m má, nípá unósi úye uké uula círe m má. ³ Li nyamí te utisi uké ye lē kai m píse unósi wa, unósi póo kó limécó ula wai. ⁴ Ai unósi yee uipíñe te, ula yee i te. Limécó, áí utisi yee uipíñe te, unósi yee i te. Ai unósi yee umécíre te, ula yee u te. Limécó, áí utisi yee umécíre te, unósi yee kó uyē te. ⁵ Uka úu kape ye umécíre ne ucó yè. Amá in te nó lalé nóké ne piyómeyáhaa kutu ríco kani yé fe ani kóméine aní ne lē wai. Ai kape ye kó nánai nóké ne piyéntine m pele re Setani úu kape nó peikee nóké nómenécíre pimúlú pòone nnya.

⁶ Lē kam nní nó ní ma áí isé kam nó pālē, amá ncéé kam nó nyíse. ⁷ Ne pēé la re písoi nnéi piké menécó n we. Amá nípá úye ne ulikó ye ni ke Uléécáa uu ró ní he. Uka ne ucó ihée íi pénélē. ⁸ Ne nkpéni la ké pēpēe ápi kahane n sós ne pitisi pēe ápi kahane pinósi n kpísi ne pikúmannósi símisi re li nyamí te piké menécó ritáne n tū. ⁹ Amá pinsá pimécíre pimúlú n fene, pinósi piké sónkee, pitisi api pinósi kpíkési. Li kutósi we unósi uké ula sós née utisi uké unósi kpísi ne kapi yé ne nnáápi m pansente.

¹⁰ Pēpēe pila ne pinósi m má kam isé nnyí pālē. Ai kenéméé kii léeri, Upíima yee maa re unósi úu kape piyale yisi. ¹¹ In te u piyale piyise máalenle, uké ritáne tone úu kape sós. Unsá ritáne n tonene, u ne ula piké pikecōpe nsímé nyóonse, utisi páa kape kó unósi lakase. ¹² Ai nkpéni Upíima yee ma, amá née písoi tōrōo picó mpí símisi re Yeosu ukó un unósi m má yee úu Kírísi ne kefa n tenelē, unósi uyē un n n̄murei re u ne ula yé tone, úu kape u lakase. ¹³ Limécó, unósi yee Kírísi n tíkílē un ula m má yee úu Kírísi ne kefa n tenelē, ula uyē un n n̄murei re u ne unósi yé tone, unósi úu kape u yisi. ¹⁴ Li we re unósi uyē nnya, Uléécáa yé ula yee úu Kírísi ne kefa n tenelē kecáá m pālē. Limécó kuu yé kó ula nnya unósi nkó yee úu ne Kírísi kefa n tenelē kecáá m pālē. Insá lē, nósínepipi ási yé pēe Uléécáa sikó. Si kó pēe nkpéni usikó le. ¹⁵ In ula née unósi yee úu Kírísi ne kefa n tenelē yee uricuruu la uké tómpo, u yé fe uu tómpo. Uka úu pēe ucó mekó-i we. Uléécáa ye nó sée re nóké picó ne nkíññe-i n we. ¹⁶ Iye ke pó unósi nkó yee Kírísi ne kefa n tenelē aa yé ne ceri re áa yé fe póké upóla ríyu ló? Limécó, íye ke pó utisi nkó yee Kírísi ne kefa n tenelē aa yé céri re áa yé fe póké upónósi ríyu ló?

Usói un líye n we, líké ne u n sá

¹⁷ Uléécáa ye pēe méwee mēnyine kémee nó yekeilenle nòn mekeméé we uu ne nó séi re ani u ritiki. Ani lē n we. Lē kam Uléécáa icápine nnéi kémee isé pālē. ¹⁸ Úye un pēé n kélē Uléécáa uu ne u séi re uké u ritiki, liute uké mēsunu ukéké. Úye unsá pēé n kélē uké kelene u sée, liute úu kape n náasi uké riké. ¹⁹ Piké née pikécíre ápi linyine, Uléécáa isé kai píse re usói uké ritiki. ²⁰ Mpá úye uké n we yaré kuú pēe ní we Uléécáa uu ne u séi. ²¹ Pòn pēe ulási kuú ne pó sée, áí kape pó n cónlē. Amá in te pó fe aa ikemee mēpócíre lese, a ríñmóópú. ²² Lelee re usói un ulási ke Upíima uu ne u sée, u nkpéni u ne uyē kupéncó kémee wale usói nkó yee umécíre n te. Limécó, usói nkó

yeε पेε umecire n te uú ne u séi ye pansεle nkpéni Kirisi ulasi. ²³ Uléεcaa ye nnéi píima nókenécaá héεlele uú ne nó n te. Lē nnya, áni kapε ηmurei nάké písoi ilasi tone. ²⁴ Pimáρεcα, nípá úye uké Uléεcaa keyu-i n we yarε kuú पेε ní we Uléεcaa uú ne u séi.

Pitáne kecáá nsmé

²⁵ In pitáne kecáá nkó, Upíima úu níka né pise रे ké nó símisi. Kuú ne kefa né n fénnε uu waise रे ké aseí ute nnya kamí la ké kenémúnjé cire nkó nó símisi.

²⁶ Lē kam m músu रे li nyaní yeε रे kumúnjé pape-pape nkú-i kari nní ní we nnya, li kutási we रे usoi uké ritáne n tú. ²⁷ In te pα unósi pikpíkε masile, kapε रे pókε u lakase, amá in te áa kahane unósi n kpísi, kapε nkpáni n náási pókε kpísi. ²⁸ Mpá ne lē, pan kα unósi n kpísi, áa akópe áka wa. Ukpére un kα ula n sós, úu akópe áka wa. Amá pitisi पेε pinósi n kpíkεsine ne pinósi पेε pila n sónkεεne yé kam api piisoi kέmεε nípole kom. Né ne पेé la रे ké likεmεε nó lese.

²⁹ Lē kam ní la ké ní maa, pimáρεcα, yeε रे itunε kai n tise íi nkpéni piye. Lē nnya kái ne neni n kpísi, li pise रे पेपेε pinósi m má piké n we yarε ápi pinósi má. ³⁰ पेपेε n téni piké n we yarε ápi téni. पेपेε mpónare-i ní we piké n we yarε ápi mpónare-i we. पेपेε n lééri pin curii piké n we yarε ápi líka má. ³¹ पेपेε ketē nté líkó ne pipikei n wai ápi kapε likεcáá pikémúnjé n wailē. Li we रे ketē nké áke nánaine keké kelene tási.

³² Am la रे nókε linyine nfasimé n wai. Upíima líkó nfasimé ke utáne uu ye n wai. Lē kuu yé n wa líké ne Upíima n láárú kuu ye n wéési. ³³ Unósikó pós ne ye ketē nké líkó nfasimé n wailē. Lē kuu yé n wa líké ne unósi n láárú kuu ye n wéési. ³⁴ Uu पेε mmé ne mmé n we. Limecα, unósi tane néε ukpére nkó yeε úu utisi n nyu ye Upíima líkó nfasimé wailē. U ye n wéésile uké lelee yé Upíima n larisi wa. U ye uipinε ne ukémúnjé kpísile uu waise Uléεcaa líkó. Amá uyεε ula m má yèè ketē nté líkó nfasimé n wailē. Lē kuu yé n wa líké ne ula n larisi kuu ye n wéési.

³⁵ Nónnésone kamí la nnya kam lē nó símisi, ái ripine kamí la ké nó wa. Ne la रे ani isoi n le yarε kai m pise, aní ne nókenéfa nnéi Upíima pikei kέmεε n we.

³⁶ Uηmáne úye un n yē te úu yé fe uké umecire tí, uké merí líké ha ne keyáa kē ke u ne uuwancα api yé n sónne tu, un kα पेε káipi yarε uké u kpísi, ncée ye we रे piké sónne, pin n la. Pin n sónne, úu akópe áka wa. ³⁷ Amá úye un umecire pitíne n fe, un ukεfa-i n nyu रे ái u cónjē, amá uyεε ne uμερoαla yekei रे líké lē n we, u ne uwancα ápi kapε kulee ripéne, nísonε ke liute uyē uu wa. ³⁸ Lē kέmεε, un te u yé uuwancα uyē kpísi, nísonε kuu wa. Un kα रे úu yé u kpísi, lelee nísonε feriyε.

³⁹ Unósi un ula n sós, úu ula nfaa kέmεε méyule u má. Amá ula uyē un n kpu, unósi yé fe uu ula féé kuu n wéε sóni. Li pise रे uyē kuu n sónine uké Kirisi ukó. ⁴⁰ Né ne yē te un titáne n tone, li yé u n láárú ai tósu kuu yé pisós tinkpá. Né kemúnjé ye kē. Ne nyáni yarε Uléεcaa Nfaasone ye kα né kέmεε wele nen ne símisi.

8

Inyónsesare kecáá nsmé

¹ Tókε kelenε inyónsesare nkó n símisi, ne la रे ani kō te ntónéi mmú, nípá úye ye menyuwe mále. Menyuwe yeε tíyεsele usoi uu ríyu n wéési, amá níla mεε ye tíyεse usoi uu nfatene kέmεε pelu. ² Uye un umecire n nyáni रे

úu kusa nyu, liute úu kahane n ceri liké tu yare lē kai m pise re usoi uké céri. ³ Amá úye un Ulééca n la, Ulééca yē liute nyule.

⁴ Inyónsesare kecáá nkó ye mmú re piké ye i li née ápi kape ye i li? Tó nyule re piléé ápi ketē kecáá nka-i we, amá Ulééca use kóló yē we. ⁵ M pá písoi pin n nyáni re pipileca nēe pipipiima ye meýíkíyiki kelééca-pō ne ketē nté kulúí wele, ⁶ tó ne nyánile re Ulééca use yē we. Uyēe Sáa, uyēe n pá yo wa. Uyēe kó ntófáa nnéí kēmeē ró te. Upiima use kóló kari kó má. Uyēe Yeesu Kirisi ke Ulééca uú ne rintíki uú ne lē nnéí leē ketē nké kecáá ní we wai. Uyēe kó ntófáa te.

⁷ Amá ái písoi nnéí pēe aseí nyē nyu. Piléé nsímé ye meýá ne pinyine mainule, ápi ye pēe nkpéni inyónsesare n le yare piléé pēe mesei isare iyē te. Pi pinárei le, ápi pēé m músu re isare iyēe mékperinkpe pi waisele. ⁸ Amá ái pēe iluke inyine yēe yé n tíyēse ari písoi sōne Ulééca inípeē-i. Tó i lii, ári i lii, ái líka ró kpálē.

⁹ M pá ke ncée nn nní ní we re nōn n la nó fe ani ye liisare iyē le, ani nómenécíre tí ái kape pansēe liké pinárei lóise. ¹⁰ Nkó yēe nní rinárei m má un pō nkó yēe nní menyuwe m má n yē pōn kelō piléé kucáníí kunyine-i tú pōn isare iyē le, ke uyē uu nní rinárei m má nnya, ái yé u wa yare uyē uké kó i lii? ¹¹ Mepónyuwe nnya, upómáreco nkó yēe rinárei m má ye pēe lē ncée pōle. Lin kó pēé we re Kirisi ye kó uyē nnya kpule! ¹² Nōn lē ne pimáreco pēe rinárei m má m púnne, li yé pikemúnjé cókoi. Ani pēé n nyu re Kirisi kani lē ne púnne. ¹³ Lē nnya, in te iluke inyine yé fe ii unémáreco lóise, ám nkpáni pikai inyónsesare piluke kpáne. Lēleē re ám la liké unémáreco lóise.

9

Lēleē ní we re utume likó ne lē kai m pise re uké n wa

¹ Né ne kó ncée mále nen yé menéla wa. Né ne kó utume le. Né ne kó Urópiima Yeesu yenaalenle. Nóo we lin nyíselē te ne Upiima pikēi wale.

² M pá picō pin m maa re ám Kirisi utume, ne nō kēmeē utume le. Nóo Upiima kupéneco kēmeē we lin nyíselē te ne pinétumekēi n sōne wale.

³ Tinóo ntí kam ye pēpēe n késu re ám utume pēse: ⁴ Né ne kó ncée mále re ké pinékei nnya linéluke-luke ne lē kam yé ní níru nókenémeē kpísi. ⁵ Né ne kó ncée mále ké Kirisi pikó kecōpe unyine kunósi kpísi arí n tóoine yare ke pitume picō ne Upiima pimareco ne Piyēe ápi n wai meco. ⁶ Yare tó ne Parinapasi ηmane kaí ne sá re tókē n keisi tōn ne merócíre kpínii, née iye? ⁷ Wóo kecíre yēe isóoca wai ápi pēe u hééle? Wóo ye kuléé támesi úu yé kuripipi lí? Wóo kecíre yēe ináa séni úu ye pēe ukunaalee menaapenni n ntí?

⁸ Amá ái lē ke písoi ápi n wai ηmane kam páilē nen ne símisi. Moisi isé pō ne kó limēco mále. ⁹ Li isé iyē kēmeē wólaalē te: Ápi ye ináa yēe melukepipi kukpépi-i n cōpu nnōo ripi re íi kape lí. Yare ináa ηmaa nkó mee lē Ulééca cōhlēe? ¹⁰ Aai tó kuú ne lē mánēe? Tó nnya kapi mesei lē woi. Li we re uyēe n lum ye lumle un ne tálē te úu yé ulikó paa. Limēco ke uyēe melukepipi n cōpu pōo kó tálē te úu ye ulikó paa. ¹¹ Kari Ulééca nsímé nō rin-yóó, Nfáasōne likó kari lē nókenémeē wa yare ípuri kari kecare-i lukesi. Tōn nkpéni nólínékó linyine n li, ái pēe kerólukē kari líi? ¹² Picō ye nólínékó lele. Ai tó kaí pēé ne sá re tókē meýá li n lee?

M pá ne lē, ári pēe nō pise re ani linyine ró pa. Tó menínje linnéí merócíre wailē re ári la linyine liké Kirisi Nsímé Kecíre púnēise nnya. ¹³ Ani nyu re

⁹ Ari kape kə Upiima peikee yare ke pikecəpe pinyine api u n peikee, iwáa ii pi kéheni api kpíni. ¹⁰ Ari kape kə n ηmúlaankee yare ke pikecəpe pinyine api n ηmúlaankee, nkɔ utume uú ha ne pinnéi nám.

¹¹ Məwai mee pi wale re təké yé, api me wəlu re tó mpí tóo nní itunje tərəə-i ní we təké merócíre tí. ¹² Lē nnya, úye un m músu re u ána até kecáa táalē, uké umécíre tí úu kape ne ní loó nnya. ¹³ Lē kai ní we re liké kesoipipi peikee məcə kai ye nó peikee. Uléecaa ye aseí ute le. Lē nnya, úu ye ηmurei pipeikee piké ye nó feríye. Lē nnya lin ye kumúnjé kunyine-i nó m peikee, u yéé ncée nó nyíse aní ne likemee lelu aní n kahari.

¹⁴ Lē nnya, ani piléenyóonse n wuru rísəne, pinésáne! ¹⁵ Nə písoi səhəə le. Ani nórinécúruu mmē kam nní m ma kecáa musí aní paí nké! ¹⁶ Ani keporipi kē kari ye rimmúlú arí ne Uléecaa pəənese ari ke níru ripaí nké. Kumúnjé kpe-i kari ye nní ke n níru, áke ye Kirisi menye ne tó ripénesee? Kumúnjé kpe-i kari ye nní kukpónó n kpókərine ari le, Kirisi ipinje kaku ye kə ne lē tó ripénese. ¹⁷ Kai nní re kukpónó kuse kpee we nnya, mpa tó nní kulúí we, tó ntónéi ipinje ise le, kukpónó kuse kpē kari ntónéi ní le nnya.

¹⁸ Ani Isirayeli pikó ripaí nké! Pəpəe ye kenýóonse-i inyóonsesare n li ne kenýóonse kē yéé ripénele api wai pise. ¹⁹ Lē kam nní m ma aseí re íye? Yare liasei yee re piléé née isee kapi ye ne n nyóonse ye linyine le, née íye? ²⁰ Ai lē! Líka ái kei we. Lē kam m ma aseí nyee re inyóonse iyē ye aníri ikó le, ái Uléecaa ikó. Aam kə pēé la nó ne aníri nəké m pénelē. ²¹ Ani yé fe nəké Upiima keporipi ne kuníri kekó m pénelē nən níru. Nó ne Upiima áni yé m pénelē nən le, nó ne aníri nən kə pénelē nən le. ²² Tə lalə təké lē wa Upiima ilaarə iké kerócáa kam née? Yare tə pəe mpaəe u fele née?

Təké ye linnét wa arí ne Uléecaa ríyu waise

²³ Nə ye maa re: Ne meýíkíyiki ncée mále nən yé mpa yo wa. Amá ái mpa yo yee yé né yóriye. Ne meýíkíyiki ncée mále nən yé mpa yo wa, amá ái mpa yo yee yé tíyese usoi uu nfatene kémee pelu. ²⁴ Úka úu kape ukulaa círe n wéési, amá ani ye menínje picə kukó wéési.

²⁵ Nó ye fe ani lē kapi kuyáa-i n yáí nnéi le. Ani kape ye nómenécíre níka likecáa m písei liké nó ricón. ²⁶ Li wəlaalē te: Upiima yee ketē ne kekecáa likó nnéi te.

²⁷ Nkó yee úu Kirisi ne kefa n tenelē un kusáne nó n sée nən n ha, ani lē nnéi kapi nó m pa li. Ani kape nómenécíre níka likecáa m písei liké nó ricón. ²⁸ Amá unyine un nó m maa re “isare nnyí ye inyóonsesare le”, uyee lē nó m ma nnya, áni kape i li. Insá lē, li yé u ricón. ²⁹ Ai re nó kai yé ricón nnya kam lē nté símisi. Ucə kai yé rincón nnya kam lē símisi.

Ticuruu yo nnya ke née yé ncée m má re ké linyine wa, ucə kemúnjé ake pēé ne né yúlu re ám kape wa re li yé u ricón nnya? ³⁰ Nən linéluke-luke kecáa Uléecaa m pəənese, yo nnya ke unyine uu yé pəe lē kecáa kam Uléecaa m pəənese nnya né lámaankee? ³¹ Lē nnya, nən ye mpa yo mpuri n le née nən n níru née nən n wai, ani ye tíyese Uléecaa rinyiri tiké n taalē. ³² Ani nómenécíre tí, áni kape tíyese nóinésói iké Pisuífi née Pikireki née Uléecaa písoi kémee unyine lóise. ³³ Ani menécə n wai. Ne ye mpa yo kémee n náásile re inésói iké mpa úye n nyamí. Ai nnésəne kam wéési, amá ne waile re liké ne písoi kulúí sənəsi liké piriyu lə.

11

¹ Ani menécə n wai yare ke née Kirisi məcə n wai.

Iye kai pise re utisi ne unósi piké Uptima inipee-i n we?

² Ne nó pakare kaní ne nípá píyei kenécáá n léiselē nōn kō icélaa kam nó rintéjse n̄sōne múlilē. ³ Mpá ne lē, ne la re ani mmú kō te Kirisi yee nípá utisi úye uyōopi. Utisi yee unósi uyōopi, Uléecaa pōo Kirisi uyōopi. ⁴ Utisi nkó yee linyine ríyu n yáirilē un ne keyóme yáási nēe un ne Uléecaa rinyiri símisi ye uyōopi Kirisi isei waisele. ⁵ Amá unósi nkó yee ríyu n̄mane ne keyóme n yáási nēe un ne Uléecaa rinyiri símisi ye meníjhe uula isei waisele. Li we re unósi nkó kapi rinkoósi re isei iké u wa kuu lē ne menyíne wa. ⁶ Unósi unsá n la uké uriyu linyine yarii, uké mese nnyúpi nyai. Li kō pee isei wele re unósi uké n nyalaalē nēe uké n koósilē. Lē nnya, uké ye ríyu linyine yarii. ⁷ Ai ne sá re utisi uké linyine ríyu yarii. Li we re uyee ne Uléecaa menyíne we, un kō ríyu u waise. Utisi ke unósi pōo ríyu waise. ⁸ Ai unósi ipíjhe ke Uléecaa uu kpísi úú ne utisi wai, amá utisi ipíjhe kuu kpísi utú ne unósi wai. ⁹ Ai kō unósi nnya ke Uléecaa uu utisi wa, amá utisi nnya kuu unósi p̄ wa. ¹⁰ Lē nnya kai pise re unósi uké pilécaatumē nnya linyine ríyu yarii liké n nyíselē te u umecire utisi metene ricēpisele. ¹¹ Amá Uptiima kēmeé, utisi unsá n we, unósi úu líka tu, unósi unsá n we, utisi p̄aa kō líka tu. ¹² Yare lē kapi utisi ipíjhe n kpísi apí ne unósi wai mecō ke unósi uu ye utisi mari. Uléecaa yee lē nnéi wai.

¹³ Ani n̄orinécúruu musí ani yēnu nké te li ne sá re unósi uké ríyu n̄mane Uléecaa n yáásii? ¹⁴ Lē kai nní ketē kecáá n̄ we ricuruu ye ró nyísele re li isei we re utisi uké nnyúpi riyá nké pi nn cá. ¹⁵ Amá li pee ríyu má re unósi p̄o nnyúpi nké pi nn cá. Lē nnya kai unósi nnyúpi he re nké ye ríyu u n yariilē. ¹⁶ Amá úye unsá n la uké lē wa, liute uké nse kō te t̄ó ári mewai féé méka mecō keyómeyáhaa-i wai, apí kō Uléecaa icápine-i lē wai.

Uptiima kupéneco iluke

(Matiyee 26:26-29; Mariki 14:22-25; Luki 22:15-20)

¹⁷ Am nkpéni mmē kam nní nó n símisine kēmeē nó pakarene. Ne ne nó césine re n̄oinécápine ye nó kópule ai t̄osu kii nó n̄ nyóōnse. ¹⁸ Nsimé foí mee re, ne kō te nō ye nōn n cápinelē, mekóólentene yēē n̄okenécōpe n wele. Ne nyáni yare in n la, ái yé nnóōme. ¹⁹ Li meyíkíyiki pise re mekóólentene meké n̄okenécōpe n we liké ne pepeē n̄okenécōpe aseí n t̄ikilē n̄ lese liké n̄ nyíse nnya. ²⁰ Nō ye nōn n cápinelē, ái nkpáni Uptiima kupéneco iluke nnya kani ye n cápinelē. ²¹ Likumúnjē re nó úka úu ye ucō merí piké kesé li. Mpá úye yee ye n t̄ú un uiluke cire le. Peé uye-i ke nkú nn picō n̄ we ke picō apí ye m pomaalē. ²² Ani síyo má re n̄oké ye kei-pō li ani níruu? Nēe Uléecaa icápine pikó káni waiselē nōn peé la n̄oké pepeē apí líka m má isei waise. Ké nkpéni nó maa re iye? Nō la re ké nó pakare nēe? Am yé mmú kēmeē nó pakare!

²³ Li we re nsímé mmē ke Uptiima uu né n símisi kam nó téj̄selē te: Kesine kē kapi Uptiima Yeesu pepeē pikópe u n̄ la anipe-i n wa, u kukpónó kpísile, ²⁴ kuu Uléecaa pipōānese n̄ masí, uu ku kpókórine uu re: Inépijhe iyē kapi ne nó nnya n nyóōnse ye nnyí. Ani ye lē wa aní ne né n léiselē. ²⁵ Kapi piluke n̄ masí, uu kō limecō kepóripi kpísi uu re: Nkómēine fale mee menénye nnya nó ne Uléecaa kecōpe n̄ we yee kepóripi nké. Mpá píyei nōn ye ke n níru, ani ye mesére né n léiselē. ²⁶ Nōn ye nípá píyei kukpónó nkú n le, nōn kepóripi nké n níru, Uptiima nkpō kani lē yóólē liké ha ne umepeeme tu.

²⁷ Lēlee tíyese ke úye uu ye n meháikuse wee kēmeē n we un ne kukpónó kpē n le un kō ne kepóripi kē n níru, Uptiima ipíjhe ne umenye kuu lē ne

púnne. ²⁸ Lē nnya, ńpá úye uké ye musí uu uisoí paí ńsone uu p̄ee kelene kukpónó le uu kò kepóripí kē níru. ²⁹ Uye un méwoo n le un n níru, unsá n ceri re Upíima ipiñe ye nyi, umecire kuu lē mewai me-i akópe palē. ³⁰ Lē nnya ke p̄isoí meyá api nókenéc̄ope pitóikó, picó síkankáláká, picó meyá p̄ó kò kp̄íní. ³¹ T̄on ye p̄éé m musí ari irósoí paí ńsone, Uléécaá úu yéé p̄éé ne ró túhaane. ³² Amá Upíima ye ne ró túhaanele, uu kutu ró pásaa uu ntósimé nyóonse re ápi kape ne pep̄ee ápi Kirisi n nyu tó ripéne piké túhaane.

³³ Pinémárec̄o, lē nnya, n̄on ye n cápinelē te n̄oké Upíima kup̄enec̄o iluke li, ani ye méraane ani kelene le. ³⁴ Nk̄ú nn úye n we, uké ye ukeyo-p̄o lime. Uu kape wa Uléécaá uké ye n̄oinéc̄apine-i ne nó túhaane uké akópe nó pa. Nen píyei nókeném̄ee n hap̄o kam yé isímé t̄oó iyē kecáá ripaí.

12

Nf̄aasone lih̄eeh̄ee kecáá n̄simé

¹ Pimárec̄o, ám la n̄oké Nf̄aasone lih̄eeh̄ee n̄simé kecáá kuñmaha-i n we. ² N̄o nyule re káni p̄ee kahan̄e Uléécaá n c̄eri, li p̄ee nó pásaille n̄on tikilē lin ne piléé kani n nyóonse ápi ye kò símisi m̄emp̄o nó s̄í. ³ Lē nnya kam te kē n̄sone nó símisi n̄oké k̄o te: Uka úu we re Uléécaá Nf̄aasone ye ukem̄éé we un ne símisi, uu p̄ee re “liké Yeesu rité”. Uka úu yé kò fe uké re “Yeesu ye Upíima”, kái p̄ee Nf̄aasone m̄ee lē u símaase.

⁴ Nf̄aasone lih̄eeh̄ee ye wele m̄peh̄e m̄peh̄e. Amá Nf̄aasone nse kóló m̄ee lē lih̄eeh̄ee h̄oñente. ⁵ Ikeicee ye kulúí wele, amá Upíima use kóló kari lē keisi. ⁶ Mpá úye ne uakei ye nye, amá Uléécaá use kóló ye lē n̄nan̄e ró heelē t̄on ne a wai. ⁷ Nf̄aasone ye lih̄eeh̄ee n̄pá úye hele uké ne n-nnan̄e nyíse liké ne ntón̄éí yóriye. ⁸ Lē nnya knn ye unyine m̄ewéés̄eš̄oh̄o he uú ne n símisi, nn kò uc̄o menyuwe he uyē un kò ne símisi. ⁹ Nf̄aasone nse mm̄ē nn kò uc̄o he re uké n̄fatene m má, nn kò uc̄o he re uké ye wa utóikó uké peí. ¹⁰ Nf̄aasone yèè unyine hele re uké ye fe uké mewais̄aṅa n wai. Nn kò uc̄o he re uké ye Uléécaá rinyiri ne símisi. Nn kò uc̄o he re uyē uké ye fe uké mm̄ewai ne lelee áí mm̄ekó c̄eri uké kóólene. Nn kò uc̄o he re uké ye meyu saṅa m̄peh̄e m̄peh̄e símisi. Nn uc̄o he re uyē uké ye fe uké m̄e tuiše. ¹¹ Uléécaá Nf̄aasone c̄iren̄iñe m̄me m̄ee lē nn̄éí waise. Lē knn rí la nké n̄pá úye pa knn ye u pa.

Mpá Kirisi ukó úye ye ipiñe ise nlese le

¹² Pi yé fe api Kirisi ne ipiñe inyine yeé ilése kulúí m má m̄ñ̄eiseene. Mpá ke ipiñe iyē ñ ilése kulúí m má, inn̄éí ye ripénele ai wai ipiñe ise. ¹³ Tó Pisuiñi ne mpuri san̄e pikó ne pilási ne pep̄ee pim̄ecire n te, t̄ó ntón̄éí míni wole. Nf̄aasone nn tó pansese ipiñe ise. Nf̄aasone nse mm̄ē meni kari kò n ntí. ¹⁴ Lē nnya, áí nlése nse m̄ee ye ipiñe kecáá n we. I ye kulúí n wele. ¹⁵ Mpá kúna kun m maa re káku nní kunípe nnya, áku nkp̄eni ipiñe ilese k̄ém̄ee we, ku yé p̄ee lē nnya ikem̄ee piwée riyáá? ¹⁶ Mpá kutu kun m maa re káku nní menípe nnya, áku nkp̄eni ipiñe ilese k̄ém̄ee we, ku yé p̄ee lē nnya ikem̄ee piwée riyáá? ¹⁷ Ipiñe nn̄éí in p̄ee menípe, yo ke usoi uu yéé p̄éé ne k̄o? In p̄ee inn̄éí kutu, yo kuu yéé p̄éé ne kukpáhá k̄o? ¹⁸ Uléécaá yeé n̄pá nlése n̄-ye umela k̄ém̄ee n̄ketone-i n yekei. ¹⁹ Ilése nn̄éí in p̄ee nlése nse, ipiñe ñi yé p̄éé n we. ²⁰ Lē nnya, ilése kulúí yeé we kái ne wa ipiñe c̄iren̄iñe ise kóló.

²¹ Menípeé áme yé fe meké kunípe maa re: Am ne líka p̄o wai. Limec̄o ke ríyu ári yé kò fe riké ána maa re: Am ne líka nó wai. ²² Ticuruu ipiñe ilese iyē kari n nyu re ñi páápú yeé meyíkíyiki ró yóriye. ²³ Iyē kari n nyáni yare ñi ye isei ró wa kecáá kari n̄sone paílē. Háí iyē ñi kúpáá meté ñi we kari ye n̄sone

nyóonsente. ²⁴ Amá iyee pípaí ní nyamí lí pinyóonsente pē písei. Uléécaá ye ipiñe ilese wale uu tíyese iyee lí kúpaí meté ní we ii ríyu ne icó m má. ²⁵ Kuu lē n wa nnya, mekóólene áme ipiñe nlese nnyine ne ncó kecópe we, amá mpá yo ye ne licó kutu colenle. ²⁶ Nlése ní-ye nn íwe n le, li ye ne icó ripénele ii íwe n le. Nlése ní-ye nn ríyu n yē, li ye ne icó ripénele ai kesé i n láárú.

²⁷ Nó kesé nónnénéí Kirisi ipiñe le. Mpá nó úye ye unlese le. ²⁸ Uléécaá ye uicápine kémeé sitóne hekesile. Pitume kuu kekpeé mefoi tónse, uu melírú antepuye tikise. Uu kó metáánū picélaa tikise. Pē memáá, pepere ye mewaisanja n fe api wai, api tiki. Pē memáá, pepere ye pitóikó m paise api tiki. Pē memáá, pepere ye picó n lé ne pepere picó kecáá mí paílē ne pepere meyu sanja mpehē mpehē n símisi api tiki. ²⁹ Ai pinnéí pēe pitume, áí pinnéí pēe antepuye, áí kó pinnéí pēe picélaa. Ai kó pinnéí pēe ye fe api mewaisanja wai. ³⁰ Ai kó pinnéí pēe ye fe api pitóikó paise, née api meyu sanja mpehē mpehē símisi née api me tuisse. ³¹ Lē nnya, ihēe iyee innéí kémeé icó n fe kani yé ne n náasi re noké yé.

Lē nnya, ké nkpéni ncée sone píima mee mpá yo n fe nó nyíse.

13

Nla kecáá nsmé

¹ Nen pēe nsmé n fe ké n símisi yare ke sisoipipi asi ye n símisi, née nen pēe pilécaatumē meyu n kómei, kám pēe usoicó la, ne we yare kuweni kapi m pépu kun iwóo topori, née kuloo kpeē n tēni. ² Mpá lin né n he re ké ye fe ké ne Uléécaá rinyiri símisi, mpá nen kó mpá yo mesohó m má am ye kó lelee m pékaalē ceru, am kó nfatene mee yé riyópe rinsíka m má, nensá usoicó n la, am nkpáni líka. ³ Mpá nen menémá nnéí píwekóó n hōone re piké li, mpá nen te piké písoi kecáá nnya nna né nmaasi, kám pēe usoicó la, am kuláa kúka má.

⁴ Nla ye ninjule, nn ye kó kusoi wai. Nn ye ucó líkó káipinkēe. Nn ye ríyu wéesi, ín ye kó ne rikókari n fulaalē. ⁵ Nn ye líka wa leē áí aseí m má. Nn ye n wéesi re líké ne mmecire sonesi. Nn ye wóosi, ín ye kó ucó nkefa-i n fanaalē. ⁶ Piyaaluke pin yei n we, áí ye n n láárú, amá nsmései mee ye ntikin ninjukuse. ⁷ Nla yēē mpá yo ucó sáreille. N ye kó mpá yo kémeē nfatene m mále, nn kó n tálē te mpá yo yé sonesi. N ye kó ne mpá yo n kaharile.

⁸ Nla ín ye píkaí tene. Pi yé Uléécaá rinyiri ne písímé riyá. Nfáasone meyu mpehē mpehē písímé yé kam api kpi, menyuwe ame kété wai. ⁹ Li we re kukéri kukéri kari mpá yo nyu. Kukéri kukéri kari kó Uléécaá rinyiri ne símisi. ¹⁰ Amá lelee ní nyamí ne kété-pó lin píyei n leeme, lelee kukéri ní we ye lē kété wale.

¹¹ Kamí pēe iwá ní we, menésímé ne kenémúnjé ne nnésóhóosimé ye pēé wele yare kewá. Amá kam nkpéni riwéése n wa, ne liwánkó lē tíyele. ¹² Tó neni nyánile lin hiihiilē yare kenípeenyáni kémeē kumíiri. Amá tó kam ari keróyu-i nmaa mpá yo yenu rísone. Kukéri kukéri kam neni u nyu. Amá né keyáa picére u tenese rísone yare kuu né n nyu mecó. ¹³ Lē nnya nkpéni, mpá líkéi tóróo nní nnéí lin píyei n tene, nfatene ne linyine kecáá pitá ne ríla páa yé tene. Líkéi lē ketaani áí kutene we. Amá ríla mee líkpéé.

14

Nfáasone liheheē kecáá nsmé

¹ Nla kani yé mefoí n wéési noké m má. Ani n náási noké kò Nfáasone liheheee yé, aí ne tósu noké Ulééca rinyiri ne n símisi. ² Mesei ye me re usoi nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi úu písoi ne símisi, amá Ulééca rinyiri kuú ne símisi. Li we re úka úu u kómēi. Nfáasone kuú ne nsímé mee m pékaalē nyáni un símisi. ³ Amá úye un ye Ulééca rinyiri ne n símisi, písoi ke uyē úú ne símisi. U yé pi lé api Ulééca ncee-i papisi, uu ikari pi kpáse, uu kò piakih niñukuse. ⁴ Nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi ye umecire Ulééca ncee-i papukusele. Amá nkó yee Ulééca rinyiri ne n símisi ye pico Ulééca ncee-i papukusele.

⁵ Ne péré la yare nónnéńéi noké Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi. Amá lē kam meyansei ní la yee noké pee Ulééca rinyiri ne n símisi. Nkó yee Ulééca rinyiri ne n símisi ye nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi fele. Amá in te unyine ye liasei lese un símisi mecire kai yé pico kuláa wa, aí tíyese api Ulééca ncee-i papisi. ⁶ Pimárecò, ne la ké nó pise re nen nókénéméé n hapò nen Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, yo kai yé nó yóriye? Ai nen nsímé ke Ulééca né n nyíse nó n símisi, née nen nsòhòsimé nnyine nó n símisi, née nen Ulééca rinyiri ne n símisi, née nen icélaa inyine nó m pa kai yé kuláa waa? ⁷ Limecò kai we ne iyómelū yare nní risū née kusole kapi ye ne anípe ní pi. Lianò ansá n kóólentēnelē, íye ke usoi uu yé ne ceri re risū kapi símisi née kusole kapi pépu? ⁸ Uyee rinátòñ n símisi unsá anò n lese liké n kpáilē, wóo yé pee céri uké umecire cápine uké ne atòpi leepò? ⁹ Limecò, nòn Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, nònsá ye rinò m ma riké aseí m má, íye ke usoi uu yé ne lē kani n símisi ceri? Méwoo kani pee lē símisi. ¹⁰ Meyu ye kulúí wele ketē kecáa, amá méka áme mekecòpe we re áme aseí má. ¹¹ Lē nnya, usoi un ne né n símisi, nensá umeyu n kómēi, ne ukemee usáne le, uyē un kò né kémee usáne. ¹² Limecò, yare kani nní ní la noké Nfáasone liheheee meyá m má, ani n wéési mefoí re noké meyá liheheee m má lee ye Ulééca icápine pikó n lē piké ne nfatene kémeé m papisi.

¹³ Lē nnya, li pise re nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi uké Ulééca pise uké u he uké ye fe uké me tuiše. ¹⁴ Nen limeyu mē ne keyóme n yáasi, Nfáasone mee kenémee ní we kam ne yáasi. Amá menésòhò áme pee líka wai. ¹⁵ Lē nnya, íye kai pise re ké wa? Li pise re ké Nfáasone mee kenémee ní we ne keyóme yáasi, am kò menésòhò ne keyóme yáasi. Né Nfáasone mee kenémee ní we ne yò, am kò ne menésòhò yom. ¹⁶ In te Nfáasone ñmane kaá ne Ulééca pòñese, íye ke nkó yee úu meyu mē n kómēi uu yé fe uu pipópòñese iyáhaa kecáa rinò yósu re Amí! Uu kò pee kómēi lē kaa n tee. ¹⁷ Mpa ípópakare kaa Ulééca m pakarente iké íye nsá n nyarí, ñi nkpáni ucò lénine uké ne nfatene kémee m papisi.

¹⁸ Ne Ulééca pòñese re u tíyese nen Nfáasone meyu mpehē mpehē símisi lin nónnéńéi mmú fe. ¹⁹ Amá nprá ne lē, piyómeyáhaa pin n cápinelē, li ye kutòsi né n we re ké anò fíi nyee kúkome ní we símisi ké ne pi céesi, ne kam yé meyu kápi n kómēi ne anò kulúí pi n símaankē. ²⁰ Ani kape mewá m músu. Ani akòpe piwai ncee kémee n nyarí yare siwá fenféi. Amá ani ye mewéese musí. ²¹ Yare ke Upíima uu ní ma api Ulééca Nsímé ritelē-i wólú re:

Pisoi mpí pee meyu féé n símisi ne písáne anò kam ne tikine ké ne pinésoi símisi.

Amá nprá ne lē, ápi waisene.

22 Lē nnya, Nfáasone meyu mpehē mpehē pisímé ye pepeé ápi Kirisi m pakarelē kémee rícere le re linyine ye wai. Amá ái Kirisi pikó kémee linyine yoriye. Liméca, nóké ne Ulééca rinyiri n símisi ye Kirisi pikó kémee rícere le re linyine ye wai. Amá ái pepeé ápi Kirisi m pakarelē kémee líka yoriye. 23 Ulééca pikó pin nkpení n cápinelē pin pinnéí Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, piyómeyáhaa pinyine pepeé ápi limékó n nyu née pepeé ápi Ulééca m pakarelē pin kei n lompo, ápi yé maa re nò pisohatore lee? 24 In te pi pinnéí Ulééca rinyiri ne símisi, ke unyine yee úu Ulééca m pakarelē née unyine yee úu limékó n nyu uu kei lompo, u yé ukefa-i musí, nsímé mmē nn u nyíse re úu alari má, 25 kemúnjé kee ukefa-i m pékaalē áke kpáii, uu pepeé kényu ketē kipi uu Ulééca pakare, uu yóó re meseisei ke Ulééca uu nókenécape we.

Lē kai m pise re líké Kirisi pikó icápine kémé n sone

26 Yo kai nkpení pise re nóké n wai, pimárecó? Nōn ye n cápinelē te keyóme kani yáasi, nókenécape unyine yéé fe uu yóm, uco uu icélaa inyine pa, Ulééca uu uco nsímé nyíse, uco uu Nfáasone meyu mpehē mpehē símisi, uco uu meseisei lese. Li pise re linnéí líké n léni, piyómeyáhaa pin ne nfatene kémee papisi. 27 PISOI pin ye Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisine, ápi kape ye pité née pitaani rifaau. Piké ye kò use use símisi. Li kò pise re unyine uké ye n we un pinsímé mmē tuisse. 28 Uka unsá n we uké tuisse, li pise re piké ye riséé. Piké ye ne pimécire kefa-i n símisi, api ye kò ne Ulééca n símisi. 29 Li pise re pepeé Ulééca rinyiri ne n símisi pité née pitaani piké ye símisi picó api ye pinsímé mmē músu api yénu. 30 Amá in te Ulééca ye icápine iye-i unyine nsímé nyíse, li pise re uyee pepeé n símaari uké riséé piké nkó kutu ricó. 31 Nó ye fe ani nónnénéí Ulééca rinyiri ne símisi ani tisenene, nípa úye uú ne icélaa inyine yenu uu múlú, ai kò ne nípa úye n ημóσpúselē. 32 Pepeé Ulééca rinyiri ne n símisi ye ihēe iye ke Ulééca uu pi n he kecáa rínanje mále. 33 Li we re Ulééca úu méwoo méwoo ukó, amá nkíninje ukó lo.

Yare kai Ulééca pikó icápine nnéí kémee ní we, 34 li pise re pinósi piké ye Ulééca icápine kémee n séélē. Api ncée má piké ye kei n símisi. Li pise re piké pimécire ricepise yare ke isé ii mí ma. 35 Pin linyine n la piké céri, piké ye pipila pise síyo-í. Ai ne sá re unósi uké ye Ulééca icápine kémee n símisi.

36 Née nò músu re nókenémee nké-i ke Nsímé Kécire nn léeme? Née nó ημανε kémee knn hápo? 37 Úye un m músu re u Ulééca rinyiri ne símisile née u Ulééca Nfaasone ihēe inyine má, liute uké céri re mmē kam ní nó ní wólu ye Upíima isé le. 38 Amá úye unsá lē n nyu, Ulééca páa kò liute nyu. 39 Lē nnya, pimárecó, ani n wéési nóké ye ne Ulééca rinyiri símisi. Amá áni kape n yulu re pISOI ápi kape ye Nfáasone meyu mpehē mpehē símisi. 40 Amá li pise re nóké linnéí n wai lin nyamí, ái kape m pulu.

15

Kirisi meyiye nkpo kémee nstmé

1 Pimárecó, Nsímé Kécire kam nó rin-yóó ani n ηmurei, ani kò nkemee iníjé wai kam la ké nó léise 2 re n nórinéyu lóle, in te nò rísone m múlilē. Insá lē, méwoo kaní ne kefa n tene.

3 Nsímé mmē kam tinécúruu n kò kam yé te né mefoi nó ritéjse. Lelēe re aróképe nnya ke Kirisi n kpu yare kaí pepeé meke-me Ulééca ritelé-i n wólaalē. 4 Pi u kulésile uu keyáa táánú tunjé pikpókpo kémee yisi yare kai kò

mekεε-me Uléecaa ritelé-i n wólaalē. ⁵ Kuu pikpəkpə kémεε n yisi, Piyεε uu u yenu, upitume kefi ne pité api kə limemáá u yenu. ⁶ Uu limemáá upimarεcə píle píle menupū ne kuláa umεcire nyíse itunε ise-i. Picə ye pikεcəpe kpínle, amá pimeyā ye ne nfáa mále. ⁷ Uu kə limemáá Yakupu kpáfúme, uu kə pεε limemáá pitume nnéi kpáfúme.

⁸ Uu pεε pē nnéi memáá kə metórəsei né umεcire nyíse, né nkó néε nní ní we yarε kewá péni kapi mári. ⁹ Néε Kirisi pitume kecəpe usínásá. Am tu rε piké né sée rε utume. Li we rε ne pεε Kirisi pikó wéékuselenle. ¹⁰ Amá Uléecaa ipεelée yεε tíyεse kam ne isoi nnyí kam nní ní le we. Kεfa kuú ne né n fénnε, ái méwoo wa. Li we rε ne pikéi wale am pitume picə nnéi feriyε. Asei kecáá, ái néε keisi, uipεelée yεε pikéi pē wa. ¹¹ Lē nnya, mpá lin né néε lin pεpεε pikéi pē wa, Nsímé Kecire kari nó yóólē. Mmē kani kə ne kefa tene.

Tó meyise nkpə kémεε nstímé

¹² Tə yóólεnle rε Kirisi ye pikpəkpə kémεε yisi. Iye ke nókenécəpe pinyine api yé pεε fe api rε pikpəkpə ápi ye yisi? ¹³ In tε pikpəkpə ápi ye yisi, lē nnya Kirisi páa kə yisi. ¹⁴ In tε Kirisi úu yisi, ntósímé kari n yóólē ye méwoo lε. Méwoo kani kə ne kefa u tenelē. ¹⁵ In mesei rε pikpəkpə ápi ye yisi, ke tó pεé we tən yóólē tε Uléecaa ye Kirisi yukuse, úu kə pεε pikpəkpə kémεε u yukuse, tə ne u rikpárale, ari pεε wai pitansei nəəme. ¹⁶ Li we rε in tε pikpəkpə ápi ye yisi, Kirisi páa kə yisi. ¹⁷ In tε Kirisi úu yisi, méwoo kaní ne kefa u tenelē. Nə kə ne nóanékópe kéméé wele. ¹⁸ Li kə nyísele rε pεpεε Kirisi ne kefa n tenelē apí ne kpi ye pəlaalenle. ¹⁹ In tε keté nté isoi ηmane nnya karí ne Kirisi tálē, lirócə ye íwe wele ai tósu mpá úye.

²⁰ Amá mesei ke Kirisi uu pikpəkpə kémεε yisi. Uyεε mefoí yisi. Li nyísele rε picə pεε n kpí pō né kə kam api yisikeε. ²¹ Usoi use yεε ne sisoipipi nkpə ka. Usoi use yεε kə tíyεsene sisoipipi siké ye ne pikpəkpə kémεε yisi. ²² Ke pisió nnéi ne Atam api m pénelē nnya kapi kpíni. Kapí ne Kirisi m pénelē nnya kapi limεcə pinnéi nfáa fale yenune. ²³ Amá mpá úye ne uitunε ye nyi. Kirisi ye piyise masile. Uyεε ufoí. Un píyεi n ka, upikó pεε limemáá yisine. ²⁴ Limemáá ke mpá yo ketə akε pεε sónti, kumúnjé kpe-i ke Kirisi uu iyóopi nnéi ne rínanε nnéi ne n-yóopinanε nnéi tékééne, uu pεε un-yóopinanε nnéi Sáa Uléecaa anipe-i wai. ²⁵ Li we rε Kirisi uké pεε iyóopi n tū kelene liké ha ne tu pεé uye-i ke Uléecaa uu yé upilaarə nnéi Kirisi kenyale-i rinwúlase. ²⁶ Uláarə tərəə kuu n tékééne yεε nkpə. ²⁷ Li Uléecaa ritelé kémεε wólaalē tε: Uléecaa yé linnéi ukenyale-i riwulase. Kai nní n wólaalē tε “linnéi”, ái pεε rε ne Uléecaa kapi lē tee. Li we rε uyεε mpá yo Kirisi kenyale-i riwulase. ²⁸ Mpá yo in ukenyale-i rinwula, uyē Uléecaa Kepipi uu pεε umεcire cepise uu Uléecaa kenyale-i wúla. Uléecaa yεε mpá yo ukenyale-i rinwúlase, kei ke Uléecaa uu pεε meylékíyiki mpá yo kecáá iyóopi tonene.

²⁹ Ani mpí pεε ye nní n ηmurei rε piké pikpəkpə nnya míni pi wole kecáá musí nké. Yo kapi lē ne náasi? In tε mesei ye me rε pikpəkpə ápi ye yisi, yo nnya kapi pεε ηmurei rε piké pikpəkpə pē nnya míni pi wole? ³⁰ Tó ηmaa ricuruu ní? Yo nnya kari mpíi mesére nkpə lorólé? ³¹ Pimáreco, mpá keyáa kéye kam nkpə heirante. Meseisei ke tó ne Urópiima Yeesu Kirisi kupéneco aku nō nnya meylíkíyiki rikókəri né we. ³² In pεε sisoipipi kemúnjé kam pεε má kam ne Efeesi-pə pisió kpáaree pinyine yarε icarename təpu, yo kai yé né yóriyε? In tε pikpəkpə ápi ye yisi, təké mese n wai yarε kapi ní ma rε: Tə kóso kpine, lē nnya təké n le tən níru. ³³ Ani kapε tíyε unyine uké nó kírαase:

Aséncɔ kópe yèè isoi sɔne caaile. ³⁴ Ani nómenécíre tí ani músu n̄sɔne, áni kape akópe n wai. PISOI ye nókenécɔpe wele pɛe ápi Uléécɔa n nyu.

Ipinje iye ke pɛpɛe nkɔ kɛmɛe n yisi api má?

³⁵ Unyine yé pise re: Iye ke pikpɔkpɔ api ye yisi? Ipinje iye kapí ne pɛeri? ³⁶ Pó unírí nkó! Aa nyu re pinsá rilukepipi n lukesi, ári yé fe riké lee? ³⁷ Tipipi rinyine kaa ye lukesi re mpuri. In n la, risirépipi née rilukepipi féé rinyine. Ai kuléé kɛe n lelune ricuruu kaa ye lukesi. ³⁸ Uléécɔa yee ye pɛe ripipi tē ipinje iyē kuu ní la he. Mpa ripipi ríye kuu ipinje yee ne ri n sá he.

³⁹ Lifáakó ái linnéí isare ise má. Isoisare ye ne isee ikó kóólelenle, sinúipi isare ne impehē, ikpíntomé ikó ne iyē mpehē kɔ.

⁴⁰ Limɛɔ ke keléécɔa-pɔ líkó ipinje íí ne ketē nté líkó ipinje kóólélē. Keléécɔa-pɔ líkó nsɔne ne mmpehē, ketē nté líkó nsɔne ne mmē mpehē kɔ.

⁴¹ Itunje ye imetéí cire mále, iwáre in imekó má, awárepi pɔɔn kɔ amekó má. Mpa awárepi ricuruu áa metéí mese má.

⁴² Limɛɔ kai sánti líké kumúnjé kɛe-i ke pikpɔkpɔ api n yisine n we. Pi ye pin pISOI n kulési, pi ye fɔnile, amá Uléécɔa un pi n yukuse, ápi pɛe píkaí nkɔ kpáne. ⁴³ Pi ye kékulaa-i íwe n wele ápi kɔ páápú. Amá Uléécɔa un píyei pi n yukuse, pi ye pɛe ríyu m mále pin kɔ páápú. ⁴⁴ Isoipinje nnyí kari nní n nyáni kapi ye kékulaa-i m má. Pin píyei n yisi, ipinje fale ke Nfáasɔne nn ye n he kapi máne. Lē nnya, isoipinje nnyí kari nní n nyáni ye wele. Limɛɔ ipinje iyē ke Nfáasɔne nn ye n he pɔ́ ne kɔ wele. ⁴⁵ Lē nnya kai Uléécɔa Nsímé ritelé-i wólaalē te: UsOI fOI uyē ke Uléécɔa uu n wa uu u séi re Atam ye kesoi pipi le kee nfáa n yé. Amá Atam tɔrɔɔ yee nní Kirisi. Ukeméé ke Nfáasɔne n̄n we nn ye nfáa he. ⁴⁶ Ai ipinje ke Nfáasɔne nn ye n he yee pɛe mefOI we, amá isoipinje nnyí kari nní ní nyáni ye nyi. Iyē ke Nfáasɔne nn ye n he ye kepire sántile. ⁴⁷ Ntaai kapí ne usOI fOI m̄. Uyē ne ketē nté ukó le. Keléécɔa ke ulírú pɔɔ léeri. ⁴⁸ Pɛpɛe ketē nté ní we ye we yare uyē kapí ne ntaai m m̄ mɛɔ. Pɛpɛe keléécɔa-pɔ ní we ye we yare uyee keléécɔa-pɔ n léeri mɛɔ. ⁴⁹ Tó ne neni wele yare uyē kapí ne ntaai m m̄ mɛɔ. Limɛɔ kari kɔ sánti tóké n we yare uyee keléécɔa-pɔ n léeri.

⁵⁰ Pimáreɔ, ne la ké nó maa re isoipinje nnyí kari nní ní nyáni íi yé fe iké Uléécɔa iyɔɔpi kɛmɛe lompɔ. Ai líka nnya, lelee ye n caai ái yé fe líké pansé licaaiciré.

⁵¹ Ani kutu ricɔ ké nsímé nnyine mee m pékaalē nó símisi ani kóm te ári ntónéí kpine. Amá tó kam ari ntónéí mmú ipinje féé conse. ⁵² Kumúnjé kuse kunyine-i ke rináatónjé arí ha meyéne mese keyáa tɔrɔɔ ténine. Tin lē n tē, pikpɔkpɔ api yisi api pɛe pansé pikpɔciré. Tó mpí, tóo likumúnjé kɛe-i nfáa m má, tóo ipinje féé conse. ⁵³ Li meýíkíyiki pise re irópinje nnyí yee ye nní n caai iké pansé icaaiciré, irópinje nnyí yee ye nní n kpu iké pansé ikpɔciré. ⁵⁴ Lelee ye n caai lin píyei m pansé licaaiciré, lelee ye n kpu lin kɔ píyei m pansé likpɔciré ke nsímé mee n wólaalē nn pɛe sánti: Mmɛ mee nní re: Pi nkɔ feriyé api n tékéé.

⁵⁵ Nkɔ, áa nkpáni feriyé!

Nkɔ, mepóló kaá ne n kóni ye tenele.

⁵⁶ Akópe nyee nkɔ meló waise, isé yee akópe rínanje heelē. ⁵⁷ Amá tɔ Uléécɔa pakare kuu ne Urópíma Yeesu Kirisi rintíki uu ne rínanje ró he ari nkɔ feriyé. ⁵⁸ Lē nnya pimáreɔ kecire, nóinépinje íi kape riyɔɔ, áni kape n tinjarente. Ani n̄pá píyei n kenjaalē non Upíima pikei n̄sɔne wai.

Nórinécúruu ye nyule re pikei pē kani ukupéneco kémee n wai ápi yé méwoowá.

16

Itəhə kapit ne Yerusalem-pə Kirisi pikó n st

¹ Siwóó itəhə kapit ne Yerusalem-pə Yeosu pikó n lénine nkó ye nkpéni mmú: Ne lē kai mēwai m má Uléécaá icápine pikó pēe Kalasii-pə ní we pisímé masile. Nóké kə pimēwai ritiki. ² Mpá kēwénteyaa ukóso úye, nípá úye uké ye lē kuu yé n fe uu tóhə ukeyə-pə iyaa yekei. Ké ne n tuipə, nən linnéi picápine masí. ³ Nen píyei n tuipə, né átelé wói am pē kani n lésē re piké ne nóinétəhə Yerusalem ha pa, apí ne péne. ⁴ Lin m pise re ké rinécúruu ha, tó ne pē yé nsé tipéne.

Lē ke Pəəli uul ne piwai n náási

⁵ Masetuwaani ketē kam tiki ne ké ne nókenémee tuipə. Kei kam cəpune kelene. ⁶ In n la, né nókenémee siyáa sinyine wa. Ticuruu in n la, am nnyie kumúje nnéi nókenéméé tone ani né léni amí ne kei kam n sí tómpə. ⁷ Li we re am neni la ké nó yé amí ne n tósu. Amá Upíima un n la, ne la ké nókenémee siyáa wa. ⁸ Amá né pēe Efēesi kuyu-i tone Pantekooti keyaa aké ha ne tulu. ⁹ Ai líka nnya, nípá ke piláarə api kulúí ní we, li kei ncée né tápilele fouu ké ne pikei píima pinyine pēe kuláa m má wa. ¹⁰ Timotee un nókenéméé n tuipə, ani u yosí nšəne, áni kape tíye uripəə ríké caai. Li we re menéco kuu Upíima pikei wai. ¹¹ Lē nnya, úka úu kape u lómiise. Amá ani u lē uké nkíjinije ne uncee sőne uú ne kenémee pēeri. Tó ne Yeosu pikó picə ye u ménle. ¹² Ne urómáreco Apoloosi pő tiŋmóópúsele re u ne Yeosu pikó picə piké nókenéméé hapə. Amá úu kahane n ŋmurei re u yé nkpéni tómpə. Lin píyei ne u rinsá, u yé hapə.

Icélaa tərəə ne iyáhaa

¹³ Ani kape ləpile, ani nfatene kéméé n we, ani itisi yosí aní m páápú.

¹⁴ Ani nípá yo n wai ne ríla.

¹⁵ Pimáreco, nə nyule re Sitefanaasi ne ukeyə pikó pēe pifoí Akayii ketē kémee Kirisi ritiki api kə mēse ne mēse Uléécaá pikó kecəpe pipikei n wai. Lē nnya kam te ké nó pise re: ¹⁶ Ani nómenécíre ricepise, ani pi ne pē nnéi pēe pimēco mē ne pipikei n ŋmóópúlē metene n we piké nó n séni.

¹⁷ Sitefanaasi ne Fərutunatuusi ne Akayikuusi mekame ye né larisile. Káni ní we, pēpēe lē kani yé pēe n wa né wai. ¹⁸ Pi rinékíŋ niŋkusele yare kapi nó n wa mēco. Ani lipite pē ipakare pípa ceri!

¹⁹ Uléécaá icápine yeé Asii ketē kecáá ní we pikó ye nó yáási. Akilasi ne Pirisili ne Yeosu pikó pēe ye pikeyo-i n cápine ye nó yáási, nó ne Upíima kupéneco kémee. ²⁰ Nópínémáreco nnéi pēe nté ní we ye nó yáási! Ani nómenécəpecire yáhaane ani memáreco pirane. ²¹ Né Pəəli, née rinécúruu ne kunénipe anóə nnyé wói re ne nó yáási. ²² Uye unsá Upíima n la, Uléécaá uké u rité! Maranata! A kam, Urópíima! ²³ Upíima Yeosu uké ípēelée nó nyíse! ²⁴ Ne nónnénéi lalē nó ne Kirisi Yeosu kupéneco kéméé.

Τίτλε λίρῦ κε Ρῶλι uu Κορεντι πικό n wói

Λελεε ρίτελέ ντί κέμεε ní we

Και νε ρίτελέ φοί κεωλε-με n κπίμε, Κορεντι πικό άπι κόμεινε. Λε νnya κε Ρῶλι uu πι wolu uké πι nyíσε re uripῶ ye ne πι caailenle.

Λε κε ifaaci iyē ii n kériinēlē ye nni:

1. Ρῶλι ye λē kuu Yeosu Kirisi itume n le nkó símisi. Likei lise kuú ne n náasi ye re uké nῆpá yei tíyese piké Sáa Uléecaa ne Yeosu Kirisi ceri. Iwe ne ncón ye keméé piyele, amá nínihe kuú ne nῆpá yo kahari (1-7).
2. Ρῶλι ye Kirisi pikó peε Κορεντι-i ní we pise re piké kefa kесе ne Yerusalem pikó peε iwe m má he. Λε κε picῶ api meγá m má, like pē kai m párilē yoriye. Ayu nyee pilénaane kari yé n fe ari Yeosu Kirisi nnya m má kecáá kemúnjé ró hele (8-9).
3. Ρῶλι ye nyíσε re u alari mále uké pitume nῶme mewai ne pinnῶsimé kési (10-13).

Iyáhaa

¹ Νέε Ρῶλι yeε Uléecaa mela kέμεε Kirisi Yeosu utume m pansе, ne urómárecῶ Timotee. Uléecaa icápine yeε Κορεντι-i ní we ne Uléecaa pikó picῶ nnéi peε Akayii ketē nnéi kecáá ní we kari ritelé nti wólu. ² Urósáa Uléecaa ne Upiima Yeosu Kirisi piké ípeeléé nó nyíσε api kῶ nkínnihe nó he.

Ρῶλι ye Uléecaa pῶnese

³ Tῶ Uléecaa pakare. Uyee Urópiima Yeosu Kirisi usaa. Uyee iwe ró n té uu kῶ nῆpá yo kέμεε arókin nínukuse. ⁴ Uyee ye ntócón nnéi kέμεε arókin nínukuse uu re tóké ye kῶ fe toké pepeε ncón mpehē mpehē kέμεε ní we akó nínukuse yare ke uyē uu arókῶ n nínukuse mecῶ. ⁵ Ai linyine nnya, tῶ Kirisi iwe iyē icῶ meγá lele. Limecῶ ke Uléecaa uú ne Kirisi tikine uké ne arókin meγá nínukuse. ⁶ Mῆpá tῶn iwe n le, tῶ i lele re Uléecaa uké ne tῶ ritiki uké ne nῶanékin nínukuse uké kῶ nῶanéyu lo. Uléecaa un ye arókin n nínukuse, u lale nῶké nkínnihe yē nῶké ye ne fe nῶké ne merócῶ iwe iyē icῶ kέμεε n kahari. ⁷ Λε nnya, tῶ ne nó tálenle meγíkiyiki. Li we re tῶ pinyuwe máalenle níσne re kani nni írówe icῶ n le, Uléecaa ye nῶanékin nínukuse ne yare kuu arókῶ n nínukuse mecῶ.

⁸ Pimárecῶ, tῶ lale ani ceri re tῶ Asii ketē kέμεε iwe píima lile. Háí irótisi ii ne tene, ai ró feriyе ari peé m músu re ári yé peε nfáa rikpá. ⁹ Amá tῶ ne peε meγíkiyiki nkpῶ kukpáhá pikóme masile ari ntókpῶ yósu. Li lē wale re ári kape ye ne merócíre n tálē, amá tῶké ye ne Uléecaa ye ye pikpῶkpῶ kέμεε písoi n yukuse n tálē. ¹⁰ Uyee nkpῶ mmē kέμεε ró lése, uyee kῶ pilése ró kráne. Meγíkiyiki karí ne u tálē te u yé kῶ pilése tῶ rikpá. ¹¹ Nó ne kῶ keyóme yáásile nῶn ne likemeε ró léni. Písoi meγá ne kerócáá keyóme yáásile, Uléecaa un lē nnya ró kpálē. Λε nnya ke písoi meγá api sónti piké tῶ nnya kῶ Uléecaa pῶnese.

Ρῶλι ye lē kuu ní la uké wa conse

¹² Λελεε rikókari ró ní we ye nni: Ari níka kerófa-i ne merócíre cési. Kecíre ne kefa kесе ne aseí nyee Uléecaa kέμεε n léeri karí ne nῆpá úye inipee-i pirókai wa, aí ne tósu nῶkenémeε. Uléecaa kέμεε kai léeri, aí sisoipipi mewéεsεsῶ-i kai léeri. Uléecaa kefa kuú ne ró n fénnε kέμεε kai léeri.

¹⁴ Uléécaá yee ipakare te, uyee tíyesele kari Yeesu kupéneco kémee mesére feriyelē tōn menáñe-nañe nnōñ sōne. Tó kuu ye ne ritiki pisoí apí ne nḡpá yei Kirisi ceru yare tulaali kpáhákó kapi fō. ¹⁵ Tō Kirisi utulaali le Uléécaá keyu-i ne pē ke Uléécaá uu n lō ne pēpēe mpolecee n tīkilē kémee. ¹⁶ Tulaali uyee pēpēe nní mpolecee n tīkilē kecáá kukpáhá kunyine mále, kpee ye usoi ní kpu. Amá ku pē ayu ke Uléécaá uu nní n lō kecáá kukpáhá kunyine le kpee ye nfáa n he. Lē nnya, wóo kecire yee tulaalē te u yé lipikei pē wa? ¹⁷ Tó, ári picō meyā pēe Uléécaá nsímé ne n kpéense meco we. Amá Uléécaá yee tó tumme tōn urinyiri ne asei uinipēe-i símisi tó ne Kirisi kupéneco kémee.

3

Nkóméine fale kémee pikeikó kecáá nsímé

¹ Nō nkpéni nyáni yare merócire kari nó nyíse, née íye? Née yare ke picō apí ye n wa meco li kō tó pise re piké rítelē kerócaá wói toké nó nyíse nké kelene ró céri? Née li pise re nóké rítelē kerócaá wói toké picō nyíse piké kelene ró céri? ² Nórínécruu, nōo rítelē ke Kirisi uu kerócaá n wói. Arókin kémee kapi ri wólaalē. Nó ke pisoí apí ye ne ró céri. Pisoí nné yé fe apí rítelē tē ceru apí kō ri keeni. ³ Nōo asei kecáá rítelē ke Kirisi uu ne pírókei rintíki uú ne wólū. Ai kéwole meni menyine kapi ne ri wói, amá Nfáasone mee Uléécaá kémee n léeri kapi ne ri wói. Ai kō aparekpáncúkú kecáá, amá sisoipipi akin kémee kari wólaalē.

⁴ Kari Kirisi ne rintíki tōn ne Uléécaá tálē nnya kari lē símisi. ⁵ Ai re tō músu re tó fe ari ntónañe cire ne linyine wai. Amá Uléécaá ñmane yee ye tíyese kari ye fe ari li wai. ⁶ Uyee tíyese kari panse nkóméine fale kémee pikeikó. Ai isé wole-wole ke Uléécaá uu nkóméine fale kémee ró pālē, amá unfaa kuu ró pālē. Isé wole-wole yee ye ne nkpō ka, amá Nfáasone pō ne ye usoi nfáa hele.

⁷ Uléécaá ye pēe meke-e-me aparekpáncúkú kecáá uisé wóile umeyōopi ame pēe likumúnjē kpē-i n tēlu. Moisi keyu ye pēe tēlule hái, Isirayeli pikó ápi ye pēe fe piké a riweri. Ai kō re mesére ke Uléécaá meyoopi mē amé pēé we. In te isé yee ye ne nkpō ní ka yé fe ii lē nyíse re Uléécaá meyoopi áme kusa piye, ⁸ íye ke Nfáasone mee ye nfáa n he pōo yé pēe mese wa? ⁹ In te isé yee ye n tíyese Uléécaá uú ne pisoí túhaane pinsímé nn kpi ye fe ii ró nyíse re Uléécaá meyoopi áme kusa piye, íye ke Nfáasone mewai pōo yé pēe mese wa? Ai n yé tíyesele ari panse asei pite Uléécaá inipēe-ii? ¹⁰ Tó fe arí maa re tōn meyoopi mee pēe meke-e-me n tēlu metéi ye nkpéni kpule. Tōn pēe meke-e-me metéi ne neni mekó m múnjise, tó fe arí maa re neni mekó ye me fele ái nkáripí. ¹¹ Asei kecáá, in te lelee ái mesére ní we yé fe ai nyíse re Uléécaá meyoopi áme kusa piye, íye ke lelee mesére ní we pōo yé pēe mese wa?

¹² Tō ne meykíyiki tálēne ñmaa. Lē nnya kari ne tirópōo ne kefa kese símisi. ¹³ Tó, ári ye Moisi meco kenírípi keyu yarii. U ye pēe lē yariile re Isirayeli pikó ápi kape yē lē ke meyoopi mee áme ye n nánai ame ye meketo n tu. ¹⁴ Amá li pēe kunísí pi ricole. Hái ne neni-me, pi ye pin nkóméine kpure atelē n keeni, kenírípi kese kee ne keyu pi hilalenle, ápi fe piké ke lese. Ai líka nnya, Kirisi kupéneco kémee ñmane ke kenírípi kē ake ye usoi keyu-i le. ¹⁵ Hái ne neni-me, pi ye pin Moisi Isé Atelē n keeni, kunísí kpee ne wele kun colē. ¹⁶ Amá yare kai n wólaalē te úye yēè un píyei uncee rin-yá un Upíima-me m pansepō, kunísí yēè lele. ¹⁷ Upíima uyē kapi nté n tee yee nní Nfáasone. Kei ke Upíima Nfaa nn ní we ke usoi uu ye ne uripōo n we. ¹⁸ Lē

nnya, tó mpí nnéi siyu-i ke kunísí áku nní ní cólë, Upíima meyoopi ye mesére ró télusele yare kenípeenyáni kémeë. Upíima ye ró panseserile tóké kam tóké ne menyíne u wa. Meyóopi ne metéí píima mee mesére ní taálë kémeë kai lë wai.

4

Ari lika tu, amá Uléécaa ye pee umemá píima tó rimútsë

¹ Uléécaa yee Unfanare kémeë upikéi ró pa. Lë nnya ke ikari íi ró tenelë. ² Tó piwahakei pee isei ní we kesile. Ari nnóme ne pirókéi wai, ári kó Uléécaa nsímé kénééselë. Amá tó nsímései yóólenle lin kpáiiilë. Meróla mee re nípá úye uké yé te tó Uléécaa inípee-i aseí pite le. ³ In te Nsímé Kεcire kari n yóólë ye pisoi kunmaha we, pepee m pölu knn kunmaha we. ⁴ Ke ketë nté uyoopi Setani uu inípee pi rinhíla nnya, ápi peé ne nsímé mmë kefa tene. Úu ye ηmurei piké mmetéí mee n wariye yé. Metéí mē kémeé ke Kirisi meyoopi ame léemelë. Kirisi uyë kémeë kai Uléécaa léselë lin nyáni. ⁵ Ari yóólë te pisoi piké tiróóruu n nyáni, amá Upíima Yeesu Kirisi kari kekpeé waiselë. Tó ye maa re tó ne Yeesu nnya nópinékeikó le. ⁶ Uléécaa yee mekee-me ní maa re: "Metéí meké kunmaha-i ta" metéí cire mee arókin kémeë tapaalë. Uyee peé lalé uké tó rikpáiiise. Lë nnya kuu meyoopi mee Kirisi keyu kémeë n kpáiiilë tó céreise.

⁷ Tó we yare sipéretúhu kémeë kapi lisone píima rimpólo. Ai peé n nyíselë te ái tóo linyine tulaalë, amá Uléécaa nnahe mee linnéí wai. ⁸ Iwe nnyí nnéí ncöpurí yee ró kálaalë in tó nyíkilë, amá ái ró feríye, ári nyu iye kari yé wa, amá ári pee ripóó fóm te li piluke ró masile. ⁹ Pisoi ye ró wéékuselenle, amá Uléécaa úu ró fóm. Keteni-i kari laanu, amá ári kpu. ¹⁰ Mesére kari Yeesu nnya nípá yei nkpo heirente, Yeesu nfaa nké ne kerómeë n nyíselë nnya. ¹¹ Tó nfáa mále, amá mesére kari Yeesu nnya nkpo heirente. Li nyíselenle re nípá tón n kpu, unfaa ye irópihe-i wele mesére. ¹² Li nkpo tó risale nóké ne nfáa m má nnya.

¹³ Li Nléécaasímé ritelë-i wólaalë te: Ne ne kefa tenele nnya kam símisi! Kemúnjé kesé kē kari kesē nfatene kecáa má. Karí ne kefa n tene nnya ke tóo kó símisi. ¹⁴ Tó meýikíyiki nyule re Uléécaa yee Upíima Yeesu pikpókpo kémeë n yukuse yé kam uu kó umecó tó yukuse uu tíyese tó ne nnó ari Uléécaa kekúri sí. ¹⁵ Nó nnya kari lë nnéí wai re Uléécaa uké nípá yei meýá ne pisoi kefa fénné piké u ceri, pisoi pee yé u m pöonese piké kó ne kulúí n kpáriise pin umeyóopi taáselë nnya.

Iye ke usoi uu yé nfatene kémeé n we?

¹⁶ Lë nnya ke tiróóó ári ye píkaí caai. Mpá irópihe nnahe mmú nn n teneri, nfáa ke Uléécaa uu ró n he ye nípá keyáa kéye nípape kpáselenle. ¹⁷ Lë nnya, neni mewee mmé-i iwe kari n le íi líka tu, íi ye kó nánai. I yé kam ii meýóopi píima menyine ró he meteneciré. ¹⁸ Ai lë kapi ye ne inípee n yé kecáa ke tóo músu. Lë kapi ye ne inípee n yé ái ye nánai, amá lë kápi ye ne inípee n yé pó ne liteneciré le.

5

¹ Tó nyule re irópihe nnyí kémeë kari nní ní we ye we yare kucánjí kunyine. Kun píyei n fori, Uléécaa ye keyómecaa-pó kéyo kee yé mesére ní we ne ró mémpale. Ai pisoi pee ke mó, amá Uléécaa yee uricuruu ke mó. ² Tó kó wele tón kucánjí kpē metene ηmöpu, tón meýikíyiki káipi tóké keróyo

kee keyómecaa-pò ní we kέmee lompò. ³ Asei kecáá, tòn píyei keróyo ke-i n lompò, Uléecaa úu ye meηmane ró leepò. ⁴ Kumúnjé nkú nnéi kari nní irópiηe nnyí kέmee ní we, tò ηmòpule yare ncòni mee ró nyíkilē. Ai re tò lale tóké irópiηe nnyí kέmee le, amá tò wéésilē tóké ipiηe yee meséere ní we kέmee lō, líké wa re lelee ye n kpu ye nfáa teneciré kέmee lompò. ⁵ Uléecaa yee tíyese re líké lē kerómee conse. U unfaa ró hele. Lelee nyíse re u kale uké lē kuu tò riñnyi ró pa.

⁶ Meséere kari ikari má. Tò nyule re kumúnjé nkú nnéi kέmee kari nní irópiηe nnyí kέmee ní we, tò Upíima ketone ne ketaa wele. ⁷ Asei kecáá, nfatene karí ne sòne, ái lē kari n nyáni nnya karí ne kefa tenelē. ⁸ Tò mesei ikari mále tòn la tóké irópiηe nnyí kέmee le tóké Upíima kέmee ketóne ha. ⁹ Lē nnya kari kò náasi re nípá tòn irópiηe nnyí kέmee n we née tòn ikeméé n le, irósoi iké ne u n sá. ¹⁰ Lē nnya kai píse re ntónéi mmú, nípá úye uké ha Kirisi uké ne u túhaane. In te úye ye lisòne née líkòpe unfaa kέmee wa, liute uu umewai ihéé yósu.

Kirisi ye tò ne Uléecaa kecòpe nsímé nyóonse

¹¹ Tò nyule re li píse re piké ye Uléecaa wuri. Lē nnya kari ηmóópulē te písoi piké ntósímé ηmurei. Uléecaa ye ró nyule rísonē. Ne kò nyáni yare nò ne kò ró nyule rísonē. ¹² Anì kape n nyáni re meróóciye kari kò pinyíse nó kpálē. Amá tò lale nóké ncée yē nóké tó nnya rikókari n wai. Lē kέmee, nó ye nnyine yē ani ye ne pepere ye lē ke inípee ii ye n yé ne ríyu n wéési séése. Pē ápi ye lelee rikíη kέmee ní we waise. ¹³ Tòn isòhò n tori, tò ne Uléecaa nkó ye mmē. Amá tò nò kέmee ne ntóyukpáii nnéi wele. ¹⁴ Nla ke Kirisi uu ró ní nyíse ye tirókíη-i wele ari ye pée ne nsímé mmú ηmurei re usoi use kóló yee písoi nnéi kecáá kpu. Kuu nní ní kpu nnya, písoi nnéi ye kpule. ¹⁵ U písoi nnéi kecáá kpule re pepere nfáa m má ápi kape kò ne písoi n le yare pimékó ciré-i kapí we. Amá Kirisi yee pikεcáá ní kpu uu kò pikpòkpò kέmee yisi nnya kapí we.

¹⁶ Lē nnya kári kò nkpéni úka nyáni yare kapi ye kesoimuηé ne n yé meco. Mpá karí pee mekee Kirisi ne kesoimuηé kέmee n nyu, ári kò nkpéni lē u nyu. ¹⁷ Uye ne Kirisi pin timpéne, liute ye panselē lifále ke Uléecaa uu n wa. Líkpure ye tómpòle, lifále ai léeri. ¹⁸ Uléecaa uyee ne Kirisi rintíki uú ne tò ne uricuruu kecòpe nsímé nyóonse kέmee kai léeri. Uyee kò ró forii re tóké písoi picò ne kam piké u ne pē kecòpe nsímé nyóonse. ¹⁹ Kirisi ke Uléecaa uú ne ritiki uú ne uricuruu ne písoi kecòpe nsímé nyóonse, úu pimewai kòpe kpísi uké ne pikei wa. U ró forii re tóké pinyóonse pē nsímé riyóó. ²⁰ Lē nnya, Kirisi yee ró tumme re tóké nté upikeikó pee ne urinyiri n tú. Tó ke Uléecaa uú ne nní tíkilē, ari ye písoi sélei re: Anì Kirisi rinyiri nnya ηmurei piké nó ne Uléecaa kecòpe nsímé nyóonse. ²¹ Kirisi úu akòpe áka má, amá uyē ke Uléecaa uu arókòpe còonse. Uyē nnya ke Uléecaa uu nkpéni ró kpilē te asei pite.

6

¹ In lē, ke tò ne Uléecaa ari nní kesé n keisi nnya, tò nó píse re áni kape tíye kefa ke Uléecaa uú ne nó n fénne líké méwoo wa. ² Uléecaa ye maa re: Kai itunje n tu re ké íwe nó té ne ne kutu nó ricòle, ke keyáa ke n tu re ké nòányu lò, ne nó comele. Lē nnya, ani kò te itunje yee nkpéni lē tu re Uléecaa uké íwe nó té, keyáa kee tu re uké nòányu lò. ³ Ai tu re tóké unyine ncée he uké fe uké pirókéi kέmee ró kési. Lē

nnya kari ημόσπυλῆ τε úka úu kapε τῷ nnya Uléécaα kupénεcα kέméε loó. ⁴ Amá tα lalε pisoi piké merówee ritiki piké kα yῆ τε tα Uléécaα pikeikó le ne kefa keσε. Lῆ nnya kari ncónη ne mpári ne mpócaai kέméε merócíre mύlῆ tαn kahari. ⁵ Pi ró káiiε api hánεsi, api pisoi tálaankεε re piké pitele ró wa. Pikei api ró pelu ari kα kunankú ne nkú finε. ⁶ Ari lῆ ke irósoi ii n kpáiiῆ ne merónyuwe ne merócíre pimúlú ne merówai sone ne Uléécaα Nfaasone ne lῆ kari nla yikiyiki m má ⁷ ne nsímései pisímé ne Uléécaα nnaηε kpási ari ne nyíσε re tα Uléécaα pikeikó le. Asei likó lεε irótαpilū kari ye ne uláarα rintiki ari ye kα ne merócíre tápisi. ⁸ Pinyine ye ríyu ró waisele, picα pin isei ró waise. Pinyine ye ró pakarentele, picα pin tó lámaankεε. Pi ró nyánile yare pinóme in kα ne asei kari símisi. ⁹ Pi waille yare ápi ró nyu, pin kα ne ró nyu nsonε. Pi ró nyánile yare tα kpuwaalenle, tαn kα pεé ne nfáα má. Pi ye ne nkρα ró n lalε, amá ápi ye pεε ró kō. ¹⁰ Pi ye n lalε piké tirópó caaise, amá lin pεε mesére ró láárú. Api ye re tα píwekó lε, amá tó pεε pisoi meyā memá waise. Te ári líka má, in kα ne tó ntpá yo má. ¹¹ Nό pirósáne Korinti pikó, ani kō te tα nó símisile ari kpáiiε re tα nó lalε ne kefa keσε. ¹² Ari sirófa nó pesí, nó nósínεfa ró pesí. ¹³ Lῆ nnya kam nní nó símisi yare sinépipi. Nóoké kα nósínεfa merócα ripéréε.

Kirisi pikó piké pεpεε ápi Kirisi ne kefa n tenelῆ ne pimεcire tα

¹⁴ Nό ne pεpεε ápi Kirisi ne kefa n tenelῆ áni kapε ye ripéne, ái kα pεε re li ye lῆ tipéne. Iye ke lisone ne likópe ai yé fe ai péne? Iye ke metéi ne kunmaha aku ye ripéne? ¹⁵ Iye ke Kirisi ne Setani api yé fe api kómειne? Yo yeε yé fe ai uyεε Kirisi ne kefa n tenelῆ ne uyεε úu Kirisi ne kefa n tenelῆ péne? ¹⁶ Yo ke Uléécaα keyα ne piléε kenyónse ake pénelῆ? Tό ne Uléécaα yeε nfáα n te keyα le, yare ke Uléécaα ricuruu uu m má re: Né kam am pikecαpe n we tó ne pῆ tαn sόne. Ne sόnti ké Piuleecaα, pῆ piké kα panse pinésoi. ¹⁷ Uléécaα uu kα kpá re: Lῆ nnya ani mpuri sanε pikó pῆ kecαpe le, ani iyaa n we. Ani kapε ne líkperinkpekó líka rikα, néeké pεε nó yósi. ¹⁸ Ké pεε nóunésáα, nóoké pεε pinéηmáne ne pinékpére. Né Upiima nnaηε nnéi ute, née lῆ ma.

7

¹ Pinésáne kecire, tó lῆ ke Uléécaα uu m má re u yé wa te. Lῆ nnya, tákε mewai kópe mee ye ipiηε ne rikíη n caai hεere. Tákε n ημόσπυλῆ, irósoi iké n kpáiiῆ tαn nsonε Uléécaα wuru.

Leleε ye Póoli mpóonare n he

² Ani kapε nósínεfa né pesí! Ari úka líka caai. Ari úka riwárarase, ári kα úka likó yósi tákε n te. ³ Ai akópe kam nó pálῆ nnya kam lῆ símisi. Yare kam pimáα m masí, ntpá lin nfáα née lin nkρα, tα nó lalε meyikiyiki. ⁴ Ne ne ripóó nó láárúle meyá. Nóinéco ye rikókari né wele nsonε. Nα ye nnécōη nnéi kέméε rinékíη niηukusele ai pεε meyá né n láárú.

⁵ Hái karí ne Masetuwaani keté kέméε n tuipα, ári mewénte yῆ. Iwe nnyí ncαpuri kari kei yῆ. Tó ne picα picéηaankεε ye mpí, iwame ye kα nnyí kerófa-i. ⁶ Amá Uléécaα yῆ pῆ apα nyεε n caailῆ ikari rikpásεle. Uyεε tíyεε ke Tiiti mekame ame ikari tó rikpásε. ⁷ Ai umekame ηmane mee ikari né rikpásε,

amá kuu kò né n símisi lē kani kò uyē ikari rinkpáse yee kò ikari né rikpáse. U ró símisi re lelee n wa ye nò ricónhē hái nòn la nòké piyéne né rikpá, nòn kò kenécáá tōpu. Lelee tíyese kai meýánsei né larisi.

⁸ Mpá rítelē tē kam pēe nò n wóipō tin nòanépōō n caaise, ám nkpéni ne ri tēni. Ne nyule re rítelē tē ne pēe kumúnjé kunyine-i nòanépōō caaisele, amá am nkáripī ne ri tēni. ⁹ Li nkpéni né láárúle. Ai re kam nòanépōō n caaise nnya, amá ke nónnépōōcaai nn n tíyese ani mefine conse nnya. Uléécaá yee pēé la re nòanépōō aké lē caai. Ai pēe nkpéni mese wai re ári líka nò caai. ¹⁰ Mpóōcaai mee Uléécaá kémee n léeri yèè meýíkíyiki tíyesele usoi uu mefine conse, Uléécaá uu uriyu lōlu. Ari mmē tēni. Amá mpóōcaai mee ketē nté likó kémee n léeri yèè ne nkpō kale. ¹¹ Tinételē ye nòanépōō caaisele yare ke Uléécaá uu rí la: Ani ripáí kuláa píima kpē kai nkpéni nò rí wa. Ani yē kani nkpéni ríla m má re nòké lisōne n waii? Ani yē kani nkpéni ne nòanékópe piyámne n yóōnee? Ani yē nóménéwai kópe men nkpéni nò cónhē? Ani yē nòn nkpéni riwure máa? Ani yē nòn nkpéni meýíkíyiki wéési nòké piyéne né rikpáa? Ani yē kani nkpéni n n̄móópúlēe? Ani yē kani nkpéni rí la nòké uwaikópekoó kutu ripasaa? Nò linnéi wale aní ne nyíse re áni nsímé mmē kémee líka caai.

¹² Ai uyee akópe n wa nēe uyē kapi akópe n wa nnya ke nēe rítelē wói. Amá ne lalē nòké ncée yē nòké Uléécaá inípee-i nyíse re nò kerópire nyenule. ¹³ Lē nnya ke nóménéwai ame ikari tó rikpáse.

Ai nkíhniye n̄mane kaí ne ripá. Ke Tiiti uu nòkenémee ne mpóōnare n yisime re nò nónnénéi ukumírī peseme nnya, li ró láárúle ái ne kusa. ¹⁴ Ne ukeyu-i nò pakarele, áni isei né lukēise. Tō ye mesére aseí nò símisile, ai kò nkpéni nyíse re ne alari mále ké Tiiti keyu-i nòkenécáá rikókari n wai. ¹⁵ Kumúnjé kpe-i ke Tiiti uú pēe nòkenémee rí we, nò pēe u waiselenle, ani kò kusáne u yósu rísone. U ye líkecáá léisele uu nò n la ai tósu kuu pēe nò rí la. ¹⁶ Li né niñule re ne fe am ye mpá yo kémee ne ripóō nò larisi.

8

Nfanare kémee pihee

¹ Pimárecō, tō la tóké lē ke Uléécaá uú ne Masetuwaani-pō uicápine kefa n féenne nò símisi. ² Li pēe ncónj píima kémee pi tanle ái ne pi peíkēe hái. Mpá ke íwe íí pēé ne pi n tónaalē, piakin ye pēé niñule, api pēé ne nfanare he. ³ Ne ne inénípee yenle re mpá úye yee meýéne mese lē kuu kuhēe rí we he, hái api fáause píricuruu mēla kémee. ⁴ Pi pēe tó ricónhē re tóké ncée pi he pē piké kò pilikó he piké ne Uléécaá pisoí pēe Yerusalem-pō rí we lémpō. ⁵ Pi wale ai tósu lē karí pēe m músu. Pimecire kapi mefoí Upíima pa, api kò limemáa pímeccire ró pa Uléécaá mēla kémee. ⁶ Lē nnya kari Tiiti píse re uké nòkenémee hapō uké lē líké ne kēto tu yare kuú pēe ríla pikēi pē n kóraane mecō. ⁷ Nò pimámá le Uléécaá likó nnéi kémee. Nò n̄fatene mále nòn kò nsímé nyu, nò kò Uléécaá likó picére masile, áni kò siká má. Nò kò ríla ró nyíselēnle. Lē nnya, ani kò mēwai sōne mmé kémee nòlinékó ne nfanare he.

⁸ Ai re isé inyine kam nò pālē te ani i ritiki nnya kam lē símisi. Lē ke picō api nní rí n̄móópúlē nnya kam la nòké kò ncée yē nòké nyíse re nò meseí ríla mále. ⁹ Nórínécúruu ye nyule lē ke Urópiima Yeesu Kirisi uú ne kefa nò n féenne. U pēe umámá le, uu nò nnya umecire waise úwekōó re uké uíwe ne ritiki uké ne nò waise píimáá nnya.

¹⁰ Lē nnya, ne la ké nkpéni nnékó nò maa ítohō nnyí nsímé kémee. Lelee yé pikēi nò wa. Nóó yemi pifoí ítohō nnyí kemúnjé wa, nóó kò yemi mefoí

nóinékó pa yare kani yé ní fe. ¹¹ Lē nnya, ani nkpéni pikei pē wa nsone ne kété-pò yare kani yé ní fe ani wai ne kefa kese yare kaní pēe n kóraane meco. ¹² Usoi yèè un ne kefa kese n he, pi ye uihēe iyē yosile nsone. Aai lē kári m má kapi ró písei.

¹³ Ai re nóké nómenécíre íwe tā nóké ne picó lē. Li pise re nó ne pē kani nní ní lēni nóké kuco m má. ¹⁴ Líka ái ituje nnyí kémee nó párlē. Nò mále non picó fe. Nó fe ani pē kai m párlē lēni. Lin kò píyei n ka lin nó rimpárá, pē pin m má, api kò nó lēni. Lelee yé tíyese ani nónnénéí mmú n sá. ¹⁵ Yare kai Nléécaasimé ritelē-i n wólaalē te: Pēpēe meyá n kóoi ápi líka picó sanjai, líka ái kò pēpēe nkáripí n kóoi ripárá.

Tiiti ne upisenco kecáá nstmé

¹⁶ Ne Uléécaá pakare re u nηmóópú mmē kam pēe nókenécáá m má nco Tiiti kémee wa nnya. ¹⁷ Tò u maa re uké nókenéméé hapò uu ηmurei. Uricuruu ye pēe rihóle nsone re uké nókenéméé hapò. ¹⁸ U ne urókó use yee Nsímé Kεcίre n yóólē pin Uléécaá icápine nnéi kémee u waiselē kari tum. ¹⁹ Ai kò kpá re icápine iyee u lese uké ró sárū tóké ne nfanare pikei mpí pēe nní arónípe-i ní we kecáá m pállē. Lelee yé Upíima meyoopi lese ai nyíse ai kò lē kari níla m má tóké ne picó n lēni lese ai nyíse.

²⁰ Ari la unyine uké fe uké ró kési re ári ítòhò píima nnyí kapi nní arónípe-i n wa kecáá nsone pállē. ²¹ Ai Upíima keyu-i ηmane, amá ne pisoi siyu-i karí la tóké wa yare kai m pise.

²² Tò kò urómárecò use pi ritikisele. Tò mepehē kulúí kémee u peenle ari yénu re úu siká má. Uu kusa kò nkpéni ne ripòò nó láarú. Li kò nkpéni ikari pihele u rikpásele re uké nó lē. ²³ In Tiiti, uyē ne unésenco le un kò nókenéméé unékeico. Pimárecò picó pēe u n tikilē pò ne Uléécaá icápine pitume le. Pēe keisile re piké ne Kirisi ríyu waise. ²⁴ Ani pi nyíse re nò meyíkíyiki níla mále, pisoi piké pēé ne Uléécaá icápine-i yē te nò mesei níla mále, api kò ceru re ne alari mále ké nókenécáá rikókòri n wai.

9

Lē kapi ne pimárecò pēe Yerusalem-pò ní we n lénine

¹ Ai nkpání pise re ké ítòhò kani yé ne Uléécaá pikó Yerusalem-pò ní ha kecáá nnyine nó wói. ² Ne yē te li nórinécúruu ripòò wale re nóké pi lémpò. Lē nnya kam Masetuwaani pikó kémee nókenécáá rikókòri wa am pi maa re pimárecò pēe Akayii keteni-i ní we ye hái yemi-me pimεcίre picápine máálenle re piké tóhò. Nópínéηmóópú ye tíyesele pimēyā apí n la piké tóhò. ³ Mpá ne lē, pimárecò mpí kam nókenémee tumpò nóké meyíkíyiki nómenécíre n cápine yare kam ní ma nnya. Ne nsímé mmú kémee nókenécáá rikókòri wale. Am la liké wa re méwoo ye me. ⁴ Insá lē, tó ne Masetuwaani pikó tòn n hapò, nansá kahane nómenécíre n cápine, isei yé ró li re tò ne méwoo ripòò nó larisi nnya. Isei ye kò nò ticuruu lenē. ⁵ Lē nnya kam musí re li nyam te ké pimárecò pēe tñmóópúse piké ne kekpeé né wa piké ha ítòhò iyē kani ní maa re nó ne kefa kese pa kecáá m pállē. Ké ne n tuipò, pin linnéi nyóonsente api yekei. Kei kai yé pēe nyíse re kefa kese kaní ne tòhò, áni kefa kémee tēni.

⁶ Ani n nyu re úye un nkáripí n lukesi, nkáripí kuu ye kpassi. Uye un meyá n lukesi, meyá kuu ye kpassi. ⁷ Li pise re mpá úye uké ne uripòò he yare kuu urikiñ-i n wa. Uu kape ukefa-i n tēni, ái kape kò ne ínanje. Li we

re uyee ye ne mpóðnarē n he ke Uléecaa uu la. ⁸ Uléecaa yé fe uu nḡpá yo mpuri nó he, líka ái yé pee pikai nó riparí, ani kò nḡpá yo meýá m má nòn ne mewai sòne wai. ⁹ Lē kai Nléecaa simé ritelé-i wólalē te: U ye ukēfa nnéi ne píwekòð lisòne wale,

meséere ke unfanare nri we, rin ye tene. ¹⁰ Uléecaa yee ye ipuri ulame he uu lukesi uu kò iluke u he uu le. U yé kò nḡ lē kai nó m pise he, uu kò tíyese ai meýá wai nónnéfanare pikei pòð ne n taálē. ¹¹ U yé tíyese ani nḡpá píyei m má ani ye ne meséere n nyíselē te nò nfanare pikei piwai lalē. Písoi meýá yé pee nólinéhechee kani pi m pásii nnya Uléecaa pòðnese. ¹² Lelee pi m parílē kani lē pi pa. Ai Uléecaa písoi nmanē ke nfanare pikei mpí api yóriye. Pi kò tíyesele písoi meýá pin Uléecaa pòðnesente hái. ¹³ Nómenéwai mmé ye mewai kecire le hái. Me yé tíyese písoi meýá api Uléecaa ríyu waise, kani n nyíselē te nò Kirisi Nsímé Kecire nḡsone tikilenle nnya. Nò ye kò nólinékò kpísile nó ne Uléecaa písoi pee Yerusalem-i rí we ne picò nnéi ani hḡsone. ¹⁴ Kapi n yé te Uléecaa ye meýánsei kefa ne nó fénnele nnya, pi yé nókenécáá keyóme yáasi api kò nó n la. ¹⁵ Tòké Uléecaa pòðnese kuú ne lisòne lee ái licò m má nó rí he nnya.

10

Pòðli ye upikei mewee kecáá simisi

¹ Née Pòðli, né kapi n tee re ne ye nen nókenékúri n we am nóinénípee n wuru, nen ketaa-pò n we, am nó n senkee, ne la ké rinécúruu ne Kirisi nnare ne umewai sòne ritiki ké ne nó pise re: ² Ani kape tíye, nen kumúnjé kúye-i nókenémé n hapò ké nó senkee. Ne la re nen ha n hapò, ké pepee m músu re kesoi munjé kari ne pirókei wai ne kényu papisi. ³ Tò pee mesei sisoipipi le, amá ái kesoi munjé atopi acò kari tòpu. ⁴ Ai sisoipipi itòpilū ke tó ne arótòpi wai, amá itòpilū yee m páápú in Uléecaa-i léeri kari ne tòpu. I ye fele ii Uléecaa pilaarò imele láuli. Iyē kari ye ne sínòðmetahai pepirente. ⁵ Iyē kari ye kò ne lē nnéi lee ríyu n wéési, lin limécire síkalē lin ne ncée tápaalē te písoi api kape Uléecaa céri pepirente. Tò ye písoi simúnjé cópiile, ari tíyese api Kirisi m pakarelē. ⁶ Tò merócíre picápine masile tòké pipakareciré kutu ripasa, nòn píyei m pakare ne kété-pò.

⁷ Ani nḡpá yo mewee ripaí. In te nókenécòpe unyine ye yē te u mesei Kirisi ukó le, uké céri re tó ne kò umecò Kirisi pikó le. ⁸ Mpá nen nḡnaje mmē ke Upíima uu né n he ne rikókari piwai nkáripipi n tònse, isei fi né waine. Li we re u ró n hele re tòké ne nó lē nòké ne Uléecaa ncee kémee papisi. Ai pikópe kari nó la. ⁹ Am la líké n we yare ne ne anétele nó náraasentele. ¹⁰ Pinyine ye símaanke re né Pòðli atelé kam ye n wói nsímé ye nḡpape ne itisi tásile, amá nen pikekúri n we, am panse unárei nnénòsimé rin kò peé mulú. ¹¹ Uyee nní lē n simisi uké nse kò nḡsone re: Lē kari ketaa-pò rí we tòn ne arótélé wólú, ne lē kari yé ha nókenékúri rí we tòn wai ye sále.

¹² Ari káipi tó ne pepee ápi ye pimécire nnyáa n yekei tòké n sá, ári kò la tòké merócíre ne pi múnjé sene. Pi pikemúnjé cire mále kapi ne pimécire m músu, pin kei paílē pin ne pimécire picò múnjé sene. Pi piníri le. ¹³ In tóð, ári méwoo rikókari wai líké ha ne síto sinyine rifaau. Ke Uléecaa uu nókenémee pikei ró n forii, u písito ró nyísele. Sesee kerómúnjé kari n kpísine. ¹⁴ Nò kei kari yé ne pirókei n tu kéméé wele. Lē nnya kari pifoi nókenéméé ne Kirisi Nsímé n hapò, ári pikei ke Uléecaa uu ró n forii ketò rifaau. ¹⁵ Tóð, ári picò

pikēi kapi nókenémēē n wa ne méwoo rikókōri wai. Tós ne músule ricurūu re nónnéfatenē yé meýá wa, tós kō fe ari keisi ai lē tōsu ái ne kēyu n sí. Amá ari yé wa liké pikēi pē ke Uléécaā uu ró n forii sitō rifaau. ¹⁶ Limemáá kari yé pēē fe ari ha sitē sēē ne ketāa nó ní we kémēē Nsímé Kēcire yóó. Ari la tóké ayu nyē-i ke picō api pipikēi n wa kémēē keisi tóké pēē pipikēi kapi piwai ní masí nnya rikókōri n wai.

¹⁷ Uye un n la uké umēcire ritaáse, uké lē ke Upíima uu n wa nnya umēcire ritaáse. ¹⁸ Li we re ái nkó yēē umēcire m pakarentē yēē Upíima kémēē ríyu má, amá nkó ke Upíima uu m pakarentē yēē ríyu má.

11

Pōoli ne pepēē n kīraase re pi pitumē le

¹ Hói pinékó! Ani n kahari aní ne né kóm, nípá nen n wai yarē isōhō kam tóri. Ani ne né n kahari. ² Ne nókenécáā iláarō yēē Uléécaā kémēē n léeri wailē. Nō we yarē ukpére yēē úu utisi n nyu un kō kpáiiilē kam utisi use kóló ní félei. Utisi uyēē nní Kirisi ηmaa. ³ Amá iwamē ye né wele re nókenémúnjé yé caai ani Kirisi ne ketāa wai, ani kefa kēsē ne pitíki u yá yarē ke iwáa ii Efa kemúnjé ne mesōhō n caai meō. ⁴ Ai líka nnya kam lē ma. Uye yèē un n ka, un Yeesu nsímé nó rin-yóó, nípá linsá mmē kari nó rin-yóó, un kō nfáasōne nnyine nsímé nó n símisi, nípá linsá Nfáasōne kani ní yōsí, néē un Nsímé Kēcire nnyine nó rin-yóó, nípá linsá mmē kani ní yōsí, li ye ne nó risále ani mēse ne mēse ηmurei.

⁵ Am pakare re pīsoi pē kani nní n nyáni re pitumē píima ye linyine né fe. ⁶ In n la, am nképēni usímēnyuwe píima unyine, amá Uléécaā menyuwe áme né párilē. Mpá píyei ne nípá yo kémēē kari tíyēsē ani lē ceru. ⁷ Ne Kirisi Nsímé Kēcire nó riyóóle ám ihéé íka pise. Ne menécíre ricēpisele ké ne n fe ké nó riñtaáse nnya. Akópe kam pēē lē waa? ⁸ Kam pēē nókenémēē n keisi, Uléécaā icápine icō yēē pēē né hééle. Né fe am te iyē kam yáai amí ne nó léni. ⁹ Kumúnjé kpe-i kam pēē nókenémēē ní we, íwe ye pēē né lonle, amá am nó úka líka pise. Yeesu pikó pēē Masetuwaani-pō n léeme ye pēē ne lelēē m párilē né kale. Am pēē la ké nó n nyikilē yarē ncōni. Ne keweēsi, ám kō la ké nó n nyikilē. ¹⁰ Kirisi nsímēsei mēē kenémēē ní we kam la ké ne nó símisi re: Uka úu yé fe uké Akayii ketē nnéi kecáá lirikókōri né kpu! ¹¹ Yarē ám nó la nnya kam lē símisi néē íye? Ai lē! Uléécaā ricurūu ye nyánile re ne nó lale!

¹² Lē kam nképēni nní n wai kam yé ne piwai n ηmóópúlē, pepēē icēē n wéēsi piké ne rikókōri n wai re tō ne pē pikēi ye pise le ápi kapē lincee n yé nnya. ¹³ Lipite pē ápi pitumē yíkíyiki. Pi pikēikó le pēē n kīraase pin wai yarē pi Kirisi pitumē le. ¹⁴ Lē ái nkpáni lisáηa linyine! Setani ricurūu yèē ripólóle uu kīraase re u metéi uleecaatume yíkíyiki le. ¹⁵ Lē ái nkpáni lisáηa linyine re upikēikó piké ripóló piké kīraase re pi Uléécaā aseí ute pikēikó le. Amá lē ke piliwaiwai ai ye ne kéto ní kpu leē sónti liké ne pi tenē.

Pōoli iwe kuu itumē pikēi kémēē n li

¹⁶ Ké kō pimáa nó rikpá re úka úu kapē né n nyáni yarē ne usōhōtore le. Néē nōn lē né n nyáni, ani mēse ηmurei ké lē n we nééké kō ne lē nnya nkáripī rikókōri n wai. ¹⁷ In n la lē kam nní ní la ké maa ái lē ke Upíima uú la. Li né we yarē ké rikókōri wa nnya kam lē símisi yarē usōhōtore. ¹⁸ Lē ke pīsoi meýá api nní kesoimunjé ne rikókōri n wai nnya ke néē kō la ké rikókōri wa. ¹⁹ Nórínécúruu nōn kō ne mewéēsēsōhō má, amá nō ye kō pēē piníri ne n kaharile. ²⁰ Nō ye n kaharile api ilási nó tini api nólinékó le, api nólinékó nó

yósu, api kecáá nó nyánei api sipese nó túúni. ²¹ Li isei né wele ké ne m̄ maare tó rinárei mále.

Mpá ne lē, ne nkpeni simisile yare usohotore re lē ke picō api ne rikókori n wai ke née kō fene ké ne rikókori wa. ²² Nēnte lipite pēe Pi-Epiree le néen kō U-Epiree? Nēnte pi Isirayēeli pikó lē néen kō Isirayēeli ukó? Nēnte pi Apiraham pipirē le néen kō Apiraham kepirē? ²³ Nēnte pi Kirisi pikeikó le? Ké nkpeni simisi yare li né panselenle: Né ne Kirisi ukeikó le nen pi fe. Li we re ne keisile am pi feriyē. Pi meséere akpanii né waille ai pi feriyē. Ne ipépi yenle nsone am pi feriyē, am kō meyíkíyiki meséere nkpō heirente. ²⁴ Mepehē menupū ke Pisui fi api né káii. Mese áme we afēena kapi ye mpá mékaii méye kémee isíí né súúkke. ²⁵ Mepehē metaani ke Rōm pikó api ne nséí né káii. Mese kapi apare né tapisi re ké kpu. Metaani ke míni amē kuróninōi rimí, am míni-i tone ketúnjé ne kesine nnéí. ²⁶ Ne inécēe kului kémee ikóí ne míni ne piyaa ne pinéyucō Pisui fi ne mpuri sane pikó nnya nkpō heirentele. Ne ayu ne acesi kecāpe nkpō heirentele, am kō mínimaa kémee ne pepēe n kpárálē te Kirisi kapi tíkílē anipe-i nkpō heirente. ²⁷ Ne pikei pape-pape wale am kō íwe píima yenu. Meséere ke nnōni n̄n ye né tu, nkū ne nníre nn né wai, am ye anōo paasi ám la, nnyiyē nn né loni am ilū paa ké tā. ²⁸ Ne kō mpá keyáa kéye Uléécāa icápine nnéí kecáá músule. Am nkpáni la ké nnécōj̄ mmē p̄s̄ tinōo maa. ²⁹ Uye un tinárei rinyine m má, né ne kō pansēle unárei. Uye un akópe n wa, li ye rinépōo caaisele.

³⁰ Lin n we re usoi uké rikókori wa, tinénárei ke née ne rikókori waine. ³¹ Upíima Yeesu usaa Uléécāa ye nyule re ám kiraase. Uye mpá píyēi ipakare te. ³² Kam̄ pēe Tamaasi kuyu-i n̄ we, uyóopi píima Aretasi ye pēe unyine kuyu iwéése tinle, uyē uu pēe pisoí kuyu sipoo-i tápaase re piké né t̄i. ³³ Amá pinyine api né kp̄s̄i api menéere menyine-i wai apí ne mmēle kupole kepirē-mē súisepō arí ne uanipe-i ημέherēe.

12

Pōoli meylene ne usiláré

¹ Li pise re ké rikókori n wai, amá rikókori ári kō pēe nyamí. Amá ne nkpeni lale ké menéyene ne siláré ke Upíima uu né n̄ nyíse nkó simisi. ² Ne Kirisi upiretiki unyine nyule. Inmē kefi ne ina ye nnyí ke Uléécāa uu u n kp̄iipō uú ne keyómecāa-pō ripóhō táánū kémee ukekúrí s̄i. Am nyu un uisoipine nnyí kémee we née úu ikeméé we, amá Uléécāa ηmane yee nyu. ³⁻⁴ Ne pēe nyule ηmaa re li usoi uyē kp̄iipōle aí ne keyómecāa-pō Uléécāa kekúrí s̄i, amá ne kō kpáne re ám nyu un uisoipine nnyí kémee we née úu ikeméé we, amá Uléécāa ηmane yee nyu. Kelō ke-i kuú pēe awahanōo anyine kō kái usoi ncée n he re uké fe uké simisi. ⁵ Né fe am liute uyē mpuri nnya rikókori wai. Amá in tinécúruu ηmaa, in n la tinénárei kecáá kam n nyu nnya kam yé fe am tikókori wai. ⁶ Nen péé n la ké rikókori wa, úka úu yé fe uké re isōhō kam tóri. Asei kam̄ péé ne ri waine. Amá ne menécíre múflenle. Am la unyine uké kenécáá kemúnjé kenyine wa kee lē ke pisoí api kenécáá n nyáni née kapi n kómēi n fe.

⁷ Am kape ne lipíima lē ke Upíima uu né n nyíse nnya rikókori n wai nnya ke itói inyine ii inépine-i we. Setani utume unyine yee né fápii re ám kape ne rikókori n fulaalē nnya. ⁸ Mepehē metaani kam Upíima pise re uké itói iyē né lese ⁹ uu pēe né pese re: Kefa kam̄ ne p̄s̄ n fénnelē ye ne p̄s̄ piyele. Tipónárei kémee kam ye nnénañe nyíse. Lē nnya, né tinénárei nnya rikókori wa Kirisi nnañe nké ne kenémee n nyíselē. ¹⁰ Lē nnya, tinénárei ne alé kéméé kam n̄ we

ne íwe ne piwéékuse ne mpócaai kam Kirisi nnya n yénaalē ye né láarúle. Li we re ne ye nen tinárei m má kam pee meníne páápú.

Lelee Korenti pikó kémeé Póoli nfasimé n tanaalē

¹¹ Ne nkpéni símisile yare usohotore, amá nó tíyese kam lē wai. Nóo yé pee meníne kenécaá nsone símisi. Mpá nensá líka n tu, pē kani nní n nyáni re pitume píima ápi líka né fe. ¹² Kumúnjé kpe-i kamí pee nókenémee pinékei n wai, nó pee nnéníne nípá ncóhí ní-ye kémeé ne mewaisanja ne mewai píima yenle. Lelee nyíse re ne utume le. ¹³ Yo kecire ke Uléécaá icápine icó ii yé ai nó pári? Insá kám líka nó m pise re ani ne né lé. In lee ni, ani nnécaai mmē né sárei!

¹⁴ Ne kó menécire picápine masile ké metáánū nókenémee hapo. Nen kó n hapo ám nó pisenre re ani né lé. Ai nólinékó kamí la, amá nórinécúruu kamí la. Asei kecáá, ái sipipi see ye cápinente asi písáa ne píni yekei, amá písáa ne píni pee ye cápinente api pisipipi yekei. ¹⁵ Né né rinépóo ne nókenécaá menémá caai am kó rinécúruu kpísi am nókenécaá he, ái yé né ricóhí. Lē nnya, nó nkáripí né n la re ne meýansei nó la nnyaa?

¹⁶ Nórinécúruu ye nkpéni yé te ám nó úka pise re uké né lé. Unyine yé kó fe uu re ne uyaaluke le, mesohó kam nó pínei amí ne nó fe am menípee le. ¹⁷ Neé pē kam nókenémee n tumpo unyine kamí ne ritiki amí ne nólinékó yósu amí n te? ¹⁸ Ne Tiiti rinmóópúsele re uké nókenémee hapo, am kó u ne urómáreco uco uyē tumpo. Nó fe ani re Tiiti ye nólinékó yósilé uu n tee? Yare ái kemúnjé kese ke tó ne uyē arí ne keisi tón kó ncée nse tikilē néé? ¹⁹ In n la, hái mekee-me kani nkpéni músu re alari kari nókenémee wéési. Ai nkpáni lē. Tó ne Kirisi kupéneco kémeé kari Uléécaá keyu-i símisi. Pimáreco, tó lē nnéi wai re nóké ne Uléécaá ncee kémeé papisi nnya. ²⁰ Ai líka nnya kam lē wai. Ne wuru re né ha nó leepo áni we yare kamí pee ní la, nóo kó yenu re ám we yare kaní pee ní la. Ne wuru re pitele ne kufatoti ne kuwóí ne íkenjene ne alé ne iwóhó ne piyuwélaa ne méwoo méwoo piwai yé nókenécópe n we. ²¹ Ne kó wuru re ké ne m pēpō, Uléécaá yé ha nóinénípee-i isei piwaise né rikpá. Nópinékó meýā pee ne mewai kópe ní nōrlē yare kapí pee n wai yé ha tíyese am téni hái. Apí kahane pimekperinkpewai ne pimesecirewai kapí pee n wai kepire rintō.

13

Icélaa tōwō ne iyáhaa

¹ Metáánū kam nní nókenémee sónepo. Li wōlaalē te píseérakóo piké ye pité néé pitaani tu api kelene usoi akópe pa. ² Pēpee pee mekee akópe n wa ne píco nnéi kamí ne máne. Am neni nókenémee we amá lē kamí pee menéhapē lírū kémeé nó n símisi kam kó nkpéni písímé nó kpálē te nen ha kó nókenémee m pēpō, ám nó úka nnári waine. ³ Nō lale nóké yé te Kirisi yee kenémee we un ne símisi néé yo? Nó kó yē. Kirisi úu nókenémee rinárei má, u unnanje nyíselenle. ⁴ Mesei ye me re u pee rinárei mále apí ne kunapéékóo kecáá u kari. Amá Uléécaá nnanje kuú ne nkpéni nfáa má. Tó ne kó ukupéneco kémeé rinárei mále. Amá nó kam ani yenu re tó ne kó Uléécaá nnanje nnya tó ne uyē kupéneco kémeé nfáa yē. ⁵ Ani nórinécúruu nómenécíre ripáí ani yénu re nfatene ye nókenémee wee? Ani yē te Yeosu Kirisi ye nókenémee wee? Néé nō ripaile áni yē te nō nfatene má? ⁶ Amá ne músu yare nó kam ani yénu re tó ári nfatene paalē. ⁷ Tó ye Uléécaá ne nó

wele re áni kape akópe áka mpuri piwai rikpá. Ai lē kari la tóké ne nyíse re tó alari mále, amá tó la re nóké ye fe nóké mewai sone wa, nípá non m músu re tó ári líka fe tóké wa. ⁸ Ari rínanje ríka má tóké ne nsímései tápisi re rín kape leeme. Lirókó yee tóké wa nsímései nké léeme. ⁹ Tó ye tón tinárei m má, nón rínanje m má, li ye ró n láárúle. Lē kari Uléecaa m písei yee re uké tíyese nóké nfatene kéméé m pelu. ¹⁰ Lē nnya kám nní nókénékúrí rí we, kam te ké mēncire rítelé nó wóipó, nen píyeyi nókénéméé n tuiipó, ám kape ne nó rí senkee nnya. Upiima ye nókénécáá rínanje né hele re ké nó n ημόόπύσελε non ne kényu sí. Uu rínanje né he re ké ne nó ritékéé.

¹¹ Ketume kai lē wa, pimárecó! Liké nó n láárú non ne pipele ημόόπύλε. Ani ikari n kpariisene non kó rinóó rise má. Ani ne nórinéπό n we. Uléecaa yee ríla m má uu ye akínj ninjukuse uké nókénéméé n we.

¹² Ani nómenécópecire ripirane ani memárecó yáhaane.

Uléecaa pikó nnéi ye nó yáási.

¹³ Upiima Yeesu Kirisi uké ípeeléé nó nyíse. Uléecaa uké ríla nó nyíse. Nfáasone nké kó nónnénéi kéméé n we nké nó ripénese.

Titelé ke Pɔɔli uu Kalaati pikó n wóí

Lɛlɛ rítɛlé nti kɛmɛɛ ní we

Uléécáa icápine iyɛ Kalasii keteni-i ní we ke Pɔɔli uu rítɛlé nti wóípo. Uicee kuú pɛé nɛ Nsímé Kɛcírɛ n kónúlɛ kɛmɛɛ kuú pɛɛ i karikɛɛ. Písɔi mɛyá yɛ músu rɛ Kalasii ayu nyɛɛ itunɛ kumii-mɛ ní we yɛ nyɛ (UPM 13-14).

Pɔɔli pikɛi memáá, pɛpɛɛ Pisuifi piyomɛyáhaa n yóólɛ api icápine iyɛ tiki api upitumɛkɛi lómiise apí n yóólɛ tɛ li pise rɛ piké Moisi isé n tikilɛ api kó kérii. Pɔɔli pilaarɔ yɛ músu rɛ li nɛ sá rɛ Kírisi pikó nnéi piké isé iyɛ n tikilɛ. Pin lɛ n wa, pi yɛ pɛɛ limemáá fe api Yeesu Kírisi nɛ kefa tɛnɛ. Nsímé mmú yɛ Yeesu Kírisi Nsímé Kɛcírɛ nɛ memii wele.

Ifaaci iyɛ mɛkériine yɛ mmé:

1. Nsímé Kɛcírɛ yíkíyiki nkó ke Pɔɔli uu nté símisi. Pɔɔli uu pi léise rɛ Uléécáa yèè sisoipipi yósilɛ rɛ si Yeesu Kírisi nɛ kefa tɛnɛ nnya, amá ái rɛ kasi piyómɛyáhaa inyekii n tikiɛ nnya. Lɛ nnya kuú nɛ Piyɛɛ cési rɛ yo nnya kuú la uké Nsímé Kɛcírɛ nɛ piyómɛyáhaa inyekii m pɛnɛlɛ un tikilɛ (1-2).
2. Pɔɔli yɛ isímé yɛɛ Nkómɛine Kpɛrɛ kɛmɛɛ ní we kpísi uú nɛ unsímé alari pa. Uléécáa rinɔɔ kuu n yekei yɛ wele isé ii kelenɛ leeri. Yeesu Kírisi kɛmɛɛ ke rinɔɔ tɛ kuu n yekei ari wa. Sisoipipi nnéi yɛ Uléécáa inipɛɛ-i sále. Usuifi nɛ mpuri sanɛ ukó nɛ ulási nɛ uyɛɛ umɛcírɛ n tɛ nɛ utisi nɛɛ unósi yɛ sále (3-4).
3. Pɔɔli yɛ aseɛ lesɛle uu símisi lɛ ke Kírisi pikó api pimɛcírɛ n tɛ. Nkó yɛɛ Yeesu nɛ kefa n tɛnɛ yɛ náásilɛ Nfáasɔnɛ nké u n sɛni. U yɛ kó umɛwai kpɛrɛ tɛyɛle. Kírisi isé ii icélaa kultú, amá i pise rɛ písɔi piké ncɔni n lɛnaaɛ (6:2). Usoi uké umɛcírɛ n tɛ aseɛ nyɛɛ rɛ uké picɔ nɛ kutu n colɛ un tɛyɛsɛlɛ Nfáasɔnɛ mɛɛ Uléécáa kɛmɛɛ n léeri nn u sɛni (5-6).

Iyáhaa

¹⁻² Né Yeesu utumɛ Pɔɔli nɛ pinémáɛɛɔ Kírisi pikó nnéi pɛɛ nté ní we, tóo Kírisi pikó pɛɛ Kalasii sitɛ kɛcáá Uléécáa icápine-i ní we rítɛlé nti wólu. Ai písɔi pinyinɛ pɛɛ né tumme, ái kó unyinɛ kam titiki aní nɛ Yeesu utumɛ pansɛ. Yeesu Kírisi yɛɛ n kpu, Sáa Uléécáa uu u yukusɛ nɛ Sáa Uléécáa uyɛ pɛɛ né tumme. ³ Urósáa Uléécáa nɛ Upíima Yeesu Kírisi piké nɛ kefa nó fénnɛ api kó nkínninɛ nó hɛ. ⁴ Kírisi yɛɛ uricuruu umɛcírɛ kpísi uu arókóɛ nnya hɛ rɛ uké nfáani ketɛ nké mɛwai kóɛ kɛmɛɛ ró lesɛ. Urósáa Uléécáa mɛla kɛmɛɛ kuu lɛ wai. ⁵ Uléécáa uyɛɛ ipakarɛ tɛ mpá piyɛi-pó! Amí.

Nsímé Kɛcírɛ nɛ mɛɛ we

⁶ Nómɛnɛwai yɛ nnɔɔ né yilɛ rɛ nɔ mɛɛ nɛ mɛɛ Uléécáa kɛpirɛ rito nnya. Uyɛɛ nɛ Nsímé Kɛcírɛ nó sɛɛ rɛ Kírisi yɛ nɛ kefa nó fénnɛ nnya. Nɔɔ pɛɛ u yá ani Nsímé Kɛcírɛ féɛ ncɔ n tikilɛ. ⁷ Ai rɛ Nsímé Kɛcírɛ féɛ ncɔ nnyinɛ yɛ we nnya kam lɛ símisi. Amá písɔi pinyinɛ pɛɛ we pin níɔkoi nó tanaalɛ, pin la piké Kírisi Nsímé Kɛcírɛ rikéɛɛ. ⁸ Lɛ nnya, mpá tó unyinɛ nɛɛ uléecaatumɛ unyinɛ yɛɛ keyómɛca-pɔ leemɛ uu wɛri uu nnyinɛ nó símisi rɛ Nsímé Kɛcírɛ yɛ mu kái pɛɛ mmɛ kari nní nó n símisi, Uléécáa uké liute anɔɔ wa! ⁹ Tó písímé nó masilɛ! Tó kó nkɛni písímé nó rikpá rɛ úyɛ un

nnyine nó n símisi re Nsímé Kεcιre γε mu kái πee mmē kani nní piyóó m masí, Uléεcaα uké liute anóo wa!

¹⁰ Lē nnya íye! Ne nkpéni lē wéésile re písoi piké né n la née Uléεcaα uké né n la? Písoi piké né pakare kam la née íye? Nen πee písoi ipakare n wéési, ám yé πee Kirisi ukeikó.

Uléεcaα γε Póoli wée re uké utume

¹¹ Pimáρεcα, ké nse nó símisi ani kóm te Nsímé Kεcιre kam ne n kóónulé rín kesoipipi kέmεε léeri. ¹² Ai usoi unyine kέmεε kam n kō, ái kō unyine γεε né n céesi. Amá Yeesu Kirisi γεε né n nyíse.

¹³ Nó menéwai ricuruu n kō kumúnjé kpe-i kam πee Pisuifi inyekii n tíkílē. Ne πee meýánsei Uléεcaα icápine pikó wéékuselenle nen náási ké i kpu. ¹⁴ Ne πee Pisuifi inyekii iyē tikilenle ai tósu nnépuri pikó ne pinésáco meýā. Ne πee rla mále re ké Pisuifi inyekii n tíkílē ai tósu tó ne Pisuifi picō tóo n sá.

¹⁵ Amá Uléεcaα γεε hái unéni kefa-me né wée uú ne kefa né fénnε uu né séi re ké upikei wa. ¹⁶ Kuu ukepipi né n nyíse uu re ké riyóó mpuri sanε pikó piké ke ceri, ám nkpáni unyine kέmεε ha re uké mesōhō né rikpá. ¹⁷ Am kō Yerusalem-pō peπεε itume n li api né tise kέmεε ritaá. Amá Arapii ketē kam mese ne mese tómpō am πee Tamaasi kuyu-i peeri. ¹⁸ Injē itaani memáá kam πee Yerusalem titaá re ké Piyee ceri, am πee ukeyo-i tone siyáa kefi ne sinupū. ¹⁹ Amá ám utume úka uco yē, insá Upiima uwā Yakupu. ²⁰ Lē kam nní Uléεcaα inipee-i nó n wólu γε nsímései le, ám nnóome wai.

²¹ Kam Yerusalem n yisi, Sirii ne Silisii sitē kam ha. ²² Likumúnjé kpe-i Uléεcaα icápine pikó πee Yutee keteni-i ní we ápi πee né nyu. ²³ Mékome kapí πee kō te uyee πee mekee pi n wéékuselē γεε nkpéni yóólē te piké Nsímé Kεcιre kuú peé ne pikópe n náási ne kefa tene. ²⁴ Lē nnya kapi kenécáá Uléεcaα pakare.

2

Póoli ne pitume picō γε kómεine

¹ Am πee injē kefi ne ina memáá yisi, tó ne Parinapasi ari Yerusalem kuyu pele, am ne Tiiti pō kō péne. ² Uléεcaα γεε né nyíse re ké kei ha nnya kam lē wa. Kam n tuipō, am písoi πee kei meýá íyukóó n tū ne iyaa leepō am Nsímé Kεcιre kam mpuri sanε pikó n símisi aseí pi lese. Li we re ám la lē kam n wai ne lē kam piwai m masí liké méwoo wa. ³ Tiiti γεε kenékúri ní we γε Ukireki le úu πee kélē. Amá ápi nkpáni ricuruu n ricón γεε uké riké. ⁴ Mpá ne lē, pinyine πee n kparálē te pi Kirisi pikó le γε πee kerócōpe wele. Lipite pē ne mekee-me ró múnjesile piké yé te íye kari Kirisi ne ritiki ton ne tirópō we. Pi náásile piké isé ilasi kέmεε ró pesepō. ⁵ Tō ári nkpáni ne kutu pi rico nípá fí. Tó la re Nsímé Kεcιre aseí nnéi aké nōkenéméε n we.

⁶ Písoi πee kei meýá íyukóó n tū γε kō peé wele. Api né ricón γεε kέ linyine mpuri wa. Né ám piriyu kapí πee mekee m má kpási ké ne linyine wa. Uléεcaα úu γε písoi siyu-i ripái uú ne túhaane. ⁷ Ticuruu pi cerile re Uléεcaα γε Nsímé Kεcιre né rimmúsele re ké pikéciré riyóó yare kuu Piyee rimúise re uké pikéké riyóó mecō. ⁸ Uléεcaα γεε Piyee pansese uutume pikéké kέmεε, limεcō kuu kō né pansese uutume pikéciré kέmεε. ⁹ Yakupu ne Piyee ne Yohani πee kei we re Uléεcaα icápine piyukóó. Kapi n yé te Uléεcaα γεε pikei pē né rimúise, api tó ne Parinapasi yáási api kunípe ró pa, ai nyíse re tó rinóo rise wale. Ari kómεine ntónéi re tó ne Parinapasi tóo yé pikéciré kέmεε

ha, pē pōo pikéké kémee sí. ¹⁰ Likei lise kapi ró m pise yee re ári kape píwékóo pēe piicápine-i ní we kecáa palei. Am kó mesei li wai ne kefa kee.

Poali ye ne Piyee Antiyoasi-pó cési

¹¹ Amá ke Piyee uu Antiyoasi-i ní ka, úu mewai sone wa, am nipa úye inipēe-i u kesu re úu alari má nnya. ¹² PISOI ke Yakupu uu n tumme piké kelene n tuime, Piyee ne mpuri sane pikó pēe ye pēe ricáripí rise-i n le. Amá ke Yakupu písáne pē api ní ka Piyee uu pí yenu, uu ye pēe mpuri sane pikó mpi kulukeco n kaasente un pēpēe m pólólē te nipa úye kai pise re uké riké wuru. ¹³ Pisuiifi tōwō pōo kō umeco pipékaankee loni, ái ne Parinapasi pō pēne uu pikecáa kecáa mewai mē n tikilē. ¹⁴ Kam n yē te ápi Nsimé Kεcire ne aseí tikilē, am pinnéi inipēe-i Piyee maa re: Pōo nní Usuifi, pōn mpuri sane pikó isoi icō n le, ái Moisi isé kaa tikilē, íye kaa yé pēe mpuri sane pikó ricōn te piké Pisuiifi isoi icō lí?

Nfatene mee ye Pisuiifi ne mpuri sane pikó riyu lo

¹⁵ Tó ne hái keróleeme-me Pisuiifi le, ári mpuri sane pikó pēe ápi Uléecaa n nyu. ¹⁶ Tō pēe nyule re ái usoi nkó yee isé n tikilē yee Uléecaa inipēe-i aseí ute. Amá uyee Yeesu Kirisi ne kefa n tenelē yee aseí ute. Lē nnya ke tōo kō ne kefa u tenelē te liké ne kei ritiki tóké ne wa aseí pite Uléecaa inipēe-i. Ai kape wa re kari isé n tikilē nnya. Li we re úka úu Uléecaa kémee aseí ute re u isé ritiki nnya. ¹⁷ Amá in te tō la re tóké Kirisi ne kefa tene tóké wa aseí pite, ari yénu re tó ne kō pikópekóo le. Li pēe nkpéni wa yare Kirisi yee akópe ncee ró nyíse néé íye? Ai nkpáni lē. ¹⁸ Nen lē kam pēe n fori pimóme m pēse, néé mēncíre yámne re ncaai kam pēe wa. ¹⁹ Asei ye nye re isé íi yé nkpéni fe iké linyine né pise. Ne ikeméé wele yare ukpōkpō. Isé iyee ne nkpō né ka. Ne Uléecaa nnya nkpéni nfáa mále. Tó ne Kirisi tōo kunapéékóo kecáa kpu. ²⁰ Lē nnya, ái nkpéni né ηmaa ricurruu néé nfáa má. Amá Kirisi yee kenémee nfáa má. Kai neni ne n kpísi, Uléecaa kepipi kam ne tálē nnya kam nfáa má. Kεkee né la aké ne kenfaa kpísi ake né nnya he. ²¹ Né ám kesi re ke Uléecaa uú ne kefa né n fénne, rinéyu kuu lo. In mesei re usoi yee isé ritiki uú ne Uléecaa inipēe-i wai aseí ute, Kirisi nkpō pō ne méwoo le nkpéni.

3

Isé ne nfatene kecáa nsimé

¹ Nó Kalaati pikó, aníriyoopi nnyé! Wóo kéyu lē nó risomaase? Nen kō ne Yeesu kapi kunapéékóo kecáa n karií nsimé nó símisi cáká-cáká. ² Nsimé nse kam la ké pise ké kō te kani isé n tikilē nnya ke Uléecaa uu Unfaasone nó he néé kani Nsimé Kεcire n kō aní ne kefa n tene nnya kuu Nfaasone nó he? ³ Nō meykíyiki aníriyoopi lee? Nō lalē nóké ne Uléecaa Nfaasone pitiki koraane aní pēé ne nkpéni pISOI isimé tenesee? ⁴ Yare méwoo kani nkpéni nní íwe nnyí líi? Ai re liké méwoo lē wa. ⁵ Kani isé n tikilē nnya ke Uléecaa uu Unfaasone nó he nōn ne mewaisanja nókenémee wapisi, néé íye? Néé kani Nsimé Kεcire n kō aní ne kefa n tene nnya kuu lē wa?

⁶ Limeco ke Apiraham uú ne Uléecaa kefa tene. Li ukécáa wólaalē te: Ke Apiraham uú ne Uléecaa kefa n tene nnya ke Uléecaa uu u kpísi re aseí ute. ⁷ Lē nnya, aní kō nsone re pēpēe Uléecaa ne kefa n tenelē pēe Apiraham pipirē yíkíyiki. ⁸ Li Uléecaa ritelē-i mekke-me wólaalē te Uléecaa yé mpuri sane pikó waise aseí pite, kapí ne kefa u n tene nnya. Lē nnya ke Uléecaa uu rinóo sone ntí Apiraham pehele re: Pō nnya, né ketē kecáa sisoipipi nnéi

rinó sone ritikise. ⁹ Apiraham ye Ulééca nē kefa tenele, Ulééca uu rinó sone u tikise! Limécó, piye pin nfatene m má, uu rinó sone pi tikise yare kuu Apiraham n wa.

¹⁰ Anó kópe ye mpí nnéi pēe n tálē te isé yé pi yoriye kecáá wele. Li Nléécaasimé-i wólaalē te: Uye unsá lelee isé ritelé kēmeē n wólaalē nnéi rintiki uké ká lipikei n wai, anó kópe ye liute kecáá wele. ¹¹ Ai céreise re úka úu yé isé ritiki uú nē Ulééca inipēe-i wai aseí ute. Lē nnya kai wólaalē te: Usoi nkó yēe aseí ute re u Ulééca nē kefa tene nnya, yēe nfáa má. ¹² Ticuruu isé nē nfatene ín líka pénélē, amá isé ye maa re: Uyēe yé i rintiki nē iketó-pó kii yé nfáa hē. ¹³ Kirisi ke Ulééca uu tirótísi anó wa. Kei ke Kirisi uú nē isé anó kēmeē ró lése. Nléécaasimé ye masei maa re: Pin úye kuna kecáá rinkólo, Ulééca ye liute anó wale. ¹⁴ Li lē wale re mpuri sanē pikó póké Yeesu Kirisi kupénecó kēmeē rinó sone ke Ulééca uu Apiraham n yekei yē. Lē kēmeē tōn nfatene m má, tó lē Nfáasone ke Ulééca uu ró n yekeilē yenle.

Isé nē lē ke Ulééca uu písoi n yekeilē kecáá nstmé

¹⁵ Pimárecó, nē la ké sisoipipi mēwai kēmeē linyine kpísi ké nē nó símisi aní kóm. Usoi un tinó n wói uu yekei yare kai m píse, úka úu ye kesí, úka úu ye líka rikpá, in kó nē kesoiipipi kēe wói akē yekei. ¹⁶ Apiraham nē uupirē ke Ulééca uú pēe kó nē lisone lē kuu n yekeilē mé. Ai wólaalē te Apiraham nē upipirē. Lē nnya, ái písoi kulúí mekó kai wólaalē, uupirē use mekó kai wólaalē. Uupirē uyēe Kirisi. ¹⁷ Mmē kam ní la ké nó símisi ye nkpéni mmú: Ulééca ye mekēe-me wóile uu yekei yare kai m píse. Likepire, ai wai inmē píle píle mena nē afēetaani, Moisi isé pó pēe kelene leeri. Ii yé fe iké lē ke Ulééca uu ní la uké wa caai. Insá lē, Ulééca rinó kuu n yekei yé rinnanē paa. ¹⁸ In te isé ke usoi uu ye ritiki Ulééca uu pēe nē lē kuu u n yekeilē u pa, li pēe wale re Ulééca uú urinó cire kuu n yekei ritiki. Amá ke Ulééca uu mekēe-me n yekei nnya kuu Apiraham ípēelēe nyíse uu lē kuu u n yekeilē u wai.

¹⁹ In lē, yo nnya ke isé ii pēe nkpáni we? Iyē nkó mēe re iké mēwai mēe áme Ulééca mēla-i ní we písoi n nyíselē, Apiraham upirē uyē ke Ulééca uu lisone n yekeilē uú ha nē tui. Pilécaatumē pēe isé iyē písoi cereise. Usoi unyine yēe pēé nē Ulééca nnó n símisi kapí nē ritiki apí nē símisi. ²⁰ Pin nē usoi rintiki apí nē linyine wai, li nyíse re pepēe pikei n wai ye kulúí wele. Amá Ulééca mēcire yēe rinó piyekei kēmeē pikei wai.

Yo nnya ke isé ii we?

²¹ Lē nnya, tóké nkpéni re isé íi Ulééca rinó kuu n yekei ritikii? Ai nkpáni lē. Pin pēe isé inyine n wa yēe yé usoi nfáa n hē, i yé pēe fe ii usoi Ulééca inipēe-i waise aseí ute. ²² Amá Ulééca Nsímé ritelé ye maa re mēwai kópe nnanē mēe ketē nnéi múlilē. Li pēe lē wale re písoi mpí nnéi pēe yé Yeesu Kirisi nē kefa n tene pēe yé lē ke Ulééca uu pi n yekeilē yē.

²³ Nfatene itunē iké kelene n tu, isé ye pēe ró hánaalenle yare pikpaniikó, in tó mé líké ha nē tu pēe uye-i ke Ulééca uu yé ró n nyíse re tóké Yeesu nē kefa tene. ²⁴ Lē nnya, isé yēe ró nyói aí ha nē Kirisi ikametunē tulu. Uyē kari yé nē kefa tene arí nē Ulééca inipēe-i wai aseí pite. ²⁵ Kari nkpéni nní nē Kirisi kefa pitene m máalē nnya, ári nkpéni urónyóle uyē mekó-i we.

²⁶ Li we re nō nkpéni nōnnéni Ulééca sipipi le, kaní Yeesu Kirisi nē kefa n tene nnya. ²⁷ Nó mpí nnéi nó nní Kirisi kupénecó kēmeē míni n wóle, nó nē uyē nē panselē píse. ²⁸ Lē nnya, ái nkpéni we re nkó ye Usuifi nēe mpuri

sane ukó, née ulási née uyee umecire n te née utisi née unósi. Nò nkpréni meyíkíyiki pise le, kani Kirisi Yeesu ne kefa n tene nnya. ²⁹ In te nò mesei Kirisi pikó le, nò kò Apiraham pipirè le. Nòó lè ke Uléécaá uú péé Apiraham ne upipirè n yekeilè te.

4

¹ Mmè kam nní la ké maa re: Usoi unsá kahanè m papisi kuu pee ikúlanlú li, úu ulási ne ríka kémeé kóólelè, in kò ne uyee nípá yo te. ² Mpá ne lè, pinyine pee yé u nyòí api ukecáá m pailè aí ha ne kumúnjé kpè ke usáa uu n yekei tulu. ³ Limécò ke tóo kò péé we yare siwá sínsá. Ketè nké kecáá, rínanje líkó ilasi karí pee le. ⁴ Amá ke itunje ii n tu, Uléécaá ye Ukepipi tummele unósi unyine uu ke maru apí ne isé ke múlú ⁵ keké ne pè ke isé ii ilási n tónselè n fénne, keké kò ne lè kémeé ró m pansese Uléécaá sipipi nnya. ⁶ Kani kò nní Uléécaá sipipi nnya ke Uléécaá uu nóanékínjé kémeé Ukepipi Nfaasone wa nn sélei re: Saa! Saa! ⁷ Lè nnya, áni kò nkpréni pilási, nò usipipi le. Nòn usipipi, nò kò Uléécaá mela kémeé umemá pite le, memá mē kuu usipipi n yekeilè.

Lelee Kalaati pikó kémeé Pòoli nfasimé n tanaalè

⁸ Nò pee mekeé wele áni Uléécaá nyu. Piléé pinyine ilasi kaní pee le ápi kò pee meyíkíyiki piléécaá. ⁹ Lè nnya kani nní Uléécaá n céri née ke uyè uu nní nó n céri nó kò nkpréni ketè kecáá rínanje líkó kémeé pele aní ha liilasi piluke kpáá? Nnanje mmè rín líka kuwai we, rín kò líka tu. ¹⁰ Nò meyansei siyáa sinyine ne iwáre inyine ne aḡmè anyine wélele aní waise inyòonsetunje! ¹¹ Li nfasimé né we re pinékei karí ne nókenémee rinḡmósòpú ápi kape méwoo wa!

¹² Pimárecò, ne nó pise re ani menécò mmé n we. Né ne kò nómenécò isé ilasi kémeé wele. Aní ncaai ríka né wa. ¹³ Ani léise re ne pee utóikó le, péé uye-i karí pee mefoi Nsímé Kécire nó rin-yóó. ¹⁴ Kamí pee lè m pólú, ám pee kúpaí meté we. Amá áni ne nḡḡni áni kò né ḡmeriyé. Nò ne íwe né líle, ticuruu ani kò né yósu yare Uléécaatume unyine née yare ne Kirisi Yeesu le. ¹⁵ Méye ke nónnépòonare mmè nn pele? Né ḡmaa née yé te nòn péé n fene, nó pee ricuruu nónnénípee léseḡte ani né pa. ¹⁶ Kam nsímései nó n símisi nnya kam pee nkpréni pansè nóunélaaro, née íye? ¹⁷ Nla mmè kapi nní nókenécáá m má nnanje rín lisone linyine. Pi lalè piké tó ne nnó tútunne nòké pee meyá pin n la. ¹⁸ Li nyamí te áni kape ye píkaí lisone ne síká wa, aí re péé uye-i kam nókenékúrí rí we ḡmane. ¹⁹ Sinépipi, ne kò ne nó nnya ntóosi kóméile yare unósi ke memárenlò ame n kéheni. Lè kai yé né n we aní ha ne pipele tene, aní ne Kirisi mewee nókenémee n nyíselè. ²⁰ Li ripóó né we re ké pee kumúnjé nkú-i nókenémee n we ké céri lè kam yé nó n símisi. Am nyu íye kam yé nó wa.

Icélaa yee Akaa ne Sara nsimé kémeé ní we

²¹ Nòó nní n la isé iké nókenécáá rínanje m má kamí la ké pise re nò pee kóméi lè kii n símisii? ²² Likumúnjé re li wòlaalè te Apiraham ye piḡmánè pité mári. Ulási Akaa yee use ne u mari, uunósi Sara yee umecire n te pòo ne ucò m maru. ²³ Kesoi pipi mela kémeé ke Akaa uu uuḡmánè mari. Amá Uléécaá rinòo kuu n yekei kecáá ke Sara pòo uukó mári. ²⁴ Nsímé mmè nnyinecò ye mmú: Pinósi pè keté ye anòó até ke Uléécaá uu n yekei le. Nkóméine fói mmè ke Uléécaá uú ne písoi Sinayi riyòpe kecáá séé Akaa úú

ne siwá maru silási. ²⁵ Akaa ye we yare Arapii ketē-pə Sinayi riyəpe. U kə we yare kuyu nkú kapi ye neni nní n sée re Yerusalem. Ku ne kupikó ye isé pilasi le. ²⁶ Amá Yerusalem yee keyómecaa-pə ní we ne upikó ye pimécire tele. Kuyu kpekpree nkpéni we yare uróni. ²⁷ Lē nnya kai wólaalē te:

Pó unósi nyapi nkó

yee úu pí kai m máraalē, a yisi a cə.

A mpónare ne ricáái.

Pó ke memárenlō áme pí kai n kēhenlē!

Unósi ke ula úu ní la sipipi ye ulakó sikó kulúí feriyē.

²⁸ Pimárecə, ń ne Uléecaa rinəə kuu n yekei nnya usipipi le Isaaki mecə. ²⁹ Uyē kapi kesoipipi mela kémee m mári ye uyē ke Nfáasəne nn n tíyese api máru lémaalenlē hái. Lē kaí we ne neni-me. ³⁰ Iye kecire kai pee wólaalē? Li wólaalē te: A unósilasi nkó ne uuḡmáne lakase, li we re ulási uuḡmáne ne uyee umécire n te ukó, ápi yé ikúlānlū kesé li. ³¹ Pimárecə, lē nnya t́ ári ulási uyē sipipi. Tə uyee umécire n te sikó le.

5

Ani kape ilási kémee n we

¹ Kirisi ye ilási kémee ró lésele re təké meyíkiyiki merócire n te. Lē nnya, ani n we nən páápú, áni kape kə nómenécire ilási kémee pitane rikpá.

² Ani kutu rico, né Pəəli ké nó símisi ani kóm te nən n tíye pin n kérii, Kirisi úu pee líka nó yóriye. ³ Né kə pimáa nó rikpá re úye un n tíye pin u rinké, isé nnéi kai pee pise re uké ritiki. ⁴ Nóo nní ní la re nəké isé ritiki nəké ne Uléecaa inipee-i wa aseí pite, nó ne Kirisi ye túúnnele ani Uléecaa ipeelée paa. ⁵ Tóo nní ne kefa u n tenelē, t́ ne mé te u yé ró waise aseí pite. Nfáasəne mee tíyesele kari mé te Uléecaa yé ntófātene nnya ró waise aseí pite. ⁶ Kirisi Yeesu kupénecə kémee, nké nées nkéciré rín ye líka yoriye. Lelée kuláa m má ye usoi uké nfātene m má mee ríla n nyíselē.

⁷ Nə koraanele rísəne hái. Wóo nkpéni nsé nó púnese un ne nó yúlu re áni kape aseí ritiki? ⁸ Nsímé mmē kápí ne nní atu nó n takai rín Uléecaa yee nó n séi kémee léeri. ⁹ Pi ye maa re: Nkpónótə pite fíi pee ye kukpéecari nnéi nyépukuse. ¹⁰ Amá nípá ne lē, ne ne Upiima tálē te nə sánti nəké ncée səne kémee peeme. Amá uyee nní nó n cónlē, te úye kecire loo, Uléecaa yé kutu u ripasa.

¹¹ Pimárecə, nən pee n céesi re li pise re pisei piké kérii, yo nnya kapi yé pee nkpáni né n wéékuselē? Nən lē n céesi, Kirisi nkpə kunapéékəó kecáá rín ye pee úka kémee awóle nsímé. ¹² Pəpee nní nó n cónlē te ani kérii ápi kape ne piké ḡmane ripá. Piké mese pimécire comesi!

¹³ Pimárecə, Uléecaa ye ilási kémee nó lésele re ani nómenécire n te. Mpá ne lē, áni kape ne riwááná re nə nómenécire te nnya aní ne lē kani n káipinkee n wai. Amá ani n lakaane nən kə pikei wapaane. ¹⁴ Nsímé nse kémee ke isé nnéi íi we. Lelée re: A upócə n la yare ripócúruu. ¹⁵ Amá nən nómenécəpecire n kēhenne nən n takainkee, ani nómenécire tí. Insá lē, nó nómenécire kónaane.

Nfáasəne mela ne meróla cire

¹⁶ Lē nnya, ne la ké nó símisi re ani tíye Nfáasəne nké nó n séni, áni yé pee uyee-i nólnékáipi-káipi n wai. ¹⁷ Ai lē kani ní la ke Nfáasəne ní la. Ai kə Nfáasəne lilala ke nóo kə la. Nfáasəne lilala ne lē ke kesoipipi ake ní la ái

ye risáne. Lẽ kaí we nnya káni ye fe nõké lisõne kani ní la n wai. ¹⁸ Amá in Nfáasõne mee nõ séni, isé ñi pee kò ñnanje nõkenécáá má.

¹⁹ Lẽ ke kesoipipi likáipi-káipi ai ye n léeme aí n nyáni kpáii ye nní: Iwásá piwapaanke ne mékperinkpewai ne meseiciréwai, ²⁰ ne piléenyóõnse ne menírihélaawai ne iláarõ piwapaane ne picéñaanke ne kufatoi ne kuwói ne íkenjene ne pikóólentene ne pitele siwúípi piwapaanke ²¹ ne uõ likó pikáipinke ne píta niré ne piluke caainke ne anyá ne lilinyinecõ. Ne la ké nõ péhele yare kam pisímé nõ m masí re: Pẽ nnéi pee limewai mẽ n wapisi uka úu Uléécãa iyõpi kémee melone má.

²² Amá lẽ ke Nfáasõne põ ye usoi n he ye nní: Nla ne mpóõnare ne nkíñniye ne nípure ne kusoi piwai ne nfanare ne aseí pitiki ²³ ne ñniye ne mecíre pimúlú. Isé ñi mewee mẽ kesu. ²⁴ Kirisi Yeesu pikó ye pimewee ne pililala ne pilikáipi-káipi pikpiké masile api kunapéékóó kecáá karií. ²⁵ Nfáasõne mee Uléécãa nfaa ró heelẽ. Lẽ nnya, tõké tíye nké ró n séni. ²⁶ Ari kape pansé píyuwélaa tõké merócepere anõ n wélaane tøn kò merócepere kufatoi wapaane.

6

Ani ncõni n lènaane

¹ Pimárecõ, nõ mpí ke Nfáasõne nn nní ní séni, nòn ye unyine n yẽ un akópe n wai, ani ye m purú aní ne ncée sõe-i u peseri. Ani ye nõmenécíre tí te mewai mẽ mecõ áme kape nõ leeme. ² Ani ncõni n lènaane. Lẽ kani yé ne Kirisi isé rintíki ye lẽ. ³ Uye un m músu re úu kusa we, kúu kò pee líka tu, umecire kuu kúraase. ⁴ Mpá úye uké ye uricuruu mewee ripaí. Un n yẽ te li rikókõri we uké umecire ne múñeisene, áí kape ne picõ. ⁵ Li we re mpá úye yee yé céri uu símisi lẽ kuu n wa.

⁶ Li pise re usoi nkó kapi Uléécãa Nsímé n céesi uké ulikó ne uucélaa kecáá pípaí n léni.

⁷ Ani kape nõmenécíre kiraase, ápi ye Uléécãa sényi. Lẽ ke usoi uu n lukesi kuu ye kpasi. ⁸ Uye un umela likó n lukesi, uu umela likó yénu. Amá úye un Nfáasõne likó n lukesi, uu Nfáasõne mela yenu, lelee nní nfáa teneciré. ⁹ Mewai sõe piwai ápi kape ye ró pi. Li we re tøn lẽ piwai ne n ñmóópúlẽ, ituñe ye sóntile, nípá úye uké lẽ kuu n lukesi kpasi. ¹⁰ Lẽ nnya kai nkpéni nní lẽ kuwai ní we, tõké písoi nnéi ñla n nyíselẽ, aí ne tósu tó ne pẽ tóó Kirisi ne kefa n tenelẽ.

Icélaa tãrã ne iyáhaa

¹¹ Ani ripaí lẽ kam nkpéni tinécúruu ne kunénípe nõ n wói mekóne mekóne. ¹² Mpí nnéi pee n wéési re písoi piké pi pakare pee nõ cõñlẽ te aní kérii. Api la piké Kirisi nkpõ kunapéékóó kecáá nnya íwe inyine li. ¹³ Pikéké pẽ ricuruu ápi isé tíkilẽ, amá pi pee la re nõké kérii piké ne nõpinéké pẽ nnya rikókõri n wai. ¹⁴ In née, ke Úpiima Yeesu Kirisi uu kunapéékóó kecáá n kpu ñmane yee nẽ tikókõri waise. Líka licõ áí likecáá kpálẽ. Kunapéékóó kecáá nkpõ mee tíyese ke ketẽ kecáá likó áí kò nkpéni kenémee kuláa kúka má, ám kò nkpéni pikáipinke li kpálẽ. ¹⁵ Ai nké née nkéciré yee linyine yoriye, amá Uléécãa uké ró pansese písoi fale yee ye yoriye. ¹⁶ Mpí nnéi pee piísoi kémee nsímé mmú n tíkilẽ kam ne welu re Uléécãa uké nkíñniye pi ñe uu kò íwe pi téni. Nkíñniye ne píwetu piké kò Uléécãa kuyu Isirayéeli kecáá n we.

¹⁷ Kai neni ne n kpisi, úka úu kape picón né rikpá. Iwói ye inépinje kecáá nyíselenle re ne Yeesu kecáá íwe lile.

¹⁸ Pimáreco, Urópiima Yeesu Kirisi uké ípeeléé nó nyíse. Amí.

Títelɛ ke Pɔɔli uu Efɛsi pikó n wói

Lɛlɛ rítelɛ nti kɛmɛɛ ní we

Uléɛcaa icápine yee pɛɛ Efɛsi-pɔ, mɛkɛɛ Asii keteni-i ní we ke Pɔɔli uu rítelɛ nti wói un Rɔm kuyu-i kukpaniilee-i we. Kirisi pikó pɛɛ ápi Pisuiɓi ne pɛpɛɛ Pisuiɓi kuu ri papólɛ. Meyá ke rítelɛ nti ari pikɛi má, anó sɔne metikise kapí ne ri n kóri nnya (1:3-14). Kekoraane ke-i ke Pɔɔli uu píyulale ncee Yeesu metiki kɛmɛɛ pisoi nyíse (1:9). Uléɛcaa ye ncée mmɛ isɔólú wale uké kelenɛ ketɛ ne keyóme mɔ (1:4). Amá Uléɛcaa yee ne Yeesu Kirisi ritiki uu ne ncée mmɛ tó nyíse. Pɔɔli yee lɛ tó riyóó.

Ifaaci iyɛ mɛkériine ye mmé:

1. Pɔɔli ye lɛ ke rinó rise ari yé n fe ari ní we Yeesu Kirisi nkɔɔ kunapékóó kɛcáá nnya nyerele uu símisi. Kirisi pikó pɛɛ ápi Pisuiɓi ne Pisuiɓi mpuri pikó ye pansɛle mpuri nse pikó. Lisɔne lise kapi Uléɛcaa kɛmɛɛ yósu. Kirisi ye iláarɔ kumɛle riláule uu pɛpɛɛ pɛɛ ketaa n wene kɔsɛne. Lɛ kɛmɛɛ kuú ne nkíñniñe ḿpá úye ka (1-3).
2. Utume Pɔɔli ye Kirisi pikó pise re piké nfatene ne rinó rise ne nkíñniñe ke Uléɛcaa uu ye n he m múlɛ. U pi ñmóópúsɛlenɛ re piké isoi fale n le. Uu kɔ kumáre kɛmɛɛ pisoi ne picɔ metone kɛcáá pi céesi (4-6). U kɔ kɛtɔ-pɔ pi riñmóópúsɛle re piké ye lelee ái Uléɛcaa kɛmɛɛ n léeri ne tɔ. Lɛ nnya, ḿpá Kirisi ukó úye yee atɔpi kɛmɛɛ ní we ke Uléɛcaa uu ye itɔpilú yee Nfáasɔne kɛmɛɛ n léeri pa (6:10-20).

Iyáhaa

¹ Née Pɔɔli yee Uléɛcaa mɛla kɛmɛɛ Kirisi Yeesu utume m pansɛ. Nó ke Uléɛcaa uu n wée nɔn Efɛsi-pɔ we nɔn Kirisi Yeesu ne kefa kɛse tikilɛ kam títelɛ nti wólu. ² Urósáa Uléɛcaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké ípɛɛléɛ ne nkíñniñe nó nyíse.

Lisɔne ke Uléɛcaa uu Kirisi nnya ró n he

³ Urópíima Yeesu Kirisi Usaa Uléɛcaa yee ipakarɛ te. U Nfáasɔne likó ncɔpuri nnéi keyómeɛcaa-pɔ ró hele un ne tó ne Yeesu Kirisi kupéneɔ kɛmɛɛ ró kpálɛ. ⁴ Uléɛcaa uké kelenɛ ḿpá yo n wa, u ró wéleɛ uu tó ne Kirisi kupéneɔ kɛmɛɛ ró pansɛse upikó. Kupéneɔ kpɛ kɛmɛɛ kuú la re tóké n kpáiiilɛ ári kape kɔ uinipɛɛ-i akópe áka m má. Kuu ró ní la nnya kuu ⁵ uripɔɔ ne Yeesu Kirisi nnya mɛkɛɛ-me ró kpísi uu ró pansɛse usipipi. Lɛ kuu unfanare kɛmɛɛ ró ní la ye lɛ. ⁶ Lɛ nnya, tóké Uléɛcaa pakare re u tó ne ukɛpipi lala Kirisi kupéneɔ kɛmɛɛ lisɔne píima ró wa.

⁷ U tó ne Kirisi kupéneɔ nnya ne unfanare mpiye nnya akópe ilasi kɛmɛɛ ne Kirisi menye ró lésele uu arókpɔpe ró sárei. ⁸ Uléɛcaa ye meyiɓiyiki unfanare ró nyísele. Mewéésɛsɔhɔ ne mesɔhɔ nnéi kuu ró he. ⁹ U týesele ari lelee umɛla kɛmɛɛ m pékaalɛ ceru. Háí mɛkɛɛ-me kuu unfanare kɛmɛɛ la re Kirisi uké lɛ wa. ¹⁰ Lelee re ituñe in n tu, Uléɛcaa yé uyóɔpi use lese. Uyee Kirisi. Uu keyómeɛcaa-pɔ ne ketɛ nté likó nnéi kɛcáá iyóɔpi le.

¹¹ Uléɛcaa ye tó ne Kirisi kupéneɔ kɛmɛɛ lirókó nnéi ró pale. Lɛ nnya kuú pɛɛ mɛkɛɛ-me ukemúnjé-i ró wée uu ilúkɛ yekei. Uricuruu yee la nnya kuu lɛ wa. ¹² Lɛ nnya, tó mpí tó pɛɛ nní pifoí Kirisi ne rintá, tóké nkɔpéni Uléɛcaa meyoɔpi ne siyóme ritaáse.

¹³ Nsímései mee nní Nsímé Kεcire mee ye usoi riyu n lo. Kani Kirisi ne kefa n tene Uléecaa uu pee nwoi nó wai, Nfáasone kuu mí maa re u yé nó pa kuu lé nó pa uké ne nyise re uyee nó te. ¹⁴ Nfáasone ke Uléecaa uu ne rinyi re tó lisone kuu ne upikó m mémpo yé. Tón piyei akópe ilasi kéme n le cáká-cáká kari yé lisone lé nnéi yé. Lé nnya, tóké Uléecaa meyoopi ne siyóme ritaáse.

Pooli iwelε

¹⁵ Lé nnya, hái kamí ne n kó te no Upíima Yeesu ne kefa tenelenle non kó pé nnéi ke Uléecaa uu n wée la, ¹⁶ ne ye nen keyóme n yáásine, ne ye mesére nó nnya Uléecaa pónesele. Ne ye keyómeyáhaa-i nónnénéi kecáá Uléecaa wele am te: ¹⁷ Urópíima Yeesu Kirisi Uleecaa, Sáa meyoopi ukó uké mewéesešoho nó he nóké ne u yé ani péé ne rísone u ceru. ¹⁸ Ne ye kó u pise re uké nóinénípre wúkule. Nó pee fe ani lé kuú ne nó n sée ceru. Nó pee lisone kuu ye pé kuu n wée n he mpiye ne linsone yé, ¹⁹ ani kó ceru re rínanje kuú ne tó mpí tóo nní ne kefa u n tenelé kéme n keisi rín kumúnjé má. ²⁰ Nnanje píima mmé kuú ne Kirisi kéme keisi uu ne pikpókpo kéme u yukuse, uu kó ne keyómecaa-pó ukuluke-luke-mé kýyukóótone-i u tonse. ²¹ Kirisi ye lé nnya keyómecaa-pó iyóopi ne n-yóopinaje ne rínanje ne iwéése píima ne nípá yo ye rinyiri m má ne kekpeé wele. U nípá yo kekpeé wele. Ai lelee neni kumúnjé nkú-i ní we nmanε kekpeé kuú we, amá ne lelee masí kepire-pó n wéme kekpeé kuú we. ²² Uléecaa ye nípá yo Kirisi iyóopi metene wale uu likεcáá u tonse. U u pale re uké Uléecaa icápine nnéi uyóopi píima. ²³ Uléecaa pikó icápine ye uipinje le. Umesá nnéi kuú ne ikeméé we un kó infaa nnéi te, Uléecaa un kó ne umesá nnéi Kirisi kéme we.

2

Iye ke usoi uu ye nkpo-i le uu nfáa-i lompó?

¹ Nó ne pee mekee-me nónnécaai ne nóanékové nnya pikpókpo le Uléecaa inipree-i. ² Keté nté isoi icó kaní pee le. Nó pee mekee-me uyé kani n nyáni re keté nké uyóopi tikilenle. Uyee nní neni pepee Uléecaa pipakare n yúlu isoi kéme we. ³ Pimecō ke tóo kó pee mekee ntónéi mmú we, tón merópóla wai, tón sirómúnjé ne merósóho cire ne irósoi le. Merówee mé nnya, tó ne kó péé ne sá re Uléecaa uké ukuwó kémeé ne ró túhaane picō mecō.

⁴ Amá Uléecaa yéè meykíyiki usoi íwe ténle. Unla píima nnéi kuu ró nyise. ⁵ Lé nnya ke Uléecaa uu tóo pee ntócaai nnya ní we yare pikpókpo uinipree-i nfáa fale he. Ani yé te ípeelé kuu nó nyise nnya kuu nórínéyu lo. ⁶ Kesé ke Uléecaa uu tó ne Kirisi Yeesu pikpókpo kéme yukuse uu kó kesé ukemee keyómecaa-pó ró tónse. ⁷ Lelee masí kepire-pó leeri, ari pee yénu re ípeelé kuu Kirisi kéme ró ní nyise ye lisone píima le lee ái píkaí kutene ní we. ⁸ Uléecaa ye ípeelé nó nyisele uu nónnéfatene nnya nórínéyu lolu. Nóricúruu áni kei líka kuwai we. Uléecaa ihε ye nyi. ⁹ Ai nómenéwai sone nnya kuu nó yóriye. Lé nnya, úka úu kape umecire n taásélε te umewai sone cire mee u yoriye. ¹⁰ Mesei, Uléecaa ricuruu ye ró wa. Tó ne Kirisi Yeesu kupéneco kéme kuu ró wa re tóké ye nkpéni fe tóké ye lisone wa. Uléecaa ye mekee-me mewai sone mé tó yekeilé te tóké ye me wa.

Tó Yeesu Kirisi kupéneco kéme písoi píse le

¹¹ Ani lé kaní pee mekee ní we léise! Nó pee písoi pinyine le ke Pisuífi api ye pee n sée re pikéciré. Amá in kó ne usoi kunipe kpee pé ticuruu sisoipipi méké riké. ¹² Lé nnya, ani kó te no péé uye-i ne Kirisi ketaa wele. Nó péé

welē yarē pisáne Isirayēli pikó kecōpe, áni Kirisi má, áni líka má rinóo ke Uléecaa uu pi n yekei kέmee, líka ái we kani yé ne rintá, áni kō ketē kecáa rika Uléecaa má. ¹³ Nō pēé ne ketaa u welē. Amá Kirisi menyē mee n kōonu nnya, nō nkprni Kirisi Yeesu kupéneco kέmee ne u rikole. ¹⁴ Lelē re Kirisi yēe ntókīnīnīe. Uyēe týese ke Pisui fi ne mpuri sanē pikó api panse mpuri nse. Unkpō kunapéekóo kecáa kuú ne iláaro yēe pēe pikepáápáa m pínēilē yarē mmēle riláu. ¹⁵ U Moisi isé nnañe ne lē nnéi lēe i m páápúse tinnēle uu pēe Pisui fi ne mpuri sanē pikó kpisi uu u ne pē kupéneco kέmee pi pansese mpuri fale nse. Lē kuu nkīnīnīe ne ní ka ye lē. ¹⁶ Unkpō kunapéekóo kecáa kuú ne Pisui fi ne mpuri sanē pikó pansese ipīñe ise, uu pi ne Uléecaa kecōpe nsímé nyóonse. Iwē kuu kunapéekóo kecáa n li uu ne kpī ye iláaro kpule. ¹⁷ Nsímé Kēcire mee ye nkīnīnīe n he kuú ne ka uké nō mpí nōo pēe nní ne ketaa u ní we ne nō mpí nōo pēe nní ne u n kólē símisi. ¹⁸ Uyēe týese ke tó Pisui fi ne mpuri sanē pikó ari ncée má ari ye ne Nfáasone nse kóló tíki ari ne Sáa Uléecaa kέmee sí.

¹⁹ Lē nnya, áni kō nkprni pisáne, áni kō picéetōñé. Amá nō ne pē ke Uléecaa uu n wēe ye kuyu kuse pikó le. Nō nkprni Uléecaa keyo pikó le. ²⁰ Nō nkprni panselē kέyo kee m mómaalē. Pitume ne antepuye pēe kerikui. Kirisi Yeesu ricuruu ye kesinui ripare. ²¹ Uyēe týeselē kake páápú ken cālē. Uyēe týeselē kaké we. Ke Uléecaa keyo le kuu umecire n yekei. ²² Nō ne picō nōo ripéne ani panse Kirisi kupéneco kέmee kέyo kē ke Uléecaa uu m móm un ne Unfaasone kekeméé we.

3

Pikei ke Uléecaa uu mpuri sanē pikó kέmee Pōoli n forii

¹ Kirisi Yeesu pikei kam n wai nnya ke né Pōoli am akpanii kέmeeé we. Nō mpuri sanē pikó mpí nnya kam íwē iyē nnéi le. ² In n la, nō kō te Uléecaa ye kēfa ne né fénne uu né forii re kέ ukemúnjé kέmee nō nnya pikei u wa. ³ Uyēe uricuruu lipéké-peké lē né yéneise. Linsímé kamí pēe nní nkáripī nō wóipō. ⁴ Nōn n kēé, nō céri re ne Kirisi nkó mee m pékaalē kecáa meyánsei nyulē. ⁵ Uléecaa uu pēe mekee-me lipéké-peké lē sisoipipi nyíse yarē kuu nkprni nní Unfaasone ne rintiki uu ne pitume kuu n wēe ne antepuye li nyíse. ⁶ Lipéké-peké lēe nní: Pisui fi ne mpuri sanē pikó ye panselē ipīñe ise. Lē nnya, lisone lise kapi kō má. Pi yé kō lē ke Uléecaa uu Nsímé Kēcire mee pi ne Kirisi Yeesu m péneselē nnya n yekeilē yē.

⁷ Nsímé Kēcire mmē pikei kam wai. Uléecaa yēe unfanare kέmee pikei né forii uu kenémee unnañe nyíse. ⁸ Uléecaa pikó nnéi kecōpe, née ye ám líka tu, nípá ne lē, u pēe kēfa ne né fénne uu né forii re kέ mpuri sanē pikó Kirisi lisone lēe ái kutene ní we símisi. Nsímé Kēcire ye mu. ⁹ U kō né forii re kέ týese pisoi piké yē lē ke Uléecaa uu lipéké-peké lē n waine. Uyēe nípá yo wa. Mekee-me kuú pēe li pékaalē. ¹⁰ Lē nnéi lēe iyóopi n le lin keyómecaa-pō rñañe má yé nkprni Uléecaa icápine nnya ceri re Uléecaa mewéesesohō áme mepehē kulúí kέmee kumúnjé má. ¹¹ Uléecaa kemúnjé kuu mekee-me n yekei uu kō nkprni Urópiima Kirisi Yeesu kέmee ke wai ke lē nnéi ai tíkilē. ¹² Kari nní ne Kirisi m pénelē tōn kō ne kēfa u tenelē nnya, tō ncée mále tóké ne tirópōo ne kēfa kēse Uléecaa rikō. ¹³ Lē nnya kam nō símisi re nórínépōo ári kapē íwē kam nōkenécáa n le nnya caai. Nō kai meníñe ríyu waise.

Kirisi nla nstmé

14 Lē nnya kam Sáa Uléécaá keyu-i anui wulalē nen nókenécáá yáasi.
 15 Ukeméé ke amáre nnéi nyee ketē kecáá ne keyómecaa-pō ní we aa léeri.
 16 Ne ye u pise re Unfaasone nké nínésosi kémee meýá nó m papukuse yare
 ke umeyōpi ame m piye mecō. 17 Ne kō u pise re Kirisi uké nónnéfatenē nnya
 nōanékīn kémee n we. Ani rīla kémee inīnī wa ani kō nkemee rīsone papisi.
 18 Pēé uye-i ke nó ne Uléécaá pīsosi nnéi ani yé fe ani cérú re Uléécaá nla rīn
 kumúnjé má. N mepéré ne mecáa ne mecímá wele, nn kō cālē. 19 Kei kani
 yé kō ceri re rīla mmē ne menyuwe nnéi fele. Lēlee yé kō tíyese Uléécaá uu
 nókenémee ne umesá nnéi n we.

20 Uyee kerómee ne rikōhō keisi. U yé fe uu kerómee wai ai tōsu lē kari ye
 m pise néē lē kari ye ní musí. 21 Uléécaá yee Kirisi Yeesu kémee ne uicápine
 kémee mpá ncōpuri ní-yei-pō ne mpá piyei-pō ríyu te. Amí.

4

Nfatene kémee rinōo rise piwai

1 Ne Upiima nnya akpanii-i wele. Nō ke Uléécaá uu nní n sée kam pise
 re ani n sōne, nónnésé nké n nyíselē te lē kuu nní nó n sée nsē kani sōne.
 2 Ani kapē áyu n wéési. Amá ani meséte n láárú nōn purú. Ani rīla ne
 nómenécōpecire m múínelē. 3 Ani rinjómóspú ani rinōo rise ke Nfáasone nn
 nó n he m múílē. Nfáasone mee Uléécaá-i n léeri yé tíyese ani nónnénéí m
 pénéelē, nkīnīnīe nn nókenécōpe we. 4 Nō ipīnē ise kecáá ilese le. Nfáasone
 nse mee kō nónnénéí kémee we. Likei lise nnya ke Uléécaá uu kō nó sée.
 5 Upiima use kóló ne nfatene nse kóló kani má, ani kō míni mese kóló wole
 6 Uléécaá use kóló yee we. Uyee pīsosi nnéi usaa. Uyee ntónéí kecáá tū, un
 ntónéí kémee we un kō ntónéí kémee pikēi wai.

7 Amá Uléécaá ye ntónéí mmú kémee mpá úye uihēe hēle ne impehē Kirisi
 yee mpá úye likó musí. 8 Li Nléécaasimé-i wólaalē te:

Kuu keléécaá rinítaá,

u ne pikpaniikó ripénele,

uu lihēehēe sisoipipi hōnente. 9 Te íye ye nkpení lē te u keléécaá ritaá?

Li nyíse re uké kelenē rinítaá, u ketē metene kuhóre kémee ricēpile.

10 Uyee rincépime cire yee kō ritaá uu keléécaá fáau uú ne ketē ne

keyóme nnéi n yipaalē. 11 Uyee wa re pinyine piké pitume, picō piké

antepuye, picō piké Nsímé kecire piyóó, picō piké Uléécaá icápine

pikpeenwai ne picélaa. 12 U pi wéele re uké lē kapi yé upikei n wa pi

nyíse, piké pē ke Uléécaá uu n wée céési lē kapi yé Uléécaá icápine m

papukuse. 13 Kei ke ntónéí ari yé pee cérú re likei lise karí ne Uléécaá

Keipipi kémee kefa tene. Tō pee lē papisile yare ke Kirisi uu m papaalē

mecō. 14 Lēlee yé tíyese ári yé péé uye-i n we yare siwá see mpá icélaa

íye yee ní we n tíkílē, pīsosi pee ye picō ne pinnōome kuyúú n tā ápi

yé pee ró kīraasente. 15 Nla ke tōo ne nsmései símisi tōn kō lakaane

tōn ne urówéesē Kirisi kupénecō nnéi kémee pelu. Uyee ríyu. 16 Uyē

nnya ke ipīnē ii kecíre nyenu, isitanēne nnéi sin muleinelē. Lē nnya

ke mpá nlése ní-ye nn rīla kémee mpikēi wai, ipīnē nnéi yee rīla kémee

m pelule in papisi.

Kirisi pikó isoi fale nstmé

17 Lē nnya kam la ké nsímé mmú ne nó cési ne Upiima rinyiri ani kóm te
 áni kapē kō nkpení nsē tikpá yare pepeé ápi Uléécaá m pakarelē. Mpōleceē
 ke pisimúnjé asi pi tikiselē. 18 Pimesōhō ye kujmaha-i lompolē ápi pee

Uléecaa isoi kémee we. Kapi pinnéi piníri ápi Uléecaa nkó ríka nyu, piakɔn an kɔ taká nnya. ¹⁹ Api nkpéni lisɔne ne likópe nyu. Méwoo méwoo kapi wai, hái apí ne meseiciré wai mmé ncɔpuri m pénéle pin wai.

²⁰ Amá ái lɛ kapi nɔ́ Kirisi cereise. ²¹ Ai céreise re nɔ ukécáá nkó nnéi kónle api kɔ nsímései mee Yeosu kémee ní we nɔ́ céesi ani kóm. ²² Lɛ nnya, ani nɔ́inésɔi kpure riyá. Nóménéwee kpure ye mɛ. Melikáipi-káipi ye ne nkpɔmɛ nɔ́ sínle. ²³ Ani tíye Uléecaa Nfaasɔne nké nókéné múnyé conse. ²⁴ Ani isoi fale kpási ani tani yare ke Uléecaa uu ní la. Nsímései ye tíyesele ii aseí n tikilɛ in kɔ kpáíilɛ.

²⁵ Lɛ nnya, ani nnóme riyá mpa úye uké ye uuco aseí símisi. Tɔ ntónéi mmú ipɔne ise ilese le. ²⁶ Nɔn ye n wóosi, áni kape ye akópe wa. Ani ye nókunéwói kpu itunɛ iké kelene loó. ²⁷ Ani kape ye kuníri ncée he kuké ncaai wa. ²⁸ Uyaa úu kape kɔ nkpéni piyaa rikpá. Amá uké riɔmóspú uu ye kefa kese ne uanipe pikéi pinyine wai utú ne le, lin kɔ úye m párlɛ, uu fe uu liute léni. ²⁹ Nsímé kópe ríka rín kape ye nónnénó-i léeme, amá liké mme mee yé usoi ikari rinkpáse ai kɔ pepere kutu nɔ́ n cólɛ lisɔne wai. ³⁰ Ani kape ye Uléecaa Nfaasɔne ripɔɔ caaise. Mme mee Uléecaa nwoi kuu nókénécáá n wa keyáa ké kuu nɔ́anékópe kémee nɔ́ ní lesene cáká-cáká nnya. ³¹ Ani nsímé pifanaanke ne meseewai ne kuwói ne pisenkeene ne picɔ alɛ ne mewai kópe ncɔpuri nókénécɔpe lese. ³² Ani n láárúne, nɔn íwe ténane. Ani nóménécɔpécire n sárikene yare ke Uléecaa uu nɔ́ ne Kirisi kupéneco kémee nɔ́ n sárei meco.

5

Metéi kémee isoi nsímé

¹ Nɔ siwá sinyine le ke Uléecaa uu ní la. Lɛ nnya, ani umeco n wai. ² Nla nké nɔ́inésɔi nnéi kémee n we. Ani yɛ lɛ ke Kirisi uu ró ní la uu unfaa kpási uu t́ nnya he yare inyónsese, Uléecaa uu i yósu ríɔne.

³ Lɛ kái ne n sá re liké Uléecaa sipipi kecɔpe n we ye nní: Méwoo méwoo pinasiwélaa ne mékperinkpewai née memá nnáapí nkó ríka rín kape nkpáni nókénécɔpe n we. ⁴ Ai kɔ ne sá re nɔké asímé kópe née inírísímé née akpéri kópe m má. Ai nyamí. Amá Uléecaa ipakare ɔmane iké n we. ⁵ Ani kɔ ríɔne re méwoo méwoo mewai ute úka ne úkperinkpékɔ́ úka ne memá nnáapí ukó úka úu lɛ ke Uléecaa ne Kirisi api piyɔpi kémee ne pipisoi m mɛ́ kémee líka yenune. Memá nnáapí ṕ ne kɔ piléenyóonse picɔ le.

⁶ Ani kape tíye unyine uké níwoosímé ne nɔ́ kíraaase. Lɛ nnéi nnya ke Uléecaa kuwói aku písoi pɛe ápi u m pakarelɛ kecáá we. ⁷ Lɛ nnya, nɔ́ ne pɛ áni kape ríka kémee m pénéle. ⁸ Nɔ́ pɛe mekee mesei kuɔmaha-i wele. Nɔ́ nkpéni nɔ́ ne Upíima kupéneco nnya metéi-i wele. Lɛ nnya, ani n sóné liké n nyíselɛ te nɔ́ metéi sipipi le. ⁹ Likumúnɛ re lelee ye metéi kémee n léeme lee nfanare ne nsímései pitiki ne aseí. ¹⁰ Lɛ nnya, ani n wéési nɔké lelee ne Upíima n sá n nyu. ¹¹ Nɔ́ ne kuɔmaha kémee mewai áni kape ríka kémee m pénéle, amá ani ye me yámne. ¹² Mesei sei lɛ ke písoi pɛe ápi meyaa n wai pisímé ricuruu ye iseí wele. ¹³ Amá pi ye pin pimewai mɛ n yámne, me ye metéi kémee léemele amɛ kúcere wai. ¹⁴ Lɛ nnya kapí maa re:

Pó nkó pɔ́o nní ní lɔni, a yisi.

A pikpɔkpɔ kémee yisi

Kirisi uké pɛe metéi pɔ́ nyíse.

15 Lɛ nnya, ani nɔnnɛsɛ kɛcɔ́a musí n̄sɔne. Ani kape n sɔne yare piniri, amá ani n sɔne ne mɛwɛ́ɛsɛsɔhɔ. 16 Ani kape tíye ituɲe iké méwoo n t̄su, li we re siyáa nsí-i kari nní n̄ we ási nyamí. 17 Lɛ nnya, áni kape meníri n t̄u. Ani riɲmóópú ani Upiima mela ceru. 18 Aani kape ye píta m pomaalɛ. Lɛ ne méwoo méwoo mɛwai le. Amá ani tíyɛsɛ Uléécɔ́a Nfaasɔne nké nɔ n̄ yipaalɛ. 19 Ani ipakare siyome ne akéhe ne siyóme ncɔpuri ke Nfaasɔne nn nɔ n̄ he ne nɔmenécɔpecire n ɲmóópúsɛnelɛ. Ani kefa kesɛ ne ipakare siyome Upiima yɔ́. 20 Ani ye n̄pá píyɛi ne n̄pá yo kɛmɛɛ Sáa Uléécɔ́a pɔ́nɛsɛ ne Uróp̄iima Yeesu Kirisi rinyiri.

Pinási ne pipila mɛwee

21 Kirisi ipakare kani m má nnya, n̄pá úye uké ucɔ́ n waiselɛ. 22 Nɔ́ pinási, n̄pá úye uké uula n waiselɛ yare kuu Upiima n waiselɛ. 23 Li we re utisi yɛe unósi uwé́ɛsɛ yare ke Kirisi uu Uléécɔ́a icápine nnéi uwé́ɛsɛ mɛcɔ́. Iyɛɛ uipɲɛ, uyɛɛ iriyu. 24 Lɛ nnya, n̄pá unósi úye uké uula n waiselɛ yare ke Kirisi icápine ii Kirisi n waiselɛ.

25 Nɔ́ pinásikó, n̄pá úye uké uunɔ́si n la yare ke Kirisi uu Uléécɔ́a icápine n̄ la uú ha ne unfaa kp̄isi uu iyɛ́ nnya he yare inyɔ́nɛsɛsɛ. 26 U lɛ wale re un míni ne unsimé ne pipáálá pi m masí, piké pɛɛ panse Uléécɔ́a pikó. 27 U lɛ lalɛ Uléécɔ́a icápine iké ukeyu-i ríyuu píima m má, iké n kp̄áílɛ, ncaai r̄n kape r̄ka i n tɛr̄ɲlɛ néɛ íi kape ncaai féé n̄ka m má. 28 Limɛcɔ́ ke pinásikó pɔ́o yé kɔ́ pipinási n la yare kapi pimɛcire n̄ la. Úye un uunɔ́si n la, uricuruu kuu lɛ la. 29 Mɛsei ye mɛ re úka úu ye píkaí uipɲɛ cire niɲni. Mpá úye yɛɛ uipɲɛ n nyɔ́nɛsɛle uu kɔ́ ikecɔ́a m paálɛ yare ke Kirisi uu Uléécɔ́a icápine n wai mɛcɔ́. 30 Kari uipɲɛ ilese nnya kuu lɛ wa. 31 Li wɔ́laalɛ tɛ: Lɛ nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine, u ne unósi apí ha péne apí panse ipɲɛ ise. 32 Nsímé mɛɛ kelɔ́ nké-i m pékaalɛ ye mpiima le. Ne maa re Kirisi ne uicápine nkó ye mu. 33 Amá nɔ́ kam kɔ́ ne lɛ tee. Li pise re n̄pá unósikó úye uké uunɔ́si n la yare kuu umɛcire n̄ la, unósi pɔ́oké kɔ́ uula m pakarelɛ.

6

Siwá ne sipite kɛcɔ́a nstmé

1 Nɔ́ siwá, ani nɔ́pinéte m pakarelɛ yare ke Upiima uu n̄ la. Lɛlɛ ne n sá re nɔ́ké wa ye lɛ. 2 A ye upósáa ne upóni ríyuu waise. Tinóo fói ye t̄ɛ ke Uléécɔ́a uu n he uu rinóo yekei. 3 Lɛlɛ re li yé ne pɔ́ sɔnɛsi aa kɔ́ keté kɛcɔ́a n̄faa taataa yenu. 4 Nɔ́ siwá pisaa, áni kape n̄sinéwá kényu m páápúse, amá ani si n céési siké kɛcírɛ wa yare ke Upiima uu n̄ la.

Ptyosaa ne pikeikó kɛcɔ́a nstmé

5 Nɔ́ pilási, ani ye nɔ́pinéyosaa keté nté kɛcɔ́a pakare ani aseí ne ríyuu pi n waiselɛ yare kani Kirisi m pakarelɛ. 6 Ai pin nókɛnɛkúrí n we pin nɔ́ n nyáni ɲmane kani yéé lɛ wa yare nɔ́ lalɛ liké sisoipipi n láarú. Amá ani pi m pakarelɛ tɛ nɔ́ Kirisi pilasi nnya, áni n wéési re nɔ́ké Uléécɔ́a mela ne kefa kesɛ n wai. 7 Ani ne mpɔ́nare pi n keisi yare Upiima pilasi. Ai kape n we yare kesoiipipi kani keisi. 8 Ani n nyu re n̄pá pɔ́ úye pɔ́n ulási néɛ pɔ́n mɛpɔ́círɛ n te, lisɔne lɛ kaa n wa kulaa kaa sónti póké Upiima kɛmɛɛ yé. 9 Nɔ́ píyosaa, nɔ́oké kɔ́ limɛcɔ́ nɔ́pinékeikó n wai. Ani nɔ́menécírɛ t̄i, áni kape pi n senkeɛ ne rikpákárá. Ani n nyu re nɔ́ ne p̄ɛ usaa ye keyómɛcɔ́a-pɔ́ wɛle. Úu ye usoi keyu-i ripáí uú ne n túhaane.

Kirisi ukó it̄opilū

¹⁰ Nt̄r̄w̄ ye nk̄p̄eni mm̄ú re ani nó ne Up̄iima kup̄éneco kém̄ee unnaŋe p̄iima kp̄isi aní ne m pááp̄ú. ¹¹ Ani Ulééca it̄opilū nn̄í kuu nó m pa kp̄isi aní ne kun̄iri apine kaku nó n wai lóó áku yé p̄ee nó feriȳe. ¹² Ai sisoipipi karí ne t̄pu. Amá lelee iyóopi n t̄ú ne lelee n-yóopin̄aŋe m má ne lelee ket̄ē nt̄e kun̄maha kém̄ee r̄inaŋe m má lin pek̄esi karí ne t̄pu. T̄o k̄o ne an̄iri kp̄ákárá nyee keyóm̄eaca-p̄o ŋ̄ we t̄pule. ¹³ L̄ē nnya, ani nk̄p̄eni Ulééca it̄opilū nn̄í kuu nó m pa kp̄isi, aní ne siyáa kópe kém̄ee t̄apisi, ái yé p̄ee nó feriȳe. N̄on n t̄apaal̄ē ne k̄ét̄o-p̄o, líka ái yé p̄ee fe lik̄é n̄oin̄ep̄iŋe riȳoŋe.

¹⁴ L̄ē nnya, aní kape n̄oin̄ep̄iŋe riȳoŋe. Ani nsím̄esei pisim̄é kp̄isi ani waise k̄utamp̄alá, ani kehal̄e-i ku n t̄él̄ē. Ani k̄o aseí pitiki kp̄isi ani waise k̄ewenitukanka. ¹⁵ Ani Nsím̄é K̄ecire mee ye ne nk̄iŋniŋe ŋ̄ ka piyóó n la. Nk̄é nó n we yar̄e an̄éeri kani tanaal̄ē. ¹⁶ Ani ye n̄p̄á yei n̄onn̄éf̄atene kp̄isi yar̄e kuwenikp̄ancúkú kani yé ne ukp̄áree Setani ihime mel̄o ŋ̄ kpu. ¹⁷ N̄opin̄eyulale pik̄é rit̄opik̄oŋ, Ulééca Nsím̄é nk̄é rit̄opit̄éhe ke Ulééca Nfaas̄one nn̄ nó m pa. ¹⁸ Ani ye k̄o l̄ē ke Ulééca Nfaas̄one nn̄ nó n nyise ritiki aní ne mes̄ere iyáhaa nn̄í mp̄uri n yáasi n̄on k̄o u welu. Ani kape l̄opile, ani n̄omen̄éc̄ire kp̄isi aní pa, aní mes̄ere ne kefa k̄ese upik̄ó nn̄í k̄ecáa n yáasi. ¹⁹ Ani ye k̄o ken̄écáa u yáasi re uk̄é t̄iyese k̄é ye nen nn̄ó n wúkule, k̄é ne ikari n céesi p̄isoi pik̄é lelee Nsím̄é K̄ecire kém̄ee m pékaal̄ē ceri. ²⁰ Mm̄ē ke Ulééca uú ne né tumme re k̄é nt̄e uk̄eik̄ó ye ne urinyiri n t̄ú. Mm̄ē nnya kam akpanii kém̄ee we. Ne lal̄e k̄é ye n sim̄isi ne ikari yar̄e kai m pise.

Iyáhaa t̄ar̄w̄

²¹ Un̄és̄áne k̄ecire Tisiiki ye Up̄iima ukeik̄ó le ne aseí. U yé hap̄o uu lelee né n wai nn̄í nó k̄éenk̄ee n̄ó k̄o ceru mm̄ē-i kam ŋ̄ we ne l̄ē kam n wai. ²² L̄ē nnya kam n̄oken̄ém̄ee u tumme re uk̄é nó sim̄isi mm̄ē-i kari ŋ̄ we uk̄é k̄o ne n̄oan̄ék̄iŋ niŋukuse. ²³ S̄áa Ulééca ne Up̄iima Yeasu Kirisi pik̄é piróm̄areco Yeasu pik̄ó nn̄í nk̄iŋniŋe ne ŋ̄la ne n̄fatene he. ²⁴ Ulééca uk̄é p̄ē nn̄í p̄ee Ur̄opiima Yeasu ŋ̄ la ái ne k̄ét̄o ip̄eel̄ē nyise.

Τίτλεέ κε Ρωλι uu Filipu pikó n wói

Lelεε rítelε ntí kέmεε n we

Kirisi ketē kecáá, Masetuwaani ntaai kέmεε ke Filipu kuyu akú we. Uléεcaa icápine foí ye iyē ke Ρωλι uu kei n karií. Kukpaniilee-i ke Ρωλι uu ppe Ρom kuyu-i we lin u cónlε te úu fe uké linyine wa uké kα ne Filipu pikó kecáá ripái nnya. Uu peé n tálε te u yé fe uu upikeicα tum piké ha icápine iyē tiηmóópuse piké kα inkó kó. Kirisi pikó ppe Filipu kuyu-i n we póo ihεε Epafulotiti papo re uké Ρωλι pa. Ρωλι uu rítelε ntí wólu uu u pa utú ne pi pōoneε. Uu kα icélaa pi papo uu kα nfatene kέmεε pi ηmóópuse (4:10-20).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Ρωλι ye Uléεcaa pōoneε re lē kai u rincón ye týese Nsímé Kεcire nn kέyu sí (1:1-26).
2. Ρωλι ye Kirisi pikó ppe Filipu kuyu-i n we ηmóópuselε te piké nfatene ne rinóo rise kέmεε iníηí wa, piké kα pimεcire n cepiselε yarε ke Kirisi uu umεcire n kpisi utú ne ró li céesi (1:27-2:18).
3. Utume Ρωλι ye Epafulotiti ne Timotee tum (2:19-30).
4. Tó Kirisi nyánile re uyē kari yé fe arí ne n tálε. Utume Ρωλι ye aseí ró lésele lē kuu kesoiipipi rikokori kake ye m má n týe uu peé ne Yeεsu Kirisi ηmanε n tálε (3). Ρωλι ye Kirisi pikó rinηmóópusele re piké mpōonare kέmεε n we pin mpá yo kέmεε iwele ne pimεcire Uléεcaa anipe-i wailē (4).

Iyáhaa

¹ Tóo Ρωλι ne Timotee, Kirisi Yeεsu pikeikó. Pεpeε Yeεsu nnya Uléεcaa pikó m pansε pin Filipu kuyu-i we ne pεpeε piicápine kecáá m páilε ne pεpeε pi n léni kari rítelε ntí wólu. ² Urósáa Uléεcaa ne Upíima Yeεsu Kirisi piké ípeelé nó nyíse api kα nkínηiηe nó he.

Ρωλι ye Kirisi pikó kecáá Uléεcaa yáasi

³ Mpá píyei kam ye nen nókenécáá m musí, am nó nnya Uléεcaa pakare. ⁴ Mpōonare kam ye ne mpá píyei nónnénéí kecáá Uléεcaa yáasi. ⁵ Lí we re hái kékoraane ne neni-me kani né léni nen ne Nsímé Kεcire kóónulé. ⁶ Ne nyule re mpá liké iye wa, Uléεcaa yeε nní pikei sone mpí nókenémεε piwai n kóraane yé pi n nōlε hái ne kétα-pα. Lelεε re hái ne keyáa kē ke Kirisi Yeεsu uu n sónti. ⁷ Simúné sē kaí ne sá re kέ nókenécáá m má. Ne meyansei ketóne kεcire rinékíη kέmεε nó heelē. Likumúné re tó ne nnó ye Uléεcaa ípeelé kuu né n nyíse kέmεε wele. Ne ppeε mekeε Nsímé Kεcire ne kóónúlenle nen nkecáá tōpu re nké iníηí wa. ⁸ Uléεcaa ricuruu ye nyánile re lē ke Kirisi Yeεsu uu nó n la mecα kam nó la ne kefa keε.

⁹ Ne ye inéwele kέmεε Uléεcaa píse re nónnéla nké n taálε mesére ani menyuwe m má, ani ye ne ceru ani lisone ne likópe kóólene cáká-cáká. ¹⁰ Ani ye peé ne rísone túhaane. Lē kέmεε, nó peé n kpáillenle áni yé ncaai ríka m má keyáa kē ke Kirisi uu n sónti. ¹¹ Yeεsu Kirisi yé týese ani mewai sone meyá wapisi ai Uléεcaa meyoopi ne ipakare kpáse.

Utume iwe ye týesele Nsímé Kεcire nn kέyu n sí

¹² Pinémáreco, ne la re ani kō te lelee nní né n wa ye meníηe lénle Nsímé Kεcire nη ne meyá kóónú. ¹³ Uyóopi pisóoca nnéi ne mpá yei kapi nkpeni

nyu re Kirisi pikei nnya kam kukpaniilee-i we. ¹⁴ Upiima ye pinemareco Yeesu pikó meya pæ akpanii kémeé né n yé nkpéni ikari waisele pin ne piripoo Nléécaasimé kóónúlē. ¹⁵ Mesei ye me re kufatoi ke picó apí ne Kirisi nsímé kóónúlē piké ne né n keñene nnya. Amá kefa kесе ke picó póo ne nsímé mmē kóónúlē. ¹⁶ Nla ke pē api ne Kirisi nsímé kóónúlē pin nyu re pinékei pæ re ké Nsímé Kecire kecáá atopi n wai. ¹⁷ Amá ikeñene kemúnjé ke pifoí pē póo ne Kirisi nsímé kóónúlē. Ai nfasimé sone kapi múílē. Pi lalē piké akpanii nnyé kecáá íwe icó né rikpáse.

¹⁸ Nka ín nco caai! Mpá pin n kparálē néé in ne kefa kесе, Kirisi nsímé ye kóónúlenle. Tinépoo ye láárúle, mesére kari yé kó n láárú. ¹⁹ Li we re nónéwele ne Yeesu Kirisi Nfaa mee né n léni nnya, li yé tíyese am akpanii kémeé lelu. ²⁰ Lē kamí ne nnénañe nnéi m mé te liké wa lee re isei íka mpuri íi kape né li. Amá in nkpóo néé in kó nfáa, Kirisi uké neni ne mpá píyeyi-pó inépiñe kémeé ríyú yē. ²¹ Nen nfáa m má, Kirisi yeé nnéfáa, nen kó n kpu, nkpóo nn kuláa né wai. ²² Amá in te li pise re ké nfáa m má nen ne pinékei wai, am yé nkpéni céri yo kam yé wéé. ²³ Mmé ne mmé kamí ne yóone. Ne káipile ké tómpo ké ha Kirisi kémeé n we. Menéla mee mpá yo n tñaalē ye mē. ²⁴ Amá nó nnya, li pise meyíkíyiki re ké ketē kecáá nfáa m má. ²⁵ Ai céreise. Ne nyule re né nónnénéi kekúrí n we nen nó léni re nónnéfatene nké kéyú n sí non kó mpóonare má. ²⁶ Lē nnya, menépeepó nókenémee yé tíyese ai né nnya rikókori piwai nó kpá aní ne Kirisi Yeesu n tikilē.

Ani n náasi re Nsimé Kecire nké kéyú ha

²⁷ Amá ani nse kó te lē ke Kirisi Nsímé Kecire nn m pise re ani n we ke nónésoi íi yé n nyiselē. Lē kémeé, nen pilóólú nó n ka néé mpá nensá nókenékúrí n we, ké n kómei pin símisi re nó nónnénéi kemúnjé kесе kpisile ani kekemeé iníñi wai ca, non tinóo rise má non náasi re písoi piké Nsímé Kecire yósi ne nfatene. ²⁸ Ani kape tíyē nópinélaaro piké linyine kémeé nókenéwuú toise. Lelee yé pi nyíse re ncée mee ye usoi n fóm kapi tíkílé, ai kó nó nyíse re ncée mee ye usoi riyu n lo kani tíkílé. Uléécaa kémeé kai léeri. ²⁹ Li we re Uléécaa ye nfanare nó nyíse re ani Kirisi ne kefa tene, amá ani kó uyē nnya íwe le. ³⁰ Asei kecáá, tó ne nnó tóo nkpéni kesé náasi. Ne pæ nónínípeé-i náasile. Nó kó nyule re ne ne wele nen náasi.

2

Lē ke Kirisi uu umecire rincépise un kó ne uwéése

¹ Ne yē te Kirisi kaní ne kefa n tenelē ye ikari nó rikpásele, unla nn nó ñmóópúselē. Nfáasone nn nó pénelē, non nómenécopécire lakaane non kó íwe ténaane. ² In lee ni mesei, ani rinépoo larukuse meyansei. Lē nnya kam nó pise re ani nsone n kómeine, non lakaane, non kefa pénelē, non kemúnjé kесе má. ³ Ani kape ye linyine ikeñene ne méwoo ipakare nnya wa, amá ani ye nómenécire ricepise aní n kpíilē te picó ye nó fele. ⁴ Nó úka úu kape ye ukulaa líkó ñmane n wéési. Ani ye kó lelee yé picó n yóriye wéési. ⁵ Ani kemúnjé ké ke Kirisi Yeesu uú pæ m má kecó m má.

⁶ Mpá ke u ne Uléécaa api kékoraane-me isoi n sá, úu mmē kpísi uké ne pikéi wa uké ne umecire Uléécaa múñeisene.

⁷ Amá uyē yeé ulíkó nnéi kuu m má kepíre ritó, uu umecire ilási tani uú n we yare sisoipipi.

⁸ Kuu lē umecire n waise uú n we yare sisoipipi, uu pɛɛ umecire cepise uu Uléecaa pakare uú ha ne kpi. Háí kunapéékáó kecáá kuu pɛɛ kɔ kpu.

⁹ Lē nnya ke Uléecaa pɔɔ kɔ u ritaáse uu ketónɛ keɛ mpá kɛye n fe kecáá u tonse uu kɔ rinyíri tɛɛ mpá riye n fe u he.

¹⁰ U lē wale re keyómecaa likó nnéí ne ketē kecáá nté likó ne ketē metene likó liké ye lin tinyíri tē n kɔ te Yeosu, liké ipakare ne anui kecáá riwula.

¹¹ Mpá usoi úye uké Sáa Uléecaa ríyu waise uu yóó re Yeosu Kirisi yɛɛ Upíima.

Kirisi pikó piké ketē kecáá n kpáíilē

¹² Lē nnya pinésáne lala kecire, yare kaní pɛɛ nní né m pakarelē pɛɛ uyɛ-i kamí pɛɛ nókenékúrí ní we, ani kɔ nkɛpéni kám nní nókenékúrí ní we wa liké lē tifaau. Uléecaa ye nórínɛyú lɔlɛ. Lē nnya, ani píyulale pɛ kuláa waise nɔn iwamɛ ne Uléecaa riwure kémɛɛ pikei wai. ¹³ Li we re Uléecaa yɛɛ nókenémɛɛ pikei wai uu tíyɛse re ani ñmurei ani pikei n wai liké ne umela n Sá.

¹⁴ Ani nópinékei nnéí n wai inmúlaa ne nsímé pipásaine ápi kape nókenécɔpɛ n we. ¹⁵ Ani lē n we áni kape ne ncaai níka m má, ani kɔ n kpáíilē nɔn we yare Uléecaa sipipi nsí kecáá kápi ncaai níka n nyáni. Ketē nké kecáá písoi ye caailenle pin kɔ isoi kópe le. Ani pikecɔpɛ n we yare metéí nɔn kpáíilē yare awárepi, ¹⁶ te nɔ nsímé mɛɛ ye nfáa n he pi palē nnya. Lē nnya, keyáa kē ke Kirisi uu n sónti, li yé ha nɔ nnya rikókari né n we. Lɛlɛɛ yé kɔ mɛsei nyíse re pikei mpí kamí ne nní n ñmóópúlē ápi méwoo wa. Nnɛpɔne ñn méwoo wa.

¹⁷ Nókenéfa kaní ne Uléecaa n tenelē ye we yare inyóonse kani u wa. Insá n kesi, pi yé né kpu menénye amɛ nóinényóonse iyē kecáá kpáɔ. Mpá in lē né n wa, li né láárúle, tɔ ne nnó tóké kɔ kesé mpóonare m má. ¹⁸ Liké kɔ limɛɔ nɔ n láárú, tɔ ne nnó ari kɔ kesé mpóonare m má.

Pɔɔli ye Timotee ne Epafurotiti tū

¹⁹ Ne tálē te Upíima Yeosu un n ñmurei, né nfáani Timotee nókenémɛɛ tumpɔ ké nókenécáá nkó kɔ liké rinékíñ niñukuse. ²⁰ Tó ne uyɛ mecire tóo nókenécáá músu. Uka uɔ úu meyíkíyiki ne kutu nó cólē. ²¹ Pilikó cire ke pinnéí apí ne náási, piuka úu Kirisi Yeosu kulaa wéési. ²² Nórínécúruu ye nyule lē ke Timotee uu n nyíse re u aseí ute le. U umecire Nsímé Kecire pikei kémɛɛ pale. U kenémɛɛ keisile yare ke usoi uu ye ne usáa n keisi, tó ne uyɛ arí ne Nsímé Kecire kóónú. ²³ Ne tálē te nen píyei n yē lē kamí ne kété n tenene, né nókenémɛɛ u tumpɔ. ²⁴ Ne kɔ ne Upíima tálē te né nfáani rinécúruu hapɔ am nó lóólú.

²⁵ Ne nyáni yare né urómáreɔ Epafurotiti nókenémɛɛ pesɛɔ. Tó ne uyɛ tóo keisi tɔn Nsímé Kecire ináa náási. Nɔ pɛɛ kenémɛɛ u tummele ani mpá yo u cɔnse re uké ne nnécóñ kémɛɛ né come. ²⁶ Li meyíkíyiki ripɔɔ u we re uké nónnénéí yé. Kapi u n símisi re nɔ ukufɔñ kɔ, li u ricóñle. ²⁷ U meyíkíyiki kufɔñ finɛle uu nkɔ heire. Amá Uléecaa uu íwe u téní. Ticuruu ái umecire kuu íwe tē, u kɔ né íwe ténle re nnépóocaaí ñn kape n kpálē. ²⁸ Lē nnya kam yóone re ké nókenémɛɛ u pesɛɔ nóké u yē liké nó larisi ai kɔ né mpóocaaí hasu. ²⁹ Lē nnya, ani nó ne Upíima rinɔ rise kémɛɛ ne mpóonare píima kémɛɛ u yɔsí. Ani ye písoi mpí nnéí pɛɛ umɛɔ ní we ríyu waise. ³⁰ Li we re Kirisi pikei nnya kuú pɛɛ kpine. U nkɔ yɔsile uké ne né lé kei káni yé n fe nóké né lé.

3

Lē kapi ye Uléecaa kémee aseí rintiki

¹ Pimárecō, lē nnya líké nkpéni nó n láárú re nō ne Upiima rinōō rise kémee we nnya. Ai né cōhlē te ké mmē kam piwóle nó m masí piwóle nó rikpá. Nónnésōne ye mu re ké lē piwóle nó rikpá. ² Ani nómenécire ne pikeikó kpááree tí. Pi sipōpi ne asele le. Ai lē kapi piké kecáá n céesi lee piké yíkíyiki, ³ tōō meyíkíyiki kélē, aí pē. Tōō Uléecaa Nfaasōne ne upikēi wai. Ai ketóne kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē kam ne tálē. Li rikókōri rō wele re tō rinōō rise kémee ne Kirisi Yeesu we. ⁴ Né né pēe fe amí ne ketóne kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē n tálē. In te pinyine ye músu re pi yé fe apí ne ketóne kē ke pikuyu inyekii ii pi n heelē n tálē, née yé pēé lincee m má ai mǐpá úye tōsu. ⁵ Pi né mǎrile api keyáa páha-paha tuné né ké. Ne Isirayeli ukó yíkíyiki le, Pēnyamēe mpuri ukó. Ne U-epiree le, Pi-epiree pēe kō né mǎri. Ne Pisuifi isé metiki kémee Ufarisi le. ⁶ Ne kéyu toi kam ye pēé ne Kirisi pikó n wéekuselē. Pisuifi isé pitiki kémee, ám pēe ncaai ríka má kapi yé ne né n túhaane. ⁷ Lē kam pēe nní n kpíllē te kuláa líkó kam kō nkpéni Kirisi nnya nyáni re kelólé ye ke. ⁸ Ne nkpéni ricuruu mǐpá yo kpíllenle yare likpárákōō. Unépiima Kirisi Yeesu kam meyíkíyiki n nyu ye né tōsí mǐpá yo. Uyē nnya, ne ηmureile am mǐpá yo fómni. Kirisi ηmane yee kenémee ríyu má. Ne litōrōō nní nnéi kpíllenle yare ayúii ké ne Kirisi n yé nnya. ⁹ Ne la re tō ne Kirisi toké rinōō rise m má. Am aseí ute re ne isé tikiilē nnya, amá ne aseí ute le re ne Kirisi ne kefa tene nnya. Uléecaa kémee kai léeri re usoi uké ne nfatene ritá úu ne pansē aseí ute. ¹⁰ Likēi lise lee ripōō né rí we lee re ké Kirisi ceri ké kō rínanje mme mee pikpōkpō kémee u n yukuse yē, ké uíwe icō li ké kō unkpō nco kpu, ¹¹ nen ne tálē te Uléecaa yé pikpōkpō kémee né yukuse.

Lē ke usoi uú ne pitule n náápo

¹² Am la ké re ne lē kam ne pitule n náápo piyéne masile née ne pipanse masile usoi nkó yee úu ncaai ríka m má. Amá likei lē kam ne piyóō náápo. Li we re Kirisi Yeesu ye né kō piyóō masile. ¹³ Pimárecō, ám te ne inéhéé piyóō mǎálenle, amá likei lise kam n wai yee re ne lelee n tómpo paleile nen pēe lelee kéyu-pō rí we ne pitule náápo. ¹⁴ Lē nnya, ne náápo re ké tu ké inéhéé yōsí. Uléecaa ye rō séi re toké Kirisi Yeesu ne ritiki toké ha keléecaa-pō i yōsí.

¹⁵ Tó mǐpi nnéi tōō nní Kirisi kupéneco kémee m pelaalē, toké menéco mmé m músu. In te nókenémúnē ye linyine kémee ne kenékó kóólēlē, Uléecaa yé tīyese ani nsímései kom. ¹⁶ Mǐpá lin íye n we, kei kari nkpéni nní n tu, li pise re toké nsé tipéne toké ne kéyu n sí.

¹⁷ Pinémárecō, ani menéco n wai. Ne lē kani yé n sōne pinyise nó masile ani yénu. Lē nnya, ani pepēe menéco n sōne iníppe n tapaalē non ne sōne. ¹⁸ Mesére kam nsímé mmú nó símisi. Ménini ne rikíη kam kō nkpéni ne pisímé nó n kpálē te písoi meyā pēe pinsē kémee nyíselē te pi Kirisi kunapéékōō pilaarō le. ¹⁹ Kelólé ke lipite pē api yé ne kēto kpu. Pialoi nyee piuleecaa. Lelee yé pēe isei pi n wa kapí ne meníηe rikókōri wai pin keté nté líkó ηmane kecáá músu. ²⁰ Amá tó ne keléecaa-pō kuyu pikó le. Kei-pō ke Upiima Yeesu Kirisi kam m mé uu léerine uké Uróyulale. ²¹ Uyee irópiηe nnyí yee nní isei rí we consene iké ne uikó yee ríyu m má menyíne n we. Unnanje mmē kuú ne mǐpá yo kecáá iyóōpi n le kuú ne lē waine.

4

¹ Pinémáreco lala, li ripóo né wele re ké piyéne nó rikpá. Nóo nnépóonare, nóo kó riyu né waiselē. Lē nnya pinémáreco lala, ani lē n kenjalē, nōinēpiñe fi kapē nó ne Upiima kupéneco kémee riyóo.

Pōoli ye Filipu pikó mesəho kpālē

² Nō Efortii ne Sentiki kam ηmóópúsēlē te ani rinóo rise m má non ne kesē Upiima tikilē. ³ Pō unékēico kecire yee kefa keše ne n keisi kam pise re a pi lē. Kesē ke tó ne pē ne Kelemaa ari Nsimé Kecire ináá náasi ne pinékeico picó anyiri nyee nfáa ritelē * kémee ní we.

⁴ Liké meséere nó n láarú re nó ne Upiima kupéneco kémee we. Am kó kpá re liké meséere nó n láarú.

⁵ Ani tīyese pisoī nnēi piké nōnnēnare kecáá n nyu, Upiima ye nnyáa waimēle. ⁶ Ani kapē ye líka nfasimé tónē. Amá ani ye mpá yo kémee Uléecaa yáasi ani lē kai nó m pise u pise, ani ye kó u pōnēse. ⁷ Lē kémee, Uléecaa yé unkiññiñe kpási uu ne nōanékiñ ne nōsinémúnjé n yekeilē nó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémee. Unkiññiñe mmē ye lē nnēi ke usoi uu ye ní musí fele.

⁸ Pimáreco, ntóróo kam yé nó m maá mee re lē nnēi lee aseī likó ne lē nnēi lee líyukóo ne lē nnēi lee ne n sá yare kai m pise ne lē nnēi lee n cáká-cákálē ne lē nnēi lee ne n sá re piké li n la ne lē nnēi lee ne kuñmurei n sá ne lē nnēi lee isoi sone likó ne lē nnēi lee kupakare ní we liké nōsinémúnjé likó. ⁹ Ani lē kam nó n nyíse ne lē kani kenémee n kpási ne lē kani n kó ne lē kani né n yé nen wai ne n yíraane. Kei ke Uléecaa yee ye nkññiñe n he uu yé pee nókenémee n we.

Pōoli ye Filipu kuyu pikó pōnēse

¹⁰ Li tó ne Upiima kupéneco kémee né láarúle meyíkíyiki. Li né larisile re nó kó nkpéni ncée yē ani kenécáá léise. Ai re nō pee kenécáá paleilē, amá ncée rín peé we nōké ne né n lē. ¹¹ Ai linyine kam la nnya kam lē símisi. Ne nyule lē kai yé né n láarú, mpá nen ní-ye kémee n we. ¹² Mpá nensá líka m má nēe lin memá píima-i kamí we, ne menécíre pimúlú nyule. Ne linnēi ne mpá yei, nkú kémee ne ilepi kémee nyule lē kam yé n wa. Nen liluke-luke m má nēe nkú nn né n we nēe mpá yo in ne né m pom nēe lin né m párilē, li ne né sále. ¹³ Uyee linnanje né n he nnya, ám yé líka pōone. ¹⁴ Mpá ne lē, kani nní inéwe kémee né n come, li nyamle.

¹⁵ Nō Filipu kuyu pikó, nōrinécúruu ye nyule re kari Nsimé Kecire piyóo n kóraane ne Masetuwaani keteni-i yisile. Nōinécápine memáá, íka íco fi inéhēe ne linélale-lale kémee né lē. Nōmenécíre nóo né lē. ¹⁶ Háí kumúnjé kpe-i kamí pee Tesaloniki-pō ní we, nō pee meté kesē lelee né m párilē né páaipale. ¹⁷ Aai re ihēe kamí la nnya kam lē símisi. Ne lale liké nó lē nōlinékó liké Uléecaa kémee rifuu. ¹⁸ Ne lale ké nó símisi re ne lē nnēi kaní ne Epafurotiti n tumme yósile. Ai kusa piye. Ne nkpéni lē nnēi lee pee né m párilē mále ai faau ricurru. Nōinéhēe nnyí ye we yare inyóone kapi tulaali meco ηmaasi, ianyō kekphápi ken Uléecaa rísone láarú uu kó i yósu.

¹⁹ Unéléecaa úu líka paalē. U meyóopi mále. U yé ne Kirisi Yeesu ritiki uu lē nnēi lee nó m párilē nó pa. ²⁰ Urósáa Uléecaa uké mpá píyēi-pō meyóopi ne ipakare n te. Amí.

Iyáhaa tōrōo

* **4:3** Nfáa ritelē yee ritelē te-i ke Uléecaa uu pepe Yeesu n tikilē anyiri n woi (Méyene 3.5).

²¹ Ani pεπεε Kirisi Yeesu nnya Uléεcaa sipipi m panse nnéi yáasi. Pimáρεεε κεnékúrí nté ní we ye nó yáasi. ²² Uléεcaa sipipi tερεεε nnéi σεε nté ní we pó ne kε nó yáasi, aí ne tósu pεπεε Sesaa keyε-i n keisi. ²³ Upáima Yeesu Kirisi uké íπεελέε nó nyíσε.

Títelɛ ke Pɔali uu Kolɔasi pikó n wáí

Lɛlɛ rítelɛ ntí kɛmɛ n̄ we

Pɛɛ mɛkɛɛ Asii ketê kuwélé kunyine kɛmɛ ke Kolɔasi kuyu akú we. Ai Pɔali ricuruu yɛɛ Kirisi icápine yɛɛ Kolɔasi-i ní we kari, amá uukɛicɔ unyine kapi yɛ n sée rɛ Epafiraasi yɛɛ kei Nsímé Kɛcɛrɛ riyóó (1:7, 4:12). Kukraniilee-i ke Pɔali uú pɛɛ Rɔm kuyu-i we Epafiraasi uú nɛ wɛri uu ncɔn̄ mɛɛ ní we u kɛɛnkɛɛ. In n la, Epafiraasi yɛɛ yé Pɔali n símisi rɛ pisoí féé yɛ icélaa kópe kei célaankɛɛ. Lɛ nnya kuu rítelɛ ntí pi wáí uké nfatene rikui kɛcɛrɛ pi léise. Pikirɛki ifasimé nɛ Pisuiɛ inyɛkii kapí pɛɛ Kolɔasi-i pi céesi. Amá icélaa iyē yɛ pɛé nɛ Yeesu ikó memúí wɛlɛ. Amá Pɔali uu nyíse rɛ Yeesu yɛɛ n̄pá yo kɛmɛ Upiima.

Ifaaci iyē mɛkériine yɛ mmé:

1. Títelɛ t̄ɛ kekoraane ke keyóme kenyine ake Kirisi ríyu waise rɛ ketê nnéi nɛ Uléécáa icápine upiima (1:1-2:5), (1:15-20). Kolɔasi pikó kɛcáá iwɛlɛ yɛ wɛlɛ keyóme k̄ɛ ake kelene tiki (1:3-14). Keyóme k̄ɛ kɛpirɛ ke Pɔali uu pɛɛ l̄ɛ kuu Uléécáa icápine kɛcáá n náasi nkó wa (1:24-2:5).
2. Uu pɛɛ limemáá Kirisi pikó pɛɛ Kolɔasi-i ní we maa rɛ piké pimɛcɛrɛ t̄í (2:6-23). Api kapɛ pɛpɛɛ inómesimé n célaankɛɛ nɛ kutu n cɔlɛ. Amá piké nfatene kapi ní yósi kɛmɛ n we.
3. Títelɛ ntí yɛ kɔ icélaa kapi yɛ nɛ Uléécáa icápine kɛmɛ nɛ pimáreɔ kɛcɔpɛ nɛ pisoí kɛcɔpɛ isoi fale n li palɛnlɛ. (3:1-4:6).
4. Pɔali yɛ uiyáhaa papɔlɛ (4:7-18).

Iyáhaa

¹ Née Pɔali yɛɛ Uléécáa mɛla kɛmɛ Kirisi Yeesu utume m pansɛ, nɛ urómáreɔ Timotee. ² N̄s̄ ke Uléécáa uu n wée n̄n Kolɔasi-pɔ we, n̄n Kirisi nɛ kɛfa kɛsɛ tikilɛ kari rítelɛ ntí wólu. N̄n Kirisi kɛmɛ pirómáreɔ kɛcɛrɛ lɛ. Urósáa Uléécáa uké ípɛlɛɛ nó nyíse uu kɔ nk̄ɛn̄ɛn̄ɛ nó hɛ.

Pɔali yɛ Uléécáa pɔoneɛ

³ Tɔ yɛ tɔn Urópiima Yeesu Kirisi usaa Uléécáa n yáásine, tɔ yɛ n̄pá píyɛi nókɛnɛcáá u pɔoneɛlɛ. ⁴ Mɛsei kari nónnésimé kɔ tɛ nɔ nɛ Yeesu Kirisi kɛfa tenɛnlɛ, n̄n p̄ɛ ke Uléécáa uu n wée la ⁵ rɛ nɔ m̄ɛ tɛ nó l̄ɛ ke Uléécáa uu keyómɛcáa-pɔ nó n yekeilɛ yósi nnya. Nsímé Kɛcɛrɛ mɛɛ aseí m má mɛɛ pitá p̄ɛ nó símisi. ⁶ Ai nókɛnɛmɛɛ n̄manɛ ke Nsímé Kɛcɛrɛ mmú nn tuiɔ. Ketê nké nnéi kɛcáá kapi n kɔ. Mpá yɛi knn tikóónú nn kɔ pisoí isoi conse. Lɛ knn kɔ nní nókɛnɛmɛɛ wai háí keyáa k̄ɛ-mɛ kani Uléécáa ípɛlɛɛ n kɔ ani céru rɛ aseí yɛ nyɛ. ⁷ Urósáne nɛ urókeicɔ Epafiraasi yɛɛ nsímé mm̄ɛ nó céesi. Aseí kuú nɛ Kirisi pikei nókɛnɛmɛɛ wai. ⁸ Uricuruu yɛɛ ró símisi rɛ Nfáasɔnɛ n̄n kusa n̄la nó hɛ.

⁹ Lɛ nnya kari nókɛnɛcáá n̄pá píyɛi keyóme yáási háí karí nɛ nónnésimé n kɔ. Tɔ Uléécáa wɛlu rɛ uké tíyɛsɛ unfaasɔnɛ nké mɛwéesesɔhɔ mɛyá nó hɛ nn kɔ umɛla n̄sɔnɛ nó céreise. ¹⁰ Kei ke nóinésoi kani n le ii yé pɛɛ Upiima ríyu waise rɛ nɔ lɛlɛ nɛ u n sá wai nnya. Lɛ kɛmɛé kani yé pɛɛ mɛwai sɔnɛ mmé ncɔpuri n wapisi ani kɔ Uléécáa n ceru n̄n nɛ k̄ɛyu sí. ¹¹ Unn̄n̄ɛ mɛɛ n̄n ncɔ m má nké nó papukuse ani n̄pá yo kɛmɛ m purú n̄n kahari. ¹² Ani mpónare nɛ Sáa Uléécáa pɔoneɛ. Uyɛɛ tíyɛsɛ kani yé fe ani lisɔnɛ kuu uiyóopi metéí kɛmɛ p̄ɛ kuu n wée n yekeilɛ yɛnu. ¹³ Uyɛɛ kuɛmaha ute

anipe-i ró lése uu ukepipi lala iyōopi kémee ró tónse. ¹⁴ Ukepipi kē kuú ne ritiki uú ne ilási kémee ró lese uu kō kē nnya arókōpe ró sári.

Kirisi isoi ne upikei nstímē

¹⁵ Uléecaa úu kúyene we. Ukepipi kee umeweē kapi ye n yé. Lē nnéi ke Uléecaa uu n wa kecōpe uyee lifoi un kō nḗpá yo fe. ¹⁶ Uyē kuú ne ritiki uú ne keyómecaa-pō ne ketē kecáá nḗpá yo wai. Lelēe kúyene ní we ne lelēe ái kúyene ní we kuu wa. Uyee piyōopi wéese ne pipiima ne pisínsá ne nḗpá yo yee rinahe m má wa uu kō linnéi uanipe-i wai. ¹⁷ Uyee ufoi we nḗpá yo ai kelene n we. Uyē nnya ke nḗpá yo ai kō we lin nyamí. ¹⁸ Lē nnya uyee ipiḗe riyu, ipiḗe iyee Uléecaa pikó icápine. Uyee isoi fale kekoraane. Uyee mefoi nkpō kémee yisi uu nfáa teneciré yénu. Uyee nḗpá yo kémee ufoi uu péé ne nḗpá yei ufoi. ¹⁹ Li Uléecaa ripō wale re uké uisoi nnéi ne ukepipi kémee n we, ²⁰ uké kō ne ke ritiki uké u ne ketē nké ne keyómecaa likó nnéi kecōpe nsímé nyōonse liké pee kemekó-i n we. Ménye mē ke ukepipi ake kunapéékō kecáá n kōonu kuú ne ritiki uú ne nkīnīḗe weri.

²¹ Nō pee mekee-me nōsinémūḗ kōpe ne nōmenéwai kōpe nnya ne u tōlaalenle nōn kō upilaarō. ²² Amá Uléecaa ye ukepipi nkpō ne ritikile uú ne nō ne uyē kecōpe nsímé nyōonse. Ke pansēle kesoi pipi ake kpi. Lē nnya, nō nkpeni ukeyu-i upisoi le pee n kpáiiilē ápi ncaai níka má, ápi kō níka ne pi cési. ²³ Lē nnya ani nkpeni nfatene kémee iníḗi karií aní n taalē. Ani kape Nsímé Kecire ne ketaa wa. Mmē karí ne tálē tōn ne mé. Ketē nké nnéi ke nsímé mmē nn tikóónú. Lipikei ke né Pōoli am wai.

Pōoli pikei ne uináá nstímé

²⁴ Li nkpeni né láárúle re ne nōkenécáá íwe le. Né ne kō lē lénile re íwe mesá mē kari yé n fe ari Kirisi kémee le áme kape ripári. Kirisi ipiḗe yee nní pē ke Uléecaa uu n wée icápine. Pē nnya kam íwe le. ²⁵ Uléecaa ye upikei kémee né kpísile uu né forii re ké ne unsimé nnéi nō kam. ²⁶ U pee mekee icōpuri nnéi kémee nsímé mmē pesile. Amá u nkpeni pē kuu n te n cereisēle. ²⁷ Uléecaa ye lalē piké nsímé mee m pékaalē mpiye ne nkulaa ceri piké pi símisi. Lipéké-peké leē nní re Kirisi ye nōkenéméé wele. Uyē nnya kani tálē te nō kam ani Uléecaa meyoopi kémee loni. ²⁸ Kirisi rinyiri kari yóólē. Mpá úye kari mesōhō kpálē tōn kō céési ne mewéesesōhō kari m má nnéi. Tō lē wai re nḗpá úye uké Kirisi kupénecō kémee papisi nnya. ²⁹ Lē nnya kam ne pikei ḡmóópúlē, nen náási ne Kirisi nnaḗe kuu né n he nn né sikai ne rikāhō.

2

¹ Ne la re ani kō te atōpi kam nō ne Lawutisee pikó kecáá n wai ne mpií nnéi pee ápi kenéyu n yénaalē kecáá ye apíima le. ² Ne la re piké ikari meyá wa, piké rinō rise m má pin lakaane, mesōhō meké meyiḗiyiki meyá pi n tulaalē apí ne lē ke Uléecaa uú pee m pékaalē ceru. Lipéké-peké lelēe Kirisi. ³ Ukeméé ke mewéesesōhō ne Uléecaa picere lisōne nnéi ai pékaalē. ⁴ Uka úu kape ne n fe uké nnōlari ne nō n kírāase nnya kam lē nō símisi. ⁵ Mpá kám nní nōkenékúrí ní we, ne nōkenécáá músule lin né láárú re nō ḡmóópúlēne nōn Kirisi nfatene kémee iníḗi karií lē.

Kirisi ḡmane yee ye nfáa he

⁶ Lē nnya kani nní n ḡmurei re Kirisi Yeesu yee Nōunépiima, ani ukupénecō kémee nōinésōi n le. ⁷ Ani ukusencō kémee iníḗi karií ani

nóinésoui nnéi kémeé ne u n tálē. Ani lē kapi nó n céési m múílē, nóinépiŋe fi kape píakai nfatene kémeē riyō. Ani ye kō u pōnēse meyá.

⁸ Ani nómenécíre tí úka úu kape kesoimuné ne nó kírāase uké kuyúí nó tā méwoo. Ketē nké kecáá líkó ne písoi inyékii ke kesoimuné kē ake tíkílē, ái nkpáni Kirisi. ⁹ Mesei sei ke Uléécaā uu Kirisi ipiŋe kémeē we ne umesá nnéi. ¹⁰ Mpá yo mpuri kani ukupénecō kémeē yé ne limesá nnéi. Uyēe iyōōpi ne rnanje nnéi fe.

¹¹ Nó ne uyē kupénecō kémeē kani riké. Ai usoi kunipe kpeē nó riké aku isare nókenécáá tólu, amá Kirisi meké kani kélē. Lelēe re u akópe nnanje kémeē nó lésele. ¹² Kapi míni nó n wóle, li wa yare nō kpule api nó ne Kirisi kulesi. Nó ne uyē nōō kō nkpō kémeē yisi. Kaní ne kēfa n tenelē te Uléécaā ye rnanje mále nnya kuu nkpō kémeē u yukuse. ¹³ Nóanékópe ne nókunékéciré nnya kaní pēe mekeē Uléécaā inipe-i we yare pikpōkpō. Amá Uléécaā ye nkpéni ne Kirisi ritikile uú ne nfáa nó he uu arókópe nnéi ró sárei. ¹⁴ Títelē tee pēe isé kémeē n wólaalē tin akópe kari n wa nyíselē kuu kpísi uu kunapéékōs kecáá kari tinkó nn tene. ¹⁵ Uléécaā ye kelécaā-pō ne ketē nté kecáá iyōōpi nnéi nnanje yōsile uu kunapéékōs kecáá i feriyē uú ne riwúí kémeē isei i waise, uu i pulu yare pikpaniíkō pin ne Ukepipi keē n feriyē nnōŋ kémeē sóne.

¹⁶ Lē nnya, úka úu ncée má uké nólinéluke-luke née nólinénírē-niré née nóanényá meluke née lē kani ye iwáre fale meleeme-i n wa née kewénteŋyaa kecáá nsímé nnyine ne nó cési. ¹⁷ Lē nnéi ye lelee kēpire n weme kumíiri le. Liyíkíyiki ŋmaa tee Kirisi. ¹⁸ Pinyine ye kparálē pin pisimúnjé cire me rikókōri wai re pi pimécire ricēpisele, amá pin pēe pilécaatumē yáasi pin kō pisiláré ne kutu cōlē. Ani kape tíye lipite pē piké akópe nó pa. Li we re pisimúnjé cire kapí ne pikei wai. ¹⁹ Api ne Kirisi tálē, in kō ne uyēe ríyu. Uyēe ipiŋe kpínii. Uyēe tíyēselē ke akōhō ne itá ii cōpiinelē, Uléécaā un pēe ne ipiŋe iyē peluse.

Usoi nkpō ne umeyise u ne Kirisi kupénecō kémeē

²⁰ Nó ne Kirisi ye kpule, áni kō nkpéni ne ketē nté líkó kutu cōlē. Yo nnya kapi yé kō ne nó m písei re ani ketē isé ritiki yare insá n we, áni yé nfáa wá? ²¹ Pi ye nó maā re: “Kape nní kpísi”, “kape nní rilélé” née “kape nní rica”. ²² Pi ye lē nnéi ne keisile ai weri ai liketō tulu ai caai. Sisoipipi see liisē ne liicélaa iyē leseme. ²³ Isé ne icélaa iyē ne pise re usoi uké umela kémeē Uléécaā yáasi uu ikóhō meyá m má, úu kape uipiŋe n naresi. Li usoi meŋene-i nkpáni yare mewéesesōhō líkó linyine ye ni. Amá kuláa kúka áku kémeē we. Usoi lilala ye ni.

3

¹ Nó ne Kirisi kupénecō nnya, li wa yare nó ne uyē nōō nkpō kémeē yisi. Lē nnya, keyómecaa-pō líkó kani yé wéési, kei ke Kirisi uu Uléécaā kuluke-luke-mē kényukótone-i n tū. ² Keyómecaa-pō líkó nkó nké nó n we, ái ketē nté líkó nkó. ³ Nō pikpō masile, nónnéfáa nn Kirisi kémeē we nn ne Uléécaā-i pékaalē. ⁴ Uyēe nónnéfáa. Keyáa nké kuu n sónti, nó ne uyē nōō kō umeyōōpi kémeē wene.

Isoi fale ne ikpure kecáá nsímé

⁵ Lē nnya, áni ketē nté líkó lee nóinépiŋe-i ní we kpu. Lelēe nní: Mémare kpáaree ne mékperinkpewai ne méla tōŋé-tōŋé ne mewai kópe ripōō ne memá nnáápi. Memá nnáápi pō ne piléényōōnse picō le. ⁶ Mewai mē mpuri

nnya ke Uléecaa kuwɔi aku pepeɛ pipakare u n yúlu kecáá wéme. ⁷ Limeco kaní pee wai, pee uye-i kaní pee akópe nyɛ kɛmɛɛ ní we.

⁸ Lɛ nnya nóóké kɔ nkɛpɛni lɛ nnéi fóm: Kuwɔi ne mesɛɛwai ne rikpákárá ne picɔ alɛ ne isɛicirɛsimé yɛɛ nóinénɔɔ-i n léenti. ⁹ Nó mpí nó ní nóinɛsoi kpure ne imɛwai kópe n lése ani fómni, ¹⁰ ani isoi fale kpísi ani tani yare ketúkanka, áni kape nkɛpɛni nómenécɔpɛcɛre nnɔɔme n wapaane. Nɔ nkɛpɛni písoi fale lɛ ke urɔwai Uléecaa uu mesɛɛre n nyɔɔnse nɔké ne menyíne u n wa nnya. U la re nɔké kɔ meyíkíyiki u ceri. ¹¹ Ái nkɛpɛni we re nkó úu Usuifi, nkó yɛɛ Usuifi, née nkó ye kélɛ née nkó úu kélɛ née nkó ye usɔhɔɔ née nkó ye úyuyɔmohákó née nkó ye ulási née nkó ye ne uripɔɔ wele. Kirisi yɛɛ pinnéi kɛmɛɛ ní pá yo.

¹² Nɔ Uléecaa sipipi le. U nó wéele un nó la. Lɛ nnya, ani íwe n ténaane nɔn kusoi wapaane, ani ye nómenécɛre cepise aní m purú nɔn kɔ ninjú. ¹³ Ani m múinɛlɛ nɔsɔne, ní pá úye uké ye uco sárei. Uye un uco ne nsímé m púnne, ani ye sárikɛene yare ke Upíima uu nó n sárei meco. ¹⁴ Ani likecáá níla rikpápo. Nla meɛ yé tíyɛse ani nɔsɔne m pɛnelɛ, ani rinɔɔ rise wai. ¹⁵ Kirisi uké nkíɛnɛnɛ nóanékíɛ kɛmɛɛ wa. Nkíɛnɛnɛ mmɛ kuu ne nó sée re ani ripɛne ani wai usoi use. Ani ye mesɛɛre u pɔɔnɛse. ¹⁶ Kirisi nsímé nké ne nlisɔne nnéi nókenémɛɛ n we. Ani n lénaane nɔn kɔ célaane ne mɛwɛéɛsɔhɔ kani m má. Ani kefa kɛse ne ipakare siyome ne akéhe ne siyóme ncɔpuri ke Nfáasɔne nn nó n he ne ríyu u waise. ¹⁷ Nɔn ye n símisi née nɔn n keisi, ani ye Upíima Yeesu rinyiri ne ní pá yo n wai, ani ye ne u tiki aní ne Sáa Uléecaa pɔɔnɛse.

Usoi ne uco kusencɔ nsímé isoi fale kɛmɛɛ

¹⁸ Nó pinósi, ní pá úye uké uula n waiselɛ yare kai Upíima kɛmɛɛ m pise.

¹⁹ Nó pitisi, ní pá úye uké uunɔsi n la. Ani kape ne kényu pi m páápú.

²⁰ Nó siwá, ani ye ní pá yo kɛmɛɛ nópinéte m pakarelɛ. Lelee ne Upíima sá.

²¹ Nó siwá pisa, áni kape siwá kuwɔi n waise. Insá lɛ, siapɔɔ yé caai.

²² Nó pikéikó, ani ye ní pá yo kɛmɛɛ nópinékeisaa ketɛ nké kecáá m pakarelɛ. Ái pin nókenékúrí n we pin nó nyáni nmanɛ kani yé pi m pakarelɛ. Amá ani ne kefa kɛse pi n keisi Upíima kani m pakarelɛ nnya. ²³ Mpá yo kani wai, ani ye li n wai ne kefa kɛse. Upíima kani li wai, ái sisoipipi. ²⁴ Ani n nyu re liihéé ke Upíima uu nó m pane yɛɛ lisɔne lɛ kuu n yekeilɛ un ne upikó mɛ. Kirisi yɛɛ Upíima. Uyɛ kani pikéi pɛ wai. ²⁵ Lɛ nnya, úye un mɛwai kópe n wai, meihéé kuu yɛnune. Uléecaa úu ye usoi keyu-i ripái, amá aseí kuu tikiɛ un ne túhaane.

4

¹ Nó píyɔsaa, ani n nyu re nó ne kɔ keyómecaa-pɔ ute mále. Lɛ nnya, ani ye nópinélási nɔsɔne m múílɛ nɔn lelee ne n sá pi wai.

Pɔɔli ye Kolɔasi pikó mɛsɔhɔ kpálɛ

² Ani ne piyómeyáhaa n nɛmɔópúlɛ, áni kape lɔpile, ani ye kɔ Uléecaa pɔɔnɛse. ³ Ani ye kɔ kerɔcáá keyóme yáasi re uké ntósimé ncée tápíle tɔké Kirisi nsímé meɛ pee m pékaalɛ picɔ riyóó. Mmɛ nnya kam nní akpanii kɛmɛɛ we. ⁴ Ani u pise re uké tíyɛse ké ye unsímé mmɛ tiyóó yare kai m pise.

⁵ Ani mɛwɛéɛsɔhɔ m má nɔn ne mpí pee ápi Kirisi pikó ne sɔne. Ani kape tíyɛ ituyɛ iké méwoo tene. ⁶ Nónnénɔɔsimé nké mesɛɛre n láárú nn kɔ

riyoriye má, nn kə kutu kúcw we. Ani ye ceri lē kani yé nḡpá úye rinó n yósi.

Iyáhaa tərəə

⁷ Tisiiki ye unémárecə lala kecire le un kə asei ne Upiima pikei wai. U kə Upiima pikei kémee unésencə le. U yé lelee né n wai nnéí nó kéenkee. ⁸ Né nókenémee u tumpə uké nó simisi mmē-i kari ní we, uké kə nóanékiḡ niḡukuse. ⁹ U ne nókunéyu ukó use, urólala kecire Onesim kam tumpəne piké lē nnéí lee nté n wai nó kéenkee.

¹⁰ Tó ne Arisitariki tóə akpanii kémee ní we ye nó yáasi. Parinapasi umarecə kepipi Mariki pḡ ne kə nó yáasi. Uyē nsímé kapí pree nó tee re un nókenémee n tuiḡə, ani u yósi nḡəne. ¹¹ Yeesu kapí ye kə n sée re Yusituusi pḡ ne kə nó yáasi. Pisuiḡi pē ḡmane pree Uléecaa iyəəpi pikei kémee né léni. Pi ikari né waisele nḡəne. ¹² Nókunéyu ukó Epafiraasi ye nó yáasi. U Kirisi Yeesu ukéikó le yeē meséere upiyomeyáhaa kémee nókenécáá n náási re ái kape nó ne Kirisi kupénecə kémee nó riyəə, ani kə nḡpá yo Uléecaa mela kémee n wai. ¹³ Ne ne inéníḡee yenle re u nó ne Lawutisee ne Iyerapolisi pikó kecáá náásile hái. ¹⁴ Urólala kecire, upoise Luki ne Temaasi ye nó yáasi.

¹⁵ Ani pirómárecə Yeesu pikó pree Lawutisee-pə ní we yáasi. Ani kə Nimfa ne Uléecaa icáḡine pikó pree ye ukeḡə-i n cáḡine yáasi. ¹⁶ Nəḡn títelé ntí nónécáḡine pikó iníḡee-i pikéē m masí, ani tíyese Lawutisee pikó pḡəké kə ri keē. Nḡəké kə tē ke pē api nó m pááḡəne keē. ¹⁷ Ani Arikipu maa re uké pikei ke Upiima uu uanipe-i n wa kecáá musí uu nḡəne pi wai. ¹⁸ Né Pəəli, néee kunéníḡe ne anóə nnyé wóí re: Ne nó yáasi. Ani n léiselē te akpanii kémee kam we. Uléecaa uké íḡeelée nó nyíse.

Títelé foi ke Pɔɔli uu Tesaloniki pikó n wói

Lɛɛɛ títelé nti-i ní we

Tesaloniki ye pɛɛ kuyu maa le Rɔm pikó ketē kuwélé kpɛ kapi ye n sée re Masetuwaani kɛmɛɛ. Unsé lírú kuú pɛɛ ne nsímé kecire piyóó ní ha kɛmɛɛ ke Pɔɔli uu pɛɛ kuyu kpɛ-i Uléécáa icápine kari. Filipu kuyu kuu yisi uu ne kei hapɔ. Pisufi pinyine ápi pɛɛ uicélaa ηmurei, uu pɛɛ kei mɛkɛɛ yisi. Korɛnti-i kuú pɛ́e we, uusencɔ Timotee uu ne kei u lɛɛpɔ. Kei kuú ne Kirisi pikó pɛɛ Tesaloniki-i ní we rítelé wóipɔ.

Ifaaci iyɛ mɛkériiɛ ye mmé:

1. Pikei ke Pɔɔli uu Tesaloniki pikó kecɔɛ n wa. U Tesaloniki pikó kecáá Uléécáa pɔɔnɛsɛle re pi nfatene kɛmɛɛ táálɛ nnya. Pɔɔli uu isímé inyine kápí ne u n kparai kecáá uriyu hɛɛɛ uu kɔ pikei kuu pikeɔɛ n wapisi pi léisente (1:1-3:13).
2. Pɔɔli ye Kirisi pikó ηmóópúselɛ tɛ piké isoi yɛɛ íi mɛkperinkpe m má n le, pin kɔ níla má pin kɔ keisi (4:1-12).
3. Utumɛ Pɔɔli ye Kirisi mɛpɛɛmɛ kecáá icélaa pa uu kɔ Kirisi pikó pise re ápi kape n lɔni (4:13-5:11).
4. Lɛ́ kai m pise re Uléécáa icápine iké n we nsímé yɛɛ rítelé tɛ ketɔ-pɔ we (5:12-28).

Iyáhaa

¹ Né Pɔɔli ne Timotee, tóó nó Tesaloniki Uléécáa icápine pikó pɛ́e ke Urósáa Uléécáa ne Upiima Yeesu Kirisi api n te, títelé wóipɔ. Uléécáa ipɛɛléɛ ne unkinɛniɛ nké nókenɛmɛɛ n we.

Tesaloniki pikó mɛfine ne pinfatene

² Mpá píyɛi kari ye Uléécáa yáasi re ne upikei, nónnénéi nnya. Mpá píyɛi kari pirówele kɛmɛɛ nó léiselɛ. ³ Li pise re táké urósáa Uléécáa keyu-i léise lɛ ne lɛ kani nónnɛfatene n nyise, mɛwai mɛwai kɛmɛɛ ne lɛ ke níla kani m má nn nó rinηmóópúse, ne lɛ ke nómenétá Urópiima Yeesu Kirisi kecáá áme pikai n hásu. ⁴ Pimáɛɛɔ, tɔ ceri re Uléécáa ye nó lale uu nó wée re nɔké upikó. ⁵ Ai líka nnya, ári Nsímé Kecire nó símisi ne nnóɔsimé ηmane, amá ne nínaɛ ne Nfáasɔne nnaɛ kari nó n símisi. Tɔ kɔ ne kefa tenele re Nsímé mmɛɛ aseí nkó le. Nó ticuruu ye nyule lɛ karí ne nó n sɔne re líké ne nó sɔnesi nnya. ⁶ Tó́ ne ne Urópiima yíraanele, nóɔn kɔ ne tó ne Upiima yíraane. Nɔ meyá íwe lile, nípa ne lɛ, nɔ Nléécaasimé yɔsile ne mpóɔnare ke Nfáasɔne nn ye n he. ⁷ Li tíyɛsɛle ani póló písoi pɛ́e ke pɛpɛɛ Masetuwaani ne Akayii-pɔ kefa n tenelɛ api ye ne ní pailɛ. ⁸ Ai nkpáni Masetuwaani ne Akayii ηmane yɛɛ nókenɛmɛɛ Nléécaasimé kɔ, amá nípa yei le ke nónnɛfatene nsímé nn tiyékáa. Ai nkpáni pise re táké linsímé wa. ⁹ Pinnéi pɛɛ lɛ kani kusáne ró n yɔsí kumúnɛ kpɛ-i kari nókenɛmɛɛ ní ha nsímé símaankɛɛ ne lɛ kani piléé inyóɔnse kepire rirítɔ, ani Upiima Uléécáa yɛɛ nfáa n te ne aseí ute tiki re nɔké u n keisi. ¹⁰ Nɔ kɔ ménle re Ukepípi Yeesu uké keyómɛca-pɔ leeme uké kam. Uyɛ́ ke Uléécáa uu nkpɔ kɛmɛɛ yukuse. Uyɛɛ Uléécáa ketahai kɛɛ n tuime kɛmɛɛ ró lesene.

2

Pikei pɛ́e ke Pɔɔli uu Tesaloniki-pɔ n wa

¹ Pimárecō, nŏ ticurruu ye ceri re merŏtuipō nŏkenémee ái méwoo wa. ² Nō kō nyu re pi ró lámaankēele api iwe ró wai Filipu kuyu-pō. Amá Uléecaa ye ikari ró hele ari Nsimé Kecire mee ukemee n léeri nŏ símisi nŏpá ne ncŏŋ ncŏŋ kari n yé. ³ Ai líka, mpúnne rín icélaa iyē kari nní pisoĩ n céesi kéméé we, nfasimé kŏpe ríka rín kŏ ikeméé we, ári kŏ wéési tŏké unyine kiraase. ⁴ Amá nŏpá piyei kari ye símisi yare lē ke Uléecaa uu rí la. Uléecaa yee ró peenu uu yénu re tŏ fe nnya kuu Unsimé Kecire ró rimúise re tŏké ne n tikŏnú. Ai sisoipipi nkiŋŋe kari tŏkilē, amá Uléecaa yee ye kesoiipipi kefa nsimé rí céri karí la liké n láarú. ⁵ Nŏ ticurruu ye nyule rŏsone re ári píkaĩ nŏ kiraase, irŏfaaci kémee nfasimé ríka rín kŏ pékaalē te siwŏŏ kari wéési, Uléecaa yee urŏseerakŏŏ. ⁶ Ari úka ipakare wéési, ári kŏ nŏ ne pinyine ikŏ wéési. ⁷ Tŏ né kŏ pee fe ari ntŏŋŋe nŏ nyise re tŏ Kirisi pitumee nnya. Amá tŏ péé ne nŏ láarúle yare umáreni yee ne ukewā kutu n cŏlē. ⁸ Tŏ meyansei nŏ lalē, ari Nsimé Kecire nŏ símisi. Ticurruu nŏpá ntŏfáa kaĩ pee piŏse tŏké nŏ pa, tŏ nŏ m pane. Nŏ tŏ ripŏlŏle likei kecire. ⁹ Pimárecō, ne nyu re nŏ léiselē lē kari n keisi meykíyiki ai ró pelu. Ketúné ne kesine kari keisi rŏsone ári kape ne nŏ unyine ncŏni rimpŏlŏ kumúné kpe-i kari Nsimé Kecire mee Uléecaa-i n léeri nŏ n símisi.

¹⁰ Nŏŏ nní Uléecaa ne kefa n tenelē, nŏ ne Uléecaa ricurruu nŏŏ pirŏseerakŏŏ re merŏfine ye nŏkenécŏpe kpáailenle men kecire we, áme kŏ ncaai ríka má. ¹¹ Nŏ nyu re tŏ nŏpá nŏ úye rimúile yare ke úyŏsaa uu ye usiwā timmulú. ¹² Tŏ nŏ riŋmŏŏpúŏsele ari rŏŋŋe nŏ he ari kŏ meyansei nŏ piŏse re ani sŏne yare lē ke Uléecaa uu rí la. Uléecaa uyee nŏ sée re ani uiyŏŏpi kémee lomŏŏ ani kŏ kesé tíyu m má.

¹³ Tŏ kŏ Uléecaa lŏcŏ kecáá pipakare kpariisele. Kumúné kpe-i kari Nléecaasimé nŏ n símisi, áni kutu n ticŏ áni n yŏsí yare sisoipipi nsimé, amá nŏ kutu n ticŏle, ani n yŏsu yare Uléecaa nsimé. Li kŏ pee mesei Uléecaa nsimé le. N ye nŏ pepeee ne kefa n tene kémee keisile. ¹⁴ Pimárecō, lelee Uléecaa icápine yee ne Kirisi Yeesu kefa n tenelē Yutee keteni-i n wa lŏcŏ lee nŏkenémee wa. Iwe iyē ke Pisufi api Uléecaa icápine iyē n wa icŏ ke nŏpinéyukŏ api nŏ lukēise. ¹⁵ Pepeee Upíima Yeesu ne antepuye kŏ api kŏ tŏ iwe wai. Api Uléecaa ripŏŏ we. Pi kŏ sisoipipi nnéi pilaarŏ le. ¹⁶ Pi náasile piké ró púnēise ári kape fe tŏké mpuri sane pikŏ nsimé mme mee yé piriyu n lŏ símisi. Piakŏpe kapi n wapaari kecáá kapi nní acŏ kpálē. Amá Uléecaa kuwŏi ye pitine pi masile.

Pŏli ye káipi re uké Tesaloniki pikŏ piyéne rikpá

¹⁷ Pimárecō, karí ne ketaa nŏ n wai nkáripĩ ái re ne ntŏfasimé, amá ne irŏpiŋe, tŏ meyansei káipile re tŏké piyéne nŏ rikpá. ¹⁸ Tŏ káipile re tŏké nŏkenémee peepŏ. Né Pŏli ye náasile ái mese, amá Setani úu ncée he. ¹⁹ Nŏ ŋmaa, ái úka ucŏ, nŏŏ lē karí ne n tálē, nŏŏ ntŏpŏŏŋare, nŏŏ kŏ arŏtŏpi kari n feriyē linyise-nyise kari yé ne rikŏkŏri n wa kumúné kpe-i ke Urŏpíima Yeesu uu ha m peeri. ²⁰ Mesei ye me, nŏ karí ne rikŏkŏri wai, nŏŏ kŏ ntŏpŏŏŋare.

3

¹ Tŏ nŏkenémee pihápe náasile ari pŏŏne. Ari méresi ari pŏŏne ari mese re tŏ merŏcŏre Ateni-i mésunu ² ari urŏmárecō Timotee yee merŏcŏ Uléecaa pikei n wai un Kirisi Nsimé Kecire símisi tumpŏ re uké itisi nŏ rikpá uu nŏnnéfatenē kémee inŏŋí nŏ waise. ³ Lē kémee, piwéékuse ápi yé Uléecaa

pitiki kémee nó úka feriyε. Nórinécúruu ye nyu re neni keyaa nké iwe nnyí ke Ulééca uu ní maa re tó li ye nyí. ⁴ Kari ye pee nókenémee ní we, tó nó símaalē te tó íwe li. Lelεε kó nní ró lεeme. Nó li cerile nsone. ⁵ Kam m méresi am pōne nnya kam Timotee tumpō re uké yé íye kani Yeesu nfatene kémee we. Kenéwu ye tútúnile re kuníri áku kape nó peenu pirókei api méwoo wai.

⁶ Amá Timotee ye ró lεemele un nókenémee léeri. U kó nónnéfatenε ne nónnéla nsímé ró símisile lin láárú. U ró maa re nó kerócáá léiselenle ne ríla. Nó káipi re noké piyéne tó rikpá yare kari nní n káipi meco. ⁷ Pimáreco, kai nní lē ní we, nónnéfatenε ye itisi ró hele, mpá karí pee mpōcaai ne íwe kecōpe ní we. ⁸ Tó nkpeni nfáa yenle, kai n wa re nó Urópiima tikilē ne kefa kesε nnya. ⁹ Ari nyu íye kari yé Ulééca yáasi ne mpōnare kari ukeyu-i m má nō nnya. ¹⁰ Ketúné ne kesine karí ne Ulééca tēni re uké tíyese tó ne nnó tóké yéntine tóké lelee nónnéfatenε kémee m párilē yipeise.

¹¹ Urósáa Ulééca ricuruu ne Urópiima Yeesu piké ncee nyōonse tóké ne fe arí ha nō yénu. ¹² Ulééca uké tíyese ríla mme mee nní nókenémee ní we nké yi nn kōni, uu kó tíyese ríla kani ye pisi nnéi n nyíse nké n kpálē yare ríla mmē kari nní nó ní nyíselē. ¹³ Upiima yé unnahe nóanékíhε kémee wa. Kumúné kpe-i ke Upiima Yeesu ne pē nnéi kuu n wée apí ha m peeri, ani Urósáa Ulééca keyu-i n kpáilē, nka rín yé n we kapi yé ne nó n cési. Ulééca uké tíyese ríla mme mee nní nókenécōpe ní we nké n kpálē, uu kó tíyese ríla kani ye pisi nnéi n nyíse nké n kpálē yare ríla mmē kari nní nó ní nyíselē.

4

Mefine mee Ulééca ripōó ní we

¹ Pimáreco, nó metōcō kerómee yénle lē kai m pise re noké sōne aní ne Ulééca ripōó n we. Mesei, nó kó pee mekeε lē sōnele. Amá tó nkpeni nó welule tōn ne nó tēni ne Urópiima Yeesu rinyiri re ani wa liké lē tifaau. ² Nó icélaa kari Urópiima Yeesu kémee n yōsí ari nó térhε nyule. ³ Lē ke Ulééca uu ní la leε re uké nóinésoi nnéi n te. Lē nnya, li pise re ani nómenécíre ne mewai kōpe tí. ⁴ Mpá úye uké pisōonne ncee kémee umecíre pimúlú céri uu umecíre ne mékperinkpe isoi kaase, uu pee isoi n le lin tíyu má. ⁵ Ani kape tíye noké nólinékáipi-káipi menyíye n tikilē ai nó feriyε yare pepeε ápi Ulééca n nyu meco. ⁶ Úka úu kape ne uucō púnne mewai mē kémee, úu kape kó uco líkó caai. Tó pisímé nó li masile ari nó kúrúruε nsone re Ulééca ye pisi pee mewai mē mpuri n wai kutu pasanε. ⁷ Ulééca úu uncee-i ró sée re tóké mékperinkpe-i n sōne, amá u ró séele re tóké n sōne lin kpáilē. ⁸ Lē nnya, úye un icélaa nnyí n yè, ái kesoipipi kuú yè, amá Ulééca yee Unfaasone nó n he kuú yè.

⁹ In te nómenécōpecíre nla kani yé ní lákaane íye icō kari yé nkpani rítelē nó wōipō. Nó nórinécúruu Ulééca-i peikele lē kai m pise re noké n lakaane. ¹⁰ Ticuruu, lē kaní ne pinémáreco pē nnéi pee Masetuwaani-pō ní we sōne. Amá tó nó welule re ani pinmósúpú rikpá. ¹¹ Ani rinmósúpú, ani nkíhnihe-i n we aní ne nónnékó kutu cō, ani keisi yare kari pisímé nó ní masí. ¹² Li yé tíyese pepeε ápi Yeesu n tikilē api nó waise, ani yé kó pee úka ncōni.

Uptima mekame

¹³ Pimáreco, tó la re ani pepeε n kpí nkó asei kō, nóanépōó áa kape ne n caai yare pisi tōcō pee ápi ne líka n tálē meco. ¹⁴ Tó ne kefa tenele re Yeesu ye

kpule uu yisi, tɔ kɔ ne kefa tenele re Uléécáa yé Yeesu ne pɛpɛe ne kefa Yeesu n tenelɛ nkpɔ-i yukuse.

¹⁵ Urópiima icélaa inyine nkó kari nní nkpéni nó símisi. Tó pɛ tɔɔ yé ha Upiima mɛpɛeme kumúnjé kpe-i nfáa m má, ári ne pɛpɛe n kpí kekɛpéé waine. ¹⁶ Tó keyáa kɛ Uléécáa rinɔɔ kɔ, uléécaatumɛ píima uu Uléécáa rinaatónj maa ari kóm, Upiima uu pɛe uricuruu keyómecaa-pɔ cɛpime. Píkɔpɔkɔ pɛe ne Kirisi kefa n tene pɛe mɛfoi nkpɔ-i yisine. ¹⁷ Lɛ memáá, tó pitóɔɔ tɔɔ yé ha kumúnjé kpe-i nfáa m má, tó ne pɛ kai yé risakaapɔ kuhope kémee, ari Upiima keyómɛ-mɛ tépei. Lin lɛ n wa, tó ne Upiima ari ha mɛpá píyɛi kesé n we. ¹⁸ Lɛ nnya, ani nómenécɔpɛcɛre itisi hekaane ne anɔɔ nnyé.

5

¹ Pimárecɔ, ái nkpáni pise re piké keyáa kɛ ne kumúnjé kpe-i ke mɛwai mɛ nnéi amɛ n waine kecáa rítelɛ nó wóipɔ. ² Nɔ́ ticuruu ye nyule rísone re keyáa kɛ ke Upiima uu n sónti ye ró káikaine yare ke uyaa uu ye kesine rinkáikai. ³ Kumúnjé kpe-i ke písoi api ye mí maa re: Nkínjine ye tonele, ncónj ríka rín kɔ we, kumúnjé kpe-i ke ncaai nn ye mekáikai pi rikipi, yare ke memárenlɔ amɛ ye ufani rinkáikai mɛcɔ, piuka úu yé njmɛherɛ. ⁴ Amá nɔ́ pinémárecɔ, áni kunjaha-i we, keyáa kɛ áke yé kɔ nó rikaikai yare ke uyaa uu ye rinkáikai. ⁵ Nɔ́ nónnénéi metéi ne ketúnjé pikó le. Ani kesine ne kunjaha pikó. ⁶ Kai nní lɛ, ái pise re táké picɔ mɛcɔ n lóni. Amá li pise re táké n nyáni ari mɛpá yo n wai ne kemúnjé. ⁷ Kesine ke pɛpɛe ye n lɔpíle api ye lɔpíle, kesine ke pítaniré pɔɔ ye pɔ. ⁸ Amá tó ne ketúnjé pikó le. Li kɔ pise re táké mɛpá yo n wai ne kemúnjé. Li pise re táké nfatene ne ríla kpísi ari waise yare kewenitukanka kapi ye ne ihíme rínloró, ari kɔ piróyulale karí ne n tálɛ kpísi ari kípi yare ritɔpikɔnj. ⁹ Uléécáa úu ró wa re uké ukuwɔi kerócáa n wailɛ, amá u lale táké ne Urópiima Yeesu Kirisi kefa tene uké ne tiróyu lɔ. ¹⁰ Tó nnya ke Kirisi uu kpu re, tɔn n lóni néɛ tɔn n nyáni, tó ne uyɛ táké kesé nfáa m má. ¹¹ Kai nní lɛ, ani itisi hekaane aní n njmóópúsɛnelɛ yare lɛ kani nní n wapaaneri mɛcɔ.

Icélaa tɔɔɔ ne iyáhaa

¹² Pimárecɔ, ani pɛpɛe nókenémee n keisi, pɛ ke Uléécáa uu n wée re piké nópinékpéenwai pin nó céési m pakarelɛ. ¹³ Ani ríla pi nyíse rísone ani pi m pakarelɛ, pikei pɛ kapi n wai nnya. Ani n tū líkɛ n láárú.

¹⁴ Pimárecɔ, tɔ ne nó téní re ani pikánkó cési, ani piwamei itisi kpá, ani pinárei léní, aní ne pinnéi ísuúlu n le. ¹⁵ Ani nómenécíre tí, úka úu kape ye mɛwai kópe piwai ucɔ cɛɛi. Amá ani mɛpá píyɛi n wéési re nɔké lisone n wapaane aní kɔ písoi nnéi lisone wai.

¹⁶ Nɔ́anɛpɔɔ aké mɛsɛre n láárú. ¹⁷ Ani mɛpá píyɛi keyómɛ n yáási. ¹⁸ Ani ye mɛpá mɛwai méye-i Uléécáa yáási re ne upikei. Lɛ ke Uléécáa uu ne nó rí la ye lɛ nó ne Kirisi Yeesu kupénecɔ kémee. ¹⁹ Ani kape Nfáasone pikei tápisi.

²⁰ Ani kape ye nsímé ke Nfáasone nn nó rí símisi háikuse. ²¹ Amá ani ye mɛpá yo rísone ripái ani lee rí nyamí múlú. ²² Ani ne nómenécíre mɛwai kópe nnéi mpuri tɔ.

²³ Uléécáa yee ye nkínjine n he uké tíyese ani pólɔ upikó uké nóinésói nnéi rimúlú rísone, kai n kpísi nfáa kuu nó rí he ne kumúfiri ne ipíne, áni kape ne akópe m má keyáa kɛ ke Urópiima Yeesu Kirisi uu m pɛeri nnya. ²⁴ Uyee nó rí sée ye li waine. Un íye n yekei, lɛ kuu ye ritiki.

²⁵ Pimárecɔ, ani ye kɔ kerócáa Uléécáa yáási.

²⁶ Ani pimárecɔ tɔɔɔ nnéi memárecɔ rípira ani yáhaane rísone.

²⁷ Ne ne nó ténì re ani Uróþíma rinyiri ripaí ani pimárecò tərəə nnéí rítelé ntí kéeńi.

²⁸ Uróþíma Yeesu Kirisi uké ípεελέε nó nyíσε.

Títelē lírū ke Pɔɔli uu Tesaloniki pikó n wói

Lelɛɛ rítelē ntí-i ní we

Títelē lírū ntí ye nsímé ke Pɔɔli uu Tesaloniki pikó rifoí kémɛɛ n wói pisímé kpálenle. Li pɛɛ pi cónhɛnle rɛ íye kai wa ke Upíima Yeesu úu kahane m pɛɛmɛ. Pinyine ye pɛɛ Tesaloniki-i símaankɛɛ rɛ Upíima keyaa ye pikáme masilɛ. Picɔ pɔɔ lē nnya pikei n yulu.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Pɔɔli ye Uléécɛɛa pɔɔnɛsɛ rɛ Tesaloniki pikó ye nfatɛnɛ kémɛɛ papisi nnya. Uu kɔ mɛsɛ nɛ mɛsɛ Upíima wɛlu rɛ uké nɛmɔ́pú pi hɛ liké ha nɛ ukɛɛɛmɛyaa tu (1:1-12).
2. Pɔɔli ye Kirisi mɛɛɛmɛ kɛcáá icélaa pa uu kɔ lelɛɛ n wainɛ liké kɛlɛnɛ lē n wa nkó símisi (2:1-12).
3. Ikari pikpáse nɛ iwɛlɛ (2:13-17).
4. Pɔɔli ye Kirisi pikó pise rɛ piké Uléécɛɛa n yáási. Uu kɔ pɛɛɛ ápi pikei piwai ní la nkó kɛcáá icélaa pi pa (3:1-15).
5. Iyáhaa tɔrɔɔ (3:16-18).

Iyáhaa

¹ Nē Pɔɔli nɛ Silasi nɛ Timotee, tɔɔ ń Tesaloniki Uléécɛɛa icápinɛ pikó pē ke Urósáa Uléécɛɛa nɛ Urópiima Yeesu Kirisi api n te rítelē wóipɔ. ² Urósáa Uléécɛɛa nɛ Urópiima Yeesu Kirisi piké ípɛlɛɛ nɔ nyíse api kɔ nkíhɛnɛ nɔ hɛ.

Kirisi ye wemele uké nɛ písoi túhaane

³ Pimárecɔ, li pise rɛ tóké mɛsɛrɛ nɔ nnya Uléécɛɛa n yáási rɛ nɛ upikei. Li nɛ risále rɛ tóké li wa, likumúnjɛ rɛ nónnɛfatɛnɛ ye pelulɛ, lē kani n lákaane lin kɔ mɛsɛrɛ kényu-mē sí. ⁴ Lē nnya kari Uléécɛɛa icápinɛ pikó inipɛɛ-i nɔ nnya rikókari wai rɛ ḿpá nɛ íwɛ kani n le nɛ piwéékusɛ nnéi kani n yénaalē, nɔ rihmɔ́púle ani nfatɛnɛ m má. ⁵ Kei ke Uléécɛɛa uu ye nyíse rɛ ukɛtahaɪ ye kɛcírɛ wɛlɛ. Li lē wale rɛ nɔkɛ nɛ pɛɛɛ masí uiyɔɔpi kémɛɛ n loninɛ mɛcɔ n we nnya. Uléécɛɛa iyɔɔpi iyē nnya kani nní íwɛ le. ⁶ Uléécɛɛa ye aseɪ mále. U yé pɛɛɛ nní íwɛ nɔ n wai íwɛ iyē cɛɛi. ⁷ Amá u yé kam uu tíyɛsɛ tó nɛ nnó, tɔɔ nní íwɛ n le, ari wénte. Kumúnjɛ kpɛ-i ke Upíima Yeesu uú ha keyómɛcɛɛa-pɔ n kpáfumɛnɛ ḿpá úyɛ uké u yē nɛ upileecaatumɛ nanɛ-nanɛ kai lē wainɛ. ⁸ Inalempi kɛcɔpɛ kuu cɛpimɛnɛ uké pɛɛɛ ápi ní la piké Uléécɛɛa céri ápi kɔ Urópiima Yeesu Nsímé Kɛcírɛ pakarelē kpanii. ⁹ Akpanii kapi n yénunɛ nyɛɛ ncaai tɛnɛcírɛ, kei kapi yé Upíima nɛ Unnanɛ mule-mule nɛ kɛtaa ní we. ¹⁰ Kumúnjɛ kpɛ-i kuú ha sɔnti rɛ pē kuu n wéɛ piké ríyuu u waisɛ, pɛɛɛ nɛ kɛfa n tɛnɛ piké u nyánei. Nó ticuruu, nɔ ha písoi pē kunai kémɛɛ n wɛlɛ, kani nsímé kari nɔ n símisi nɛ kɛfa n tɛnɛlɛ nnya. ¹¹ Lē nnya kari mɛsɛrɛ nókɛnécáá keyómɛ yáási. Tɔ nɛ Uléécɛɛa ténilɛ rɛ uké tíyɛsɛ nɔkɛ pɛɛɛ nfáa mmē nnya kuu nɔ ní sée n yé mɛcɔ n we. Tɔ nɛ u ténilɛ rɛ uké tíyɛsɛ lē kani n hólɛ tɛ nɔkɛ wa liké wa, uké kɔ lē ke nónnɛfatɛnɛ nn piwai ní la kémɛɛ nɔ lē. ¹² Lin lē n wa, nɔ Urópiima Yeesu rinyiri ríyuu waisɛ, uyé uu kɔ nɔ tíyuu waisɛ. Uróléécɛɛa nɛ Urópiima Yeesu Kirisi pikei ye pē.

2

Lélee n waine Uptima uké kelenε ní kam

¹ Pimáρεσ, in τε Urópíima Yeesu Kirisi mekamε ne merócápine ukeyu-i nkó, ² áni kapε tíyεσε piké nónnéfasimé cókai, áni kapε kó tíyε piké iwamε nó waise re Uptíima kepeμεyaa ye tuimε. In n la, unyine ye nó tárei re keyáa ye tu née uu Nléécaasimé picélaa kémεε maa re keyáa ye tu. In kó n la, pi ye nó mále re tó tirótelé rinyine-i wói re keyáa ye tu. ³ Mπά lin íyε n we, áni kapε unyine kepole he uké nó kίraase. Keyáa kē keké kelenε n tu, pisoι yé Uléécaα ημεριyε meγá. Uyεε Uléécaα ne n kήηene un mpáleece tíkilē uu léeri api u yenu. ⁴ Uyεε uláaro yeε umεciree rihtaáσε uu Uléécaα likó nnéi fómni, uu lē nnéi ke pisoι api ye rinwúla api yáasi n takúlē. Ticuruu u yé Uléécaα keyo-i lompo uú tone yare uyεε Uléécaα. ⁵ Ani léise re ne liifaaci nó wailenle kumúnjé kpe-i kam nókenémεε ní wee? ⁶ Nó nkpréni nyule re linyine ye ncée u tápalenle liké ha ne kumúnjé kpe-i kuu yé umεciree ní lese uké nyíσε rísone n tu. ⁷ Mewai kópe nnaηe ye mpikéi koru ye rinmaha kémεε. Mewai mē meké kelenε n wa, li pise re uyεε rínaηe mmē m múlilē uké tōsí. ⁸ Uyεε Uléécaα ne n kήηene yé rikpáfúme. Amá Uptíima Yeesu yé ne unnō u rifuu uu kópu, uu kó ne unnaηe kuú ne n weme u nam. ⁹ Usoi kópe yé kam ne Setani nnaηe, uu mewaisaηa ne linyíσε-nyíσε nōme ncōpuri wapisi uú ne pisoι kiraasente. ¹⁰ U yé mewai kópe ncōpuri ne keisi uké ne pepeε m pōlu kiraasente, kápi n ηmurei piké nsímései mee yé piriyu n lō n yosí piké kó n ní la nnya. ¹¹ Lē nnya ke Uléécaα uu rínaηe mme mee yé pi m poise pamene re piké ne nnōme kefa tene. ¹² Kai nní lē, pē nnéi peε ápi ne aseí kefa n tene, amá api peé ne mewai kópe kutu cō, ápi yé Uléécaα ketahai-i le.

Uléécaα yeε nó wée re ani tasi

¹³ Pimáρεσ, li pise re toké ye mesére nó pē ke Uléécaα uu ní la nnya Uléécaα yáasi re ne upikéi. Nó ke Uléécaα uu hái kékoraane-me sée re uké nórinéyu lō re Nfáasone ye nóinésoi rikpáiiσε ani kó nsímései ne kefa tene nnya. ¹⁴ Nsímé Kεciree kari nó n símisi ke Uléécaα uú ne ritiki uú ne nó séi re ani Urópíima Yeesu Kirisi meyoopi kémεε tone. ¹⁵ Lē nnya pimáρεσ, ani tasi rísone ani icélaa iyē karí ne nnōó née átelé kémεε nó n céési múlu.

¹⁶ Asei kecáá, Urósáa Uléécaα ye ró lalε, uú ne kefa ró fénne uu mesére ró n ηmóópúselē tōn kó lē kuu n yekei re u yé ró wa mé. U ne Urópíima Yeesu Kirisi ricuruu ¹⁷ peε yé nóanékīη niηukuse api tíyεσε ani itisi meγá m má, api kó rínaηe nó he nóké ne mewai ne nsímé kémεε n nyamí.

3

Ani Pōoli kecáá we

¹ Pimáρεσ, tō ne metóroō nó ténile re ani ne Uléécaα ró we re unsímé nké mekekeε riyékaa nn kó ríyu yenu yare lē kai nókenémεε n wa mecō. ² Ani kó ne Uléécaα ró we re uké piwaikópekoō ne pisoι kópe anipe-i ró lese. Likumúnjé re ái pisoι nnéi peε ye ηmurei re piké ne Uléécaα kefa tene.

³ Amá Uléécaα ye nyamle. U yé rínaηe nó he uú ne likópe nó tōlu. ⁴ Tō kó ne kefa tenεle ne Uléécaα nnaηe, tōn tálē te nō lē kari nó m pise waile non kó lipiwai nōηlē. ⁵ Uptíima uké tíyεσε ani nósínεfa-i Uléécaα nla ne isuúlu ke Kirisi uu ye n he m má.

Li pise re mpá úyε uké ye keisi

⁶ Pimárecɔ, tɔ nɔ pise ne Urópɔima Yeesu Kirisi rinyiri re ani ne pimárecɔ pɛ nnéi pɛe siká m má ápi kɔ isé kari nɔ m pa tikilɛ ketaa wa. ⁷ Nɔ́ ticuruu ye nyule nsɔne lɛ kai m pise nɔké wa nɔké ne ntóse ncɔ n sɔne. Karí pɛe nɔkenéméé ní we, ári pɛe pikánkó. ⁸ Ari riyá unyine uké faalaa ró kpínii, amá ró keisile ari mpɔɔne kom. Ketúnjé ne kesine kari keisi nɔ úka úu kape ne ró n topori nnya. ⁹ Ai re ári pɛe ncée má tɔké melé nɔ pise. Amá tɔ lɛ waile tɔn la re ani merófine ritiki. ¹⁰ Kumúnjé kpe-i karí pɛe nɔkenéméé ní we, tɔ pɛe nɔ céesi re: Uye unsá pikei n la, ái pise re liute uké li.

¹¹ Ái líka nnya kari nní lɛ símisi, tɔ kɔ te pikánkó ye nɔkenéméé wele ápi líka wai, amá picɔ nsímé-i kapi lééri. ¹² Tɔ pisoi pɛ mpuri ne Upɔima Yeesu Kirisi rinyiri ñmóópúselenle re piké ye ne piripɔɔ keisi api pipikei líkó le.

¹³ Amá nɔ áni kape pɔɔne ne lisɔne piwai. ¹⁴ In te unyine ye isé nnyí kari nní rítelé ntí-i nɔ m pa yè, ani liute ceri, úka úu kape ne u rikɔ, líké isei u wa nnya. ¹⁵ Mpá ne lɛ, áni kape u kpísi yare nɔunélaaraɔ, amá ani ye u céesi yare lɛ kai m pise re piké umárecɔ céési.

Tinɔɔ sɔne pitikise ne iyáhaa

¹⁶ Upɔima yee ye nkínɔnɔne n he uké uricuruu nkínɔnɔne nɔ he nɔpá píyei ne nɔpá yo-i. Uké kɔ nɔnnénéí kémeé n we.

¹⁷ Né Pɔɔli kunipe kpeé iyáhaa nnyí wɔi. Nní kam ye anétele nnéi rinípetei rinyiki. Kunénipe iwɔi ye nnyí.

¹⁸ Upɔima Yeesu Kirisi uké nɔnnénéí ípéelée nyíse.

Τίτλέ φοι κε Ρῶλι uu Timotee n wói

Λελεε ρίτελέ ντι κέμμε νί we

Ρῶλι ye átélé até Timotee wóile. Timotee ye pee usuifinási unyine yee m panse Kirisi ukó kepipi le. Usáa pṓ ne pee ukireki le. Timotee uu panse utume Ρῶλι ukeicṓ píima unyine. Uyee pee Uléécaá icápine yee Efeesi-pṓ ní we kecáá pállē. Lē nnya ke Ρῶλι uu rítelé u wói re uké nfatene ikemee papukuse. Icélaa ke rítelé φοί ντί ari Kirisi pikó ne icápine piyukṓṓ ne Timotee ricuruu palē (UPM 16:1-3).

Ifaaci iyē mekériiine ye mmé:

1. Uléécaá icápine kecáá nkó (1-3): Λελεε icélaa kópe pikó kέmme kuwure ní we (1). Piyómeyáhaa mecápine ne iwelē kecáá icélaa (2). Isoi kai m pise re Uléécaá icápine piwéése piké n le (3).
2. Lē kai Timotee m pise re uké uricuruu pikēi kecáá m pállē (4-6): Lē kai m pise re piké ye lelee Uléécaá icápine picókwai ní la wa (4). Lē kai m pise re piké ye pisoi anai akó akó nyee Uléécaá icápine-i we: piwéése ne pinási ne pikúmannási ne icápine piwéése ne pilási n wa (5). Yo kai pise re piké ye icélaa kópe wa? (6)

Ρῶλι ye Timotee rítelé wólu

¹⁻² Nē Ρῶλι ke Uróyulale Uléécaá ne Kirisi Yeesu karí ne n tálē api ncée n he re kέ Kirisi Yeesu utume, née rítelé ντί pṓ Timotee wóipṓ. Kam n tíye aa Kirisi Yeesu ne kefa tene nnya, pṓ kenépipi sei le. Urósáa Uléécaá ne Urópiima Kirisi Yeesu piké ípeelée ne nfanare pṓ nyíse api nkínjinje pṓ he.

Icélaa kópe pikaase

³ Yare kam pee mekee pṓ m ma nen ne Masetuwaani tósu, a Efeesi kέmme mēsū. Pisoi ye kei wele pee icélaa féé picṓ n céési. Li pise re a rinṓṓ pi he re piké lē tíye. ⁴ A pi símisi re piké síwómé ne pipikulā anyiri nyee áa kúkeentene ní we, an kṓ ne íkejene kpará sónaari nkó riyá. Lē ái ye pikēi pē ke Uléécaá uu ní la uké wa kέmme yóriye. Nfatene mee ye wa aí ne kέyu sí. ⁵ Isé nnyí kam nní nó m pa ye la re naké ríla mme mee kemúhé sone-i ne kefa kese-i ne nfatene yikíyiki kέmme n léeri m má. ⁶ Picṓ ye ncée kecire mmē pitíki tíyele api pṓlu api iníri kejene-i loni. ⁷ Pi lale piké Moisi isé kέmme picélaa. Amá ápi kṓ pee pimenooyu cire kómēi. Api kṓ pee lē ne lē nsímé kapi nní ne itisi n símaankee kómēi.

⁸ Tṓ nyule re isé ye nyamle, ton ne i n keisi yare lē kai m pise. ⁹ Toké léise re ái pepere lisone n wai nnya kapi isé kari. Amá piwaikópekwṓ ne pepere ápi ye rinkpé ne pepere ne Uléécaá n kέjene ne pepere ápi ye Uléécaá ne lelee n kpáillē n waise, ne pepere pisáa née píni n kóni ne pisoikṓ ¹⁰ ne pepere méwoo méwoo n wai ne pitisi pee ye pipitisiṓ n káipi ne pepere pilási n yái ne pinóme ne pepere ye méwoo méwoo n wéeri née pepere mewai n wai ke icélaa kecire íí ne ró n yúlu. Pē nnéi nnya ke isé íí we. ¹¹ Nsímé Kecire kapi né rimmúise kέmme ke icélaa iyē íí we. Uléécaá, meywápi ute yee ye usoi rinkpá Nsímé Kecire ye mu.

Ρῶλι ye Uléécaá pṓnne

¹² Ne Urópiima Kirisi Yeesu yee rínanje né n he kέ ne pinékei wa pṓnne. Ne u pṓnne kuú ne né ní yē te ne asei ute le uu né wée re kέ u keisi. ¹³ Ne pee

mekεε unkové símaankeele, am u wéékuse am íwe u wai, am kɔ u lámisi. Amá uu íwe né téní kám pεε nfatene m má, ám kɔ pεε lē kam n wai nyu nnya. ¹⁴ Urópíma ye meyánsei uipeeléε né nyísele. Nfatene ne ríla kam Kirisi Yeesu kupéneçɔ kémεε n yé kuu ne ritiki. ¹⁵ Nsímé mmú ye nsímé kecíre le, n kɔ ne menyíne wεle re mpá úye uké n yósi. Mme mee re Kirisi Yeesu ye keté kecáá kale uké pikópekɔ́ yóriye, née kɔ pεε pikópekɔ́ pē ufoí. ¹⁶ Amá lē nnya ke Uléécaá uu íwe né tē uu tíyεse Yeesu Kirisi uu né ukópekɔ́ wéése akópe sárei liké ne pεpeε yé masí kεfa ne u n tene piké nfáa teneciré n yé nyíse. ¹⁷ Mpá úye uké Uyóopi teneciré ne ukpəciré uyεε úu kúyene ní we, Uléécaá cireníne ríyu waise, umeyɔopi meké n tađlē mpá piyei! Amí.

¹⁸ Kenépipi Timotee, lē kam ní la ké pó céési ye nní: A lē ke antepuyε api kepócáá n símisi léise aa li múlú rísonε aá ne atopi kecire tɔpu. ¹⁹ A nfatene ne kemúnjε sone m múlilē. Picɔ́ api kemúnjε sone kē timúlú, api pεε nfatene fómni cáká-cáká. ²⁰ Písoi pē mpuri kunai kémεε Imeneε ne Alekisantiri ye wεle. Setani kam pi risase re piké céri re ápi ye Uléécaá lámisi.

2

Piwεle nstmé

¹ Mmē kam nkpeni mefoí písoi m pise mee re piké ye písoi nnéi kecáá keyóme yáasi apí ne Uléécaá pi téní, api kɔ Uléécaá pakare piwεle kémεε. ² Ani ye piyóopi ne kuyu piwéése nnéi kecáá we liké rɔ́ n láárú táké kɔ ne nkínniεe m má, arí ne Uléécaá kutu n cɔlē rísonε, tɔn lelee ní nyamí wai. ³ Lelee Uróyulale Uléécaá ripɔ́ ní we lin kɔ u nyamí ye lē. ⁴ U lalε uké písoi nnéi yóriye piké fe piké aseí ceri. ⁵ Uléécaá ye use lε. Uyεε Uléécaá ne sisoipipi keçape nsímé n nyóonse ye kɔ use lε, uyεε Kirisi Yeesu. ⁶ U unfaa kpísilε uu ne hééle re liké sisoipipi akópe ilasi kémεε lese. Kumúnjε kpe-i kaí ne rinsá kuu lē wa uu ne nyíse re Uléécaá ye lalε liké písoi nnéi yóriye. ⁷ Lē nnya ke Uléécaá uu iyóó ne itume né tí te ké mpuri sanε pikó nfatene nkó ne aseí nsímé céési. Am kiraase, aseí kam símisi.

⁸ Ne lalε písoi piké ye mpá yei we, piké ye anípe risíka api welu ne nfakpáii, kuwóí ne pitele ápi kape písifa-i n we.

⁹ Ne kɔ lalε re pinósi piké ye lapisi ne kumúnjε liké n nyamí, ápi kape ye ipahaa cerémpɔone paasi. Api kape ye wura ikólé ne itéweéε ne iltū néíkɔ́ lékaankeε. ¹⁰ Amá piké ye mewai sone lekaankeε yare kai m pise re pinósi pεε Uléécaá n wuru piké n we. ¹¹ Li pise re pinósi piké ye icélaa yósi riséé kémεε, api pimεcire n kpélē. ¹² Am unósi ncée he re uké ye céési née uké ula kecáá n tū. Li pise re unósi uké ye n séélē. ¹³ Ai líka nnya, Atam ke Uléécaá uu mefoí wa uu limemáá Efa wai. ¹⁴ Ai kɔ Atam yeε tíye kunírí aku u kiraase, amá unósi yeε riyá aku u kiraase uu Uléécaá isé háikuse. ¹⁵ Mpá ne lē, unósi un ne kεfa Uléécaá n tene un písoicɔ́ nla m má, uisoí in n kpáiiilē, un mpá yo n wai ne kemúnjε, Uléécaá yé u yóriye uu siwá maru.

3

Uléécaá icápine piwéése

¹ Asei kam nní nó símisi: Uye un n la re uké Uléécaá icápine kecáá m paílē, liute ye pikei kecire wéεle. ² Li pise re ápi kape ncaai ríka uyεε Uléécaá icápine kecáá ní paílē kémεε yé. Uké unósi use ula, uké ye mpá yo n wai ne kemúnjε, uké nfasímé sone m má, uké písoicɔ́ kupéneçɔ́ n la, uké písáne piyóó n nyu, uké ye fe uu Nléécaasímé céési, ³ úu kape útaniré née

utelewélaa, amá uké ménye n ninjú un kó isoi sone má, piwóówélaa ápi kape kó ukemúné nnéi n yóólē. ⁴ Li kó pise re uké ukeyo pimulé fe nsonē, uké tíyese usiwā siké ye pakare nsonē asi ye kó waise. ⁵ Likumúné re usoi unsá ukeyo pimulé n nyu, iye ke uyē uu yé fe uú ne Uléécaā icápine kecáá paí? ⁶ Ai kó pise re uké Kirisi ukó fale. Insá lē, u yé fui ne rikókori Setani uu u lóise. ⁷ Li kó pise re ketahai pikó piké Uléécaā icápine uwéése isoi sone yē api u n waiselē. Ai kape wa re pi uisoi lómiise, uu pēe ntórōse Setani ripine-i lóipō.

Pē kapi n lése re piké ye písoi lē

⁸ Lē cire, li pise re pepēe ye n lē piké písoi kapi ye m pakare, pin kó aseī tikilē. Api kape pítaniré nēe pepēe mekópe kewóó n wéési. ⁹ Li pise re piké aseī nyē ke Uléécaā uu upikó n cēreise m múlilē nsonē ne kefa kesē. ¹⁰ Li pise re piké ye pi peē piké yē. Mapeē-maá, pinsá nka n yē pi yé fe api pilé pikēi pi pa. ¹¹ Li kó pise re pinósi ricuruu piké isoi iyēe yé n tíyē api pi n waiselē m má. Api kape pepēe ne isímé n kōonii. Li pise re piké mpá yo n wai ne kemúné, piké kó kecire n we mpá yo-i. ¹² Li pise re uyēe ye n lē uké unósi use ula, uké kó ukeyo ne usiwā pimulé fe nsonē. ¹³ Piye pin kó pilé pikēi nsonē n keisi, pi ye písoi kecōpe riyu yenle, pi yé kó fe api nfatene mēe tó ne Kirisi Yeesu m péneselē nsímé símisi api rikín pepu.

Menyuwe ke nfatene nn ye ró n he

¹⁴ Ne rítelē ntí pó wóipole nen kó músu re ké nfáani hapó ké pó yé. ¹⁵ Mpá nen kó n nánai ké kelene hapó, títelē ntí tee yé tíyese aa céru lē kai m pise re póké Uléécaā keyo-i n sōne. Uléécaā, nfáa ute icápine yee aseī ilérí ne aketaa. ¹⁶ Asei kecáá, úka úu kúkerje n we. Mmē mēe m pékaalē ke Uléécaā uu ró n nyíse ye mmáamaa ne ncíreníje le. Lelee Kirisi.

U ró rikpáfúmele yare kesoi pipi, Nfáasonē nn tō u nyíse re u aseī ute le.

Piléécaatumē api u yenu uu isoipuri mpehē mpehē kémēe Nsímé Kecire símisi, písoi api ketē kecáá mpá yei ne kefa n tene, Uléécaā uu umeyōpi kémēe u taásepō.

4

Pepēe inóomecélaa n céési

¹ Uléécaā Nfaa ye símisi le cáká-cáká re amúné tōōo kémēe, písoi picō yé nfatene kepire rito api aniri nnōome ne aicélaa tiki. ² Pi yé tíyē kecáá kecáá mēwai pikó ne pinóome api icée kópe pi tikise. Pisimúné asi pikēi wai icélaa kópe nnya, yare nweni kapi nmasi nn wōhōo apí ne nwoi pi wai. ³ Písoi pēe céési re ai nyamí te sisoipipi siké sōonne, ai kó nyamí te siké liluke-luke nnéi n le. Amá Uléécaā ye iluke iyē nnéi wa re pepēe Kirisi ne kefa n tenelē pin aseī nyu piké ye u pōnese api pēe i le. ⁴ Lē nnéi ke Uléécaā uu n wapisi ye nyamle. Líka ai kufóm we, amá tóké ye Uléécaā pōnese ari kelene li le. ⁵ Likumúné re Uléécaā Nsímé ne iwelē ye tíyesele ai Uléécaā inipēe-i n nyamí.

Yeesu ukeikó kecire

⁶ Pōn icélaa nnyí pimáreco rintóse, pō pēe wa Kirisi Yeesu ukeikó kecire. Pó nyíse re pō ripócúruu tíyesele nfatene nsímé nn pó loni pōn nsímé sone mmē kapi pō n céési tikilē. ⁷ Amá a mekpure isímé ke síniyaha asi ye n símisi yare siwómé kepire rito. A riñmóopú aa ye Uléécaā likó waise.

⁸ Usoi un uipiɲe ne linyine m mainse, nkáripí kai kuláa má. Amá usoi un tinɲmósópú uu Uléécaá likó waise, nípá yo kémee kai ye yoriye. Li ye neni mēwee mmé-i nfáa ró hele ne masí kepíre-pó. ⁹ Nsímé mmē ye aseí kecíre le kai m píse re nípá úye uké ní yósi cáká-cáká. ¹⁰ Karí ne Uléécaá yeé nfáa m má n tálē nnya kari keisi ton náasi kéyu áke we: Uyee ye písoi nnéi riyu lo, aí ne tósu pepēe ne kefa u n tenelē.

¹¹ A lē nnéi pi símisi aa pi céési re piké lē wa. ¹² Kape riyá unyine uké pó lómiise re pó kewā ɲmánepi nnya, amá a tíyese mepówee meké pó waise uyē ke Kirisi pikó api ye ní paílē mpósímé ne ipósoi ne ríla kaa m má ne mpófatenē ne mepókperinkpe kuciré kémee. ¹³ Ké kelene ní hapó, a ne Nléécaasimé pikeē písoi kecōpe ne ikari pikpáse ne mpicélaa riɲmósópú. ¹⁴ Kape ihēe ke Nfáasone nn pó n he lómiise. Li pó i hele kumúnjé kpe-i ke pepēe ne Uléécaá rinyiri n símisi api kepócáá nsímé n símisi, Uléécaá icápine piwéese api anípe kepócáá láa. ¹⁵ A mepócíre kpísi aa pikéi pē pa áa ne nsone pi wai nípá úye uké kepóyu pihape yē. ¹⁶ A ripócúruu ne ipócélaa kecáá m paílē. A n ɲmósópúlē pōn lē nnéi múflē ne aseí, pōn lē n wa, pó pēe ripócúruu ne pepēe kutu pó n cólē yoriyele.

5

¹ Kape ye ne kesáayaha cési, amá a ye ne ke n símisi yare kaa ye ne upósáa n símisi. Aa ye pináɲe-naɲe pś kpísi yare pipómáreco. ² A ye sínayahá ne símisi yare pipóni, áa ne pikpérefaa pś símisi yare pipóyēi. Kape ye úka kecáá kemúnjé kōpe kenýine m má.

Pikúmannōsi kecáá nsímé

³ A pikúmannōsi yíkíyiki kecáá m paílē pōn pi pakarelē. ⁴ Amá in te ukúmannōsi úye ye siwā nēe siyáse má, li píse re pē piké písiyo-i nyíse re pi Uléécaá pakarelenle kelene. Lelee re pē kaí ne tu re piké pipikó kecáá m paílē yare ke pē apí pēe pi n wa meco. Méwee mē ne ye Uléécaá ripóo wale. ⁵ Unósi nkó yeé ukúmannōsi sei, uu kō pēe úka má re uké ukecáá ripaí yeé ne Uléécaá n tálenle, un ketúnjé ne kesine ne Uléécaá téni re uké u lē. ⁶ Amá ukúmannōsi uyee méwoo méwoo n wai ye nkpō masile, nípá un n fafai. ⁷ Lē kai m píse re a pi léise ápi kape ne ncaai ríka pikecáá n yé ye lē. ⁸ Uye unsá ukumare pikó kecáá rimpá, aí ne tósu ukeyo pikó, liute ye nfatene kepíre ritale, uncaai ye kō pēe uyómeyáhaaciré nkó tōsile.

⁹ Póké ne ukúmannōsi n kēē, li píse re uké aɲmē kuwóo ne kefi n fe. Li píse re liké n we re mese kuu sóonlē. ¹⁰ Piké kō u n nyu re u usiwā nsone múflenle uu ye kō písane nsone yósu. Uké kō Uléécaá pikó ana n heerelē, uu pinárei n lénaalē. Úké mewai sone ncōpuri n wailē.

¹¹ Kape ɲmurei re póké pikúmannōsi pēe ne rínaɲe n tiselē, pikúmannōsi kémee kēē. Insá lē, pin píyēi n káipi re piké ula féé sód, pilikáipi-káipi yeé tíyesele api Kirisi nkó kepíre waise, ¹² aí pēe wai re kápi pirinōo kapi mefoí n yekei rintíki nnya, pi Kirisi ne riwóme mále. ¹³ Kai nní n wa re ápi likei-kei má, pi pēe kéyu mále piké síyo síyo n kónúlē pin kusímé yárikēe, pin picó isimé kémee táhankēe, pin mme mee rín kusímé ní we símaankēe. ¹⁴ Lē nnya kamí la re pikpérefaa kumannōsi piké pila sóonkēe api siwá márei api písiyo kecáá m paílē, piróláaro ápi kape ne kesímé ní yé piké ró n lámaankēe nnya. ¹⁵ Pikúmannōsi picō ye ncēe pitíki riyále api Setani tiki. ¹⁶ Amá unósi Kirisi ukó úye un ukeyo-i pikúmannōsi m má, uké pikecáá m paílē. Uu kape

τίγχε πικέ Uléécaá icápine pikó ncóni, Uléécaá icápine pikó piké ne n fe piké pikúmannási pεε pimεcιrε ní we kecáá rinípaí nnya.

Póoli ye icélaa ncópurι Timotee palē

¹⁷ Uléécaá icápine piwéése pεε rísone pipikei n wai ye ne sá re piké ne rísone kutu pi n cólē, aí ne tósu pepεε Nléécaasimé písoi n símisi pin kó n céési. ¹⁸ Mmē kecáá, Uléécaá Nsímé ritelé ye maa re: Ai pise re noké ináa iyεε melukepipi n cōpu nnō paasi. Li kó pise re ukeikó uké uihéé m má. ¹⁹ Piseérakós pinsá pítē ne pitaani n tu, kapε nsímé kapi yé ne Uléécaá icápine uwéése rinwáaná ηmurei. ²⁰ A ye písoi kecōpe pepεε akópe n wa cési líké ne pitóō iwame n wa nnya.

²¹ Uléécaá ne Kirisi Yeesu ne piléécaatumε ke Uléécaá uu n wéε keyu-i kam pó ηmósópúsēlē te a inécélaa nnyí ritiki rísone kapε úka inipeε wuri. Kapε ye lē nnéi kaa n wai kέmεε písoi n tési pōn ne li wai. ²² Kapε ye písoi kecáá anίpe piláa ne γōone re piké Uléécaá icápine pikεi keisi. Kapε pika lé piakópe kέmεε. A mεpócιrε tí ne mékperinkpe líkó.

²³ A lē míni ηmane pinírē tíγχε, amá a ye pinyine-i feé nkáripι riwuhú, kepófa itoi nnya. Tipócúruu ye yē te mesére kaa káhaankeε.

²⁴ Pinyine akópe ye nyánile cáká-cáká piké kelene n túhaane, amá picō pō akó, kepιre kaa yé léeme aa a céru. ²⁵ Lē cιre ye ni, mēwai sōne áme ye kó pesí, nípá memεε áme kekéripι kúyene ní we, áme ye nípá píyei m pékaalē.

6

Pikeikó ne pipiyásaa

¹ Li pise re pilási nnéi piké pipite waise api pi m pakarelē rísone, unyine úu kapε ne Uléécaá ne irócélaa nkópe ní ma nnya. ² Ai pise re pilási pεε pite m má pin Kirisi pikó piké pipite háikuse re pi pimárecō n-γómeyáhaacee-i nnya. Nkpeni kai menίγχε pise re piké rísone pí keisi re pipite ye Kirisi pikó ke Uléécaá uu ní la nnya.

Lē kai m pise re pókε písoi símisi aá ne pi n céési ye lē:

Icélaa kópe ne memá kecιre

³ Uye un inósmecélaa n céési un kó Urópiíma Yeesu Kirisi aseí n yulu, un kó piróyómeyáhaa icélaa n yulu, ⁴ tikókari tεε liute we, úu kó líka nyu. U nákfílenle ne inósosimé kecáá íkeηene un pitele wéési. Lelee ye ne kufatoi ne íkeηene ne alé ne piwaanai ka. ⁵ Lelee ye kó ne íkeηene tenεcιré pepεε nfasimé kópe m má ne pepεε ápi kó aseí picére ní la kecōpe ka. Pi músule re Uléécaá ncee pitiki ye memá keyene le.

⁶ Mesei ye mε, Uléécaá pitiki ye kesoi pipi memá píima le, in te ke ηmurei keké lē kake m má ηmane ne n tálē. ⁷ Tóké musí re kapi ró m mári, ána kefi, anίpe kefi kari keté kecáá ka. Lē cιre ye ni kari kó pelene ári ne líka péne. ⁸ Kai nní lē, tōn liluke-luke ne lē kari yé n tā m má, lí wale. ⁹ Amá píye pin n la piké memá yé, li ye pi peikeele api pikáipinke kópe kulú kέmεε lompo, aí ne kelólé-mē pi sí, pinkó nn tene cáká-cáká. ¹⁰ Nwóonaapi píima ye líkópe nnéi keleeme le. Picō ye ripós wale re piké si yē, aí ne mpólecee-mē pi sí api Uléécaá ncee pitiki pōone apí ne piricuruu ntóosi meγā wéési.

Lē ke Póoli uu Timotee n céesi re uké wa

¹¹ Amá pō Uléécaá usoi, a lē nnéi káase. A kecιre n sōne aa Uléécaá n tikilē rísone pōn kó nfatene má. A usoico nla m má, aa kó isoi n ninjú pōn kó láarú. ¹² A nfatene atopi kecιre tō aa nfáa tenεcιré yénu. Mmē nnya ke Uléécaá uu

pó sée aa píseérakóó meyā keyu-i símisi re pə ne kefa u tenele. ¹³Uléécaa yee ye nípá yo nfáa n he ne Kirisi Yeesu yee Pənsi Pilati keyu-i aseéra kecire n lése keyu-i kam pikei mpí pó forii re: ¹⁴A isé kaa n yósi rimúlú n̄sone aá ne mékperinkpe kaase, háí nē keyáa kē ke Upiima Yeesu Kirisi uu m pēerine. ¹⁵Kumúnjé kpē ke Uléécaa uu n kariii kun n tu, u yé tíyese uu pēeri. Uléécaa mecire kóh̄ yee Uyóopi kecire ne mpóonare ute ne n̄nan̄e nnéi ute. Uyee piyóopi nnéi Uyóopi, uyee kə pipiima nnéi Upiima. ¹⁶Umecire yee úu píkaí kpine. U metéi mále ke úka úu ye n fe uké ne rińkə. Úka úu u yenaalē, úka úu kə u yenune. Uyee ríyu ne n̄nan̄e teneciré. Amí.

¹⁷A pēpēe ketē nké kecáa likó m má rinóó he re ápi kape rikókəri n wai. A pi maa re ápi kape ne memá mee méwoo n waine n tálē. Amá piké ne Uléécaa yee ye nípá yo meyá tó n he re liké ró n láárú ne n tálē. ¹⁸A pi maa re piké ye lisone wa, api mewai sone m má meyá, piké kefa n láárú api ye kə lē kapi m maamaalē picə he. ¹⁹Pin lē n wa, memá mee áme ye n caai kapi lē pimecire cápine pin yekei koso-pə nnya. Lē kémee kapi yé kə nfáa yíkíyiki yē.

²⁰Timotee, a lē ke Uléécaa uu pó rimmúise rimúlú n̄sone. Kape isímé yee fi ye líka n yóriye fi ye kə tíyese usoi uké Uléécaa céri kémee tahampə. A íkeñene kpárá ke pisoi api m músu re menyuwe kaase. ²¹Picə ye li kpísile pipikei, api lē nnya nfatene kepire tə. Uléécaa uké ípēelée nó nyise!

Τίτλέ λίρū κε Ρῶλι uu Timotee n wói

Lελεε ρίτελέ ντί κέμμε νί we

Ρῶλι γεε ρίτελέ λίρū ντί Timotee wói. Rəm kuyu-i κε Ρῶλι uu kukpaniilee-i we un κε ρίτελέ ντί wólu (1:8). Amá uakpanii γε nkpéni páápúle ai tósu mefoi (2:9). Ai u wai yare nípa úye γε u ημεριγε (1:15-4:10). Luki ηmane γεε ukekúrí tóne (4:11). Ρῶλι uú κε Timotee téni ρε uké μεκεε u λεεῖῖ (4:9). Un n sóneῖῖ, uké κε Mariki κε ilū γεε πεε Turowaasi-ῖῖ m mészū tipéneῖῖ. U músu ρε unkpῖ itunε γε tule (4:6) amá úu πεε pakare ρε u yé piyéne u rikpá. Piwéékuse πεε n tíyese Ρῶλι uú κε kukpaniilee loni κε icélaa kópe γεε n náasi iké Uléécaa icápine kpu nnya, Ρῶλι uu Timotee itisi kpá ρε uké aseí atopi n tῖpu (2:14).

Ifaaci iyē mekériine γε mmé:

1. Nsímé Kεcιρε kapi Timotee rimmúise (1:6-2:13) Isoi sone kai m pise ρε uyee Nsímé Kεcιρε κε n keisi uké m má: Pikei nla κε ikari κε ηημόρú (1:6-18). Lē κε ukeikó uu mewai m má, aí κε tósu lē kuu yé Nsímé Kεcιρε κεcáá íwe n li (2:1-13).
2. Timotee pikei Uléécaa icápine kέmμε (2:14-4:5) Lē kuu yé picélaa nῶme keyu-i n wa (2:14-26) Lē kuu yé amúné tῖῖῖ kέmμε n wa (3:1-17) Nléecaasímé picélaa (4:1-5)
3. Timotee κε Ρῶλι μεtone (4:6-18)

Iyáhaa

¹ Né Ρῶλι γε Kirisi Yeesu utume le Uléécaa mela kέmμε. U né forii ρε ké nfáa kari Kirisi Yeesu kupéneῖῖ kέmμε n yé pisoi riyóó. Uléécaa γεε rinóó lē tó yekei. ² Néε kenépipi kecιρε Timotee wῖῖῖ: Urósáa Uléécaa κε Uróῖiima Kirisi Yeesu piké ípeelé κε nfanare pó nyíse api nkíηniηe pó he.

Ρῶλι γε Uléécaa ῖῖῖῖῖ

³ Ne Uléécaa kam n keisi κε kefa kese yare pinésáayaha meῖῖ yáasi. Ne γε u yáasile nípa píyei kam γε keῖῖcáá n welu ketúné κε kesine. ⁴ Ne γε meῖῖῖῖni kecáá léisele ai πεε meyansei ripóó né wai ρε ké piyéne pó rikpá, mῖῖῖῖῖῖῖ nke πεε meyá né lῖ. ⁵ Ne mῖῖῖῖῖῖῖῖ μεε rín kecáá kecáá mewai m má léisele. Nfatene mmē κε upóniyaha Loisi κε upóni Enisi apí πεε má. Ne κε kefa tenelē te ῖῖ nfatene mmē nῖῖ mále. ⁶ Lē nnya kam pó léise ρε a ihεe iyē κε Uléécaa uu pó n he kumúné kpe-i kam anípe keῖῖcáá rinláa yóηse. ⁷ Likumúné ρε Uléécaa úu nfáa ró he ρε nke tó rifúrósse, amá ríηηe κε ríla κε mewéeseῖῖῖῖ knn γε ró he.

⁸ Lē nnya, isei íi kape pó wa κε Uróῖiima nsímé pikóónú. Néε kῖ nní kukpaniilee-i rí we Uróῖiima nnya, nnékó rín kape isei pó n we. Amá a tíyese tóké kesē Nsímé Kεcιρε íwe li, ῖῖῖῖ κε ríηηe mmē κε Uléécaa uu pó n he tálē. ⁹ Uyee ró yóriye uu ró séi ρε tóké ripóló umpuri, aí ρε lirówaiwai linyine nnya, amá uké kelene ketē n wa, u πεε yekei ρε uké κε Kirisi Yeesu ritiki uké κε ípeelé ró nyíse. ¹⁰ Amá Uróyulale Yeesu Kirisi mekame ketē kecáá γε nkpéni ípeelé iyē tipéresele lin nyáni. Li we ρε u tíyesele nkpῖ rín nkpéni ríηηe ríka má, uu πεε Nsímé Kεcιρε κε tiki uú κε nfáa kpῖcιré ró nyíse.

¹¹ Ké κε Nsímé Kεcιρε mmē tinkóónú nnya κε Uléécaa uu tíyese am utume κε ucélaa. ¹² Liíwe kam kῖ nní le, nípa κε lē, aí kῖ isei né we, likumúné ρε κε

nyule uyē kam̄ ne kefa n tenē. Ne kō nyu re u yē fe uu lē kuu né rimmúise kecáá paí hái ne ketúhaaneyaa-pō.

¹³ A tíyese anōo kecire nyē kam pō n céesi ne ríla mmē kaa nó ne Yeesu kupénecō kémee n yē líkē mpócée kaa nfatene kémee n tíkílē. ¹⁴ A icélaa sōne iyē ke Uléécaa uu ne Nfáasōne mee kepómee ní we rintíki uu ne pō múise n̄sōne rimúlú.

¹⁵ Yare kaa nní ní nyu, Asii ketē pikó nnéi ye né ηmeriyele. Pē ne pē pēe kepire né riñtō kémee, Fiseli ne Erimoseeni ye wele. ¹⁶ Upiima yē kusoi Onesifōo keyō wa. U nnōo kulúí itisi né hele, úu nkpaní né ukpaniikó isei wa. ¹⁷ Amá kuu Rōm-i ní ka, u né wélaankēele meyíkíyiki uu ha ne né yénu. ¹⁸ Upiima uké tíyese Uléécaa uké ketúhaaneyaa ketúnjē kusoi u wa. Pō kō nyule n̄sōne re pikei pē nnéi kuu hái Efesi-pō né n wa ápi kumúnjē má.

2

Yeesu Kirisi usóoca kecire mēwee

¹ Pō kenépipi, a ípeléle ke Uléécaa uu tó ne Kirisi Yeesu kupénecō kémee ró n nyíse ne ritíki aá ne itisi mepócíre n heelē. ² Mmē nnéi kaa nnénōo-i n kō píseerakōo kulúí keyu-i, a písoi kaá ne ripōo n láarú pēe yē n fe api picō céesi ritóse.

³ Pōaké kō ηmurei, tó ne mpó toké íwe li yare Kirisi Yeesu usóoca kecire. ⁴ Usóoca un upikei-i n we, un n la umewai meké ne uuwéese n sá, úu ye pēpēe ápi isóoca n wai líkó ne kutu n cōlē. ⁵ Ukáhamewure uké ne ní kpasi, lí pise re uké itóó isé rimúlú. ⁶ Ulame yee n lō ai u toru yee yē ufoíé uiwe piluke li. ⁷ A lē kam nní pō n símisi kō, Upiima yē n̄pá yo-i mesōho pō he.

⁸ A Yeesu Kirisi yee nkpō-i n yisi uu nfáa yenu kecáá léise. U Tafiti keyase le yare lē ke Nsímé Kecire kam nó n símisi nn n tee. ⁹ Nsímé Kecire mmē nnya kam nní íwe le, ticuruu api akpanii né wai yare uwaikópekōo. Amá ápi Uléécaa nsímé pō akpanii wa. ¹⁰ Lē nnya kam íwe iyē nnéi ηmurei pē ke Uléécaa uu n wéē nnya, Kirisi Yeesu uké ne pē ticuruu riyu n lō api kō umeyōopi teneciré yénu. ¹¹ Nsímé mmē kam nní nó n símisi ye nsímései le re

tó ne uyē tōn kesé n kpu,
ne uyē kari kō kesé nfáa yēnune.

¹² Tōn ikari n wa,
tó ne uyē yē kesé iyōopi li.

Tōn u n ηmeriye, uyē ticuruu yē ró ηmeriye.

¹³ Tōnsá aseí n tíkílē,
uyē ne n̄pá píyēi aseí tikilenle,
líkumúnjē re úu ye fe uké umecire kepire rito.

Ukeikó sōne kapi m pakarente

¹⁴ Ne la re a n̄sōne pi léise re piké Uléécaa ripáí ápi kape inóosimé kecáá n cēnaanke. Pitele pē mpuri ápi ye líka yoriye, amá pēpēe nní kutu n cōlē kai ye caai. ¹⁵ A rinmósópú aa wai Uléécaa uké pō pakare yare ukeikó uyē ke upikei ápi yē isei n wa, uyee aseí n símisi lin kecíre we. ¹⁶ A íkeηene kpárá iyēe íi líka n yóriye íi kō Uléécaa kémee léeri kaase. Pēpēe íkeηene iyē mpuri-i pimécire n tanaalē yee ne Uléécaa ketaa n waille nnánári. ¹⁷ Piicélaa yee n we yare kúcapáa kpee ipiηe n le. Písoi pē mpuri pēe nní Imenee ne Fileti. ¹⁸ Pi aseí pitíki riyále api písoi n tee re Uléécaa ye nkpō-i piyukuse ró masile. Lēlēe tíyese ke písoi meyā api nfatene fóm. ¹⁹ Mpá ne lē, tíkúí kecire ke Uléécaa uu n yekei ye ne kariilenle. Li rikécáá wólaalē te: Upiima ye upikó

nyule. Li kɔ wɔlaalɛ tɛ: Usoi nkɔ yee Upiima rinyiri n sɛlei, ukɛ mɛwai kɔpɛ kɛpirɛ ritɔ.

²⁰ Ai wura asɔɔnlɔ nɛ nwoɔweni asɔɔnlɔ nmanɛ nyee kɛyɔ maɔ kɛmɛɛ we. Sihee nɛ apɛrɛcaripi pɔ yɛ kɔ wele. Kenyaya kapi yɛ nɛ acaripi kɛcirɛ pikɛi wa. Mpɔ kɛyɔ kɛyɛ kapi yɛ nɛ acaripi fake-fake pɔ pikɛi wa. ²¹ Limɛɔ kai kɔ pɛsɔi kɛmɛɛ we: Uye un mɛkperinkpɛ mɛwai n tɛyɛ, u yɛ n we yarɛ kusɔɔnlɔ kpɛ kapi nɛ anyɔ kɛmɛɛ n kɛisi. Pi yɛ ilukɛ u yekei uu pansɛ ukeikɔ, uu yɛ uukeisaa yoriyɛ. Api yɛ pɛɛ nɛ nɔpɔ pikɛi sɔnɛ piyɛ u wai.

²² A inmanɛ likai-pi-kai-pi nɛ ketaa wa, nɔ nɛ pɛ nɔpɔ Upiima n sɛlei nɛ kefa kɛsɛ, ani mɛwai sɔnɛ nceɛ nɛ nfatɛnɛ nɛ nɔla nɛ nkɛnɛnɛ wɛɛsi. ²³ Amɔ a inirisimɛ yɛɛ li kulaa kuka m mɔ pipasainɛ kɛsi. Pɔ ticuruu yɛ nyu rɛ pitele kii yɛ nɛ tɛnɛ. ²⁴ Ai kɔ pɛɛ pɛsɛ rɛ Upiima ukeikɔ ukɛ yɛ pitele wɛɛsi. Li pɛsɛ rɛ ukɛ nɔpɔ uye n la, un yɛ fe uu yɛ pɛsɔi cɛɛsi un kɔ isuuɔlu mɔ. ²⁵ Li kɔ pɛsɛ rɛ ukɛ yɛ pɛpɛɛ yɛ unsimɛ n kɛsi cɛɛsi nɛnɛnɛ kɛmɛɛ. In n la, Ulɛɛcaa yɛ tɛyɛsɛ api pimɛfinɛ conse api aseɛ ceru ²⁶ api nfasimɛ sɔnɛ tiki, api kuniri kpɛɛ pi n tɛ pin kumɛla wai ripinɛ kɛmɛɛ lelu.

3

Siyaa tɔrɔɔ

¹ A ceri rɛ itunɛ papɛ-papɛ inyinɛ yɛ sɔnti siyaa tɔrɔɔ kɛmɛɛ. ² Pɛsɔi yɛ masi pimɛcirɛ lisɔnɛ n wɛɛsile, pin siwɔɔ tikilɛ, pin pimɛcirɛ taasɛlɛ, pin tikɔkɔri mɔ, pin Ulɛɛcaa nkɔpɛ simisi, api yɛɛ pipimarɛ waisɛ, api yɛɛ pakarɛ rɛ pi lisɔnɛ pi wa, api yɛ Ulɛɛcaa lisɔnɛ nnɛi haikuse. ³ Piakɛn yɛ n takɔ, api usoiɔ iwɛ mɔ, pin iwɔhɔ mɔ, pin tikpɔkɔrɔ mɔ, api yɛ pimɛcirɛ pimulɔ pɔɔnɛ api kɔ lisɔnɛ pilaarɔ. ⁴ Pi yɛɛ picɔ kɛpirɛ le, pi yɛɛ nɔpɔ yo-i rinakɛsɛ api kɔ rikɔkɔri nɛ n fulaalɛ. Pi yɛ pilikai-pi-kai-pi kɛcɔɔ m musu ai tɔsu Ulɛɛcaa kɛcɔɔ. ⁵ Amɔ pɔn pi n yɛ, pi yɛ n we yarɛ pi Ulɛɛcaa likɔ pakarɛnɛnɛ, amɔ api pɛɛ lɛlɛɛ nfatɛnɛ nnanɛ n tɛ n yulu. A pɛsɔi pɛ mpuri kaasɛ. ⁶ Pipinyinɛ yɛɛ siyɔ-i lɛerilɛ api yɛ pinɔsi soi kpɔrɔ pɛɛ mɛwoo mɛwoo n wai tui-tuise. Mpɔ yo kɛ lipinɔsi pɛ api kaipinkɛɛ. ⁷ Pinɔsi pɛɛ naasile pikɛ cɛri, amɔ api yɛ pikɛi fe pikɛi aseɛ ceri. ⁸ Yarɛ kɛ Yanɛɛsi nɛ Yampirɛɛsi api Moisi rinkapaa mɛɔ kɛ pɛsɔi pɛ api aseɛ kapaalɛ. Pɛsɔi pɛ kemunɛ yɛ caailɛnɛ. Pi yɛ pin pi m peenu, pinfatɛnɛ nɛn yɛ tasi. ⁹ Amɔ pinɛmɔɔpɔ nɛn tika tuinɛ. Li yɛ Yanɛɛsi nɛ Yampirɛɛsi mɛɔ pikɛpirɛ fɛnnɛ, nɔpɔ uye uu pincaɛ ceru.

Lɛ kai m pɛsɛ rɛ Timotee ukɛ wa

¹⁰ Amɔ pɔ nɛ kɔ inɛcɛlaa nɛ menɛfinɛ nɛ lɛ kam piwai n la nɛ nnɛfatɛnɛ nɛ inɛsuɔlu nɛ nnɛla nɛ inɛkari ritikilɛ. ¹¹ Pi kɔ pɔ wɛɛkusele aa kɔ menɛɔ iwɛ le. Pɔ nyule lɛ nnɛi kam n yɛ Antiyɔɔsi nɛ Ikoniyɔm nɛ Lisitiri-pɔ. Pɔ iwɛ iyɛ kam nfatɛnɛ nceɛ kɛmɛɛ n li yenɛ. Amɔ Upiima yɛ innɛi kɛmɛɛ nɛ lɛsɛle. ¹² Ticuruu pɛpɛɛ n la pikɛ Kirisi Yeesu nɛ kefa kɛsɛ ritiki yɛ piwɛɛkuse yɛnunɛ. ¹³ Amɔ pɛsɔi kɔpɛ nɛ pinɔmɛ yɛ mɛwai kɔpɛ-i n nɛmɔɔpɔlɛ. Pi yɛ picɔ fɔm api kɔ pimɛcirɛ fɔmni. ¹⁴ Amɔ pɔkɛ icɛlaa kaa n yɔsi pɔn nɛ kefa i tenɛlɛ m mɔlɛ nɛsɔnɛ. Tipɔcuruu yɛ picɛlaa pɛpɛɛ pɔ i n cɛsi nyule. ¹⁵ Hai ipɔwɔ-mɛ kaa Ulɛɛcaa ritɛlɛ nsimɛ nyu. N yɛ fe nn mɛsɔhɔ pɔ hɛ aɔ nɛ Kirisi Yeesu kefa tɛnɛ u rɛpɔyu lolu. ¹⁶ Ulɛɛcaa Nsimɛ atɛlɛ nnɛi yɛ Ulɛɛcaa kɛmɛɛ lɛerilɛ. N yɛ yoriyɛlɛ. N yɛ cɛsile, n yɛ usoi akɔpɛ nyisɛle nn kɔ tɛyɛsɛ usoi

uu uakópe nyóonse, nn kó asei ncee kέmee usoi céési. ¹⁷ Li lē wale re Uléecaa usoi uké ne rísone m pi uké kó ne mpá mewai sone méye mpuri n wai nnya.

4

¹ Kirisi Yeesu ye sóntile uké pinyánnyá ne pikpókpo túhaane. Uyee kó sónti uké iyóopi tone. Ne la ké u ne Uléecaa keyu-i pó símisi re ² a Nléecaasimé riyóó ne nηmóópú, ncée ye wee rín wee, a n símisi, aa tíyese písoi piké ηmurei aa píncaai pi nyíse aa itisi pi kpá, pón pi céési ne ísuúlu. ³ Kumúnjé kunyine ye sóntile ke písoi ápi yé rí la piké icélaa sone kutu rico, amá pilipóókó kapi yé n tikilē, api lē nnya picélaa kulúu cápine pree yé lē kapi pikóme rí la pi n símisi. ⁴ Api yé asei kutu píco rikpá. Pi asei kepíre tane api pree inóomesimé ne kutu n colē. ⁵ Amá póké mepócíre m múlilē mpá yo kέmee. A íwe ηmurei áa ne Nsimé Kεcire pikóónú n ηmóópúlē, aa pikai kai m píse re Uléecaa ukeikó uké wa n wai ne kefa kece.

⁶ Amá in néε, itunje ye tule re ké panse inyóonseεε. Nnékpó itunje ye nyahaimεle. ⁷ Atópi kecire kam tó, ne tóle hái ne atópi ketó-pó nen kó nfatene múlilē. ⁸ Atópi kam n feriyε ihεε ye né yekeilenle: ihεε iyεε riyóópikóη ke Upíima uu pē kuu n ló mí pane. Utúhaane kecire, Upíima yee né ri pane ketúhaaneyaa tunjé. Ai kó nkpáni né ηmanε kaí ne páne. Amá pē nnéi pree umεpeεme m mé ne ríla ye yenune.

Póoli nkó cire kuu Timotee rinkpá

⁹ A ríηmóópú aa mekeε né leeri. ¹⁰ Temaasi ye né riyále re u keté nté likó meyá la nnya. U Tesaloniki tómpóle. Kiresensi ye Kalasii hale, Tiiti póó Talimasi simpó. ¹¹ Luki mecire yee kenéméé we. Nó ne Mariki ani nsé tipéneme, u yé kam uu Uléecaa pikai kέmee rísone né léni. ¹² Ne Tisiiki tunle Efεsi-pó. ¹³ Pón píyei n sónti, áa ne kunétúkanka caacaa kam Karipusi keyó-i Turowaasi-pó n tíye né péneme, aa kó ne Nléecaasimé atelé né péneme, aí ne tósu aseεkonε akó.

¹⁴ Uyu kapi ye n sée re Alekisantiri ye mewai kópe né píneile. Upíima yee yé lē kuu nní né n wa u hééle. ¹⁵ Pó ticurruu, a ne mepócíre u tí, aí líka nnya, u ríηmóópúle uu mmē nnéi kari n símisi kóse.

¹⁶ Keyáa fói kapi né n túhaane úka úu né lé, pinnéi kapi kenépire le. Uléecaa úu kape pimewai mē pi korí. ¹⁷ Upíima ye kenépire nyerele uu rínanje né he am fe am unsimé yóó mpuri sane pikó nnéi api kóm, uu kó kúkinaá nnó-i né lese. ¹⁸ Upíima yé likópe nnéi-i né lese uu meyíkiyiki tíyese am Uléecaa iyóopi-i loni. Umeyóopi meké n taálē mpá píyei-pó! Amí.

Iyáhaa tóró

¹⁹ A Pirisili ne Akilasi né yáási aa kó Onesifóo keyó né yáási. ²⁰ Erasiti ye Koréti-i mésunle, am Torofim Miletí-pó yápó re aí u láarú nnya. ²¹ A ríηmóópú áa weri nnyiyε píima kumúnjé kuké kelene tu. Epulusi ne Putensi ne Linusi ne Kulootiya ne pimáreco tóró nnéi ye pó yáhaapo.

²² Uléecaa uké kepópire n we! Upíima uké ípeeléε nó nyíse! Amí.

Títelé ke Pɔɔli uu Tiiti n wóì

Lɛlɛ rítelɛ ntí kɛmɛɛ ní wɛ

Tiiti yɛ pɛɛ Kirisi ukó lɛ yɛɛ úu Pisuiɸi mpuri kɛmɛɛ n léeri. U pɛɛ Pɔɔli ukeikó lɛ. U pɛɛ meyá náásile kumúnjé kpe-i kaí pɛɛ Pɔɔli nɛ Korenti pikó icápine keɔpɛ n caai. Míni kepáápáá ketĕ kapi yɛ n sée rɛ Kireeti-i kuú pɛɛ kumúnjé kpe-i ke Pɔɔli uu rítelɛ ntí u n wóipɔ wɛ. Kei kuú pɛɛ Uléécáa icápine yɛɛ kei ní wɛ léni, in nɛ imɛcírɛ nyóɔnsɛntɛ.

Ifaaci iyĕ mekériiñe yɛ mmé:

1. Pɔɔli yɛ méwɛɛ sɔnɛ kai m piɛɛ rɛ Uléécáa icápine piwéɛsɛ piké m má Tiiti léise (1:5-16).
2. U kó lĕ ke u nɛ písoi anai mpɛhĕ mpɛhĕ nyɛɛ icápine kɛmɛɛ ní wɛ api yé n tonɛ kecáá icélaa u pa: piwéɛsɛ nɛ pinósi nɛ pitisi nanɛ-nanɛ nɛ pilási (2:1-15).
3. Utumɛ Pɔɔli yɛ písoi ñmóópúselĕ tɛ piké isoi fale iyĕ ke Yeesu Kirisi uu Kirisi pikó n hɛ n le (3:1-11).

Iyáhaa

¹ Nĕ Pɔɔli, Uléécáa ukeikó nɛ Yeesu Kirisi utumɛ, nĕɛ rítelɛ ntí wólu.

Pi pikei nĕ rimúise rɛ kĕ pĕ ke Uléécáa uu n wĕɛ piyómeyáhaa tā am kɔ pirýómeyáhaa aseɸ pi cereise piké nɛ kefa tɛnɛ api nfáa tɛnɛcírɛ yĕnu.

² Mpá yo líkĕ kelɛnɛ n kóri, Uléécáa yɛ pɛɛ rinóɔ yekei rɛ u unfaasɔnɛ ró hɛnɛ. Uléécáa úu kɔ unóɔmɛ. ³ Ke líkumúnjé aku n tu, uu n nyise unsímé kuu nĕ rimúise kɛmɛɛ. Nsímé mmĕ kam kɔ nní kóónúsɛlĕ yarɛ lĕ ke Urýulalɛ Uléécáa uu m piɛɛ.

⁴ Tiiti kenépipi sei, nfatɛnɛ mɛɛ ró m pĕnelĕ kɛmɛɛ kam títelɛ ntí pɔ wóipɔ. Sáa Uléécáa nɛ Urýulalɛ Kirisi Yeesu piké ípɛɛlĕɛ pɔ nyise api kɔ nkíññinɛ pɔ hɛ.

Pikei pĕ ke Tiiti uu n wai Kireeti-pɔ

⁵ Nɛ Kireeti-pɔ pɔ tıyɛlɛ rɛ a lɛlɛ piwai n tiselĕ pinyóɔnsɛ tɛnɛsɛ aa nıpá kuyu kúye-i Uléécáa icápine piwéɛsɛ tonsɛntɛ yarɛ kam pɔ m piɛɛ. ⁶ Li piɛɛ rɛ Uléécáa icápine uwéɛsɛ uké usoi uyĕ kápi nɛ ncaai nıka nyu. Li piɛɛ rɛ uké unósi usɛ úla. Li kɔ piɛɛ rɛ usiwā síkĕ nfatɛnɛ m má, ápi kape kɔ méwoo méwoo mɛwai nɛ si n wóhɔsi, ási kape kɔ iháikuse m má. ⁷ Uléécáa pikei ke uyɛɛ Uléécáa icápine kecáá m pállĕ uu múílĕ. Lĕ nnya kái nɛ mɛnyíñɛ wɛ rɛ piké ncaai nnyinɛ ukecáá yĕ. Ai piɛɛ rɛ uké utelɛwélaa nĕɛ uké kuwóì m má nĕɛ uké útanírɛ nĕɛ uyɛɛ mekópe kewóó n wéɛsi. ⁸ Li piɛɛ rɛ uké písoi kusáne yási nısɔnɛ uu yɛ lisɔnɛ n wai. Li piɛɛ rɛ uké mɛwéɛsesɔhɔ m má un aseɸ tikilĕ, un Uléécáa tıkilĕ nɛ kefa keɛsɛ, uu yɛ kɔ umɛcírɛ pitíñɛ fe. ⁹ Li piɛɛ rɛ uké Uléécáa Nsímé rimúlú yarɛ lĕ kapi n céesi. Lin lĕ n wa, u yĕ fe uu picɔ céesi nɛ aseɸ icélaa. U yĕ kɔ fe uu pɛpɛɛ mekópe n céesi ncaai pi nyise.

¹⁰ Likumúnjé rɛ pi kulúí wele, aí nɛ tósu Pisuiɸi pɛɛ Yeesu nceɛ rintiki kunai kɛmɛɛ. Pi pitucírɛ lɛ pɛɛ písoi n kıraasɛntɛ nɛ piiniricélaa. ¹¹ A pi riséɛsɛ. Síyɔ nɛ siriyu kpáráa kapi cókoi, pin lĕ kái m piɛɛ céesi piké nɛ mekópe siwóó n yĕ nnya. ¹² Piutare use, Kireeti ukó yɛɛ maa rɛ: Kireeti pikó yɛ meɛɛrɛ pinóɔmɛ lɛ, pi isɛɛ kpákpára lɛ, pi pikánkó lɛ pɛɛ piluke ñmanɛ nfasímé n wai. ¹³ Lĕ kuu kɔ nní m ma yɛ aseɸ lɛ. Lĕ nnya kai piɛɛ rɛ a pi cési nısɔnɛ piké nɛ nfatɛnɛ sɔnɛ n yĕ. ¹⁴ Pike kɔ Pisuiɸi siwómé nɛ písoi pɛɛ

asei kepire riñtō isé rin-yá nnya. ¹⁵ Píkperinkpeciré ye nḡpá yo nyánile re ái mékperinkpe má. Píkperinkpekḡó ne pεεε ápi Uléécaá m pakarelē pḡon n nyáni re nḡpá yo ye mékperinkpe mále, ke pimesḡḡo ne pikemúnjé ake mékperinkpe m pḡriilenle nnya. ¹⁶ Pi símisiile yare pi Uléécaá nyule, amá pimewai áme pεε lē nyíselē. Pimewee ye kuní wele, ápi ye picḡ ne nfasimé ripéne, ápi ye kḡ pikei sḡne píka wa.

2

Icélaa kecire

¹ Amá pḡḡké lē kai ne icélaa kecire menyíne ní we céesi. ² A pitisi wéése maa re piké pimεcire tí api isoi sḡne m má pin nfasimé sḡne má, pin kḡ keyḡme yáási ne kefa kesε, pin pisoicḡ nla ne ísuúlu má nḡsḡne.

³ A kḡ pinḡsi wéése símisi re piké n sḡne yare lē kai m pise re Uléécaá pisoí piké n sḡne. Ápi kape iwḡhḡ m má, ápi kape kḡ pítaniré. Li pise re piké ye pisoí nḡsḡne mesḡḡo rikpá. ⁴ Kei kapi yéé ne pikpérefaa céesi re piké pipila ne pisiwā n la. ⁵ Píké kḡ ne pi céesi re piké ye piriyu kecáá musí api ye kelene linyine wai, piké kḡ isoi sḡne m má, piké piyalekei nḡsḡne n wai pin pipila pakarelē, úka úu kape ne Uléécaá nsímé kecáá nkḡpe nka ní ma nnya.

⁶ Lē cire, nḡpá lin íye n we, a ye pisoí riñmḡḡpúse re piké ye musí api kelene linyine wai. ⁷ Li pise re pḡ ticuruu pḡké mewai sḡne n wai pisoí piké yé. Nḡḡme nín kape ipḡcélaa-i n we. Ái kape kecáá kecáá ikḡ. ⁸ A ye anḡḡ kecire nyεe áa kúkeñe ní we rihaa pipḡláarḡ piké ne iseí n li kápi kerḡcáá nkḡpe nka n yé piké ní maa nnya.

⁹ A pilási maa re li pise re piké ye pipikeisaa pakare, pin pimela pi wai nḡpá yo kémεε. Ái pise re piké ye pinkḡ kési. ¹⁰ Ái kḡ pise re piké ye pi yáái. Amá li pise re piké ye nḡpá píyεi piisoi sḡne pi nyíse, pin pi tikilē ne kefa kesε piké ne nḡpá yo-i Urḡyulale Uléécaá icélaa ríyu waise.

¹¹ Likumúnjé re Uléécaá yεε tíyεse ke pisoí nnéí api yé te u ípεelée pi nyísele. Kei ke pisoí nnéí piyulale api yé fe api léeri. ¹² Uipεelée ye ró nyíse re tḡké lelee ái Uléécaá ní nyamí ne ketē nté likáipi-káipi kepire ritḡ ari merḡcírε ketē kecáá m múílē tḡn aseí tikilē, tḡn isoi sḡne ke Uléécaá uu ní la le. ¹³ Lē kai m pise re tḡké mpḡḡnare keyaa kē m mé ye lē, keyáa kē ke Urḡléécaá píima ne Urḡyulale, Kirisi Yeesu meyḡḡpi amε nyíse ne. ¹⁴ Tḡ nnya kuu umεcire he re uké likḡpe nnéí anipe-i ró ñméhεreεse uu ró pḡlḡse umpuri ke uyē uu n te, nké n cáká-cákálē nn kḡ ne mewai sḡne piwai ñmḡḡpúlē.

¹⁵ Lē kai m pise re pḡké céesi ye lē. A ye kényu kḡḡsi áa ne pisoí itisi kpáse aa ye kḡ pincaai pi nyíse. Kape riyá unyine uké pḡ lómiiεe.

3

Uléécaá pisoí mefine

¹ A Uléécaá pisoí léise re ái pise re piké kuyu piwéése ne piyḡḡpi pipakare yé. Li pise re piké pi m pakarelē, piké kḡ mewai sḡne piwai ne n ñmḡḡpúlē. ² Ápi kape úka nkḡpe n símisi, piké isoi niñe-niñe m má, pi ne picḡ piké mesére n láarúne, api nḡpá úye ne isoi sḡne n le. ³ Tḡ ticuruu ári pεε nyu karí ne wai. Tḡ pεε kupakareciré mále, tḡ pεε ncée pḡle. Lirḡkáipi-káipi ne merḡpḡḡa ye pεε ilási ró tḡnselenle tḡn tikpákárá ne kufatoi má. Ári pεé nyamí. Tḡ pεε picḡ ipuri yulule, pē pin kḡ irḡkḡ yúlu. ⁴ Amá kumúnjé kpe-i ke Urḡyulale Uléécaá uu kusoi ró n wa uu kḡ unla sisiopipi nyíse, ⁵ u ró yḡriyεle, ái re kari mewai kecire n wa nnya, amá kuu íwe ró n té nnya.

Nfáasone nnaŋe kuú ne míni piwole ritiki uú ne tiróyu lólu re Nfáasone nké tíyese táké isoi fale yé ari kò mēfine conse. ⁶ Likumúnjé re Ulééca a ye ne Uróyulale Yeosu Kirisi ritikile uú ne Nfáasone ró he yare u kerócaá n koonule. ⁷ Uipeeléé iké ne tó ripólóse aseí pite Ulééca a keyu-i, ari pee fe ari nfáa teneciré kari m mē yenu. ⁸ Nsímései ye mu. Ne la re a nsímé mmú pisímé riŋmóópúse, pepe ne Ulééca a kefa n tene piké ne mewai sone piwai kéyu mahā rísonē. Leléé rí nyamí, lin yé kò sisoipipi yoriye ye lé. ⁹ Amá a iníríkēŋene ne pikúlā akēentelé nkó ne pitele ne Moisi isé kecáá pipasaine kaase. Lé nnéí áí ye yoriye, áí kò ríyu ríka má. ¹⁰ A ye ne uyee Ulééca a icápine-i písoi n cēŋse cési yare mēpehē meté. Liute unsá lé memáá n kó, áá ne u tólu. ¹¹ Ai líka nnya, pə nyule rísonē re usoi un lé n we, li nyíselenle re u ncéé kecire pitíki ye, akópe nyé kuu kò n wai an nyíselé te u umecire akópe palenle.

Icélaa tərəə

¹² Nen píyēi Aritemasi néé Tisiiki kēpómee n tumpə, a riŋmóópúme áá weri aa Nikopolisi-i né léeri, likumúnjé re ne rihó re kei kam nnyiyē píima kumúnjé tonene. ¹³ A isé unyuwe Senasi ne Apoloosi kecáá ripáí rísonē líka áí kape pi ripáí kumúnjé kpe-i kapi pincee n tósu. ¹⁴ Li pise re pirókó ricuruu piké mewai sone piwai pinla ne pinnaŋe tā, nṛpá píyēi lin ye úye meyíkíyiki rincóŋ, api liute yoriye, ápi kape méwoo n we.

¹⁵ Pē nnéí pee kenémee rí we ye piyáhaa nó páaiṛə. A pepe Kirisi ne kefa n tenelē pin kò pirósáne yáási.

Ulééca a uké nónnénéí ípeeléé nyíse!

Τίτέλέ κapi Epiireeyε n wói

Lελεε rítelé ntí kέmεε nί we

Uyεε rítelé ntí n wói ne pē kuu ri n wói nkó ríka rín tikeméé we. In n la, li yé Italii ketē-pó kapi rítelé ntí pááime. Pisuifi pεε Kirisi pikó m pansε pin kó Nléécaasimé ritelé nyu ke úteléwole nkó uu ri wolu. Kirisi pikó pē kuu nní n wólu apó ye caailenle, picó ricuruu pin la piké nfatene kepire ritó. Uyεε rítelé ntí n wói ye ri wóile re uké Kirisi ne umewai pi nyíse uké ne ikari pi rikpáse piké nfatene kέmεé tasi. Títelé ntí ye símisi re Yeesu Kirisi yeε tíyεse ke pisoι api Uléécaα céri (1:1-3). Lē nnya ke Yeesu uu nípá yo fe.

Ifaaci iyē mekériiine ye mmé:

1. Kirisi ye nípá yo fele ái kumúné má (1:4-10:18): U antepuye fele ái kumúné má (1:1-3) U piléécaatumε fele ái kumúné má (1:4-2:18) U pikpυre fele ái kumúné má (3:1-4:13) Kuu nní Nkómεine Fale kέmεε Uléécaα usina nnya, u Nkómεine Kpυre pisina fele ái kumúné má (4:14-7:28) U kó pεε mekeε Isirayεeli pikó inyóonse fele ái kumúné má (8:1-10:18)
2. Li pise re pisoι piké nfatene kέmεε n sónε (10:19-13:25): Uteléwole ye pisoι ηmóópúselenle re piké nfatene kέmεé n sónε (10:19-39). Pεpεε pεε Nkómεine Kpυre kέmεε nfatene m má isoi kai nté nyíselē (11). Li pise re pisoι piké Yeesu Kirisi inίpεε n tapaalē (12:1-11). Lē ke pisoι api yé n sónε ne lē kapi yé pimεcire m múlē nkó (12:12-13:19). Tinó sone pitikise ne iyáhaα (13:20-25).

Uléécaα ye Ukepipi ne ritiki uú ne nstmé pisoι símisi

¹ Uléécaα ye pεε hái mekeε-me ne antepuye ritikile uú ne méwee mpεhē mpεhē kέmεε nsímé pirósáyaha mesére símisi. ² Ukepipi kuú ne siyáα tóró nsí kέmεε ritiki uú ne ró símisi. Uyē kuu kó ne ritiki uú ne nípá yo wai. Lē nnya kuu kó u wée uu nípá yo uanipe-i wai re uké n te. ³ Uléécaα Kepipi kέmεé ke Uléécaα meyoopi ame léemelē lin tēlu. Kekeε meyíkíyiki lē ke Uléécaα uu nί we nyíselē. Kekeε kensímé mee rínaηε m má ne ketē nnéi múlē nípá yo lin ne mesére we. Kake pisoι akópe piηεere ní masí, ake pεé ha keyómεcaα-pó uyεε n-yóopinαηε píima m má kuluke-luke-mē kέyukóstone-i tone.

Uléécaα Kepipi ye piléécaatumε ríyu fele

⁴ Uléécaα Kepipi ye piléécaatumε nnéi ríyu fele. Lē nnya kuu rinyíri tεε pinnéi akó meyá n fe ke ηε. ⁵ Pikecōpe úye kuu ketume maalē te:

Pó Kenépipi le,

kai ne neni n kpsí, née pó mári? Pikecōpe úye kuu ketume símaalē uú ne

maa re:

Née yé ha Uusaa

uyē uké kó Kenépipi? ⁶ Amá kumúné kpε-i ke Uléécaα uú pεε Ukepipi foí ketē kecáá ní tummε, u pεé maa re:

Piléécaatumε nnéi piké riwula piké ke yáasi. ⁷ U pεε piléécaatumε pó nkó

maa re:

Uléécaα ye piléécaatumε pansesele kuyó

uu upikeikó waise yare inalempi. ⁸ Amá u Ukepipi pó nkó maa re:

Hói Uléécaα, tipóyópitú ne wéle ne nípá píyεi-pó.

Pó aseí pansesele kupóyóopinαapi.

⁹ Pɔ lɛɛɛ aseɪ m mǎ lalɛ, pɔn mɛwai kópe kesu.

Hóɪ Uléécɛɛ, lɛ nnya ke né Upóléécɛɛ am pɔ wée

am mpóɔnarɛ mekpɔ ripóyu kecáá kɔni *

am kɔ pipósáɔ kecɔpe pɔ wée. ¹⁰ Uu kɔ kpá rɛ:

Pó Upíima, pɔɔ hái kékoraane-me ketɛ wa

aa kɔ ne apónípe cire keyómecɛɛ yóɔni.

¹¹ Lɛ nnéi ye tenene tóké li paa.

Amá meséɛ ke pɔɔ yé n we.

Ketɛ ne keyómecɛɛ ye kpurunine kóti-kóti yare melape.

¹² Pɔ kam aa li pílesi yare kapi ye kutúkanka caacaa m pílesi meɔ.

Pó kam aa pi conse yare kapi ye ketúkanka n conse meɔ.

Amá meséɛ ke pɔɔ yé mese mmé n we.

Mpófáa aɲmɛ áa yé kutene wa. ¹³ Uléécɛɛatumɛ úye kecire kuu ketume maalɛ

te:
A kunéluke-luke-mɛ kényukótonɛ-i tone.

Liké ha ne tu pɛé uyɛ-i kam yé pipóláarɔ kepónyáɛ-i rinwúlase.

¹⁴ Piléécɛɛatumɛ ye yo lɛ? Pi ifáa inyine le yee Uléécɛɛ pikɛi n

wai. U pi tummele rɛ piké pɛ ayu kai yé ní lɔ lɛ.

2

¹ Lɛ nnya kai pise rɛ tóké meyansei mmɛ kari n kɔ ne kutu n cɔlɛ, ári

kaɛe ne ncée m pɔ nnya. ² Nsímé ke Uléécɛɛ uú ne piléécɛɛatumɛ nnɔɔ n

símisi ye mpikɛi wale. Nkó yee úu kutu n tíncɔ néɛ úu m m pakare, ye

akpanii nyee ne u n sá yɛnle. ³ In lɛ, íye kari yé fe ari ɲméhɛɛɛ, in te ári

ń-yulalesimé píima mmú kpisi tóké waise linyine? Upíima ricuruu yee ń-

yulalesimé mmɛ písímé kóraane, pɛpɛɛ n kɔ un símisi api ró maa rɛ aseɪ ye

nye. ⁴ Uléécɛɛ pɔɔ kɔ mɛwaisaɲa ne mɛwai píima mpɛhɛ mpɛhɛ wapisi uú

ne nyíse rɛ lɛ kapi ní ma ye aseɪ le. Uu kɔ Unfaasone lihɛɛɛɛ pi hɔɔne yare

kuu ní la uú ne lɛ pi símisi.

Uyee ye sisoipipi ayu n lo

⁵ Aseɪ kecáá, áɪ piléécɛɛatumɛ ke Uléécɛɛ uu ketɛ keɛ masi keɛɛ n weme

pa rɛ piké kekecáá m paílɛ. Kensímé kari nní we tɔn símisi. ⁶ Amá unyine

ye Nléécɛɛasimé kelɔ kenynɛ-i maa rɛ:

Yo kapi ye séɛ rɛ usoi póké ne ukɛcáá n léise?

Yo kapi ye séɛ rɛ kesoiɛɛ póké ne kekecáá ní paílɛ?

⁷ Pɔ u wale aa tíyese un itunɛ keri inyine kémeɛ piléécɛɛatumɛ metene we

nkáɛɛɛ.

Pɔ ripóyɔɔpikɔɲ u rikipisele aa ríyu u waise.

[Pɔ u tonsɛle rɛ uké lɛ kaa n wa kecáá m paílɛ.]

⁸ Pɔ mǎpá yo uanipe-i wale.

Uléécɛɛ yé mǎpá yo uanipe-i n wailɛ, líka mpuri áɪ kɔ we kúu uanipe-i m

múílɛ. Mǎpá ne lɛ, ári kahanɛ n yɛ te pi mǎpá yo uanipe-i wa. ⁹ Amá tɔ

nkɛpɛni yɛnle rɛ Yeɛsu ke Uléécɛɛ uu itunɛ keri inyine kémeɛ n tíyese

un piléécɛɛatumɛ metene we ye nkɛpɛni riyɔɔpikɔɲ tikipile uu kɔ ríyu

yenu, nkɛpɛni kúu né íwe n li uú ne kpi nnya. Kɛfa ke Uléécɛɛ uú ne u

n fénnɛ nnya kuu lɛ písói nnéi riyu kecáá kpu.

¹⁰ Aseɪ kecáá, Uléécɛɛ yee mǎpá yo wa lin uanipe-i we. U kɔ la rɛ sisoipipi

kulúú síké uiyɔɔpi kémeɛ lomɔ. Kai nní rɛ Yeɛsu yee ye siriyu lɔ nnya, li

* 1:9 Luki 7:46

ne risá re Uléécaá uké íwe u lukeise uké n nyaní ne kété-pò uké ne sisoipipi kulú uiyòopi kémee ní hapò nnya.

¹¹ Uyē Yeesu yee ye pisoi akópe n heere ne pē akópe kuu n heere ye usáa use pikó le. Lē nnya kái isei u we uké pi sée re upimarecò. ¹² Ticuruu u Uléécaá ma re:

Hói Uléécaá! Né ripónyiri pinémárecò símisi.

Né piicápine kémee pò pakarente. ¹³ Uu kò pimáa kpá re:

Né Uléécaá ne ritá.

Uu kò kpá re:

Né ne nkó nté ne siwá sē ke Uléécaá uu né mí pa.

¹⁴ Siwá see sisoipipi le ne isoipinje ne mesoinye. Lē nnya ke Yeesu pòò kò isoipinje ne mesoinye kpísi uu pimécò umécire pansese kesoipipi, uu kpi uú ne unkpò mmē Setani yee nkpò nnahe m múlī tékéé. ¹⁵ Lē kuú ne pēpē pē nkpò iwame nnya piisoi nnéi kémee ilási n tū akpanii tó. ¹⁶ Asei kecáá, ái pilécaatumē kuu pilé ka, amá Apiraham sipirē kuu pilé ka. ¹⁷ Lē nnya kai pise re uké meykíyiki ne upimarecò menyíne n we. Lē kuu wa uú ne pansé Uléécaá usina yee ye íwe n tē un kò Uléécaá pikēi ne aseí wai re Uléécaá uké ne pisoi akópe n sárei nnya. ¹⁸ Li uricuruu peikele uu íwe le. Lē nnya kuu yé kò fe uu pē kai umécò m peikee pin íwe le come.

3

Yeesu ye Moisi fele

¹ Lē nnya pinémárecò, nó ne Uléécaá yee nó n sée pikó le. Lē nnya, ani Yeesu n nyáni. Uyē kari nyu re utume ne Uléécaá usina. Uyee nfatenē nsímé kari n yóólē. ² Pi Moisi kecáá wói re: Moisi ye pēe Uléécaá keyò nnéi kémee aseí ute le. Limécò ke Yeesu pòò kò pēe Uléécaá kémee aseí ute, uu u pansese usína. ³ Nkó yee kényò m mǎ ye ríyu mále ai kényò kē feriyē. Lē nnya ke Yeesu uu ríyu yē ai Moisi rikó feriyē. ⁴ Unyine yee ye kényò mǎ. Amá Uléécaá yee ye nǎpá yo mǎ. ⁵ Moisi ye pēe Uléécaá keyò pikó nnéi kecòpe ukeikó ne aseí ute le yee yé mmē ke Uléécaá uu mí maane kecáá ní símisi. ⁶ Amá Kirisi pǎ ne Kepipi le kee Uléécaá pikó kecáá mí pailē n̄sone. Lē kémee kuu aseí ute. Tòò nní lē ukeyò pikó, in te ári iwame má, tòn kò tálē in kò ró láarú.

Uléécaá pikó yé kam api wénte

⁷ Lē nnya ke Uléécaá Nfaasone ní ma re:

Nòn neni keyaa nké urinò n kò,

⁸ ani kape n̄anékín takaase yare kumúnjé kpe-i ke nópínésáayaha apí pēe u n kési api kò kucesi kóima-i u peikee mecò.

⁹ Likumúnjé kpe-i ke nópínésáayaha apí rinòò né wéesi api kucesi kóima kémee né peikee.

Pin kò ne pikēi pē kam aḡmē afeena kémee n wa yē.

¹⁰ Lē nnya kam pēé ne kunai kpē pikó wóosi am te

pi pikemúnjé kémee pólule, apí nnécée nyu.

¹¹ Kei kai kuwói né wa am wéeri re aseí kecáá, apí píakai kewénte kē kam n yekeilē kémee lonine.

¹² Lē nnya, ani nómenécíre tí, pimárecò, ái kape wa re nó unyine ye rikín kópe má úu ye kò Uléécaá pakare, ai tíyese uú ne Uléécaá yee nfáa n te kepire tó. ¹³ Lē nnya, ani ikari n kpáriisene nǎpá keyáa kénye kapi yé n fe apí séi re: Neni kekó, akópe áa kape ne nókenécòpe úka rintíkí urikín tiké tákasi nnya.

14 Asei kecáá, in te tɔ nfatene kari hái kékoraane-me m má nsɔne múlĩ ne keyáa tɔrɔ-pɔ, tɔ ne Kirisi ye pee lĩ pɛnelenle tɔn ne we.

¹⁵ Li wɔlaalẽ te:

Nɔn neni keyaa nké urinɔɔ n kɔ, áni kape nɔanékín takaase yare kumúnjé kpe-i ke nɔpinésáayaha apí pee u n kési apí kucesi kóima-i u peikee meɔ. ¹⁶ Píye pee Uléécaá rinɔɔ kɔ apí kɔ pee rinɔɔ u wéési? Píye picɔ, insá pẽ nnéi ke Moisi uú ne Esipiti ketě-pɔ n léeme? ¹⁷ Píye ke Uléécaá uú ne wɔɔsi aɲmẽ afɛena? Píye picɔ, insá pɛpɛe akópe n wa apí kucesi kóima-i kpíni? ¹⁸ Píye kuú ne wéeri re: Asei kecáá, apí píkai kewénte kɛ kam n yekeilẽ kémee lonine? Píye picɔ, insá pɛpɛe kupakareciré u n nyíse. ¹⁹ Lẽ nnya, tɔ yẽ te nfatene kápi m má nnya kápi fe piké kewénte ke-i lomɔ.

4

¹ Uléécaá ye piyekei masile re u yé tíyese ari kewénte kɛ kuu ró n yekeilẽ kémee lomɔ. Lẽ nnya, ani nɔmenécíre tí nsɔne, ái kape wa re li nó unyine púnise u pilomɔ pɔɔne. ² Pi Nsímé Kεcire ró símisile yare kapí pee pirókpure n símisi meɔ. Amá nsímé mmẽ kapi n kɔ rín líka pí yoriye. Pɛpɛe pee n n kɔ apí ne kefa n tene. ³ Tó mpí tóɔ nní ne nsímé mmẽ kefa n tene, tó ne kewénte kɛ kémee lonine. Uléécaá ye kekecáá maa re:

Li kuwói né wale am wéeri re ase kecáá, apí píkai kewénte kɛ kam n yekeilẽ kémee lonine. Uléécaá pikei ye kɔ pee hái ketě kékoraane-me tenelenle uu kɔ péé ne lĩ male. ⁴ U kelɔ Nléécaasimé kémee keyáa sééi-sééi nkó maa re:

Ke Uléécaá uu upikei nnéi m masí,

uu pee keyáa sééi-sééi tunjé wénte. ⁵ Li kɔ kelɔ ke-i wɔlaalẽ te:

Asei kecáá, apí píkai kewénte kɛ kam n yekeilẽ kémee lonine. ⁶ Pɛpɛe pee mefoi Nsímé Kεcire n kɔ apí ne kefa n tene. Lẽ nnya kápi kewénte ke Uléécaá uu n yekeilẽ kémee lomɔ. Picɔ yé nkpéni fe apí kekeme lomɔ. ⁷ Lẽ nnya ke Uléécaá uu kɔ keyáa féé piyekei rikpá uu ke séi re “Neni”. Kεpire-pɔ kuu pee limemáá ne Tafiiti ritiki uú ne male yare kari kelɔ pikóme ní masí re:

Nɔn neni keyaa nké Uléécaá rinɔɔ n kɔ,

áni kape nɔanékín takaase.

⁸ Asei kecáá, Yosuwee un péé ne kewénte ke-i pisoi n lomɔ, Uléécaá uu yé pee kɔ keyáa féé keɔ nsímé n símisi. ⁹ Lẽ nnya, kewénte kenyine ye wele ke Uléécaá pikó apí n yénune yare ke Uléécaá uu keyáa sééi-sééi ketúnjé n wénte meɔ. ¹⁰ Nkó yeé kewénte ke-i n lomɔ ye wéntene. U yé kam uu wénte yare ke Uléécaá uu n wénte meɔ. ¹¹ Lẽ nnya, tóké ne kewénte ke-i pilone n yɔɔne. Ari kape tíye tó unyine uké kupakareciré kpẽ kucɔ nnya loó.

¹² Uléécaá rinɔɔ ye nfáa mále tin kɔ pikei wai. Ti láárúle ai meyele meté ritéhe tósu. Ti ye usoi lonle ne uisoi nnéi kémee-pɔ, ari mpá yo kóólene, ari kɔ akɔhɔ sitaɲene ne amekpéré kóólene. Ti ye kɔ usoi mela ne usimúnjé cérile ari kóólene. ¹³ Líka mpurí ái ketě kecáá we ke Uléécaá uu n nyáni. Mpá yo ye ukeyu-i yánaalenle lin nyáni cáí. Uyẽ kai pise re tóké ntónéí, lĩ kari n wa keẽ.

Yeesu yeé Uléécaá usina

¹⁴ Tɔ Uléécaá usina mále. Uyee nní Uléécaá Kεpipi Yeesu. Uyee Uléécaá kekúrí ha. Lẽ nnya, tóké lĩ karí ne nní kefa u n tenelẽ nsɔne m múlĩ.

¹⁵ Uléécáa usina uyē kari m má úu usína yee úu yé n fe uké tirónárei kémee ró lé. Amá li meníne nḗpá yo kémee meróco u peikeele, uyē úu pee akópe áka wa. ¹⁶ Lē nnya, li pise re toké kefa kесе ne Uléécáa riyóopitū tikó. Kei kuu yé íwe ró tē uu kó ípēléé ró nyíse uu pee kumúnjé kpe-i kaí ne n sá ró come.

5

¹ Sisoipipi kecōpe kapi ye nḗpá Uléécáa usina úye wée api pikēi u pa re uké písoi lihēheē Uléécáa m pasii un kó piayu kecáa ne inyóonse wai re Uléécáa uké piakópe pi sárei. ² Uricuruu ye kó urinarēi cire mále. Lē nnya, u yé fe uu pinyuweciré ne pepē ye m púnne nkó kóm. ³ Ke uricuruu uu nní rinárei m má nnya kai pise re uké ye uakópe kecáa inyóonse wa uu kó umpuri pikó akó kecáa wai. ⁴ Úka úu ye umecire ríyu tē waise. Amá Uléécáa yee ye usoi sée yare kuu Aró n sée mecó.

⁵ Limecó, ái Kirisi yee umecire ríyu waise uké Uléécáa usina. Amá Uléécáa yee kumúnjé kunyine-i u maá re: Póo Kenépipi.

Kaí ne neni rimpá, néē upósáa. ⁶ U kó keló kecó maá re:

Pó Melikisetēeki mecó usína le nḗpá píyei.

⁷ Ke Kirisi uú pee ketē nké kecáa ní we, u ye pee sipupeila ne ménini ne Uléécáa yáasile. Ú pee Uléécáa ne ténile re uyee yé fe uu nkpó kémee u lese. Kuu aseí ne Uléécáa n tíkile nnya, Uléécáa póo kó ne kutu u có. ⁸ Mḗpá kuu nní Uléécáa Kepipi, íwe kuu n li yee tíyese kuu ipakare ceri. ⁹ Uléécáa ye tíyesele uú n nyamí ne kété-pó. Lē nnya kuu ne pē nnéi pee ne kefa u n tenelē piyóriye teneciré ka. ¹⁰ Uléécáa yee u wée re uké usína Melikisetēeki mecó.

Písoi piké pimecire tí, ápi kape nfatene kapi m má fóm

¹¹ Tó líkēcáa nsímé kulúí mále toké male. Káni ye mekee n kó nnya, li ne ró páápúle re toké liasei nó simisi. ¹² Kei kai nní ní tu, li péé we yare noké pee nkpeni picélaa. Amá li kó pee hái ne nkpeni-me pisele re piké Nléécaasimé kekoraane-me picélaa nó rikpáme. Lē nnya, mēpe kai pise re noké nyē, ái nkpani iluke mule-mule kani yé li. ¹³ Nkó yee mēpe n nyeni ye kewá le. Úu kahane mawéésēyu mē kémee kapi ye lisone ne líkópe n céri n kó. ¹⁴ Iluke mule-mule ke piwéésē póo ye li. Pē ne menyuwe mále, pin kó lisone ne líkópe picere kémee pelaalē nsonē.

6

¹ Lē nnya, toké Kirisi kecáa icélaa ne kényu n sí, ári kape ikekoraane ke-i ḡmane n we. Toké icélaa yosí yare pepēē nfatene kémee m pelaalē. Ari la toké kó kékoraane icélaa kéméé n we yare nní mēwai mee áme líka n yóriye piyá ne Uléécáa kefa pitene nsímé ² ne píniwole mpehē mpehē kulúí nsímé ne písoi kecáa anípe pilaa ne pikpókpó meyise ne ketúhaaneyaa tóro kecáa nsímé. ³ Toké ne kényu n sí. Uléécáa un ncée n he, lē kari sónti toké wa. ⁴ Pinyine ye wele ke Uléécáa metéi ame rinkpáii, api ihēe yee keyómecaa-pó n léeri lélé, Nfásone nn kó pikeméé we api kó ne piisoí kpure kémee pepé. ⁵ Pi kó pee picere masile re Uléécáa nsímé ye láarúle, api kó kom te keté fale kee n weme ye rínanē mále. ⁶ Mḗpá ne lē, api pee kó Uléécáa fómni. Lipite pē ápi ye fe piké piakópe kepire pító rikpá piké isoi conse. Liriyíki re pi Uléécáa Kepipi kunapéékó kecáa pikarii kpálenle pin kó písoi keyu-i keriyu kopu.

⁷ Asei kecáa, ikónē in kecarē kenyine kéméé n cuunkēē, iluke in nsonē n wa, li ye pē nnya kapi ke n lum kuláa wale. Uléécáa yēē ke rikpále. ⁸ Amá in

te sinipeleépi ne mɛwéé mɛɛ kei le, áke pɛɛ líka yoriye, Uléécaá yé anóo ke wa, api pɛɛ mɛse nna ke sé. ⁹ Pinésáne lala kecire, nǎpá kari nní n símisi, tó tálè te ncéé sone mme-i ke Uléécaá uu yé nóanényu n lo kani tikilè. ¹⁰ Uléécaá ye aseí tikilenle un ne túhaane. Uu nómenéwai sone paleine. Uu kó paleine re nǎ ríla u nyíse ani ríla mmè ne tiki aní ne upikó léni. Nǎ kó ne wele non pi léni. ¹¹ Tó la re nǎpá nó úye uké lè n ñmóópúlè hái ne kété-pǎ, nǎké ne lè nnéí kani m mé n yé nnya. ¹² Ari la nǎké siká m má, amá ani pɛɛɛ Uléécaá ne kefa n tene pin ne piripǎo we mɛcǎ n we. Pɛɛɛ ye lè ke Uléécaá uu ne pi m mé uké pi he yè.

Tinóo ke Uléécaá uu n yekei ári méwoo waine

¹³ Ke Uléécaá uu Apiraham tinóo n yekei, u pɛɛ wéerile. Líka áí we le u n fe kuu yé re u yé lirinyiri sée uu ne wéeri. Lè nnya kuu pɛɛ mɛse urinyiri cire sée uu ne wéeri. ¹⁴ U pɛɛ re: Asei kecáá, né meyá kunípe pǎ múlukuse, am kǎ pipǎpírè kulúí waise. ¹⁵ Apiraham uu mɛsei ne uripǎo n we un lè ke Uléécaá uu n yekei re u yé u wa mé uu ha ne li yenu. ¹⁶ Usoi yèè lele u n fe rinyiri séele uu ne wéeri ai nyíse re aseí kuu símisi, ncéé ñn we re piké u kesi. ¹⁷ Uléécaá ye pɛɛ lalè uké pɛɛɛ urinǎo kuu n yekei m mé ñsone nyíse re urinǎo kuu m má ári kuconse we. Lè nnya kuu rinóo yekei uu kó wéeri uu rikécáá kǎpǎo. ¹⁸ Mɛwai mē keté áme kuconse we. Uléécaá uu yé fe uké mɛkemɛɛ nnóome wa. Lè ne tó mpí tóo nní ukemɛɛ kepéké rí yé meyá ikari kǎselenle tǎn ne rinóo kuu n yekei mé. ¹⁹ Lè kari n tálè tǎn ne mé ke ntáfáa nní ne saulé tǎn ne we. Kesáu kee páápúle yare kúninai kesau kee ku m múlè kun ne ñsone nyenu. Kesáu kee kenírípi kapi kelǎ sone ne kelǎ sone riyíkí kecǎpe rinkéne lurile áke léepǎo. ²⁰ Kei ke Yeosu uu ne kekpréé tó wa uu tó nnya mefoi lompǎo uu pɛɛ Melikisetɛeki mɛcǎ pansɛ nǎpá píyei Uléécaá usina.

7

Melikisetɛeki ye uyǎopi le un kǎ Uléécaá inyóonse uwai

¹ Melikisetɛeki uyɛɛ pɛɛ Salem uyǎopi le un kǎ Uléécaá ye nǎpá yo kecáá n tú inyóonse wai. Ke Apiraham uu piyǎopi piferiyɛ ní masí un kulu, Melikisetɛeki ye ne u risánele uu rinóo sone u tikise. ² Apiraham uu pɛɛ lè nnéí kuu m má curii awélé kefi, uu kuwélé kuse u pa. Melikisetɛeki aseí nyɛɛ nsímései uyǎopi. U kǎ pɛɛ Salem uyǎopi le. Liasei re nkíñniñe uyǎopi. ³ Uu ne usáa, uu ne úni, uu kǎ kumáre kúka kémɛɛ léeri. Api ríka ukemaɛyaa néɛ unkpǎ nkǎ ríka símisi. Uléécaá Kepipi mɛcǎ kuu we. Uléécaá inyóonse uwai lo nǎpá píyei-pǎo.

⁴ Ani yè te uu kusa ríyu má! Uyè ke urǎkpure Apiraham uu lè nnéí kuu atǎpi kémɛɛ n kpíikɛ curii awélé kefi, uu kuwélé kuse u pa. ⁵ Isé ye ncéé hele re Lefi kumare pikǎ pɛɛ Uléécaá inyóonse n wai piké ye Isirayɛli pikǎ picǎ pise piké pilikó nnéí curii awélé kefi, api kuse pi pa. Pipiyucǎ kapi lè wai, pin kǎ ne kesé Apiraham sipirè. ⁶ Melikisetɛeki uyè uu kǎ pɛɛ Lefi kumare ukó, amá Apiraham ye pɛɛ ulikó nnéí curii awélé kefi, Melikisetɛeki uu kuse kpísi uu kǎ pɛɛ Apiraham ke Uléécaá uu anóo n yekei re u yé linyine u wa, rinóo sone tikise. ⁷ Ai céreise re nǎpá úye ye nyule re uwéése ye ye usínísa rinóo sone ritikise. ⁸ Lefi sipirè seɛ ye awélé kefi kémɛɛ kuse n kpísi pǎo ne sisoi pipi le seɛ ye n kpu. Amá Uléécaá Nsímé atelé ye maa re Melikisetɛeki pǎo ne usoi le yeɛ uu ye n kpu. ⁹ Lefi sipirè ke Isirayɛli pikǎ api ye neni nní

nǎpá yo curii awélé kefi, asi kuwélé kuse kpísi. Lē nnya, pi yé fe apí maa re Lefi pǎ ne kǎ pɛe Apiraham ne ritikile uú ne ulikó curii awélé kefi, uu kuse pa. ¹⁰ Mpá kápi pɛe kahanɛ nní Lefi m mári, u pɛe Apiraham menye kɛmɛe wele, Apiraham ne Melikisetɛeki apí ne sáne.

¹¹ Uléécaá ye pɛe Lefi sipirɛ isína tonsɛle uu kei ne Isirayɛeli pikó isé pa, uu pi kúrúrusɛ. In pɛe re Lefi sipirɛ sɛ ye pɛe isína tone lin nyamí ne kɛto-pǎ, ái yé pɛe wa re usína féé uké Melikisetɛeki isína icǎ tone. Arǎ isína metone mɛcǎ mɛe yé pɛé ne risá. ¹² Pi ye pin kumáre féé kunyine-i usína n tí, li pise re isé pǎkɛ kǎ conse. ¹³ Asei kecáá, uyɛ ke nsímé mmú nń ne nté m máne ye mpuri féé ukó le. Mpuri mmɛ ukó úka úu píakai isína tonelɛ uké kɛnyónsɛ kɛmɛe pikei wa. ¹⁴ Yuta pikó mpuri kɛmɛé kapi Urǎpíima mari. Mpá úye ye lɛ nyule. Ke Moisi uú pɛe pepɛe ye Uléécaá inyónsɛ n wa nsímé n símisi, uu pɛe pimpuri kɛmɛé pepɛe ye inyónsɛ n wa nkó nka ma.

Usína yɛe Melikisetɛeki mɛcǎ ní we

¹⁵ Tǎ nkpɛni nsímé mmɛ kapi ní ma aseí n̄sɔne konle re usína yɛe Melikisetɛeki mɛcǎ ní we ye leemele. ¹⁶ Ai isé ke písoi apí n wa yɛe ncée u he re uké isína tone. Amá nfáa mɛe n̄n ye píakai n nyere nnanɛ kuú ne isína tone. ¹⁷ Li Nléécaasímé kɛmɛe ukecáá wǎlaalɛ te: Pǎ nǎpá píyei-pǎ Melikisetɛeki mɛcǎ usína le. ¹⁸ Isé foí ii pɛé nyamí ne ikɛto-pǎ, ii kǎ líka yoriye. Lē nnya kapi i kpu. ¹⁹ Asei kecáá, Moisi isé ii fe iké Uléécaá inipɛe-i linyine sɔnukuse ne likɛto-pǎ. Amá tǎ nkpɛni ncée sɔne kari yé ne n tálɛ yenle. Ncée sɔne mmɛ ye kǎ tíyesele arí ne meyá Uléécaá kǎ.

²⁰ Limemáá, Yeesu isína ye kǎ ne impehɛ le. Uléécaá yɛe símisi uu wéeri kuú ne isína tone. Ai písína picǎ kɛmɛe lɛ wa. ²¹ Amá Uléécaá ye Yeesu kɛmɛe símisile uu wéeri, uu u maa re: Urǎpíima úu rinǎ tɛ mékɛnɛ má.

Pǎ nǎpá píyei-pǎ usína le. ²² Lē nnya ke Yeesu uu pansɛ nkómɛine fale mɛe nfoí n fe umúlɛ.

²³ Ai kǎ yá, písína picǎ pǎ ne pɛe kulúí wele re nkpǎ n̄n yé tíye piké mesére isína n tú nnya. ²⁴ Amá Yeesu pǎ ne mesére wele. Lē nnya, isína kuu n tú ii unyine ucǎ kúpa we. ²⁵ Lē nnya kuu yé fe uu pepɛe ye ne u rintíki apí ne Uléécaá kɛmɛe sí ayu meyíkíyiki lolu. Kuu nní mesére nfáa m má nnya, u yé fe uu pikɛcáá Uléécaá n welu.

²⁶ Usína uyɛ mpuri kaí ne sá re tǎkɛ m má, úu mékperinkɛ pǎriilɛ, úu ncaai nka wa, úu akópe áka wa, u ne pikópekǎó apí líka pénéle. Uléécaá ye ketone cáca kɛe sicǎ n fe kecáá u tonsɛle. ²⁷ Ai pise re uyɛ uké ye písína picǎ mɛcǎ nǎpá keyáa kéye uakópe cirɛ kecáá inyónsɛ wa uu pɛe lɛ memáá kuyu pikó akó kecáá wai. Mécírenínɛ kuu inyónsɛ iyɛ wa uu másu, pɛé uye-i kuú pɛe umɛcire n kpísi uu písói akópe nnya he. ²⁸ Pɛ ke Moisi isé ii isína n tónsɛ ye pɛe písói picǎ mɛcǎ ntóhǎ mále. Amá rinǎ tɛ ke Uléécaá uu isé iyɛ kɛpire ní ma uu wéeri ye Ukepipi kɛe ní nyamí ne kɛto-pǎ isína tonsɛle háí ne nǎpá píyei-pǎ.

8

Yeesu yɛe Urǎléécaá usína

¹ Nsímé mmɛ kari písímé ní la kefirírí ye nkpɛni nké: Tǎ Usína mále ye ke yómeccaa-pǎ Uléécaá yɛe n̄nanɛ nnéí n te riyǎpítú kuluke-luke-mɛ kényukǎótone-i n tú. ² Uyɛe kunyónsɛcǎnjí kɛmɛé kelǎ sɔne riyíkí-i isína

pikēi wai. Ai kesoipipi kee kucánjǐ kpě wa, amá kucánjǐ yíkíyiki ye ku ke Upíima uu n wa.

³ Asei kecáá, nǐpá usína úye pikēi pee uké ye lihēhēe ne lē kapí ne n nyónse Uléecaa pa. Lē nnya kai pise re Yeesu póké kó linyine ne hapó uké he. ⁴ Un pee ketē nté n we, úu yé pee fe ricurru uké isína tone. PISOI PEE ISÉ kecáá isína pikēi n wai ye piwée máálenle. ⁵ Pikei pē kapi kei n wai ye lēlee keyómecaa-pó meyíkíyiki ní we iyíraane le lin kó likumírri. Pi waille yare péé uye-i ke Uléecaa uu pee Moisi n nyíse lē kuu yé kucánjǐ n wa mecó. U pee u maa re:

A ripáí, aa pikēi pē wai yare kam nní riyópe kecáá pó n nyíse mecó. ⁶ Amá Yeesu isina kuu n tǔ ye ketē kecáá pikó ikó fele. Uyeé tíyeselē ke Uléecaa uu ne nkómēine yíkíyiki pISOI sée un kó pikecōpe nsímé nyónse. Lē ke Uléecaa uu n yekei re uké nkómēine mmē kecōpe wa ye fele.

⁷ Asei kecáá, nkómēine fói nn péé n nyamí ne kété-pó, ái yé pee nkpáni pise re piké kó melírū pikómēine rikpá. ⁸ Uléecaa ye péé ne upikó césile kuú ne maa re:

Né Upíima, ne maa re siyáa ye weme,
kam yé ne nkómēine fale ne Isirayeli pikó
ne Yuta pikó n sée.

⁹ Nkómēine mmē nǐn wene yare mmē kamí ne pipisaa n sée keyáa kē kam kunípe pi n tí amí ne Esipiti keteni-i pi lese.

Upíima uu kó kpá re:

Ke piricuruu ápi n fe piké nkómēine mmē kecáá ní sǒne nnya
ke né am kó ne kutu pi ricó.

¹⁰ Ani nyánii, nkómēine mmē kamí ne Isirayeli pikó n séine siyáa sē kepire ye mmú:

Né inésé pikemúnjé kémee wa,
am kó pisifa kémee i wǒlu.

Am pee piuleecaa,
api pee pansē pinékó.

¹¹ Piuka úu yé pee uuyucó céési.

Piuka úu yé kó uumarécó símisi re:

A Upíima ceri!

Asei kecáá, pinnéí yé né céri.

Kai n kpísi pikecōpe kewá sínsápi hái ne uwéése kémée-pó.

¹² Liriyíkí re ne sóntile ké pincaai pi sárei,

ám yé kó lē kapí ne né ní púnne léisente.

¹³ Ke Uléecaa uu nní nkómēine mmú n sée re nfále, li nyíse re nfoi mmē ne pikpurū masile. Yo in n kpurū, linkó nn n tene, li wele lin tósu.

9

Ketē nté ne keyómecaa-pó piyomeyáhaa

¹ Nkómēine fói pó ne kó pee inyékii mále kapi ye n wa apí ne ketē nté Uléecaa Keyó kémee u yáási. ² Pi pee kunyónsecánjǐ kariile api ku kéne meté. Keló fói kapi ye sée re keló sǒne. Kei ke sífiráa ketəsi ne kutaapili ne akpónó kapi Uléecaa n he aá we. ³ Kenírípi lírū kepire ke keló kecó aké we api ye kē séi re keló sǒne riyíkí. ⁴ Kei ke wura ketunipi ke-i kapi ye tulaali n nmaasi aké péé we ne nkómēine kutakai kpee kunnéi wura m póríilē. Kukéméé ke wura kulú kunyine akú péé we. Arǒ kunaapi kpee

πρε n felesi ne nkómeyne akpáncúkú ye kò πρε kpē kēmeé wele. Nkómeyne anò nyee πρε akpáncúkú nyē kecáá wólaalē. ⁵ Nkómeyne kutakai kpē kecáá kapi pilécaatumε πρε ye ní merí amíri serí api nyereε, lin nyíselē te kei ke Uléecaa uú we. Piaméj amíri ye πρε kutákai iwúkí yáriilenle. Ai nkpéni kari yé mmē símisi ne nketo-pò.

⁶ Kapi lē m̀pá yo n nyóonsente api yikikeε, πεπεε ye Uléecaa inyóonse n wa api ye πρε m̀pá keyáa kέye kunyóonseacánj́í kelò foí kέmee lompo api inyóonse wai. ⁷ Amá Uléecaa Usina mecire yee ye kuηmē kέmee mese kólò kelò lírú kέmee lompo uu inyóonse wai. Isee kuú ne uricuruu akópe kecáá n nyóonse menyε ne iyē kuú ne kuyu pikó akópe kapi n wa ápi la kecáá n nyóonse menyε kuu ye ne kei lompo. ⁸ Lē ke Nfáasone ní ne nyíse re ke kunyóonseacánj́í kelò foí akε kò ne nní piwée n kpálē nnya, úka úu yé fe uké kelò sone riyíkí-i lompo. ⁹ Kumúnj nkú kέmeé kari nní ní we kumíri kai lē nyíse. Liasei re lihεεheε kapi Uléecaa m pásii ne isee kapi ne n nyóonsente ái ye fe líkε πεπεε lē n wai simúnj kέmee nyíse re pi Uléecaa inipeε-i nyamle ne kέto-pò. ¹⁰ Lē nnéi ye sisoipipi ricuruu isé le yee iluke ne píta ne píniwole ke usoi uu ye ne uakópe n heεre kέmee ní we. Isé iyee πρε nínanjε mále hái ne kumúnj kpei-pò ke Uléecaa uu m̀pá yo n conse.

¹¹ Amá Kirisi p̀s ne Uléecaa Usina le yee ní ka uké memá mee n weme ró nyíse. U kunyóonseacánj́í kunyine kέmee lompole kpee ríyu píima m má kun kò nyamí ne kuketo-pò. Ai písoi πρε ku karií. Lelee re áku ketē nté kukó. ¹² Mecírenínjε ke Kirisi uu kelò sone riyíkí-i lompo. Ai apoila ne ináa menyε kuú ne lompo, amá uricuruu menyε kuu he uú ne hái ne m̀pá píyεi-pò tiróyu lólu. ¹³ Pi ye apoila ne anáala menyε kpísile apí ne kunáyaha kapi n tóroise nfurò péne apí ne usoi yee mékperinkpe m p̀óriilē níhesi, uipinjε ii funi. ¹⁴ In mesei lē, Kirisi menyε p̀s ye nínanjε máne ai lē tósu. Nfáa teneciré mee tíyεse kuu umecire kpísi uu Uléecaa he yare inyóonseεεε yee lí ncaai níka m p̀óriilē. Inyóonse iyee sirómúnjε kópe heεrele toké ne Uléecaa yee ye nfáa n he pikei n wai.

¹⁵ Lē nnya, Kirisi yee we un Uléecaa ne sisoipipi kecópe nkómeyne fale wai. Pisíményóonse p̀ε nnya ke sisoipipi sē ke Uléecaa uu n sée asi yé keyómecaa-pò nfaa yē. Kirisi ye sisoipipi akópe kasi nkómeyne foí kέmee n wa nnya kpule uú ne akpanii kasi yé πρε sikupakareciré nnya n yé kέmee si lese.

¹⁶ Usoi un n la piké umekpo-maá linyine wa, li pise re piké yé te u pikpo masile api kelene li wai. Piké kelene rítelē tē n wúkule, li pise re piké nyíse re uyee ri n wóí ye pikpo masile. ¹⁷ Uyee rinó n yekei un nfáa m má, usoi úu yé fe uké urinò tē ne pikei wa. Umekpo-maá ηmane ke urinò ari yé pikei wa. ¹⁸ Lē nnya kapi isee kpu apí ne nyóonse api mónye kòoni nkómeyne foí ke Uléecaa uú ne písoi n sée nn kelene koraane. ¹⁹ Moisi ye πρε likumúnjε kpe-i m̀pá isé íye kέenle písoi nnéi keyu-i yare kai rítelē kέmee n wólaalē. Uu πρε limemáa ináa menyε ne ipoi menyε kpísi uú ne míni cóhone uu kò méηme wéε ne kehíhípi kē kapi ye n sée re isòopi kpísi uú ne isé ritelē tē kecáá ne sisoipipi kecáá mepεi. ²⁰ Uu πρε re: Ményε mmé mee yé nyíse re Uléecaa ye ne nkómeyne nó séele re nóké n titiki. ²¹ Uu kò limεcò kunyóonseacánj́í ne ilú iyē nnéi kapi ye ne kenýóonse-i pikei n wa kecáá ményε mepεi. ²² Li isé kέmeé we re ményε kapi ye ne likei meyā heεre cáká-cáká. Ményε mensá akópe nnya n kòonu, áa ye kusárei wa.

Kirisi menyε ye akópe heεre

Am yé kò píkai piakópe ne pincaai kecáá léise.

¹⁸ Asei kecáá, in te pi kelò pisoi akópe sárei, inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei íi kò kei piwée kpálè.

Tókè ne Ulééca riko

¹⁹ Lè nnya pimáreco, tò tálenle re Yeesu menyé ye ncée ró hele tókè ye ne tirópòo kelò sone riyíkí-i lompò. ²⁰ Uipinje yee kusánáá kapi kenyóonse-i rinkéne. Iyè kuú ne ritiki uú ne ncée fale mee ye nfáa n he ró yéu. ²¹ Lè nnya, tò Ulééca usina mále yee Ulééca keyò iwéése n tú. ²² Lè nnya, tókè kefa kесе ne Ulééca riko ari kò nfatene meýá m má nké iníjí m má. Simúné kópe see sirófa kémeé ní we siké n heerele así lelu, tókè kò irópinje ne míni sone n wolelé. ²³ Tókè lè karí ne n tálè anípe keté rimúlú, irópinje íi kape riyóo. Li we re uyee rinóo n yekei ye aseí ute le. ²⁴ Ani tíye tókè n lénaane tókè ne nla ne mewai sone piwai kémeé n ñmóópúsenelè nnya. ²⁵ Ari kape ye tò ne pè tóo ye n cápine riyá tókè iyaa n we yare kai picò kémeé inyékíi m panse meco. Amá tókè ye meníne ikari n kpariisene, kani nní meyíkíyiki n yé te keyáa tóo ye nyahaimela nnya.

²⁶ Li we re kari nní nsímései picére ní masí nnya, tòn kò ne n we tòn ne meróla kémeé akópe n wai, inyóonse íka íi péé we kari yé n wa piké ne akópe ró n sárei. ²⁷ Amá nterii ke usoi uu yé péé ne n tú un ne Ulééca ketahai kuú ne pisoi n túhaanene ne nna mee pipakareciré ní torene kutoi mé. ²⁸ Usoi un Moisi isé rinlóbó, pisoi pité née pitaani pin m maa re mesei ye me, pi ye u kpule, ái pise re piké íwe u té. ²⁹ Nò yé te uyee Ulééca Kepipi riñtakári uu fómpò ye ne akpanii nyè atóné-tóné sále re u nkóméine menyé mee u m pansese Ulééca ukó waise likpárákóó, uu kò Ulééca Nfaasone mee ye Ulééca nfanare usoi n nyíse lámaankee nnya. ³⁰ Li we re tò nyule uyee ní maa re: Nè kaí ne sá re ké ye pisoi mewai pi ceéi, née yéé pisoi ihéé pi pa. U kò maa re: Nè Upíima, née ne nnépurí pikó túhaanene. ³¹ Ai kukaha we re usoi uké Ulééca yee nfáa n te anípe-i lóipo.

³² Amá ani siyáa foí se-i ke metéi ame nó rinkpáii léise. Kai pikpáii nó ní masí, nò pree likumúné kpe-i íwe píima kémeé ne pináa meýá tinmóópúle: ³³ Api ye pinyine-i alé ne risoiwuí kémeé isei nó n wapaase pin kò nó wéékuselè. Ani kò pinyine-i pepée íwe iyè ico kémeé ní we kecáá kpá ani pi léni. ³⁴ Asei kecáá, nò ye pree pikpaniikó íwe ténle, ani ye kò ne mpóonare ñmurei re pisoi piké nólinékó nó yósi, nòn nyu re nò memá píima mále mee lè n fe men kò nípá píyei we. ³⁵ Lè nnya, áni kape lè kaní ne n tálè fóm. Ihéé píima inyine ye likeméé wele. ³⁶ Asei kecáá, li nó pisele re nòké ñmóópú m má, nòn Ulééca mela piwai m masí, nòké péé ne lè kani m mé n yé. ³⁷ Nléécaasimé atelé ye maa re:

Asei kecáá, li tise nkáripí, nkáripí fíi ñmaa, uyee n sónti uké ne n tuine. Uu yé náñaipe.

³⁸ Unékó yee inénípee-i aseí n tikiilè yé unfatene nnya nfáa wa.

Amá un kepíre-mè tintòpi, ám yé pree uipuri n la. ³⁹ Amá in tóo, ái tóo pepée ye rintòpi apí ne pòlu. Amá tó ne pepée ye ne kefa n tene ai piriyu lolu le.

11

Pirókpure Isirayeli pikó nfatene

¹ Nfatene ye piɲmurei le re le ke usoi uu n tálẽ ye piwai masile, te le ke usoi uu n nyáni ye kɔ wele. ² Pikpure nfatene nnya kapi pɛe ipakare yẽ.

³ Nfatene mee tɔyese kari nyu re rinɔɔ ke Uléecaa uú ne nɲá yo wa. Ai pɛe wai re le kari nní n nyáni ái lelee kúyene ní we kémee léeri.

⁴ Nfatene mee tɔyese ke Apɛeli uu Uléecaa inyɔɔnse wa ii Kaye ikó n̄sɔne t̄su. Mmẽ nnya kapi u sée re aseí ute. Uléecaa ricuruu yee uinyɔɔnse iyẽ pakare re i nyamle. Inyɔɔnse iyẽ nnya, nɲá kuu nní ní kpu, ukecáá nsímé ye ne wele tɔn n kómei.

⁵ Nfatene mee tɔyese ke Uléecaa uu Enaki kpiipɔ uu pɛe nkɔ yẽ. Ke Uléecaa uu u n kpiipɔ nnya kúu nkɔ yẽ. Uléecaa uké kelene u n kpiipɔ, Nléecaasimé ye pɛé maa re uisoi ye ne Uléecaa sále. ⁶ Nfatene nnsá n we, úka isoi íi yé fe iké ne Uléecaa n sá. Li we re nkó yee Uléecaa n yáási uké ne kɛfa tene re Uléecaa ye wele. U ye pɛpɛe u n wéési ihéé pale.

⁷ Nfatene mee tɔyese ke Nowee uu le ke Uléecaa uu u n símisi re li yé wa ɲmurei uu kɔ pɛe kahanɛ li n yẽ. Kuu Uléecaa riwure m má nnya, uu kutákai karií uú ne ukeyɔ pikó ayu lɔlu. Nfatene mmẽ nnya kuú ne keté nnéi pisi akópe pa, uu pɛe kɔ mmẽ nnya pansɛ aseí ute.

⁸ Nfatene mee tɔyese ke Apiraham uu Uléecaa iséi ɲmurei uu keté kɛ kapi n yekeilẽ te uké masí n te kémee sí. U pɛe t̄sule uu kɔ nyu yei kuu sí. ⁹ Nfatene mee tɔyese kuú ka yare usáne uu keté kɛ kapi n yekeilẽ te uké masí n te kéméé tone un acánjí kémee sói. Isaaki ne Yakupu kapi umecɔ keté kɛ n yekeilẽ ye kɔ pɛe kei sóile. ¹⁰ Apiraham ye pɛe kuyu kɛe akúí papɛ-papɛ kecáá ní mómáalẽ ménle. Uléecaa ricuruu yee kuyu kɛe umúnjé, uyeɛ kɔ kuumɔme.

¹¹ Nfatene mee kɔ tɔyese ke Sara ricuruu uu kewá mari, aɲmẽ nye-i kuu yé pɛe m mári an kɔ pitɔmpɔ masí. U pɛe nyule re uyeɛ rinɔɔ n yekei ye aseí ute le. ¹² Lẽ nnya ke sipírẽ asi usoi use yee kekɔ ne nnyáá piwai ní masí kémee léeme, sin kulúí we yare keléecaa awarepi ne mínimaa ritime nnyene mee n̄n kúkeẽ ní we.

¹³ Pinnéi ye pɛe nfatene múilenle apí weri apí ne kpíni apí le kapi pi n yekeilẽ yosí, amá ketaa-pɔ kapi menípeɛ li kpasí, ai pi larisí api háa re pi pisáne ne picéetɔnjé le pɛe keté kecáá ní cemélẽ. ¹⁴ Pɛpɛe nní le n símisi ye meykíyiki nyiselenle re keté kapi wéési. ¹⁵ In pɛe kei kapi n léeri ke pikumíri akú wɛpɔ, pi yé ncée yẽ api kei pɛle. ¹⁶ Asei kecáá, keté kee nké ní fe kapi ne náápɔ. Lɛleɛ keyómecaa-pɔ kekó. Lẽ nnya ke isei íi Uléecaa we re piké u sée re Piuleecaa, kuu nní kuyu n yekeilẽ uké pi pa nnya.

¹⁷ Nfatene mee tɔyese ke Apiraham uu Isaaki kpísi re uké ne nyɔɔnse pɛé uye-i kai u m peikeɛ. Ukepipi cireníje kuú pɛe le palẽ piké ne nyɔɔnse, Uléecaa un kɔ pɛé ne anɔɔ u yekei ¹⁸ uu u maa re: Isaaki kéméé kaa siyáse yenune api ye ripónyiri si séi. ¹⁹ U pɛe tálẽ te Uléecaa ye n̄nanje mále háí un yé fe uu usoi pikɔkpɔ kémee yukuse. Lẽ nnya ke Uléecaa uu ukepipi u pɛe ai wai yare nkɔ kémee kuu ke yukuse.

²⁰ Nfatene mee tɔyese ke Isaaki uu Yakupu ne Esau rinɔɔ sɔne ritikise un tálẽ te li kóso-pɔ le waine.

²¹ Nfatene mee tɔyese ke itunje ii tu re Yakupu uké kpu, uu Yosefi piɲmáne keté nɲá uye rinɔɔ sɔne t̄kise, uu ukusele kecáá nyiki uú ne Uléecaa ríyu waise.

²² Nfatene mee tɔyese ke Yosefi uú pɛe kekɔ nyahai, uu símisi re Isirayɛeli pikó yé kam api Esipiti keteni-i lelu, uu kɔ símisi le kapi yé masí uakóhɔ n wa.

23 Nfatene mee týese ke Moisi usaa ne uuni api u mari api u pésu iware itaani. Kapi n yé te kewá ye pinyáni nyam nnya, ápi isé ke uyópi uu m pa iwame wa.

24 Nfatene mee týese ke Moisi uu papisi, uu yúlu re ápi kape ye u see re Esipiti Uyópi ukpére kepipi. 25 Uu wée re piké u ne Uléécaá pikó kesé íwe n wai ne kuu yé ituje kerí inyine-i akópe kémee nna re n kóméi. 26 U pée yé te aseí kecáá, un Kirisi meco alé kéméé n we, li memá píima le ai tósu Esipiti keté kecáá lisone nnéi. Liriýíkí re ihéé yee u m mémpo kuu pée nyáneipo.

27 Nfatene mee týese kuu Esipiti keteni-i yisi úu ko uyópi kuwoi wuri. Liriýíkí re u pée tásile yare u pée uyee úu kúyene ní we meýíkíyiki nyánile.

28 Nfatene mee týese kuu nkpo meló anyá li, uu anóno ménye póriinkee re uyee n kóni úu kape ka uké Isirayeli pikó sipipi foí rica.

29 Nfatene mee týese ke Isirayeli pikó api Míni-Wéé-Nkoi ritéj yare keté kóima. Amá ai Esipiti pikó pée pitéj m peenu pó muuni.

30 Nfatene mee týese ke Isirayeli pikó api Yeriko imele siyáa siséi pikónú masí, ii lólesi. 31 Nfatene mee týese ke unósi wásánkaí Rahapi uu rísoné pepée pimúnha n hápo yosí. Lē nnya kápi u ne pepée ápi Uléécaá m pakarelē ripéne piké kó.

32 N-ye kam yé ko pisímé rikpá? Nen te ké Seteyo ne Paraaki ne Samsó ne Yefutee ne Tafiti ne Samuyeli ne antepuye nkó símisi ké táhene, ituje yé né ripári. 33 Nfatene ye týesele picó api atópi wai api siyópitē feriyente api ko lelee aseí n tíkile wai, api Uléécaá rinó kuu n yekei yenu, api ko ákinaá inó mójnise, 34 api nna kutoi kopu, api nméheree ápi pi yé piké ne atéhe pi parii, api kufón fine api limemáá atópi kémee rikóhó yenu api ko atópillee sane feriyé api lákase. 35 Pinósi pinyine pikó pée n kpi, api pikpókpo kémee yisi api nfáa kpá.

Api písoi picó pó íwe píima lukeise, api yúlu re ápi ikeméé lelu. Pikpókpo kémee meýise kapi lē la piké ha meýíkíyiki yisi nnya. 36 Api picó pó ko nnyei nam, api iséi pi súúkee, hái ricuruu api pi pahaankee api kukpanillee pi tani. 37 Api apare pi tapisi api kóni, api pi peikee, api pi sekerente api kériine, api atéhe ne pi kóni. Pi pée tóórinkeele pin asánkone ne apoikone tántilē, ápi líka má, písoi pin pi wéékuselē pin íwe pi wai. 38 Keté áke ne sá re pē piké kekeméé n we. Pi pée acesi kóima-i ne ayópe kecáá ne aparepoo-i ne atenhore-i tóórinkeele.

39 Pinnéi mmē nfatene ye týesele api pikecáá nsímé sone símisi, amá ápi lē ke Uléécaá uu pée n yekei yē. 40 Ai líka nnya, Uléécaá ye pée lisone lē lē n fe ne ró lalē, úu pē la pē nmane piké li yē, tó ári kape kémee n we.

12

Uléécaá ye urósáa le

1 Ke píseérakó kulúí píima nkú api nní ró n kálaalē, tóké ncóh ne akópe nyee ye ró n kálisi kekéripi fómpe, ari pée itó kai m píse re tóké wa kémee ne kéyu pihápe n náasi, 2 tón Yeesu inípee tapaalē. Uyee nfatene ute yee ye n týese nn pelu rísoné ne két-pó. Kuu yé pée mpóonare kapi ne u ní la ní yosí, uu meníha nkmuri re u yé kunapéékó kecáá nkpo wée, úu ko liisei ne kutu rico, aní ha nkpéni Uléécaá riyópitū kuluke-luke-mē kényukóstone-i n tū.

3 Aní uyē ke pikópékó api ntósi píima n wa úu ko péé ne lē sá kecáá musí. Lē kéméé, aní yé pée týe nōinépíne iké riyó.

⁴ Ani kahane akópe n náasi liké ne ménye keleeme tu. ⁵ Nò lē ke Ulééca uú ne Unsímé nò n ημόσπúσελέ yare usipipi paléile? U maa re:

Κενέπιπi, kutu ke Upíima uu pó m pásalē

ái kape pó n we yare akpéri.

Un ye kò ne pó n cési,

kape ye ipópiñe riwéréese.

⁶ Li we re nkó ke Upíima uu ní la kuu ye kutu ripasa.

Κεπιπi kē kuu ní la kuu ye nséi wa.

⁷ Ani ye íwe ke Ulééca uu ye n kpisi uú ne nò n céesi kéme rikáhá-káhá. Kani Usipipi nnya kuu lē nò wai. Liriyíki re kepiπi kéye ke usáa úu ye céesi?

⁸ Amá unsá ye usipipi nnéi icélaa icò nò n céesi, ani ceri re áni usipipi yikíyiki. ⁹ Tò pree písoi mále pree pirósáa, api ye ró céesi ari pi pakare. Iye nnya kári yé pree urósáa yee keyómecaa-pò ní we pakare tóké ne nfáa n yé?

¹⁰ Pirósáa yèè pree ró céesile lē kapi ní la, aí ne rinā keri rinyine-i pá. Amá liké ne meyíkiyiki ró n sonesi nnya ke Ulééca uu ye ró céesi re tóké ne umeco n kpáiiilē nnya. ¹¹ Asei kecáa, icélaa ye mpócaai le mefoi, aí mpóonare kelene.

Amá kepire ke pree icélaa iyē n yosí api ye ikulaa li. Pi ye aseí m mále pin nkíñiñe kémeé we.

Picélaa ne linyine kecáa piyakayakase

¹² Lē nnya, ani nóanénipe nyee rimméñele ne nóanénui nyee n tóñente papukuse. ¹³ Ani ye ncee cire-cire nóanéna lō. In lē n wa, uyee n kósai úu ye n kpéñeinkee, amá n yé peí.

¹⁴ Ani n wéési re liké nò ne nípá úye kecōpe n niñú, ani kò isoi yee ne Ulééca n sá n le. Isoi iyē insá n we, úka úu yé Upíima yē. ¹⁵ Ani wa úka úu kape ípeelé ke Ulééca uu u n nyíse likó paa. Uka úu kape n we yare nníñi lonkó mee n fepe nn tíyese aí n cōñlē liké ne písoi kulúí ritéñ.

¹⁶ Ani wa úka úu kape iwásánkaí n wai, úka úu kape ye kò Esau meco Ulééca likó háikuse. U pree iluke ise kóló nnya uipipi foí keluke ηmeriyele. ¹⁷ Nò yē te u pree kepire kale un la re piké rinó sōne u ritikise, ápi ne kutu u ricō. Mpá kuu n wéési un ne tēni, úu fe uké wa usáa uké lē kuu pimáa ní masí conse.

¹⁸ Kani Ulééca kekúri rinnyósópō, aí riyópe ke usoi uu yé n fe uú ca kaní ne rikō. Nna píima nñ pēé we, kuñmaha áku pēé we, kesine áke pēé we, meyo áme pēé we. ¹⁹ Ai rináatōñ itu nēe inósimé nné kani kō. Isirayeli pikó pree nné mmē n kō ye pēé yele re ápi la piké nka ncō pikóme rikpá. ²⁰ Liriyíki re rinóo tē kapi pi n he ye ne nípape pi tōsile. Pi ricō pimáa rikpá re: Mpá isee, in tiyópe tē tinca, pi yé apare i tapisi api kópu. ²¹ Mewai memee kei n wa ye pree iwame wele hái, Moisi uú ne maa re: Iwame ye né sóólelenle nen terii.

²² Amá Siyō riyōpe ne Ulééca, nfáa ute kuyu kaní ne rikō. Keyómecaa-pō Yerusalem kémeé ke pilécaatume kulúí kulúí api ní we. ²³ Ulééca sipipi foí anyá icápine kaní ne rikō. Pianyiri nyee keyómecaa-pō wōlaalē. Ulééca yee ye ne nípá úye n túhaane písoi nnéi pree aseí m má pin nyarí ne kētō-pō kaní ne rikō. ²⁴ Yeesu yee nkómēine fale ne ní ka ne umenye mee n kōonu kaní ne rikō. Ménye mee pikēi mále ai Apēli mekó tōsu.

²⁵ Lē nnya, ani nómenécire tí! Ani kape ye n yulu re áni yé uyee ne nò n símisi kutu ricō. Pree pree n yulu re ápi yé uyee ne ketē kecáa pi n símisi re piké pinsē ceri kutu ricō ápi pree ηméherēe, pi pree kutu pi ripasale. Li nyísele re tōn uyee hái keyómecaa-pō ró n símaari re tóké nsé ceri kutu píco n yulu, ári yé fe tóké ηméherēe. ²⁶ Ulééca metē ye pree ketē yenjaasele. U kò

nkpéni rinóó ntí ró yekeile uu re: Ai kò ketè ñmane, amá ne keyómecaa pò kò yehaasene. ²⁷ Anóó nnyé kuu nní ní ma ye nyíse re lè ke Uléécáa uu n wa lin yehesi ye tenene liké pee lelee áí kúyenaa ní we riyá liké n we.

²⁸ Lè nnya, kai nní re keyóópitè kè karí ha m mánè áke kúyenaa we, tókè Uléécáa yáási yare kuu ní la, arí kò upikei n wai tòn ne u tálè tòn kò u pakarelè.

²⁹ Liriyíkí re Uróléécáa ye kò nna le mee ye n tóre múkú-múkú.

13

Lè ke usoi uu ye ne Uléécáa rinsá

¹ Ani pimárecò nla ne n ñmóópúlè. ² Ani kape ye písányóó kecáá palei, li we re pinyine ye pikemee piléecaatumé pisiyá-i yósile ápi nyu. ³ Ani pikpaniikó kecáá n léiselè yare kesé kani akpanii kémee we. Ani kò pè kapi íwe n wai kecáá n léiselè te nǎ ne kò pimecò ipiñe mále nnya.

⁴ Mpá úye uké písóñne ríyu n waise, mékperinkpewai áme kape kulee mepéne kémee n we. Uléécáa ye ne pikperinkpekóó ne piwásánkáí túhaanene.

⁵ Nwóónaapí ñn kape nóínésói kéméé n we. Lè kani nní ní má liké nó n tulu, li we re Uléécáa ricuruu ye maa re: Am pò fómñine, ám kò kepire pò tñe. ⁶ Lè nnya kari yé fe arí ne ikari maa re:

Upíima yee unécome, iwame íi né waine.

Yo ke kesoi pipi ake yé né wa?

⁷ Ani ye nópinéwéése pee nléecaasimé nó rin-yóó kecáá léise. Ani lè ke piisoi íi ne kété n tene m paílè ani pimecò nfatene m má. ⁸ Yeesu Kirisi ye sé-me ne neni-me ne mpá píyei-pò use uyè le. ⁹ Ani kape tíye simúnè sane mpehè mpehè síké ncée nó pòise. Uléécáa nfanare mee yé nóínésói kemee-pò tíyese ani papisi, áí iluke kémee ikóhó yee yé tíyese ani papisi.

¹⁰ Tò kenyóónsetunipi mále, pepeee kunyóónsecañí kémee inyóónse n wai ápi ncée má piké ye kei piiluke li. ¹¹ Li we re pi ye ísee iyè kápí ne n nyóónse kekále iyaa-pò toroisele. Imenye ke Uléécáa usina uu ye ne kenyóónse riyíkí-i akópe piheere kecáá inyóónse wa. ¹² Lè nnya ke Yeesu pòó kò kuyu iyaa-pò íwe li uú ne umenye círe písoi akópe heere. ¹³ Lè nnya, tókè kekále-i léepò tókè ha u léepò, tòn uisei topori. ¹⁴ Liriyíkí re ári nté kuyu má kpee yé mesére ní we, amá kpekpee masí kepire n weme kari wéési. ¹⁵ Tókè ne Yeesu ritiki arí ne mesére ipakare siyome ne Uléécáa inyóónse n wai, liasei re lelee ntónóó-i n léenti lin urinyiri taáselè kari yé ne inyóónse u wa. ¹⁶ Amá áni kape mewai sone ne nfanare ihée palei, li we re inyóónse iyè mpuri yee ye ne Uléécáa risá.

¹⁷ Ani nópinéwéése m pakarelè, ani nómenécíre cepise ani pimetene n we. Li we re pepeee nónnéfatene kecáá paílè piké kò símisi lè kapi pipikei pè n wa. Ani tíyese piké mpóónare ne n keisi, áí kape ne ñmòpi. In ñmòpi kápí ne wai, áí yé pee nǎ tilaa.

¹⁸ Ani keróccáá keyóome yáási. Tò yè te tò kefa kpáillenle tòn kò la re tókè mpá yei isoi sone n le. ¹⁹ Ne nó welu re ani lè wa ké ncée yè ké mekee nókenémee pèepò.

Nsimé tórò ne iyáhaa

²⁰ Uléécáa yee nkññiñe te. Uyee Urópiima Yeesu, usáñsé wéése yee umenye n kòonu uú ne nkóméine tenecíre weri pikpòkpò kémee yukuse.

²¹ Uké tíyese nókè lè nnéí lee umela kémee ní nyaní wa. Uké ne Yeesu Kirisi

ritiki uú ne kerómee lelee ne u n sá wai. Yeesu Kirisi yee nḗpá píyeyi-pō meýōpi te. Amí.

²² Pimáreeō, ne nó welu re ani nsímé kamí ne nní nó n ημόόπύσελḗ yōsí ne suúlu. Nsímé kekéripi ye ke kam nó wóipō. ²³ Ani n nyu re pi urómáreeō Timotee akpanii kémee lésele. Un mekke n tuime, né ne u ripénepō amí ne nó lóólú. ²⁴ Ani nópinéwéése nnéi ne Uléécaā pikó nnéi yáási. Italii pikó ye nó yáási.

²⁵ Uléécaā uké nónnénéi ípeeléε nyíse!

Títelē ke Yakupu uu n wói

Lelēe rítelē ntí kēmēe ní we

Títelē ntí uwōle kapi ye sée re Yakupu, Uléécaā ne Yeosu Kirisi ukeikó. PISOI meyā ye músu re li yé Yeosu uwā (Matiyee 13:35). U pēe Yerusalem-pō Uléécaā pikó icápine kēmēe uwéése unyine le. Uléécaā pikó mpuri mēe ketē kecáá n yekaalē kuu ne máne.

Nsímé mēe rítelē ntí kēmēe ní we riyíkí yēe nfatene. Ai kesoi pipi mēwai sōne. Ai re usoi uké kēfa ḡmanē ne Yeosu Nsímé Kēcīre n tenelē, amá uké kō uisoi kēmēe n wai liké n nyáni re u n tikilenle n̄sōne. Likumún̄e re "nfatene nnsá mēwai sōne m má, n kpuwaalenle" (2:26). Pipeikee yēe nyísele re li nfatene yíkíyiki n̄e ai mmē.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Lē ke pípeikee api ye n wa (1:1-12).
2. Li pise re piké nfatene pipeikee kēmēe musí piké yē (1:13-18).
3. Lē kapi ye Nléécaasimé rintíki apí ne nfatene kēmēe n sōne (1:19-27).
4. Api kape ye nfatene kēmēe úka lóm̄ise (2:1-13).
5. Li pise re nfatene nké mmēwai ne mmēcīre nyíse (2:14-26).
6. Nké mmēcīre pitíne fe (3:1-18).
7. Lē knn yé ketē kecáá likó ne n sōne (4:1-5:12).
8. Lē knn mmēcīre piyómeyáhaa kēmēe m pālē (5:13-20).

Iyáhaa

¹ N̄e Yakupu. Ne Uléécaā ne Upiima Yeosu Kirisi ukeikó le. N̄e n̄o Uléécaā pikó isoipuri kefi ne ité iyēe nní ketē nké nnéi kecáá n yekaalē rítelē ntí wólu. Ne n̄o yáasi!

Nfatene ne mēwéeseḡho nkó

² Pinémáreco, ani n kpíilē te mp̄ōnare piima ye mu, in te li ye fe ai ye mēwee mpehē mpehē kēmēe n̄o peikee. ³ N̄o pinyuwe máalenle re lin n̄o m peikee re liké n̄onnéfatenē yē, n̄on tinkáhá-káhá ne k̄eto-pō, li ye t̄iyesele aní n ḡm̄óp̄ulē. ⁴ Amá ani pēe t̄iyese n̄onnēḡm̄óp̄u kani m má nké n̄oin̄eḡsoi kēmēe meyá wa ne n̄keto-pō, ani pēe meyíkíyiki m pelaalē líka ai yé pēe kō n̄o m p̄arílē. ⁵ Mēwéeseḡho men n̄oken̄eḡpe úye m p̄arílē uké Uléécaā me we, uké u he. Nfanare kuu ye ne n̄p̄á úye he. Úu ye cési. Un me u n we, u ye hele. ⁶ Amá li pise re uké nfatene m má uú ne welu, úu kape n tíru. Nkó yēe n tíru ye we yare ániwalé ke kuyō aku n síkai lin t̄añai. ⁷ Liute úu kape musí re u yé fe uu Upiima kēmēe linyine yenu. ⁸ Usōi unyine lo, ukemún̄é áke kelō kese tū. Kéyu ne kep̄ire kuu uicee nnéi kēmēe sōne.

Iwe ne memá kecáá n̄símé

⁹ N̄oken̄eḡpe unyine un iwe m má, uké mp̄ōnare-i n we ke Uléécaā uú ne u ní taásene nnya. ¹⁰ Amá Kirisi ukó nkó yēe m má, uké mp̄ōnare-i n we ke Uléécaā uú ne u n cép̄isene nnya. Asei kecáá, umámá isoi ye tenene kekéripi nní yare kuyúí mēfele. ¹¹ Ntuḡe ye leemele nn ḡm̄ákasi, nn meyúí kólaase, mēfele amē lólu, mēnsōne nn tene. Limeco ke umámá isoi ii ye mekáikai tene, lē kuu ní we un wai aí ne kei pá.

Pipeikee nkó

¹² Nkó kai ye m peikee un kahari ye únarekome le. Lin pipeikee u m masí, kuu n feriyē nnya, Uléecaa yé nfáa u pa re ihéé. Mmē kuu yekeilē te uké pepee u ní la pa.

¹³ Lin ye úye m peikee re liké akópe kémee u ritépō, úu kapē ye maa re: “Uléecaa yee né peikee.” Mewai kópe áme yé fe meké Uléecaa peikee. Uricuruu úu ye kō úka peikee re uké mewai kópe wa. ¹⁴ Amá nípá úye likáipi-káipi cire lee ye u pasai ai akópe kémee u tépō. ¹⁵ Likáipi-káipi lē lin m pi, lin meyā n wa, ai pee u pasai ai akópe kémee tépō, akópe pōō pelu aa péé ne nkpō weri. ¹⁶ Ani kapē nómēncíre n kiraasente, pinémárecō lala kecire. ¹⁷ Lē nnéi lee ái kusa ní nyamí kai ye usoi n he ye Uléecaa yee keyómecaa-pō ní we kémee léerile. Uyee keyómecaa-pō metí likō nnéi wa. Uu ye conse. Kuyūmaha áku ukeméé we. ¹⁸ Uricuruu yee la uké ne unsímé ritiki uké ne nfáa ró he tóké ne lē nnéi kuu n wapisi kecōpe lifoí nnya. Unsímé mmee aseí le.

Uléecaa nsímé kutu píco ne mpitiki

¹⁹ Pinémárecō lala kecire, ani kō te nípá úye uké ye n welu re uké uucō kutu ricō, úu kapē ye ne nsímé n yōone, úu kapē ye kō kuwóí n wélú. ²⁰ Usoi kuwóí áku ye lelee Uléecaa inipee-i aseí n tíkile wa. ²¹ Lē nnya, ani lē nnéi lee ye usoi mékperinkpe n waise riyá, ani kō rikpákárá píima yá, ani kō nómēncíre cepise aní ne nsímé mmē ke Uléecaa uu nōsinéfa-i n wa yósu. N yé fe nn nōanéyu lōlu.

²² Ani kapē nómēncíre n kiraasente ne Uléecaa nsímé kutu píco nmane. Amá ani ye kō lē knn ní ma ritiki. ²³ Uye un ye nsímé kutu rincō, unsá ye kō pee lē knn ní ma rintiki, u we yarē usoi nkó yee ye kenípeenyáni kémeē lē nmaa ke ukeyu aké ní we n yé. ²⁴ Un umecire pinyáni m masí, uu tōmpō uu mese ne mese paleipō lē kuu ní we. ²⁵ Uléecaa isé ye nyamle ne iketō-pō, ii ye kō usoi ilási kémeē lese. Nkó yee i n kééni un mesére ikécáá ukemúnjé wailē ye ne umpehé le. Uu ye kutu i ricō uu mese ne mese i paleipō, amá lē kii ní ma kuu ye pitiki ne kényu m mahanlē. Uléecaa ye liute uyē kpálenle un lē kuu n wai kémee mpōonare-i we.

²⁶ Uye un m músu re u uyómeyáhaa le kúu pee unñō pitíne nyu, un umecire kiraasente, upiyómeyáhaa ye méwoo le. ²⁷ Piyómeyáhaa kecire pee ápi ncaai níka m póriilē ke Uléecaa uu ye n nymurei ye mpí: Usoi uké ye sikúmampipi ne pikúmannōsi ncōj kémeē picome ha, uu kō ketē nké kecáá mékperinkpe likó ne umecire kaase.

2

Ai pise re piké písoi ne picō kecōpe n tési

¹ Pinémárecō, nōō nní Urópíima Yeosu Kiriisi yee Uléecaa meyoōpi m má ne kefa n tenelē, ái ne sá re nóké písoi ne picō kecōpe n tési. ² Tóké kpísi re Uléecaa icápine-i karí we, umámá unyine uu lompo, un wura kepalē ne melape néikōō tanaalē, úwekōō unyine pōō kō lompo, un ilū kópe tanaalē. ³ Nōn uyee melape néikōō n tanaalē ríyu n waise, ani u maa re: Pōóké kam a kényukōōtone nké-i tone, ani kō úwekōō maa re: Pōóké nyere nee a kam a keteni-i aróna metene nté tone, ⁴ ái piténjé kemúnjé kee lē nó wee? Ai nō lē wale yarē pepee ye písoi siyu-i rimpáí api kelene nsímé túhaane?

⁵ Pinémárecō lala kecire, ani kutu ricō ani kóm: Uléecaa úu pē ke písoi api ketē nté ní nyáni re píwekōō wée uu pinfatene nnya pi pansese pimámáa? Pi Uléecaa iyōōpi kuú ne pepee u ní la m mé kémee lonine. ⁶ Amá nō áni ye pee

úwekós waise! Ai pimámá pɛɛ íwe nó wai pin kó sitahai nó séleii? ⁷ Ai pɛpɛɛ rinyíri sɔne tē ke Uléécáa uu nó rí sélei caai?

⁸ Uléécáa Nsimé ritelé ye maa re: A upóco n la yare kaa ripócuruu rí la. Uléécáa iyóopi isé ye iyē. Asei kecáá, nɔn i n tikilē, li nyamlē. ⁹ Amá nɔn písoi siyu-i m paflē noké ne pi n tési, akópe kani lē wai. Li nyísele re áni lē ke isé ii m ma ritiki. ¹⁰ Usoi un m músu re isé nnéi kuu tikilē kuu pɛɛ ise rilós, isé nnéi kuu lē tilós. ¹¹ Uyee rí maa re: kape iwásá wa, uyē cire yee kó maa re: kape usoi kpu. Lē nnya pɔnsá iwásá n wa, kaa pɛɛ usoi kpu, isé nnéi kaa lē tilós. ¹² Ani n símisi nɔn kó wai yare písoi pɛɛ n nyu re Uléécáa yé keyáa ne uisé pi túhaanene. Isé yee íi ye usoi akópe rí pa ye nyi. ¹³ Ketahai kē ketúhaane kémee, Uléécáa úu úka íwe ténine yee úu ye uco íwe n tē. Lē nnya, nkó yee ye uco íwe n tē yé nsímé kémee le.

Usoi nfatene ne uliwaiwai kecáá nsímé

¹⁴ Pinémáreco, usoi un n kpárálē te u nfatene mále, ke uliwaiwai áli kó pɛɛ lē nyíselē, nfatene mmē mpuri yé fe nn usoi riyu loluu? ¹⁵ In te núnémáreco Kírisi ukó, utisi née unósi unyine ye we, úu ye rípa keyáa kéye yē uké tã née uké li, ¹⁶ nó unyine uu pɛɛ u maa re: A ne ripópó n nme a ha ilú tã aa kó le, kúu pɛɛ lelee u m párilē u pa, likulaa ye pɛɛ kúye? ¹⁷ Limeco kai nfatene kémee we. Usoi un n kpárálē te u nfatene mále ke uliwaiwai áli pɛɛ kó lē nyíselē, unfatene ye kpuwaalenle.

¹⁸ Amá in n la, unyine pó né maa re: Pó ne nfatene mále, néen mewai sone má. Né u pɛɛ re: Iye kaa yé nfatene m má, lipówaiwai ali kó pɛɛ lē nyíselé! Né né linéwaiwai ne pó nyíse re ne nfatene mále. ¹⁹ Pó ne kefa tenelenle re Uléécáa ye ucíreníne le, née yo? Pó alari mále. Aníri pó ne kó lē nyule, aa ye n terii ne iwame mepehē. ²⁰ Pó uníri nkó! Aa la póké kó te usoi unsá ne uliwaiwai n nyíselē te u nfatene mále, unfatene rín kuláa kúka máa? ²¹ Ke urósáayaha Apiraham uu uliwaiwai ne n nyíse re u ne Uléécáa kefa tenelenle uu ukepipi Isaaki kpísi re uké ne nyónsɛ nnya ke Uléécáa uu u sée re aseí ute. ²² Aa yē te unfatene ne uliwaiwai ye pɛɛ pénélenle lin ne kesé keisi aí ne nyíse re u meyíkíyiki Uléécáa ne kefa tenelenlee? Uliwaiwai ye tíyesele unfatene nn pelu. ²³ Lelee Uléécáa Nsimé ritelé kémee n wólaalē kai lē wa re: Apiraham ye Uléécáa ne kefa tenele, Uléécáa uu lē nnya u séi re aseí ute, uu kó uu séi re uusanē. ²⁴ Nɔ yē te usoi liwaiwai kémee ke Uléécáa uu ye ne yē te aseí ute lo, aí unfatene kémee nmanē.

²⁵ Uléécáa ye limeco unósi wásánkaí Rahapi pansesele aseí ute uliwaiwai nnya. U pɛɛ Isirayeli pikó pitume yásile, uu wai uu pi léni api nwahacee tiki apí ne tómpo. Mewai mē kémee ke Uléécáa uu yé te u aseí ute le. ²⁶ Yare ke ipíne yee íi nfáa m má ii n kpuwaalenle meco ke nfatene mee rín ye nliwaiwai ne n nyíse re n wele póo kó kpuwaalē.

3

Tilémpi pitine

¹ Pinémáreco, áni kape n la noké nónnéní Nléécaasimé n céési. Nɔ nyule rísone nmaa re Uléécáa yé kam uu ne tó mpí tóo nní rí céési túhaane ai pico tósu. ² Tó ye ntónéi mmú méwee kulúí kémee meyá púnnele. In te unyine ye fe úu ye mémaa púnne, liute ye pipele masile. U yé fe uu umecire tini. ³ Tó ye isá nnɔ-i ákpaláa wale íi ne kom ii ró m pakarelē in tó tikilē. ⁴ Ani kó áninói ripái nké: Mpá ne ampiye mmú, kuyó papɛ-papɛ kun a n kpátulé

kun ne n tósu, ketikí sínsápi kenýine ke autikíi uu ye n carii un ne ncée a tikiselē. ⁵ Limēcō ke rilémpi arí we. Isoipiñe kelō sínsápi kenýine ye ke, amá ke ye peē mewai piíma wale.

Ani ripaí lē ke kenakpéréé ake ye n fe ake kuhópe piíma ηmaasi! ⁶ Tilémpi pś ne kō nna ncō le. Kei ye mewai kópe kelō kee irópiñe kémee ní we. Nna teneciré kémee-pō kake léeri ken irósoi nnéi kémee irópiñe silō tōrō mékperinkpe pórii ne ntókpo keyaa-pō. ⁷ Asei ye nye re iyúisee ne sinúipi ne liyúikó lee m múnui ne míni kémee ikpintomé nnéi ke kesoiipi ake feriyē aké tini. ⁸ Amá usoi úka úu rilémpi feriyē uké tī. Likópe linyine ye ni lee ái kútine ní we. Melō mee ye ní kpu mee rikemee yipaalē. ⁹ Tē kari ye ne Urósáa Upiíma rinó sōne ritikise, tē cire kari ye kō ne sisoipi kuu n wa sin umecō we anó wa. ¹⁰ Nnó nse mme-i ke rinó sōne ne anó kópe aa ye leeme. Pinémárecō, áni kape ye lē wa. ¹¹ Míni lari-lari ne metule-tule yé fe ame ripiyē nhai nse-i n léentii? ¹² Pinémárecō, kúfikiyee yé fe aku Olifiyee apipi maruu? Fiinyi kuléé yé fe aku afiiki maruu? Kenyásilō nnihai n n ye kō fe nké míni lari leseme.

Mewéesesōho mee Uléécaá kémee n léeri

¹³ In te nókenécōpe unyine ye nyáni re u mewéesesōho ne menyuwe má, uké týese piké uisoi sōne ne umewai sōne kémee lē yē. Uliwawai liké n nyíselē te uisoi ye niñule un kō mewéesesōho má. ¹⁴ Amá in te nósínéfa ye túlúle, nōn íkenēne nósínéfa-i wailē, áni kape nkpráni nómenécíre n taáselē nōn nómenécíre kiraasente, nōn nsímései yálē. ¹⁵ Mewéesesōho mē áme keyómecaa-pō léeri. Ketē nté mekó ye me. Kuníri kémee kame léeri. ¹⁶ Kei ke kufatoi ne íkenēne ii ní we, méwoo méwoo mewai ne mewai kópe ncōpuri yēē kō kei n wele. ¹⁷ Mewéesesōho mee Uléécaá kémee-pō n léeri mewee fói yee meké n nyamí ne meketō-pō. Lē memáá, áme kō pitele má. Me ye kō nprá yo n waille ne kemúnjé. Me ye kō týesele usoi ne ucō api kóméine, ame kō ucō meyá íwe tēni ame kō mewai sōne wai. Áme pikóólentene ne kecáá kecáá mewai má. ¹⁸ Pēpee rinó rise n wéési yēē nkínñiñe kémee ne picō nkínñiñe kale. Pikulaa yee re pi ye panselē aseí pite.

4

Usoi un ketē nté likó usane, u Uléécaá ulaarō le

¹ Yei ke pitele ne pinákaankee apí ne nókenémee leeri, insá nólínékáipi-káipi lee nó ní lémaalē kémee? ² Nō ye linyine káipile, amá áni ye fe nōké li yē. Ani ye picō likó inípee n tapaalē yare nōké pi kō, amá áni ye kō líka yē. Nō pitele waille nōn kō nákaankee, amá káni ye Uléécaá m pise re uké nó he nnya, áni líka má. ³ Mprá nōn kō Uléécaá m pise re uké nó he, káni pipise n nyu nnya, úu ye nó he. Lē kani ní la nōké ne nólínékáipi-káipi n wa kani ye pise. ⁴ Nó mpí nō áni nní Uléécaá ηmane ne kefa n tenelē, áni nyu re usoi un ketē nté likó n la, u Uléécaá ulaarō lee? Nkó yee ketē nté likó ní la ye panselē Uléécaá ulaarō. ⁵ Nō nyu re nsímé mee Uléécaá Nsímé ritelē kémee ní we ye méwoo nkó lee? Mmee mmú re: Uléécaá ye nfáa kuu kerómee n wa lalē ne kefa keše, hái un nkecáá ilaarō wai. ⁶ U kō ípeelēe piíma ró nyíselē. N ye maa re: Uléécaá yēē piyuwélaa ncée tápisile uu mpí pēe ye pimécire rincépise ípeelēe nyíse. ⁷ Lē nnya, ani nómenécíre ricepise ani Uléécaá metene n we, ani tasi ani kuníri ncée tápisi, ku yé wuri ne ketaa-pō aku nó yá. ⁸ Ani ne Uléécaá rikó, uyē uké kō ne nó tiko. Nó pikópekáó mpí, ani nóanénípe nale aké fū, ani kō nósínéfa heere, nó inóó ité ité pikó mpí!

⁹ Ani yē te iwe kēmeē kaní we, ani n tēni nōn nkpō tū. Ani nnyei riyá ani ikpōtu tēni, nōnnépōōnare nké pansē mpōōcaai. ¹⁰ Ani nōmenécirē Upiima keyu-i ricepise, u yé pēē nō ritaáse.

Ani kape ye picō akōpe m palē

¹¹ Pimáreco, ani kape nōmenécōpēcire kecáá nkōpe n símaane. Nkó yēē umáreco kecáá nkōpe n símisi nēē nkó yēē akōpe u m palē ye kō isé akōpe palenle. In te pō isé kecáá nkōpe símisi áa kō pēē i tikilē, pō pēē lē iutúhaane le. ¹² In kō ne Uléécaā mecire kóló yēē isé wa. Uyēē yé kō fe uu itúhaane i le. Umecire yēē yé fe uu usoi riyu lōlu nēē uu tīyēse usoi uu pōlu. Amá pōō nní picō akōpe m palē, pō mūsu re pōō úyē?

Ani kape áyu n wéési

¹³ Nō mpí kam ne máne, nōō ye nní ní maa re: Tō nēni nēē kōso kuyu nkú-i ha ari kei kuñmē kuse tone ari kpéēnse ari kuláa yenu. ¹⁴ Nōō ye áni n nyu ricuruu re iye kai kōso nō weesine. Nō we yarē meléné mee n léeme áme ye kō nāñai amé ne tenepō api me paapō. ¹⁵ Li ne sá re nōké ye maa re: Upiima un n la, tō nfáa m má ari nní nēē licō nní wai. ¹⁶ Pēé ke nōō we nōn áyu wéési nōn nōmenécirē taáselē. Lipiyuwélaa pē mpuri ápi nyamí. ¹⁷ Usōi un lēlēē ne n sá re uké n wa n nyu, unsá li n wa, akōpe kuu wa.

5

Pimámá piké pimēcire tí

¹ Nō pimámá kam nkpēni ne máne: Ani ntóosi mee nō n lēerine nnya tē ani sipupeila kōni. ² Nólinékó ye fōnile, nsepi nn nōmenélape fulu. ³ Ncámé ye nōunéwura ne nōnnéwóōweni lonle. Ncámé mme mee nyíse re nólinéwaiwai ái nyamí, nké pēē kō nō li yarē nna mee tore. Nō memá kóóile ani curii, in kō ne siyáa tōrōō kēmeē karí we. ⁴ Nō pikeikó pēē nōsinécare-i n keisi rísone pihéle yele, liitu ii keyómecaa-pō tulu. Nōpinékeikó ye tēnile, piitu ii Upiima, nñanē nnéi ute atu-i lompō. ⁵ Nō nónésoi kēmeē ketē nké kecáá nñare konle ani kō nōmenéla wai, ani le ani mékpō wai yarē isēē kapí ne keyáa pikōpe n sí. ⁶ Nō ye aseí ute akōpe palē ani kō u kopu úu ye ne nō náasi.

Isoi niñe-niñe piluke ne piyómeyáhaa kecáá nstmé

⁷ Lē nnya pimáreco, ani n kahari nōn ne mé Upiima uké ha ne pēeme. Ani yē lē ke ulame uu ye n kahari ikōne foí ne itōrōō íi ne cuuni, un mé te u yé kam uu ukēcare-i iluke sōne kpasi. ⁸ Nōóké kō limēco n kahari nōn taalē, Upiima mekame ye nnyáā wale.

⁹ Pimáreco, ani kape ne nōmenécōpēcire n tēnaane, insá lē Uléécaā yé ne nō túhaane uu akōpe nō pa. Utúhaane ye rinōnōō-i pinyere masile. ¹⁰ Pinémáreco, ani antepuye pēē ne Upiima rinyiri n símisi iwe ne pinnñe m palē, aní n niñú nōn ne pimēco iwe kēmeé we. ¹¹ Ani yē te tō ye pepēē pimēcire pimúlē ní fe maa re pi pínarekome le. Nō Yōōpu kecáá nsímé kōnle re u pēē ikari wale, ani kō yenu lē ke Upiima uu kétō-pō u n he. Upiima yēē pisoí iwe piíma ténle uu ne kefa pi fénne.

¹² Pinémáreco, nípá lin iye n we, ani kape ye ne keyómecaa nēē ketē nēē líka mpuri ritá nōké ne wéeri. Nōn te “ēēē”, líké “ēēē” nōn te “ēēhei”, líké “ēēhei”. Uléécaā úu kape ne nō n túhaane uké akōpe nō ní pa nnya.

Pitóikó kecáá piyómeyáhaa

¹³ Nó unyine ye íwe kémee we, née yo? Liute uké keyóme yáási. Nó unyine ye mpóonare kémee we, née yo? Liute uké ipakare siyome ne Upíima pakare. ¹⁴ Nó unyine ye pólú, née yo? Liute uké Ulééca icápine piwéése sée api Upíima rinyiri ne mékpó u n níyesi pin ukecáá Ulééca yáási. ¹⁵ Nfatene piyomeyáhaa yé utóikó riyu lo, Upíima uu u paise. In te akópe anyine kuu wa, Upíima uu u sárei. ¹⁶ Lē nnya, nípa úye uké ye uakópe uucó yámne, nípa úye uu ye kó uucó kecáá Ulééca yáási náké ne ní peí nnya. Nkó yee Ulééca keyu-i aseí n tíkile piyomeyáhaa yèè pikei píima wale. ¹⁷ Elii ye pee kesoi pipi le meróco mmé. Uú ne Ulééca téni re ikóne íi kape cuū. Ikóne íi mesei picuū yá aḡmē ataani ne iwáre ikpuulū. ¹⁸ Uu kó limemáá yáási re iké cuū, Ulééca uu ikóne cuunse, iluke íi ketē kecáá wai.

¹⁹ Pinémáreco, nó úye un aseí ncee n tíye un m pó, nó unyine un kei u m pesepó, ²⁰ ani n nyu re nkó yee ukópekóó ncée mmē kuu n tíye uu pólú kémee m pesepó, ye usoi nkó-i lésele Ulééca uu kó lē nnya akópe meyā tinne.

Títélé foi ke Piyee uu n wói

Lelee rítélé ntí kémee ní we

Yeesu Kirisi utumε kapi ye n sée re Piyee yee rítélé ntí wói. Kirisi pikó pεe pεe mekεε Asii awélé anupū anyine kémee n yεkaalē ke Piyee uu rítélé ntí wólu. Piyee ye ró símisi re Silasi kuú ne ritiki uú ne rítélé ntí wólu (5:12). U ri woi re piké ne ti rikóónú. Papiləani-i kuu ri woi, lelee re Rəm-pə. Kirisi pikó fale pεe Asii ketē kecáá ní we kuu ri woi (2:2). Kapi Kirisi pikó nnya kapi kei we yare pisáne. Pi ye ne isímé pi kparaile, pin kə piwéékuse ne pi lémaalē. Lē nnya ke Pəoli uu pi ηmóópúselē te piké ikari ne kényu mahā pin Yeesu Kirisi inípee tapaalē. Pi ne uyē pεe nkpéni kesē íwe ise le.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Piyee ye ipakare ne iwεle wale uú ne pεpεe uritelé ntí ní kēē léise lē ke Uléécaá uu piayu n lə uu kə ne Yeesu Kirisi nkpə ne umeyise tiki uú ne tíyese apí n tálē (1:3-12).
2. U pi ηmóópúselenle re ápi kapε ləpille, piké isoi yee n kpáailē Kirisi kupénεcə kéméé n le (1:13-2:10).
3. Piké ne Kirisi m pailē, api pεe piisoi kapi yé pipeikeε kémee n le ne nyíse re pi unsímé ne aseí tikilenle. Uu kə icélaa pi pasii yee yé pipiyupipikei kapi yé n wai kémee pi n yóriye. Uu kə pisihúú kémee metone ne piicápine kéméé ne pi ne pεpεe ápi Uléécaá n nyu metone kémee icélaa pi pasii (2:11-4:19).
4. Títélé ntí uwəle ye nté Kirisi pikó icélaa palenle re piké ye píweluke kémee ikari m má pin ne lē ke Uléécaá uu pi n yekeilē tálē (5).

Iyáhaa

¹ Née Piyee. Ne Yeesu Kirisi utumε le. Née nó ke Uléécaá uu n wée re ani pansε upikó rítélé ntí wólu. Nə pisáne le nən Pənti ne Kalasii ne Kapatəəsi ne Asii ne Pitinii sitē kecáá yεkaalē. ² Sáa Uléécaá ye nó wée yare kuu mekεε-me ní ma. U Nfáasəne ne ritikile uú ne nó wéle uu iyaa yekei re ani Yeesu Kirisi m pakarelē ani kə umenye wole ani funi.

Uléécaá uké ípeelée ne nkíηniηe meyá nó he.

Təké meyktyiki n tálē te Uléécaá lisəne ye wemele

³ Tə Urópiima Yeesu Kirisi usaa Uléécaá pakare. U íwe meyá tó ténle uu Yeesu Kirisi meyise pikpəkpə kémee ne tiki uú ne nfáa fale ró he. Lē nnya kari tálē te tə nfáa yē. ⁴ U kə nfáa fale ró hele re təké lisəne lē yē. Ai ye fəni, ái ye mékperinkpe wa, ái ye kə caai. ⁵ Nó kecáá ke Uléécaá uú ne unnaηe ní pailē, un nó múlilē te nə ne kefa u tene uké ne nórínéyu lə nnya. Siyáa təwə kémee kuu lē waine líké nyíse.

⁶ Mprá kai neni nní m pise re líké ncəη mpehē mpehē kémee nó m peikeε re nəanépəw aké n caailē, ani ne mpəənarε n cəpisi. ⁷ Li lē wale re líké yē te íye ke nónnéfatene nsəne nn sá. Wura yēə caaile. Mprá ne lē, pi ye uyē ticuruu nna kémee wale piké unsəne yē. Nónnéfatene ye wura ríyu fele. Liməcə ke Uléécaá uu ye nónnéfatene musí uké nnsəne yē. Lelee yé tíyese aní ha keyáa kē ke Yeesu Kirisi uu umεcire ní lesene uké nó n nyíse, pisoi iyáhaa ne ipakare ne ríyu yenu. ⁸ Nə u lalε áni kahane u n yē. Ne nkpéni-me áni kahane u n yē, amá nə kə péε ne kefa u tenelenle, nən kə mpəənarε ne cəpisi

ái kumúnjé má, lin kò ríyú má. ⁹ Ké Uléécaá uu nóánéyú n lò nnya kani lē ne mpóonare còpisi. Kani Yeesu ne kefa n tene kulaa ye kpē kani n yé.

¹⁰ Antepuyee ye pee mekee wéesile piké píyulale pē kumúnjé yé. Pi pee mekee-me liheehēe lē kani n yósune nsímé símisile. ¹¹ Kirisi Nfaasone ye pee pikemeé wele nn hái mekee-me pi símisi íwe iyē ke Kirisi uu meluke m má ne ríyú tē kuu n sònti uké ní yé. Lē nnya kapi wéesi api perei rísone piké yé te kumúnjé kúye-i ne íye kai sònti liké lē wa. ¹² Ai pi nyíse api yenu re ái piricuruu ke nsímé mmē kapi n símisi nní ne máne, amá nò kní ne máne. Mmē ke pepere Nsímé Kεcire nó n yóólē api kò neni nní nó símisi. Nfáasone mee keyómecaa n léeri nnanje kapi ne nó símisi. Piléécaatumē ricuruu ye lalē piké nsímé mmē ceri.

Mefine mee ne Uléécaá n sá

¹³ Lē nnya, ani lē kani yé n wa kecáá nókenémúnjé n wailē. Ani nípá yo n wai ne kemúnjé, ani meyíkíyiki n tálē te Uléécaá yé ne kefa nó fénne uu Yeesu Kirisi mekame kémee ihēe nó pa. ¹⁴ Nò siwá le see ye m pakare. Lē nnya, áni kape nómenéla n tikilē yare kaní pee ní we áni méka nyu. ¹⁵ Ani Uléécaá mecò n we nòn likópe kaase. Uyee nó sée. Ani nómenéwee nnéí kémee n kpáiiilē yare ke Uléécaá yee nó ní sée uu n kpáiiilē mecò. ¹⁶ Li wòlaalē te: Ani n kpáiiilē yare ke nēe n kpáiiilē mecò.

¹⁷ Nò ye nòn Uléécaá n yáasi, nò ye u sée re Sáa. Uu ye úka keyu ripái uké kelene umewai kecáá u túhaane. Lē nnya, li ne sá re nòké lē nnéí kani nínésoi kémee n wai kémee u n wuru. ¹⁸ Nò kò meyíkíyiki nyule re ái linyine lee ye n caai yare nní nwóoweni nēe wura kapi kpísi apí ne nóánéyú lólu apí ne nópínékpure mewee mee áme kuláa kúka m má kapi nó rintérjse kémee nó lese. ¹⁹ Amá Kirisi menye sone mee ríyú m má kapi ne ró lése. U we yare inyóonsesan yee íi ríka n caailē, íi kò ríka tējlē kapi ne ró nyóonse. ²⁰ Uyē ke Uléécaá uu hái mekee-me wée uu kelene nípá yo wai re uké písoi ayu ló. Uu kò nkpéni nó nnya siyáa tərōw nsí-i u leseri re liké nó yóriye. ²¹ Uyē kani ritiki aní ne Uléécaá kefa tene. Uléécaá uyee pikpəkpə kémee u yukuse uu ríyú u waise re nòké ne Uléécaá kefa tene ani kò ne u n tálē nnya.

²² Nò nkpéni nsímései mee ye usoi ríyú n lò pakarelenle ani péé ne fe ani meyíkíyiki n lakaane rísone. Lē nnya, ani ne nòsinéfa nnéí n lakaane, ái kape kecáá kecáá. ²³ Uléécaá Nsímé ye tíyesele ani nfáa fale yenu. Ani nfáa fale yē yare kapi ye kesoi pipi kee ye n kpu m mári. Uléécaá Nsímé rín we yare nlukepuri mee ye n caai. Nn ye caai. Mesére kní we ne nnfaa.

²⁴ Kesoi pipi ye we yare meyúí.

Keriyu kake ye n yé yare meyúí mēfele.

Meyúí yee kóósile mēfele amē súrii.

²⁵ Amá mesére ke Upíima Nsímé Kεcire pòw ye n we.

Nsímé mmē kapi nní Nsímé Kεcire kémee nó riyóó.

2

¹ Lē nnya, ani rikpákárá nnéí mpuri ne nnóome ne kecáá kecáá mewai ne kufatoi ne iwóhó riyá. ² Ani Uléécaá nsímé n la yare ke siwá fenfēí asi ye nní mape sone ní la, liké tíyese naké rísone papisi, liké kò nóánéyú lò nnya. ³ Nò Upíima isoi sone pilélé masile.

Kirisi pikó ye Uléécaá mpuri pikó le

⁴ Ani ne u rikə, uyee ripare kecire tee ye nfāa n he ke pisoι api n kēsī, Uléecaa pōo ri wée re tetee uinipee-i rinéikō. ⁵ Nō ticuruu, nōké kə n we yare apare nyee nfāa m má. Nyē ke Uléecaa uu kpīsī, uu tīyese Unfaasone nī ne ukeyo u məm. Kei kanī yē piléekō icápine n wai, piléekō pee pinfaa n kpīsī pin ne inyōonse kuu ní la u wai, uyē un kə Yeosu Kiriši nnya i pakarente. Uléecaa Nfaasone kémee ke liinyōonse iyē ii léeri. ⁶ Li Uléecaa Nsímé ritelé kémee wōlaalē te:

Ne ripare ke Uléecaa uu n wée tin nnéi má kpīsile
ké Siyō-pə kari riké panse kenui ripare.

Uye un ne ri n tálē, úu isei meluke má. ⁷ Tipare tee nó mpi nó nni ne kefa n tenelē kémee kulāa piima mále. Amá ri pepere ápi Uléecaa ne kefa n tenelē kémee wele yare lē kapi nni Uléecaa Nsímé ritelé-i n wōi re:

Tipare ke pimóme api n fómpə tee nkpéni panse
tikécire tee kenui-i ní we. Li kə wōlaalē te:

Tipare rinyine ye ri ke pisoι api ye rinkpōu,

kuparecaŋaa kunyine ye ku kpee ye pisoι n loise. ⁸ Ke pisoι pē api Uléecaa nsímé pipakare ní ye nnya kapi ti rikpəu. Lē kai kə hái mekee-me we re líké pi wa.

⁹ Amá nō ne mpuri mmē ke Uléecaa uu n wée le. Nə piléekō icápine le pee uyōopi inyōonse n wa. Nə Uléecaa pikō le. U nōányu ləle uu metí kémee nó yekei re ani uməwai píima pisoι riyó. ¹⁰ Ani pee mekee Uléecaa mpuri pikō, amá nə nkpéni umpuri pikō le. Uléecaa úu pee mekee íwe nó té, amá u nkpéni íwe nó ténle.

Isoi kai m pise re Uléecaa ukeikō uké li

¹¹ Pinésáne lala kecire, nə ketē nté písáne le pee pincee n tósu. Ne la ké nó riŋmópúse re ani nómenécire tí, áni kape likáipi-káipi lee ne nó n təpu n tikilē. ¹² Nónínsōi kani n le nən ne pepere ápi Uléecaa n wuru kémee we iké n nyamí. Lin lē n wa, kei kapi yē pee nó ní wōhəsi re nə məwai kópe wai, api kei nómenéwai sone yenu api Uléecaa ríyu waise keyáa kē kuu n sánti.

¹³ Ani Upiima nnya sisoipipi iyōopi nnéi yee ketē kecáa ní we m pakarelē. Ufoi yee uyōopi yee ketē nnéi kecáa ínəŋe n te. ¹⁴ Ani kə pepere umetene ní we m pakarelē. Pē kuu túmei re piké ye piwaikópəkō kutu ripasa, piké kə pepere lisəne n wai ríyu waise. ¹⁵ Lē ke Uléecaa uu ní la lee re ani lisəne n wai, piníri pee ne nó n kēŋene piké ne rinséé nnya. ¹⁶ Ani n we yare pisoι pee ápi úka kecáa n tú, amá áni kape pee re káni nni úka kecáa ní tú nnya, nó rikpákára məwai m má nən mekecáa yáirilē. Ani n we yare Uléecaa pikeikō. ¹⁷ Ani ye mpa úye m pakarelē. Ani nōpinémáreco n la, ani Uléecaa n wuru, ani kə uyōopi ríyu n waiselē.

Kiriši iwe kari yé m pailē tən ne irókō le

¹⁸ Nō pikeikō, li pise re nəké nómenécire ricepise ani nōpinékeisaa n wuru. Ai pē isoi yee ní nyamí pin kefa láarú ŋmane, amá ne pē mekō mee m páápú kani yé m pakarelē. ¹⁹ Li nyamle re mpa pin usoi íwe n lukeise kái peé ne n sá re uké n le, li ríyu mále re uké Uléecaa kuú ne aseí n tíkilē nnya n kahari. ²⁰ Asei kecáa, tíyu ríye kai má re usoi uké uncaai nnya íwe n yenaalē. Amá in te usoi ye lisəne wai un kə peé ne íwe kahari, li Uléecaa inipee-i lisəne le. ²¹ Lē ke Uléecaa uú ne nó n sée re ani ye wa ye lē. Kiriši pō ne kə nōkenécáa íwe lile uú ne nó nyíse re ani uncee n tikilē. ²² Uyē úu akópe áka wailē, nnóme ríka ín ketume unnə-i léeme. ²³ Pi u lámaankeele, amá úu úka alé ccei, api íwe u lukeise, amá úu úka sisikee, amá umécire kuu kpīsī uu

Uléecaa yee aseí ne n túhaane anipe-i wai. ²⁴ Arókope kuu kpísi uu ukecáa wai apí ne kunapéékóó kecáa u karií re akópe aké kerócaa le, táké pee lelee ní nyam Uléecaa inipee-i n wai nnya. Uakpē nyee tíyese ke tóo ne peí. ²⁵ Nō pee mēkee-me nyéíle yare sipoípipi see m pō. Amá nō nkpení useesé ne uyee nókenécáa ní pailē kēmee pelele.

3

Pinósi ne pipila kecáa nstmé

¹ Limēcō kaí we ne nō pinósi kēmee, ani nómenécíre ricēpise, mpá nó úye uké uula m pakarelē. Lēlee yé tíyese pē pila pee ápi nókenécōpe Uléecaa nsímé ne kefa n tenelē apí nōínēsói sōne yenu. Mpá nōnsá nsímé mmē n símisi, pi yé peé ne Uléecaa kefa tene ² re pi nōínēsói sōne kani n le nyáni nnya. ³ Ani kape ne ipiñe kecáa melape lekāa-lekāa kutu n cōlē, yare nní pinyúpipahaa ne wura ikólé ne ilū sōne pitánti. ⁴ Amá lelee Uléecaa kēmee ríyu m málee nní melape lekāa-lekāa mee usói kefa-i m pékaalē. Amē ye caai, amē ye kō fōni. Lēlee nōnnēfanare ne nōínēsói niñe-niñe kani n le. ⁵ Limēcō ke pee mēkee pinósi pee Uléecaa ne kefa n tenelē pin pipila pakarelē pin kō ne Uléecaa tálē apí ye pee lapisi. ⁶ Piuse yee nní Sara yee pee ula Apiraham m pakarelē háí uu ye ne u séí re uusaa. Nōn lisōne n wai, nōnsá líka n wuru, nō pansēle ukepire pikó.

⁷ Limēcō nō pitisi, ani ne nōpinénósi n we nōn rísōne pi narēsi re ápi páápú nnya. Nfáa mmē ke Uléecaa uu nó n he faalaa, nó ne pē kuu kesé n he. Lē nnya, ani ríyu pi n waiselē. Lin lē n we, líka áí yé pee nōpinéyómeyáhaa kēmee nó pūneise.

Li pise re Kirisi pikó piké n lakaane

⁸ Ntórōō kam nó n símisine ye mmú re ani kemúñé kesē m má nōn kefa pénelē. Umárecō nla nké nókenémēé n we, ani ye kō ucō íwe tēni ani kō nómenécíre n cepiselē. ⁹ Ani kape ye mēwai kópe n ceikēene, áni kape ye kō alé n ceikēene, amá ani ye rinōō sōne usói ritikise. Lē nnya kuu nó sēe re ani ye lē wa, rinōō sōne riké kō ne nō n tikilē yare kuu ní ma. ¹⁰ Li Uléecaa Nsímé ritelé kēmee wólaalē te:

Usói un meyíkíyiki n la uké ísói sōne li liké kō siyáa nnéí u n láárú, li pise re uké urilempi ne nsímé kópe tí.

Uu kō unnōō ne nnōōmesimé kááse.

¹¹ Uké umēcíre ne mēwai kópe tō. Uu lisōne n wai.

Uké nkíñniñe piwélāa ne kényu m mahanlē.

¹² Upíima ye pepēe aseí n tíkíilē inípeē tapaelenle.

Un kō pipiyómeyáhaa kutu cōlē.

Amá u ye pepēe mēwai kópe n wai kēpire ritōle.

¹³ In te lisōne piwai kaní ne kényu mahanlē, wóo yé pee íwe nó n wai?

¹⁴ Ticuruu in te lisōne kani wai nnya kani íwe le, liké nó n láárú. Ani kape písoi n wuru, líka áí kape ye kō nfasimé nó tā. ¹⁵ Amá ani nōsinéfa-i n nyu re Kirisi yee Upíima, ani kō ríyu u n waise. Ani ye nómenécíre n cápínelē nōn ne mē te pin nó m pise re yo nnya kani nní meyá ne u tálē ¹⁶ nāké rinōō rísōne yōsí ne ipakare. Ani kefa n kpáíilē, pepēe ne nó n náási re piké nórínéyu kpu pin nó lámisi re nō Kirisi tikilē nnya, piké ísei li. ¹⁷ In Uléecaa mela, li kutōsi we nāké lisōne n wai nōn ne íwe le ne kani yé nómenéwai kópe kecáa nnya íwe n le. ¹⁸ Asei kecáa, nkpō cireñiñe kóló ke Kirisi uu písoi akópe kecáa kpu. Uricuruu úu akópe áka má, amá uu pikópekoó kecáa kpi

re uké ne Uléécaá kέmεε pi ha nnya. Pi u kpule uu kpi yare ke kesoipipi áke ye n kpu mεcɔ, amá Uléécaá Nfaasɔne nn u yukuse, ¹⁹ hái uú ne pεpεε nkpɔ kuhore-i n kpaniilē Nléécaasimé yóó. ²⁰ Pē ápi pεε Uléécaá pakare kumúnjé kpe-i kuú pē ne pi n kahari úu la uké ukuwɔi yukuse. Pē uye-i ke Nowee uú pεε ukutaká kari. PISOI nkáripí, pipaha ηmanε pεε kukεmεε lomɔ, aku míni kecáá n tɔsilē Uléécaá uú ne piayɔ lɔlu. ²¹ Limeni mē ye míni kani ye neni nní rí wóle ai nɔánɛyɔ lɔlu kumúiri le. Api míni nó wóle re liké nɔínépijε kecáá mékperinkpe hεεε. Pi míni nó wóle re liké nyíse re nɔ ne Uléécaá ténile re uké ne Yeosu Kirisi meyise pikpɔkpɔ kέmεε ritiki uké ne nókenémúnjé sɔnukuse. ²² Uyεε keyómεcaá ritaá uú ha Uléécaá kuluke-luke-i kέyukɔótone-i tone. Uanipe-i ke Uléécaá uu piléccaatumε ne lē nnéi leε kei ríyɔ ne rínanjε m má wa un likecáá tú.

4

Lē kapi ye Kirisi kέmεε isoi fale n li

¹ Kirisi ye uipinjε kέmεε ntóosi konle. Lē nnya, ani ukemúnjé kē kecɔ m múilē nɔn ne mē te nóké íwe li. Nkó yeε uipinjε kέmεε ntóosi n kó yèè fele uu akópe piwai yá. ² Lē nnya, kaí ne neni n kpísi, ái pise re nóké Uléécaá mela n tikilē nɔn kɔ ne itunjε tɔrɔɔ nnyí kai nní keté kecáá nó n tise nɔínésoi le. Ani kape lē ke nɔínépijε ii n káipinkεε n tikilē. ³ Asei kecáá, nɔ pεε mekεε pεpεε ápi Uléécaá n wuru mela meyá wale, nɔn mékperinkpεwai ne pikáipinkεε ne pítaniré ne iluke picainkεε ne pítaniré ikeηene wai nɔn piléé nyóɔnse. ⁴ Li nkpéni lipite pē nnɔ yile re áni ye kɔ mewai kópe mē piwai rikpá pimεcɔ. Lē nnya kapi nó lámisi. ⁵ Pi yé kam api pimεwai Uléécaá kέénkεε. Uyεε umεcire cápínelenle uké ne pinyánnýá ne pikpɔkpɔ nnéi túhaane. ⁶ Lē nnya ke Kirisi uu Nsímé Kεcire riyóó uú ne pikpɔkpɔ ricuruu péne. Pi pimεwai kecáá ne pi túhaanele yare mpa kesoipipi kέye mεcɔ. Amá Nfaasɔne nnya, pi yé nkpéni fe api Uléécaá kέmεε nfáa m má.

Lē kapi ye Uléécaá lihεhεε rimmúlú

⁷ Mpa yo ketɔ ye nnyáá wale. Lē nnya, ani mesɔhɔ m má nɔn mpa yo wai ne kemúnjé, nóké ne piyómeyáhaa n fe nnya. ⁸ Lē nnya, lē kani yé n wa leε re ani mesére ríɔne n lakaane. Nla yèè akópe meyá tinnele. ⁹ Ani kusáne n wapaane. Ani kape ye kefa-i n ηmɔpu nɔn ne pisáne yósu. ¹⁰ Uléécaá ye mpa nó úye linyine hεle ne limpehé. Lē nnya, mpa úye uké ulihεhεε kpísi uú ne picɔ n léni. Nɔn lē n wai, nɔ pεε lē písoi le pεε Uléécaá lihεhεε ríɔne m múilē. ¹¹ Lin úye n hε re uké ye nsímé riyóó, liute uké ye ne Uléécaá nnɔ símisi. Lin úye n hε re uké ye picɔ lé, liute uké rínanjε mmé ke Uléécaá uu u n hε ne picɔ n léni Uléécaá uké ne mpa yo kέmεε Yeosu Kirisi rinyiri nnya ríyɔ yé. Yeosu Kirisi uyεε mpa píyεi-pɔ meyóɔpi ne rínanjε te! Amí.

Kirisi iwe icɔ piluke

¹² Pinésáne lala kecire, nókenéwuú áke kape tɔ ne lē kai nní ne mpaεe nó m peikεε yare nna mεε nókenécáá kɔnu. Ai kape nó n we yare lisáηa linyine ye ni. ¹³ Amá liké meyá nó n láárú re Kirisi iwe icɔ kani le nnya. Limεcɔ kai sɔnti liké nó n láárú, kumúnjé kpe-i kuú ha umεyɔɔpi rí lesene uké písoi nyíse. ¹⁴ Písoi pin Kirisi nnya nó n lámisi, liké nó n láárú re Uléécaá Nfaasɔne, Nfáayukɔó ye nókenéméé wele. ¹⁵ Nó úka úu kape íwe n le re u usoi kpu néε u linyine yáai néε u mewai kópe menyine wa néε u picɔ nsímé nnyine kέmεε táhankeε nnya. ¹⁶ Amá in te unyine ye íwe le re u

Kirisi ukó nnya, ái kape isei u n we. Amá uké meníne rinyíri tē nnya Ulééca ríyu waise. ¹⁷ Itunje ye tule re Ulééca uké ne písoi túhaane. Upikó kuú ne koraanene. In te t́ kai ne koraanene, íye kai yé ha pee kέto-po pepeé ápi ní la piké Ulééca Nsímé Kεcire kutu rińcɔ wa? ¹⁸ Li Ulééca Nsímé ritelé kέmee wólaalē te:

In te asei ute ríyu pilale ye papisi,

íye kai yé ha pee kέto-po pepeé ápi Ulééca m pakarelē ne pikópekó wa?

¹⁹ Lē nnya, pepeé Ulééca mela kέmee íwe n le piké ne lisone piwai n nɔrlē, ápi Ulééca, asei ute yee pi n wa anipe-i pimεcire wai.

5

Lē ke Ulééca icápine piwéese ápi yé Kirisi pikó kecáá rimpai

¹ Lē nnya, Ulééca icápine piwéese kam nkpeni ne símisi. Né ne kɔ pimεcɔ Ulééca icápine uwéese le. Ne Kirisi íwe kuu n li ne inénipee yenle. Ne kɔ meýɔpi mee nfáani n léerine kέmee ketóne mále. ² Lē nnya, ne la kέ nó rińmóópuse re ani piseseé mεcɔ písoi ke Ulééca uu nó rimmúise kecáá nsone m paílē. Ai kape tilasi, amá liké ne nórinépoɔ yare ke Ulééca uu ní la. Ai kape kɔ re piluke tńé-tńé pinyine kani kέmee wéési, amá ani pikεcáá m paílē ne kefa keε. ³ Ai re nóké pē ke Ulééca uu nóanénipe-i n wa ne kέyu m páápú, amá ani nsone n wai piké nó n nyáni pin nómenεcɔ wai. ⁴ Nɔn lē n wa, uwéese yee písoi kecáá ní paílē yare useεé un ha n ka, u yé riyóɔpikɔn tee ári ye pikai n caai nó rikipise ani pee ríyu m má.

⁵ Limecɔ, nó pikpére ne pińmáne, ani nómenécire ricepise ani piwéese metene n we. Nónnénéí, úka úu kape ye u ne picɔ kusencɔ kέmee umεcire n taáselē. Li Ulééca Nsímé ritelé kέmee wólaalē te: Ulééca yèè píyuwélaa ncée tápisile uu mpí pee ye pimεcire rincépise ne kefa fénnε. ⁶ Lē nnya, ani nómenécire ricepise ani Ulééca rinaŋe nnéi ute metene n we uké itunje iyē kuu n yekei kέmee nó ritaáse. ⁷ Ani nónnécɔn nnéi ukεcáá topile. U nókenécáá paílenle.

⁸ Ani mpa yo n wai ne kemúné. Ani kape lɔpile! Nóunélaaɔ Setani ye kɔnɔiile yare kúkinaá kpee n senkee, un wéési uké unyine céériine. ⁹ Ani ncée u tápisi ani kɔ nfatene kέmee n taalē. Ani n nyu re íwe kani nní n le icɔ ke nópinémáreɔ ápi ketē nnéi kecáá le. ¹⁰ Ulééca ye riyále re nóké nkpeni íwe lí ái kape nánai. Amá u Kirisi ne ritikile uu ne nó séi re ani mesére umεyɔpi kέmeé n we. U yé unfanare píima kέmee rinaŋe nó he nónnéfatenε nn papisi líka ái yé pee nó ritiŋa-tiŋa nóké loó. ¹¹ Uyee mpa píyeyi rinaŋe ute! Amí!

Iyáhaa tɔrɔ

¹² Silasi kam n nyu re u asei tikilenle yee né lē amí ne kételépi nké nó wólu kέ ne nó rińmóópuse, kέ kɔ ne nó nyíse re Ulééca ye meýíkíyiki ípeeléε nó nyísele. Nɔ ípeeléε kuu nó ní nyíse kέmee nsone wele. ¹³ Kirisi pikó ke Ulééca uu nómenεcɔ n wée pin Papilɔni nté we ne unéńmáne Mariki ye nó yáhaaɔ. ¹⁴ Ani ripirane ani yáhaane liké nyíse re nó lakaanele.

Nó mpí nnéi nó Kirisi pikó, Ulééca uké nkíŋniŋe nó he!

Títelé lírũ ke Piyee uu n wói

Lelɛɛ rítelɛ ntí kɛmɛɛ ní wɛ

Mpá Kirisi pikó piye kapi rítelɛ ntí wóipɔ. Timewee ye nkpráni yare rinóo ke usoi uu ye ní ma uu kelene ncée kpísi uu kelɔ tɔmpɔ. Utelɛwɔle nkó ye maa re unkpɔ itunje ye nyahaimɛle. U ri wɔile re Kirisi pikó piké ye ne uicélaa léise (1:13).

Ifaaci iyɛ mɛkériine ye mmé:

1. Utelɛwɔle nkó ye nsímé kecáá nyerele uu símisi re piké méwee sɔne mɛɛ pinfatene kɛmɛɛ ní we m múílɛ, piké kɔ icélaa kapi ní yɔsí ne aseí n tikilɛ (1).
2. Uu kɔ lɛ memáá picélaa nɔome pɛɛ nnɔɔmesimé n céési pin kɔ méwoo méwoo wapisi ne tɔpu (2).
3. Uu kɔ lɛ memáá Upíima Yeesu kepeemeyaa nkó símisi. Títelɛ ntí ye ripérése re Upíima mepeme men n nánjaise, Uléécáa nniɛ kuú ne ró n niɛ kɛmɛɛ kai léeri. Písoi meýá kuu kɔ la piké ncée piyéne rikpá piké piyulale ɲmurei (3).

Iyáhaa

¹ Née Simɔo Piyee. Ne Yeesu Kirisi ukeikó le nen kɔ uutume. Pɛ nnéi pɛɛ meróo Uróléécáa ne Uróyulale Yeesu Kirisi nfanare nnya nfatene kecire m má kam títelɛ ntí wólu. ² Ne nó yáasi. Uléécáa uké lɛ kani nní meyíkíyiki u ne Urópiima n nyu nnya meýá ípɛelée nó nyíse uu kɔ nkíɲɲɛ meýá nó he.

Pɛpɛ Yeesu Kirisi ne kefa n tene piké Uléécáa mela n wai

³ Uléécáa nnaɲe ke Yeesu Kirisi uu m má kuú ne nípá yo kai ró m píse ró he tóké ne nfáa m má tɔn ne Uléécáa mela wai. Uyee tíyese kari céri re u ne umeyɔopi ne unnaɲe ró séele. ⁴ Lelɛɛ tíyese ke Uléécáa uu lisɔne píima lɛ kuu n yekei re uké ró he ró pa, líké kei ne ritiki tóké pɛɛ Uléécáa sipipi, tɔn keté kecáá líkáipi-káipi lee ye ne ncaai ní ka kaase. ⁵ Lɛ nnya, ani riɲmóópú ani nónnéfatene kecáá isoi sɔne kpáɔ, ani isoi sɔne kecáá menyuwe kpáɔ, ⁶ ani menyuwe kecáá nómenécíre pímulé kpáɔ, ani nómenécíre pímulé kecáá ɲmóópú kpáɔ, ani ɲmóópú kecáá Uléécáa líkó nla kpáɔ, ⁷ ani Uléécáa líkó nla kecáá kumáre piwai kpáɔ, ani kumáre piwai kecáá nla kpáɔ. ⁸ Asei kecáá, lɛ nnéi lin nókenémé n we, lin kɔ meýá n wai, áí ye ɲmurei nɔké méwoo n we áni líka wai. Nónínékei ápi ye pɛɛ kuláa paa. Lí ye kɔ tíyese ani Urópiima Yeesu Kirisi rísɔne ceru. ⁹ Amá nkó ye úu lílika m má, úu rísɔne nyáni, u we yare unyíye. U paleile re pi akópe kuú pɛɛ mɛkɛɛ n wai u tinnele.

¹⁰ Lɛ nnya pímaréoo, Yeesu Kirisi ye nó wéle uu kɔ ne pikéi nó séi. Ani riɲmóópú ani pikewai kɛmɛɛ nyíse re nɔ ne sá re nɔké pí wa. Ani ye pɛɛ lɛ kɛmɛɛ píkaí rikpɔ. ¹¹ Kei kani ye pɛɛ rísɔne ncée yɛ aní ne nórínéópó Urópiima ne Uróyulale Yeesu Kirisi iyɔopi teneciré kɛmɛɛ lomɔ.

¹² Lɛ nnya kam la ké isímé iyɛ nó n léisente, nípá kani nní nsímései n nyu nɔn kɔ nkemɛɛ iníɲí kariilɛ. ¹³ Ne yɛ te li nyam te ké kumúɲé nkú-i kam nní nfáa m má kɛmɛɛ isímé iyɛ nó n léisente, áni kape ne m palei nnya. ¹⁴ Urópiima ye né símisile nen nyu re ám nkpréni keté nké kecáá siyáa kulúí kpáne. Kenétóɲéyaa ye nnyáá wale. ¹⁵ Lɛ nnya kam ɲmóópúlɛ te nɔké masí menétóɲé-máá nsímé mmɛ n léiselɛ, nípá lin iye n we.

Pepee Kirisi meyoopi n yé nstmé

¹⁶ Ai siwómé ke písoi apí ní musí apí ne pimēsáho wai kari ritiki arí ne nó símisi re Urópíima ne Uróyulale Yeosu Kirisi ye rínanje ne wemele. Amá irónípeε karí ne ummule yē. ¹⁷ U Sáa Uléécáa kέmεε ríyu ne rínanje yenle. Likumúnjé kpe-i ke Uléécáa, nímule ne rínanje píima ute uu símaame re: Nkó yεε Kenépipi lala keε nnépóonare nnéi n te. ¹⁸ Peé uye-i karí pεε kesé Uléécáa riyópe kecáá n we ne Yeosu, tó pεε meté mē konle men keyómεcaapó leeri.

¹⁹ Lē kari nní n yé ye tíyεsele ari meyíkíyiki n tálē te lē ke antepuyε apí n símisi ye aseí le. Nó alari mále náké n n waiselē. Pínsímé ye nó we yarε kéfíráa keε kuηmaha kέmεε ní tore liké ha ne weesi, Kirisi yεε ní we yarε rimarewarépi uké pεε léeme uké nó n kpáiiilē ne nósínéfa kέmεε-pó. ²⁰ Li píse re náké rísonε kó te úka úu ye fe uké mmē ke antepuyε apí Nléécaasímé kέmεε ní ma ne ukemúnjé cire fe uké kó. ²¹ Ai písoi pεε píricuruu musí apí ne n símisi, amá Uléécáa Nfaasóne mεε ye pí ló, apí pεé ne Uléécáa rinyiri n símisi.

2

Picélaa nōome

¹ Antepuyε nōome ye pεε mekeε Isirayēli pikó kecópe leemele. Limεcó ke picélaa nōome póo kó meyaá nókenécópe lontine. Inóomεcélaa yεε ye ne ncaai ní ka kapi tantine apí kó Ucélaa yεε píriyu n ló fómni ai pεε ásáláú kaikai anyine pí wai. ² Písoi meyā yé méwoo méwoo piwai kέmεε pí ritiki, pē nnya aseí ncee riyu ari kpi. ³ Pi yé nwóónaapí nnya nnóolari kέmεε nnóome wa apí ne nó fe apí le. Amá hái mekeε-me ke Uléécáa uu ne pí túhaane apí akópe yenu. Píkelólé áke neni ketaa wεpó.

⁴ Uléécáa úu piléécaatumε pεε ne u m púnne kanne. Amá kuηmaha kuhore-i kuu pí riláupó re piké kei m pahaalē liké ha ne ketúhaaneyaa tu. ⁵ Uu kó pεε kekpureté písoi kanne. Amá u pεε tíyεsele míni ame yipu ame pikópekóó nnéi kóóí. Písoi pípaaha ηmane kuú pεε kanne. Nowee yεε pεε n yóólē te písoi piké aseí ritiki ye píkecópe wele. ⁶ Uu kó Sotom ne Komóori ayu ne túhaane uu a tékéé aa pansε nfúrō. Lē kuú ne pεpεe ápi u m pakarelē nyíse re limεcó kai kó pē waine. ⁷ Amá usoi use riyu kuu ló. Uyεε nní Lóti yεε aseí m má. Unfaa kέmεε pikó ye pεε méwoo méwoo wapisile lin meyíkíyiki mpóocaii u tanaalē hái. ⁸ Uyεε pεε aseí tikilenle un ne píkecópe we. Mpá keyáa kέye kuú pεε pimεwai kópe nyáni un kó kóméi, lin pεε ukumúiri yóókuselē. ⁹ Li nyísele re Upíima ye nyule lē kuu yé pipeikeε kέmεε pεpεe u m pakarelē ní lese ne lē kuu yé kó pipakarecírē pó kó ketúhaaneyaa kutu rimpása. ¹⁰ Pepee mékperinkpewai ne píripóo n wai ápi kó Upíima nnanje waiselē kuu meyá kutu pasane.

Picélaa nōome pē ye akín kópe ne píyuwélaa mále. Apí ye pimεcírē tí ne keyómεcaapó linánje-nanje piháikuse. ¹¹ Piléécaatumε ricuruu pεε rínanje m má pin lē fe ápi ye Upíima keyu-i keyómεcaapó linánje-nanje lē nkópe níka símisi. ¹² Amá picélaa nōome pē ápi ye musí, pí we yarε isεε ke písoi apí n cópii piké keyáa kó. Lē kápi n nyu kapi ye lámaankee. Iseε mecó kai kó pí kónine. ¹³ Pi kó pē tikpákára waine liké ne pírikpákára kapi picó n wai pí ceεi. Pímela mεε re piké ye metuηetéi ne mεwai kópe kapi n káipinkεε n wai. Mékperinkpe ne nseicírε ye pí póriilenle. Nó ne pē nōn n tú nōn kesé n le, aí pí n láárú re pí ye nnóome nó wa. ¹⁴ Iwásánkaí ye píinipeε-i wele, ápi ye kó akópe piwai kecáá kó. Pepee ápi Uléécáa ncee kέmεε inínj m má

kapi ye kényu rikéraase. Memá nnáápi ye ne pi mainule. Uléécaá ye anóo pi wale. ¹⁵ Pi ncée sone týeλε api ncée kópe tiki api pòlu. Ncée mmē ke Peyóo uñmáne Palam úu pēe rintíki kapi tíkilē. U ye pēe mēwai kópe wale api u hēéle. ¹⁶ Amá Uléécaá ye pēé ne umēwai kópe kecáá u césile. Isee íi ye símisi, amá keminaayaha ye pēé ne mesoitē símisile ake týeσε antepu Palam úu pēe piníríkei rikpá.

¹⁷ Písoi pēe wele yare rínihai mee rín míni m má nēe ahope ke kuyó aku ye rinkpíise. Kesine píima kuñmaha-i ke Uléécaá uu ketónē pi he. ¹⁸ Pi nsímé nyule hái, amá ápi pēe asei má. Písoi pinyine ye pēpēe nní ncée kópe n tíkilē anipe-i ñmēherēele ái kahanē n nánai. Pinóome pē ne ye fele api méwoo méwoo isoi kapi n le ne lipite pē kényu kéraase. ¹⁹ Pi ye pi maa re pi yé týeσε api ilási kéméle lelu, amá pē ñmaa ricuruu pin pēe kó mēwai mee ye ne nkpó ní ka ilasi le. Lelee re nípá úye ye lelee u n feriyē ilasi tunle. ²⁰ Upíima Yeesu Kirisi yeε Uróyulale. Asei kecáá, in te pinyine ye u ceri api ketē nté mékperinkpe piwai ne pimēcire tólu, api kó limemáá mekemee pēepó, lipite pē mēwee fale mee caailenle amē mefoí tósu. ²¹ Li pēe kutósi we re ápi kape píkaí nsímései n ceraalē ne kapi yé n n céri api pēe kó isé ke Uléécaá uu pēe pi ní pa pitíki yá. ²² Lē kai nní pi n wa ye nyíse re meyu mmé kapi ní ma ye asei le re: Kepópi ye kúukēe ake pansē ake le nēe kúfōñ ye mēwóle-maá apéré-i píñiri.

3

Uplima mēpēeme nsímé

¹ Pinésáne kecire, títelé lírú ye ntí kam nní nó wólu. Ne aketé kémee lalē ké lē kani pinyuwe m máálē nó léisente nókē ne kemúné sone n wailē nnya. ² Ne la re ani nsímé ke antepuye pēe Uléécaá rinyiri ne n símisi apí pēe mekeeme mí ma ne isé ke Urópiima ne Uróyulale uu mí pa, pitume api tó n térsē kecáá léise. ³ Ani kō te písoi ye siyáa tōrōo kémee sóntile piké pilipóokó n wai pin nó sényi ⁴ api ye re: U maa re u sónti, yei kuu péé we? Háí ke píróśáa apí ne n kpí, nípá yo ye wele yare kaí pēe ketē kekoraane-me ní we. ⁵ Amá pi nyule pin ne kesu re háí ái neni-me ke Uléécaá uu urinōo ne ketē ne keyóme wa. Míni kémee kuu ketē leseme uu kó míni ne ke wai. ⁶ Limēcō kuu kó pēe týeσε míni amē yipu amē ketē fe úú ne kekecáá likó nnéi tékéé. ⁷ Uléécaá rinōo tē cire tee kó nfáani ketē ne keyómecaa múílē uké ha ne nna kémee si ritékéé. Keyáa kē kuu pēpēe apí ye Uléécaá m pakare ne túhaanene uké kesé pi ritékéé.

⁸ Amá pinésáne kecire, nsímé nse ye we kái ne n sá re nókē palei. Mmee mmú re: Keyáa kesē ye Uléécaá inípeε-i añmē kúkotokú kuse le. Añmē kúkotokú kuse pó ne kó keyáa kesē le. ⁹ Upíima úu nánaise uké kelene lē kuu mí ma wa yare ke pinyine api m músu. Nó kuu ne lē ninjú re úu la nó unyine nfaa nké pō nnya. Amá u la re ani nónnénéí fe ani isoi conse.

¹⁰ Upíima kekameyaa ye ha sóntile yare uyaa. Nné píima nnyine nn wai keyómecaa ake polupó. Nna nn keyómecaa-pó likó nnéi torē, ketē ne kelikó nnéi ái torē. ¹¹ Kai nní ní we re lē ke nípá yo ai sééne nnya, li píse re nónnésē ne nóínésóí kani n le iké asei n tikilē in kó ne Uléécaá sá! ¹² Lē nnya, ani nómenécire nyóonse aní ne m mé te Uléécaá uké mekeε kam. Keyáa kē ke keyómecaa ake nna yósune keké torē múkú-múkú, lē nnéi lee kekemee ní we ai nna kutoi kémee wólente. ¹³ Amá Uléécaá ye ró maa re u yé keyómecaa fale ne ketē fale wa. Nsímései mee yé ha kei n we. Ketē kē kari mé.

¹⁴ Lẽ nnya pinésáne kecirẽ, lẽ kani nní m mế nnya, ani riηmóópú ani uinipẽẽ-i n we áni ncaai ríka má, nkópe ríka rín kò nó teĩlẽ. Ani kò nkíηniηe kéméé n we. ¹⁵ Ani kò te Urópíima nniηe ye tiróyu lalẽ, yare ke urósáne lala ne urómáreco Pòoli uu n wói. Ulééca ye likemeẽ mewéesesohò u he. ¹⁶ Atélé nyẽ nnéi kémee kuu linsímé rí wólu kuu ye lẽ símisi. PISOI ápi ye nsímé mmẽ silò sinyine aseí fe piké kò. Pẽpẽe ápi líka kumúηé rí nyu ápi kò pelaalẽ ápi ye pẽe n kénéése, aseí aá ne pi pòlu. Ticuruu lẽ kapi kò Ulééca Nsímé atélé tãrã nnéi kémee wai. Pimẽcirẽ kapi ne nkpo wéési.

¹⁷ Lẽ nnya, nó pinésáne lala mpí, nóo nní lẽ pinyuwe m máálẽ, ani nómenécirẽ tí. Insá lẽ, pẽpẽe ápi Ulééca n wuru mewai kópe yé tíyese ani pi tiki ai nó lóise. ¹⁸ Amá li pise re nókè ncéẽ mme-i ke Ulééca uu ípẽléẽ nó n nyíse n tikilẽ nãn ne kényu sí, ani kò Urópíima ne Uróyulale Yeesu Kirisi ceru. Uyẽ neni ne mpa píyẽi-pò meýòpi te! Amí.

Títelé foi ke Yohani uu n wói

Lelɛɛ rítelɛ ntí kɛmɛɛ ní we

Kirisi pikó pɛ nfasimé kapi ne icélaa kópe n cókai ke Yohani uu rítelɛ foi ntí wóipa. U icélaa kópe pikó pɛ tinyíri he re Kirisi pilaarɔ. Pi kesile re Kirisi uu kesoipipi, ápi akópe ncaai kpíilɛ te linyine, ápi lɛ ke akópe aa ye tó ne Uléécɛaa kecɔpe n caai kpíilɛ te linyine. Ai pɛɛ wai re ái cónlɛ te Kirisi ukó uké isoi sɔne n le. Piyómeyáhaa féé pinyine pɛɛ icélaa iyɛ céesi.

Lɛ nnya ke Yohani uu n wói ye nní: U lalɛ icélaa iké kecíre n we uké kɔ aseí ripérése. Lɛ nnya kuu pi léise re piké icélaa iyɛ kapi kékoraane-mɛ n kó timúlú nɔne (2:24).

Ifaaci iyɛ mekériine ye mmé:

1. Úteléwɔle ye nyísele re u Yeesu useérakɔɔ le (1:1-4).
2. Yohani ye re pisoi piké metéi kɛmɛɛ isoi n le. Likumúnjɛ re Uléécɛaa ye metéi le. Lɛ kɛmɛɛ, li pise re Kirisi pikó piké nla isé n tikilɛ (1:5-2:17).
3. Kirisi pilaarɔ píima mekame nkó ke úteléwɔle uu nté símisi (2:18-29).
4. Uu kɔ Kirisi ukó mɛwee léise (3:1-24).
5. Iye kapi ye nnɔ́mɛsimé ne nsímései ceri api kóólɛne (4:1-6).
6. Nala ke usoi uu ye ne nyíse re u Kirisi ukó le (4:7-21).
7. Tó fe ari nfatene kpísi arí ne akópe feriyɛ (5:1-21).

Nsimé mɛɛ ye nfáa n he

¹ Lelɛɛ pɛɛ nɔ́pá yo ke Uléécɛaa uu n wa kekoraane-me ní we, ari linsímé kóm, ari kɔ ne írónípeɛ li yenu ari li nyáni, ari kɔ ne arónípe li ca, lɛɛ nní rinɔ́ te ye nfáa n he. ² Sáa kɛmɛɛ karí pɛé wepɔ. Li nfáa mmɛ tó nyísele ari n yenu. Lɛ nnya kari nfáa teneciré mmɛ nsímé símisi, tɔn kɔ nó n yóólɛ. ³ Lɛ kari n yé ari kɔ kom kari kɔ nɔ́ yóólɛ te tó ne nnɔ́ tóké ripéne tɔn ne kesé tó ne Sáa ne Ukepípi Yeesu Kirisi kupénɛɔ kɛmɛé we. ⁴ Tóké ne mpóɔnare m má ne kɛtɔ-pɔ nnya kari tirócuruu lɛ wói.

Uléécɛaa ye metéi le

⁵ Nsímé ke Yeesu Kirisi uu ní ma ari n kóm tɔn kɔ n yóólɛ ye mmú re: Uléécɛaa ye metéi le, kunmaha kúka áku ukeméé we. ⁶ Tɔn m maa re tó ne Uléécɛaa ye pénelɛ, tɔn kɔ pɛɛ kunmaha pikei wai, tɔ pinóme le, ári nsímései tikilɛ. ⁷ Amá in te metéi kɛmɛɛ kari sɔne, yarɛ ke Uléécɛaa uu nní metéi kɛmɛɛ ní we, li yé tíyɛse tó ne piróɔ arí m pénelɛ, Ukepípi Yeesu menye ame pɛɛ nɔ́pá arókópe áye ró heere.

⁸ Tɔn ye m maa re ári akópe má, merócíre kari fómni, nsímései nín keróméé we. ⁹ Tɔn ye arókópe n yámne, u yé ró a sárei, uu kɔ ntócaai nnéi ró heere. Likumúnjɛ re Uléécɛaa ye aseí ute le. U ye nɔ́pá yo wale lin kecíre we. ¹⁰ Tɔn ye n kesi re ári akópe áka wailɛ, tɔ Uléécɛaa kpísile yarɛ unóme, ai pɛɛ nyíse re unsímé nín keróméé we.

2

¹ Sinéwá! Ne rítelɛ ntí nó wólule re áni kape akópe n wai. Amá in te unyine ye akópe wa, uké n nyu re tɔ Sáa Uléécɛaa kɛmɛɛ-pɔ usíméyɔɔ mále. Uyɛɛ aseí ute Yeesu Kirisi. ² Uyɛɛ uricuruu kpísi uu arókópe kecáá he yarɛ inyónseseɛ re Uléécɛaa uké arókópe ró sárei uú ne ketɛ nnéi pisoi akó péne uu sárei.

Isé fale

³ Tɔn Uléécáa isé rísonɛ m múlílɛ, li nyíse rɛ tɔ u nyulɛ. ⁴ Usɔi nkó yɛɛ yɛ m maɔ rɛ: “Nɛ u cerile” úu yɛ kɔ pɛɛ uisɛ rimúlú yɛ unóɔmɛ lɛ, nsímései rín ukeméé we. ⁵ Amá usɔi nkó yɛɛ unsímé m múlílɛ yɛ nyísele rɛ u u lalɛ nɛ kefa kɛsɛ. Lɛlɛ yɛ nyíse rɛ tó nɛ Uléécáa yɛ pénélenlɛ. ⁶ Li pise rɛ usɔi nkó yɛɛ yɛ m maɔ rɛ tó nɛ Uléécáa yɛ pénélenlɛ, unḗ nké kɔ n nyamí yarɛ kɛ Yeosu nsé nń pɛɛ rí nyamí meɔɔ.

⁷ Pinésáne lala kecire, ái isé fale kam nó wólú, amá isé kpure yɛ nyi kani kékoraane-me rí yɔsí. Isé kpure iyɛɛ nńi rinóɔ kani pikóme m masí. ⁸ Mpá nɛ lɛ, li kɔ pɛɛ isé fale lɛ yɛɛ Kirisi kémɛɛ nɛ nókenémɛɛ n nyíselɛ tɛ aseɪ yɛ nyɛ. Lɛlɛ rɛ kuɲmaha yɛ tómpɔle, metéi sei pḥ nɛ kɔ pilomme masilɛ.

⁹ Nkó yɛɛ m músu rɛ metéi kéméé kuú we, un kɔ pɛɛ uucɔ ipuri yulu yɛ kɔ kuɲmaha kéméé wele. ¹⁰ Nkó yɛɛ uucɔ rí la yɛ metéi kéméé wele, líka ái yɛ u lóise. ¹¹ Amá nkó yɛɛ uucɔ ipuri n yúlu yɛ kuɲmaha kéméé wele. Kuɲmaha kéméé kuu sónɛ aku u nyiinse úu pɛɛ nyu méye kuu sí.

¹² Nḥ sinéwá! Nɛ rítelɛ nńi nó wólulɛ kɛ nó léise rɛ Uléécáa yɛ Yeosu Kirisi rinyiri nnya nóanékópe nó sáreile. ¹³ Nḥ pinésáa! Nɛ nó léisele rɛ nɔ uyɛɛ hái kékoraane-me rí we nyulɛ. Nḥ pikpére nɛ piɲmáne, nɛ nḥ léisele rɛ nɔ ukpááree Setani feriyɛle. ¹⁴ Nḥ sinépipi! Nɛ nó léisele rɛ nó Sáa nyulɛ. Nḥ pinésáa, nɛ nó léisele rɛ nɔ uyɛɛ hái kékoraane-me rí we nyulɛ. Nḥ pikpére nɛ piɲmáne, nɛ nó léisele rɛ nɔ páápúlɛ. Uléécáa Nsímé yɛ nókenéméé wele, ani kɔ ukpááree Setani feriyɛ.

¹⁵ Ani kapɛ ketḗ nké néɛ kelikó n la. Uye un kɛ n la, úu yé kɔ fe uké pɛɛ Sáa n la. ¹⁶ Ketḗ kecáá likó yɛ nńi: pikáipinkɛɛ kɛ usɔi uu m má nɛ lɛ kɛ uinipɛɛ ii n nyáni kuu rí la uké m má, néɛ lɛ kuu m má un nɛ rikókari wai. Lɛ nńéi yɛ ketḗ nté likó lɛ, ái Sáa kémɛɛ kai léeri. ¹⁷ Ketḗ yɛ tásule, limeɔ kɛ kelikó kɛ pisei api n káipinkɛɛ pḥ kɔ tósu. Amá nkó yɛɛ Uléécáa mela n wai yɛ nńpá píyɛi nfáa mále.

Kirisi ulaarɔ

¹⁸ Nḥ sinépipi! Ituɲɛ tɔrɔɔ yɛ tɔlɛ. Nɔ kḥ tɛ Kirisi ulaarɔ yɛ wemɛle. Kirisi pilaarɔ yɛ nkpéni kulúú leemɛle, nɔn kɔ nyu rɛ ituɲɛ tɔrɔɔ yɛ tɔlɛ. ¹⁹ Kerócɔpɛ kɛ lipite pḗ api léeme, amá ápi pɛɛ pirókó. Pin pɛɛ pirókó, pi yé pɛɛ keróméé tonɛ. Amá kapi nńi rí tómpɔ nnya, li nyísele rɛ pinnéi mmḗ kémɛɛ úka úu pɛɛ urókó.

²⁰ Amá Uléécáa yɛ nḥ Nfáasonɛ hele yarɛ kapi yɛ usɔi riyu kecáá mékpɔ n kɔɔnu *, ani pɛɛ nónnénéi nsímései n nyu. ²¹ Lɛ nnya, ái rɛ nsímései káni nyu nnya kam nó wólú, amá nɛ meýíkíyiki nó wólú rɛ nɔ nsímései nyu nnya. Nɔ kɔ nyulɛ rɛ nnóɔmɛ ríka rín yɛ nsímései kémɛɛ léeme.

²² Wóo unóɔmɛ, kái pɛɛ uyɛɛ n késu rɛ ái Yeosu kɛ Uléécáa uu wéɛ? Kirisi ulaarɔ lo. Sáa nɛ Ukepipi keté kuu yúlu. ²³ Asei kecáá, nkó yɛɛ Uléécáa Kepipi rí yé úu kɔ Sáa Uléécáa nyu. Nkó yɛɛ Uléécáa Kepipi n ɲmurei yɛ kɔ Sáa Uléécáa ɲmureile.

²⁴ Lɛ nnya, ani tíyɛ nsímé mmḗ kani hái kékoraane-me n kḥ nké nókenémɛɛ n we. In tɛ nsímé mmḗ kani hái kékoraane-me n kḥ yɛ nókenéméé we, nó nɛ Uléécáa Kepipi nɛ Sáa Uléécáa yé ripéne aní n we pise. ²⁵ Lɛ kɛ Kirisi uu n yekei rɛ u yé ró he lɛɛ nńi nfáa teneciré. ²⁶ Pɛpɛɛ n náási piké nó fóm kecáá nsímé kam nó wólú. ²⁷ Nfáasonɛ mmḗ kɛ Uléécáa uu nó

* 2:20 Luki 7:46

n he ye nókenémee wele. Lẽ nnya, áí nkpáni pise re piké kò nń picélaa rikpá. N yé nńpá yo nó céesi yare kai m pise, nnóome nń kemée we. Lẽ nnya, ani lẽ ke Nfáasone nn nó n céesi wa, lelee re ani Kirisi kupéneco kémeé n we. ²⁸ Nń sinépipi! Ani Kirisi kupéneco kémeé n we. Un píyei n ka ari peé ne tirópó n we, ísei íi yé ró wa. ²⁹ Nón n nyu re Kirisi ye aseí ute le, ani kò n nyu re nkó yee nsímései n tíkilẽ ye Uléécaá kepipi le.

3

Uléécaá sipipi kecáá nstmé

¹ Ani yé lẽ ke Sáa Uléécaá uu meyíkíyiki ró n la api ye ne ró séi re Uléécaá sipipi! Tò kò mesei lẽ le. Ketè nté pikó ápi Uléécaá céri. Lẽ nnya kápi kò tó nyu. ² Pinésáne lala kecire! Tò nkpéni Uléécaá sipipi le. Ai kahané isoi iyé kari masí kepire n wene n nyíse. Amá nse kari pee nyu re Yeosu Kirisi un píyei m peeme, tó ha ne menyíne u n we ari pee u yenu yare kuu meyíkíyiki n we. ³ Nkó yee lẽ ne kefa kesé n tálẽ yèè umecire n cápínele uu wole cáká-cáká yare ke uyé Upiíma uu n we cáká-cáká meco.

⁴ Nkó yee akópe n wai úu Uléécaá isé tíkilẽ. Lẽ nnya, akópe piwai ye isé piló le. ⁵ Nò kò pee nyu re Yeosu Kirisi ye ka re uké písoi akópe-i lese, uricuruu úu akópe áka má. ⁶ Lẽ nnya, nkó ne Yeosu Kirisi pee m pénéle uu ye akópe n wai. Nkó yee akópe n wai úu u yenaalẽ, úu kò u nyu.

⁷ Nń sinépipi, áni kape tíye unyine uké nó fóm. Nkó yee n wai yare kai m pise ye aseí tikilenle yare ke Yeosu Kirisi pò kò aseí n tíkilẽ meco. ⁸ Nkó yee akópe piwai ne kéyu m mahani ye kuníri ukó le. Kuníri kpee hái kékoraane-me akópe wairi. Lẽ nnya ke Uléécaá Kepipi ake ketè kecáá ka re keké kuníri liwai-wai ritékéé.

⁹ Nkó yee m panse Uléécaá kepipi yèè akópe piwai riyále re Uléécaá Nfaa ye ukemée we nnya. Kuu Uléécaá kepipi nnya, úu yé fe uké akópe piwai n nòrlẽ. ¹⁰ Nkó yee úu aseí n tíkilẽ née úu umáreco n la úu Uléécaá ukó. Kei kapi ye ne Uléécaá kepipi ne kuníri kepipi ceri api kóólene.

Uléécaá sipipi mecopecire pilakaane nstmé

¹¹ Tinó tẽ kani hái kékoraane-me n kó ye ntí re: Tòké merócopecire n lakaane. ¹² Ari kape Kayee meco n we. U pee ukpáaree Setani ukó le, uu uumareco pá. Yo nnya kuu u nńpá? Kayee ricuruu liwai-wai áí peé nyamí, amá uumareco likó pòon n nyamí.

¹³ Pimáreco, áí kape píri nó wa re ketè nté písoi ye nóinépuri yulu nnya. ¹⁴ Tò nyule re tò pee kpuwaalenle, ari nkpéni nfáa yenu. Kari pirómáreco n la nnya kari lẽ nyu. Nkó yee úu umáreco n la ye kpuwaalenle. ¹⁵ Usoi nkó yee umáreco ipuri n yúlu ye usokó le. Nò kò pee nyu re usokó úka úu uisoi kémeé ketóné má uké ne nfáa teneciré yé. ¹⁶ Yeosu Kirisi ye unfaa kpísile uu tó nnya he arí ne ceru re lẽ kapi ye sée re nla. Li pise re tóóké kò ntófáa kpísi ari pirómáreco nnya he. ¹⁷ Usoi nkó yee m má, un nkpéni umáreco n yé úu líka má, uu ne ukéfa u pésu, íye kuu yé peé maá re uyé ye Uléécaá lalẽ? ¹⁸ Nń sinéwá, ári kape ye nnóosimé nmane ne nla nyíse. Amá tòké ye meyíkíyiki mewai wa ne aseí líké nyíse re tò nla mále.

Tòké ne nkínniye Uléécaá keyu-i n we

¹⁹ Kei kari yé ne n céri re tò nsímései pite le ye lẽ. Lelee yé kò tíyese arí ne tirópó Uléécaá keyu-i n we. ²⁰ Asei kecáá, nńpá lin ne sirófa kémeé ró n túhaane re tò akópe wale, Uléécaá ye sirófa fele un kò nńpá yo nyu.

²¹ Pinésáne, in te líka ái ne sirófa kémee ró túhaane re to akópe wa, tirópóo kari ne Uléecaa keyu-i we. ²² Kari uisé ní múlĭ tòn kò lēlee ne u n sá wai nnya, to ye tòn yo mpuri u m pise, to ye ukemee li yenle. ²³ Uisé iyee nnyí re toké ne Ukepipi Yeesu Kirisi kefa tene ari kò n lakaane yare kuu isé ró m pa. ²⁴ Nkó yee uisé iyē n tĭkilē ne Uléecaa ye pēnelenle un ne we, Uléecaa pōon kò ukeméé we. Unfaasone kuu ró ní he mee ró nyíselē te to pēnelenle tòn ne we.

4

Iye kapi ye ne Uléecaa Nfaasone ceri?

¹ Pinésáne lala kecire, áni kape ye mese ne mese pē nnéi pee ye m pólólē te Uléecaa Nfaasone ye pikeméé wele nkó ĩmurei. Amá ani ye pi peē kelene ani yenu re li nsímesei née ái nsímesei. Asei kecáá, antepuyee nōome ye ketē kecáá kulúí leemeele. ² Lē kani yéé ne n céri re Uléecaa Nfaasone ye unyine kémee we ye nní: Uye un tinhaa re Yeesu Kirisi ye pansele kesoi pipi uú ne ketē nté weri, li nyíse re Nfaasone ye ukeméé wele. ³ Nkó yee úu ye lē tinhaa ye nyísele re Nfaasone ĩn ukeméé we, amá Kirisi ulaarō yee u te. Nō kō te u weme. Ticuruu u ketē kecáá pikáme masile.

⁴ Amá nś sinéwá, nś ne Uléecaa pikó le, nō kò antepuyee nōome feriyeele. Nfaasone mee nōkenémee ní we ye Kirisi ulaarō fele. ⁵ Pinóome pee ketē nté pikó le. Lē nnya kapi ketē nté pikó meco símisi, pē pin kò kutu pi colē. ⁶ Amá tś ne Uléecaa pikó le. Nkó yee Uléecaa n nyu yee ye kutu tó ricō. Amá nkó yee úu Uléecaa ukó, úu ye kutu tó ricō. Lē kari ye ne ceri kei ke nsímesei Nfaasone nn ní we ne kei ke nnóome nn ní we.

Uléecaa ye nla le

⁷ Pinésáne lala kecire, Uléecaa kémee ke nla nn léeri. Lē nnya, li pise re toké n lakaane. Usoi nkó yee uucō ní la ye Uléecaa ukó le un kò Uléecaa nyu. ⁸ Uléecaa ye nla le. Nkó yee úu uucō ní la úu Uléecaa céri. ⁹ Uléecaa ye Ukepipi cirenĭye ketē kecáá tummele re keké nfáa fale ró he. Lē kuú ne nyíse re u ró lalē. ¹⁰ Nla mmē ne ne mmpehé le. Ai tōo Uléecaa la, amá uyee tś la uu pee Ukepipi tumti ake kemecire kpisi ake arókópe kecáá he yare inyōonsese aké ne arókópe ró sári.

¹¹ Pinésáne lala kecire, in te lē ke Uléecaa uu ró la, li pise re tóoké kò n lakaane. ¹² Uka úu Uléecaa yēnaalē. Amá tòn n lakaane, tó ne Uléecaa ye pēnelenle un keróméé we, unla nn kò kerómee yipaalē.

¹³ Uléecaa ye Unfaasone ró hele. Lēlee ye nyíse re to ukeméé wele uyē un kò tś kémee we. ¹⁴ Tś ne yenle ari kò n símisi re Saa ye Kepipi ketē kecáá tummele re keké pisoi ayu lō. ¹⁵ Uye un n ceri un tinhaa re Yeesu ye Uléecaa Kepipi le, li nyísele re liute uyē ne Uléecaa ye pēnelenle un ne Uléecaa kémee we Uléecaa pōon kò ukeméé we. ¹⁶ Tś ne yenle ari céru re Uléecaa ye ró lalē arí ne kefa tene.

Uléecaa ye nla le. Nkó yee nla m má ne Uléecaa ye pēnelenle pin ne we, Uléecaa un ukeméé we, uyē un kò Uléecaa kémee we. ¹⁷ Tòn nla m má ne nketo-pō, tó fe arí ha keyáa kē ke Uléecaa uú ne ró ní túhaanene ne tirópóo n we, ke irósoi kari ketē nté ní le ii Kirisi ikó meco ní we nnya. ¹⁸ Nkó yee nla m má úu ye iwame n wai. Nla mee ní we ne nketo-pō yēē iwame lakasele. Iwame yēē nyísele re usoi kewuu ye túúni re pi yé kutu u ripasa. Lē nnya, nkó ke iwame ii ní we nla ĩn nyamí ne nketo-pō.

¹⁹ Amá in tóo, tó Uléécáa lale re uyee mefoí ró la nnya. ²⁰ Uye un m maa re: “Né Uléécáa lale”, un kó pee uusoicó ipuri yulu, liute ye unóome le. Nkó yee úu usoicó kuu n nyáni ní la úu yé fe uké Uléécáa kúu n nyáni n la. ²¹ Kirisi ye kó pee isé ró hele re nkó yee Uléécáa ní la uké kó uusoicó n la.

5

Nfatene mee rínanje kapi ye ne n feriyé

¹ Nkó yee ne kefa n tene re Yeesu ke Uléécáa uu wée ye Uléécáa kepipi le. Nkó yee usáa ní la yèè kó usáa siwā n lale. ² Tón Uléécáa n la, tón kó uisé n tikilē kai yé nyíse re tó Uléécáa siwā lale. ³ Uléécáa isé pimúlé kémee kai ye nyíse re usoi ye Uléécáa lale. Uisé íi kó pee páápú. ⁴ Mpá Uléécáa kepipi kéye ye ketē kecáá líkó rínanje feriyele. Ntófatené nnya kake ye feriyé. ⁵ Wóo ye fe uu ketē kecáá líkó feriyé, insá uyee ne kefa n tene re Yeesu yee Uléécáa Kepipi?

Yeesu kecáá aseéra pilese nstmé

⁶ Yeesu Kirisi yee ketē kecáá ka ne míni ne ménye. Ai míni nmané kuú ne ka, amá míni ne ménye kuú ne ka. Nfáasone mee lē simisi. Nfáasone mee nsímései ute. ⁷ Lē nnya, píseérakó ye pitaani le: ⁸ Pēpēe nní Nfáasone ne míni ne ménye. Piketaani ye kó nmanéle re nsímései ye mu. ⁹ Písoi yèè aseéra lesele ari nmanéle. Uléécáa rinóo kuu rinháa ye kó pee lē fele. Uyee Ukepipi kecáá aseéra lese. ¹⁰ Nkó yee Uléécáa Kepipi ne kefa n tenelē ye aseéra nyē ukefa-i yekeilenle. Nkó yee úu ne kefa n tene ye waise re Uléécáa ye unóome le, kúu rinóo tē ke Uléécáa uu Ukepipi kecáá rinháa ne kefa n tene nnya. ¹¹ Uléécáa ye nfáa teneciré ró hele. Ukepipi kémee ke nfáa mmē ní we. ¹² Nkó yee Uléécáa Kepipi kē n nyu ye nfáa teneciré mále. Nkó yee úu Kepipi kē m má úu kó nfáa teneciré má.

Nfáa teneciré kecáá nstmé

¹³ Nó mpí nóo nní Uléécáa Kepipi ne kefa n tenelē, nó kam títelé tē wáipó re ani ceri re nó nfáa teneciré mále. ¹⁴ Tón ne Uléécáa n tálē, tón yo umela kémee u m píse, u ye ne ró kónle. ¹⁵ Tón n nyu re mpá yo kari u píse u ye ne ró kónle, tó kó nyule re tó lē kari u m píse piyéne masile.

¹⁶ Usói un umáreco n yē un akópe nyee áa ye ne nkpo ní ka n wai, uké ukecáá Uléécáa yáási uké nfáa u he. Pēpēe ye akópe nyee áa ye ne nkpo ní ka n wa nmané kecáá kam te piké ye Uléécáa yáási. Akópe anyíne yèè ne nkpo kale. Ai pēpēe ye akópe nyee ye ne nkpo ní ka n wa kecáá kam te ani ye yáási.

¹⁷ Mpá mewai kópe méye ye akópe le. Amá ái akópe nnéi nyee ye ne nkpo ka.

¹⁸ Tó nyule re usói nkó yee Uléécáa kewā úu ye akópe n wai. Uléécáa Kepipi yèè kericuruu kecáá m pailenle, ukpááree Setani úu ye ke rica. ¹⁹ Tó nyule re tó ne Uléécáa pikó le, ketē nnéi pikó póon ukpááree Setani nnanje-i pansente.

²⁰ Tó kó nyule re Uléécáa Kepipi ye kale ake mesohó ró he tóké ye ne Uléécáa yíkíyiki céri. Ukepipi Yeesu Kirisi kee tó ne Uléécáa yíkíyiki uyē tipéne tón ne we. Yeesu Kirisi uyee Uléécáa yíkíyiki. Uyee nfáa teneciré. ²¹ Nó sinéwá, ani nómenécíre ne píléé tí.

Títelé lírū ke Yohani uu n wói

Lelɛɛ rítelɛ nti kɛmɛɛ ní we

Títelé lírū ke Yohani uu n wói ye rítelɛ lɛ ke Yohani uu "Unósi" ke Uléécɛɛ uu n wéɛ nɛ usipipi n wólɔ. Píɔ ye músu rɛ li yé Uléécɛɛ icápinɛ nɛ ikɛmɛɛ pikó kuu nɛ máne. Li rikɛmɛɛ nyíselɛ lɛ kapi yé nɛ picélaa nɔɔmɛ n sónɛ.

Ifaaci iyɛ mɛkériine ye mmé:

1. Útelɛwɔlɛ ye pɛpɛɛ rítelɛ nti n kɛéni símisilɛ rɛ piké nsímései nɛ níla kɛmɛɛ isoi n lɛ (1-6).
2. U rɛ pisoipiki piké nɛ pɛpɛɛ Uléécɛɛ icélaa memíi n céesi pimɛcírɛ tí (7-11).
3. Uléécɛɛ icápinɛ inyíne pikó iyáhaa kuu pɛ kuu nté n wólɔ palɛ (12-13).

Iyáhaa

¹ Nɛ́ Yeesu Uléécɛɛ icápinɛ uwééɛɛ, nɛɛ pó Kiriya ke Uléécɛɛ uu n wéɛ nɛ sipópipi kam ní la nɛ kɛfa kɛsɛ rítelɛ nti wólɔ. Ai menécírɛ nɛɛ nó la, amá mpí nnéi pɛɛ nnésímései n nyu ye kɔ nó lalɛ. ² Tɔ nó lalɛ rɛ nsímései ye kerómɛɛ we nnya. Mɛsɛɛ knn yé kɔ kerómɛɛ n we. Nɛ nó yáasi!

³ Sáa Uléécɛɛ nɛ Ukepípi Yeesu Kirisi yé ípɛɛléɛ ró nyíse, api nfanarɛ ró nyíse api kɔ nkíɲɲɲɛ ró hɛ tóké nɛ aseɪ nɛ níla kɛmɛɛ m pɛnelɛ.

Nsímései nɛ níla kɛcáá nsímé

⁴ Kam n yé tɛ sipówá kɛcɔpɛ sinyíne ye nsímései tikilɛnle yarɛ ke Sáa Uléécɛɛ uu rinóɔ ró n hɛ mɛcɔ, li meýánseɪ né larisilɛ. ⁵ Nɛ nkɛpéni pó Kiriya píse rɛ tóké n lakaane. Ai isé fale kam wólɔ nen pó pápɔlɛ. Isé iyɛ kari hái kékoraane-me ní yɔsí ye nyi. ⁶ Nla ye píse rɛ tóké Uléécɛɛ isé n tikilɛ tɔn nɛ sónɛ. Kei ye isé iyɛ kari yé n tíkilɛ tɔn nɛ sónɛ yarɛ kuu kékoraane-me ró n céesi. ⁷ Pinóɔmɛ kulúɪ ye ketɛ kɛcáá lonaalenle pin kɛsu rɛ Yeesu Kirisi úu pansɛ kesoipipi yíkíyiki uú nɛ ketɛ kɛcáá wɛri. Kei kapi ye nɛ ceri rɛ uyɛɛ lɛ n wai ye unóɔmɛ lɛ un kɔ Kirisi ulaarɔ. ⁸ Lɛ nnya, ani nómenécírɛ tí nísɔnɛ, áni kapɛ nɛ pírókɛi nnéi kari n wa kulaa m paa nnya. Amá ani liihɛɛ nnéi yɔsí.

⁹ Nkó yɛɛ úu Kirisi icélaa m múílɛ uké ikɛtɔ ɲmanɛ nɛ m pálɛ, un pɛɛ fáausɛlɛ, úu Uléécɛɛ kupénɛcɔ kɛmɛɛ we. Nkó yɛɛ Kirisi icélaa m múílɛ ye Sáa Uléécɛɛ nɛ Ukepípi ɲmureilɛ. ¹⁰ Uye un nókenémɛɛ n ka unsá icélaa iyɛ nɛ n hapɔ, áni kapɛ nókenéyɔ-i u yɔsí, áni kapɛ kɔ u yáasi ricurúu. ¹¹ Uye un u n yáasi, li wa yarɛ u nɛ uyɛ pɛɛ kɛsɛ umɛwai kópɛ mɛ kɛmɛɛ we.

Nsímé tɔrɔɔ

¹² Nɛ nsímé meýá mále ké nó símisi, amá ám la ké neni rítelɛ nɛ kɛwɔlɛ nɛ lɛ wa. Nɛ lalɛ ké nókenémɛɛ hapɔ ari pɛɛ n nyáneine nen nɛ nó símisi tóké nɛ mpóɔnarɛ m má nɛ kɛtɔ-pɔ nnya.

¹³ Upóyɛínosi ke Uléécɛɛ uu n wéɛ siwá pó nɛ kɔ pó yáhaarɔ.

Τίτελέ τάνū κε Yohani uu n wói

Lελεε ρίτελέ ντί κέμμε ή we

Utiisi unyine kapi ye n sée re Kayusi ke Yohani uu rítelē nτί wói. Ari ukecáá nkó ríka nyu, insá kuu Nléécaasimé ne aseí n tíkilē ημανε. Umeweε ye ne Tiyotirefu mekó kóólelenle. Tiyotirefu ye icápine kέmμε úyukóó unyine le ke Yohani uu n kési.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Úteléwole ye Kayusi pakarente, aseí kuu n tíkilē ne pikei kuu Kirisi pikó n wapisi nnya (1-8).
2. Tiyotirefu nsē ye nfasimé u tanaalenle (9-10).
3. U Temetiriisi isoi sone nkó símisile (11-12).
4. U símaapō re u yé pi rilóólú uu kó iyáhaa pi papō (13-15).

Iyáhaa

¹ Nē Uléécaá icápine uwéése, née pō Kayusi kam hí la ne kefa keσε rítelē nτί wólu.

² Unésáne lala kecire, ne welu re póké nḗpa yo kέmμε kέyu n sí póké kó isare n láarú yare kaa nní Uléécaá ncee kέmμε kέyu n sí meco. ³ Pirómárecō pinyine ye nté kale api né símisi re nsímései ye kepóméé wele, pōn kó rísone n tíkilē. Li rinékíη niηukuse meyíkíyiki. ⁴ Líka ái ye rinékíη niηukuse ai tósu kam yé hí kō te sinéwá ye aseí tikilē.

Kayusi ye aseí tikilenle

⁵ Unésáne lala kecire, pō ye pōn yo n yekei re pō wa, pō ye nyísele re pō aseí ute le áá ne Kirisi pikó li wai, nḗpa pin kucōyu pikó. ⁶ Pi Uléécaá icápine pikó keyu-i ríla kaa pi n nyíse kecáá símisile. Pōn n fe pōn pi n lé yare kai Uléécaá kέmμε m pise piké ne pincee rinōḗ, li nyamlē. ⁷ Upiima pikei nnya kapi ncee tikilē. Api pepeε ápi Uléécaá n nyu anipe-i líka yōsí. ⁸ Lē nnya kai pise re toké lipite pē lé, tó ne pē toké ne kesé nsímései n yóólē nnya.

Tiyotirefu ne Temetiriisi

⁹ Ne Uléécaá icápine pikó kételēpi wóile. Amá Tiyotirefu yeε íyukóó pico kecōpe hí la úu ró yōsí. ¹⁰ Lē nnya, nen ha píyei n hapō, ne mewai kuu n wapisi un kó kerócáá nsímé kópe símaankεε keenkeene. Lē ái nkpáni u tu. Úu ye kusáne pimárecō peε n sōnaapō wa, úu ye kó ηmurei re pepeε piwai hí la piké wa, uu kó peε Uléécaá icápine-i pi lese.

¹¹ Unésáne lala kecire, kapε ye ne likópe piwai yíraane, amá a ye ne lisone yíraane. Nkó yeε lisone n wai ye Uléécaá ukó le, nkó yeε akópe n wai úu Uléécaá nyu.

¹² Mḗpa úye ye símisi re Temetiriisi ye isoi sone lele, hái ricuruu nsímései mee ukeméé hí we ye nyísele re u isoi sone lele. Tó ne kó ukecáá lē símisile. Pō kó nyu re lē kari ukecáá hí símisi ye aseí le.

Iyáhaa tōrō

¹³ Ne nsímé meyá mále ké pō wóipō, amá ám la ké rítelē ne kέwole ne lē wa. ¹⁴ Ne lale ké nfáani pō yé, ari peé n nyáneine tōn ne símisi.

¹⁵ A ne nkíηniηε n we.

Pipósáne re ké pō yáási. A pirósáne yáási, aa pinnéi nḗpa úye uiyáhaa u pa.

Títelé ke Yuuti uu n wói

Lelée rítelé nti kémee ní we

Kirisi pikó nnéi ke Yuuti ritelé nti arí ne mánε. Tinsímé ne Piyee ritelé lírū nkó ye lalε nké nse. Pεpee icélaa nōome n céési pin nsé kópe sōne kuú ne atopi wai.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Lelée rítelé nti kémee ní we (1-2).
2. Pεpee icélaa nōome m pásii nkó (3-16).
3. U Kirisi pikó ikari kpáselenle re piké ríla ne nfatene kéméé n ημόσpύlē (17-23).
4. Uléécaá yeε ipakare te (24-25).

Iyáhaa

¹ Née Yeesu Kirisi ukeikó ne Yakupu uwā kapi ye n sée re Yuuti. Nó mpí ke Sáa Uléécaá uu nní ní sée kam títelé wólu. U nó lalε uu Yeesu Kirisi anipe-i nó wai re uké nókenécáá m paílē. ² Uléécaá uké nfanare nó nyise uu kó nkínjninε nó he uu kó meyá nó n la.

Pεpee nnōomesimé n céési kecáá nkó

³ Pinésáne lala kecire, ne peé lalε ké lē ke Uléécaá uu kesé tó ne nnó ayu n lo kecáá rítelé nó wóipō. Ne nkpéni yé te li meyíkíyiki pise re ké nní nó wói ké ne nfatene atopi kémee nó n ημόσpύselē. Uléécaá ye mecírenínε nsímé mmē ke upikó apí ne kefa n tene pamelε.

⁴ Ai líka nnya kam lē símisi, simúnjé kópe písoi pinyine ye riséé ne nó cōhanelenle. Pi Uléécaá ipelée waiselε yarε ncée kuu pi he re piké mewai kópe ne piripōo n wai. Urócélaa cirenínε ne Urópíma Yeesu Kirisi kapi lē yulu. Háí mekee-me kai wólaalē te akpanii nyεe pilikó.

⁵ Mpá kani nní pinyuwe m máálē, ne la ké nó léise re Upíima ye pεe mekee Isirayeli pikó riyu lalε Esipiti ketē kecáá, amá uu pεe limemáá tíyese pεpee apí pikεcōpe ne kefa u n tenelē api kpíni. ⁶ Pilécaatumε pinyine ye peé ne Uléécaá wóosilε re ketónε ke-i kuu pi n tónse áke ne pi risá, api pεe pimεcire ketónε conse. U kō pē kuηmaha kemεε-pō tonselenle pin mesére pahaalē líké ha ne keyáa ké kuu pitúhaane pi n sánti tu. ⁷ Ani Sotōm kuyu ne Komōori kukó ne ayu nyεe ne a n kólē nkó léise. Pilécaatumε mecō mmé ke kei pikó apí pεe méwoo méwoo wai. Apí n la pitisi ne pitisicō piké n sói. Lē nnya ke Uléécaá uu kutu pi ripasa uu nna tenεciré kémee pi sápo. U lē walε re nípá úye uké kei ye uké ne umεcire tí.

⁸ Lē ke pεpee nní ne nó n cōhanelē pōo kō we. Simúnjé kópe sin pi n lεeme, api pεe piípinε lilala ne pimεcire mékperinkpe n wai, apí kō Upíima nnaηε waiselē, pin keyómecaa-pō linaηε-naηε lámaankεε. ⁹ Moisi ye pεe kpule, Ulécaatumε wéése Misēli ne Setani api ukecáá cēηesi. Pi pεe pásainele re wóo yé u kpísi. Mpá ne lē, Ulécaatumε wéése Misēli ricuruu úu kaha uké Setani lámaankεε. Amá nse kuu u maá re: Upíima uké kutu pō ripasa. ¹⁰ Amá písoi pē pōo, lē aseí kápi n nyu kapi ye lámaankεε. Lē kapi isεε mecō méwoo n nyu lεε pi kopaalē. ¹¹ Iwe kapi topori! Kayεε ncee ncō kapi tíkílé. Siwóó nnya kapi pimεcire kpísi api mpōlecee tikise Palam mecō. Kapí ne Uléécaá n kēηene yarε ke Koree uu n wa mecō nnya kai pi ritékéé. ¹² Kei kani ye n cápine re nóké memáreco iluke li, pεpee ye nórinéyu kpu. Kei

ke pē api ye pimela anyá súkei, ápi ne úka kutu cōlē. Pi we yare ahope ke kuyō aku n kpráulē. Pi kō wele yare kuléé nkú kpee áku ye m mári, nḡpá lin kuimaretunje n tu. Pin ku n wehe, meté kaku ppe lē kpu. ¹³ Mínimaa kēmeē ániwalé papē-papē kapi ne menyíne we. Pi ye pimewai kópe lesele api yánesi yare ke ániwalé aa ye míni kuwálé ní yánesi. Pi kō wele yare awárepi nyee méwoo n sónesi. Lē nnya ke Uléécaa uu kunmaha píima-i ketóne pi he re piké kei meséere n tū.

¹⁴ Pirókpure kēmeē, Enōki ye Atam siyase kēmeē kunai sééi-sééi ukō le. U hái mekēe-me písoi pē kecáa maa re: Upíima ye wemele ne upileecaatumē kulúí ¹⁵ piké ne písoi nnéi túhaane. U yé piwaikópēkōó akópe pa, mewai kópe nnéi kapi n wa nnya. U yé kō pikópēkōó ppe áyu n wéési alē kapi u n lámaankee kecáa akópe pi pa. ¹⁶ Písoi pinyine ye pi ppe meséere n ηmúlaankee. Ai píakai pi láarú. Pilikáipi-káipi kapi ye wa. Pi ní-yuwélaasimé símaankee pin ne písoi kahaankee re piké linyine pikemeē yé nnya.

Kirisi pikó nsē kecáa nsímé

¹⁷ Amá nō pinésáne lala kecire, nōóké ye nsímé ke Urópíima Yeesu Kirisi pitume api mekēe-me nō rin-yóó léise. ¹⁸ Pi ye ppe nō n yóólē te: Itunje tōwō kumúnjé kun n tu, pinyine ppe písoi n sényi yé kam, ápi yéé pilikáipi-káipi nnya Uléécaa wuri. ¹⁹ Pēpēe pikóólentene písoi kecōpe tanaalē. Lē ke piricuruu api m músu ηmane kapi wai. Uléécaa Nfaa nín pikemeé we. ²⁰ Amá nō pinésáne lala kecire, nōóké nómeneécire n ηmóópuselē nōn nfatene sōne ke Nfáasōne nn nō ní he nnahe ne keyóme yáási. ²¹ Ani Uléécaa nla kēmeé n we nōn mé te Urópíima Yeesu Kirisi yé unfanare nnya nfáa teneciré nō hé.

²² Ani ye pēpēe ne ní we pin tíru íwe té. ²³ Ani piayu lō ani nna teneciré-i pi lese. Ani ye kō picō íwe té. Amá ani nómeneécire tí, áni kape ye pilikó líka ne rikō, aí ne pimelape ke pimewai kópe ame m póriinkeē péne.

Ipakare tōwō

²⁴ Uléécaa ye nnahe mále uké ne nō n léraalē áni yé píakai loó, uké kō ne kei káni yé ha akópe m má nō ha, aí kō nō n láarú aní ha ne umeyōopi kēmeē u yenu. ²⁵ Uyee Uléécaa Cireníne, uyee ne Urópíima Yeesu Kirisi ritiki uú ne aróyu lōlu. Kái ne nḡpá píyei-me n kpiime ne neni-me ne nḡpá píyei-pō, uyee nímulē ne ríyu ne nnahe ne meýōopi meséere te! Amí!

¹² Am̄ ημεελú k̄é uyee ne né n símisi ȳé. Kam̄ tíηημεελú, am̄ sífiráa sit̄osi sis̄eei kap̄í ne wura n wa yenu. ¹³ Unyine yee kesoi pipi ne menyine ní we un sífiráa sit̄osi s̄é kec̄ape we. Kutúkanka caacaa kuú pee tanaal̄e un tikín̄ kecáá kútampálá kap̄i ne wura n wa tél̄é. ¹⁴ Uriyu ne unnyúpi ye wariyele yare nkum̄e tomé, née yare mpáham̄e. Uinipee ye we yare inalempi, ¹⁵ uana an we yare nweni ηm̄oh̄o mee n wa yare n nna k̄ém̄ee riwóη̄ole, umet̄é p̄ón we yare míni píima menyine iw̄o. ¹⁶ U pee ukunipe luke-luke ne awárepi asēei múl̄enle, tit̄éhe ne ken̄óopi píj̄-píj̄ ne meyele met̄é tin unnōo-i léeri. Ukeyu ye pēé wele yare ntun̄e mee tore. ¹⁷ Kam̄ u n ȳé, am̄ uana metene lolu yare ne kpule. Uu pee ukunipe luke-luke ken̄écáá láa uu re: Iwame íi kape p̄ó wa! N̄é Ufoí ne Utór̄o, ¹⁸ nen̄ k̄o nfáa má. Ne pee kpule, am̄á née nk̄ó ne nn̄éfáa mpá píyei-p̄o. Ne nk̄p̄o ne pikp̄okp̄o kel̄o kehán̄ne múl̄enle. ¹⁹ L̄é nnya, a l̄é kaa n ȳé w̄oi, lelee ní we ne lelee masí kepire n s̄ónti. ²⁰ Awárepi asēei nȳé kaa kunénipe luke-luke k̄ém̄ee n ȳé ne sífiráa sis̄eei sit̄osi s̄é kap̄í ne wura n wa asēi nyee m̄ pékaal̄é ye nnyé: Awárepi asēei nyee pilécaatum̄e le pee Uléécāa icápine is̄eei iȳé kecáá m̄ paíl̄é. Sífiráa sis̄eei sit̄osi s̄é p̄ó ne Uléécāa icápine is̄eei le.

2

Nstmé kapi Uléécāa icápine iyee Ef̄eesi-p̄o ní we n w̄oipo

¹ A ulécaatum̄e yee Ef̄eesi-p̄o Uléécāa icápine kecáá m̄ paíl̄é w̄oipo re uyee awárepi asēei ukunipe luke-luke k̄ém̄ee m̄ múl̄é, uyee sífiráa sit̄osi sis̄eei s̄é kap̄í ne wura n wa kec̄ape n s̄óne ye maa re: ² Ne mep̄ówai ne pip̄ók̄ei ne pip̄óη̄m̄óp̄ú nyule. Ne nyule re áa ye pikp̄ááree kecáá rikp̄á. P̄o pep̄ee n tee re pi pitum̄e le ápi k̄o pee pitum̄e peenule aa ȳenu re pin̄óome ye pi. ³ P̄o ηm̄óp̄ul̄enle. P̄o rinényiri nnya íwe lile ái k̄o pee p̄ó feriȳe. ⁴ Am̄á mm̄é karí ne p̄ó n c̄ési yee re áa nk̄p̄eni níla foí kaá pee m̄ má k̄énécáá má. ⁵ A léise kei kaa n loó, aa ap̄ók̄ope kepire t̄o, aa mep̄ówai foí piwai pele. Insá l̄é, né kep̄óm̄é kam̄ am̄ k̄ép̄ófiráa ket̄osi keketone-i yukuse, in te áa ap̄ók̄ope kepire rito. ⁶ Am̄á lelee kep̄óm̄e ní nyam̄ yee re p̄o Nikolayitiye mewai kesule yare ke née k̄o m̄e n k̄ésu mee.

⁷ Uye un ukóm̄e, uk̄é l̄é ke Nfáas̄one nn̄ Uléécāa icápine n símisi kutu r̄ico. Nk̄ó yee n feriȳe kam̄ kuléé k̄pee ye nfáa n he kun̄ Uléécāa k̄ém̄ee-p̄o we ap̄ipi pane uk̄é li.

Nstmé kapi Uléécāa icápine iyee Simirini-p̄o ní we n w̄oipo

⁸ A ulécaatum̄e yee Simirini-p̄o Uléécāa icápine kecáá m̄ paíl̄é w̄oipo re Ufoí ne Utór̄o, uyee pee n kpu uu nk̄p̄eni peeri un nfáa má ye maa re: ⁹ Ne mp̄ót̄ósi píima-i kaa ní we ne ip̄ówe kaa m̄ má nyule, p̄on k̄o ne umámá. Ne k̄o nk̄ópe ke pep̄ee n tee re pi Pisui fi le api kep̄ócaá n símaank̄ee nyule. Pi k̄o pee Setani icápine pik̄ó le. ¹⁰ Kape íwe iȳé kaa n lene kewuu n t̄úúni. A k̄o te kun̄iri ȳé n̄óken̄éc̄ape pinyine kukp̄aniilee t̄a kuké ne n̄ó m̄ peikee nnya. Li ȳé k̄o siyáa kefi k̄ém̄ee n̄ó wéékuse. A asēi ritiki, mpá lin nk̄p̄o ye mu, k̄é pee nfáa p̄ó he re p̄o feriȳe nnya. ¹¹ Uye un ukóm̄e, uk̄é l̄é ke Nfáas̄one nn̄ Uléécāa icápine n símisi kutu r̄ico. Nk̄p̄o lírū n̄n̄ uyee n feriȳe líka waine.

Nstmé kapi Uléécāa icápine iyee Perikam-p̄o ní we n w̄oipo

¹² A ulécaatum̄e yee Perikam-p̄o Uléécāa icápine kecáá m̄ paíl̄é w̄oipo re uyee rit̄éhe ne ken̄óopi píj̄-píj̄ ne meyele met̄é m̄ má ye maa re: ¹³ Ne nyule kei kaa ní we. Kei ke Setani riȳóp̄it̄ú p̄ó k̄o we. Aa rinényiri kesi, áa k̄o

kefa kaá ne né n tenelē fóm, mpá siyáa se-i kapi unékeikó Antipaasi yee aseí n tíkile nókenémee kei ke Setani uu rí we rí kpu. ¹⁴ Amá mmē karí ne pó n cési ye kó pee mmú re: Písoi ye kei we, pin Palam icélaa múlilē. U Palaki céesi re uké ripine wa Isirayēli sipipi síké inyóonsesare li síké kó iwásánkaí n wai líké ne kelólé-mē si ha. ¹⁵ Limēcō ke pō kó písoi má pee Nikolayitiye icélaa n tíkile. ¹⁶ Lē nnya, a apókope kepire rito, insá lē né kepómee hapō am titēhe kam nnóo-i n wailē ne atōpi pō wai. ¹⁷ Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu rico!

Nkó yee n feriyē kam Uléécaá iluke * yee m pékaalē ne ripare tomé hene. Tinyíri fale rinyine tee ripare tē kecáá wólaalē. Uka úu ri nyu, insá uyē kapi ri n he.

Nsímé kapi Uléécaá icápine iyee Tiyatiiri-pō rí we n wóipō

¹⁸ A uléécaatume yee Tiyatiiri-pō Uléécaá icápine kecáá ní pailē wóipō re Uléécaá Kepipi inipee yee rí we yare inalempi, keana an kó we yare nweni ηmōhō sōne ye maa re: ¹⁹ Ne mepówai ne mpóla ne mpófatenē ne pipókei ne pipóηmóópú ne mepówai tōrō mē mefoí kulú n fe nyule. ²⁰ Amá mmē karí ne pó n cési yee re pō unósi Yesapeeli yee n tee re u antepu le riyá un pinékeikó kírassente re piké méwoo méwoo n wai pin kó inyóonsesare le. ²¹ Ne u yálenle kelene re uké uakópe kepire rito, amá úu la uké uiwásánkaí mewai mē kepire rito. ²² Aa yē! Ne nní lē u ne pepee kesé iwásá n wai kefine kecáá sáne piké íwe píima li, in te ápi pimewai mē kepire rito. ²³ Né tīyese api usiwā kóni. Uléécaá icápine nnéí yé pee céri re nēe ye usoi kemúnjé ne ulilala lee m pékaalē perei am céru. Ne kó mpá úye mewai kecáá ulikó u pane.

²⁴ Amá nō Tiyatiiri pikó picō mpí, nōo ye áni nní icélaa iyē n tíkile, áni kó lē kapi n tee re Setani líkó lee m pékaalē ceri, ne maa re ám nō ncōni ríka ncō cōnsene. ²⁵ Amá ani lē kani nní ní má anípe keté m múlilē ké ha ne peeme.

²⁶ Uyee n feriyē, uyee menéwai rimmúlú ne kētō-pō kam rínanje kam unésáa kémee m má pane. Uyē kam isoipuri kecáá rínanje pane. ²⁷ Uyee keweninaapi ne isoipuri iyē sénine, uu kó i foresi yare sipérétúhu. ²⁸ Né kó rimarewarepi u he. ²⁹ Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu rico!

3

Nsímé kapi Uléécaá icápine iyee Sariteesi-pō rí we n wóipō

¹ A uléécaatume yee Sariteesi-pō Uléécaá icápine kecáá ní pailē wóipō re uyee Uléécaá yee ifáa íseel ne awárepi aseel n te ye maa re: Ne mepówai nyule. Pō rinyíri yenle re pō nfáa má, némópákanē pō kpuwaalenle. ² A nnōni kémee yisi aa pepee rí we pin kpi ikari waise ápi kapē ne n kpi nnya. Am mepówai yē men Unéléécaá inipee-i nyamí ne meketō-pō. ³ Lē nnya, a lē kaa nsímé rí yōsí ne lē kaa n kó léise aa akópe kepire tō. Pōnsá n nyáni, ne sántile yare uyaa, áa yé pee céri itunje iye-i kam yé pō rínkaíkai. ⁴ Mpá ne lē, pō kó pee Sariteesi kei písoi mále pee ápi piilū mékperinkpe m póriínkee. Pi yé ilū tomé tā, tó ne pē arí ne n sōne re pi ne lē sá nnya.

⁵ Lē nnya, uyee n feriyē yé ilū tomé tā, ám yé urinyiri nfáa ritelé * kémee tinnē. Né Unésáa ne pilécaatume keyu-i u ceri re u unékó le. ⁶ Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu rico!

* **2:17** Uléécaá iluke: Iyē kapi ye pee sée re maani Méleepō ritelé kémee: Méleepō 16:32-34. * **3:5** Filipu 4:3

Nstmé kapi Uléécaá icápine iyee Filatelifiti-pɔ ní we n wáipɔ

⁷ A uléécaatumɛ yee Filatelifiti-pɔ Uléécaá icápine kecáá m paílɛ wáipɔ rɛ Uléécaá ukó nɛ Uyíkíyiki yee Tafiti kehánne m múlɛ, Uyee yɛ n hánne úka úu yé ha pɛɛ n hánesi, Uyee yɛ n hánesi úka úu yé ha pɛɛ n hánne yɛ maa rɛ: ⁸ Nɛ mɛpɔwai nyule. Aa yɛɛ, nɛ kɛpɔyu-i ihánaa hánnele kɛ úka úu yé n fe uké hánesi. Li we rɛ mpónaɲɛ rín piyɛ. Pɔ kɔ nnésímé rimúlúle áa kɔ rinényíri kesi. ⁹ Aa yɛɛ, nɛ Setani icápine pikó apóniɲɛ-i wainɛ. Pi yɛ maa rɛ pi Pisuífi lɛ, ái kɔ pɛɛ lɛ. Pi kiraasɛle. Aa yɛɛ, né tíyɛɛɛ apí weri api kɛpónyále-i wúla api céru rɛ nɛ pɛɛ pɔ lalɛ. ¹⁰ Kaa nní nnésímé mɛɛ yɛ rinɲmóópúɛ rimmúlú nnya, né né kɔ ipeikɛɛtuɲɛ iyee ketɛ nnéi kecáá n sónti iké ketɛ pikó peikɛɛ kɛmɛɛ pɔ rimúlú. ¹¹ Nɛ nfáani sóntile. A lɛ kaa m má aníɲɛ ketɛ rimúlú úka úu kape nɛ lɛ kaa n feriyɛ api pɔ hɛ pɔ ní yɔsí nnya.

¹² Né tíyɛɛɛ Uyee n feriyee uu Unéléécaá Keyɔ kɛmɛɛ panse nléri cire-cire, úu yé pɛɛ píkaí kei lɛ. Né ukɛcáá Unéléécaá rinyiri nɛ Unéléécaá kuyu rinyiri, Yerusalem fale yee keyómɛcaá-pɔ Unéléécaá kɛmɛɛ n léeri wáí, am kɔ rinényíri fale wálu. ¹³ Uye un ukóme, uké lɛ kɛ Nfáasɔnɛ nn Uléécaá icápine n símisi kutu ricɔ!

Nstmé kapi Uléécaá icápine iyee Lawutisee-pɔ ní we n wáipɔ

¹⁴ A uléécaatumɛ yee Lawutisee-pɔ Uléécaá icápine kecáá m paílɛ wáipɔ rɛ Amí, úseérakɔ́ yee aseí m má un kɔ uyíkíyiki, un kɔ lɛ nnéi kɛ Uléécaá uu n wa kekoraanɛ yɛ maa rɛ: ¹⁵ Nɛ mɛpɔwai nyule. Aa niɲú áa kɔ tolú. Amá pɔn pɛɛ n fe pɔké n niɲú néɛ pɔké n tolú! ¹⁶ Lɛ nnya, kaa nní m páipailɛ, áa kɔ niɲú áa kɔ tolú nnya, né kúúkeɛ am nnénɔ-i pɔ léseri. ¹⁷ Pɔ yɛ maa rɛ: Nɛ umámá lɛ, nɛ memá yénle, líka ái né párilɛ, áa kɔ pɛɛ nyu rɛ ipóɔ yɛ íwe wele, pɔn wariyɛ, pɔn íwe má pɔn nyiinlɛ pɔn kɔ mɛɲmanɛ we. ¹⁸ Lɛ nnya kam mɛsɔhɔ́ pɔ kpálɛ tɛ a kɛnɛmɛɛ wura kapi n sáasi apí lolɛ cáká-cáká lɔ aa pɛɛ panse umámá, aa kɔ ilú tomé lɔlu aa pɛɛ n lapaalɛ, isei íi kape nɛ pɔ ní wa rɛ pɔ mɛɲmanɛ sónɛ nnya. Aa kɔ pite kapi yɛ iníɲɛɛ riínkɛn lɔlu aa ipóníɲɛɛ kemí pɔké nɛ n nyáni nnya. ¹⁹ Né, nɛ yɛ nɛ pɛ nnéi kam ní la césile am kɔ kutu pi pasa. Lɛ nnya, kape siká wa, a apókóɲɛ kɛpire rito. ²⁰ Aa yɛɛ, nɛ rinɔnɔ-i nyenule nɛn ihánaa pepu. Uye un menétɛ n kɔ, un tinɔnɔ n hánne, né ukɛyɔ-i lompɔ tɔ nɛ uyɛ ari kɛsɛ ilukɛ lɛ.

²¹ Uyee n feriyɛ kam tíyɛsɛnɛ ari tinéyɔ́ɔpitú kecáá kɛsɛ tone yarɛ kɛ néɛ n feriyɛ tɔ nɛ Unésáa tɔn kɛsɛ uriyɔ́ɔpitú kecáá tɔ mɛɔ.

²² Uye un ukóme, uké lɛ kɛ Nfáasɔnɛ nn Uléécaá icápine n símisi kutu ricɔ!

4

Uléécaá mɛyɔ́ɔpi kɛ keyómɛcaá-pɔ pikó api yóm

¹ Lɛ memá, am pɛɛ paí, am ihánaa inyine keyómɛcaá-pɔ yenu in hánnelɛ. Am metɛ fói memɛɛ pɛɛ nɛ né n símisi kom mɛn tee rɛ: A nté ritaámɛ kɛ lɛlɛɛ masí kɛpire n wainɛ pɔ nyíɛ. ² Mɛsɛ nɛ mɛsɛ, Nfáasɔnɛ nn kɛnécáá súiri am pɛɛ riyɔ́ɔpitú tinyine keyómɛcaá-pɔ yenu, unyine un tikecáá tɔ. ³ Uyee n tɔ mɛwɛɛ yɛ nkɲáni yarɛ riparɛ ɲmɛ́í-ɲmɛí néɛ ríwɛɛ mɛɔ, kuwamɛnirí pɔɔn riyɔ́ɔpitú tɛ kóónúlɛ. Kumɛwɛɛ yɛ nkɲáni yarɛ mɛhóle riparɛ. ⁴ Ayɔ́ɔpitú afɛɛɛɛ nɛ ana nyee pɛɛ riyɔ́ɔpitú tɛ kóónúlɛ, piwééɛɛ afɛɛɛɛ nɛ pina pin akɛcáá tɔ, pin ilú tomé tántilɛ, pin ayɔ́ɔpikɔɲ kapi nɛ wura n wa piayu kecáá kípiilɛ. ⁵ Sikónɛtɛhɛ nɛ metɛ mɛnyine nɛ ikónɛ pisenkɛɛ yɛ pɛɛ riyɔ́ɔpitú tɛ kɛmɛɛ léentile. Sífiráa siseɛi yɛ pɛɛ riyɔ́ɔpitú tɛ keyu-mɛ torelɛ nyaii.

Si Uléécaā ifaa iseei le. ⁶ Linyine ye ppe riyóopitū tē metene wele yare sinípeenyáni-yelēpi see mínimaa mecō tanjēlē.

Lifáakó lina linyine lee kēyu-mē ne kepire-mē inípee nípá yei n tóraankeelē ye ppe riyóopitū tē kecōpe ne rimēkaneī wele. ⁷ Lifáakó foī ye wele yare kúkinaá. Lifáakó lírū ye kō wele yare rináapipi, lifáakó táánū p̄s ne nkpáni yare li kesoiyu mále. Lifáakó náii p̄s ne metuke maamaa mee n yóosilē ne menyíne wele. ⁸ Lifáakó lē kena ye mále amēh akpuulū akpuulū, inípee in nípá yei tóraankeelē. Api kēyu má ne pimáikee ketúnjē ne kesine re:

Usōne círicíri, círicíri, círicíri yee Upiima, Uléécaā, Nnanje nnéi Ute.

Uyee peé we, Uyee we, Uyee kō masí sónti. ⁹ Mpá píyei ke lifáakó lē ai yé ha uyee riyóopitū kecáá ní tū un kō nípá píyei we ríyu n waise, api ye urinyiri taáse api kō u pōnese ¹⁰ piwéése afeeré ne pina pē p̄s né ye ppe uyee riyóopitū kecáá ní tū metene riwula api uyee nípá píyei ní we yáási api ppe riyóopitū keyu-i piayōpikōh sá api re: ¹¹ Urópíima ne Uróléécaā, pō ne sá re pāké ríyu ne rinyiri ne rínanje m má. Liriyíkí re pō nípá yo wa, pō lale liké n we. Lē nnya kai kō we.

5

Kesánpipi ye rítelē wúkule

¹ Am peé uyee riyóopitū kecáá ní tū kunipe luke-luke kēmee rítelē rinyine yenu tin kepire ne kēyu-mē wólaalē, api kō atópi aseī rikēcáá wai apí ne wúkesi re úka úu kape rica. ² Am kō uléécaatumē nanje-nanje unyine yenu un yóólē lin cālē te: Wóo tu re uké rítelē tē wúkule uké kō tiatōpi nyē fori?

³ Amá úka úu we keyómecaa-pō nēe ketē ntē kecáá nēe ketē metene yee yé n fe uu ri wúkule nēe uu ri nyáni. ⁴ Kei kam ppe meyá tē ŋmaa re úka úu tulaalē te uké rítelē tē wúkule nēe uké ri nyáni nnya. ⁵ Uwéése use uu ppe né maa re: Kape n téni, a yē te Yuta pikó mpuri kēmee kukinaá, Tafiti kepirē ye feriyele. Ke yé fe ake rítelē tē wúkule ake kō atópi aseī nyē foru.

⁶ Am kō riyóopitū tē kecōpe ne lifáakó lina lē kecōpe ne piwéése pē kecōpe Risánpipi yenu tin nyenu yare pi ne ri nyóonsele. Akóle aseī ne inípee iseei karí ppe má. Lelee Uléécaā ifaa iseei iyē kuu ketē nnéi kecáá ní túmēl. ⁷ Arí hapō ari uyee riyóopitū kecáá ní tū kunipe luke-luke kēmee rítelē tē yósu. ⁸ Kuu rítelē tē piyóó ní masí, lifáakó lina lē ne piwéése afeeré ne pina pē api sí apí ha Risánpipi keyu-i wúla, nípá úye un kekénjē ne sinúmpí kapí ne wura n wa ne tulaali meyipē múllē. Uléécaā pikó keyome kapi n yáási ye kē. ⁹ Api keyóme fale kenyine n yom te:

Pō tule re pāké rítelē tē yósi pāké atópi nyē fori, liriyíkí re pi ne pō nyóonsele aa mepónye ne nípá kumáre kúye ne nípá meyu méye ne nípá ayu áye pisoi ne nípá nsoipuri ní-ye ayu lolu aa Uléécaā pa.

¹⁰ Pō pi pansesele n-yóopipuri pikó ne inyóonse piwai ppe

Uléécaā pikei n wai. Pi sóntile piké ketē kecáá iyóopi n tū.

¹¹ Am peé weri am pilécaatumē kulúí ppe riyóopitū ne lifáakó lē ne pikpure n kánēilē metē kom. Pinnéi ye lele píle píle ne kuwóó kuwóó ái kúkeentene we.

¹² Pi ppe cááile re:

Tisánpipi kapí ne n nyóonse tee tulaalē te tiké rínanje ne memá ne mewéesesōho ne rikōho ne ríyu ne akéhe ne ipakare yosí!

13 Am pɛɛ lɛ nnéi ke Uléécaá uu n wa lin keyómecaa-pɔ ne ketê kecáá ne ketê metene ne mínimaa kéméé we kom lin tee re:

Uyee riyóópítú kecáá ní tú ne Risánpipi pɛɛ akéhe ne ipakare ne ríyu ne n-yóópinaɲe te nípá píyeyi-pɔ!

14 Lifáákó lina lɛ ai ye pɛɛ re: Amí! Piwéése pɛ api ye pɛɛ wúla api yáási.

6

Atɔpi akpuulú foi nyê mewúkule

¹ Amí paí, am yénu ke Risánpipi ari atɔpi aseɛi nyê kéméé rise n wúkule, am pɛɛ lifáákó lina lɛ lise kom, lin metê ne símisi yare ikónɛ pisenkee re: A kam. ² Amí paí am isā tomé yénu. Uyee i n tú ye pɛɛ pitɛpe múflenle. Api piferiyɛ ihɛɛ u pa, uu yisi uú n tósu yare uyee n feriyɛ un kɔ tósu uké ha kɔ piferiyɛ rikpá mecɔ. ³ Ke Risánpipi ari ritópi lírú n wúkule, am lifáákó lírú kom ai semni re: A kam! ⁴ Isā icɔ yeɛ n wɔɲɛ yare nna ii pɛɛ léeri. Uyee i n tú uu rinaɲe yenu re uké ketê kecáá nkíɲɲiɲe lese pisoi piké ne n kónaane nnya. Api kɔ kutéhe caacaa kunyine u pa. ⁵ Kari ritópi táánú n wúkule, am lifáákó táánú kom ai semni re: A kam! Amí paí, am isā ɲmɔhɔ yenu. Uyee i n tú ye pɛɛ kemúné múflenle. ⁶ Am lifáákó lina lɛ kecɔpe metê menyine kom, men tee re: Pi yé mesírɛpipi menyine kemúnécariپی kesɛ ne kekeiyaa kesɛ ihéé lɔ, api kɔ memúpipi simúnécariپی sitaani ne kekeiyaa kesɛ ihéé lɔlu. Amá áni kape mékpɔ ne píta p̄ tica.

⁷ Kari ritópi náii n wúkule, am lifáákó náii metê kom te: A kam! ⁸ Amí paí am isā inyine yenu ne mehóle ntɔne ipiɲe. Pi ye uyee i n tú sée re nkɔ. Nkɔ kuhore ye pɛɛ u tikilenle. Api ketê awélé ana kéméé kuse kecáá rinaɲe yenu apí ne atéhe ne nkú ne itóí ne licópii-cópii sisoipipi tékéé.

⁹ Kari ritópi núpū n wúkule, am kɛnyóɔnsetunipi metene pɛ kapi Nléécaasimé ne aseéra kapi n lése nnya m parii amíiri yenu, ¹⁰ pin pupukeɛ lin cálē te: Sáa sɔne círicíri ne uyíkíyiki, hái ne keyo-pɔ kaa yé lɛ n náɲaise pɔké kelene túhaane pɔké nsímései yē pɔké pɛɛ ketê nké pisoi ntókpɔ kecáá kutu ripasa? ¹¹ Api pinnéi mmē nípá úye ketúkanka tomé pa, api kɔ pi maɛ re piké pɛɛ kɔ nkáripipi n wéntelē, pipikeicɔ ne pipimarɛɔ kapi pimɛɔ n kónine piké ha pinnéi cápinepɔ.

¹² Kari ritópi kpúúlū n wúkule, amí paí ketê ake yénesi ne rikɔhɔ. Itunɛ ii panse riɲmóhɔ yare kukpɔsaɲá, iwáre ii innéi panse yare ményɛ.

¹³ Keléécaá awarepi aa pɛɛ keteni-i póroiri yare ke kúfikiyee aku ye kuyɔ píima kéméé kuapipi n tíye aa póroi mecɔ. ¹⁴ Keléécaá ake wúkaapɔ yare rítelē kapi riwépi, ayópe nnéi ne míni kepáápáá sitê nnéi asi siketone-i yisikeɛ. ¹⁵ Ketê nté piyɔopi ne piwéése ne atɔpi piwéése ne pimámá ne pináɲe-naɲe ne pilási nnéi ne pepɛɛ pimécire n te api ayópe kecáá aparepoo kéméé ne aparecaɲaa sipáápáá pékesi. ¹⁶ Api ye pɛɛ ayópe ne aparecaɲaa maɛ re: Aní kerócaá lóime aní ró yárii táké uyee riyóópítú kecáá ní tú ne Risánpipi kuwɔi ne ketaa wa. ¹⁷ Li we re pikuwɔi keyaa píima ye tuimele. Wóo yé fe uú lelu?

7

Uléécaá pisoi ye ritii kecáá Uléécaá nɔwɔi yási

¹ Lɛ memáá, am pɛɛ piléécaatumɛ pina pinyine yenu pin ketê awélé kena kéméé nyenu. Ketê kecáá ayɔ ana kapi pɛɛ múflɛ te kuyɔ kúka áku kape ne ketê kecáá néɛ mínimaa-i néɛ kuléé kunyine kecáá ní pi nnya. ² Am kɔ uléécaatumɛ ucɔ yenu un ketunɛleeme-mê taámelē un Uléécaá yeɛ nfáa

n te nwɔi múlǐ. Uu cáái ai cá, uu pilécaatumɛ pina pɛpɛɛ ncée n yé te piké keté ne mínimaa íwe wa maa re: ³ Ani kape keté née mínimaa née aléé rica hái ne kumúnǎ kpe-i kari yé Urólécaaa pikeikó atii nwɔi n wa. ⁴ Am pɛɛ pɛ kapi nwɔi n wa nnéi kóm. Pi lele písoi ákotokú píle ne afeena ne ana (144.000) Isirayeli pikó amare nnéi kémee. ⁵ Yuta kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Rupeni kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Kaati kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁶ Asee kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Nefitalii kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Manasee kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁷ Simeyɔɔ kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000) Lefi kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Isakaa kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁸ Sapilɔɔ kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000) Yosofi kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000) Pɛnyamee kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000) kapi nwɔi wa.

Tisoiwuí píima tɛɛ Uléecaa keyúrí n cápinǐ

⁹ Lǐ memáá amí paí, am tisoiwuí píima rinyine yenu, tipísoi ápi kúkeentene we. Mpá nsoipuri ní-ye ne nípá kumare kúye ne nípá ayu áye ne nípá meyu méye pikó ye pi. Tiyóɔpitú ne Risánpipi keyu-i kápí pɛɛ nyenu pin sitúkanka caacaa tomé tántilǐ pin atɛɛpaí muleilǐ. ¹⁰ Pi pɛɛ cááilɛ lín cáǐlɛ te: Urólécaaa yɛɛ riyóɔpitú kecáá ní tú ne Risánpipi pɛɛ tiróyu ɔ. ¹¹ Pilécaatumɛ nnéi ye pɛɛ riyóɔpitú ne piwéése ne lifáákó lina keyu nyenule. Api wúla api keté keyu tuhu api Uléecaa yáási ¹² pin tee re: Amí, Urólécaaa yɛɛ ipakare ne akéhe ne mewéesesɔhɔ ne ipɔnɛɛ ne ríyu ne rínanɛ ne rikɔhɔ nípá píyei-pɔ te. Amí!

¹³ Kei ke piwéése pɛ use uu rinɔɔ yási uu né maa re: Píye ye mpí pɛɛ nní sitúkanka tomé tántilǐ pin ne méye leeri? ¹⁴ Am u pɛɛ re: Unépiima, pɔɔ nyu. Uu pɛɛ né maa re: Pɛpɛɛ íwe píima kémee n léeri ye pi. Pi pisitukanka caacaa heerele api risánpipi menye kémee si wárarase. ¹⁵ Lǐ nnya kapi Uléecaa riyóɔpitú keyu-i we pin ukeyɔ-i ketúnǎ ne kesine u yáási. Uyɛɛ riyóɔpitú kecáá ní tú ye pikécáá m paílǐ. ¹⁶ Nkú rín yé kɔ piwai pi rikpá, nnírɛ rín yé kɔ piwai pi rikpá, ntunɛ rín yé kɔ piwákáa pi rikpá, kutói áku yé kɔ piwai pi rikpá. ¹⁷ Li we re Risánpipi tɛɛ riyóɔpitú keɔpɛ ní we yé ne pilúkei pi ha ari pi kpísi arí ne míni mee ye nfáa n he ihai kémee pi sí, Uléecaa uu pɛɛ pimɛnini nnéi tinnɛ.

8

Títópi sééi-sééi mewúkule

¹ Ke Risánpipi ari ritópi sééi-sééi tɛ n wúkule, ai keyómecaa-pɔ sééi léké-léké yare itunɛ nwɔi mekóónú welé kumúnǎ. ² Am pilécaatumɛ piseei pɛ yenu pin Uléecaa keyu-i nyenu. Api anáatónǎ aseí pi pa.

³ Ulécaatumɛ use uu pɛé weri uu kenýóonshúúpi kecáá nyere. U pɛɛ wura kecaripi ke-i kapi ye tulaali n nmaasi múlɛnle. Api tulaali kulúí ne Uléecaa pikó nnéi iyáhaa u pa re uké wura kenýóonshúúpi kee riyóɔpitú keyu-i ní we kecáá he. ⁴ Tulaali anyɔ ne Uléecaa pikó iyáhaa ii ulécaatumɛ anipe-i léeri ii Uléecaa keyu-i taá. ⁵ Ulécaatumɛ uu pɛɛ kecaripi ke-i kapi ye tulaali n nmaasi kpísi uu kenýóonshúúpi kémee nna toru uu súúni meyipɛ uu ne keté kecáá sáɔ, ikónɛ ii senkeɛ, meté amɛ léenti, ikónɛ ii yékurentɛ, keté ake yéjesi.

Anáatón foi ana nyee n tē

⁶ Piléecaatumē píseei pēe anáatón aseei m múlilē api pēe pimēcire cápine piké a tēnse.

⁷ Ufoi uu rináatón tēnse, akóneparepi ne nna aí ne ménye cōhōne aí ne ketē kecáá lóiri. Ai ketē hōnēne metaani, ai kuwélé kuse tore múkú-múkú, ai kō aléé hōnēne metaani, ai kuwélé kuse tore múkú-múkú, ai kō meyúí ηmú nnéi tore múkú-múkú.

⁸ Uléecaatumē lírū uu rináatón tēnse. Ai riyópe ntōne rinyine tee nna ní tore mínimaa kēmee sápo. Ai mínimaa hōnēne metaani, kuwélé kuse aku pansē ménye. ⁹ Ai liwaiwai nnéi lee mínimaa kēmee ní we lin fafai hōnēne awélé ataani, ai kuwélé kuse nam. Ai kō áninōi hōnēne awélé ataani, ai kuwélé kuse nam.

¹⁰ Uléecaatumē táánū uu rináatón tēnse. Tiwárepi maamaa tee iyúipuke meco ní tore ari keyómecaa-pō lóiri. Ikóí ne ínihōi kai hōnēne awélé ataani, ari kuwélé kuse kecáá lólu. ¹¹ Pi ye riwárepi tē sée re apisenti. Ai míni hōnēne awélé ataani, kuwélé kuse aku pansē apisenti, písoi kulúí api míni mee n tulesi nnya kpíni.

¹² Uléecaatumē náii uu rináatón tēnse. Ai itunje ne iwáre ne awárepi hōne awélé ataani ataani, ai mǐpá yo kuwélé kuse pepu re awélé ataani nyē kēmee kuse kuké kuḡmaha-i n we nnya, keyáa keké kemetéi awélé ataani kēmee kuse paa, kesine keké kō kemetéi awélé ataani kēmee kuse paa nnya.

¹³ Am weríí, am metuke maamaa menyine yenu men keléecaa-pō yóósilē, men símisi lin cālē te: Iwe, íwe, íwe ke ketē kecáá pikó api anáatón ke piléecaatumē pitaani tǔrǔo mpí api n tēnsene nnya topori!

9*Anáatón ataani tǔrǔo meténse*

¹ Uléecaatumē núpū uu rináatón tēnse. Am pēe riwárepi rinyine tee pēe keléecaa-pō n lóime keteni-i yénu. Api mehóre menyine kehánne u pa.

² Uu mehóre mē wúkule. Anyo anyine yare kehúú maamaa anyo aa mehóre mē kēmeé léeri, itunje ne kuyō aku mehóre anyo nyē nnya kuḡmaha cōni.

³ Apááni aa anyo nye-i léeri aa keteni-i n we, ai ketē kecáá inā nnaḡe nco a he. ⁴ Ai pēe a maa re áa kapē meyúí nēe mepéi nēe kuléé kunyine rica, amá písoi pēe ápi atii kecáá Uléecaa nwōi m má ḡmanē kaa yé rica. ⁵ Api ncée a he re aké pi kō. Amá pi re aké pi fikiise iwáre inupū. Pifikiise pē mpōle ye we yare ke inā ii ye nní usoi n tori mpōle nco. ⁶ Písoi yé lisiyaa se-i nkpo wéési, ápi yé pēe n yē. Pi yé n la piké kpí, amá nkpo nn wuru ní ne ketaa pi wai.

⁷ Apááni nyee wele yare isā kapi n nyóonse piké ne atōpi ha. Linyine yare ayóopikōḡ kapí ne wura n wa ye pēe aayu kecáá wele, asiyu pōon sisoipipi ne menyíne we. ⁸ Annyúpi ye pēe wele yare nōsinyúpi, aaní yare ákinaá akó. ⁹ Aakḡ ye pēe wele yare siwenitukanka kaa tanaalē, aaméḡ iwōo pōon we yare sínōpi ke isā kulúí ii n tǔrǔai in ne itóo ne atōpi sí. ¹⁰ Aasele ye pēe sínōpi mále yare anansele. Asele nye-i ke annaḡe ní pēe we aké ne písoi iwáre inupū kēmee n fikiise. ¹¹ Auyóopi yee akēkpeē ní we yee mehóre mē utumē. Urinyiri yee Me-epiree kēmee Apatōo. Pi ye Mékireki kēmee u sée re Apolōo*

¹² Iwe meluke foi mee lē tǔmpō. Iwe meluke meté mee kō lē memáá pikáme kpáne.

* 9:11 Apatōo ne Apolōo aseí re ucókoí, nēe ucaainkēe

¹³ Uléécaatumē kpúúú uu rináatón ténse. Am metē menyine kom men akóle ana nyee kenyóonsehúúpi kapí ne wura n wa ken Uléécaā keyu-i we kémee-pò leeri. ¹⁴ Amē uléécaatumē kpúúú uyee rináatón m má maā re: A piléécaatumē pīna pepēe nkóí maā kapí ye n sée re Efiraati kecáá m pahaalē fénne. ¹⁵ Api pēe piléécaatumē pīna pē fénne. Pi pēe itunje iyē-i ne keyáa ke-i ne iwáre iyē-i ne kuñmē kpē-i pimécire cápinelenle piké ketē hōnēne metaani piké kuwélé kuse kpu. ¹⁶ Pisantonē kutópīlee ye péé lele pīsoi afínárí pīle pīle meté (200.000.000). Ne linnéí mmē konle. ¹⁷ Ne pēe menéyene kémee isā ne pepēe i n túntilē yenle. Pi pēe siwenitukanka tántilenle sin wōñne yarē nna nēe yarē rihúúhúúpare nēe yarē metuhuta. Isā ayu ye péé wele yarē akinaá ayu. Nna ne ányō ne linyine yarē nfúrō toi ye pēe piinō-i léentile. ¹⁸ Ai sisoipipi hōnēne metaani, ásáláú ataani aa kuwélé kuse kóni. Ásáláú ataani nyē nyēe nní nna ne ányō ne nfúrō toi mēe pēe piinō-i n léenti. ¹⁹ Isā iyē nnañe ye iinō-i ne iasele-i wele. Iasele ye iwáa mēcō wele. A áyu mále aa ye ne nkópe wai.

²⁰ Pīsoi tārō pē ke ásáláú nyē áa n kō ápi pimēwai kópe kepīre ritō. Api aníri ne piléé kapí ne wura ne nwóóweni ne nweni ñmōhō ne apare ne ana ní serí ái ye kō fe líké yé, ái ye kō kō ai ye kō sōne piyáhaa tíye. ²¹ Api pipīsoikō ne pimēsepewai ne pimēsoikpáráwai ne pipiyaa kepīre ritō.

10

Kételēpi kapi Yohani m pa

¹ Am pēe uléécaatumē ucō yenu un rñañe má, un keyómēcaā-pō cepimelē ahóo an u yariilē. Kuwamenírí ye pēe uriyu kecáá wele, ukeyu ken we yarē itunje, uana pōñ we yarē inalēmpi. ² U pēe kételēpi kenyine kunípe-i múúlenle ken wúkulelē. Uu kúna luke-luke mínimaa kecáá cōpu uu kumíi ntaai kecáá cōpu. ³ Uu pēe meýá cáái ai cá yarē kúkinaá kpēe senkee. Kuu rincáái, ikónē ii semni mēseēi, nné nn kóm. ⁴ Ke ikónē ii mēseēi mē tinōó m ma, am n la ké wóí, am keyómēcaā-pō rinōó rinyine komti re: A ikónē mēsemni mēseēi mē tinōó kēfa-i rinyiki tiké m pékaalē, kape ri wai.

⁵ Uléécaatumē uyē kamí pēe n yé un míni kecáá ne ketē kecáá nyenu uu keyómēcaā-mē kunípe luke-luke síka. ⁶ Uu Uléécaā yee keyómēcaā ne lelee kekemēe ní we ne ketē ne lelee kekemēe ní we ne mínimaa ne lelee mekemēe ní we n wapisi rinyiri séi uú ne wéeri re itunje íi kō nkpeni we. ⁷ Keyáa kē ke uléécaatumē sééí-sééí uú ha urinaatón n ténseñe, Uléécaā kemúnjé nnéí kee m pékaalē ye ha wainē yarē kuú pēe mekēe-mē linsímé upikēikō antepuyē n símisi.

⁸ Metē mē kamí pēe n kō men keyómēcaā-pō né símaari, amē kō pimáa né kpá re: A n ñme a ha kételēpi kee n wúkulelē uléécaatumē yee mínimaa kecáá ne ketē kecáá n nyenu anipe-i yosí.

⁹ Am pēe uléécaatumē uyē kuwélé-mē n sí, nen u tee re uké kételēpi kē né pa. Uu né maā re: A ke kpísi aa muuni. Ke yé rítule kēfa súúnu, amá ke ye mpónō-i n láárú yarē meté.

¹⁰ Am uléécaatumē kunípe-i kételēpi kē yósu am muuni. Ake nnénō-i larisi yarē meté, amá kam piluke ke ní masí, ake rítule kenéfa súúni.

¹¹ Unyine uu pēe né maā re: Li pise re pōké ha kō ne Uléécaā rinyiri lē kuu ayu meýā ne isoipuri ne meyu ne piyóopi kecáá n símisi pi ritéñse.

11

Piseérakós pité pē kecáá nstmé

¹ Api pēe kekápí kenyine né múise yare kemúnénaapi api né maa re: A yisi a Uléécaá keyo ne kenýónshúúpi musí, aa pēpēe kei n yáasi keeni. ² Amá a kényáala kee Uléécaá keyo ketahai-mē ní we riyá, kape kē musí. Pi kē ne pēpēe ápi ye Uléécaá m pakare riyále re piké Uléécaá kuyu telaise iwáre afeena ne ité. ³ Né pinéseérakós pité pē he api Uléécaá rinyiri ne písoi símisi pin ikpólū tántilē siyáa kúkotokú ne píle píle meté ne kuwóó ne kefi (1.260). ⁴ Piseérakós pité pēpēe nní Olifiyee alée até nyē ne sífiráa sitəsi sité sesee ketē Upiima keyu-i n nyenu. ⁵ Unyine un n la uké pi caai, nna nn piinoo-i léeri nn pipilaarō tore. Eee, unyine un n la uké pi caai, li pise re piké lē u kpu. ⁶ Pi rínanje mále pin yé keyómecaa tápisi re ikónē íi kape kumúnjé kpē nnéi kémee kapí ne Uléécaá rinyiri n símisi cuunu. Pi kō rínanje mále pin yé mni ripólóse ménye, pin yé kō tyyese itói ncōpuri ii ketē kecáá léeri kumúnjé kpe-i kapí ní la.

⁷ Pin píyei piaseéra pilése m masí, ináme iyee mehóre-i n léeri yé atōpi pi wa ii pi feriyē ii pi kóni. ⁸ Sisoikópe asi pēe kuyu maa kecōpe kényáala-i n laikelē. Pi múneisenele api yénu apí ne kuyu kpē séi re Sotōm née Esipiti. Kei kapí pēe Piupiima kunapéékóó kecáá kari. ⁹ Ayu nnéi kémee písoi ne amáre nnéi kémee písoi ne meyu nnéi kémee písoi ne isoipuri nnéi kémee písoi yé siyáa sitaani ne kuwélé kémee pi yē pin kpuwaalē, amá ápi yé ncée he piké nhóre nnyine kémee pi wa. ¹⁰ Lē kai nní pi n wa nnya, li yé ketē kecáá písoi n láarú pin mpónare-i we, pin lihēchee pasiine re antepuyē pē keté ye pēe ketē kecáá písoi fikiisele nnya.

¹¹ Siyáa sitaani ne kuwélé kē memáá, nfáa mee Uléécaá kémee n léeri ní weri nn pi loni, api yisi api piana kecáá nyere. Iwame píima inyine ii pēe pēpēe pēe pi n nyáni loni. ¹² Antepuyē pité pē api pēe rinóó cáca rinyine keyómecaa-pō komti tin pi tee re: Ani nté ritaáme! Api pēe ahóó kémee keyómecaa n taálē, pipilaarō api pi yenu. ¹³ Ketē ake liitunje iye-i meyá yēnesi, ai kuyu hōonehe awélé kefi, kuwélé kuse aku foru aku lolu, ai ketē piyenja pē kémee písoi ákotokú aseí (7.000) kopu, ai picō kewuu taise api Uléécaá ye keyómecaa-pō ní we riyu waise. ¹⁴ Iwe meluke lírū mee lē tōmpō. Metáanū ye nfáani sóntile.

Tináatōn sééi-sééi

¹⁵ Uléécaatumē sééi-sééi uu rináatōn ténse. Metē cáca menyine kulúí ame keyómecaa-pō maari re: Ketē kecáá iyōpi ye Urópiima ne uyē kuu n wée anipe-i lō. Mpá ne píyei-pō kuu yé iyōpi n tú! ¹⁶ Piwéése afeéré ne pina pēpēe Uléécaá keyu-i piayōpitū kecáá ní tú api wúla apí kpará api Uléécaá riyu waise, ¹⁷ Pin tee re: Upiima Uléécaá, rínanje nnéi ute yeē neni ní we un kō mekeē-me we, tō pō pōnese re pō mpónanje píima ne ipýyōpi tone nnya. ¹⁸ Isoipuri ye pēé ne kuwói yisile ii nyere. Amá kupówói ye nkpéni yisile. Itunje iye-i kaa pikpōkpō nnéi ní túhaanene ye nkpéni tule. Pipókeikó antepuyē, pē nnéi kaa n te, pē nnéi pēe ye rinwúla api riyu pō waise, piwéése née siwá yé nkpéni piiheē yosí. Li kō nkpéni tule re pōké pēpēe ketē n kōpu pō kō kō. ¹⁹ Uléécaá keyo kee keyómecaa-pō ní we ake hánne, nkóméine kuú ne písoi n sée kutakai aku ukeyō-i léeri. Sikónetéhe ne meté ne pikónesennee ne ketē piyenja ne akóneparepi maamaa aa léeri.

12

Unósi unyine ne kúconcó

¹ Ai limáamaa linyine keyómecaa-pò lese ai nyíse. Unósi unyine lo yee ntuje n tanaalē un iwáre uana metene wailē, un kò riyóòpikəh rinyine ríyu kecáá kípilē, awárepi kefi ne até an tikécáá we. ² U pɛe kefa mále, un pɛe kémare-i memárenlō ne pupukɛɛ.

³ Ai kò linyine licò keyómecaa-pò lese ai nyíse. Lē ne kúconcó maamaa wéé kunyine le yare nna. Ayu aseéi ne akólé kefi kaku má. Ayóòpikəh aseéi nyee áyu nyē kecáá we. ⁴ Kurisele ari keyómecaa-pò awárepi həone metaani, ari kuwélé kuse keteni-i láume. Kúconcó aku unósi yee pímaré rí la keyu-i nyere, kun la re un kewá m mari, kuké ke muumpò. ⁵ Unósi uu kewántisi maru. Ketisi ye ke kee isoipuri nnéi ne n-yóòpinaŋe yare nweni m múine. Ai ukewá kē Uléecaa ne uriyóòpitū-mē kípípo. ⁶ Unósi uyē uu pɛe wuru uu kucəsi kóima-i ke Uléecaa uu ketóne n nyóonse uu u yekei sí te piké kei u n kpínii siyáa kúkotokú ne píle píle meté ne kuwóó ne kefi (1.260).

⁷ Atəpi aa keyómecaa-pò wai, Miseli ne pilécaatumɛ picə api kúconcó atəpi wai, kúconcó ne kupitumɛ pò kò atəpi leeri. ⁸ Amá ái kɛkɛpɛɛ pɛɛ feriyɛ, api pɛɛ keyómecaa-pò piketonɛ paa. ⁹ Api ketē mmé ku láume. Kúconcó píima kɛkɛpɛɛ iwáa kpure kapi ye n sée re kunírila ne Setani. Kɛkɛpɛɛ ketē nnéi kecáá písoi kiraasente. Api ketē mmé ku láume api kupitumɛ pò kò láluri.

¹⁰ Am pɛɛ keyómecaa-pò metē caca menyine komti, men tee re: Píyulale ne Uróléecaa nnaŋe ne Úiyəpi itunɛ ye kò nkpéni tule. Uyē kuu n wéé n-yəəpinaŋe itunɛ pò ne kò nkpéni tule. Li we re pi unóome yee ketúnjé ne kesine Uróléecaa keyu-i píromárecə kecáá nnóome n wa pílaume masile. ¹¹ Tisəŋpípi menye ne pinsimé kapi ne rikécáá aseéra rí lese mee tíyese kapi u feriyɛ. Ai kò kpá, əpi pɛɛ pinfaa ne kutu cəlē liké ne wa re pi nkɔpə wuru. ¹² Lē nnya liké pò n láárú, keyómecaa. Liké kò nòó nní kekemeɛ rí we n láárú! Iwe ke pò ketē ne pò mínimaa ani topori! Li we re nókunéwéé-mē ke kuníri aku kuwóí ne wehepəlē, kun nyu re itunɛ kai ku n tise íi piye.

¹³ Ke kúconcó aku n yé te pi keteni-i pílaume ku masile, aku pɛɛ unósi uyee kewántisi m mári n lakasente. ¹⁴ Kei kai pɛɛ metuke maamaa menyine améj keté unósi uyē pa re uké ne yóosi uké kucəsi kóima-i ha, kei kapi yé ha kumúnjé kuse ne amúnjé anyine ne kumúnjé welé *kémee u kpínii un iwáa ne ketaa we. ¹⁵ Iwáa ii innə-i míni leseri yare nkóí, ii unósi uyē kepire tikise re nkóí mmē nké u rikpáú nké ne tómpò. ¹⁶ Ketē ake unósi uyē come. Ake nnóo haa ake nkóí ke kúconcó aku kunnə-i n léseme muumpò. ¹⁷ Kúconcó akú ne unósi uyē wóosi aku pɛɛ yisi akú ha upipirē nnéi ne pē nnéi pɛɛ Uléecaa isé mí múilē pin kò aseéra ke Yeesu uu n lése tikilē atəpi wai.

¹⁸ Aku pɛé ha mínimaa ritime nnyene kecáá tasi.

13

Ináme ité inyine nkó

¹ Lē memáá, am pɛɛ ináme inyine yenu ne akólé kefi ne áyu aseéi in mínimaa-i léeri in táamēlē. Akóópípi kefi nyee akóle nyē kecáá we, Uléecaa alē pòon pɛɛ áyu nyē kecáá wólaalē te anyíri. ² Ináme iyē kam n yé ye pɛé ne

* **12:14** Kumúnjé kuse ne amúnjé anyine ne kumúnjé welé: Li we yare nnéi mmē kapi nté nní lē n sée ye lele anjə ataani ne kuwélé.

kútoroo menyíne wele, iipái yare keyúipopi ikó, innoo yare kúkinaa nnoo. Kúconco aku pee kunnanje ne kuriyoo pitú ne rínanje píima nco i pa. ³ Kei kam pee iriyu rise yē yare pi ti rifapile api kópu. Amá tiitoo iyē karí pee ne n kpíne ii pélu. Lē nnya, ketē nnéi pikó api pee n káipi pin kahaankee api ne ináme iyē tiki. ⁴ Api kúconco yáasi api wúla re ku ináme iyē rínanje he nnya. Api kó ináme iyē yáasi api wúla, api re: Wóo ináme meco we, wóo yé kó fe uú ne i topu?

⁵ Ai nnóo i he ii ye ne n tankee in kó Uléecaa lámaankee. Ai kó rínanje i he re iké ne iwáre afeena ne ité kémee ipikei wa. ⁶ Ii nnóo wúkule ii Uléecaa lámaankee. Ii kó Uléecaa rinyiri ne ukeyo ne pepe keyómecaa-pó ní we lámaankee. ⁷ Ai kó ncoe i he ricuruu re iké Uléecaa písoi atopi wa iké pi feriyē. Ai kó nḗpá nsoipuri ní-ye ne nḗpá kuyu kúye ne nḗpá meyu méye ne nḗpá kumáre kúye kecáa rínanje i he. ⁸ Ketē nnéi písoi pē anyiri nyee áa hái ketē kekoraane-me Risánpipi kapí ne n nyóonse nfaa ritelé kémee n wólaalē yé i yáasi api wúla.

⁹ Uye un ukóme, uké kó! ¹⁰ Lin úye n waimē re uké akpanii kémee n we, akpanii kémee kuu yé ha. Lin úye n wainē re piké ne ritéhe u kpu, ritéhe kapí ne u kopune. Lē nnya ke Uléecaa pikó api yé pinmóopú ne nfatene kēyu m mahani.

¹¹ Lē memáá, am kó ináme icó yenu in ketē-mē leeri. Akóle até kii pee má. Iyē akole ye wele yare isán akó in kó símisi yare kúconco. ¹² Iyee pee ináme foí iyee mínimaa-i n léeme n-yoo pinanje mále. Ináme foí yé n wele, ilírú nnyí in kó ne innanje keisi. Ii ye pee tíyese ketē ne kepísoi api ye ináme foí iyē yáasi api wúla. Iyee pee itói yósi in yé pee ne i kpu, amá ii pélu. ¹³ I mewai píima wailé hái íi ne keyómecaa-pó ketē kecáa nna súiseri písoi nnéi inipee-i. ¹⁴ I mewai píima kai i n he re iké wa wale íi ne ináme foí iyē pikei kémee fe ii ketē kecáa písoi nnéi kuyu-i tani. I ye pi maa re piké ináme iyee pee itói n yósi in yé pee ne kpu, amá in kó ne nfáa má keyu serí piké ne ríyu i waise. ¹⁵ Ai kó rínanje i he re iké ináme keyu kapi ní serí kémee nfáa wa keké ne n símisi, keké kó tíyese piké pepe piyáhaa ke n yúlu kó. ¹⁶ Iyee wa ke písoi nnéi, siwá ne piwéese ne pimámá ne piwékóo ne pepe pimécire n te ne pilási api kunípe née ritii kecáa nwói má. ¹⁷ Uka úu ye fe uké linyine lo née uké yáá, unsá linwói mmē ukecáa m má. Li yé fe ai ináme iyē tinyiri née nnéi mmē kapi ye rinyiri tē n sée.

¹⁸ Nté kai mewéesesohó pise. Uyee mesohó m má uké kéē uu nnéi kapi ye ne ináme iyē n sée ceru. Li we re nnéi mmē ye usoi rinyiri le. Mmē mee nní píle píle mekpүүлū ne kuwóo ne kefi ne mekpүүлū (666).

14

Pē ayu ke Uléecaa uu n lo keyome

¹ Am pee pái, am Tisánpipi yenu tin Siyoo riyope kecáa nyenu, písoi ákotokú píle ne afeena ne ana (144.000) nyē ne pē nnéi atii kecáa ke tirinyiri ne Tiúsaa rinyiri ari n wólaalē póon kó kei we. ² Am keyómecaa-pó metē menyíne komti yare míni píima menyíne mee wólu née yare ikóne yee meyá semni. Nné mmē kam n kó ye we yare ke pikénépepe api ye sikéné ní pépu nné nco. ³ Pi pee riyóopitú ne lifáakó lina lē ne piwéese pē keyu-i keyóme fale kényine yomle. Uka úu ye pee fe uké keyóme ké peikee, insá písoi ákotokú píle ne afeena ne pina (144.000) pē ayu ke Uléecaa uu ketē kecáa ní lo mecire pee ye fe.

⁴ Písoi pinyine ye pi pɛe ápi pinósiwélaa ne pimɛcɪrɛ mékperinkpɛ m póriinkeɛ. Api pinósi nyu. Tísánpipi kapi ye n tikilɛ nípa yei kari sí. Li písoi keɛɔpɛ piayu lolɛ rɛ piké n we yare melukepípi fói kapi ye Uléécaɛ ne Rísánpipi n laanse mecɔ. ⁵ Nnóɔmesimé níka nín kɔ piinɔ-i we. Nka nín we kapi yé ne pi n cési.

Piléecaatumɛ pitaani ye yóólɛ tɛ Uléécaɛ ye ne písoi túhaanɛ

⁶ Am kɔ uléecaatumɛ ucɔ yenu un keléeca-pɔ yóósilɛ. Nsimé Kɛcɪrɛ tenɛcɪrɛ kuú pɛe má uké ketɛ keɛáá písoi ne nípa isoipuri íye ne nípa kumáre kúye ne nípa méyu méye ne nípa ayu áye riyóó. ⁷ U ye pɛé male ai cá rɛ: Aní Uléécaɛ n wuru aní ye kɔ ríyu u waise rɛ itunɛ ye tule uké ne písoi túhaanɛ nnya. Lɛ nnya, aní ye uyɛɛ keyómɛcaɛ ne ketɛ ne mínimaa ne ínihɔi n wa yáási aní wúla!

⁸ Uléecaatumɛ ucɔ uu melírú tiki, uu rɛ: Ku loole, kuyu maɔ Papilɔɔni ye loole. Kpɛkpɛɛ ayu nnéi kupita nírise. Kupita pinírɛ pɛe kuiwásánkaí píima kaku písoi n tã.

⁹ Uléecaatumɛ ucɔ uu metáánú pi tiki, uu male ai cá rɛ: Uye un ináme ne íkeyu kapi ní serí n yáási uu wúla, api nwói uritii keɛáá nɛe kunípe keɛáá u wai, ¹⁰ pi ye kɔ uyɛ Uléécaɛ kuwói pita pɛe ápi líka n còhanɛlɛ kepóripi-i u súunu uu níru ai ha pɛe nna kémɛɛ ne linyine yare nfúrɔ toí kémɛɛ píléecaatumɛ pɛe n cáká-cákálɛ ne Rísánpipi keyu-i u n wukei. ¹¹ Nna mee pi n wúkei anyɔ aa pɛe nípa píyei meséɛ n líkírelɛ, pɛpɛɛ ináme keyu-i ne íkeyu kapi ní serí n yáási api wúla ne nkó ye ritii nɛe kunípe keɛáá irinyiri nwói m má, ápi pɛe ketúnjɛ ne kesine mewénte má.

¹² Lɛ nnya ke Uléécaɛ pikó pɛe Uléécaɛ isé ní múlílɛ pin kɔ Yeesu ne kefa tenɛlɛ api yé n ñmóópúlɛ.

¹³ Am pɛe keyómɛcaɛ-pɔ metɛ manyine komti men né tee rɛ: A wai rɛ: Kaí ne neni n kpási, pɛpɛɛ Upíima kupéneɔ kémɛɛ n kpíni ye pínarekome lɛ. Uléécaɛ Nfaasonɛ ye rɛ lɛɛ ní mesei, li we rɛ piiwe nnéi kapí ne nkpéni wénte rɛ piké pimɛwai ihéé yósí nnya.

Píkpaɛ ne picáa nstmé ketɛ keɛáá

¹⁴ Aní paí, am ahóɔ tomé anyine yenu, anyine un ahóɔ nyɛ keɛáá tú un ne Usoi kepipi manyine we. U pɛe ríyu keɛáá wura riyɔɔpikɔɔn kipilenɛ un kɔ kényale yelekó kunípe-i múlílɛ. ¹⁵ Uléecaatumɛ ucɔ uu Uléécaɛ keyɔ-i léeri uu uyɛɛ ahóɔ keɛáá ní tú maɔpɔ ai cá rɛ: A kepónyale fɔ aa kpasi. Ikpáatunɛ ye tule, li we rɛ iluke ye ketɛ keɛáá pipele masile. ¹⁶ Uyɛɛ pɛe ahóɔ keɛáá ní tú uu pɛe kényale fom, ai ketɛ keɛáá iluke kpasi.

¹⁷ Uléecaatumɛ ucɔ uu Uléécaɛ keyɔ keɛ keyómɛcaɛ-pɔ ní we kémɛɛ léeri. Uyɛ ne pɛe kɔ kényale lari-lari múlilenɛ.

¹⁸ Uléecaatumɛ ucɔ ye nna keɛáá ñnanɛ m má pɔɔ kenýónse-i léeri uu ne uyɛɛ kényale lari-lari m má símisi ai cá rɛ: A kepónyale yelekó kɛ fɔ aa ketɛ keɛáá rɛɛɛɛ sipúkípi túúni rɛ rɛɛɛɛ ye pipele masí nnya. ¹⁹ Uléecaatumɛ uu ukényale ketɛ keɛáá fóm, uu ketɛ keɛáá rɛɛɛɛ keɛare apipi túúni uu kupóri maamaa kpɛ-i ke Uléécaɛ kuwói aku ní we súúni. ²⁰ Ai kupóri kpɛ ne kuyu iyaa leepɔ ai ku pulu ai cérii, ményɛ amɛ kupóri kpɛ-i léeri amé taá hái ne isá akpáláa keɛáá-pɔ, amɛ mecáa tóori yare kilomɛtiri píle píle metaani (300).

15

Piléecaatumɛ ne ásáláú tɔrɔɔ

¹ Am pɛɛ limemáá keyómecaa-pɔ limáamaa linyine kai n lése ai nyise yenu ai kusimé we. Lelɛɛ piléecaatumɛ pisɛɛi pɛɛ ásáláú aseɛi tɔrɔɔ m múlĭ. Liriyíkí rɛ lelɛɛ másune Uléecaa kuwɔi aku pɛɛ nɪnɛsi. ² Am kɔ linyine yenu yarɛ sikáláúwɛlɛpi, lin tanɛlɛ yarɛ mínimaa, nna nn kɔ kɛmɛɛ cɔhɔnelɛ. Pɛpɛɛ ínámɛ nɛ ikɛyu kapi n sɛrɪ nɛ irinyiri nkɛɛnwɔi n feriye api pɛɛ sikáláúwɛlɛpi sɛɛ n tánɛlɛ yarɛ mínimaa kɛcáá n nyenu, pin Uléecaa kɛkɛnjɛ múlĭ. ³ Uléecaa ukɛikó Moisi keyomɛ kuú nɛ Uléecaa ríyu n waise nɛ Risánɪpɪpi keyomɛ kapi pɛɛ yóm tɛ:

Upiima Uléecaa, rɪnanɛ nnéi ute,

Lɛ nnéi kaa n wa yɛ piyɛɛ, ai kɔ kusimé we.

Isoipuri nnéi uyɔɔpi,

Kɛpómúnɛ yɛ kɛcírɛ wɛɛ

Kɛn kɔ nsímɛsei tikilɛ!

⁴ Upiima, wóo yé fe uu yúlu rɛ úu yé pɔ wuri,

Uu yé kɔ ripónyiri ritaáse? Li wɛ rɛ mɛpɔcírɛ pɔɔ cáká-cákálɛ.

Isoipuri nnéi pɪsoi yɛ sɔntilɛ piké kɛpɔyu-i riwula piké pɔ yáási,

Li wɛ rɛ li sɔntilɛ liké nyise rɛ mɛpɔwai yɛ kɛcírɛ wɛɛ.

⁵ Am pɛɛ lɛ memáá paí, am yénu Uléecaa keyɔ kɛmɛɛ kɛ kunyɔɔnsecánɪí aku nɛ wɛ kɛn keyómecaa-pɔ hánnɛlɛ. ⁶ Piléecaatumɛ pisɛɛi pɛpɛɛ ásáláú aseɛi m múlĭ api kɛnyɔɔnse-i léeri. Asánáá tomé sɔnɛ yíkíyiki nyɛɛ n tɛlu kapi pɛɛ lapaalɛ, pin kɔ rikín kɛcáá wura atampála teriilɛ. ⁷ Lifáakó lina lɛ lise ali piléecaatumɛ pisɛɛi pɛ wura siporipi sisɛɛi pa, Uléecaa yɛɛ nɪpá piyɛi-pɔ nɛ wɛ kuwɔi píima kun sikɛmɛɛ yipaalɛ. ⁸ Uléecaa mɛyɔɔpi nɛ unnanɛ nnya, ányɔ aa kɛnyɔɔnse yarii, piléecaatumɛ pisɛɛi pɛ ásáláú aseɛi nyɛ áa ha nɛ piwai másu, úka úu fe uké kɛnyɔɔnse-i lomɔɔ.

16

Uléecaa kuwɔi píima siporipi sisɛɛi

¹ Am pɛɛ mɛtɛ cáká mɛnyine kom mɛn kɛnyɔɔnse-i léeri mɛn piléecaatumɛ pisɛɛi pɛ tee rɛ: Ani n nɛmɛ ani ha Uléecaa kuwɔi píima siporipi sisɛɛi sɛ ketɛ kɛcáá kɔɔnu.

² Ufoi uu tɔmpɔ úu ha ukɛporipi ketɛ kɛcáá kɔɔni. Kúcapáá kópe nɛ kupɔlɛ-pɔlɛ kunyine aku pɪsoi pɛɛ ínámɛ nwɔi pikɛcáá nɛ má pin kɔ ikɛyu kapi nɛ sɛrɪ yáási wai.

³ Ulírú uu ha ukɛporipi mínimaa kɛmɛɛ kɔɔni, amɛ panse yarɛ ukpɔkpɔ mɛnyɛ, lifáakó nnéi lɛɛ mínimaa kɛmɛɛ nɛ wɛ ai kpíni.

⁴ Utáánú uu ha ukɛporipi ikóí kɛmɛɛ nɛ ínɪhɔi kɛmɛɛ kɔikɛɛ. Linnéi ai panse mɛnyɛ. ⁵ Kei kam pɛɛ kɔ uléecaatumɛ yɛɛ míni kɛcáá rɪnanɛ m má un tee rɛ: Pɔ aseɛi tikilɛnɛ, pɔɔ nní nɛ wɛ, pɔn kɔ pɛɛ mɛkɛɛ-mɛ wɛ, pɔɔ nní nɛ cáká-cákálɛ, kaa nní nɛ túhaanɛ nnya, pɔ aseɛi ute lɛ. ⁶ Kapi pipɔkó nɛ antepuyɛ mɛnyɛ n kɔikɛɛ nnya kɛ pɔɔ kɔ mɛnyɛ pi pa rɛ piké n ntí. Lɛ káí nɛ sá rɛ piké pi wa!

⁷ Am pɛɛ kóm lin kɛnyɔɔnse-i tee rɛ: Pɔ Upiima, Uléecaa rɪnanɛ nnéi ute, pipótúhaanɛ yɛ nyamɛ pin kɔ aseɛi tikilɛ! ⁸ Uléecaatumɛ náii uu ukɛporipi itunɛ kɛcáá kɔɔni, ai ncéɛ i hɛ rɛ iké nna wa iké nɛ pɪsoi torɛ. ⁹ Kutóí píima kunyine aku pɪsoi torɛ api Uléecaa yɛɛ ásáláú nyɛ kɛcáá rɪnanɛ m má lámaankɛɛ, amá api yúlu rɛ ápi yé nɪmurei piké mɛfine conse piké ríyu u waise.

¹⁰ Unúpú uu ukɛporipi ínámɛ iyɛ tiyɔɔpitú kɛcáá kɔɔni, ukɛyɔɔpitɛ akɛ kunmaha cɔni. Pɪsoi api pɛɛ ntóosi nɛ aní nɛ takai. ¹¹ Api pɛɛ íwɛ kapi n lɛ

ne ácapáá kapi n yé nnya Uléécaá yee keyómecaa-pò ní we n lámaankée, amá ápi pímeawai kópe riyá.

¹² Ukpúúlú uu ukeporipi nkóí maa kapi ye n sée re Efiraati kémee kòoni. Mmeni ame hósu líké ne ketunjeleeme-mē piyòopi pree n weme ncée n tápile nnya. ¹³ Am pree kúconcó nnò-i ne ináme nnò-i ne antepu nòome nnò-i yénu, aníri kperinkpekòó ataani anyine nyee ní we yare asahā an léenti.

¹⁴ Aníri anyine nyee mewai píima n wapisi ye nyee ke Setani uu tumpò. Ketē nnéí kecáá piyòopi kémee kaa sònesi re aké pi cápine piké ha ne Uléécaá, rínanje nnéí ute keyaa maa ketúnjé atòpi wa.

¹⁵ Ani yé te né Upíima ne sònepòle yare uyaa. Uyee n tú un nyáni un umelape ukecáá wailē te uu kape menmane sòne piké uisei yé ye únarekome le!

¹⁶ Aníri nyē aa piyòopi pē cápine kelò kē kapi ye Mé-epiree kémee n sée re Harimaketòó kémee.

¹⁷ Usééí-sééí uu ukeporipi keléécaá yáá. Metē cácá menyine ame kenyòonse-i riyòopitú kémee léeri, men tee re: Li piwai masile! ¹⁸ Ikòne ii yékurente, metē menyine ame léenti ne pikónesenke. Ketē ake yénesi. Háí ke pisoí apí ne ketē kecáá ní weme, ketē áke pikai limecò meyá yenaa.

¹⁹ Ai kuyu maa hònenene metaani, ketē kecáá ayu nnéí pòó lólesi, Uléécaá uu pree kuyu maa Papilòoni kecáá léise uu ukuwòí píima pita keporipi ku pa. ²⁰ Míni kepáápáá sitē nnéí asi wúrunkée, ápi ayòpe pòó piyéne rikpá.

²¹ Akóneparepi kone-kone aa keyómecaa-pò leeri aa pisoí kecáá lólaari, an mulú yare aparecañaa. Pisoí apí pree ásáláú ke akóneparepi aa pi n wai nnya Uléécaá lámaankée ke ntòosi nn meyíkíyiki ní tasi nnya.

17

Ketahai kapi ne Papilòoni n túhaanene nkó

¹ Lē memáá, pilécaatumē pisēei pepēe sipóripi sisēei m múílē use uú weri uú ne né símisi, uu re: A kam ké ketahai kapi ne uwásánkaí píima n túhaanene pò nyíse. Kuyu píima kunyine ye ku kpee míni píima ritime ní we. ² Uyē ke ketē kecáá piyòopi apí ne iwásánkaí wapisi, ketē kecáá pikò pòó kò umemare kpááree mē pita pomesi.

³ Uléécaá nfaa nn né loni, ulécaatumē uu né kpísi uú ne kucesi kóima-i sí. Kei kam pree unósi unyine yē, un ináme wēe yee m péirente kecáá tú. Uléécaá alē nyee ikecáá pòkòrelē te anyíri, in kò áyu aseēi ne akòle kefi má.

⁴ Unósi uyē ilū kuu n tanaalē ye íwēé nyaii le in kò peirente. U kò pree wura ne apare sone ne ikólé néíkòó wailenle. U pree kò wura keporipi kunípe-i múílēnle, ncaai riyíkí ne mékperinkpe ncòpuri mee umewai kpááree kémee n léeri men ke yípaalē. ⁵ Tinyíri rinyine aseí nyee m pékaalē ye pree uritii kecáá wólaalenle re: Papilòoni, kuyu maa píima, piwásánkaí ne ketē kecáá mewai kpááree riyíkí uni. ⁶ Am unósi uyē yenu kuu Uléécaá pikò menyee ne pepēe Yeesu kecáá aseéra n lése menyee ní ntí un pomaalē. Kam u n yé, ai meyánsei nnòó né yipu.

⁷ Uléécaatumē uu pree né maa re: Yo nnya kai yé nnòó pòó yi? Né unósi uyē ne ináme iyē kecáá kuu nní ní tú in áyu aseēi ne akòle kefi má aseí nyee m pékaalē pòó símisi. ⁸ Ináme iyē kaa nní ní yé ye péé wele, amá íi nkpéni we. I yé nfáani nkpò kuhore-i rikpáfúme íi ha ne méwoo séé. Ketē kecáá pisoí pē anyiri nyee áa háí ketē kekoraaane-me nfáa ritelē kémee n wólaalē apí ináme iyē yenu, ai nnòó pi yipu re ináme iyee péé we íi kò nkpéni we, in kò masí kpáfúmene nnya.

⁹ Nté kai nkrpéni pise re usoi uké mesohə ne mewéesesəhə m pénelē un má: Ayu aseí nyee ayópe aseí kecáá ke unósi uyē uu n tū le. A kə piyóopi piseei le. ¹⁰ Pi pinupū iyóopi pilapile masile. Use ye ne iyóopi tunle. Ucə úu kahane n ka. U sántile úu tonene liké nánai. ¹¹ Ináme iyee pee ní we íi kə pee nkrpéni ní we pó ticuruu ye kə uyóopi páha-paha le. Iyē ne kə piseei pē kémee wele, in tósu iké ha méwoo riséé. ¹² Akóle kefi nyē kaa n yē ye piyóopi kefi le, pee ápi kahane keyóopitē timmúlú. Amá itunje mekóónú mese kumúnjé ke akóle nyē aá ha ne ináme iyē kesé iyóopi tonene. ¹³ Likei lise kapi pinnéi lákasəpə, pin pinnanje ne pin-yóopinanje kpísi pin ináme palē. ¹⁴ Pi yé Risánjipi atopi wa, Tisánjipi arí pi feriyē re ti pipíima Upiima le, tin kə piyóopi Uyóopi nnya. Tisánjipi ne tipikó ke Uléécaá uu n sée uu kə pi wée pin ne aseí ri tikilē pó né kə pi feriyē.

¹⁵ Uléécaatume uu kə pimáa né kpá re: Míni mē kaa nní ní yē, uwásánkaí uyē un meritime tū ye ayu ne asoiwú ne isoipuri ne meyu le. ¹⁶ Akóle kefi nyē kaa nní ní yē ne ináme iyē yé uwásánkaí uyē ipuri yē, ai ulikó nnéi u yóoi ai mejmane u yá. Ai uisare takai ai kə nna u toroise múkú-múkú. ¹⁷ Li we re Uléécaá ye piakin kémee wa re piké umela wa piké kesé likei lise n lakasəpə piké kə pin-yóopinanje ináme pa, Uléécaá anə kuu ní ma aá ha ne wai.

¹⁸ Unósi uyē kaa nní ní yē yee kuyu maa kpekpee ketē kecáá piyóopi kecáá n-yóopinanje m má.

18

Papiləoni melólé

¹ Lē memáá, am uléécaatume ucə yee rínanje píima m má yénu un keyómecaa-pə súiri. Uriyu kuu m má metéi ame ketē kecáá kpáii. ² Uu meyá cáái ai cá re: Ku loole, kuyu maa Papiləoni ye loole! Ku pansəle aníri ketone ne nípá nfáa kperinkpekəó ní-ye ne nípá kenúipi kperinkpekəó kéye ke písoi ápi ní la ripəhə. ³ Li we re ketē kecáá isoipuri nnéi ye kumemare kpááree mē pita n ntíle. Ku ne ketē kecáá piyóopi ye kesé mewai kpááree wapisile, pikpéense pó kə kulimámákəó píima kémee memá yénu.

⁴ Kei kam kə keyómecaa-pə meté mecə komme re: Pinésoi, ani kukemé le, áni kape ne kesé kuakópe kémee n lonaalē nəké ne ásálátú yé nnya. ⁵ Kuakópe ye ricúle aá ha ne keyómecaa kám, Uléécaá uu pee kumewai nnéi mee áme aseí m má kecáá léise. ⁶ Ani ku wa yarə kaku ye picə n wa mecə. Ani kə kumewai kópe ku hééle meté. Ani kə píta pape-pape keporipi kaku ye picə n nírise api pom mpape mmē meté ku pa. ⁷ Yarə kaku ríyu n wéési aku kumecire likókərikó kémee pəlo mecə kani yé mpócaai ne íwe kémee ku ripəlo. Ku yé kukefa-i maa re: Inósiyóopi kam nté le, am ukúmannəsi. Káii, am pikai nkrə yenune! ⁸ Lē ŋmaa nnya ke ásálátú ase ase aa yé keyáa kesé kukecáá súime: Lelēe itói ne nkrə ne nkú, nna nn kə ku toré múkú-múkú. Li we re Upiíma, Uléécaá yee ne ku n túhaane ye unanje-nanje le.

⁹ Ku ne ketē kecáá piyóopi nnéi pee kesé kumewai kpááree ne kulikəkərikəó kémee n lonaalē yé kuitu tē, pin ha n yē te kpekpee toré ke ányə aa nní léeri. ¹⁰ Kumpócaai píima yé iwame pi wa, api ketaa-pə nyere api ye pee tēni re: Iwe! Iwe! Kuyu maa Papiləoni, kuyu nanje-nanje, itunje mekóónú mese kémee kapi ne pó túhaane ai máápo.

¹¹ Ketē kecáá pikpéense pó ne kə ténile pin kə kpē nnya nkrə tū te úka úu kə we yee yé piíyaalú apehe n lo nnya. ¹² Iyáalú apehe nye nyee nní wura

ne nwóóweni ne apare sone ne ikólé ne asánjáá kécire ne asánjáá wéé nyaii ne asánjáá nyee n tēlu ne áwéé nyee m péirente ne aléé nyee kekphápi m má ne mpa yo kapi ne ásuní n wapisi ne mpa yo kapi ne ana kécire nēe ne nweni nmoḥo nēe ne apare tomé n wapisi ¹³ ne likalei-kalei lēe m mílú ne kekphápi likó ne tulaali ne tulaali kapi ye n sée re miiri ne tulaali nmaana nmaana ne píta ne mékpó ne ntó sone ne melukepipi ne ináa ne isáḥ ne isá ne sisannōipi ne pilási ne sisoipipi sicó. ¹⁴ Lē kaa n káipinkēe ye ne ketaa pó wale. Likókōrikós ne lē nnéi lēe n tēlu ye ne pó póle. Ai nkpéni kúyene we! ¹⁵ Pikpéense pēe kpē nnya memá ní yé yé kuiwe píima iwame n wai api ye pēe ketaa-pó nyere api tēni, pin ne nkpó tū. ¹⁶ Pi yé maa re: Iwe! Iwe! Kuyu maa kpēe asánjáá kécire ilū ne ilū wéé nyaii in kó peirente n lapaalē, kun kó wura ne apare sone ne ikólé wailē ye íwe we kpa! ¹⁷ Itunje mekóónú mese kēmeē ke memá píima mē nnéi ame riséé.

Aninōi pitikíí nnéi ne picéetōjé nnéi ne áninōi pikeikó nnéi ne pepēe míni kēmeē n keisi nnéi api pēe ketaa-pó n nyenu ¹⁸ pin pupukee, pin kumetore anyo nyáni, api ye pēe re: Kuyu maa kúye kécire kpēe pēe nkú tulaalē? ¹⁹ Api ye ntaai piayu kecáá kōni pin tēni, pin nkpó tū pin cáái re: Iwe! Iwe! Kuyu maa kpē likókōrikós píima kēmeē ke áninōi pite nnéi pēe mínimaa kēmeē áninōi m má api memá ní yé ye itunje mekóónú mese kēmeē panselē kucesi kóima!

²⁰ Lē nnya, liké keyómecaa pikó n láárú. Liké kó nó Uléécaā pikó ne pitume ne antepuyē n láárú re Uléécaā ye ne ku túhaanele aní alari yenu nnya. ²¹ Kei ke uléécaatumē nanje-nanje unyine uu ripare rinyine kpísi yare rináipare uu mínimaa kēmeē ri sápo, un tee re: Nní meco kai kuyu maa Papilōni mesóri láupōne, ári yé kó piyéne ku rikpá. ²² Api yé kó ketume kepóyo-i pikénépepe ne inyanlū ncōpuri pikó ne pisunsímaa ne pináatōnsímaa pikómē rikpá. Api yé kó kei unyine piyéne rikpá un pinípekei pinyine wai, ápi yé kó unyine pikómē rikpá un nam. ²³ Kéfiráa metéi áme kó kei pikpáii kpáne, ápi yé kó ula ne unósi úka metē kō. Lē nnya kápi yé níka kepóyo-i pikómē rikpá yee re pipókó pēe n kpéense pēe pēe ketē nnéi kecáá pináḥe-nanḥe, aa kó ne mepósepewai isoipuri nnéi kírāsente nnya.

²⁴ Ai kó yá, pi kó antepuyē ne Uléécaā pikó ne pē nnéi kapi ketē kecáá n kó menyē kepómēe yénle.

19

Uléécaā yee ipakare te

¹ Lē memáá, am pēe linyine keyómecaa-pó komti lin cálē yare riwúí metē te: Alelúya! Uróléécaā yee píyulale ne ríyu ne rínanḥe Ute! ² Upitúhaane ye nyamle pin kó aseí tikilē. Lē kai m pise re piké túhaane kuu ye túhaane. U uwásankái píima yee pēe mémare kpááree ne ketē n kópu túhaanele uu ne ukunipe upikeikó menyē mee n kōnu riwome hééle. ³ Api kó melírú pimáa kpá re: Alelúya! Kuyu maa kpēe ní torē anyo aa yisi áa n taálē ne mpa píyei-pó. ⁴ Piwéése afeeré ne pina pē ne lifáakó lina lē ai yisi ai wúla ai Uléécaā yee riyóopitū kecáá ní tū yáási ai re: Amí! Alelúya!

⁵ Metē menyine ame riyóopitū kēmeē léeri re: Ani Uróléécaā pakare, nó upikeikó nnéi ne nōo u n wuru, siwá ne piwéése! ⁶ Am pēe linyine kom yare risoiwúí metē, yare nkóí maa nnyine mee wólu nēe yare ikóne yee mesóri senkēe, lin tee re: Alelúya! Upíima Uléécaā, rínanḥe nnéi ute ye uiyōopi

tunle. ⁷ Liké ró n láarú táké mpóónare píima-i n we tóké ne ipakare píima u pa. Tísánpipi pinósikpiké anyá ye tuimela, tiunosi uu umecire cápine. ⁸ Asánáá sone melape mee n tǎlu áme líka cǎhanelǎ kapi u pa re uké tǎ. Asánáá sone melape mememe nní mewai sone ke Uléécaá pikó api n wapisi.

⁹ Uléécaatumé uu pɛɛ né maa re: A wǎi re pǎ kapi Risánpipi pinósikpiké anyá n sée ye pinarekome le! Uu pɛɛ kǎ lǎ memáá né maa re: Uléécaá ricuruu anǎo ye nye!

¹⁰ Kei kam pɛɛ uana metene loó ké ne u yáasi, amá uu né maa re: A mepóóire tí, kape lǎ wa! Ne upókeico le nen kǎ pipómáreco pɛɛ Yeesu iseérakó n le ukéico. A Uléécaá yáasi aa wúla. Yeesu kecáá aseéra pilesɛ ye re antepuyɛ ye aseí símisile.

Usantone yeɛ isǎ tomé kecáá ní tú

¹¹ Kei kam pɛɛ keyómecaa yǎ kɛn wúkulelǎ, isǎ tomé inyine in nyenu. Pi ye Uyɛɛ i n tú sée re Asei ne Uyíkíyiki. Upitúhaane ne atópi kuu n wai ye aseí tikilenle. ¹² Uinipɛɛ ye inalempi le. Ayóópikǎn kulúí nyɛɛ Uriyu kecáá we. U rinyíri mále tee n wǎlaalǎ, amá umemáá úka uco úu ri nyu. ¹³ Kutúkanka caacaa kapi ménye riífɛ kuu tanaalǎ. Urinyiri tee Nléécaasimé. ¹⁴ Atópilee nyɛɛ keyómecaa-pǎ ní we ye pɛɛ isǎ tomé túntilenle an ne u tikilǎ an kǎ asánáá sone tomé melape tántilǎ áme líka cǎhanelǎ. ¹⁵ Titéhe rinyine ne meyele píj-píj ye unnǎo-i léemelenle uké ne ketǎ kecáá písoi kǎ. N-yóopinane yare nweni kuú ne pi múine uu kupóri maamaa kémɛɛ Uléécaá, rínanɛ nnéi Ute kuwǎi píima pita pulu. ¹⁶ Tinyíri rinyine ye ukutukanka caacaa kecáá ne uritaa kecáá wǎlaalenle re: Piyóópi Uyóópi ne pipíima Upiima.

¹⁷ Am pɛɛ uléécaatumé unyine yenu un ntunɛ kémɛɛ nyenu. Uu cáái ai cá, uu sinúipi nnéi sɛɛ keléécaaa-pǎ n yóósinkɛɛ séi re: Ani kam ani Uléécaá anyá píima kémɛɛ cápine, ¹⁸ ani piyóópi isare ne pitópiwééɛ isare ne píyukó isare ne isansare ne pisantone isare le, ani kǎ nǎpá píye, piyupipi ne pílasí ne síwǎ ne piwééɛ isare le.

¹⁹ Am pɛɛ ináme ne ketǎ kecáá piyóópi ne piatópilee yenu pin cápinelǎ te piké ha uyɛɛ isǎ kecáá ní tú ne ukutópilee atópi wa. ²⁰ Kei ke pǎ api pɛɛ ináme ne antepu nǎome tí. U ye pɛɛ ináme keyu-i mewai píima n wapísile apí ne pepɛɛ inwǎi pikécáá ní má pin kǎ ikeyu kapi ní serí yáasi pin wulai kiraasente. Api piketé kpísi ne pinfaa api nna kuhore kpe-i ke linyine ai ní we yare nfúrǎ toi kémɛɛ sǎpǎ. ²¹ Api pitóóo ne ritéhe tee pɛɛ uyɛɛ isǎ n tú nnǎo-i n léemelǎ kóni. Sinúipi nnéi asi pɛɛ piisare le ai si toru.

20

Ajǎmǎ kúkotokú kuse iyóópi metone

¹ Kei kam pɛɛ uléécaatumé unyine yǎ un keyómecaa-pǎ súiri un mehóre kehánne ne akpanii maamaa anyine kunípe-i muleilǎ. ² Uu kúconcó, iwáa kpurɛ iyǎ kapi ye n sée re kuníri ne Setani tini uu paasi, aku lǎ m pahaalǎ ajǎmǎ kúkotokú kuse kémɛɛ. ³ Uu mehóre kémɛɛ ku sǎpǎ uu kukécáá ká áku kape kǎ ne písoi n kiraasente hái ne ajǎmǎ kúkotokú kuse kpǎ kuké ha ne tene nnya. Lǎ memáá, li píse re uké pɛɛ nkáripí ku fénnɛ.

⁴ Am pɛɛ ayóópitú yenu. Ai pepɛɛ akécáá ní tú rínanɛ he re piké ye ne túhaane. Am kǎ pǎ kapi isǎ n corii re pi Yeesu ne nléécaasimé kecáá aseéra lese nnya amíiri yenu. Am kǎ pepɛɛ ápi rinwúla piké ináme yáasi, ápi kǎ inwǎi piatii néɛ pianipe-i má akó yénu. Api nfáa pɛɛri, pi ne Kirisi apí kesé iyóópi tone ajǎmǎ kúkotokú kuse. ⁵ Píkǎkpǎ picó ápi nfáa pɛɛme hái ajǎmǎ

kúkotokú kuse kpě akú ha ne tene. Píkṛṛkpṛ kέmεε meyiεe foí ye mē. ⁶ Pεpεε píkṛṛkpṛ meyiεe foí mē kέmεε n yisi ye nkíηniηe-i wele, pin kṵ Uléεcaa pikó! Nkpṛ lírū rín pikecáá ríηaηe ríka má. Amá pi pansene pεpεe ye Uléεcaa ne Kirisi inyóonse n wa. U ne pē api aηmē kúkotokú kuse kpě kέmεε kesē iyóopi tone.

Pi Setani feriyε

⁷ Aηmē kúkotokú kuse kpě kun ha píyei n tómpṛ, api pεe Setani ukukpaniilee-i léseri. ⁸ Uu pεe léeri uu isoipuri nnyí nnéi yeε nṛpá ketē kuwélé kúye-i ní we cápine, lelee Kṵṵki ne Makṵṵki re iké ukecáá rikpá uké ne atṛpi wa. I kulúí wele yarε mínimaa nnyene. ⁹ Ii ketē nnéi kecáá yipu ii Uléεcaa pikó ketṛpikale ne ukuyu lala kekále wai. Amá nna nnyine nn keyómεcaa-pṛ súiri nn i tore. ¹⁰ Ai Setani yeε pεe i n kúraasente nna ne linyine yarε nfúrṵ toi kupṛe-i sáṛṛ. Kei ke ináme ne antepu nṵme apí we. Ai pεe i n fikiise ketúnjé ne kesine hái ne nṛpá píyei-pṛ.

Ketahai tṛṛṵ pitúhaane

¹¹ Am pεe riyóopitū ne uyεε rikεcáá ní tū yenu. Ketē ne keyómε asi ukeyu-i wuru asi pékesi apí siana yē. ¹² Am pεe píkṛṛkpṛ yenu, piwéεε ne siwá, pin tiyóopitū keyu-i nyéirilē. Ai átélé pereí ai kṵ rítélé ríco péré. Tεεε nfáa ritelé. Píkṛṛkpṛ mεwai ye átélé nyē kέmεε wólaalenle. Ai nṛpá úye mεwai kecáá ne u túhaane. ¹³ Mínimaa amε píkṛṛkpṛ pεe mekemεε ní we leseri. Nkpṛ ne píkṛṛkpṛ kelṵ pṵṵ kṵ píkṛṛkpṛ pεe kei ní we leseri api nṛpá úye mεwai paí apí ne mekecáá u túhaane. ¹⁴ Ai nkpṛ ne píkṛṛkpṛ kelṵ kpísi ai nna kupṛe-i sáṛṛ. Nna kupṛe kpē, nkpṛ lírū ye mmē. ¹⁵ Ai nṛpá úye rinyiri tεε ári nfáa ritelé kέmεε ní we kpísi ai nna kupṛe-i sáṛṛ.

21

Keyómεcaa fale ne ketē fale

¹ Am pεe keyómεcaa fale ne ketē fale yenu, keyómεcaa foí ne ketē foí ye pitóηé masile lē, mínimaa áme kṵ we. ² Am kṵ Uléεcaa kuyu, Yerusalem fale yenu kun Uléεcaa kέmεε-pṛ leeri kun súiri, kun kumεcírε cápinelē yarε unósi fale yeε ula m mē. ³ Am tiyóopitū kέmεε metē cáca menyine komti, men tee re: Uléεcaa kunyóonseacání ye nkpéni nkú sisoipipi kέmεε. U yé pikemé n we, apí pansε upisoi, pi ne Uléεcaa ricuruu api pεe kesē n we. ⁴ U yé pimenini nnéi pi tinnente, nkpṛ rín yé kṵ piwéε rikpá, nkpṛ pitone ne itu ne ntóosi rín yé kṵ n we, ke mekeε-me likó ai pitóηé ní masí nnya.

⁵ Uyεε pεe riyóopitū kecáá ní tū uu pεe né maa re: Pṵ yēε, ne nṛpá yo pansesele lifále. Uu kṵ kpá re: A woi! Anóṵ nyē ye nsímései le, lē kai kṵ lenε.

⁶ Uu kṵ pimáa né kpá re: Li piwai masile! Néε Ufoí ne Utṛṛṵ, Kékoraane ne Kétṵ. Né nkó ke nnírε nn ní we míni mee ye nfáa n he nṵoi pa faalaa. ⁷ Uyεε n feriyε likó ye nní kuu n yénune: Néε yé Uuleecaa, uyē uu kṵ kenépipi. ⁸ Amá piwamei ne pεpεe apí aseí n tíkilē ne pεpεe icírí n wai ne pisoikṵ ne pεpεe méwoo méwoo n wai ne menríhéláawai pikó ne pεpεe piléé n nyóonse ne pinóme nnéi ncṵpuri pṵ ketone ye nna ne linyine yarε nfúrṵ toi kupṛe kέméé wele. Nkpṛ lírū ye mmē.

Yerusalem fale

⁹ Lē memáá, piléεcaatumε pisεei pεpεe pεe sipóripi sisεei m múílē use uú weri uu né maa re: A kam ké unósi fale pṵ nyíse, uyεε Risánpipi unosi.

10 Kei ke Nfáasone nn kenécáá súime, Uléécaatumē uyē uu né kpísi úú ne riyópe maamaa ne ricácá rinyine taá. Uu pēe Ulééca kuyu, Yerusalem yenu kun keyómecaa-pō Ulééca kēmēe léeri kun súiri. 11 Ulééca mmule ye pēe kukeméé wele, ku pēe télule yare ripare sone kecire née yare ripare ημέι-ημέι kēmēe ke usoi uu ye umecire n nyáni yare kenípeenyáni yelēpi kēmēe. 12 Mmēle maamaa ne ncácá nnyine ye pēe ku kósnúlenle, sipoo kefi ne sité kapi n luri, pilécaatumē kefi ne pité pin si mé. Isirayeli pikó imarepuri kefi ne ité iyē anyiri ye sikecáá wólaalenle. 13 Sipoo sitaani see ketunjeleeme-mē nyáni, sitaani itunje kuluke-luke-mē, sitaani itunje kumii-mē, sitaani kecōpe, sitaani ketunjelolē-mē. 14 Akuípare kefi ne até kecáá ke kuyu mmele mmē nri pēe tósilē, Tisánpipi pitume kefi ne pité pē anyiri kefi ne até an apare nyē kecáá wólaalē.

15 Uyēe lē né n símisi ye wura kekpápi kapi ye ne ní musí múilenle uké ne kuyu ne kusipoo ne kummele mújesi. 16 Kuyu awélé kena ye pēe mecáá sále. Kumecaa ne kumepéré ye pēe sále. Uu kekpápi kē ne kuyu músu aí lelu kilomētiri ákotokú até. Kumecaa ne kumepéré ne kumecá ye pēe sále. 17 Uu mmele pō kō músu, ai lelu apáha kuwóó ne afeéré ne até kumúnjé. Sisoipipi memúnjé ne ulécaatumē memúnjé ye me. 18 Apare ημέι-ημέι kapi ne mmele mō api kuyu pō ne wura yíkyyiki ηmane mōm, lin péé we yare sinípeenyáni. 19 Apare sone nnéi ncōpuri kapi mmele akuipare kecáá karikēe re líkē pinyáni n nyamí. Tipare ημέι-ημέι kapi rikuípare foí kecáá wa, api kusópe rikó rilírū kecáá wai, api míni kulúí rikó ritáánū kecáá wai api kō mehóle rikó rináii kecáá wai. 20 Api ríweé yare ménye rinúpū kecáá wai, api kō ríweé rikpúúlū kecáá wai, api wura rikó risééi-sééi kecáá wai api risannye ntōne ripáha-paha kecáá wai, api metuhuta rikó ríléé-leé kecáá wai, api metuhuta ne mehóle cōhōne rikó rífifi kecáá wai, api ríweé ntōne yare rihúhúhúpare kefi ne mese rikó kecáá wai, api mékolóota rikó kefi ne rilírū kecáá wai. 21 Sipoo kefi ne sité sē pō ne ikólé kefi ne ité le. Nkólé nse nse kapi ne nípá ihánaa íye wa. Kuyu ripóho pō ne wura ηmane le, lin peirente yare kenípeenyáni.

22 Am kei kunyóonsecánjī yē. Upiima, Ulééca, rinahe nnéi ute ricurru ne Risánpipi pēe kuyu kpē kunyóonsecánjī. 23 Ai nkpáni pise re itunje née iwáre iké kei metéi n wai. Li we re Ulééca meyoopi metéi ye ku kpáiiilenle, kuiyuipoke yeē Risánpipi. 24 Ayu písoi yé kumetéi kēmēe sōne, ketē kecáá piyoopi api kei ne pimēyoopi hapō. 25 Ke kesine áke yéé kei pikai n wa nnya ke kusipoo ási yéé kō pikai n hánaalē. 26 Lē nnéi leē isoipuri kēmēe meyoopi ne ríyu m má kapi ne kei sōnepō. 27 Líkperinkpekós líka née usoi nkó yeē ncaai riyíki n wai un kō nnóome má úu kei melone má. Pē anyiri nyēe Risánpipi nfaa ritelé kēmēe n wólaalē mecire pēe yé kei lompo.

22

1 Ulécaatumē uu kō nkói mmē-i ke nfáa nn ní we né nyíse, nn we cáicái yare kenípeenyáni yelēpi, nn Ulééca riyōpitū ne Risánpipi kēmēepō leeri. 2 Kuyu kecōpe kní pēe wólu nn ne ncēe maa tikilē, kuléé kpēe ye nfáa n he kun nsipéé kecōpe nyenu. Kefi ne meté kaku ye mari, aku ye nípá iwáre íye kēmēe apipi toresi. Kuapei yēé písoi itói pōisele. 3 Anóo áa kei líka kecáá we. Kuyu kēmēe ke Ulééca riyōpitū ne Risánpipi riyōpitū ari yé n we upikeikó pin kei u yáasi. 4 Pi yé ukeyu yē, Urinyiri ari kō piatii kecáá n

wólaalē. ⁵ Kesine áke wene, ái yé kò kei kéfíráa metéí née itunje metéí pise, ke Upíima Uléécaá uu pi n kpáiiilē nnya. Api pɛe iyóopi n tū ne nǝpá píyeyi-pò.

Yeesu mekame

⁶ Uléécaatumɛ uu pɛe né maa rɛ: Inóosimé iyē ye nsímései le. Lē kai kò lenɛ. Upíima Uléécaá yee ye n tíyese antepuyɛ api símisi ye uuleecaatumɛ tummele rɛ uké upikeikó lelee nfáani n wainɛ nyíse. ⁷ Yeesu uu rɛ: Nò yēɛ, ne nfáani sónɛpòle. Nkó yee kóso-pò nsímé mee rítelé ntí-i ní we m múlilē ye únarekome le.

⁸ Né Yohani, née mewai mē kò am kò yenu. Kam n yé am kò kom, am uléécaatumɛ uyee mewai né n nyísente ana-i lolu rɛ kɛ u yáasi. ⁹ Amá uu pɛe né maa rɛ: A mɛpócire tí, kape lē wa! Ne upókeico le nen kò pipómáreco antepuyɛ ne pepɛe rítelé ntí nsímé ní múlilē ukeico! A Uléécaá yáasi aa wúla!

¹⁰ Uu kò pimáa né kpá rɛ: Kape lelee kóso-pò n wainɛ nsímé rítelé ntí m pékaalē! Itunje ye tule rɛ tinsímé mmē nké wa. ¹¹ Nkó yee úu lisone n wai uké n nǝjlē úu kape lisone n wai. Nkó yee mékperinkpe m póriilē uké umecire mékperinkpe pipórii n kpáselē. Nkó yee lisone n wai uké lisone piwai ne kényu n sí, nkó yee ní nyamí cáká-cáká uké n nyamí cáká-cáká un ne kényu sí.

¹² Yeesu uu rɛ: Pò yēɛ, ne nfáani sónɛpòle. Inéhéé kam ne wɛpò ké nǝpá úye mewai kulaa u pa. ¹³ Néɛ Ufoi ne Utórɔɔ, Ukpéè ne Upírē, née kò Kékoraane ne Kétò.

¹⁴ Mpi pɛe pisitukanka caacaa n heere piké ne kuléé kɛɛ ye nfáa n he apipi n yé piké kò ne sipoo-mē tintiki piké ne kuyu-i lomɔ nnya ye pínarekome le! ¹⁵ Amá pepɛe mɛpɔpi ní we ne menírihelaawai pikó ne méwoo méwoo mewai pikó ne pisoikó ne pepɛe piléé n nyóansɛ ne nǝpá úye yee nnóome ní la un kò n wai piké léɛpò!

¹⁶ Né Yeesu, ne unéléécaatumɛ tumpòle rɛ uké Uléécaá icápine kémeɛ nó símisi rɛ aseɛ ye nyɛ. Ne Tafiti kumare kémeɛ kɛwā pírē le. Néɛ rimarewarepi tɛɛ n tɛlu.

¹⁷ Nfáasone ne unósi fale ye maa rɛ: A kam. Nkó yee lē n kò pòkɛ kò maa rɛ: A kam. Nkó ke nnírɛ nn ní we uké kam. Nkó yee míni mee ye nfáa n he ní la uké mɛ yási faalaa.

Tinò tɔrɔ

¹⁸ Mpá úye yee kóso-pò nsímé mee rítelé ntí-i ní we n kò kam símisi rɛ aseɛ ye nyɛ. Uye un kei linyine rinkpáɔ, Uléécaá yé ásáláú nyē kecáá kapi rítelé ntí-i n símisi liute uyē isoi kémeɛ rikpáɔ. ¹⁹ Uye un kò kóso-pò nsímé mee rítelé ntí-i ní we kémeɛ inóosimé inyine n lese, Uléécaá yé liute uyē likó lee kuléé kɛɛ ye nfáa n he kémeɛ ne kuyu kémeɛ ní we lese. Pi linsímé rítelé ntí-i símisile.

²⁰ Uyee n símisi rɛ likeɛ le aseɛ le ye maa rɛ: Eɛɛ, ne nfáani sónɛpòle. Amí! A kam, Upíima Yeesu!

²¹ Upíima Yeesu uké nǝpá úye ípɛelée nyíse!